

Dr Fadil Ademović

**ČETNIŠTVO I ČETNIČKA PROPAGANDA
U JUŽNOSLOVENSKIM ZEMLJAMA
U DRUGOM SVJETSKOM RATU /1941 - 1945/
Drama istorijskog zaokreta**

Drugi tom
Knjiga druga, treća i četvrta

Sarajevo, 2009

KULT biblioteka: *Documentum*

7 Knjiga druga
SUMRAK ČETNIŠTVA I NJEGOVE PROPAGANDE
Četnička propaganda iz Velike Britanije prema Jugoslaviji
/1941 - 1945/

395 Knjiga treća
ČETNIČKA KOLABORACIJA U AMERIČKOJ OPTICI
Četnička propaganda na tlu Sjedinjenih američkih država
/1941 - 1945/

549 Knjiga četvrta
DIOBE I SUDARI NA BALKANU
Propagandne aktivnosti iz SSSR-a prema Jugoslaviji
/1941 - 1945/

Dr Fadil Ademović

ČETNIŠTVO I ČETNIČKA PROPAGANDA
U JUŽNOSLOVENSKIM ZEMLJAMA
U DRUGOM SVJETSKOM RATU /1941-1945/

Izdavač:

kultb@bih.net.ba

Sutrdavač: Institut za istraživanje zločina protiv
čovječnosti i međunarodnog prava
Univerziteta u Sarajevu

Za izdavača i urednik:

Mustafa M. Kapidžić

Recenzenti:

Dr Latinka Petrović

Dr Dragoljub Petrović

Dizajn i DTP:

KULT-B / Samira Gorančić

Dizajn korice:

KULT-B / MMK

Štampano u BiH - *BLICDRUK Sarajevo*

CIP - Katalogizacija u publikaciji Nacionalna i univerzitetska
biblioteka Bosne i Hercegovine, Sarajevo

94-323.14[(497.1+163.41)*1941/1945]

ADEMOVIĆ, Fadil

Četništvo i četnička propaganda u južnoslovenskim zemljama u
Drugom svjetskom ratu (1941-1945).

T. 2, Drama historijskog zapleta

Fadil Ademović. - Sarajevo : Kult B : Institut za istraživanje
zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, 2009. - 613
str. : 25 cm. - (Biblioteka Dokumentum / Kult B)

Bibliografske i druge bilješke uz tekst

ISBN 978-9958-684-02-9

COBISS.BH-ID 17668870

SUMRAK ČETNIŠTVA I NJEGOVE PROPAGANDE

**Četnička propaganda iz Velike Britanije prema
Jugoslaviji /1941 - 1945/**

*(od zaštitnika Draže Mihailovića i četničkog pokreta
do podrške Titu i partizanima)*

Knjiga druga

SADRŽAJ

17	Umjesto predgovora: Propaganda u kolopletu sukobljenih interesa
----	---

Prvi dio:

KRALJEVSKA VLADA U IZBJEGLIŠTVU I PROPAGANDA IZ LONDONA PREMA JUGOSLAVIJI

31	Tri dijela vlade u egzilu
32	Četiri faze vladinog djelovanja
34	Nezadovoljni vlastitom dominacijom u izbjegličkoj vladi
35	Radjska slika bjektstva kraljevske vlade iz zemlje
36	Prvi kontakti Mihailovića sa Londonom
38	Veza Ravne gore i izbjegličke vlade
39	Podrška Londona programu Ravne gore
41	Kako je oboren general Simović
42	Vrtoglav uspon Mihailovića
44	Strah od narodnog ustanka u zemlji
46	Svađe među ministrima
47	Propaganda iz Londona i podjela u narodu
49	Hrvatski ministri i ustaški zločini
50	Trvenje ministara - razdvajanje Hrvata i hrvatskog naroda od ustaša i ustaških zločina
52	Prve vijesti u inostranstvu o ustanku u Jugoslaviji
53	Kraljevska izbjeglička vlada i oružani otpor okupatorima i kvistlinzima
57	Radio-London, kraljevska vlada i partizanski pokret
58	Da li Srbi razumiju ijekavski?

Drugi dio:

LICE I NALIČJE PROPAGANDE IZ VELIKE BRITANIJE USMJERENE PREMA JUŽNOSLOVENSKEIM ZEMLJAMA

Propaganda u procesima donošenja britanskih odluka u ratu

61	BBC kao oruđe a ne tvorac politike
63	Ko je i kako upravljao cjelinom britanske propagande
63	Određivanje linije Radio-London
64	PWE i uputstva za propagandu
65	Postanak zvučnog signala: "Tup-tup-tup-tup!"
65	SOE, PWE i propaganda namijenjena Jugoslaviji
70	Evolucija i spoticanje britanske politike prema pokretu otpora u Jugoslaviji
74	Ratna cenzura i autoritet cenzora
76	Mediji kao svojina radio-slušalaca ili nosilaca moći?
78	Neka praktična obilježja radio-propagande u specifičnim ratnim okolnostima
80	"Vesti se šire pričavanjem"
81	Zabrana slušanja radija - šta se smije a šta ne smije slušati pod okupacijom
83	Ometanje prijema radio-emisija
84	Uputstva slušaocima

Treći dio:

KRALJEVSKA IZBJEGLIČKA VLADA U LONDONU I ČETNIČKA PROPAGANDA IZ VELIKE BRITANIJE

- 89 Londonski BBC kao sredstvo vladinog uticaja u zemlji
- 90 Propagandni mislonari Draže Mihailovića u inostranstvu
- 92 Početak emisija na srpskohrvatskom jeziku
- 93 Za majore su kratke emisije
- 94 Zahtjevi za povećanje minutaže programa
- 96 Dvostruko povećanje: broja i trajanja emisije
- 98 Pravila za radio propagandiste
- 100 "Neovlašćeno ometanje planova BBC-a"
- 101 Zbrka oko emisija namijenjenih slušaocima u Jugoslaviji
- 103 Vlada i tvorci londonskih emisija zaobilaze svog ministra za propagandu
- 104 Nemoćni ministar za informacije
- 105 Črnjanski o dirigovanju propagandom iza kulisa

Četvrti dio:

ČETNIČKA RADIO-PROPAGANDA SA BLISKOG I SREDNJEG ISTOKA

- 109 Tajne i lažne radio-stanice
- 111 Radio-Kujbišev, emisije izbjegličke vlade i Kosta Krajšumović
- 112 Jerusalem kao četnički "Karađorđe"
- 115 Emisije iz Jerusalima "imaju se davati kao emisije iz zemlje"
- 118 Vladin centralni presburo u Jerusalimu
- 119 Proširivanje dometa i ekspanzija programa jerusalimske radiostanice
- 120 Plan četničke radio-propagande sa Bliskog i Srednjeg istoka
- 123 Prislusna služba u Jerusalimu
- 124 Redukcija obima i broja emisija

Peti dio:

SADRŽAJ ČETNIČKE PROPAGANDE IZ LONDONA USMJERENE PREMA JUGOSLAVIJI

Strategija čekanja na istanak i odlaganja borbe protiv okupatora

- 129 Instrukcija - uputstvo londonske vlade Mihailoviću
- 129 "Valja izbjegavati svaku akciju "
- 130 "Čekajte čas kada ćete se dići protiv krvoloka i ubica"
- 130 "Organizujte se i čekajte!"
- 131 "Osluškujte trubače sa Drine i kliktaj belog orla sa visine"
- 131 "Čekajte na znak Mihailovića"
- 132 "Još ne dižite oružanu borbu"
- 132 "Otsudni čas za vas još nije kućnuo!"
- 134 "Još nije vreme za odsudnu borbu"
- 134 Proizvodnja i sijanje iluzija
- 134 Suzbijanje propagandne strategije čekanja
- 135 Zaziranje od bilo kakve oružane akcije protiv okupatora i kvislinga
- 137 "Dok je Mihailović pasivan jedino se komunisti bore u Jugoslaviji"
- 138 Major Piter Boj: "Umjesto u praksi Dražina borba vođena u propagandi"

Šesti dio:

DRAŽA MIHAILOVIĆ OD BRITANSKOG ŠTIČENIKA DO NJEMAČKOG PARTNERA

- 141 Pokušaj vještačkog stvaranja mitova
- 141 Pohvale hrvatskih ministara Draži Mihailoviću
- 142 Novi Robin Hud u Evropi
- 143 "Bitke pod vodstvom veliko junaka Draže"
- 144 "Svi oko generala Draže"
- 144 Draža: "Svi pod moju komandu?"
- 145 I mađarski "Etiž Ujśag" proglašava Dražu jedinim borcem na Balkanu protiv Nijemaca
- 145 Nesuđeni ratni dopisnik sa Ravne Gore
- 146 Previše pohvala Draži
- 146 "Preterano hvalisanje Mihailovića nailazi na nelagodan prijem kod naroda"
- 147 "Partizanske borbe se pripisuju Mihailoviću"
- 147 Prvi britanski pritisci na Dražu
- 148 London i Dražina saradnja sa okupatorima i kvizlizerima
- 151 Zbrka oko vladinog komunika

Sedmi dio:

SPECIJALNE PORUKE JAVNE LISTE PRESUDA POD SLOVOM "Z" I "CRNE TROJKE" NA LONDONSKOM RADIJU

- 155 Specijalne vojne emisije na Radio-Londonu
- 155 Šifrovane poruke putem radija
- 157 Kad domobranski puk "pobegne u šumu"
- 157 Major Knežević mimo regula BBC-a
- 159 Prijetnje primjenom "zakona neumitne pravde"
- 159 Živan Knežević samovoljno mijenja uputstva londonskog radija
- 162 Majori podmeću poruke koje ne spadaju radiju
- 163 Spiskom liica stavljenih pod slovo "Z"
- 165 Presude zvane slovo "Z" i "Crne trojke" na radio-talasima
- 167 "Crne liste" kao javne osude bez ikakvih dokaza
- 168 Podrška kralja Petra "Crnim listama" i slovu "Z"
- 168 Nesporazumi zbog spiskova i specijalnih poruka
- 170 Tri razloga protiv denunciranja ljudi i emitovanja javnih osuda pod slovom "Z" na radiju

Osmi dio:

RADIJSKI SPISKOMI PRIZNANJA ČETNICIMA "ZA JUNAČKO DRŽANJE" OD- LIKOVANIH I RAŽALOVANIH "IZDAJICA KRALJA I NARODA"

- 175 Jesu li oficiri u partizanima "vojni begunci", "izdajice kralja i naroda" i "sluge neprijatelja"
- 177 Priznanja "za junačko držanje"

"Apel emisije" iz Londona

- 180 Londonska priznanja Dražinim borcima u šumi
- 181 Ovužana borba odolijeva napadima radio-talasa

Deveti dio:

VJERSKI PRAZNICI, KRALJEV ROĐENDAN, NOVE GODINE I DRUGI BLAGDANI NA RADIO-TALASIMA

185 Blagdani u sadržajima londonskog radija

Deseti dio:

DVA MEMORANDUMA SRPSKE PRAVOSLAVNE CRKVE I "BIČANIČEV MEMORANDUM" U INOSTRANOJ PROPAGANDI

- 195 Antihrvatska kampanja i Srpska pravoslavna crkva
196 General Dankelman i Memorandum SPC-a u funkciji propagande
198 Crkveni memorandumi zaoštravaju odnose među hrvatskim i srpskim ministrima u izbjegličkoj vladi
204 "Bičaničev memorandum" i nesloga u kraljevskoj vladi
205 Međusobne optužbe SPC-a i katoličke crkve
207 Alojzije Stepinac o četničkim zločinima i njihovoj promociji u četničkim lećima

Jedanaesti dio:

MUSLIMANI IZMEĐU PORUKA LONDONSKOG RADIJA, IZBJEGLIČKE VLADE, RAVNOGORSKOG I USTAŠKOG POKRETA

- 215 Londonske poruke muslimanima
216 O muslimanskom predstavniku u kraljevskoj vladi u izbjeglištvu
217 Polemika o Muslimanima na relaciji London-Zagreb
219 "Demantujte vest da Draža diriguje pokoljima Muslimana"
221 Predstavljanje pokolja Hrvata u stranoj propagandi
222 Turska kao država na kantar u sa fizičkim istrebljenjem muslimanskog stanovništva u Jugoslaviji

Dvanaesti dio:

IZBJEGLIČKA VLADA I NJENI MINISTRI O BBC-U

- 227 Vodi li BBC velikosrpsku politiku?
229 Hegemonija i ka Makedoniji
229 Zašto Ivan Šubašić odbija učešće na BBC-u?
230 Da li Srbi razumiju ijekavski?

Trinaesti dio:

ČETNIČKE ZAMJERKE LONDONSKOM RADIJU I NJEGOVI EMISIJAMA NAMIJENJENIM JUGOSLOVENIMA

- 235 Različiti doživljaji ratne radio-slike svijeta
235 Zahrjevi BBC-u "s terena"
236 Radijo u funkciji četničkog pokreta

Četrnaesti dio:

NOVINAR HJUBERT HARISON I "ZAVJERAŠU TNJE" O STANJU U JUGOSLAVIJI

- 24.1. Vjesta o nepostojanju ratnoj stvarnosti
24.1. Harisonovo "drugi prijatelj"
24.2. Harison - usmene novine na radiju
24.2. Protivnik prikrivanja stine
24.2. Vjesta o Jugoslaviji BBC-a i jednog prijatelja zbog kojeg se Jugoslavija zove
24.2. Novinar Hubert Harison probija "zavjeru šutnje" o partizanima
24.2. "Patrioti", "rodojubi", "snage koje se bore" i "partizani"?
24.2. Biti oko Harisonovog komentara - kritika autora zbog "ljevičarenja"
24.2. U čemu je suština sporenja oko Harisonovih komentara
24.2. Početak zaokreta u propagandi prema Jugoslaviji
24.2. Sa s akom H ubera u H ubera - novi pristup problemu Mihailovića
24.2. partizana
25.2. Harisonova emisija "na neki način revolucionarna"
26.1. Oblici propagande Jugoslovenskog otpora na BBC-u
26.3. Zahvalnost Howarda BBC-u

Petnaesti dio:

PRITISCI BRITANACA NA MIHAILOVIĆA I ČETNIKE ZBOG NJIHOVE BORBENE PASIVNOSTI PREMA OKUPACIONIM FORMACIJAMA I KVISTLINŠKIM REŽIMIMA

- 26.1. Zahtjevi Draža da se bori protiv okupatora i kvistinga
26.1. Umjesto oružanog djelovanja "čekaju veliki dan oslobođenja"
26.1. H ubera - podrška H uba da se ne može svesti u tajnost od strane H uba
26.1. za diverzantske akcije"
26.1. Ko čuva, a ko ruši željezničke pruge?
26.1. "Mihailovićev pokret u velikoj krizi"

Šesnaesti dio:

VELIKI ZAOKRET U PROPAGANDI IZ VELIKE BRITANIJE PREMA JUGOSLAVIJI

- 26.1. Vjerodostojna propaganda - nećemo više
26.1. Kako je odžavana "zavjera šutnje" o partizanima i NOP-u
26.1. Vjestačka ravnoteža "između dviju strana"
26.1. Zahtjevi Britanaca za četničku borbu protiv okupatora bez kakva odjeka u praksi
26.1. Kad se postjeća preinačiti i "željena stvarnost"
26.1. Prepoznati se u radio-emisiji protiv okupatora i
26.1. Vesti koje devuće narod u stravičnu zabunu
26.1. Mačka Hrvatska i mačka Srbija
26.1. "London je i da umisti naš pokret"
26.1. Govor se satio u Hrvatska
26.1. Primjetbe hrvatskim ministrima
26.1. Zašto se prećutkuje "otpor Hrvata i njihove ogromne žrtve"
26.1. "Na narod traži od raditi"
26.1. Moskva kontra Londona
26.1. Ko je izveo "višegradsku operaciju"

I general Simović je međutim zapao u nemilost. Članovi kabineta u emigraciji primorali su ga da odstupi sa mjesta predsjednika jugoslovenske izbjegličke vlade u Londonu. U januaru 1942. godine, u novoj vladi dr. Slobodana Jovanovića, Mihailović je zauzeo mjesto ministra vojske, mornarice i vazduhoplovstva. Britanci su i to prihvatili. Stali su čvrsto na njegovu stranu.

U takvoj svojoj usmjerenosti Britanci su znali da u Jugoslaviji ranoju dvije različite grupacije ustanika. Znali su i za njihova dva različita politička smjera: četnički i partizanski. Nisu im bila nepoznata ni dva njihova suprotstavljena ideološka pravca: te nepomirljivi programski i politički ciljevi. Izrazili su da se te dvije grupacije ujedinile s tim da se partizani potčine Mihailoviću.

Kronom tom prestizni davala je propaganda. Po selu u emigraciji. U to je upregnuti jugoslovenska vladina i britanska mislijetija. Ona je od Druge nacionalne herceja oružanog otpora nacizmu i fašizmu u evropskim razmjerama. Antifašizmu i kome se govorilo – pisalo u štampi i na radiju – onog svijeta koji su sacinjivale protivosovinske zemlje. S njim su promotivani i četnici kao herci koji na strani Saveznika učestvuju u svatkoj bitci protiv neprijatelja. Osvajanje Druge sa priznanjem kao jednog legitimnog komandanta snaga i otpora u zemlji. I ponovo su nja počeli slati. Navedasim je bila propaganda podrška. Informativne emisije mećnog BBC i pretvorene su u vijetne, u zvanični organ izbjegličke vlade i četničkog pokreta. Takve opredjeljenje izvrsile je prvi znakor kod Mihailovića i njegovih četnika. Uz materijalnu i propagandnu pomoć, prva vojna misija pri javnom stihala u svakom pogledu sa njeljavnim i nesporno veliki prestiz. Službeno su prihvaćeni od Saveznika – zemlja i njihov evropske kora – je. Iz toga su puisticale i druge prednosti u sukobima s njemickom okupacionom vojskom, kojskim rezimima – te sa partizanima. NOCP emi kojima su rukovodili komunisti. Svi kontakti zapadnih saveznika vodili su ka Mihailoviću. U odnosima s njima on je stekao mome po. Ne samo sa zapadnim – Velikom Britanijom, Amerikom, Posredstvom izbjegličke vlade n emi su pripadali – zvanični kontakti sa Sovjetskim Savezom.

Sva ta premissa pratili su brz bietafilijski uspon Mihailovića kao celne čelice i ravnog vojskog pokreta. Od decembra 1941. do januara 1942. dobio je najvise genereski emi – potom polozi ministru u izbjegličkoj vladi – po funkciji načelnika stihala Vrhovne komande. Ta komanda je – formalno iz Karta prenesena u zemlju. Na taj način nja je elaksano potempavane otoli četničkih grupacija koje su zvan stihala nastajale nezavisno od Rastie gore.

Elizabeth Barker to vise pripisuje djelovanju jugoslovenske vlade – n emi i kad – posebno njih stihala su bili angazovani u Radiu Londonu, nego isključivo britanskoj propagandi. U prava za političko ratovanje Velike Britanije (PWL) je 19. novembra 1941. godine odala uputstva BBC u da Mihailovića spomine kao vođu jugoslovenskih rodoljuba. U svijetstvu propagandnog stihala

javni su pripisivane četnicima. Kada je posve umjetke – usputno – sporadično počelo s vremena na vrijeme pustošenje prvih vijesti – partizanskim borbenim uspjesima nabrupili su masovni i ostri protesti – i samo spominjanje partizana, makar i minimiziranih do krajnosti, razvelo je ne samo Mihailovića i stab na Ravnoj gori nego i komandante četničkih jedinica – te razjeko u vladu. Oni su zbog toga zlostojki zamerali Britancima. Kritike iz zemlje na adresu Radio Londona otpremale su svojoj vladi u egzilu da bi ih ona proslijedila na nadležno mjesto – ta vlada je stavila – dugo imala i kontrolnu funkciju nad – formativnim emisijama Londonskog radija na srpskohrvatskom jeziku. Kako u toj stvari tako i u drugim svojim aktivnostima ta vlada je zapostavljala britansko zainteresovanje za Jugoslaviju. Znao je za privrženost Četničke vlade ideji da i u ovom periodu u toj zemlji stavlja pranje ruku svoje srećne interese – napose dugoročne. Na ruku je – išla – činjenica da su se i ko niti kratkoročnih i dugoročnih interesa i u zvaničnim organima Britanije miješanja ispreplatala stavovi sukobljavajući – pretežno je ne morale dugoročno sagledavati, izričito pojedinih vladinih odjeljenja i ustanova – sažbi – talitara. Britanska vlada je godinu dana podržavala i minimističko uređenje i dinsticije. Kratkovječni periodica je bila radikalno vezana sa britanskim kraljevskim kućom – nije je po tradiciji uspostavljana i vezanost Jugoslavic za Veliku Britaniju. Nad tom tradicijom se nadvladalo strahovanje da će nestankom dunastije Britanci izgubiti svaku mogućnost političkog uticaja u toj zemlji. Stoga za njih nije bilo razvijeno i nebitno koje će velike sile onat – dominirati – miješajući – onih dinsticija i vrste poslova rata. Za te interese nije im bio po važni NKP partizan – pogotovo kada zak na vlast komunisti. Vazno je bilo spriječiti i penje raduju Svjetskog Saveza – i renje njegovog uplija – zvan njegovih predratnih granica. Zato su skoro pune dvije – po godine – gnorirali NKP i partizane svesrdno podržavali Mihailovića i četnike. Nadali su se da će njihovi sticajci toliko – jakati kako bi – ovladati cjelokupnim jugoslovenskim otporom nacizma i fašizmu. Stoga su postavljali politiku potpore Drazi – njegovom pokretu. To zaigavanje su – stavili dugo vremena posto – su imali u rukama nepobitne dokaze – i tome da se njihovim miješicima ne bore protiv okupatora i kvisinga. Stekli su – pouzdana saznanja da njihovi miješicima stvoreno saradaju sa onim istan snagama protiv kojih se borila Velika Britanija zajedno sa Sjedinjenim Američkim Državama. Svjetskim Savezom kao članicama antihitlerovske koalicije. Dokaz o tome su stizali razlicitim kanalima. Pored strah i prisuski vanim neprijateljskih veza koje su pratile odgovarajuće britanske službe u Katu – Sredozemlju i drugim područjima. Gomilale su se – u isto vrijeme – i saznanja po kojima su partizani glavna snaga oružanog otpora u Jugoslaviji.

Otuda su britanski kratkoročni i dugoročni interesi – način njihovog ostvarivanja – često omogućavali – zbeglickoj vladi bahate ponosa – je ne same – prema radi skoj kakaj kakva je BBC – već – prema zvaničnim državnim organima u Londonu. I interesi su više od toga – zatocile i SOE – i Johna ihs – u poticajima zarobljen – samu vladu s njenim premijerom Četnikom – a da se – ne govori o propagandi. Ona je – isto tako – bila u procjepu – ako su svi oni htjeli podstaći

ti da je pobornik "bratilać čovjeka osuđenjenog za saradnju s neprijateljskom
antihitlerovske koalicije. Čovjeka koji se ne bori protiv našeg neprijatelja i ko-
jega jama optužuju naš sovjetski saveznici". Idući na početku 1943. godine
zapisao: "Ne vidim smisla takvoj politici, ali vidim kako je u njoj prilika da ćemo
mi u Rusiji zbog takve politike zapasti u otvoreni sukob".

Nije zeli i da se sudari sa Sovjetima, da je bio odlučan da im ne dopusti
samosvojno djelovanje u Jugoslaviji, niti da otklupa partizanima. Pri tom nije
ze NKVD SSSR. Sovjeti su početkom 1943. godine zatražili britansku pomoć
kako bi ih uputili grupu svojih misionara, taj njihov predlog nije prihva-
ćen s britanske strane. Sovjetima je prečestalo da se znae kako su Britanci po-
slili i tu svoje vojne misije a da ih o tome prethodno nisu bili obavijestili. U
februaru te godine predloženo je stajne zajedničke sovjetsko-britanske misije
a to ih nije prihvatili. Smatralo je da bi realizacija toga predloga "odnos
obaveštavanja Britanije". Pripašnici NKVD-a su i nadalje u Moskvi zadrživali
koga iz SSSR kako Britanci ustrajno "podupiru čovjeka o kojemu se zna da je u
vezi sa jugoslovenskim četlingom i da mu je samo do toga da učvrsti svoj položaj".
Čovjeku su da je je istovodno pomagati partizane koji se srećno bore protiv
zajedničkog neprijatelja".

Dok su se u zvaničnim organima lomila kopla oko kratkoročnih i dugo-
ročnih interesa Velike Britanije i načina njihovog ostvarivanja na Balkanu
Drža, jugoslovensko vodstvo su stalno odbijali da udovolje vojnim zahtje-
vima svojih britanskih pokrovitelja. I da je nisu stapali u oružana dejstva
protiv okupacionih i kvistinskih formacija. Ometali su i partizanske diverzije
i druge oružane akcije, te pokušaje britanskih sabotiraža na njemačkim saobra-
ćajnicama na onom teritoriju koji su oni držali pod svojom kontrolom. Uz
to su potvrđene odbranje uolene indicije i dokazi da saraduju sa italijanskim
njemačkim formacijama i kvistinskim režimima. Sve više se uviđa i sva uza-
adnost podržavanja desničarskog monarhističkog oficira premot je to bila
zvanična politika Britanije. Sila zbivanja i kretanja na terenu prisilili je da
Britanci preinače sve promisli. Shvatili su konačno da su dugo pomaga-
li pogrešnog čovjeka kao tobožnjeg vođu otpora. Čudno uspostavljen je veza
sa NOP-om, partizanima kao mnogopločnim i jedinom snagom suprotstav-
ljenom nacizmu i fašizmu u Jugoslaviji. Iz tih razloga je ubrzo na zvaničnu
odluku Britanije da napuste Držu kao svoga do tadašnjeg saveznika. S njim
i njegovim pokret. Bio je to istorijski i kret britanske vođe, i njegov preobra-
t. Umjesto Četnika od Drže i četnika kao i tu i partizanima. O toj odluci u
državnom vrhu se prvi put razbilo rasprava u novembru 1943. godi-
ne. Vojni razlozi su privukli britansku politiku da svoju podršku okrene ka
NOP-u i njegovim formacijama.

U historiografiji SR Jugoslavije odnosno Srbije i Crne Gore, naročito u literaturi nastaloj u autorstvu četničke emigracije nakon Drugog svjetskog rata, već desetljećima se čine pokušaji objašnjenja te odluke Britanica i napustiti četništvo i zaokretu od Drize ka Titu i NOP-u. Objašnjenja se graniraju sa proizvoljnim fabrikovanim konstrukcijama i neistinite emih pretpostavki zaključaka. Kreću se od toga kako je *"Isto kao i kada / Zagorci pretrpeli Četnike"* do postavke da su kod Četnika naglo porasle simpatije prema komunizmu i komunistima. Svoj stav o komunizmu Četnici je jasno predložio u svojim istupanjima i kaj guma napise u jurnski iz juna 1941. godine. Tem stavu je do kraja čista i desihedar. Sta je rekao Četnik predan napada nacističke Njemačke na Sovjetski Savez – putem Radio Londona – 22 juna 1941. godine?

"Na istu ki rečim ne sa lakaje se od najgorih obležia komunizma. On je lisen i ruke sadrine i nateu sem ponlepe. Sa ne da kriminau je. On prevla lani ove oturke ljudske i npracenisti efikasnostu i me i reposit. Narodom agre i u u. Nako nje do sedmiji prot i uik komunizma no to i m bio i sa toku po sedm i do desiet i pet godina. Neku pozna i m edna i rec koju sam u njemu i go. orio. al sie to ofed pred priarom koji se sad otkriva. I kaza a pro i ot sa svojim zom i ma i s uim ljudostima i oim tragedijama. Ja vidim ruske i uriske kako stie na pragu i oje rodne zemlje i oturci pol i a koja u n iun i oca i obradivati od pamti eka. Vidim u kako stie svoje domace gde je majka i ene m de i a be bed i ot i o i dragin i a m kika i a prema njemu u me krete gro i m naet na istu ke ratne mas ne i i krosk i m pri k i m o p i c i m i a sto i k e c i n i a n a u p e r a m a s e o m p o d m a k l a m e k s p e r t i m a m a t j a. A i a m t a k o d e t r a p e o b u c e t e p o d l u s n e s u r o r e m a s e t u t a k e o l a u t e s k e k a k o s e p r o b u d i t a k a t o r a g r a m i i k i k a a a. V i d i m n e m i k e b o m b a r d e r e l e v e n i i e b u i i s a k a p u c e z b o g m n o g i h v i z a r n i j i p o B r i t a n i j i. a d r a g a n e s t o u d u m a p l e t k o m m a t r a m l a k s m i i g u r i m a m. I m a m u t o b j a t i m o d l u k u v l a d e N e g o v o g. V e r n a n t e i. N k a d m e m o t a g o r a t i. n i k a d n e e m o p r e g o v a r a t i. H i t l e r o m t e s m i k m i m e g u e h a d e. S e t k i c o n k s e t k a d r a d a k o n a e b o r i p r o t i n a c i z m a m a t e n a s p a m o. S r a k i o c k a k a k i d e z a k o n a k o r i t a. H i t l e r o m n a i u n e p r e t i t i. I o n m a v p o l i t i k i t o e n a s i d e k l a r a t i a."

Četnikov izjava nekad ismisljeno i ktriva da spomenuti zaokret u britanskoj politici i k o t a r e n o z k a k y g u r n i z m a. P e g a t a v n e p r o z v o d e v e r t a l n o n a g o p r o b a d e n i h p o l i t i c k i h s i m p a t i a p r e m a k o m u n i s t i c k o j p a r t i j i J u g o s l a v i e i N a r o d n o o s k b o d i t a n s k o m p o k r e t u (NOP) u k a j m i j e r a k v e d i l a t a p a r t i j a. P r e m a n j m a s u j e r e o i s e r e k a i p r e v l a d a n e i n t p a t i j e. I s k a z a n s t a v a z D e k l a r a c i j a b r i t a n s k e v l a d e s u p o d j u n e 1941. g o d i n e z a o b i l a z i l i s u s t v a r s t a n k e n a j u g o s l a v s t i m a. D a z e s l o d v e g a m e h a d s t i s u s e b i r p r o t i v n a c i z m a i f a s i z m a n i s u d a v a l i n i k a k o b r i t a n s k i p o d r s k a i o k s a t b o d g u r n a t i u s t r a n i i. I s e n i k a k p r o p a g a n d i e t a k e i b i k k a k v e d o v e v o t e p o m o r i. N Č e t n i k a k o t o p o k a z a n e g o v i z j a v a z j u n a 1941. g o d i n e n a z o m i t s k a o n i N O P n i t o b a k o j d r u g n a d e m i t a. V e n k a B r i t a n i j e n i s u m a t r i p o l i t i c k i p r e d s u d a. Z a o k r e t u t o p o l i t i c m a t r e t e u p o r s t e i r e t i n i m i n t e r e s i m a i r v e n s t v e m i s k a z a n i m u r a z l i z m a v o n e p r i n o d e. E v k a k o i e v o z b o g o e g a.

Vojnici su hite i najkraće rečeno da prevashodno dobi u rat da bi u svijetu nastao mir. Politicarima i diplomatama je također bio bitan mir a i konstantnija stanja interesnih sfera i odnosa u mirnodopskom periodu nakon rata.

Sva ta hitjenja su nametala Londonu da uz političke sve u se neminovno vodi računa i o vojnim razlozima. I razlozi su uistinu mišene u političke kratkoročnih i dugoročnih interesa britanske kraljeve. Koncepcija njihove g ostvarivanja morala je biti usaglasavana i sa stvarnima objektivne situacije na tlu istima i u Jugoslaviji i na Sredozemlju kao celina. Neophodno je bilo njihovo usklađivanje i sa ulogom organizacija oružanog otpora okupatorima Jugoslavije i njihovom prisustvu u zvaničnoj britanskoj propagandi. Ta mišlena je uccena u toku 1943. godine. Već u ljeto te godine vojni razlozi su morali prevagnuti nad političkim. Sredozemna strategija u ratu Britanaca ziskivala je doprinosima doprinos snaga oružanog otpora. Nacizmina u zemljama Jugoslovene Evrope. S tim u saglasnosti posebno onog u Jugoslaviji. Britanskim vojnim planovima ratnim strategijama tada je postala veoma bitna ona uloga NOP-a i partizanskih formacija po kojoj su im prihvatili i vezali okupacione trupe za područje svoga djelevanja. Bez tih oružanih aktivnosti partizana NOP-a te formacije bih le ubacene na ona ratna poprišta koja su bila u zemlji dejstva britanske vojne sile. To znači i na poprišta Saveznika antihitslerke koalicije. Svojom borbom protiv okupatora i kvislinga u Jugoslaviji partizanski pokret je bez sumnje osakćavao porođa britanskih snaga u Italiji nakon izvršene invazije na Apeninskom poluostrvu i u cijelom Sredozemlju. I usklađivanje i vezivanje neprijateljskih formacija rezultat je vojnih operacija na svim jugoslovenskim prostorima. Njihov doprinos je po britanskim planovima trebao da se potvrđuje i učestvuje u brzom planiranom akcijama strategijskog zavaravanja. I tako shvatanje u cjelini je izraslo iz sveukupnog globalnog razvika ratne strategije u vremenu koje je predstojalo do završetka ratne katastrofe. Ta uloga pokreta i otpora u Jugoslaviji nametala je, isto tako, jednakopravno partnerstvo i distirala nove odnose između Britanaca i vođstva partizanskog pokreta na koj su se mogle naslanjati kao i vojne formacije Velike Britanije iako trupe zemalja antihitslerovske koalicije.

S tim u skladu je usmeravana vojna materijalna i propagandna podrška partizanima. Sada je te snage bilo moguće opskrbiti i makar i nedovoljno ali povećanim količinama oružja. Na toj aniji je preminuo Čerčil 23. juna 1943. godine izjavio da se od kraja septembra pomeć do tada spremama na Balkan povećati na 500 tona mjesečno. Partizani su u posjednjim mjesecima te godine primili 1135 tona zračnim i 185 tona morskim putem. Vojna pomoć jugoslovenskim partizanima uspostavljena je od juna 1943. godine. Z vojne aktivnosti partizanskih snaga uccijenu pomoć rođena je politička prijava da se kralj Petar II Karlovićev i to navedu na međusobni sporazum. Čerčilova nastojanja su bila bezuspješno usmjerenja na to da se pripremi sastanak da bi se postigao odgovarajući dogovor među njima. Donosilo je i mnoge prednosti ali i stanovite teškoće u političkim odnosima.

Prvi dio

**KRALJEVSKA VLADA U IZBJEGLIŠTVU I
PROPAGANDA IZ LONDONA PREMA JUGOSLAVIJI**

cionera je ostao u Kairu gdje je smještena jugoslovenska Vrhovna komanda koju je predvodio Bogoljub Hilja kao ministar kraljevske vojske i mornarice. Preostali tri člana njihovog dio nasao je boraviste u Sjedinjenim Američkim Državama i Kanadi. U američkom dijelu vlade bili su Sava Kosanović, dr. Ivan Šubašić, Božo Marković, Bogoljub Ievtić i Franc Šnoger. Svrha te misije u Americi bila je i prvom redu da se u tamonoj jugoslovenskoj emigraciji spriječiti porazan efekat izazvan razbijanjem Jugoslavije, a naročito Pavešćevim režimom. Među njenim zadacima je i rad na obavješćavanju javnog mnijenja SAD-a o pravom stanju i težnjama za ponovnom uspostavljajem Jugoslavije.

ČETIRI FAZE VLADINOG DJELOVANJA

Srpska dominacija u sastavu vlade - Permanentna razmirice među ministrima

Boravak i djelovanje jugoslovenske vlade u izbjeglištvu dijeli se u četiri različite faze s obzirom na ličnosti koje su držale funkciju premijera. Izo Tomasevitch međutim smatra primjerenijom podjelu njene istorije u dva osnovna perioda – prvi onaj do dr. Ivana Šubašića kao celne ličnosti – drugi razdoblje pod njegovim vodstvom.

Prema prvoj podjeli, jedna od četiri faze traje od njenog bještva iz zemlje u aprilu 1941. do 9. januara 1942. Na njenom celu u tom periodu bio je general Dušan Simović – bioj su i svi oni ministri koji su pred okupaciju zemlje izbegli u emigraciju. Njena karakteristika je u tome što je uživala podršku svih emigranata – oficira – cesnika 27. martovskog puca u Beogradu. Druga faza je od 11. januara 1942. do 10. avgusta 1943. njen predsjednik je dr. Šubodun Jovanović, a zatim Miroslav Trifunović. Svi vodeći stranački političari iz Simovićevog kabineta ostali su i u toj vladi – osim jednog – Draže Mihailovića. On je imenovan za ministra vojske i mornarice i vazduhoplovstva – jedini je ostao u zemlji na čelu ravnogorskog pokreta. Treća je faza od 10. avgusta 1943. do 1. juna 1944. dr. Božidar Purić na celu. U njenom sastavu bili su u njen sastav uključeni vladini stručnjaci i službenici. Premijerska palica u četvrtoj fazi istorije kraljevske izbjegličke vlade – od 1. juna 1944. do 3. marta 1945. – preuzeo je dr. Ivan Šubašić. Iz njenog sastava potpunijeg stranačkog političarima izostavljeni su zastupnici srpskih političkih stranaka. Održavala se ispod uticaja i čelika u izbjeglištvu. U toj vladi nije više ni Draža Mihailović – čelna je s namjerom da postigne sporazum sa marsalban Titom.

u sparanoj dviju vlada – jedne u zbjegistvu – one partizanske privremene vlade u okviru AVNOJ-a (Nacionalni komiteti za oslobođenje Jugoslavije NKOJ).

U emigrantskim vladama i na osnovu nacionalne zastupljenosti svakodnevni politički stranci imali po dva člana i izvršni Savjeti su imali po četiri stranke, pa su uvijek ostajali u četiri. Srbi koji su emigrirali držali predstavlja četiri stranke – a završni izvršni stranke – izvršni funkcion predjednika (Simović, Jovanović, Purić). U njihovoj prijed Bogoljubović, pa Mihailović. Jovo Tomasević smatra da je jugoslovenska vlada imala manje uspjeha od svih drugih u zbjegistvu. On kaže da je – korist od vlasti, tokom emigrantskih godina zaista mala. I u takvoj vladi, bez obzira na tu korist, nacimjerog sa staljinskim davao je ogromnu prednost. Smatra iz Srbije u kontroli i njegov rada. Tomasević je izricanac da su za tih 18 mjeseci bila 61. pozicija u kabineta. Od toga su 36 držali Srbi iz Srbije, 11. Srbi izvan Srbije, osam Hrvati, sedam Slovena. U to nije uključeni ni četiri stabe Vrhovne komande – prvo Hrvati, Karla, pa Mihailović u zemlji – koj su radele Srbi. Nisu organizirani ni ministarstvo i Vojnogovora i Londona i Moskve. Vojta rec da je britanska vlada imala vrlo veliki uticaj na sve važne vladine odluke.¹²

U takvom svom sistemu – sa domaćim i in predstavnik jednog naroda vlada – je sa sobom prethodno – odan sve one stvari – koji su do tada iz države beogradske režim. Peti – set – ne – svu – prvotno mjestu razlika – između raznih nacionalnih grupa imala kabineta. Njegova je funkcija dolazi iz države između Srbije i Hrvata. Nesporazumi – se – prošli – i – na – emigr – prošle – ima – koje – je – vlada – spak – u – u – priljuga – pre – sek – svu – z – z – z – je – Sud – su – se – ni – raz – li – i – na – drugi – pit – u – j – m – k – i – sa – o – t – u – r – i – m – o – v – dog – a – d – a – i – u – u – go – slav – i – m – k – e – n – m – e – n – o – g – p – o – r – e – b – a – v – i – m – i – z – z – e – m – p – o – d – e – k – u – p – t – e – n – m – j – e – u – s – t – a – s – k – r – e – z – i – m – a – N – D – B – i – v – i – s – i – b – o – s – n – s – k – o – i – s – t – r – e – b – l – j – e – n – e – s – r – p – s – k – o – g – n – a – r – o – d – a – e – v – r – e – t – e – R – o – m – a – p – e – j – a – s – e – r – a – v – n – o – g – e – r – s – k – i – p – o – k – r – e – t – s – a – c – e – t – n – i – c – i – m – a – i – n – d – e – v – i – m – i – v – i – s – o – v – n – i – p – o – k – o – l – j – e – n – i – m – a – v – a – t – s – k – o – g – i – n – a – r – o – d – a – t – e – m – u – s – l – i – m – a – n – s – k – o – g – s – t –a – n – o – v – i – s – t –v – a – u – J – u – g – o – s – l – a – v – i – j – e – n – e – z – a – v – i – s –n – o – s – t – o – d – v – l – a – d –e – p – o – k – r – e – n – u – t – a – o – r – u – z – a – n – a – b – o –r –b –a – p –r –o –t –i –v – o –k –u –p –a –t –o –r –a – i – k –v –a –l –i –n –s –k –i –h – r –e –z –i –m –a – T –a – b –o –r –b –u – s –u – v –o –d –i –l –i – p –a –r –t –i –z –a –n –i – p –r –e –d –v –o –d –e –n –i – K – P – J – i – s –t –a – n – e – i – s –v –a –k –i –h – i –z –m –e –d –u – c –e –t –n –i –k –a – s –e –c –e –n –e – r –e – N – C – O – V – J – a – i – p –a –r –t –i –z –a –n –s –k –i –h – e –d –i –l –a – s –d –r –u –g –e –s –t –r –a –n –e – i –t –d –

Sve što se tako događalo odvijalo je teskome neslaganju među ministrima – srpski teror je proizveo antihrvatske u krugovima velesrpskih snaga u zbjegistvu. Ozbijni naskoli među ministrima emigranti na on – l – o – v – m – s – a – r – t – e – m – a – n – o – s – t – i – s –u – d –e –b –o –k –e – d –r –u –g –e – a –n –i –t –a –t –u –g –o –s –l –a –v –i –e – O –t –i –s –u – i –s –t –o –v –r –e –m –e –s –p –o –l –j –e –n –i –m – u – e –m –i –g –r –a –n –i –m – i –n –a –t –i –s –k –o –g –n –a –r –o –d –a – N –i –j –e –v –e –s –r –e –v –n –j –a –v –o –s –t –i –n –e –s –t –e –k –o –d –i –k –a –v –e –r –e –p –o –t –i –l –a –n –i –s –u – l –i –m –u –e –s –u –b –a –v –i –t –e –t –i –J –e –d –a –n –o –d –n –a –p –r –i –s –t –i –c –a –j –a –

1 Jovo Tomasević (237-238) ibz.

12 Podaci o članovima vlade "Službene novine" br. 1-11 VI 1941 br. 4, 16 VI 1942 br. 1 marta 1943., te "Amerikanski Srbinian" 29. VI 1942. "Slobodan" je bio list u Pittsburghu, to izlazio bio glavni organ srpskih seljenika u Americi.

Razočarenje je nastalo manje od godinu dana nakon prvoga britanskog dodira s Mihailovićem u jesen 1941. godine. Britanci su odmah znali da jugoslovenski političari i vlada u izbjegstvu je i da uspostave veze s potencijalnim snagama otpora u Jugoslaviji. Kralj Petar je nekom britanskom diplomatu u maju 1941. godine izjavio da je zainteresovan za uspostavljanje dodira *sa vojskom koja je bila u jugoslovenskim pučinama*.¹ Odlučio je i nadalje u neutralnom savjetstvu u Moskvi, ali je izvestio o gerilskoj ratovanju u Srbiji, Crnoj Gori i Bosni. Iako je ovaj je ponekad pripisivao komunistima, Predsjednik vlade general Dusan Simović se zabrinuo zbog njemačkih odmazda. On je 22. avgusta zatražio da britanski vojnici, radi buduća napreduka da jugoslovensko pučinstvo uposli ne potkupa i pora. Htio je da se preko radija u Jugoslaviju uputi poruka: *„Prokajte dukate, ne upijete ni pirom-dama”*. Zatražio je od Vinstona Čerčila da pošalje poruku ova kako bi uputili vojnici *„radiom odbornim atakima”* u Splitu koji su već bio *„zastoj svoga karata”*. I nije izbjegao upozoriti vezi sa drugim Britanovim vođama Narodne odbrane od kojeg se moglo očekivati da će gran veliku oblogu u otporu. U Splitu je kasnije bio nepogodan Simovićev odlazak nije isplatio.

Čerčilovo se zanimanje za otpor u Jugoslaviji povećalo. On je 28. avgusta prve ratne godine uputio Džonima kakve veze imaju SOF sa gerilama, kako bi oni, tome mogao pripomoć. Na početku septembra 1941. godine Čerčil je u Radiou kometu preflazio da *„u momentu kada je čitav odabratu je i eto Jugoslavija u momentu putariti to god možemo kak bi smo putom opremil jugoslovenske snage to i bore na našoj strani”*. U prvom odgovoru Države postoje linkovi da najprije tajne poruku kralju Britaniji ali i kralju Milu. No, to je oprijebe vezi sa jugoslovenskim vlastima. Zbog toga odobrio je razmjenu lista sa vlastima Titov centrom i radi britanskoj gerilskoj. Britanski savjetnik Mihailovićem od početka do kraja zadržava zatez, što su mu Jugosloveni iz zloglasnosti iz vladinog okruženja slali upute drukčije od onih koje su mu slali Britanci. Godine 1942. izbio je neprika izjavi Lominaša koji je podigao za njegovu da u izbjegstvu da s Mihailovićem savjetnici su imali u situaciji SOF koji se tome zadržava zastojko usprotivio. Državljene su pokupiti SSSR, Društvo odjel. Zadržava neposredno odjednom su se u izbjegstvu našli i e izjavu pite savjetnika Mihailoviću svoje poruke. Zbog toga Vrhovstvo nije nikada niti skeske zadržava poruku da bi e re u zbilje potražiti njegovu vladu i zadržava daskovine odvise izbilje. Britanci su se u skladu sa sumnjivim djelima manjor Zvezda Krezeva i kralja koji je u izbjegstvu u beogradskom puču 1941. i 1942. u izbjegstvu u izbjegstvu. Previše inko r i vlade SSSR da kom Lominašem Simovićem i kralj i kralj. Britanci su bili usretni da je u poslao Države *„vata poruka”* i u skladu sa poruka Mihailović postupa prema Billu Hudsonu, prvom britanskom oficiru koji je stigao u njegov štab, *„veoma suzdržano čak i sumnjivo”*.

stadžbin (OVLGO). Vlada sa kraljem na čelu, osim toga, odlučila je da svoj autoritet prenese na Mihailovića, čigar zadatak je bio da direktno utiče na spredjeljivanje ljudi za četnički pokret. Kraljem i kraljevičkom je isticala da oružani odredi četnika trebaju biti u jedinstvu sa svim borbama koje pokret otpora u zemlji izlazi da se sve druge snage u njih uključuju i prihvate njihovu komandu. Pokrenula je sporak sa savezničkom vladom za pomoć četnicima u borbi u potpunom misteriju. Na to osnovi Draža Mihailović je posredstvom vlade primao novac i potrebnu opremu, određivao i ugovarao mjesta gdje će saveznički avioni spustiti robu i oružje za svoje i druge potrebe raspragati.

Četnički gorski stab je prenio u Vrhovnu komandu jugoslovenske vojske a Mihailović, menovao za načelnika te komande. Zato je dotadašnja Vrhovna komanda u nostranstvu preobitena u komandu jugoslovenskih trupa. Za načelnika operativnog odjela postavljena je Luka Baletić a zatim i za Mihailovića pomoćnik. Mihailović je dobio ovlaštenje izbjegličke vlade da se na naredbenjima svojeg karaktera potpisuje. *"Po zapovesti vrhovnog komandata, načelnik štaba Vrhovne komande"*.

Od naročnog značaja je činjenica što je organizovana našta propaganda četničkog pokreta u javnosti savezničkih zemalja.

PODRŠKA LONDONA PROGRAMU RAVNE GORE

"Moja je težnja bila da se sve borbene snage u zemlji bez obzira na političke razlike, slože u jedini front protiv zavojevača"

Prvi je jest i stigli iz Londona gdje je vi stolovao kralj Petar. Jugoslovenska izbjeglička vlada javljala je da je Draža Mihailović postavljen za vrhovnog komandanta Jugoslovenske vojske u otadžbini i unaprijeđen u čin armijskog čenerala. U tom novom svojstvu Mihailović je dao izjavi za savezničku javnost i za narod u Otadžbini. Rekao je najprije kako je nakon sloma i kapitulacije u aprilu 1941. godine pristupio okupiranu i razbijenju dijelova jugoslovenske vojske i hrabrim ljudima iz naroda. Tu je rekao kako kaže nastavio pod autoritetom Kralja i Drugog ustavnog ustavnog pravnog poredaka do vremena kad je narod u punoj slobodi mogao samostalno odlučiti o budućem političkom i socijalnom uređenju svoje državne zajednice. *"U toku naše borbe pojavile su se i druge borbene snage kojima je komunistička partija uspjela da udom nametne svoje vodstvo"*. Kaže da je ova partija i svoje stuzna nepriatelju bezkompromisno i ova grupa oružanik. *"primorale su na to da ovaj narod od njihova nasilja i terorizma odreda upuću mi tome da izazivaju punu akciju protiv neprijatelja"*.

okupacijskih snaga. Došlo je do podvojenosti i razdora u zemlji krivom stih nesa-
vernih, protunarodnih snaga”

Partizani su vodili uzastopnu borbu protiv okupatora i kvishinga i Draža i četnici nisu. Sada iz prvih Dražinih izvaja za avinost pristupice da njemu i čet-
nicima partizani nečavaju “puna aktivnost” koje nije bilo protiv okupacijskih
snaga. Krivku za podvojenost i razdor u zemlji svaljuje na partizanske i njih
naziva protunarodne snage. Te snage veći vrše teror i nasilje nad narodom i
Draža i četnici brane taj narod.

“Nas Vrhovni Zapovjednik Nj. V. Kralj Petar II potvrdio me na predlog lo-
bodne jugoslovenske vlade u Londonu, za Komandanta celokupne jugoslovenske
vojne sile na okupiranoj teritoriji Kraljevine Jugoslavije. Time su mi naoružani
pokreti u celoj državi stavljeni pod moju komandu i podređeni starenimama koje
su imenovati, kako vojni zakoni i disciplinski propisi naveduju”

Jo je bio Mihailovičev proglas Srbima, Hrvatima i Slovenima. Objavljen
je dan nakon što je predsjednik emigrantske vlade general Dusan Simović
peševinom novembra 1941. godine na londonskom radiju saopštio Dražinu
imenovanje za “komandanta svih jugoslovenskih snaga u zemlji”²³

Simovićevom govoru na Radio Londonu prethodila je puna podrška izbjeg-
ličke vlade programu četničkog pokreta. Na tom programu i njegovim ci-
jestima Mihailović je smatran glavnim nosiocom pokreta otpora u zemlji. I
kv programski cjev te vijesti i izvještaji stas i pristizali ovisnik m zločinima
nad srpskim stanovništvom i sred ka su i osuđujuć sa sadržaje propagande.
Jedan njen pravak je usmjeren ka javnoj i Dražine pozicije četnika kod Bri-
tanaca i drugi ka raspirivanju antihrvatskog i antimuslimanskog raspolože-
nja. S emigrantskom vladom i Britanci su sa izbeno priznali Mihailovića kao
jednog vođu otpora u Jugoslaviji. Priznata je njegova JVUO (jugoslovenska
vojska u izadzbini). U stab te vojske na Ravno goru upućena je i britanska
vojna misija. Time se četnički pokret svrstao u savezničke snage protiv oso-
vinskih sila.

Sa svoje strane pozivaj ministra u izbjeg i koji vodi te načelnika staba Vrhovne
komande. Britanci su potpuno g akciju ravnogorskog vodstva da na
podrškama izvan Srbije ustas i učvrsti četničku organizaciju. Da je uz po-
moć i zas tnik sa Ravne gore stav pod Oriz na kontrolu i potkane četničke
i pročetničke grupe nastale nezavisno od Ravne gore. Te grupe otpora su for-
mirane samostalno najpese i neposredno vez sa partizanima i bez ikakvog
udjela ravnogoraca. Tako je bio i Četnik Čet. Bosni i Hercegovini, severno
Dunav i jugozapadno i Hrvatsko i Čet. Banji i Kordunu i dr. i Čet. i Sko-

23 Zbornik NOR, 4, XIV/1-76

24 *Beogradski list* “Krivost” i “Krivost” (1941), 1. i 2. izdanje, 1941. i 1942. i 1943. i 1944. i 1945. i 1946. i 1947. i 1948. i 1949. i 1950. i 1951. i 1952. i 1953. i 1954. i 1955. i 1956. i 1957. i 1958. i 1959. i 1960. i 1961. i 1962. i 1963. i 1964. i 1965. i 1966. i 1967. i 1968. i 1969. i 1970. i 1971. i 1972. i 1973. i 1974. i 1975. i 1976. i 1977. i 1978. i 1979. i 1980. i 1981. i 1982. i 1983. i 1984. i 1985. i 1986. i 1987. i 1988. i 1989. i 1990. i 1991. i 1992. i 1993. i 1994. i 1995. i 1996. i 1997. i 1998. i 1999. i 2000. i 2001. i 2002. i 2003. i 2004. i 2005. i 2006. i 2007. i 2008. i 2009. i 2010. i 2011. i 2012. i 2013. i 2014. i 2015. i 2016. i 2017. i 2018. i 2019. i 2020. i 2021. i 2022. i 2023. i 2024. i 2025. i 2026. i 2027. i 2028. i 2029. i 2030. i 2031. i 2032. i 2033. i 2034. i 2035. i 2036. i 2037. i 2038. i 2039. i 2040. i 2041. i 2042. i 2043. i 2044. i 2045. i 2046. i 2047. i 2048. i 2049. i 2050. i 2051. i 2052. i 2053. i 2054. i 2055. i 2056. i 2057. i 2058. i 2059. i 2060. i 2061. i 2062. i 2063. i 2064. i 2065. i 2066. i 2067. i 2068. i 2069. i 2070. i 2071. i 2072. i 2073. i 2074. i 2075. i 2076. i 2077. i 2078. i 2079. i 2080. i 2081. i 2082. i 2083. i 2084. i 2085. i 2086. i 2087. i 2088. i 2089. i 2090. i 2091. i 2092. i 2093. i 2094. i 2095. i 2096. i 2097. i 2098. i 2099. i 2100. i 2101. i 2102. i 2103. i 2104. i 2105. i 2106. i 2107. i 2108. i 2109. i 2110. i 2111. i 2112. i 2113. i 2114. i 2115. i 2116. i 2117. i 2118. i 2119. i 2120. i 2121. i 2122. i 2123. i 2124. i 2125. i 2126. i 2127. i 2128. i 2129. i 2130. i 2131. i 2132. i 2133. i 2134. i 2135. i 2136. i 2137. i 2138. i 2139. i 2140. i 2141. i 2142. i 2143. i 2144. i 2145. i 2146. i 2147. i 2148. i 2149. i 2150. i 2151. i 2152. i 2153. i 2154. i 2155. i 2156. i 2157. i 2158. i 2159. i 2160. i 2161. i 2162. i 2163. i 2164. i 2165. i 2166. i 2167. i 2168. i 2169. i 2170. i 2171. i 2172. i 2173. i 2174. i 2175. i 2176. i 2177. i 2178. i 2179. i 2180. i 2181. i 2182. i 2183. i 2184. i 2185. i 2186. i 2187. i 2188. i 2189. i 2190. i 2191. i 2192. i 2193. i 2194. i 2195. i 2196. i 2197. i 2198. i 2199. i 2200. i 2201. i 2202. i 2203. i 2204. i 2205. i 2206. i 2207. i 2208. i 2209. i 2210. i 2211. i 2212. i 2213. i 2214. i 2215. i 2216. i 2217. i 2218. i 2219. i 2220. i 2221. i 2222. i 2223. i 2224. i 2225. i 2226. i 2227. i 2228. i 2229. i 2230. i 2231. i 2232. i 2233. i 2234. i 2235. i 2236. i 2237. i 2238. i 2239. i 2240. i 2241. i 2242. i 2243. i 2244. i 2245. i 2246. i 2247. i 2248. i 2249. i 2250. i 2251. i 2252. i 2253. i 2254. i 2255. i 2256. i 2257. i 2258. i 2259. i 2260. i 2261. i 2262. i 2263. i 2264. i 2265. i 2266. i 2267. i 2268. i 2269. i 2270. i 2271. i 2272. i 2273. i 2274. i 2275. i 2276. i 2277. i 2278. i 2279. i 2280. i 2281. i 2282. i 2283. i 2284. i 2285. i 2286. i 2287. i 2288. i 2289. i 2290. i 2291. i 2292. i 2293. i 2294. i 2295. i 2296. i 2297. i 2298. i 2299. i 2300. i 2301. i 2302. i 2303. i 2304. i 2305. i 2306. i 2307. i 2308. i 2309. i 2310. i 2311. i 2312. i 2313. i 2314. i 2315. i 2316. i 2317. i 2318. i 2319. i 2320. i 2321. i 2322. i 2323. i 2324. i 2325. i 2326. i 2327. i 2328. i 2329. i 2330. i 2331. i 2332. i 2333. i 2334. i 2335. i 2336. i 2337. i 2338. i 2339. i 2340. i 2341. i 2342. i 2343. i 2344. i 2345. i 2346. i 2347. i 2348. i 2349. i 2350. i 2351. i 2352. i 2353. i 2354. i 2355. i 2356. i 2357. i 2358. i 2359. i 2360. i 2361. i 2362. i 2363. i 2364. i 2365. i 2366. i 2367. i 2368. i 2369. i 2370. i 2371. i 2372. i 2373. i 2374. i 2375. i 2376. i 2377. i 2378. i 2379. i 2380. i 2381. i 2382. i 2383. i 2384. i 2385. i 2386. i 2387. i 2388. i 2389. i 2390. i 2391. i 2392. i 2393. i 2394. i 2395. i 2396. i 2397. i 2398. i 2399. i 2400. i 2401. i 2402. i 2403. i 2404. i 2405. i 2406. i 2407. i 2408. i 2409. i 2410. i 2411. i 2412. i 2413. i 2414. i 2415. i 2416. i 2417. i 2418. i 2419. i 2420. i 2421. i 2422. i 2423. i 2424. i 2425. i 2426. i 2427. i 2428. i 2429. i 2430. i 2431. i 2432. i 2433. i 2434. i 2435. i 2436. i 2437. i 2438. i 2439. i 2440. i 2441. i 2442. i 2443. i 2444. i 2445. i 2446. i 2447. i 2448. i 2449. i 2450. i 2451. i 2452. i 2453. i 2454. i 2455. i 2456. i 2457. i 2458. i 2459. i 2460. i 2461. i 2462. i 2463. i 2464. i 2465. i 2466. i 2467. i 2468. i 2469. i 2470. i 2471. i 2472. i 2473. i 2474. i 2475. i 2476. i 2477. i 2478. i 2479. i 2480. i 2481. i 2482. i 2483. i 2484. i 2485. i 2486. i 2487. i 2488. i 2489. i 2490. i 2491. i 2492. i 2493. i 2494. i 2495. i 2496. i 2497. i 2498. i 2499. i 2500. i 2501. i 2502. i 2503. i 2504. i 2505. i 2506. i 2507. i 2508. i 2509. i 2510. i 2511. i 2512. i 2513. i 2514. i 2515. i 2516. i 2517. i 2518. i 2519. i 2520. i 2521. i 2522. i 2523. i 2524. i 2525. i 2526. i 2527. i 2528. i 2529. i 2530. i 2531. i 2532. i 2533. i 2534. i 2535. i 2536. i 2537. i 2538. i 2539. i 2540. i 2541. i 2542. i 2543. i 2544. i 2545. i 2546. i 2547. i 2548. i 2549. i 2550. i 2551. i 2552. i 2553. i 2554. i 2555. i 2556. i 2557. i 2558. i 2559. i 2560. i 2561. i 2562. i 2563. i 2564. i 2565. i 2566. i 2567. i 2568. i 2569. i 2570. i 2571. i 2572. i 2573. i 2574. i 2575. i 2576. i 2577. i 2578. i 2579. i 2580. i 2581. i 2582. i 2583. i 2584. i 2585. i 2586. i 2587. i 2588. i 2589. i 2590. i 2591. i 2592. i 2593. i 2594. i 2595. i 2596. i 2597. i 2598. i 2599. i 2600. i 2601. i 2602. i 2603. i 2604. i 2605. i 2606. i 2607. i 2608. i 2609. i 2610. i 2611. i 2612. i 2613. i 2614. i 2615. i 2616. i 2617. i 2618. i 2619. i 2620. i 2621. i 2622. i 2623. i 2624. i 2625. i 2626. i 2627. i 2628. i 2629. i 2630. i 2631. i 2632. i 2633. i 2634. i 2635. i 2636. i 2637. i 2638. i 2639. i 2640. i 2641. i 2642. i 2643. i 2644. i 2645. i 2646. i 2647. i 2648. i 2649. i 2650. i 2651. i 2652. i 2653. i 2654. i 2655. i 2656. i 2657. i 2658. i 2659. i 2660. i 2661. i 2662. i 2663. i 2664. i 2665. i 2666. i 2667. i 2668. i 2669. i 2670. i 2671. i 2672. i 2673. i 2674. i 2675. i 2676. i 2677. i 2678. i 2679. i 2680. i 2681. i 2682. i 2683. i 2684. i 2685. i 2686. i 2687. i 2688. i 2689. i 2690. i 2691. i 2692. i 2693. i 2694. i 2695. i 2696. i 2697. i 2698. i 2699. i 2700. i 2701. i 2702. i 2703. i 2704. i 2705. i 2706. i 2707. i 2708. i 2709. i 2710. i 2711. i 2712. i 2713. i 2714. i 2715. i 2716. i 2717. i 2718. i 2719. i 2720. i 2721. i 2722. i 2723. i 2724. i 2725. i 2726. i 2727. i 2728. i 2729. i 2730. i 2731. i 2732. i 2733. i 2734. i 2735. i 2736. i 2737. i 2738. i 2739. i 2740. i 2741. i 2742. i 2743. i 2744. i 2745. i 2746. i 2747. i 2748. i 2749. i 2750. i 2751. i 2752. i 2753. i 2754. i 2755. i 2756. i 2757. i 2758. i 2759. i 2760. i 2761. i 2762. i 2763. i 2764. i 2765. i 2766. i 2767. i 2768. i 2769. i 2770. i 2771. i 2772. i 2773. i 2774. i 2775. i 2776. i 2777. i 2778. i 2779. i 2780. i 2781. i 2782. i 2783. i 2784. i 2785. i 2786. i 2787. i 2788. i 2789. i 2790. i 2791. i 2792. i 2793. i 2794. i 2795. i 2796. i 2797. i 2798. i 2799. i 2800. i 2801. i 2802. i 2803. i 2804. i 2805. i 2806. i 2807. i 2808. i 2809. i 2810. i 2811. i 2812. i 2813. i 2814. i 2815. i 2816. i 2817. i 2818. i 2819. i 2820. i 2821. i 2822. i 2823. i 2824. i 2825. i 2826. i 2827. i 2828. i 2829. i 2830. i 2831. i 2832. i 2833. i 2834. i 2835. i 2836. i 2837. i 2838. i 2839. i 2840. i 2841. i 2842. i 2843. i 2844. i 2845. i 2846. i 2847. i 2848. i 2849. i 2850. i 2851. i 2852. i 2853. i 2854. i 2855. i 2856. i 2857. i 2858. i 2859. i 2860. i 2861. i 2862. i 2863. i 2864. i 2865. i 2866. i 2867. i 2868. i 2869. i 2870. i 2871. i 2872. i 2873. i 2874. i 2875. i 2876. i 2877. i 2878. i 2879. i 2880. i 2881. i 2882. i 2883. i 2884. i 2885. i 2886. i 2887. i 2888. i 2889. i 2890. i 2891. i 2892. i 2893. i 2894. i 2895. i 2896. i 2897. i 2898. i 2899. i 2900. i 2901. i 2902. i 2903. i 2904. i 2905. i 2906. i 2907. i 2908. i 2909. i 2910. i 2911. i 2912. i 2913. i 2914. i 2915. i 2916. i 2917. i 2918. i 2919. i 2920. i 2921. i 2922. i 2923. i 2924. i 2925. i 2926. i 2927. i 2928. i 2929. i 2930. i 2931. i 2932. i 2933. i 2934. i 2935. i 2936. i 2937. i 2938. i 2939. i 2940. i 2941. i 2942. i 2943. i 2944. i 2945. i 2946. i 2947. i 2948. i 2949. i 2950. i 2951. i 2952. i 2953. i 2954. i 2955. i 2956. i 2957. i 2958. i 2959. i 2960. i 2961. i 2962. i 2963. i 2964. i 2965. i 2966. i 2967. i 2968. i 2969. i 2970. i 2971. i 2972. i 2973. i 2974. i 2975. i 2976. i 2977. i 2978. i 2979. i 2980. i 2981. i 2982. i 2983. i 2984. i 2985. i 2986. i 2987. i 2988. i 2989. i 2990. i 2991. i 2992. i 2993. i 2994. i 2995. i 2996. i 2997. i 2998. i 2999. i 3000. i 3001. i 3002. i 3003. i 3004. i 3005. i 3006. i 3007. i 3008. i 3009. i 3010. i 3011. i 3012. i 3013. i 3014. i 3015. i 3016. i 3017. i 3018. i 3019. i 3020. i 3021. i 3022. i 3023. i 3024. i 3025. i 3026. i 3027. i 3028. i 3029. i 3030. i 3031. i 3032. i 3033. i 3034. i 3035. i 3036. i 3037. i 3038. i 3039. i 3040. i 3041. i 3042. i 3043. i 3044. i 3045. i 3046. i 3047. i 3048. i 3049. i 3050. i 3051. i 3052. i 3053. i 3054. i 3055. i 3056. i 3057. i 3058. i 3059. i 3060. i 3061. i 3062. i 3063. i 3064. i 3065. i 3066. i 3067. i 3068. i 3069. i 3070. i 3071. i 3072. i 3073. i 3074. i 3075. i 3076. i 3077. i 3078. i 3079. i 3080. i 3081. i 3082. i 3083. i 3084. i 3085. i 3086. i 3087. i 3088. i 3089. i 3090. i 3091. i 3092. i 3093. i 3094. i 3095. i 3096. i 3097. i 3098. i 3099. i 3100. i 3101. i 3102. i 3103. i 3104. i 3105. i 3106. i 3107. i 3108. i 3109. i 3110. i 3111. i 3112. i 3113. i 3114. i 3115. i 3116. i 3117. i 3118. i 3119. i 3120. i 3121. i 3122. i 3123. i 3124. i 3125. i 3126. i 3127. i 3128. i 3129. i 3130. i 3131. i 3132. i 3133. i 3134. i 3135. i 3136. i 3137. i 3138. i 3139. i 3140. i 3141. i 3142. i 3143. i 3144. i 3145. i 3146. i 3147. i 3148. i 3149. i 3150. i 3151. i 3152. i 3153. i 3154. i 3155. i 3156. i 3157. i 3158. i 3159. i 3160. i 3161. i 3162. i 3163. i 3164. i 3165. i 3166. i 3167. i 3168. i 3169. i 3170. i 3171. i 3172. i 3173. i 3174. i 3175. i 3176. i 3177. i 3178. i 3179. i 3180. i 3181. i 3182. i 3183. i 3184. i 3185. i 3186. i 3187. i 3188. i 3189. i 3190. i 3191. i 3192. i 3193. i 3194. i 3195. i 3196. i 3197. i 3198. i 3199. i 3200. i 3201. i 3202. i 3203. i 3204. i 3205. i 3206. i 3207. i 3208. i 3209. i 3210. i 3211. i 3212. i 3213. i 3214. i 3215. i 3216. i 3217. i 3218. i 3219. i 3220. i 3221. i 3222. i 3223. i 3224. i 3225. i 3226. i 3227. i 3228. i 3229. i 3230. i 3231. i 3232. i 3233. i 3234. i 3235. i 3236. i 3237. i 3238. i 3239. i 3240. i 3241. i 3242. i 3243. i 3244. i 3245. i 3246. i 3247. i 3248. i 3249. i 3250. i 3251. i 3252. i 3253. i 3254. i 3255. i 3256. i 3257. i 3258. i 3259. i 3260. i 3261. i 3262. i 3263. i 3264. i 3265. i 3266. i 3267. i 3268. i 3269. i 3270. i 3271. i 3272. i 3273. i 3274. i 3275. i 3276. i 3277. i 3278. i 3279. i 3280. i 3281. i 3282. i 3283. i 3284. i 3285. i 3286. i 3287. i 3288. i 3289. i 3290. i 3291. i 3292. i 3293. i 3294. i 3295. i 3296. i 3297. i 3298. i 3299. i 3300. i 3301. i 3302. i 3303. i 3304. i 3305. i 3306. i 3307. i 3308. i 3309. i 3310. i 3311. i 3312. i 3313. i 3314. i 3315. i 3316. i 3317. i 3318. i 3319. i 3320. i 3321. i 3322. i 3323. i 3324. i 3325. i 3326. i 3327. i 3328. i 3329. i 3330. i 3331. i 3332. i 3333. i 3334. i 3335. i 3336. i 3337. i 3338. i 3339. i 3340. i 3341. i 3342. i 3343. i 3344. i 3345. i 3346. i 3347. i 3348. i 3349. i 3350. i 3351. i 3352. i 3353. i 3354. i 3355. i 3356. i 3357. i 3358. i 3359. i 3360. i 3361. i 3362. i 3363. i 3364. i 3365. i 3366. i 3367. i 3368. i 3369. i 3370. i 3371. i 3372. i 3373. i 3374. i 3375. i 3376. i 3377. i 3378. i 3379. i 3380. i 3381. i 3382. i 3383. i 3384. i 3385. i 3386. i 3387. i 3388. i 3389. i 3390. i 3391. i 3392. i 3393. i 3394. i 3395. i 3396. i 3397. i 3398. i 3399. i 3400. i 3401. i 3402. i 3403. i 3404. i 3405. i 3406. i 3407. i 3408. i 3409. i 3410. i 3411. i 3412. i 3413. i 3414. i 3415. i 3416. i 3417. i 3418. i 3419. i 3420. i 3421. i 3422. i 3423. i 3424. i 3425. i 3426. i 3427. i 3428. i 3429. i 3430. i 3431. i 3432. i 3433. i 3434. i 3435. i 3436. i 3437. i 3438. i 3439. i 3440. i 3441. i 3442. i 3443. i 3444. i 3445. i 3446. i 3447. i 3448. i 3449. i 3450. i 3451. i 3452. i 3453. i 3454. i 3455. i 3456. i 3457. i 3458. i 3459. i 3460. i 3461. i 3462. i 3463. i 3464. i 3465. i 3466. i 3467. i 3468. i 3469. i 3470. i 3471. i 3472. i 3473. i 3474. i 3475. i 3476. i 3477. i 3478. i 3479. i 3480. i 3481. i 3482. i 3483. i 3484. i 3485. i 3486. i 3487. i 3488. i 3489. i 3490. i 3491. i 3492. i 3493. i 3494. i 3495. i 3496. i 3497. i 3498. i 3499. i 3500. i 3501. i 3502. i 3503. i 3504. i 3505. i 3506. i 3507. i 3508. i 3509. i 3510. i 3511. i 3512. i 3513. i 3514. i 3515. i 3516. i 3517. i 3518. i 3519. i 3520. i 3521. i 3522. i 3523. i 3524. i 3525. i 3526. i 3527. i 3528. i 352

Radio London je, uz pomoć saradnika iz boskog okruženja emigrantske vlade, stvarao mit i legendu o Draži.

Domalo iza ovog, usli edilo se novo napređenje. Radio London je 9. maja 1942. godine i Većnom enijšiji majora Željka Kneževića i Vladimira Rozdija lovskeg saopstio: "našem narodu, srpsima, Hrvatima i Slovencima da je Naj. V. Kraj, posle objektivno primenjene situacije (Ukazom vojim V. K. Broj 6151 od 10. juna preneo jugoslovensku Vrhovnu komandu iz Kairu u okupiranu ili nepobedenu Otađzbinu Jugoslaviju, sa svim pravnima i dužnostima po Uredbi o formaciji vojske i mornarice u mobilnu i ratnu doba. Za Nacelnika Staba jugoslovenske Vrhovne komande u okupiranoj Otađzbini postavljen je armijskog dne rala Dražu Mihailovića, Ministra vojske i mornarice i vazduhoplovstva. Tako je sada u ličnosti generala Mihailovića, sarvedena sva vojno-administrativna vlast i komandna uloga na celoj teritoriji Jugoslavije."

Nar te riječi majora Kneževića nadovezao se drugi major Rozdijalovski: "Ovo je jedinstven slu aj u istoriji ratova od postanka sveta da se na okupiranoj teri toriji nalazi i aktivan Ministar vojske i Vrhovna komanda koja rukovodi borbom i organizovanjem čitavog jednog naroda."

STRAH OD NARODNOG USTANKA U ZEMLJI

Natu emisiji i ukaz — Drazinom i napređen u za nace nika staba Vrhovne komande — promptno je reagovao general konzul Jovan Đonović iz Beograda. On je već 10. juna 1942. godine, dakle dan nakon londonske emisije, zatražio objašnjenje: "Mojim izvesta usled ega je nastala promena u gledanju V. ste do sada savetovali da e narod ne potstrekivati na bunu. Međutim, jutro, Radio London objavljuje i iznimenovani generala Mihailovića za Nacelnika staba Vrhovne komande daje komentar da on sprema nas narod u Jugoslaviji za ustanak. Smatram da je potstrekavanje na bunu sudeo rano i vrlo lošest posao posle dosadašnjih ogromnih žrtava koje je dao nas narod."

Iz Londona je 14. maja sifrovanim telegramom Jovanu Đonoviću upućen odgovor Predsjedništva vlade: "Predsjedništvo vlade a tim odgovoru pere raje od potstrekavanja naroda na ustanak. Vlada i emu kontrolu nad engre krom radom i timom. Generalu Mihailoviću čestitamo preuzete dužnosti i da pomogne ustanak samo na slu aj čestitamo i potstrekivanje naroda u Jugoslaviji ili na slu aj sloma Nemacke. I na u kon. drugom slučaju i mi po kakve-mi poslu u odne ratne i druge. Preko vojne emisije svakog četvetka Vlada daje uputiti i narodu. Predsednik Ministarstava i zastupnik Ministarstva vojske i mornarice i vazduhoplovstva, S. Jovanović".

Kad je Londonskoj vladi iz Jerusalema otpremio svoj demars zbog straha da se "prema narodu ustanak" (John Donawick dobro zna da je u temelje ceterostrukog ratnog programa ugrađena Dražina "strategija okupiranih") nek je nazvao "imunitetnu" i "defanzivnu strategiju". S kakvim je ciljem stvaranje (1) je da četnički pokret (izgradi) vojnu i političku organizaciju koja će u vrijeme sloma fašističkih sila (i eventualno zeta i zemlja) preuzeti svatko u čije predstojanje zbog njega vladi. (2) je da ga tremiti i u postojećem državi ustanak, te voditi borbu protiv okupatora. Vjero je da se četnička organizacija sakuplja od četničkih vojnika da se usredstredi na propagandu obavještinu da imostaviti je diverzije. Draža je to smatrao maksimalnim jer jer četnička organizacija može osigurati i prihvatanje i napustiti skrovište u selu i u gradu.

Sve do sredine 1941. godine vlada Velike Britanije kao da je s njom imala određenu politiku u pogledu dražinistatistika prema svojim formacijama na okupiranim teritorijima. To zapisi i Vladimir Velebit. On kaže da tada je bilo u panji jer nije došlo do izražaja pritisak emigrantskih vlada. "Te godine se redom suprotstavljale dražinistatistika u njihovim emigracijama. Istu su bojevali od njemačkih represalija kao opravdanje da takav da i strati boje su u da narodni ustani i ne poprime sve i da takav karakter koji ne bi bio u interesu režima koje su te godine ustupale. Bojevali su i da rukovoditi i nad ustani i da ne dođu u ruke upravljanju četničkih ili i komunističkih partija. Velebit je čvrsto uvjerenje da u avgustu 1941. godine još nije pravda da se potpoblije m narodima savjetuje da stupivo čeka u signal koji će jednog dana doći iz Londona, a da se do toga prijaže.

Da "os nije došlo os" za vojne djelovanje savjetovale su pojedine britanske vojnike ličnost 1941. godine. Masovni pokret otpora ne može se po volji pokrenuti – obavijestiti kao što se smatra pali ili gasi prekidacem. Neregularna vojna organizacija može da se razvija i postane potrebna vojna formacija samo u slučaju borbe u neprekidnom okršajima. To je jedan od razloga zbog kojih su četničke jedinice koje su zregivale borbu protiv okupatora u vrijeme borbe efikasnosti uvijek bile znatno slabije od jedinica NOV i Odradi "koji u okupiranoj predstavlja se demokratske vojne neopotrebljive odrede.

U vrijeme kada je to bila premijerska služba. Daskin Stojković smatra i Mihail Čirjakov u svojim "Ljubav i ratu" (Čirjakov 1893-1911) je bio četnički angloslovenske vlade u egzilu. Vojna je u Londonu. On je do toga zbog toga u Portugalu i li kao kulturni i se li atase zadržava. Čirjakov

31. Stojanović, Zagreb, 1983., str. 78.

32. "Ljubav i ratu" (Čirjakov 1893-1911) je bio četnički angloslovenske vlade u egzilu. Vojna je u Londonu. On je do toga zbog toga u Portugalu i li kao kulturni i se li atase zadržava. Čirjakov

33. Ibid. Beograd, 19., str. 40.

34. "Ljubav i ratu" (Čirjakov 1893-1911) je bio četnički angloslovenske vlade u egzilu. Vojna je u Londonu. On je do toga zbog toga u Portugalu i li kao kulturni i se li atase zadržava. Čirjakov

nost da u Jugoslaviji nije u pitanju borba protiv okupatora, već da se vodi građanski rat. Koje su, kako su oni govorilo, nametnu i koji uništi, jer hoće da uvedu sovjetsku vlast.

U propagandi za deminac potrebe ali i u onoj koja je intenzivno vođena putem radiostanica i stovara apornito su objavljivane obnave u ulazi četničke organizacije, koji je pripisivala sebi borbe i pobjede NOV-a i POJ-a.

Na toj liniji su kralj Petar II i njegova izbjeglička vlada iz Londona nastojali da ostvare svoju politiku putem svestrane podrške i pomoći četničkom pokretu. Otuda se putem Londonskog radija naročito vojnim emisijama svakog četvrtka u sedmici često donose spiskovi *"honi izvezova"* koje je na prijedlog ministra vojske Mihailovića kralj odlikovao ordenom *Karadordere zvezde sa macevima* i medaljama vrticke *Karadordere zvezde sa macevima*. To je izričito nazvano *"junackim drzanjem pred neprijateljem, pri čemu su voje žrtve pobili"*. Mnogi su podlegli toj propagandi koja je sa Razine gore viđena putem letaka, proglasa, sličiti i preko *"radio"* donosila i oficiri po selima ali i u emisijama Radio-Londona.

Apeli preko Londonskog radija nisu postizali kakve efekte. I apeli su upućivali na saradnju ali jedino u okviru četničkih snaga i pod Dražinim komandom. I propagandne i nepala porodice i braca. Često je jedan brat (kao na jednu) a drugi na četničkoj strani. Razdvajane su čitave porodice ali se i narod razdvajao na dva dijela. Podjela je ubrzana nakon odustajanja četnika od borbi kod Kraljeva i kad su oni okrenuli puške na partizane. Iaz među njima se sino i u Srbiji i u drugim područjima zemlje pošto nisu uspijevali pokušaji za formiranje zajedničkih komandi i zajedničkih borbenih dejstava protiv okupatora i kvisinga. Mnoge tekstove u vojnim emisijama na Radio-Londonu citirao je i bio major Zivan I. Knežević. Tako u prilikom dokumentu uz tekstovi se na Radio-Londonu od 20. avgusta 1942. godine piše: *"Citiramo na BHC-u: "45. jula 42. Na priopćenju iz kabineta pod nazivom "Komandantu jugoslovenskih trupa na Bliskom Istoku" te "U ime voine emisije" piše da je tekst u prilogu citirao u 20.45"* a uveren je *"P. z. Predsednika Ministarstva. Sed. Vojnog kabineta: major Zivan I. Knežević"*. I u nije atikale na sustinu poruka koje su mi zida u oba termina saopštene preko Radio-Londona. Vojna emisija toga ali i mnogih drugih dana objavljuje imena *"junackih boraca pod Dražom Mihailovićem koji su odlikovani"*. Završavao ih je mišor čitatelj: *"Neka je večna slava besmrtnim herojima koji padose u odbrani časti i stoborde i stadžbine"*.

HRVATSKI MINISTRI I USTAŠKI ZLOČINI

Jasno je stvorena i zgradi su se stvorskim nuništin od usvatskih zloga poka-
necah i prema spisk su stane vnuviti poka vuse i NDH. Oni su se pri tome
kako god su mogli odneti i protiv i svim vlastima i ma da se ta zlodjela
pripišu čitavom hrvatskom narodu.

[illegible]

Kratak je sadržaj poštine lista uslik h zračaka. "I među o takih slova
napisati u jednoj a kot semu tri i mih trihan. I to je prvo pokazati
atung. Mzem pruvratu mkoj da a pruvratu u se od rone od r
teing ino tra. Neko ne civa, ruskim mada dlem anele ug
slavie puvratu eone k su od t to k e u e pruvratu pruvratu
na in napredatima i u rone pruvratu. Nemo pruvratu mada m
ste lica i ga rone. On upeli je i se su mada na mada pruvratu
nko g e pruvratu. Pruvratu mada mada i se slave i pruvratu da
kodonk upune svoi zadatci a civa kadi mada i ta pruvratu mada m
nawise vriedila."

I pored toga, Dr Radivo Vuković, predsjednik najizglednije dake u maju 1962. godine u Austriji objavio je članak kojim pokušava napadati te manjine. Hrvatski dio vide malo, ali pominu radi o uvažavanju Hrvatskom Preko tog radu, nije se nikada ni jedan protest protiv nastanka poklopa i u redovnoj izdanju tog Krnj crvenog govoriti. Hrvatski ministri su tom prilikom da pogriješiti i kriviti predočiti, ali i za stvariti. Hrvatske kao da i čak misliti, govoreći i o tome, ali i o zbiljama, i o krivici.

„Iz Sr. Pavlović za taj „čitek“ uopće nisu iziskivale ništa. Dr. Krieger je rekao da o tome kao i o svim drugim stvarima koje su se dogodile u Beču, da će on biti istinit. Ali u tom govoru nije bilo ništa posebno. Dakle, uprkos kojom god „čitku“ oni koji su bili protiv „čitka“ nisu mogli ništa konkretno provedu u svijetu i zadovoljstvu.”

8. *Kulturngud Metta Njogot, tår 1995*

A dr. Krnjević je govorio: "Za mene i za svakog Hrvata najsvetije ime Hrvat i Hrvatka koje u dalji razbojničkoj organizaciji svoj plaćenik poglavnik Pavelić u času kada sa svojim ustašama čine najbestojalnije zločine nad hrvatskim srpskim narodom i drugim državljani Hrvatskim koji se tavihaju u odbranu svoje vlasti narodne i svoj narodnog hrvatskog ponosa. Ja odijam svaki pokušaj uhlavljenja u zločin i optuživanja hrvatskog naroda za zverstva koja se i u kulika počinjuju u domovini i tibi prema koime u narocito prema hrvatskom srpskom narodu."

Radio Jerusalem se 19. maja 1942. osvrće na poruku koju je nedavno dr. Krnjević iz Londona uputio hrvatskom narodu: "Kakva je došlo hrvatskom narodu sta mu valja činiti danas. Suma, puka osveta smrti tudim plaćenicima i domaćim izrodima saradnja sa generacijom Mihalovićem i pristupanje odredima njegovim. To su uglavnom poruke dr. Krnjevića hrvatskom narodu. Tako vam bog pomogao".

Tu izjavu je podupirao dr. Večeslav Volder nagovještajući potrebu borbe "pod jednom komandom". On je potrzavao poruku dr. Krnjevića. Oporava spletke da se borbe u Jugoslaviji prikazuje kao građanski rat Hrvata protiv Srba. Na Radio Londonu on kaže: 20. maja 1942. i da "ovom porukom dr. Krnjević omogućavaš dovoljku spletku jasno i jasno da se zna da se ona akcija protiv Druže prikazuje kao neki građanski rat Hrvata protiv Srba". Druža Mihailović se bori za veliku Jugoslaviju".

Hrvatski ministri nisu dopustili laganu i kolektivnu odgovornost hrvatskog naroda za zločine pojedinih i grupa među ustašama u vladstva ustaškog pokreta. Te razmirice nisu ostale samo u zatvorenim vrhovnim krugovima. Izdašno su dospjevale u javnost. Većke Britanije Jugoslavije i više

TRVENJA MINISTARA · RAZDVAJANJE HRVATA I HRVATSKOG NARODA OD USTAŠA I USTAŠKIH ZLOČINA

U britanskoj štampi i na BBC-u stigala je čitava zbrka ike "Hrvata" i "ustaša". Smiješne su Hrvati i hrvatski narod postojjećem sa ustašama. U propagandi su iz ednatavani. Ministri Hrvati u izbjegackoj vladi su nastojali da to sprijede. Ali im nije polazilo za ruku. Im da bi se postignuti u propagandi, pogotovo među ministrima Srbima u vladi. Dr. Krnjević je i smi hitke za redovne emisije na hrvatskom jeziku. U vodi u borbu protiv neadekvatnog tretmana ovog jedinog naroda. Neamtje i Okandasi. Nvovig Zeandasi gl. podestno pismo. Edite sl. v. e. s. k. e. organizacije sa z. u. v. e. m. da se ne e. s. s. a. m. a. London. s. k. e. d. i. a. s. d. v. e. s. u. s. t. a. s. e. d. i. s. t. i. b. i. t. Hrvata. Krnjević je to pismo d. s. t. a. v. i. l. j. e. D. r. o. r. d. u. R. e. n. d. e. i. t. b. r. i. t. a. n. s. k. o. j. a. a. m. b. a. s. a. d. o. r. u. p. r. i. j. u. g. o. s. l. o. v. e. n. s. k. o. j. v. l. a. d. i. a. L. o. n. d. o. n. u. i. a. c. v. a. g. a. o. d. m. a. h. p. r. o. s. j. e. d. i. o. D. i. g. a. s. u. H. a. a. r. d. u. u. F. o. r. e. i. g. n. O. f. f. i. c. e. 1. s. e. p. t. e. m. b. r. a. 1942. g. o. d. i. n. e.

Remel u pisa u Dugašcu priznao da će staviti lažne optužbe na sve Hrvate. Izjavio da su u tase mali grapa fa-za koju putaju Nemci i Italijani kako bi podržali Hitlera i da sam Nijemci tada ne misle na mostove, poslove i krađevsko, ali da rekao mi je da će čekati na Hrvata protivustava i podržati Hitlera onaj fugovani. Hitler je rekao da potpisati tako i mi britanska regulacija, misli pod vodstvom i država i je i da do potpisati na nju i front i drugo je bit protiv. Mišljenja je tako da mi protiv tu bi i da ka- tampa. Riti ponekad upadnu u kućku ko u potpisati i da mi i go- o i ffr- it mi da i sta- kuzluzi i ustaže”

Kunde snati da se ne može noga kurti na tome ali je kupi svoji puniti razliku i još neke adrese. Praksa propagande u Britaniji nastavlja se i dalje, u intenciji da se pripremi za Sovjet Zelandu. Krajivica i ostala zbog toga ostali su uzaludni.

Ričić je poslat u vojarnu u Srbima napadnu ustaske vojske a NDH, nakon čega Pavelić u NDH pokreće registraciju Srba koji su u Hrvatskoj jebe za rad u Nemačkoj. Ričić preuzima posredništvo Mihaljevića "izastupnika Njegovog Veličanstva Petra II. u okupiranoj Crnojgори" i njegova naredjenja "svima Srbima da se ne odaju u pozivu Pavelića, da vođe aume pridrže a odredima jugoslovenske vojske".

Više samo hrvatskom narodu kao jedinim pripisivani zločini nastala u Drugom svjetskom ratu. Sklonost ka pripisivanju zločina crnavim narodima umjesto individualnim ili grupnim počiniteljima ispoljavana je u vojnim emisijama emigrantske vlade na Londonskom radiu. Tako je cijeneno stalno takoreći. To nastaje i jedan od primjera te emisije na BBC-u od 3. decembra 1942. godine. Tada su bugarske, mađarske i tatarske narode optužili za zverstva počinjena u ratu. Predsjedništvo kraljevske vlade je s tim u vezi 19. decembra te godine obavijestilo svog vojnog izaslanika u Angliju.¹

"Vo. n. kabinet u emigraciji koje daje, etirskom na London kom ran ju do
ada je uvek objavljuje u i zvesti i i. l. n. koje okupator i tse u Jugoslaviji. U
poslednje vreme britanska cenzura pokuša i tse da se u emigraciji zvestima što
manje govori da se ne bi na narod dep. morao i moral pao. I tako su u vojsci emi-
graciji u decembru pokušali da se i tse bugarska, mađarska, rumunska i tse i tse
Predsedništvo i tse ne se prišlo na mo i tse se emigraciji zvestima pri-
stupu samo u re. bugarske i tse emigracija Barba i tse i tse."

PRVE VIJESTI U INOSTRANSTVU O USTANKU U JUGOSLAVIJI

"Kraljevska vlada zna da takva nesavesnih ljudi, davanjem preuranom akcijom nanosi teške patnje narodu. Nevane žrtve koje Nemci daju, strehaju, bice isto tako osecene i na racun Nemaca i na racun onih koji cine da te žrtve padaju. Za slobodu je bitno a putna vlada u Londonu daje signal kada ce pokrenuti ponovna borbu za slobodu."¹

Ustanku se protivio i izbjeglička vlada u Londonu. Smatrala ga je preuranjenim, pogotovo kad ga ne bi vodili kraljevske oficiri. Takav stav je putem BBC-a u svom govoru izrazio jugoslovenskom narodu i predsjednik te vlade general Dusan Simovic: "Čekati na znak iz Londona" – študa je savjetovao ustanicima u porukama koje su otpremane za Jugoslaviju. Taj savjet je podudarao sa pogledima Matulovic i njegovog ravnogorskog pokreta.

NČRP i partizanski odredi nisu cekali. Oni su od početka cislali potecima podruca od okupatora i njegovih saradnika. Ravnogorski pokret se protivio nijikovim oruzanim akcijama. Za takve akcije je rasposlirao parole "Još nije vreme", "Ireda još čekati", "U akciju krenuti kad dode vreme", "Nije trenutak da se napadaju nemacke i italijanske oružane formacije".

Tri su kapila prodora vijesti u inostranstvo o ustanku. Četnici su do jula avgusta 1941. godine stupili u dodir s jugoslovenskim predstavnicima u Istanbulu posredstvom povremenih putovanja poslovnih ljudi iz Srbije. Tam putem su istovremeno potekli prvi izvori vijesti o ustanku. Suptma i informacije da ustanak nije izbio pod vladstvom bivših oficira jugoslovenske vojske. Čuvorile su da ustanak vodi KPI. Izvjestaji o tim stecenim saznanjima dospje li su do britanskih vlasti i jugoslovenske izbjegličke vlade u Londonu.

I kraljevska štampa u Beogradu donosila je izvjestaje o ustanku. Prenešli su ih listovi i radio emisije u raznim evropskim zemljama. Radiu Moskva je o tome prvii informacija objavila 8. avgusta 1941. godine. U sam mjesecu je došlo i do službene britanske reakcije na događaje u Jugoslaviji. Iskazao je Fugl Daiton Reklame da bi gerilske i sabotizne grupe koje je sada djeluju u Jugoslaviji trebalo da pokažu dovoljno aktivnog otpora kojim bi trajno metali okupacione snage – intervencijavali njihovo smatranje na jugoslovenskim tla. Svojom akcijama bi prema tome zapriječile prebacivanje grupa s tla. Osvjete na druge frontove u svijetu. Daiton je također savjetovao da te grupe ostaju u negativnosti. Smatra da bi morale izbjegavati bilo kakav pokušaj izazivanja ustanka u širokim razmjerama. Pogotovo da započnu ambicioznu vojne operacije. Takav pokušaj bi doveo do svih represalija – gaubika klacnih ljudi oružanim grupama. Umjesto tih snižih akcija

1. Vojvoda, B. i dr. "Vojvoda general Simović u Londonu", "Zvezda", London, Beograd, U. S. A. 1941.

savjetovao je da *„pripremiti stroku podzemnu organizaciju koja će u slučaju potrebe da snažno udari kasnije, kad mi damo znak”*⁴².

KRAJEVSKA IZBJEGLIČKA VLADA I ORUŽANI OTPOR OKUPATORIMA I KVISI INZIMA

**Parole za usporavanje ustanka – Od protivljenja ustanku preko
podrške ustanicima do usporavanja i pasivizacije oružanog otpora**

Izbješka vlada nije povoljno ocijenila ni vijest o dizanju oružanog ustanka u zemlji protiv okupatora i kvasiljskih režima. Njene prve reakcije su negativne. Smatrala je da se radi o čitav preuranjeno. Nepovoljno je primila i činjenicu što će ta borba početi bez njenog konsultovanja ili konsultovanja Britanaca. One koji su je poveli nije smatrala legitimnim. Posebno je negativno ocijenila što je ustanak povela KPJ (Komunistička partija Jugoslavije). U svojevremenoj predsjedničkoj vladi i emigraciji general Đasan Simović je u tom smislu istupao u svom govoru na BBC-u 12. avgusta 1941. godine – nekoliko dana poslije su u Jugoslaviji zapaljene jalske ustaničke vatre. On je čak osudio ružak ju. Priznatio je i sankcijama protiv vođa ustanka. Kad za ustanak dode pravi čas vlada će zajedno sa Britancima dati odgovarajući znak – rekao je on.

Partizanski odred oslobodio su? – jula 1941. godine Drvar i Oštrelj. Proglasen je opšti ustanak u Bosni, Hercegovini i Hrvatskoj. Poroni su nastavljene operacije prema Bos. Petrovcu, Bos. Grahovu, Grahovu i u oblasti Kozare (Prijeđor, Kostanjica i Dubica). Među borcima još nije bila razvijena svijest o pravim ciljevima borbe – više ih je odusevljavala borba protiv „Turaka“ „bala, ja“ nego protiv okupatora.

Simovićeva vlada je međutim, putem Radio-Londona, ovdje la dizanje ustanka. Smatrala je da će ustanak biti izrok odmazde neprijatelja i patnji naroda. Poručivao je da će vlada blagovremeno dati signal kad narod treba da se dignu i vrati oduzetu mu slobodu.

Ustanak je podigao ali nije je pjen a dva ideološka krila. Vođa ustanka va Drža Mihailović na nacionalističko-monarhističkoj liniji. Iste na socijalističko-republikanskoj liniji. Na Držu je značajna i neka legalna emigrantska vlada, dok je Tito bio revolucionarno samostalan.

Vlada je usko to ubliž a to svoje protivljenje. Ocijenila je da i ona za sebe i tu ga može zbiti krupne prednosti. Smatrala je da može steći određen preim�stva iz činjenice što je baknuo ustanak u zemlji ko je napustila pri okupaciji u aprila 1941. godine. Shvatala je da se ustanicima kao vojsci može

42. *ibid.* – *British War Strategy*, vol. 1, par. 343, September 1941, *History of the Second World War*, United Kingdom, Military Series, London (1956), str. 77.

poslužiti za doaznak na vlast u Jugoslaviji, po završetku Drugog svjetskog rata. Od početka se stavila na stranu ustanika četničkog usmjerenja smatrajući ih snagom oružanog otpora. Pogotovo otkad je Mihailović uspostavio veze i sa zapadnjačkim – sa britanskom vladom. General Dusan Simović je često stupao u emisijama BBC-a.

Četnici nakon njegovog pada sa funkcionirajućeg predsjednika vlade, kralja Petra su a tim javnim istupanjima učvršćivali ravnogorski pokret i njegovu vođstvo a uvjerenju da će dobiti pomoć Velike Britanije kao saveznice ant-fasističke koalicije. Savjetovali su mu šta treba i kako da preduzima. Simović se razliječio na Londonski radio rasprostrirao njegove poruke:

"Na V. Kralju i Kraljevska vlada preduzimaju sve potrebne mere da vam se što pre pruži sva potrebna pomoć. Pitanje povoljno rešeno. Pripreme u toku. Stoga sačekajte i poverujte svima. Trpljenje i uzdržavanje od prenatrpane akcije. Kako biste izbegli gubitke i odložili se preko zime. Sad se ne odlažite i sačekati odavde znak za akciju."

*"Održavajte stalno vezu s nama u Bosni i Hercegovini. Preduzmite mere za nadziranje u slučaju prebacivanja iz ugroženih mesta u krajeve van neprijateljskog dometa, za slučaj potrebe za zimovanje i za predstojeću akciju. Do datog znaka za zajednički rad ne bez krajnje potrebe ne izazivati neprijatelja."*⁴³

Zbog svega toga i Radio London ispisuje mišene u svom djelovanju. Poput izbegničke vlade na prije je na primjer davao podršku ustanicima. Onda je otpočela kampanja za usporavanje ustanka parolama da se ne izaziva okupatori. Zatim su emitovana direktna naređenja i saopštenja da se svi patrioti potpuno Mihailoviću. To nisu mogle promijeniti ni Četničke poruke od 28. novembra 1941. kad nalaže: *"Sve što je u ljudskoj moći trebalo bi učiniti da se pomogne gerilskim borcima u Jugoslaviji. Molim, izvestite šta je učinjeno."* Sve se radi a čije mišljenje je to da će britanski gestio otpora radi potaknuti uticaj na realizaciju ideje radi poslanika Rada i razglasavati preko Radio Londona zapkranjem Betovenovih zvukova iz Petera mišljenja da se smiri i da se prepast. Naređuje na "ako je i parola "Kad dođe vreme" bila u suprotnosti sa partijskim "Smrt fašizmu – dohoda narodu". Ispisivanja i svadit na svakoj poruci i proglasu na letku i na zidovima sve dokle su do poruke pismene ruke – dokle je drukčije bi je da se i ta parola iskaze. I to u vrijeme – kako piše Mihailović – kada su svi moguća rizično talas – stizali bilo kakvo talasanje – i trnastu okupator – borbe protiv okupatora – i talasova strahova. I tako – preživljavajući da čekaju za sebe i svoj narod zemlju i domovinu drugi odobradu. Radio je govorio jedno a stvarnost je otkrivala drugo. A to drugo i novo će mnogo kasnije prisiliti radio da bude drukčiji.⁴⁴

⁴³ Ispisivanje i razglasavanje Rada i razglasavati preko Radio Londona zapkranjem Betovenovih zvukova iz Petera mišljenja da se smiri i da se prepast.

⁴⁴ Potrebno je dosta vremena da bi se u velikoj arhivi Public Recording Office u Richmondu u Londonu našla i odskupila i arhivirala i saopćila i razglasavati preko Radio Londona.

11.9. novembra 1941. preminje Simović je izjavio kako se Mihalović našao na čelu svih snaga otpora u Jugoslaviji. Izjavio je da se svi njeni stavovi pod njegovu komandu. Mihalović je uživao punu podršku vlade u egzil u Britaniji. Ubrzo je 7. decembra 1941. godine od ukom vlade i voljom kralja ustanovljen u čin brigadnog generala. Iste godine bila nagrada za zvestoj od 22. novembra te godine po kojem je on navodno postao svezanim između četnika i partizana. Tim izjaviteljima i isto vrijeme naveo zaveo vladi Britanije na primisao kako su partizani prihvatili njegovu vrhovnu komandu.¹

Draža Mihailović je za ministra vojske, mornarice i vazduhoplovstva u vladi Kraljevine Srbije imenovan 15. januara 1942. godine. Toga dana je dr Slobodan Jovanović došao za predsednika vlade.⁴⁵

Sad trebam da se pridržim od preteranosti udaraca, da se priklupim i organiziram pod njihovim vodstvom dionici Društva Miraljubica. Trebam i izvršiti preporuke onih koji bi doneli neke prečišćke i razmjerne u ovom to se može postići. I baržinim neprijateljima našim i Srbima i Hrvatima i Slovenima kad dade pravi čas i znak bude čas¹⁴

Te su tri stvari koje Petar A. emisiji BBG-a 22. travnja 1942. godine, u svom
tiskanom pismu putem Londonškog radija, u emisiji koja na srpsko-hrvatskom
jeziku stalno su odvijala, poruke da borba počinje "kad dođe pravi čas i kad
mić bude dat". To je značilo: kad počinje iskrcavanje Saveza u Jugoslaviju
sve će oznake "puta na evropsku tvrđavu biti mić" to se kao politički princip
u odnosu na oružani otpor protiv okupatora u Jugoslaviji nije promijenilo ni
pod novim predsjednikom zbegličke vlade Stjepanom Tadićem od 10.
januara 1942. do juna 1943. godine.

Kao predsjednik dr. Stobadar Jovanović 31. i 1. 1942. pose posredovao uku M. sturski g. savjeta dr. Mini Kreku i opotre i reat piteatm na Londonskom rubu, i M. an. d. e. preko BR. u reat ne ipotebina i reat part. at. pr. su tu d. m. p. l. k. e. ko. u. b. i. z. i. c. i. b. u. e. p. r. o. t. i. z. i. t. i. o. n. i. s. t. i. a. M. h. a. n. d. e. i. t. i. e. v. a. p. u. b. l. i. c. a. g. o. v. a. r. u. s. a. N. e. m. e. t. i. c. i. Z. i. n. g. l. a. n. d. i. n. t. r. o. d. u. c. i. e. t. i. e. n. i. t. i. a. L. o. n. d. o. n. k. e. e. n. i. s. t. i. s. u. z. i. m. o. n. i. s. t. a. r. g. o. v. a. r. u. s. i. g. k. o. n. d. e. a. m.

Višda slobodare Jovinevica stakad a formu i a ranaru 1942 godine
dayda je Draz svestrano podlegla Amerikcu ga zmanstru vaska zine

hrvatskih i drugih dokumenata koje je u vezi sa stanjem u Jugoslaviji prikupio i učinio dostupnim jugoslavenskoj javnosti (Hrvatstvo) na pod nazivom "Šta kaže Radio-London" u izdanju 74. 5. 1940. Hengrad, 1943.

44 Vojimir K. Jakovljević, *Administrativna organizacija i dokumentacija 1940-1942*, Beograd, 7. XI 1970. Taj resor Ministarstva je držao sve do dolaska dr. Ivana Šimunića za predsjednika vlade 1942.

Prilikom obnavljanja vlasti dr. Ivana Subasica, _____ je da prihvata Subasica jasnim namerom da buduću vlast _____ i dr. Miliću M. isto vica i _____ i sve eventualne okupatore u njegovoj državi, a pod tim toga _____ dr. Miliću lovinu na meštaci _____

17 R. Kuczyński, *ibid.*, str. 14.

koliko meseci dala mu dva generuska čina (družinski i armijski). Kraljevini ukazano od 10. juna 1942. "Jezin stal je preformiran u Vrhovnu komandu jugoslovenske vojske, a Jezin postavljen za njenog načelnika. Od puc'a 27. marta 1941. do juna 1943. godine ministar dvorita bio je Radoje L. Knežević. On je u ministarstvu bio najvratreniji pobornik Mihailovića i ravnogorskog pokreta. Iz pozicije takve funkcije koju je o' nasao iz shvatanja i stavova koje je imao on je nakon završetka rata napisao brojne članke i publikacije o izbegličkoj vladi i Mihailoviću. U tim okvirima je od 1952. do 1954. godine pisao i o oružanom otporu u zemlji.⁴⁸

"1) Pre svega, uiniti da se dva rivalna pokreta otpora spoje u jedan, pod vodstvom denetara Mihailovića, ukoliko bi to bilo neizvodljivo, nastojati da se obustavi njihova međusobna borba i postigne časovno saradnja protiv zajedničkog neprijatelja." 2) Maksimum snaga prebacivati u Srbiju u Crnu Goru, na teritoriju Parohije držeće da bi se akcijom protiv uticaja umanjilo i eventualno ranu zavilo dalje unutar Srbije." 3) "Uporne elemente povezati sram omije radi dejstva protiv okupatora u svim razmerama gde god i kad god to budu za teret ili interes savezničke strategije. Ioni stalnom pretnjom organizirani snaga bice u svakom slučaju rezan za fugu latuju reći broj, neprijateljskih divizija." 4) "Opiti ustanak za oslobođenje zemlje diti u slučaju savezničkog iskrcavanja na Balkan ili kad je bude od strane koalicije slobodnih naroda pristupilo jurisu na "etropoku tvrda lu". 5) "Propagandom preko radija i delovanjem na samom terenu uslabiti plan prepređen neprijatelja koji su potpirivanjem antagonizma između pojedinih delova naroda podrivali same osnove jugoslovenske države za sutrašnjicu."

Koliko su bili važni stavovi vlade u izbeglistvu, a pogledu oružanog otpora u zemlji, pos je barmja svakodnevnja politika koju je proveo ministar vojske, ministarice i vazdali opovrsava kao vladu predstavnik Jugoslavi i Razmatranje njegova politička praksa. Ista Tomasević izazuje na premenljivosti politike i njenu nekonzistentnost. Nkada politika je bila asne delimsa na putu je obrta i zaokreta vanica od područja do područja, kljedne d' druge faze rata, a često je protiv cetna Tomasević kaže da joj je nemoguće dati jedinstvenu karakterizaciju.

U toj politici se, pored toga, nalaze tri glavna motiva u pozadini cetnečkog delovanja: prvo, jugoslavi u naravno sigraditi oko Velike Srbije sa svim područjima u kojima su Srbi sacinjivali većinu ili samu većinu stanovništva s ditiastom Karadževića na celu i sa četnicima koji bi potpuno kontrolisali državni mehanizam; drugo, izbegavati borbu s mnogo nadmoćnijom salom Osovne sve do završne faze rata, a tek tada boriti se samo sa saveznicima nakon obilnog iskrcavanja na japansku obalu kada bi postali glavni faktor pri sterivanju neprijatelja iz zemlje; treće, partizani sa njihovim neprijateljem kratki rok odgorek, pa su bili spremni saradivati

Držim da je saopštenje telegrama Draže Mihailovića o partizanima g. Bogomilovu počinjena jedna greška koja šteti naše interese. Mi moramo svojom odgovornošću braniti Dražu Mihailovića od svih napadaja – ali držim da ne smemo vredati partizane u Jugoslaviji kod sovjetske vlade kojoj smo doduše pogrešno, kako je to ovde obrazložio gospodin Krnjević, priznali pravo ingerencije na naše partizane da saraduju sa Dražom Mihailovićem." Bulisavljević je smatrao krupnim greškom i emisiju preko BBC-a o partizanima kao agentima Gestapoa.

U raspravi na sednici te vlade nije ni stavljena na radio stanica "Slobodna Jugoslavija" u Moskvi. Ona je isto napala jugoslovensku vladu. Mora biti jasno da ovaj napad na našu vladu na moskovskom radiju nije mogao uslediti bez znanja i odobrenja sovjetske vlade. Sovjetski ministar inostranih poslova imade u rukama i ovaj akt naše vlade i informacije date iz Vaingtona u New York Tajm su. On mora doći do zaključka da je napadaj na partizane – delo naše. Onda se mora smatrati tačnom rečju gospodina Cirula kada su naši odnosi sa Rusijom do li u kritičan stanjumu. To se mora smatrati, krupnim neuspehom naše spoljne politike."

Sjednica vlade je završena prividnom saglasnošću da je načinjen "krupan neuspeh naše spoljne politike." Kao da niko od njih stara nije ni pomislio, a kamoli rekao da je to uistinu, najkrupniji promasaj unutrašnje politike izražen u propagandi te vlade.

DA LI SRBI RAZUMIJU IJEKAVSKI?

Oštra sporenja o hrvatskom jeziku na Londonskom radiju

Radio London je imao emisije, osim na srpskohrvatskom i na slovenačkom jeziku. Ali nije ih imao na hrvatskom. O tome su vodeni oštri i jestivi polemicki sporovi u krugu emigrantske vlade i njenom okruženju. Za Hrvatske ministre u emigraciji nema Hrvata i hrvatskog jezika. Za srpske članove kabineta imali su i previse. I u zemlji među četničkim slusaocima govorilo se da Radio London – njegov emisije vode skrućeni Hrvati – i da su Srbi iz toga posla potpuno potisnuti.

Neki se rekao da se čitavim protivnim zahtevu za uvođenje emisija na hrvatskom jeziku. Zahtevali su kod nekih funkcionara je navodi, teškoće (previše slova, naravnih aspekata) koje ih čine pretežitim. Možda je na početku i prebrinjenošću uticala i srpska vlada koja se protivila njenom uvođenju. Nije bilo razlike među članovima vladinog kabineta iskustvom teško nesaglasja čak iko uvođenja radijskog butine. Jednima dnevno su valjalo ijeke kao izgovor ijejavski dokazi. Nije mogao biti preduzet i a i to izazvalo butine politike. Oštra reagovanja među vladinim ministrima s jedne strane, onih iz srpskog (koji su u većini) a s druge onih iz hrvatskog nacionalnog korpusa. Evo kako je nastao taj spor.

Drugi dio:

**LICE I NALIČJE PROPAGANDE
IZ VELIKE BRITANIJE USMJERENE PREMA
JUŽNOSLOVENSKIM ZEMLJAMA**

Propaganda u procesima donošenja britanskih odluka u ratu

BBC KAO ORUĐE A NI TVORAC POLITIKE

Razmimoilaženja, natjecanja i sukobi mišljenja unutar i između SOE, Foreign Office i PWF.

U složenom procesu donošenja britanskih odluka u toku rata postojala su četiri faktora: Foreign Office, SOE, pod svojim raznim nazivima vojske (Za jedinicu sebi nametnula stavbora) i glavni zapovjednici za Bliski istok i Sredozemlje i sam Winston Churchill. Tu su i brigadni general Fitzroy Maclean, pukovnik F. W. Deakin i u jednom razgovoru Randolph Cresswell koji su uticali na odluke kao pojedinci i ne kao pripadnici ovog ili onog organa, već kao instancije. Na rubu donošenja odluka su još ovije organizacije: BBC i PWF. To su organizacije koje je vršila političku propagandu namijenjena i protivno i zemljama pod okupacijom, a Osovine. Politiku je bila potčinjena Foreign Office-u u administrativnom pogledu. Ministarstvo informacija i za PWF nije stalo nikakav ministar i ni bio je direktor. Na BBC se gledalo kao na oruđe za provođenje politike, a ne kao na tvora politike. Elizabeth Barker piše da je bio oruđe kojim se teško bavila, s njim se teško zadržava na kraju. Zbog toga je vršila stvaranje utiska na stvaranje politike koja je imao biti samo oruđe.

Među tim organizacijama je došlo do sukoba i nesuglasica. Antonin Jan je smatrao u ispravnost metoda i nadmoć odluka Foreign Officea.

I druge su se organizacije bavile u poslu vođenja političkog odlučivanja. U tome je naročito prednjačio SOE. U njemu su kao rukovoditelji sedjeli ljudi iz britanskog svijeta i iz Sjedinjenih Država i iz raznih zemalja. U 1941. piše Foreign Office: *Forasat, partija partija, da imamo bi politički politički, a da se ka-
ritativ. Ako želimo da pobijedi u Jugoslaviji, bane a ponaša, mora se raditi na-
stati da bude porba i u Jugoslaviji u Jugoslaviji, a ne politički i kao to-
Mik i i koji vode kamion i kao politički i kao to-
i ek i onski i ovi i ad i d i g i k i n e k a i e n i i p o l i t i k a z o p i j e t e*

50 PWF (Political Warfare Executive) - Uprava za vođenje političkog rata)

51 U Drugom svjetskom ratu Elizabeth Barker je rukovodila britanskom SOE političko ratovanje (PWE) i u pol i kao obavljala u okviru britanskog Ministarstva poslova (Political Intelligence Department - Foreign Office). U ovom i drugim brojne političare i novinare koji su u Jugosloveni i Evrope bili ratu se dugo bavila novinarstvom i publicistikom. Bili su dopisnici Reuters, svjedočavajući o političkim zbivanjima u zemljama jugo radio-kompaniji (British Broadcasting Corporation) radila je kao diplomata i nije je postala načelnik sekcije za evropske i diplomatsko i životno iskustvo, pije jasno, ogleda se zanimljivo. Opisuje je uvjerenje da političke postulate povijesne znanosti.

Hugh Daltona, svoj barjak je oborio na jarkol anti-komunizma. Za to se opredijelio toliko fanatično, bori se da su ga stoga pregazili. On čak u maju 1944. godine upozorava Čerčila na političke opasnosti u koje se čelotari ako bude visok i cijenjiv vođa prvenstveno partizana savezničkom ratnom napora.

U Zajedničkom vijeću načelnika stabla lord Maanbarten uvažio je u tome da peška letela izazeti a Idnov zabran. I u to je 6. mija 1943. godine kritikovao politiku da se prazniti potroša. Draz. Minar. w. ca. Rekao je da bi to moglo dijelom ugroziti "mase dobre odnosa u Rusiju". Maanbarten je u junu 1943. godine poslao Zajedničkoj stabla načelnika stabla nema u dani u kome optužuje Fortin. Mis da je glavni misao vodilja njegove politike nastojanje da ne dolazi u "političke sukobe" s njom ali su njegov i s jugoslovenskom vladom. "On se pjeruati, da je Maanbartenova snaga velikim dijelom plod podrške koju mu pružamo. Međutim, nije ba pjeruati da ministar rata kojega vlada. Njegov, a Velikostvni mora poziti da bi se kategorički izrazilo da je protiv sila. Oni su užit veliki ugled u svojim simpatizantima, od kojih e u noga aktivno bore protiv. Istovne. Budu da e on kako e Maanbarten doista u zez sa Italijanima i zbog toga što se zna da se on bori protiv partizana, koje opremaju Rusi. mi se zapravo upustimo u opasnost da uadotemo stiananje takve situacije da se nam se moći prigoroviti kako smo uzrokovali mali građanski rat i to takat građanski rat u kojemu ćemo mi i Rusi podupirati di je suprotne strane. Oni su vojni nedostaci politike Fortin. ofisa. kojoj je glavna težnja izbjegavanje političkih sukoba s jugoslovenskom vladom. Predlažemo da ih na to uporimo".

KO JE I KAKO UPRAVLJAO CJELINOM BRITANSKE PROPAGANDE

Cjelinom propagandne djelatnosti za vrijeme Drugog svjetskog rata u Velikoj Britaniji upravljao je PWE (Political Warfare Executive – Izvršna za političko ratovanje). Lord Tomasevca je strizivao i sastiv toga organa, koji e usmjeravao i emise BBC-a u njegovim okvirima utvrđivao i pravila pisanja jugoslovenske službe u toj radijskoj postavi. Taj organ je sastivao jedan usmjeravajući ministarski odbor. Ispućetika sa u tom odboru i ministar inostranih poslova ministar informacija i ministar za ekimonsko ratovanje. Ovaj odbor i se kasnije bio izostavljen, a ostao je predio. Uj odbor je postojalo i izvrsno tijelo sa osobom kojim je rukovodio. Brus Lokart (R. H. Bruce Lockhart) u svojstvu generalnog direktora. Za to se za njegovu napornu i teskocanju britanske propagande. *Primenjena situacija na Balkanu bila je*

5. Britanska nema nikakve dike da se e premije pazeza i strane Rusi e razdob u doista dogadalo - napomena Elizabeth Barker

u ratnim vremenima. A slušaoci? Šta će oni reći kad čuju emisije skrojene saglasno politici nedjeljnih direktiva?

Isticano je stajalo da je BBC "nezavisna" radio-kompanija. Održgo i sa strane se itekako uticalo na uređivanje njenih emisija. Political Intelligence Dept. of Foreign Office iznositelja i sadržaja emisija sa često do u detalje diktirane, takoreći.

Ako je dirigovano emisijama Londonskog radija i druge radiostanice nisu bile bez dirigentata. I Mitinović i M. Dilas u avgustu 1942. godine pišu Pokrajinskom komitetu KPJ za Crnu Goru: "Šaljemo vam letak VŠ i Vrhovnog štaba – a a – iz kojeg ćete vidjeti naš stav po svim važnijim pitanjima. Čudimo se da ne pratite i ne umnožavate Slobodnu Jugoslaviju, koja je sada sve bolja i značajnija i kojom mi dirigujemo i dajemo još materijal – pravno. Jesu li već to zacrti recidiv dirigovanja koje će se, dnevno, preneti i uticati na mnoga javna glasila i takom drugog svjetskog rata? U ovom telegramu se spominje dirigovanje radiom. Oni sto diriguju ne pitaju se šta kažu slušaoci?"

PWE I UPUTSTVA ZA PROPAGANDU

Kako protivno tako i pristalice u BBC u i brita iskum organima koji su se neposredno bavili usmjeravanjem propagande prema Jugoslaviji izazvao je prijedlog britanskog ambasadora pri jugoslovenskoj izbjegličkoj vladi. Prema tom prijedlogu, prije svake emisije o unutrašnjoj situaciji u Jugoslaviji treba konsultovati predstavnike kraljevske emigrantske vlade. O tome se govorilo u Uputstvu PWE i u uputstvu su pisane svakog četvrtka za predstojeću sedmicu koja počinje u narednu nedjelju. U tim uputstvima se skrivaju mnogi stavovi kojima je određivan i usmjeravan sadržaj dublji doseg i svrha. Miroljub Jevtić je pri istraživanju u Arhivu Radio Londona za taj period djelovanja toga radija nije mogao doći do njega i dobiti na uvid i uputstva. Ona koja su mu dostignjena su skupljena u cjelosti i u dijelovima. Odnosi se na kasniji period. PWD dokumenti prikazuju šta se sve i kako se sve precizno određivalo radio-porjecima. Čakom je skrajana mjera izvan koje se smižda nije smjelo. Ustilika je bilo raskantnije pa i hrabrije krsenje uspostavljenih granica koje su najzvaničnije utvrđivane.

Često se desavalo da se u međuvremenu od jednih do drugih uputstava i tih sedmica promijenilo stanje na radijima u Jugoslaviji. Konsultovanje o tim promjenama i u slučaju nekog trećanarstva je bilo dovoljno do nesuglasica. To se posvetilo i dužim i i većim ali to predizvato tako veoma slaba promjena politike prema partizanskom pitanju.

POSTANAK ZVUČNOG SIGNALA: "TUP TUP. TUP. TUP!"

[illegible]

Intencijom novinar Rikard slava V. pokazuje je britanskim igra-
reketima i kratkovidni interesima nekih britanskih političara. Najnoviji
eklektizmi, sportovi nad novacima nespremnosti da djela u brz i ob-
kaspom ginevo i nemackim propagandistima da pona primaju va-
znak Viktorije (pobjede) kao svoje simbole. Otruda i zeka na prijestolju ne
propagandne. Propagandna djela slova pobjede i zvucnog Beethoven napor-
ma nemacke propagandne masinerije pretvorili se u naslov ika grizomornu
FAU nad britanskim prostorima.⁵⁶

Slovo "V" objavljuje i Vladimir Dedijer 1. juna 1941. godine u svom "Dnevniku" (str. 77). Njemu je izvel slovo V kao simbol voje pobede. Porod upotrebe i prisnom obliku V. V. koristi za pobedu on su vo e tau o emije otpo-
am ih Mar so. m uskom is slova V. Posle su na Radio Beogradu pročitih
ima i Vuka Antica. Slobodina Skerica i to mnogih drugima. Strelci su se. Na
kraj u otpevana Lili Marlen.

[illegible]

SOŠ. PWE I PROPAGANDA NAMIJENJENA JUGOSLAVIJI

N. prietok v skupnosti je akcija, sodelujejo organizatorji in drugi delci ZO 1, ZO 2, ZO 3 se bomo propagirali in informirali in se bomo

ma u zemljama koje su pod fašističkom i nacističkom okupacijom. Njegovo sjedište je smješteno u dvorcu Woburn Abbey. Na celu mu je bio visoki kornet četer borin lorda Reginald Leeper koji će kasnije biti imenovan za ambasadora pri grčkoj izbjegličkoj vladi u Londonu a od 1949. godine je ambasador u Atini. Za razliku od propagandne djelatnosti toga prvog ogranka, SO 2 je bio zadužen za organiziranje britanskog i ograanog otpora osvrniskim silama u okupiranim zemljama.

Kratko vrijeme nakon njihovog osnivanja izvršena je reorganizacija i hvrno vitalnih službi Veike Britanije. SO 1 je prebačen u PWEE. Izvanci u egrekutivu za političko ratovanje – Political Warfare Executive (PWE) – Politika i djelatnost te službe direktno je kontrolisao Lord of the Admiralty. Ministarstvo spoljnih poslova te države. Jednastu SO 1 i SO 2 stekli su novi naziv – SOE – koja je obijedinjavala prvobitnu djelatnost – propagandu i organiziranje orazanog otpora osvrniskim silama. Na celu cjeline SOE bio je Dalton. Premda su integrisane u jedinstvenu službu te dvije djelatnosti sa skoro u toku cijelog rata međusobno antagonizirane i bile u raskoraku. Na sveu djelatnosti u pripranoj SO 2 okrenuta su protiv sebe djelatnosti SO 1, u stvari neovisne PWEE – a naročito ceinu licnost propagandne službe Reginalde Leepera. Snazan ogranak objedinjene SOE djelovao je u Kairu. Odmah posto su u edinjene krenule su u optican mutne glasine o stanovitrom skandalu u kairskom ogranku SOE. Dalton e u svjetlu ceine licnosti cjeline SOE, ne konsultujući se o tome s Leeperom, uputio u Kairo ekipu oficira sa zadatkom da izvrše cistku, uvedu red i vrate prvobitnu ugred službi. Mjere koje su tom prilikom preduzete teže su pogodile pripranoj SO 1 nego SO 2. I Leeper je bio nezadovoljan. On je smatrao da je kairski SO 2 SOE do tada uspjelo da zadrž kontrolu nad propagandnim aktivnostima na Srednjem istoku namijenjenim Balkanu, pa je čak preuzeo i ne poslove kojima se prije bavio SO 1. Leeper je, međutim, bio nemocan. On nije mogao predazeti sta je trebalo da bi se u Kairu ustrojila struktura i podceinada unutar ne kakva je neophodna. Da preduzme odgovarajuće korake Leeperu je omogučila naredna ratna godina, posto je izvršena smjena na celu SOE u Londonu. Daltona je zamjenio Selborne, a sir Robert Bruce Lockhart, nije dozvolio rehbic je prijatelj Antoni Idna, preuzeo rukovodjenje egrekutivom za političko ratovanje – PWE. U Kairu je izvršena kadrovska promjena. U čelnošnjem PWE zasete je postavljen Paul Vellacott. Smatran je čestitim, mudrim i okretim čovjekom, koji je sebi postavio zadatak da iz SOE preduzme propagandu i aktivnost. On je to isto postigao ali je protiv sebe okrenuo kairski SOE, koj e smatrao da je PWE oruđe pomoću kojega Lord of the Admiralty da nametne svoju vlast nad SOE.

Ne zhežno e predložiti sve te poedinosti da bi se mogle shvatiti rivalstvo borbe između različitih službi sto će imati odgovarajuće posljedice u propagandi. 1942-43. godine. Tim rivalstvom se može objasniti i pozadina natezanja i raskoraka sto e nastala između Lord of the Admiralty i SOE oko propagande, naročito one koja je namijenjena Jugoslaviji, numo bazicnih problema skupne politike.

gindi, prema Logislavici. Među ostalim je Boj Lis objavio knjigu *Bojovi na Srbiji*. Britanski istraživač Majk Mekinvil je nekada zapazeno dodelo *"Mili rat na Balkanu"*. Povedinici su da te knjige zaobilaze istorijske istine da su posve iskrivljeno predstavili ratna zbivanja na tlu Jugoslavije i odnose između NCP-a i ravnogorskog pokreta. Nasuprot četničkim činjenicama na ovom nivou političke propagande koja je bila karakteristična za vojne činitele Živana Kneževića i izbjegločke vlade na međunarodnom nivou, prve dvije i posljednje godine Drugog svjetskog rata. Jedan od njih je Roj Lis koji je objavio knjigu *"Nastojanje Srbije"*. U vrijeme skopskih ratova (1991-95) na prostoru bivše SFRJ režimska propaganda u Beogradu davala je tom autoru veoma visok publicitet sve u nastojanju da reatitruje se ravnogorski pokret kao antifašistički u toku Drugog svjetskog rata.

U skladu s tim je i Lisovo predstavljanje stanja i ličnosti u kairskom SOE. Roj Lis piše kako je pukovnik Gail Kempin bio nekada šef lorda Glenkenera, bogatog brodovlasnika i glavnog političkog šefa SOE u Kairu. Premda je taj lord izrazito konzervativna politička konstatacija Lis ga profilira kao prokomunistički nastrojenog ličnost. Tako piše kako je, izvjesa, toga u rda od 29. maja 1943. godine *"burna Društvo crnke"* kaže da je zbog tonko ispruženih ravnogoraca ta izvjesa imitirana i Glenkoner opozvan već krajem juna na intervenciju Fortyohsa i Cerilevskog savjetnika za obavještajna pitanja Desmond Meriona i uz zestrake proteste Glenkenera brigadir C. M. Bala Kibla. Za Kibla Lis kaže da je čvrsto preuzeti glavni mehanizam stvaranja plana za uništenje Mihailevica. Nakon naredbe SOE stigao je Boj Veld. Potome kako ta sredina opisuje Lis Veld je navodno zatekao iz Kibla "jevičarske intelektualce Dejvidsona, Sitona Vorseha i Dikina" zatim sekretara komunističke organizacije u Kembridžu Džejmsa Klugmana, glavnog literanta izvjesa sa jugoslovenskog ratista i montiranih obavještajnih karata te pukovnika Bejlja. Lis Bejlja opisuje kao čovjeka veoma nakon enog akcubelu. On je mjesec dana nakon dokaska Velda u vidu *"Rustem"* bio poslat kod Draže. Ne samo Lis i Martin već i sam Dikan navode da je u to vrijeme *"kairski protekat"* već bio u toku. U čemu je sust na toga kairskog projektar? Bio je to plan pomenute osmorice da se četnicima i Srbima uopšte akine svika pomoć i podrška, da se proglaše saradnicima okupatora i da se potpora Saveznika okrene hrvatskim partizanima. Lis misli da je ideja bila Klugmanova.

Izvjestij Vrijemna Bejlja iz i (povratke) je Džejms odrazio govor protiv britanske politike u Jugoslaviji. Piše Roj Lis: *"ach bacili su u Kairo Dejvidson Klugman i 'direktnu do Cerile da dogurali Kibla i Glenkoner, uz pomoć premijerovog sekretara Dikina"*

Roj Lis piše da su mnogi čelnici ureća SOE u Kairu bili prokomunistički orijentirani. On ne odgovara čimbenicima. Naprotiv, mnogi su britanski

[illegible]

Sigurno zemljopisnoj i socijalnoj udaljenosti je potpuno podređen mreži uređaja SSOE u Karu. Zbog da je udaljenost od centra komunikacione mreže u Karu ima priličnu meru, sa razdaljnost od Londona tako da je u nekim stvarima provodno svojom putu. Vladimir Veljević smatra da je taj uređaj tako je to bilo moguće, još konzervativniji od Londonskog sredista, a u stvari je Jugoslavija bila pod stalnim nadzorom komande jugoslovenske kraljevske vojske, koja se nalazila u Karu. Pošto je jugoslovenski otpor i borbu protiv okupacione vlasti organizovao KPI, kraljevski sektor SSOE nastojao je ignorisati i neutralisati u pogledu svih borbenih i nepomirajućih stvarima, ali i u okviru borbe protiv okupacione vlasti.

Aktivisti Sudačke ekspedicije u jenu 1941. godine u SOU u Kauru nalazili su obavještu-
e pripremljenu u Velikoj Britaniji, bez britanskog pečata, koju je napisao Ridley (Džaspe
Ridly). On u svojoj knjizi *1412 godine kako je "Sudanska" postala operativna* Mi-
nistrstva ratnog zrakoplovstva u Londonu objavilo da u Kauru stoji a Bliki i tisk
u Balkanu. U jesen 1942. godine stigao je iz SOU u Kauru poruka iz do-
ugostavljenog "Nemačkog" vojnika koji je rekao da se "partije" protiv "partije" i da nego protiv
"partije". Na njemu kako je SOU došao do ovog podrička, jer oko toga ima mnogo
različitosti. Navodi Ridly: "Podričak je došao izvesti, koji je pripisao brigadi Ko-
munističkoj sudačkoj i da Olenkomer i da SOU uredu u Kauru. Jednako je rečeno
da ovaj podričak potiče iz njemačkog broda u poruci koje je preuzeo i desifrirao
britanski aparat Ultra u Bletchleyu u Bliki i Buckinghamshaju u Engleskoj.
Brigada i Kauru, koji je pripreman, dužni su bio napraviti ograničenom popisu
sudačkoj koja je bila dopuštena, pri čemu desifrirane poruke nastajale su je pri-
matelj u Kauru, iako na to nije imao pravo"

EVOLUCIJA I SPOTICANJE BRITANSKE POLITIKE PREMA POKRETU OTPORA U JUGOSLAVIJI

U evoluciji britanske politike prema jugoslaviji važna crta je odluka da se čuvati kontakti s partizanima. Ta odluka nije pokizavala čak ni prekodru-
žne podizke Mihailovića uprkos njegovim odlaganjima oružanih akcija protiv
neprijatelja. Saradnje sa vojnim formacijama sela Osovine. Do te odluke se
dolazi dugo vremena – od jula 1942. do aprila 1945. godine. Prethodno je
nastao raskol između Forin ofisa i SOE koji se vrh komandnog centra
u Londonu, protivila vezama sa partizanima.

Počelo je na srednici koju je bagent sazvao u Forin ofisu 8. avgusta 1942.
godine. Raspravljano je o dva pitanja: dokumentu o primjerima saradnje
četnika i Itazjana u borbi protiv partizana marta 1942. godine. Ta docu-
ment je Anton Hadson, britanski ministar spoljnih poslova dobio od sovjetskog
ambasadora. Naveden je slučaj saradnje sa Nedimcem kao predsjedni-
kom kvazivladine vlade u Srbiji i njegovim članovima. Drugi dokument je bio
strogo poverljiv. Zasnovan je na Hadsonovim depesama: "generalu Mihai-
loviću koji ne vidi igru kako treba". Zatraženo je da Hadson iznese svoje
mišljenje o tome. Odlučeno na dnevni red sagle sire: nikipukacije. Drazine sa-
radnje sa okupatorima.

SOE je teško prihvaćao zaljeve Forin ofisa da se od Hadsona traži da
odgovori na tri pitanja: Jedno je glasio: *"Je li vaše mišljenje da je saradnja
Mihailovića u ratu naporu je mjereno protiv partizana, ide sa tim da se oni ili
potpuno ili budu izkorijenjeni"*. Hadson je posao odgovore koji su
zabrinuti Forin ofis. Posebno smaj u kojem Hadson tvrdi da će se partizani
potpuno Mihailovića sumirati. Oni obećavaju da u posleratnoj Jugoslaviji
vladati politička sloboda i ako im dozvoli da nastave borbu protiv sela Osovine.
U Južnom odjelu Ministarstva su pomislili da je Hadson možda u zabudi.
Zato su Forin ofis i SOE odlučili da na neko mjesto posla u pakovnika Baileya i
da pričekaju njegovo mišljenje prije nego što odgovore na ruske optužbe pro-
tiv Mihailovića i izmjenjene svoja politika. Bailey je u jednom od svojih prvih
izvještaja nakon dolaska u Jugoslaviju izjavio: *"Nije sumnja u pogledu autoriteta
Hadsonovih pretpostavki bile su neosnovane. Čak i tada, on očigledno poznaje sve i
dove (ovdašnje) situacije"*.⁶¹

Premda je sumnjao u poruke Hadsona, zadržavajući komande i Forin ofis
h nije mogao ignorisati i britanski ministar je sve ostaje izvještavajući
Mihailovića satašati u jula 1942. godine. Hadson je većinu svake je riječi
u Mihailovića. Smatra u ka potpuno kretim da kopiraju. *"Lakimim da
se ne em ima biti kakav pogubio za koje, mada da se postojiti ostati samu"*

61 Baileyeva brajovka citirana u pismu Pettera Bougheya, zadržavajući SOE, poslanom 9. 1.
1943. E. M. Roseu u Južnom odjelu Forin ofisa. Arhiva Forin ofisa 97173-578.

u Jugoslaviju. On je odbacio sve sumnje iskazane u pogledu autentičnosti Hudsonovih depesa. Potvrdio je i neosnovanost svih kakvih sumnji da su one neosnovane. Posljednji istakao da Hudson *odluno po mišlje i načelove i da nije situacija*. Sve to nije smetalo Sargentu da mu *zveštijima i te mišljekoj saradnji sa Italijanima zabijehi: "Ne mišim da je dugo vrijeme da raskinemo s Mihailovicem i po mišnje smatram da je dugo vrijeme da počinemo iznova pomagati partizanima"*. Iduće 17. decembra 1942. god. ne pošao Čerilu zabijesku povodom *zveštija o saradnji Mihailovica s okupatorom*. Citirao je i Hudsonovu ocjenu. Iznio je mišljenje *"da bi u kratkoročnom pogledu možda bilo u našem probistku da raskinemo s Mihailovicem, ali da u dugoročnom smislu ne bi bilo Čeril se složio s tim da i Vlada Njegova Veličanstva trebalo da mu pošalje poruku u tom smislu"*.

Do 1. januara 1943. god. ne funkcioner Čeril i oha su počeli predlagati da se ta poruka ne šalje Mihailovicu dok se britanska diplomacija ne obrati Rusima i u potpunosti samom Staljinu s predlaganjem da se opor u Jugoslaviji ujedini. O odlgovacne realizacije odluke da se Mihailovic izloži najostrijem pritisku izazvala je i drugi komentar. Idući Napisao je da nema naprosto smisla davati punu podršku čovjeku koj se ne bori protiv naših neprijatelja i koji javno napada u našoj sovjetskoj saveznoj. On je u napisao pripisavši krivku SOE i britanskom vrhovnom zapovjedniku za Bliski istok U i u i njegovoj zabljješci 3. 1. 1943. godine pise: *"Mene se ovo čini neprikliatnim. Situacija se sve više pogorsava. Eto, opet smo se vratili na odluku koju smo već bili donijeli i to zato što se, kako izgleda, s njom ne suzu SOE i vrhovni zapovjednik za Bliski istok, prema se predsjednik vlade stare. Tako smo se opet vratili na to da pružamo si u podršku Mihailovicu prema se on ne bori protiv naših neprijatelja i prema ga javno napada naš sovjetski savez. Smatram da takva politika nema nikakvi smisla i da postoje svi izgledi kako smo bog ne doći u otvoren sukob s Rusima."*

Idući je američki Čadogan Rekao mu je da je Bailey tek stigao u Jugoslaviju i da treba pričekati njegov *zveštaj*. Sir Alexander Čadogan stalni podsekretar u Londonu uistinu *zveštio je 4. 1. 1943. godine nakon što je upoznao da je Bailey tek stigao u Jugoslaviju*. *"razumije se da smo dosad bili pod uticajem dalekoročne spoznaje kako bi mo. da bilo mudro podržavati Mihailovica želim li spriječiti da se nakon rata Jugoslavija raspadne u istem sovjetskih republika pod ruskom dominacijom. Smatram da bismo morali prethodno obavijestiti kralja ako donesemo odluku da Mihailovicu odustanemo našu podršku"*. Idući je odgovorio: *"Kad je tako, pričekajmo izvještaj Baileya"*.

Bailey je nekoliko sedmica nakon toga podnio plan kojim se predlaže da se partizani povuku u Hrvatsku i Bosnu prepusti Mihailovicu. Barkerova kazala je to bio prvi u nizu planova u kojima se predlaže i reitornu čina posjedba Jugoslavije između Mihailovica i partizana. Potom Čadogan se idući Sargent Čadogan asprati u tom planu. Slozili su se da treba učiniti napor i doći u dodir s partizanima, pokušati pomiriti ih s Mihailovicem i pružiti im podršku.

ka i ne bude mogao. Iz tog doba je zapisano da će "jako kratko i na prvu pružajući podršku partizanima". U istu veštenicu 1. februara 1943 godine Zvezdica izvješćuje kako su obavili razgovor s jednim starijim sastavljačem Kurir. Autori te analize su se zlagali za stvarno pružanje pomoći elementima otpora u Hrvatskoj i Sloveniji, kao i Mihailoviću.⁶³

Ulogom 18. februara iste godine sazva sastanak s predstavnicima SOB i drugih svjetskih radijskih govornika, tome kako da se uhvati veza sa partizanima. Howard kao načelnik Izložnog odjela Forin ofisa zabilježio je sa tog sastanka "Razumije se da će SOB i ta ova vojna notacija Mihailovića prilično opreznim i uporno napuštati. Do jedne točke ta se n boju partizana pokušati s nasom politikom. Međutim, kada mo počeo predlagati da se umari veza s partizanima, oni su počeli izdati bezkrajne teškoće. To je bio posljedica njihova nezadovoljstva perspektivom da ćemo mi Britani poduzeti nešto to će nadahnuti Mihailovića ili staviti Badića potpuno u protivu. Zbog toga u oni uporno namjerali nacima i opreznosti partizana i u ovom koraku. To su to tako oporno umarali da Mihailoviću odobrovali je i njegovu saradnju sa skupatorima kao mada i nešto tako izričito pokret. Zbog toga toga prihvaćao smo ih teško na sastanku koji je održao sir C. Logan, nagovarajući da partizana korake kako bi uhvatili vezu partizanima. Kada su prethodno nerado prihvatili ispravnu liniju."

Zajednički stališ načelnika štabova u međuvremenu je izvija se raspoloženje traženim "liberatorima". Iznio je mišljenje da bi bilo pogrešno podupirati istovremeno obje strane kad jedna dovoljno avajna, čak n da bi se efikasno pomagala samo jedna strana. Zajednički stališ načelnika štabova razvijetio je problem Jugoslavije na veštenci 4. marta 1943. Lord Selborne se u pismu Sirgentu založio protiv pomagajući ova strana. Zanimlje 12. aprila pukovnik Carson u pismu Howardu napisao da partizanski pokret posljednje zapravo neoporedivo ma potpuno jednogovornog organizacija. Zanimljivo na njegov izgleda da bi se ovaj pokret mogao zvezdica prepoznati.

Zajednički stališ načelnika štabova zadržao se da se prilično sklon na Balkanu SOB i je mogao gubiti sa tu vojnu potrebu britanske armije. On je izrazio spremnost da će ako se Mihailović ne popravi i ne promijeni bit sklon da svoju podršku s Mihailoviću prebaci na neku drugu grupu otpora. Njihova popuštanje je bila novost jer SOB do tada nije odstupao od svoje politike slijepog podržavanja Mihailovića.

Iako je Forin ofis uz podršku vjerske garni Londonska centrala SOB i povezivanje s partizanima. Time je određen karakter propagande. Kasnije je bilo i drugih promjena osvajajući pristup razgovorima povezivanja s partizanima. Iznimno se suvremeni postojedajući odgovorak Mihailoviću neposredno je te centrala SOB. Pri tome niti nije smetalo govoriti se do zvezdica Mihailoviću.

63. Sjedinjena Zajedničkog štaba načelnika štabova 11. II 1943 - dokument Zajedničkog štaba 43-49.

govornicima i savjetovao da se strogo pridržavaju pravila BBC-a. Postavio je sebi zadatak da se britanskim vlastima raspravi i svim principijelnim pitanjima koji se tiču ​​progonide za rat. Slovenici izrazivaju da su odlučili pogledati buduću saradnju Gorbavseka i BBC-a i njegovog isključenja iz emisije nije konačna. Jer gospodin Gorbavsek katolički sveštenik star 51. godine i član Skupštine i generalni direktor crkve. Slovenija je čovjek znatnog uticaja i glasa u slovenačkim narodnim masama. *On svakako nije stajao sa mnom u Londonu. Postoje mnogi ljudi koji pomažu gubitak njegovih usluga osjetio bih kao još jednu teskocu više, a u Sloveniji bi s gurno mene okrivili što je njegov glas nestao iz emisija."*

MEDIJI KAO SVOJINA RADIO-SLUŠALACA ILI NOSILACA MOĆI

I u Radio Jerusalimu je postojao sistem kontrole i cenzuriranja tekstova za radio-emisije. Djelatnici Denis Petković i drugi u emisijama namijenjenim Jugoslavi i u svojim izjavama često ističu da su slobodni i bez cenzure u svojim programima. A da je jedino ono što se savjetava javnosti, a drugo što se dešava u svakodnevnoj praksi otkriva i jedan dokument datiran 12. novembra 1942. godine u Jugoslovenskom presbircu PBS. U tom dokumentu se kaže: *"Javni sistem radio-emisija. Transmisor na strani jezika. Raspored PBS za i od nedjelje 15. novembra bice kako sledi. Petkom Jugoslovenska emisija u 22.50 - 24.45. Probe. Sve probe moraju biti prijavljene najmanje 24 sata ranije. - napomenom razloga i broja izvođača. Propusnica. Sa prvimem propusnice treba da budu zabeležene 24 sata ranije navodeći sve potrebne detalje i imena molalaca. Mesec na propusnici bice obnovljena od strane Haggarda. PBS pisi skriptu mole se da obavezno kratke sadržaje svojih priloga u oko deset redova na engleskom jeziku. Oni starajući bice upućivani kapetana Haggardu u isto vreme kad i sami prilogi. Skripta za emisiju predati na emaciju. Skripta ce biti cenzurirana kao i ranije od strane Cenzurnog Registrara S. H. za majora R. A."*

Da li je tako bilo samo u Radio Jerusalimu? U isto vreme se visoki zvaničnici Velike Britanije i članovi u raznim odgovornim službama, nateru oko djelovanja BBC-a. Kako je to izgledalo u Londonu na početku nije svjedoci diskusija koja je tako vodena u to vrijeme a koja je zapisala Elizabeth Barker u svojoj već spomenutoj knjizi.

Barkerova je britanska političar i Bankara u i svjetskim ratu bijegli

"Taylor". Kao i drugi ljudi upali su se u to vreme (oktobar 1942. godine) i u oči digne snimke i pokušaju tome treba i partizane bivali u emisijama BBC-a. U prosincu 1942. godine znalo se o početku i partizanima političar megingo i Londonu je tada prihvatilo sugestiju Foreign Officea od kojeg je to

tražiti svjetsku ambasadu da se partizani hvate i emisionari da se s njima barem dnevno govori. Kako je odgovorio, kako nije čuo što je on za to bio hirosvet. Iavno je da je većina skloni da je povezati s partizanima ali da bi u međuvremenu do toga kontakt. Taylor je partizana u emisijama BBC-a, dajući samo do toga da bi se Mihailovica izbesede – postavlja svrlogu vijete otac s njim teže. Zbog toga koji – to se s BBC-a čini kao knađeno, jer veza s partizanima još nije uspostavljena...

F. Barker Kad već govorimo o BBC-u, treba napomenuti da je Hudson (čet britanske vojne misije kod četnika) – čitajući – apokritivno za to da se partizani spominju u emisijama BBC-a, jer je stvarno do te to povezati kao crude pritiska na Mihailovica. U prvom redu ti mu se daju sve misli svadala.

Taylor Naime, Hudson je tada bio sav zaokaptien problemom kako da stekne takav adut u odnosima sa Mihailovicem. Zapravo su argumenti teže koji su znosne dvije strane. London i Kako bile nepravovratne konfuzne zbrcane i to to, ko da su na kraju krajeva dvije strane daskovne razmijenile stajališta. Kako – koj je bio prvi pokretac dajanje poverljive partizanima i prvi zahtjev da se čina daje na kraju te bitni cik protiv toga da se partizani spominju u emisijama BBC-a, čak je izgledalo kao da zisti partizantartizansku liniju dok je London koji je zbog svih veza sa zlogrekom vladom bio u početku čak protiv toga da se s partizanima uspostavi kontakt, utrkiju krećeva energijom zahtevao da ih BBC spominje.

Barker Taj je problem postao otkriven 1942. godine. Međutim, Hudson je u međuvremenu zimi čuo svoj stav. Mislio da su mnogi ljudi bili pod uticajem da bi je tesko ne bi pod uticajem i lokalni reperkusiji propagandae za jednu ili drugu stranu. Ponekad je o propagandi izazvala bez lokalnog stvarnosti i a ponekad posve obratni reaktori. Osim toga, to je dijelovak i na svakog od nas koji je bio na terenu po nekoliko mjeseci, bez veze ili samo sa sporadičnom vezom s vanjskim svijetom – jednakaavno sino postajali nespo sobni da sačuvamo objektivnost.

Taylor Ne sumnjam ni najmanje da je stav koji je konačno zauzet u Kariru neposredno prije Božića 1942. godine bio ispravan. Bio je to stav da bi taktički bilo nerazborito upravo sada hvatati i razzine preko BBC-a, to jest u ovom konkretnom trenutku, dok još s njima nismo uхватili kontakt da ne bi bile razborite hvatiti ih i raziti. Mihailovica prije nego što dode do tog kontakta, dok još ne nam otkakve praktične mogućnosti da mi partizane čijecem ili da od njih bilo šta dobijemo.

Barker Nije neposredno predstava o spašavanju Baileyja u Jugoslaviju i to da ga nisimo htjeli ubaciti u naravno neugodnu atmosferu.

Jayce Društvo je davalo i izuzetno poseban režim. Emisije BBC-a koje su bile u skladu sa predloženom linijom sigurno bi dovele u pitanje uspjeh Baileyjeve misije i to više otežale njegove odnose s Milutinovićem. A u toj fazi ne bi bilo od njih nikakve konkretne koristi osim što bi zadovoljile svjetsku ambasadu.⁶⁶⁸

Tako se prilikom rasprave natezanju u Londonu gledalo ne samo na celine ko partizanske odnose, posebno na spominjanje partizana na Londonaskom radiju. Ali se tako gledalo i na suštinu radija, njihovu zrelost i sudbinu. Stavovi sa ovakvih razgovora su prevratili u naloge koji su morali biti poštovani od novinarskih i drugih radio poslenika u BBC-u. Pri tome nije bilo bitno što se radio obraćao najširem auditorijumu slušalaca, a ne samo ambasadorima, vođama pokreta, partija ili država kao predstavnicima ili nosiocima moći. U ratu je radio potčinjavan onima koji drže vlast. Da li je tako samo u ratu? Među koji je po svojoj prirodi svojinat bio ne htio namijenjena milionima radio-slušalaca biva doveden u poslušničku pokornost i situaciju da iznevjeri očekivanja onih koji njime posredstvom emisija programa raspolažu. Hoće li ta pokornost doprinjeti uglednost slušalaca ili korisnost ove industrije vijesti? I ne samo vijesti. Mogu li se u ovom slučaju siniti korisnici te industrije opredjeljivati u zauzimanju svih njenih stavova, odluka i aktivnosti? Pogotovo kada se s masama na taj način manipuliše? Jesu li u stanju da u emisijama otkrivaju iste podvale nosioca moći koji aspijerava u životne istine i ljude radio-poslenike?

NEKA PRAKTIČNA OBILJEŽJA RADIO-PROPAGANDE U SPECIFIČNIM RATNIM OKOLNOSTIMA

Nepovjerenje prema zvaničnoj propagandi

Oduzimanje radio-prijemnika od pučanstva izazvalo je drugi problem nepovjerenje stanovništva zvaničnoj propagandi. O tome govori i pismo Glavnog stanu poglavika Nezavisne države Hrvatske

Glavnom stanu poglavika NDH sa 6. kolovoza 1942. godine od Ministarstva hrvatskog domobranstva i Državnog tajnika (Dr. 126-3. Tajno) upućeni zapazanja o neprijateljskoj promjeni. Ističe se da ta promjena "kao protivobratnog pučanstva nalazi veoma pogodno tlo, a idu joj posredna u prilag i neki postupci kao oduzimanje krugovodnika od preambulatora što još više omogućuje

Grga Zlatoper se osvrnuo na oglašavanje o padu Moskve: "Prema nemačkim sat časovima prvog meseca trebalo je da se dana Hitler odmara u Kremju i da više ne postoji ni jedan ruski vojnik..."

"VESTI SE ŠIRE PREPRIČAVANJEM"

Obavestila svih boga ispitivao su saslušali potvrđene izjave iz Jugoslavije. Izjeste je i tome slili su nadležnim vlastima jugoslovenske vlade. Ili se saznavale koje se radi o emisije dobroćupni u zemlji. Saznaje se da se nametnulo sa London i veoma mali. Kako kupi se slabo čuje. Mnogo se sluša i Radio Moskva. Zbog toga slušan je predviđena je kazna strijeljanja. Sluša se i Radio "Svobodna Zvezda" za koje jedni veruju da su u zemlji a drugi da su u Jerusalemu.

"Od stranih radio stanica najviše se sluša London, a od emisija ona u 20.45. Emisija u 8 sati izjutra, podnetna i ona u 22 časa slabije se slušaju, jer prve dve padaju u vreme kada se ljudi nalaze na svojim poslovnima i treba je dosta dočkan."

To piše maršal V. Penić iz Carigrada u svom poverljivom izveštaju kraljevskoj vladi. On daje i pregled slusivosti pojedinih radiostanica. Po njemu se do decembra 1942. godine Radio Moskva nije mnogo slušala "ali u poslednje vreme Srbi joj poklanjaju sve više pažnje. U vakodnevnoj di kusi u radio-vestima čim se desi ili vise Srbima nadu tretiraju se i vesti Radio Moskve. Njenim vestima naročito u situaciji na frontu, poklanja se puna vera. Čim stanica bi se mnogo vise slušala da su emisije čistije i da nema raznih smetnji u prenosu."

Radio Slobodna Jugoslavija po izveštaju toga ministra iz decembra 1942. "ne se se sluša. Za njih vlada misljenje da se nalazi u Moskvi i da ovi je glasni čit da svojim propagandom ojača poštene partizana u Jugoslaviji. Nju nacionalisti ne smatraju jer mnogo naglašava revolucionarne tendencije."

Radio "Svobodna Zvezda" i od kako kaže maršal, slušale su se vrlo malo. To samo u početku a zatim skoro nikako. Za njih vlada misljenje da je to to jedina stanica koja se nalazi na Bliskom Istoku, i u njoj nam verovatno stupa pod rukom našim. Sam toga misli i da se ta stanica nalazi od Titla u Londonu."

I Kraljevsko poslanstvo u Stockholmu 12. aprila 1942. godine upućuje Predsedništvu vlade Jugoslavije u Londonu (Str. pos. br. 2942) obavještenje da je "pošte ušla i održala sed ko dremi hantro gospoda 4. dobita dozvolu da napuše Jugoslaviju" i piše i upravnik posla iz Stockholm Markovic. Čini se da u podatke da se Radio London vrlo dobro čuje u Beogradu. Mnogi ga slušaju mada je slusanje kašnjava smreću. Vesti se šire prepričavanjem. U tome učestvuju mnogi i svi postojeci činovnici. Emisije na našem jeziku nailaze na vrlo dobar

[illegible]

OME TANIJE PRIJEMA RADIO-EMISIJA

Ljotićevac Maršav Petrović: "Narode! Ja znam i ti znaš: nisi su ti okrene-
nute Radio-Londonu, a srce Moskvi. Ali ti je, narode, dupe ovde! Jasno.
Ja ću po njemu. Razlaz!"

Dobra cijnost i široka sušnost izrokovati je kod ekupacnih vlasti ome-
ranje Londonskog rada.

Priloge skupac onih vlasti najstrožim kaznama za slušanje radijske emisije iz zemalja antifašističke koalicije nisu dale rezultate. Pribeležio se stoga uređniku Londonškog radijskog uredništva u 26. marta 1943. godine (list br. 176) najljepše izbegničkoj vladi: *Demu stop tati da se Nemci od početka marta pretrgaju radio stanicu Zemlju u distributer. Time je onemogućen prejem Londonke radio emisije u jugo istu i. Predložje meniti tati ne dužine*

*Narode' ja nam i ti zma u i ti ukrenate k ulko Londonu a rke Alaska.
 A li ti je narode dupe male' ja no ja u po n emu Ri ta '.

Raspovijanjene slušale Lomonskog radi i snimale i završavaju Marišav Petroviću, komandantu yate jedne od vazdušnih kapitulanti. Sprema citirajući rečima on se obratio na taj skup i govorio na zboru u Smederevu po naredbi gradske komite. Na tom zboru je i uz predsjednika upitno govorio i Marišav Petrović.

Radio London je davno više emisiona i ugostiteljska postaja nego što je samo radio. Diferencirane pojedine vijesti su postavljane a više njih, a neke i svim koje su emitovane toga dana. Nešto je i u raznim verzijama slušalima

provincias Dragutina Kueh, Franko, J. A. Hegras, J. L. M. M. M.

omogućiti da steknu saznanja o ratnim zbivanjima. Maršal Jevtić je istra-
zujući mozaik ratnog radja ustanovio da ni jedna druga radiostanica nije
imala toliko emisija za slušaoce u Jugoslaviji uključivši i emisije na slovenač-
kom jeziku kao Radio-London.

Ratna propaganda se dovičala na najrazličitije načine. Svako je bio da
doskoci protivniku i tako da za svoj rad ostali veže slušaoce. Činilo se to i
Radio-London spretno i dosjetljivo.

U to vrijeme još nije bilo magnetofona. Za radio se koristio snimanjem
fiftenovih govora na folije. Čitane forskim načinom hvatan je govor ureziva-
njem u aluminičnu foliju pretvazanu lakom. Tako su snimani i čuvani ori-
ginalni govori koji su uvijek novosti radi uključivani i u pojedine radio-emisije
kada je to najefikasnije za spunjeno određeniog cilja u propagandi.

Mnoge od emisija su završavane i pomenama slušaocima. *"Po le slušanje
Londona nije dovoljno da samo ugasiš radio. Treba da promeniš i me to ka-
zališe sa Londona na neku nemacku tabicu ili Beograd. Iako vas neće uhvatiti
da slušate London, jer su neki naši slušaoci uhvaćeni upadom policije koja je pri
pregledu kontrolisala i radio-aparat."*

UPUTSTVA SLUŠAOCIMA

**"Kad nas slušate, ako vaš telefon zvoni, prvo zatvorite radio-aparat pa
onda dignite slušalicu. Tako ćete spriječiti da vas neprijatelj iznenadi"**

U ratu je djelovalo jedna novo do tad nepoznato oruđe – radiostanice
koje su igrale ogromnu ulogu na polju ratne propagande i izvještajne službe.
Okupatorske kvasilinske vlasti su nastojale da pomamljene narode izoliraju
od ostalog svijeta. Neprekidno su im servirali svoju verziju stanja, odnosa i
zbivanja što znači propagandu u skladu s njihovim okupacionim sistemima
upravljanja. Jugoslavenska emisija "D" iz Jerusalima 24. oktobra ukazuje da
se uprkos toj propagandi "porobljeni narodi nalaze u vez sa svojim vladama
i a slabodruim svetom putem radio-slusica, odakle mogu saznati istinu o razvoju
političke, vojne i privredne velike situacije. Sva neprijateljska nastojanja da one
moguće potlačenim narodima saznaju istine potpuno su izlišna i bezuspješna."

Da li je narod saznavao punu istinu? Činilo se da ni je bio moguć ni ka-
kvim tehničkim sredstvima kojim su se preko jednog radio aparata i
primaova ili ona stanica. Mnogi se u to vrijeme pričalo i u narodima stio strah
da su prisiljeni aparati koji su ihce mogli utvrditi koju radio stanicu sluša
radio pretplatnik u određenom vremenu sa svog radio aparata. Okupatorske i
kvasilinske vlasti su pokušavale da znemde radio slušaoce neocekivanim upa-
dima u njihove stanove. Služile su se i telefonskim pozivima u vrijeme emisija
koje su bili da spriječe. Zato je iz Jerusalima davano uputstvo slušaocima

Treći dio

**KRALJEVSKA IZBJEGLIČKA VLADA U LONDONU I
ČETNIČKA PROPAGANDA IZ VELIKE BRITANIJE**

LONDONSKI BBC

KAO SREDSTVO VLADINOG UTICAJA U ZEMLJI

Jugoslovenska izbjeglička vlada u emigraciji je shvatila je veliku ulogu organizirane propagande. Zato je na prvom mjestu od prvog dana takorekći preduzimala sve moguće mjere za stvaranje i emisije radio-emisija BBC-a iz Londona na srpskohrvatskom jeziku. Smatrala je to ne bez osnova najacim sredstvom svoga uticaja u okupiranoj zemlji. Znao je da se u južnoslovenskim prostorima pomno slusa ono sto govori ta radiostanica.

Posredstvom zvaničnog predstavnika svoga ambasadora u Londonu rih dana je kontaktirala sa BBC-om povodom emisija za Jugoslaviju. Dogovoreno je da ova radioška kuća ota snabudjeva prigradnim materijalom koji se moze manje vise upotrebiti u svojim izvornim i sa kućom tako dostupaju termin za emitovanje i mi ipak zadovoljavamo kondemnu. Tako mu se i Jugoslovenima dogovorio" kaže se u pismu koje je 1. juna 1941. godine BBC Office upućuje L. S. Amery-u, India Office. U jugoslovenskom povjerenstvu u Londonu tada još nije bilo ljudi koji bi mogli da savladaju specifičnosti radio-zanata. BBC je tesko i mukom skupio nekolicinu za prepretnje i pisanje i prevodenje i izvođenje i realizacija emisija pred mikrofonom. U to vrijeme se zacela jedina nova praksa koja se vremenom uobicala u BBC-u zacela se u emisijama tzv. Vremnog kabineta. Pripremali su je jugoslovenski minor. Živan Knežević i Vladimir Ruždaovski i lično je citali. Vremenom se propaganda kraljevskih oficira izmetnala i naređena poznata kao lista pod nazivom "Stavljanje pod slovo Z"

Prilicno organizirana i informativno-propagandna dieatnost organizovana je i posebna služba u okviru emigrantske vlade. Nazvana je *Udjetelstvom za informacije* citu propaganda sastr. Veseslavom Wilderem i vecer. U pricaju je bilo i ime *Ministertvo za propagandu*. Osnovni zadatak Udjetelstva je da uoblicava i objavljuje britansko javno mnijenje i u njemu ali i zvan njegovah okviru ucvrstuje međunarodni položaj kraljevske vlade. Služba je nazvana i *Direkcijom za informacije* (Pressbiro). Osnovana je uz potpunu britanske vlade. Direkcija je neposredno potčinjena ministru spoljnih poslova i u Njemačku izdavalah je svoj *"Blitz"* koji je pocetka izlazio sedmicno a potom svakog dana. I u Njemačkoj je osim Londonske direkcije formiran i jugoslovenski informativni centar. U njemu je to krajem 1941. eposredni rukovodilac toga centra bio je ministar Bogoljub Petrović. Glavni njegov zadatak je da u domaćem javnom mnijenju među seljeništvom u Sjevernoj i Jaznoj Americi popularise citnu politiku izbjegličke vlade i citnički pokret Draže Mihailovića. Sa ciljem ciljevanja angazovana su i svja postojeca jugoslovenska predstavništva u svijetu.

Za specijalnog predstavnika za Bosku i Srednju Istoku imenovan je Iovan Đorđević koji je bio i general u kenzal u Jerusalimu. Povjereno mu je "vođenje

nje propagande i poslova oko veza sa zemljom".¹ Istu vjetnost političkih i ratnih ciljeva te vlade u Londonu i ravnogorskog pokreta u Jugoslaviji pretpostavljala je istovremeno i najveće jedinstveno propagandno djelovanje na liniji pucanja položaja Mihailovića i četničkog pokreta unutar zemlje i u svijetu. Sudbina izbjeglike vlade, naročito od početka 1942. godine kada je na njeno čelo stao dr. Slobodan Jovanović, čvrsto je uvezana za sudbinu četničkog pokreta na jugoslovenskoj ratnoj sceni.²

PROPAGANDNI MISIONARI DRAŽE MIHAILOVIĆA U INOSTRANSTVU

Mihailovići i njegov stab su slavni misionari u svjetu. U osnovne zadatke su im uvrstili obavještavanje savezničke javnosti o situaciji u zemlji. S takvim ulogom izašli su u Italiju Adam Prizmić, Vladimir Bećković i Ivan Kovač.

Englezi su smatrali, i to im prigovarali, da to obavještavanje samo još više zaustavlja i otežava krize. U Italiju je došao još Mileje Smijanić, u svojstvu šefa delegacije Jugoslovenske izbjegličke vlade u toj zemlji.³ On piše u svom izvještaju Mihailoviću od 17. avgusta 1944. da je "nastojao da objasni da je obavještavanje o situaciji samo sredstvo da bi se došlo do glavnog cilja na kome stajemo i zbog koga su i oni došli, tj. da rešenje naše krize putem nalazenja jednog poštenog i pravednog sporazuma između nacionalnog i partizanskog fronta".

Umjesto rješenja uništenjem NOP-a, sad se traži "jedan pošten i pravedan sporazum između nacionalnog i partizanskog fronta". Misionari spotiču uvjetovaju da bi imali bezrezervnu podršku američke vlade "im bi započeli vojnu akciju protiv Nemaca".

Narada, pred tim zahtjevima nije započela "akcija protiv Nemaca". Bez te akcije ni Velika Britanija im nije posve naklonjena.

"Englezi ne dopuštaju gledišta da je borba partizana protiv četnika borba protiv srpskog naroda. Oni u razgovorima uvek nastoje da to odvoje, dok mi nastojimo da dokažemo da nacionalni pokret ima narod Srbije za sobom i da se to mora poštovati. Amerikanci su također ovog gledišta."

"Upozoravam Vas da se mnogo operiše sa faktom da je Titov pokret nešto novo i napredno kako u pogledu političkom tako i u socijalnom pogledu, dok nacionalni pokret zadržava stare forme. O tome voditi računa i u rezolucijama i u vašoj propagandi."

¹ Ljekar, *op. cit.*, "Očuvana pisma do političkih naroda i saveznika S. K. V. Njemačke", Izd. 1944, str. 28-42.

² V. J. Starić, *Strategije srpske NOB Jugoslavije 1941-1945*, 80. glava, za savjetovanje, Beograd, 1999, str. 309.

³ M. Č. k. 20. reg. br. 15/1.

Napusteni od svih Draža je na kraju ratu ostao sam. Godinama su mu pokušivali da seka si oružanim akcijom protiv okupacionih vlasti. To je bio i njegovo čvrsto smjerenje. Provodio je *strategiju čekanja* i u vrijeme kad je poraženi nacisti dospijevali do njega. Završavaju se akcije kad se Saveznici iskrcavaju na Jugoslaviju i na područja koja su bila na Balkanu. I njemačka narodna ce biti dio zbirke kada da krenu na opstojnost da bi se skretala "nemacka narodna fronta". Savjetovali su mu da se uvi preuranjenih akcija da ne bi izazvao represalije. Nijemci su se uku i vez tri savjeta. Kad kucne časovnice ma iz sudbina zbieg i britanska vlada li ce sam od zuci. Rat je vec skoro prošao. Nijemci okupator se u rasada poslaci niko ne daje nikakva znaka. Jedino Topalovic sada savjetuje "barbu i masenje na terenu". U zavjetri poda eko od ratnih poprsta. Topalović i još neku propagandni emisari iz inostranstva doslovce pisu Draža: "Vi ste najbolje sami oceniti kad je kucna čas da se op-tim ustankom Nemet izbace iz zemlje". Kad je to pisao, 1. avgusta 1944. godine Nijemci su vec napada zbaciti iz zemlje. Sarmi ne zas ugom Druže i cernika nego NOB i njega vih formacija. Svi su u početku pral nuke i ogo Draže i odlod sudnog časa koji nikad nije kucnao. Draža je ostao sam.

Ovo je medutim pratio teme kako e doslovce tog.

POČETAK EMISIJA NA SRPSKOHRVATSKOM JEZIKU

Džinovska njemačka vojska "skrećena na šaci Družinih junaka"

Hubert D. Harrison je kao urednik BBC emisija za Jugoslaviju tražio za pravim viestima. Precizno je reagovao na sadržaje emisija koje prema ugovoru sa Jugoslovenskom izbjegličkom vladom u Londonu ova stanica emituje u vidu saopštenja govora pojedinih ličnosti. Zahvaljujući i Harrisonovim nastojanjima i v sumnje u ispravnost politike počeo je da nagr za zvaničnike okupljene oko BBC-a ali i u BBC-u.

U Radio-Londonu se sa početkom januara 1942. godine priprema po čet mu povećano stalan emitovanje programa za Jugoslovane. U Formi oisu Political Intelligence Department sazvan je sastanak svih ličnosti koje su berne atale na karakter razvo i orijentacije Radio-Londona. Vernon De kvort Barker, kontroler prevoda u BBC i 1. januara 1942. godine je zabije zve da sa tim sastankom Clementis Pleper prisustvovao. Ralf Murej Elisabeth Barker iz odjeljenja PWID i urednik Harrison e predstavili jugoslovenske vlade. Odlučeno je da se započne emitovanje sedam puta nedelno na srpsko-hrvatskom jeziku. Jed pogodni najavivak e i otkrivenje da je potpisan saradnicki ugovor za ta posao. Dostignut je kompromisni dogovor i vreme za emitovanja. Jugoslovenska vlada je predlagala da hrvatski bilteni ne idu u jek

svakodnevno, već da Domać ponekađ čita dva puta u jednom danu da bi sljedećeg bio slobodan.

Saglasno s tim dogovorom je dva dana kasnije 11. januara na London-
skom radiju objavljena emisija u kojoj spiker intervjuise novinara Mih. S.
Petrovica: *"Dražo Mihailović je junak epopeje, kao junak u romanu. To je
neka vrsta De Gola"* kaže Petrović. *"Jednostavno on drži u ruci nemačku pu-
šku. To je neoborna vojska u Njemačkoj koja su onda aprila 1941. godine izgledat
nepobedivi predložu mu primirje". Draža ova divovska ogromna vojska nije
mehanizovani talci, rekao po čemu Hitleri kao talci i skrta i na to junaka
kojim komanduje Mihailović"*

Na dana što su slusali svako je reagovao na svoj način. Jednoga od tih reakcija
zapisao je Radojko Čokoriva: *"Specijalno sam u jeku Druge svjetske
u oktobra meseca 1942. godine slusao u snjegom zatvorenoj Romaniji VIIISI
London koji je Radio Draže Mihailović a vide uko šta je
u borbe i motora u snjeni njemačkim jedinicama. A upravo u to vrijeme Draža mi
su objasniti bili uprili se svoje riječi da bosanske četnike okrenu protiv nas da u
teskoj situaciji kakva je na talci ušljed neprijateljske ofanzive protokolina kom
propagandom pakolebaju borcu seljake naših partizanskih odreda. Je su i je ti
do te mjere ogroznati talci borcu da su neki čak i "Zatvoriti to talci, talci u
pucati u aparat".*

Čak i četnik i aparat da ubije BBC. I do tog pucnja je mnogo
riječi iz radio-emisija otišlo u vjetar.

ZA MAJORE SU KRATKE EMISIJE

Majori knezevi i Roždunovski su svojim emisijama i vjerskog radija
vršili ekspanziju. Svjekom r. redovito u vrijeme dana radijskim kazi-
se ono što pripreme. Kontrolor u studiju BBC-a je bio podosta ozbiljan
i tim u tom pogledu. Svjek su tražili da im se dometne po koja minuta za
njihove priče. Iako 6. decembra 1942. godine on piše: *"Dražo i majori da
bio oko 4,5 minuta. Govorio sam o tome sa Harrisonom."*

Iz dokumenata se može vidjeti da su Britanci najčešće poprilično pri-
stasima njihovih zahtjeva.

Za sve je specijalne vojne emisije, koje su emitovane svakog četvrtka u sed-
mić majori knezevi i Roždunovski su često u studiju unosili dugo eks-
posebne spiskove i takva su odli. Kavana unaprijediti razgovor stavlja
na pod slovo "Z". To ih je privlačilo na bezicitanje što zapazili kontrolori
BBC-a koji je 19. septembra 1942. godine zapisao kratko: *"Ako uzastopno bio"*

itaju". Za majore je bilo glavno da iscaju u svoja stanja ne poštujući radne norme i smetnute u ratnoj korporaciji kao što je BBC. Nisu marili ni za slušaoca. Nimalo je napvratno bilo da se iz svega stvori tuja stvar i opšti utisak o podrsci koja vlada u kraj, a tako i saveznici antihitlerovske koalicije prажaju četničkim formacijama u zemlji.

ZAHTJEVI ZA POVEĆANJE MINUTAŽE PROGRAMA

Predsjednik Ministarskog savjeta Slobodan Jovanović u pismu Kirkpatricku 8. juna 1942. upozorava na velik zadatak vojnih emisija "naročito za borbu koju general Mihailović vodi protivu okupatora" kaže da je "neopredijeljeno potrebno da se ove emisije povećaju od 10 na 15 minuta nedeljno". Očekuje podršku u svom zahtjevu za produženje vojnih emisija "preko kojih se u zemlji manje-vise sprovodi politika Kraljevske Vlade".

Kirkpatrick je Jovanovićevu pismo delegirao Ralfu Mjuriću da na njemu i u njegovim mislima. Ralf je 12. juna 1942. odgovorio Kirkpatricku: "Istih emisija je u 8-45 ure. To je desetoj i sedmi bilten a Albancima na kraju vuku da ga nikako ne možemo produžiti a da njih ne premestimo. Ako to promienimo, izgubimo publiku koju je navikla da ih sluša u to vreme".

Stoga se tice vrednosti u njihovog rada i njihova njihove politike je prvenom opasna i Harrison ih je često cenzurirao. Ipak su se ipak popravili.

Kao što ti je poznato, ta grupa oficira je sastavljena uglavnom od mladih usijanah vrskih glava.

U stvari Harrison i ja veoma žalimo što su se oni potpuno okrenuli unutrašnjim stvarima a zanemarili svoj osnovni zadatak da kao vojni tim komentiraju razne događaje. Njihovi prvi pokušaji u tom smjeru su bili veoma dobri dok su im politički apeli bili ponekad sumnjive vrednosti.

Zanimljivo je da su oficiri angažovali Premijera da u njihovo ime pošalje ovo pismo. Oni u stvari misle i samu pomisao da budu deo organizovane propagande pod rukovodstvom šefa propagande Wildera i stalno pokušavaju da koriste tu tvorbu Premijera, koji ih se ugleda plaši ne bi li pokazali kako im organizacija nije potrebna.

Ako gledamo istinu u ovoj stvari je istinom dovoljno 10 minuta da kažu sve ono za šta traže petnaest.

U stvari razrešavanje ove stvari moglo bi bilo odgovoriti Premijeru da su oficiri namje običavali da govore i u okviru drugih biltena koji redovno idu ostalim danima i ako misle da im je potrebno još vremena mogu to rešiti na taj način.

Stoga predlažem da u odgovoru stoji.

I Biten nažalost ne možemo produžiti na petnaest minuta jer bi to poremetilo naš ustaljeni program.

Gospodin Petru ili gospodin Vasiljević i gospodin Vlatić bio i šef kabineta ministra dr. Gavrilovića morali su biti zamijenjeni Dimitrijevićem ili Lovrićem i profesorom Medanićem. Za najveći broj je požehnuo da studiju savršeno ekavskim akcentom. I završio ih je sukladno i neophodno, po jednu sposobnu sekretaricu. U timu III bi to moglo biti i Neuberger ili gđa Vasilik, tj. onaj ko ne bude prevodio, a u ostalim dužinama grupama trebalo bi angažovati pr. npr. Hagenstam i gospodina Dimitrijevića ili b. i datje nedo taiana jedna sekretarica."

Iako su koncipirani sastavi timova koji su radili na canakama Londonskog radija namijenjenim Jugoslaviji.

Balkanisko uređenje BBC-a i tako i Evropski sektor koji radi i u srpskom jeziku i samim tim graničnu jugoslovensku vladu i njene odnose za propagandu. Nisu samo oni, trazi nove emisije i daze vršenje emisovanja. I Slovenac M. Krek, predsjednik te kraljevske vlade, ispostavlja i određene zahtjeve prema emisijama BBC-a na slovenačkom jeziku. On se zalaže za slovenački narod, ne na način "narodima koje posjeduje italijanska vojska u okupiranom delovima Jugoslavije posebno u Sloveniji". Za predložak da Radiu Londonu svojim emisijama govori to i ne o zverstvima počinjenim pod fašističkom okupacijom. BfB mora da zainteresuje italijanske slušaoce za tajni i da bi istakli sloveni pomiraju Italiju i da se italijanski narod nosi, po leđa i svojim životima i krivju plivati kada dođe dan ne, bezne ovete. Krek smatra da to zverstva nisu spojila i njihovom kulturom i istorijom. I za to je došlo i da jugoslovenska ekviva odela i da Balkan poseduje još mnogo podataka o fašističkim zverstvima. Slovenački poker g. Lemak i može im pribaviti.

PRAVILA ZA RADIO PROPAGANDISTE

Dramatično prepiska nastala premijerom Huce i nece na Londonskom radiu. Minihub Jevtić i s njim procesom utemeljivanja programske koncepcije emisija namijenjenih Jugoslaviji. Ukazuje i na to kako se polako po celopokrepanje jedne osnovne koliko smisljene toliko i privizivne izjednačije u njihovom prepremanju pri zapotrebnama od strane onih koji su na nju angažovani od izbeglicke vlade. Sva kontuzija razmišlja i esogica toj vlad prenosila se na celu kraku BBC-a. I za zbirka je nagovestavala i neke nove to koje ritnog radija i njegi vog izvacenja iz zara kretine u koju je bitasala i ta vlada i njena emisija za Jugoslaviju do tada.

Rasporožiti i autentici na dokumentaciju u arhivu u djelovanju BBC-a u toku Drugog svjetskog rata otkriva sečne probleme u emisijama za Italiju, Mađarsku i Čehoslovačku. Radio-propagandisti su davali obećanja na račun susjeda "versta, ke tvorevine" od zemalja kojima su se obraćali. Ali to je izvan tematskog okvira ovog rada.

Poremećene veze i odnosi privukli su pažnju između BBC i jugoslovenskog Odjeljenja za informacije britanske kraljevske zbjegalske vlade. Inostrano je u striktno pravilima ponašanja kojih se moraju poštovati, a koje znači neophodnost blagovremenog odgovaranja BBC-a iznivenim pitanjima govornika dostavljanja pripremljenih tekstova za emitiranje na pregled i redovno zahtjeva za kaikan bihlem povezivanju jugoslovenskog Odjeljenja za informacije i BBC-a. Smatralo se da privisniti jugoslovenskih dionika u emisijama emitovanih BBC-ijevog programa za Jugoslaviju. Ali urednicima u BBC-u privisniti su velike teskoće kada su u pitanju tekstovi od kojih nisu mogli da sačinjavane bitene. Zato je BBC insistirao da se u tim odnosima i jugoslovenskog Odjeljenja za informacije prema BBC-a tekstovigovora dostavlja u pravih pravilima koja su važna za sve savezničke vlade. Sve te vlade su engleske verzije svojih tekstova morale dostavljati 12 časova prije emitovanja. To pravilo je često ignorisano i nije poštovano od strane Odjeljenja za informacije, i kako su ga zvali Ministarstva za propagandu zbjegalske jugoslovenske vlade. Pre tome se to odavanje pravda i svoznim teskocama sa prevodenjem i ne mogao jedinstavno da nese zapostijem pripremljenog prevodnika. Time bi se i mogući saznije tekstova ne bi uoči emitovanja kako je određenih pravilima državnog britanskog sekretara. BBC je pri tome izvazio izuzetke od dvanaest časovnog pravilnik i se tu tacito izuzetno *skuelum* govorima i komentarnima. U tim slučajevima se ipak tekstovi morali dostavljati do podneva i toga dana kada se emitiraju. Ako tekst se gine nakon ovog roka BBC je zadržao pravo da okrene njegove emitovanje.

Novi pravila su propisivali da se sačinjavani programi emitovanja pojedinih govornika svakog petka i u susretu sa savjetovima jugoslovenskog Odjeljenja za informacije. Svaka promjena tog programa morala je BBC-a biti najavljena najkasnije do 12 časova prije dana kada startuje emisija predložena za izmjenu, odaganje ili dopunu. Obavještenja o tome nisu stizala ili su stizala suviše kasno i to preko neslužbenih kanala. BBC je osim toga tražio da se radi o boljem povezivanju sa jugoslovenskim Odjeljenjem za informacije i bezbriredi jedan službenik koji bi u toku cijelog dana bio na raspolaganju. On bi na određenoan broju telefona dežirao radi dogovaranja o pitanjima predstavljanim od službenika BBC-a u nepredviđenim situacijama. Morao se znati broj telefona na koji se on može dobiti i uveće. Taj službenik bi dostavljao tekstove govornika jedna noć prije emitovanja ili bi obavještavao BBC-a svakom kasnjenju. On bi također na vrijeme obavještavao BBC-a svim izmjenama u okviru tog programa koji se dionisti sa sačinjavaju svakog petka. Morao je biti nadležan za razgovor sa onim govornikom koji je pripremio govor za emitovanje i ako se taj govor predložak pa ga treba koristiti prije emitovanja.

“NEOVLAŠĆENO OMETANJE PLANOVA BBC-a”

Dokumenti u Arhivu Radio Londona *“Povijest Jugoslavija”* otkrivaju u ovoj fazi rata početak sve veće opreznosti pri procjeni događaja u Jugoslaviji. Novinari BBC-a, naročito Hubert Harrison, ispoljavaju i sve veću profesionalnost i brigu za emisije namijenjene Jugoslavcima. Teško je sagledati koliko je to stvarno odgovaralo stanju u zemlji, posto je Radio London još dugo vremena držao prvobitno usvojen kurs orijentacije. Tih dana se ipak zapazaju ohrabrujući počeci kojim se sporo i neprimjetno iole potpunije uvajava u promjene na terenu, makar to bilo još daleko od stvarnosti. Jedna biljeska sačinjena 31. jula 1942. godine upućena raznim najodgovornijim osobama BBC-a zanimljiva je kao predmet *“Povijest Jugoslavija”*.

“Jugoslovenska državna situacija je prilično složena te Kontrolor (Service za Evropu) traži od nas izuzetnu budnost pri pripremi i vođenju emisija o stanju u Jugoslaviji.

On bi želio da se i ova takva emisija tretira kao materija koju treba razmotriti pre nego što se bilo šta uradi.

Beleška za gospodina Barkera (BBC senior).

Sahajem ti ovu kopiju u slučaju da dode u poziciju da radiš o ovoj. Kirkpatrick zahteva da se sa njim uvek konsultujem, ili, ako on nije tu, sa Harrisonom iz jugoslovenskog odeljenja, koji razume situaciju.”

Novinar i urednik iz jugoslovenskog odeljenja BBC-a čitao se 31. jula 1942. godine obratio pismom Kirkpatricku iz BBC-a. Kopije pisma uputio je predsjedniku jugoslovenske izbjegličke vlade i drugim licima. Sve te ličnosti su u međusobnim sukobima kao ministri koji su vodili svoje separatne nacionalističke politike u okviru emigrantske vlade i njenog okruženja. Svako je vukao na svoju stranu, daleko od primisli da pita narod šta hoće i kuda da smjera. Mnogi od tih političara, ako ne i svi oni, i pored verbalnog zalaganja za zajedničku domovinu u osnovi su bili protiv Jugoslavije. Podjele među njima u Londonu dovodile su do još težih, pa i krvavih svađa i sukoba u zemlji. Te diobe se u Harrisonovom pismu kvalifikuju kao *“Neovlašćeno ometanje planova BBC-a”*. Evo o čemu je riječ.

“BBC je zamolio dr. Subašića, hrvatskog bana, sada u Americi, uz potpunu saglasnost dr. Wildera, jugoslovenskog direktora propagande, koji je uputio poziv i u svoje lično ime da nam posluži govor za Jugoslaviju. Dr. Subašić se sa tim složio. A zatim, posle telegrama dr. Krnjevića, on je povukao svoju saglasnost i odbio da govori.

Ovakav ishod otvara važna pitanja.

Ukratko, saradnja sa jugoslovenskom vladom BBC je sprovala politiku propagande zasnovanu na čistom jugoslovenstvu. Kao čama se vlade dr. Krnjevića in ovakva politika trebala da obavezuje. Ipak, on stalno odbija da govori za nas Service, a takođe zabranjuje dr. Jukiću i ostalim Hrvatima u Londonu da govore

naca i snaga generala Mihailovića u pokretu otpora. Čipo je sigurno suprotno interesima generala Mihailovića

4. *Služimo se da je važno reći Srbima da saceznite: znaju da u nove putnje i da se ratni zločini biti kaznjeni. Čipo se može os bolje postati ratno krivim tekatorima. Vase m. dienje je da je u ovom trenutku da Srbe i da ve jugo-lovene mnogo važnu je poboljšati vesti sa ratista i da se moguće ohrabriti da prevaziđu udaljene teskove i patnje i dati im snagu da veruju u svoju slobodu*

Set vladinog Vojnog kabineta i Londona i jedan od kreatora i vodi elja vojnih emisa koje su na Londonu i to je divine svake četvrtka. Zoran Knezević javio se posebno pismom 20. decembra 1942. godine predsedniku Ministarskog saveta. Tu predsednik je zastupao ministri vojske, mornarice i vazduhoplovstva.

Kao u Vojnog kabineta u toku cele godine održavano am vrlo tesan dodir ne samo sa beogradskim vlastima i obojima, već naravno sa mnogobrojnim tajnim engleskim ertizom, gde sam kao u Vojnog kabineta odio po lare ako elokupacije u našim zemlji. Onaj pošto vladav i naročite podatke koje nije moguće dati drugi obli. Jer mi je plata od 100 funti man, ona na 51. Molim ga podati predsednika da mi se od 1. januara 1943. godine dodati po četiri dodatka.

Majur Knezević mol da se i njegov raport kako ga je nazvao: *ne slušati kao materijalistička želja za bogatijem, već kao neopodbitna potreba razvijanja aktivnosti lužhenim razlozima.* Službenim odgovorom kao predsednik vlade je na on raportu dopisao: *Mihailoviću da se njegovu molbu vade u susret.*

NEMOĆNI MINISTAR ZA INFORMACIJE

Pri povodom citiranja jedne od emisija protiv osovca izuzetno direktor BBC-a Kirkpatrik se najpre pismeno obratio dr. Venceslavu Wilderu koji je upućivao i tankanje direktoru vladinog Odeljenja za informacije. Wilder je obasao tankanje nazivati i ministarstva za informacije kraljevske vladali je često zabrinut kad je koncipirana i razvijala vladina propagandna djelatnost u Londonu. Jaka je da ne kažem odlučujući bitni deo Zorana Knezevića i njegovog voinog kabineta nego Odeljenja za informacije i ministarstva.

Čak i kad je bio u prilici da kaže šta misli često nije uzimao u njegovo mišljenje kad bi on u se prethodno davao mišljenje materijal pripremljen za emisije to često nije bilo ono što je kao glavni tekst emitovano. Zato je promene je saznavao posredstvom u Radio-oddeljenju kao bitno što je emitovano uporedo sa onim što je prethodno odobrio kao ministar propagande.

Zato se i Wilder primivši Kirkpatrikovo pismo nasao u nehotim otvorenim pitanjima iz njegove nezgodnosti odlučuju drugi. Njega čak i se puta i ne konsultuju za stav. Zato je Wilder dan po primitku tog pisma, 8. decembra

Četvrti dio

**ČETNIČKA RADIO-PROPAGANDA SA
BLISKOG I SREDNJEG ISTOKA**

TAJNE I LAŽNE RADIOSTANICE

Četničke, ustaške, partizanske

Oglasila se 1. lipnja 1941. godine tajna radiostanica "Zetinski". Ona se običavala sastojati u uglavnom poglavici Hrvata. Hrvati slušajte šta Italijani govore o nama: "Hrvatski Narod i Novi hrvati punit će Hrvatsku biti zabraniti Hitleru i da nikada neće zabraniti pruženu pomoć. Kako se ne stame ti ljudi. Paveu je da će ostao luga Italije. Paveu i njegovi drugovi su nam nekako na svimotnizhi stranica pojast. Ne smajemo dozvoliti da nam pričaju da imamo bat ono što smo zasitred li. Ne da mo nose ne i čekajmo dok ih ne izbacimo. Van i njima /Necemo ih mi. Jos Hrvatska ni propala".

Slična toj bila je i radiostanica "Šumadija". Nastupa a je kao tajna stanica na 24 m i javljala se između 20.00 i 20.15 sati. Običavala se Srbima. Tako i 1. avgusta 1941. godine upućuje apel srpskom narodu:

"Obratimo se pogovito mladini da prestane sa steridnom vrbom i da ne gubi uzalud gatu. Spremajte se, patrioti, za predbroje u borba protiv Sraba. Organizujte se ovako kako su to nekad radili naši stari. Apeirujemo na komuniste da prestanu sa ideološkom vrbom i da se po primera Moskve, koja se danas bori zajedno sa Englezima protiv Hitlera, udružite sa vpkim nacionalistima i zajednicu akciju protiv Sraba. Znak za početak te borbe daju radionice Šumadija".⁸

U Jerusalimu je puštila još jedna tajna radiostanica. Funkcionisala je u sastavu Poljske radiotelevizijske službe za balkanske zemlje. Na ovu je antena stacionirano kratko vrijeme radio g. Rutar, koji je 14. jula 1941. pred vojno odlazak za Kairo, predao dalje vodstvo te stanice i upravljanje nasim maksimom g. Duvanu Petkoviću, vicekonzulu generalnog konzulata u Jerusalimu. Petković je radio sam na toj stanici do 22. jula kada mu je dodelen g. Ljubo Skrbu, kao pomoćnik. Od tog vremena sve do ukidanja te stanice od strane britanskih vlasti 1. septembra 1941. godine svu je vodio g. Petković i g. Skrbu, a Skrbu naravno. Emisije su održavane svakog dana, sem nedelje u 10-30 uveče a speaker je bio g. Skrbu i g. Petković. Na ovoj stanici potpuno nezavisnoj, davele su se i do borbe ne i slobodne emisije".⁹

Uz korišćenje svojih predajnika na teritoriji Njemačke pa svih satelita Mađarske, Rumunije i Bugarske, fašistički okupator je u uglavnom koristio

8. D. M. Petrović i L. Kolendro, *Župna arhiva: crkveni arhivi u Srbiji*, Beograd, 2004, str. 113.
9. J. M. Petrović, *Arhiva: crkveni arhivi u Srbiji*, Beograd, 2004, str. 113.
10. J. M. Petrović, *Arhiva: crkveni arhivi u Srbiji*, Beograd, 2004, str. 113.
11. J. M. Petrović, *Arhiva: crkveni arhivi u Srbiji*, Beograd, 2004, str. 113.
12. J. M. Petrović, *Arhiva: crkveni arhivi u Srbiji*, Beograd, 2004, str. 113.
13. J. M. Petrović, *Arhiva: crkveni arhivi u Srbiji*, Beograd, 2004, str. 113.
14. J. M. Petrović, *Arhiva: crkveni arhivi u Srbiji*, Beograd, 2004, str. 113.
15. J. M. Petrović, *Arhiva: crkveni arhivi u Srbiji*, Beograd, 2004, str. 113.
16. J. M. Petrović, *Arhiva: crkveni arhivi u Srbiji*, Beograd, 2004, str. 113.
17. J. M. Petrović, *Arhiva: crkveni arhivi u Srbiji*, Beograd, 2004, str. 113.
18. J. M. Petrović, *Arhiva: crkveni arhivi u Srbiji*, Beograd, 2004, str. 113.
19. J. M. Petrović, *Arhiva: crkveni arhivi u Srbiji*, Beograd, 2004, str. 113.
20. J. M. Petrović, *Arhiva: crkveni arhivi u Srbiji*, Beograd, 2004, str. 113.

i tri zatezenu predamika u okupiranom Zagrebu, poslije kratkog vremena neosteceni predamnik Radio Beograda u Makisu i kratkotrajno u Batjanici ("Zender Zemlin")⁸⁰

U propagandnom ratu sa NOP-om okupacione vlasti su pokušavale da formiraju tajne i lažne radio stanice. Predstavile su se da su partizanske. Dejstvovala su iz zemlje.

U jesen prve ustaničke godine počela je da radi i jedna neobitajena radiostanica. Prva je partizanska. Njemački radio uređaji u borbi pali su u ruke partizana. Na to stanici govorio je Isidor Brdaric sa slobodne partizanske teritorije.⁸¹

Valjevski partizanski odred je početkom septembra 1941. godine u okršaju sa njemačkom kolonom zaplijenio veće količine oružja i opreme kao i jednu veću radio stanicu. Ovaj ratni plijen predstavlja, usjedno, i početak partizanskih radio emisija. Rukovanje otpremnikom povereno je Isidoru Brdaricu. Iako je ova radio stanica ubrzo počela da emituje saopštenja i vesti iz Vrhovnog štaba NOP-a i to u trajanju od pola sata. Radijus joj je dostizao 150 kilometara, što je za ono vrijeme bilo značajno."

Nijemci su pokušali da joj ometaju rad jednim raznom radiostanicom na isto talasnoj dužini. Ta radio je govorio u ime ustanka i partizana. Moglo je po nekim saopštenjima koje je emitovao izgledati da je stvarno put u okupatoru. Nastojanje da zaustavi partiju slušalaca, mada su uspjela neki su bili, uvjereni da sa na radio aparatima uhvati partizanski radio stanicu. Mnogi su se odusevljavali da "omutiti i taj radio". Pojedinci su naelekli na provokacije ovog radija i stradati. Nasilni su na pozive kakve nije upućivala partizanska ili ilegalna organizacija u okupiranom gradovima. Oni koji su namjedajući lakovjerno pozivima lažne radiostanice nisu mogli da saznaju za upozorenje PK KPJ za Srbiju od 7. novembra 1941. godine: "Valjda ste obaviješteni da na 25,5 metara govori u 5 sati i 10 minuta neka partizanska radio stanica. To je najnovija podlost i nestapoa. U tome obavestite sve u vašem kraju." Propagandom te partizanske radiostanice neposredno je rukovodio veći šef specijalne policije Bečarević, a em si se čitao žoglasi agent Grubijer. U skoro je taj pokušaj okupacionih kvistlinških vlasti prestao da djeluje.

Borba je 22. XI 1941. godine donijela saopštenje Vrhovnog štaba o pojavi tajne radiostanice: "Na talasnoj dužini oko 25,5 metara daje svaki dan emisiju stanica koja sebe naziva: Radio stanica narodnooslobodilačkih i partizanskih odreda Jugoslavije. U stvari pomenuta stanica je delo provokatora u službi fašističkih okupatora." Radio govornik sa te stanice se obraćao svim ljudima na način kojim se liči na poverljivu saopštavanje i borbeno sa svojevremeno partizanima. Taj glas

80. Ruzice Marković, *Kretanja radija i telefonije u novom Jugoslaviju*, Narodnooslobodilački institut za civilizaciju, Beograd, br. 12, god. XI, 1975.

81. P. Čekić, *Rat i prvi partizanske radio stanice*.

Iz Ankare Samenković je 5. novembra 1942. godine javio Poslanstvu kraljevske vlade u Kubitseva: *Ambasada primila da Krasumović razliku primad leznosti za februar jula ove godine dolara 240. Njemu redite akonta: je dolara 1092. Molim posaljite mi sto pre na papiru koje 852 dolara.*

U propagandnom aparatu kojeg je za izbjeg-čku vladu – zrnogorski pokret obojevio u Jerusalimu vest se nalazi ti imeni Branimira Denića i Daisana Petkovića.⁸³ Oni su po broja emisija i istim obavezama bili veoma angazovani i ekipi za propagandu. Nepriznat je sta je na kraju bilo s njima. Ponesto iz njihove misli se zna, a dok imentima iz dosljed izbjegnicke vlade – jednino se krugom septembra 1942. godine kaže da je *“B. Denić ubito na pliocini.”* Za Daisana Petkovića se moze saznati da je *“morta operirati na tomaku.”* Miroslub Jevtović pretpostavlja da je loše zdravstveno stanje ovih kraljevskih propagandista posljedica napornog rada, ali i psihološkog pritiska sve jasnijih i stvarnih informacija o pravim patriotima koje su morali presudaviti kao borbeni protiv i kopito i za Jugoslaviju. Nađena je i njihova molba da im se pomogne: *“Nemoguće je nastaviti rad seki je ako ne dodelite.”* Potom su zatraži, da otuda razriješeni svojim dužnostima. Denić iz porodičnih razloga i Petković zbog bolesti. Odgovorio im je predsjednik vlade dr. Slobodan Jovanović: *“Za sad nemoguće udovoljiti Vasoj molbi da budete razriješeni dužnosti.”*

Jedan iz te ekipe propagandnih djelatnika u Jerusalimu je i Kosta Krasumović. Za njega Jevtović piše da je bio usmjeren *“da ižno i profesional na objavljuje radio-informacije i komentare. Iako je zapazeno, u Londonu je zapisano, kako je u jednoj emisiji, iz Kubitseve rečeno da je govoriti.”* čita ti: *“K. Krasumović a čuo se neki nepoznati glas. Sta se stvarno dogodio. Kada je Kosta Krasumović stigao u SSFR iz drugog dokumenta datiranog 5. oktobra 1942. godine moze se saznati da je.”* Krasumović operisao grlo u Rusiji...⁸⁴ Dakle, otuda taj drakčiji glas”.⁸⁴

JERUSALIM KAO ČETNIČKI “KARADORDE”

Prva emisija radnja, koji se deklarirao kao četnička stanica koja postoji i deluje u Jugoslaviji ogasila se 20. novembra 1942. godine. Zvala se *Karadorde*. Miroslub Jevtović je u dokumentima koje je istraživao ustanovio da je to ustvari jedna od emisija koje je lansirao *Radio Jerusalem*. U to vrstu četničkih stanica spadaju još i neke druge. Za ova “radiostanica” na jednom dokumentu

83 Miroslub Jevtović, isto.

84 M. Jevtović, isto, 415.

e ozvaničeno slavan i brojem R 8894. 22. decembra 1941. godine sa napismenom "Karadordé of the Yugoslavs: HQ from dm Drugim riječima to e glasilo Vrhovne komande Druže Mihailovića

Prema tome Radio Jerusalem se oglašavao kao četnička stanica "Karadordé" koja također djeluje u Jugoslaviji. Njegove emisije su počele tako i sa muzičke priče "Spremite se spremiti četnici". Emisija 30. novembra 1941. najprije emitovala spikerali Petković i Nenadović "Gdje četniku zatanu Karadordé? Nase geslo: 'S vjerom u Boga' za Krstina i nadobini" i čini ka tanica "Karadordé" daje svoje emisije svakog dana u 6 časova i 25 minuta do 6 časova i 50, na kratkim talasima dužine 42 metra.

Petković: "Sada ćete čuti glas srpskih osvetnika. Prvo ćete čuti narodu poruku Druže Mihailovića. Ta poruka glasi: 'Vapori Jugoslavije i crvene srpskog naroda dajte su nam pravo da u krstu demokratskog naroda prijateljske Jugoske Amerike i bratke Rusije uzdignute glave čekamo dan pobjede' da istraćenje do krsta i udruženi nastavimo borbu protiv mrskog neprijatelja. Zato pozivam te Jugoslovene da me slede u borbi do pobjede."

Nenadović: "Bratice Srbi! Večeras prvi put govorimo iz Staba četničke komande i njegovog komandanta Druže Mihailovića. Sam naziv stani e i nase geslo kačaju se o na program. Mi ćemo od večeras biti glas slobodnih Srba onih koji od aprila ne opustaju iz svojih ruku i lazom u činu držanju za ruku kroz nase reči i čete čuti otkucanje njihovog junackog srca i topao dah srpske duše koji su danas najveći ponos, potomci Miloša i Marka."

Petković: "Čini Družini osetiti to je kremen kamen. To je onaj Nemanjić da dol kosovski, ljudi trpe a žene narodu i činu meda još niko ne popr dok je sa om zvit ne zagre. Druža Mihailović je za i simbol primer budućim pokolenjima

Sa ove stanice kao što smo najavili ranije mi ćemo biti glas četnika i njihovog komandanta Druže govoriti u njegovome

Nenadović: "Svi oni koji vode odvojene akcije mimo denerala Druže čine to na svoju ruku i svoju odgovornost. Činili su to nemaju pristanka naseg Krstina. Tim odvojenim akcijama oni se mogu nagu čine. Sa l toku g Honoru zvečala iz teksta Družine emisije od 18. ot. meseca Englezi su izabrali odgovor na izdavanje "Slobodne Jugoslavije i priu u partizanskim udarnim brigadama i čete mi priu o demaršu Forenji i fiza. Molim deprimati ponovo jer je nelegno da se njegova stani a koja govori kao da je iz zemlje ne osti e na napade na njega"

85. U publikaciji "eg slavonske radiotelevizije pod nazivom "stani a" sadrži istina da u njima ne sadrže ništa od "stani a" i da se "stani a" ne može čuti na radio i televiziji. U ovom slučaju, opet, kao i u prilikama koje su se dogodile u Novom Beogradu i u Dubravci, Krestin i spiku radijama i Nema na ih se trinaest sati a, meštaci i ma neke koje su se čitavom uposlene u pripremanje Slobodne Jugoslavije i priu u partizanskim udarnim brigadama i čete mi priu o demaršu Forenji i fiza. Molim deprimati ponovo jer je nelegno da se njegova stani a koja govori kao da je iz zemlje ne osti e na napade na njega

Riječ je o Radiostanici "Karadorde" koja kupažgi djeuje u zemlji, a ne
zvanije iz Jerusallma. Zato Đonovic mozi "da se preduzmu mere preko boru
Ojua da se u emisijama radija Karadorde pošio ova stanica radi kao da govori
iz zemlje, emituje sve što general Mihailovi dostavlja. Inače ova stanica nema
razloga da po toji, ako ne može da govori kao slobodna stanica Jugoslovenske vr-
hovne komande u zemlji."

Đonović traži odgovor kraljevskog ministarstva inostranih poslova kako
bi u rezultatu obavijestio Mihailovica "Karadorde se predstavljao domaćim čet-
niškom radiostanicom koja djeluje na teritoriji Jugoslavije. U njenim priložima
može se vidjeti kako je sve djelovala. Ona je donosila i rubriku epigrama a stonila
kao Dražina četnička emisija "Evo dva od tih epigrama.

- Dr Miroslavu Spalajkoviću

"Nekad je bio dobar diplomata,

Sada mu je pošio da mulice hvata.

Izdala ga pamet, izdala prostota,

Pa šta bi drugo do da muve hvata"

Milanu Nediću

"To je junak - bar on tako kaže,

Nemce sluša, srpski narod laže,

Četnik tešak, proklet uvek bio,

Ti Nediću, srpska krvopija!"

Epigrami su završavani pjesmom "Kraljevo kolo"

Zato što se govore javlja iz zemlje sa okupirane teritorije njegov
časopis uvode i satirne rubrike da bi emisije učinili što privlačnijim za
slušateljstvo.

Isti taj radio je pod imenom "Karadorde" a ispod krova Radija Jerusallma
24. novembra 1942. objavio, uz ostalo, i rubriku "Smeh kroz suze" "Zašto
ustate nose na svojim uniformama znak U i šta taj znak znaci?" "Znak U je
pocetno slovo reči Ubioca koja oznacava njihovu profesiju."

Dražica je nestedimice hvalio Karadorda Kraljevskom delegatu na Bliskom
istoku pred kraj 1942. godine Jovanu Đonovica i n salje telegram "Emituje
stanice Karadorde uopšte briljantne. Molim produžite tako. Skupinu za vas što
više materijala. Načisto je dobar dijalog. Alo Beograd! Pjesme takođe dobro
izabrane. Uopšte vrlo sam zadovoljan i ja i narod blagodarimo za emisiju i orga-
nizaciju propagande."

EMISIJE IZ JERUSALIMA "IMAJU SE DAVATI KAO EMISIJE IZ ZEMIJE"

Nastavak još jedne radionice organizirao je Ljubić Đorđević iz Jerusa-
sima u posetu potpredsjedniku izbjegličke vlade Slobodanu Ljubiću u
Londonu. *Češma se otvara* je došla iz Jerusalema, a u zemlju je
delegat na Bliskom Istoku.

Jedna momak kerkas včas stajati k zbirki. Prite tunc maha da vadi u
 otro u propagandistiku dactua t. re e u vladano minist ra i posre sa vojno
 emitoa sujem 11. decembra i kipa g. Dena a dno e t am jeda u i varedno e t m
 mislu. Na tri emi qe dnet so utaro om pudnet nom i vevernom da o igara
 sa se ore emi je e t e taise da sakt emi qe hunk om e kao rasebna radio
 takti po vome tonu i arduapa. Bi e mogace macti u Londonu gde bi kri
 govski vladu trebata da organu upo pu su stuzbu kako bi da sta ore age te e
 i varednja. Nece biti mogace omecti tunc prjepna emi qe u jagozina i

1. (Ne emisije imaju se dati ni kao emisije i emisije. Alinae, bez odlaganja da odgovaraju na emisije radio francuske u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani - ton emisije ostao do krajnosti.

² Pres birom je neophodno da mu dostavljam informacije do kojih ne može doći.

3. One se emisije bitno smanje u najvećoj mjeri. One se imaju daleko već uticaj od emisija u Londonu, koje moraju ostati u skladu zakonom tako da su često neopravdane. Razumjeti se privlači nasos koji imaju lažne emisije.

ka - a Vis obaveštiti o rizi na, dužini i vremenu na dnevni put

Šestog juna 1941. godine BBC je saopštio da će Jerusalema radio poslati sa emisijama na arapskom jeziku. "Oni će biti izdane svakog dana u 20.45 na talasnoj dužini od 490 metara". Ova larva kasnije ta radijska obaveštenja da "Radio Karu" saopšti da će biti izdane svakog dana u 20.45 na talasnoj dužini od 490 metara. Ova larva kasnije ta radijska obaveštenja da "Radio Karu" saopšti da će biti izdane svakog dana u 20.45 na talasnoj dužini od 490 metara.

Ove stvari imaju i reklamiraju se i dalje. Naša zbirka lektura ima i pred-
vnu sudbinu: ne na zvesto, niti povezano, već u svojoj nezavisnosti i proznan-
de Britanije. Već u januaru 1911. godine došlo je do izlaska iz priredbe koja
potpredsjednika jugoslavenske književne zajednice, dr. Stojanović, u na-
vrat sutradan književne zajednice u Beogradu, izlasku u svet. Dva dana kasnije

8th Group per No 212

#7 "De Sl. Iohannem" Vß Postscripti ritho-styck (thawentit sluzbe)

AB Na to ukazując i mówiąc, deklamował, że jest zuchwałym prokorem KIV medij, , 5 84
zobacz Jernowie i dziełom ich wspaniałe w swym, który "Stał król Radko-Lawien 1 1
Bogom.

poslovima i Ivanovićeve govore dodao vijest: *"Eksplozija nam nije oštetila je dve trećine smedereva. U ovom priliku poginulo je 800 nemackih vojnika koji su bili poslani kao posmatraci da uguše cernu kućicu. Nemacke vlasti nastoje da ovu eksploziju pripišu cernincima kako bi ovu priliku iskoristili da nastave sa svojim nedelima nad srpskim narodom."* Izveštaje o ovoj eksploziji Srbi nisu smatrali dovoljno interesantnim i nisu ih objavili. Jedino je u Beogradu objavljeno da je u toku intervju sa njim, ali je taj intervju bio vrlo ograničen i dokumentovan. Ilih jurski danica Radničke misli krajem 1941. godine objavila je ovu vest i akcija, ali su one postale u propagandnoj kontroverzici Jovana Ivanovića.

Najpre se pojavila kao tzv. otvorena jugoslovenska emisija "D" katkad samo kao *"jugoslovenska radio stanica"* i to sa jugoslovenske teritorije. Mnogi slušatelji su poverovali u to. Veliki broj njih bio je zbunjen. Oni su 5. avgusta 1941. godine predstavljali da emituje sa teritorije gdje su i radio suslovi. "D" stvarno dijeli sve opasnosti koje potiču od okupatorskih porobljaka. *"Brat i sestre! Govorimo vam o našim radničkim i agrarnim teritorijama. Poslo nam je sa rukom ista pa le i velik i muku, da stvarima koje jugoslovenske radio stanice treba da potpuno se nalazi, bog toga to i beogradske, zagrebačke, ljubljanske, skopske radio stanice danas govore neprijatelji našeg naroda ili njihovih prijatelja stige. Slušajte na redovno i o našim emisijama, u našim poverljivim dopisima svojim blizkim. Ako bi se desilo da nekada bude prekida u našem radu znajte da je on samo privremen, jer mi smo prepremili rezervne stanice za slučaj da naš neprijatelj bude otkrio i umisao koju od stanica."* Na dokumentu ove emisije je ime: Branislav Denić, 4. avgust 1941.

Već 7. avgusta Jugoslovenska radio stanica poručuje *"brat i sestrama da razda prve naše misli budu upućene ličnosti našeg mladog kralja Petra II. Lezite uvek sa mislima o našoj napaćenosti, ali vitezko i goran! U nadžbini i onima koji u gorama i dubravama našim neustupno stoje na mirnoj straži naših državnih interesa i nacionalne slobode. Bog je s nama, pravedna je borba naša, sveta je stvar naša i mi moramo pobediti. Mi se pobedujemo!"* I stanica 9. avgusta 1941. godine prenosi sta javlja Sovjetski inženjerski tim iz Moskve: *"da je u Jugoslaviji buknuo otvoreni ustanak protiv nacističke i fašističke okupacije. U mnogim delovima i gradovima došlo je do oružanih sukoba između stanovništva i nemackih grupa i etni i napadaju nemacke posade umislati komunisti. U gradovima i selima Nemci strepaju umislati i ubije. I u ovim transtima se potvrdju vesti iz Moskve o otvorenom ustanku u Jugoslaviji."*

Kako su u Londonu u toku vremen zacementirani prethodni ustanku i Jugoslovenski dokumentarna fotografija i snimci iz Beograda? Stalo da je i emisija Radio Londona za Jugoslaviju govore o tadašnjem predsedniku izbegličke vlade, Josipu Brozoviću. *"Kraljevska vlada zna da ako nema dovoljno dana nam pretrajnom akcijom namisli te ke patuje narodu. Nećemo biti kop. Nemci nam strepaju, bice isto tako ostevene i na račun Nemaca i na račun onih koji ne da*

je radi. Drugim rečima: naredenje komunistima da napuste dalju saradnju sa našim četnicima”

“Ja ću nastojati da se ove emisije ili onemoguće ili srebriju protiv nekogom koja može ići do vrlo oštrih mera.”⁹²

Đašan Petrović je u Jugoslovenskoj emisiji “4” 9. novembra 1942. pročitao: *“Nova Vreme donelo je nedavno članak naslovom: ‘Ko čeka, rpski narod u propast’. Šumski ljudi koji mi te da mogu da rasejebu Nemačku koja ima do- vjere ku Rusiju. Politčki horizont našeg naroda – bog iko je odmeti iko potpuno je putaniceo i jedna natiremo pu koji trag unete jedine – pise i okrivlju e Jutare Jevreje – di Levija Masu Pade Dvace Koene Hine itd. ili su krivci za četnicki odmetanje baka na masone na Jevreje u London i Moskvu samo neće da kaže stinu da su za sve krivi – Hitler i Masovici.”*

Kao Otvorena radiostanica Radio Jerusolim 21. avgusta govori o Srpskom frontu i sukobu hrvatske vojske u borbi protiv boljševizma: *“Uzme su ilustri- ngli, nom aliue one nesreće na kojeke rufje i banje i radi parade i ponekog pri- ug- uatila. Sada pak na toje da i Srbe primena Hitlera na ‘it- entik’. Ludi poglatnik se ludo vira. I da nam bog nije podario jednog Dražu Mihailovića, mi zarata ne znamo. Ustom buomo izash pred Milosa Bećkovića tre u Jugoslaviji! Mesto u ustasku onisku – i i u sime i gore kod Draže Mihailovića! Mesto protiv Ru- a – i i sluzno protiv ustaskih škotara! Činimo ‘am- o kao ljudi a ne kao toka. I mi putemo istoriju sveta”.*

Četnicka pre-propaganda prema Jugoslaviji prema tome opravljena je i z jerusa- limske radiostanice. Navedenja su da se onastalno usapreduje. Stoga set vashnog presbira u Jerusimu – 9. novembra 1942. god. je pise komandan- ta gardijskog bataliona: *“Radi do uspešnje propagande putem radija Četnickim presbira u Jerusimu namerava da snimi nekoliko naših poznatih rodoljublja- ih pevama i narodnim kola na gramofonske ploče. Za tu urbu tuha bi potrebna sarad- nja vojne muzike i opstirskog hora i ardu kog bataliona. Snimajuje gramofon- kih- plovu izvezio bi se u Tel Avivu. Nadajmo se da ćete dati odobrenje”* – napred izražava svojo zahvalnost set toga centra-rog presbira.

PROŠIRIVANJE DOMETA I EKSPANZIJA PROGRAMA JERUSALIMSKE RADIOSTANICE

Radio-programi su razvijani i tehnički unapređeni na radiostanica – no- ročno povećavanjem njihoveg dometa i modernizacijom tehničke osi ove

⁹² Dr. Stjepan Budanović, “Dokumenti iz prošlosti”, 1941, 2. i 4. izd. NŠ. Dve pismu došla – pise – 3. – i pise za vashni radi- presbira u Jerusimu i presbira u Moskvi. Dr. Stjepan Budanović, N. pismo, 30. 12. 1941.”

emisija. Za to se ukazala prilika i u ratnim okolnostima. Kada su britanske formacije u Adis Abebi zaplijenile jednu od najjačih radionica u svijetu. Tada je Dušan Petković bio vice konzul Kraljevine Jugoslavije u Jerusalimu. Branislav Denić, šef Presbitora, a njegov pomoćnik Grga S. Grenc. Sva trojica su se javila u emisijama za Jugoslaviju na tamnošćem radiu. Oni su 15. juna 1942. godine izvršili primopredaju dužnosti na prijedlog majora Hendela, šefa britanskog servisa za radiofoniju u Jerusalimu. Denić je tada preuzeo na sebe uređivanje i emitovanje (preko gramofonskih ploča) jugoslovenske emisije na srednje-talasnoj stanici u Jerusalimu: *"Jedino će tako biti moguće potpuno odvojiti tajne od javnih i organski uređivati javne emisije u Kairu i Jerusalimu"*.

Branislav Denić, šef vladinog Presbitora i savjetnik za štampu u Jerusalimu, uputio je 24. juna 1942. godine plan propagande na razmatranje Sr. Rodanu Jovanoviću, predsjedniku Ministarstva savjeta Jugoslavije u Londonu. U pitanju je zamisao plan radio-propagande. Uzgredom je da kraljevska vlada dobije radio-stanicu na raspolaganje. Naime, engleski pukovnik Dronsens, koji je u Kairu bio šef britanske propagande za Bliski Istok, rekao je Deniću da *"Domet jerusalimске radio-stanice nije zadovoljavajući"*. Denić je s razlogom vidio u tome smislu za dalji razvoj pravica i metoda propagande izbjegličke vlade. To je omogućavala moderna i veoma moćna radio-stanica koja sa u Adis Abebi zaplijenile britanske trupe. Bila je to jedna od najjačih svjetskih radionica. Denić predlaže Jovanoviću da je uzme sa jerusalimskim servisom za radio-emisije za Jugoslaviju i za izbjelnike. Htjela bi se sa proslasnih stanica kao Radio Jerusolim. Plan radio je da to bude centralna emisivna stanica *"za naše ljude i kršćeve"*. *"Morala bi da ima autonomiju prema britanskim vlastima, koje bi jedino odredile jednog svog oficira za vezu sa setovnim ovim servisom"*.

PLAN ČETNIČKE RADIO-PROPAGANDE SA BLISKOG I SREDNJEG ISTOKA

U nastojanje da se emisije u Jerusalimu obogate muzickim i govornim sadržajima značajno je instruktivno usmjeravanje ukupne propagande koja se rasprostirala s toga područja.

Za područje Bliskog i Srednjeg Istoka delegat kraljevske vlade Ivan Đonović sačinio je 12. jula podjelu rada raspoloživog osoblja i instrukcije za odlasnu propagandu. Upućene su setovima propagandnih odsjeka u Kairu i Jerusalimu te uredniku *"Jugoslovenskog Glasnika"*.

"1. Emisije. Podjela rada u presbitoru. Na pripremanju, uređivanju i vođenju radiće"

a) Teodor Skrbić - jutarnju... ima biti najborbenija

b) Socijalist Markulić dnevno potemacki odgovarati na štetke noćna govora i dr

c) Veljko Karić - evropsku emisiju - stalno uple Hrvataima da pridruže Draži M. Preporučivati borbot i sabotaže. Pomoć u p.ker tunc gđa Posiljka Mariu

d) Dusan Petković - uvodne govore za novu emisiju - vest - Cera i Cira - koji će biti i piket. Tamo - piket gđa Pouk - i mi ija obitavati si i p.tanja koja ne ulaze u gornje 3 emisije.

e) Dusan Petković, sat - materijal za otvorenu srednjotražnu radio - taniu Jerusalim. Spikeri: gđa Vučnović i g. Petković

Kroz ove emisije do daljeg naređenja treba da provajaju sledeće misli

"Smisao je naše propagande oslobođenja i uskrsnuće Jugoslavije po mogućnosti i njena uveličanje prisajedinjenjem Istre, Crnice, Korolke, Rijeke, Zadra i ostrva. Stoga treba podržati narodni duh tamo gde je pao i negovati državnu jugoslovensku ideju. Kroz ove emisije do daljeg naređenja, treba da provajaju sledeće misli a propaganda u radio emisijama i putem štampe će se kretati prema ovim direktivama

1. Stalno veliti ope Nj. V. Kralja Petra II. - carava - svetog trudu ija. Naše ne prijatelje - Nemce i Italijane - uvek napadati i izazivati eperticu koja se trise to kom borbi i poše upit - študa u okupiranim zemljama. Ne događati - vesti ko komentarisati na njihovu štetu.

2. Podizanje vere u pobedu - Da se pravi štada natiz u Londonu a da u Nedu i Pavelu izdaju suti. Ostro napadati Nedu i Pavela. Neakoducno isticati heroist Draže Mislavlovića - priznanje njemu - njegovim borcima. On se ima prikazivati ne samo kao stub srp kog i jugoslovenskog otpora - oko koga će se okupiti u datom momentu - svi balkanski narodi - ve i kao simbol - podjarmljene Evrope. Stalno pozivati srpskom narodu na strpljenje - na izbegavanje - tega - to bi bilo preuranjeno - a kad bude došlo Dražin poziv.

3. Isti poziv - Slovencima da ne klonu duhom - i da pristupe Draži Mislavloviću. Učestani pozivi Muslimanima - Posredni pozivi - svim jugoslovenskim radnicima da ne idu na rad u Nemačku

Komentar raznih govora - Pregled razvoja na boji tima - Nagovestajati mogućnost balkanske federacije - izazivati se veći - nagu - izveznika - i opadanje neprijatelja...

Sudbinati tvrđenje da je naša zemlja puna komunistu - naša zemlja nije imala pogodnosti za stvaranje i u njoj - tunc komunističkih ideologija. Niti odnosi sa Rusijom su saveznički i u srpskoj vojsci - livenofski

4. Sve događaje i vesti, ukoliko je još moguće komentarisati - u korist našeg saveznika i našu - loplju govoriti i pisati o naporima i putu i velik - demokratizaciji sveta - engleske - amerike koje se bore protiv - savjetstva i pobornika ropstva

5. Na simpatijama pratiti borbe ruskog naroda sa zapadnim zavojstima

stvarajući se da se simpatije naše za Ruse ne shvate kao simpatije za bolji evizam.

5. Svaku vest o akciji Kraljevog, Kraljevske vlade i naše vojske iskoristiti da se kod naroda sveta podigne poverenje i vera u bolu u budućnost. Našem svetu u zemlji svetovati da se čuva u olujitih mrača koje mogu izazvati krvari represalije i mirno da seka razvoj događaja. I koliko se bude priporučila sila sabotaža, treba da se dvestuje da se mučimo na takav način da je teško utvrditi na čiju odgovornost.

6. U odnosu na Južnu Srbiju i Makedoniju opet naša propaganda mora zauzeti stav da smo za nju vodili četiri rata i dva puta izgubili zemlju, i da ne dopustimo nikakvu diskusiju o njoj. To je ključna naša zemlja i svi zahtevi najboljom našom krvlju. S toga ko bi god pokušao da diskutuje nacionalnu i državnu pripadnost naših južnih krajeva direktno izaziva ceo srpski narod.

7. Ručnogorcima podvlađiti da su i oni istorijski težili da prošire srpske države a nikako da ih smanje ili rasturaju. Oni su uvek bili za slobodu, i danas moraju biti za nju, sada su pali u italijansko ropstvo koje neće dugo trajati. Njihove istorijske težnje za stvaranje velike jugoslovenske države bile su opet brzo ostvarene. Bez Jugoslavije za njih, kao i za sve druge, treba da je jasno, da nema slobode.

Stalni pozivi Hrvatima narodu na borbu, sabotaže i dizanje na oružje privlačenjem trupama Mihailovića.

8. U pogledu Hrvata treba objasnjavati da je jedna žaka tuđih agenata izdajstva, izdajstvo prema državi i samim Hrvatima. Pomogla je da se slomi naša država i porobi ceo narod pa i Hrvati. Pored toga, najbolji deo i hrvatskog naroda utegnut je od Hrvatske i bačen direktno u ropstvo, bačen u neprijatelja, Italijana. U zamenu za to u Zagrebu, naši neprijatelji dali su u ropstvo skoro 2 miliona Srba. Da bi robu bilo lakše, stavljen mu je u ropstvo brat, Altruistička Pavelkova "Slobodna Hrvatska" ustačka je i privremena tvorevina. Oni će trajati samo dotele dok se ne rastoci nemačko-italijanska sila. A tada, doći će pred sud saveznika i naroda, kako je to u ovom govoru naglasio g. Vinston Čerčil, svi izdajnici i grobani narodne slobode. Hrvati treba da znaju i da shvate da bez Jugoslavije nema ni njihove slobode.

9. Sa simpatijama govoriti o borbama grčkog naroda. Kooperirati s njima uvek kada se može i gde se može. Grci su naši glavni saveznici na Balkanu.

10. Gde god se može i kad god se može sa simpatijama govoriti o borbama braće Čeha i Poljaka. Oni su naši prirodni saveznici i pored toga i krvni srodnici.

11. Ukazivati simpatiju prema akciji generala De Gaulle i Slobodnih Francuza. Ako bi se napadala vlada u Vrsiju prema francuskom narodu treba imati dužne obzire. Ne treba zaboraviti na usluge koje nam je u prošlosti učinio ovaj veliki narod.

12. U pogledu na Bugare, treba podvući da je Koburska dinastija naslonjena na militariste, komitadže i socijaliste, dva puta izdajnički napala na nas. Protiv njih biti uvek i svuda. Bugarski narod ne napadati, ali ga ne braniti. On treba unutarnjim snagama da dokaže da je slovenski i bratski. Njegova situacija 1941. godine bila je bolja nego naša. Mi smo ga pokrivali sa severa, ali ipak nije pokazao

bili snabdjeveni njihovim stalnim rasporedom slušalnih i bilježnih težište je bilo na emisionima davanim na srpskohrvatskom jeziku. Dakle, onima koje su namijenile Jugoslavi. Zabilješke oslušivača su srednjane i otpremene na analizu posebnih grupa ljudi. Ovi su na osnovu toga sastavljali priloge i za radio-emisije i za štampane listove i druge publikacije. A i emisije su pomno slusali i obični ljudi u zemlji mnogi bez potrebe i pretenzije da ih bilježe već da pamte i preporučuju. Tako su činile grupe i pojedinci u raznim formacijama zavrnogorskog pokreta u kvadrantskim rezimima na tlu Jugoslavije. NOP i partizanske jedinice su imale agitprop-odjeljenja koja su postojala pri narodnooslobodilačkim odborima i pri komitetima KPJ. Svi su bržljivo slusali ono što kaže radio.⁹⁵

U Jerusalemu se 11. avgusta 1942. Dusan Petković zali kako radio-prjemak za prijemku svoje emisije za Jugoslovane praktično ne može da se koristi. Kaže da se najiznije radiostanice kao *Crna Jugoslavija*, *Zemski Samadnja*, *Triglav*, *Beograd*, *Zagreb*, *Donat* na srednjim talasima. *New York*, *Moskva* moga tek posredstvom a neke od njih nikako se ne mogu čuti u Jerusalemu.

Nema arhivskih podataka koje su se sve radiostanice mogle čuti u Jugoslaviji. Sačinile su one na koje su ljudi mogli naćvrteti radijski prijem, pa su patili po zrcel i mskali svrjeme onih emisija koje su mogli susati ili su ih posebno privlačile.

Ko sve kao pojedinaac može primiti sve moguće emisije na radio-prijemu. Ali ako nije mogao pojedinaac, mogli su timovi onih koji su na raznim stranama svijeta priviskivali bilježiti i snimati. Poslije je to bilo dostupno svim krugovima ljudi. Obilasi komiteti KPJ za Bosansku Krajinu, primjerice, formirali su tim propagandista koji su izdali preko 300 listova. "Radio-jeti" u tom timu je bio i pjesnik i prozni pisac Branko Ćopić. On je stihovima govorio o ubijanju preva radiu i o ratnoj borbi zbog nekih radio-emisija.

"*Oj radio, Radio je idobro moje. Oj radio, pravo meda, i prebiva ti isapom leda*"

REDUKCIJA OBIMA I BROJA EMISIJA

Prete nego što se biti potpuni obustavljeni informativni programi na srpskohrvatskom jeziku iz Jerusalema počelo je smanjivanje broja i obima tih emisija. U "Otvoreni radio-jeti" kako je sebe nazivala i jugoslovenskoj emisiji 17. novembra 1942. obavještava slušaoce "da početi od petka 23. ovog meseca umesto dve emisije nedeljno, dajemo samo jednu i to svakog petka u 9 i 1/2

Peti dio

**SADRŽAJI ČETNIČKE PROPAGANDE IZ
LONDONA USMJERENE PREMA JUGOSLAVIJI**

Strategija čekanja na ustanak i odlaganja borbe protiv okupatora

INSTRUKCIJA UPUTSTVO LONDONSKE VLADE MIHAILOVIĆU

"Ustanak dići samo u slučaju iskrcavanja jačih savezničkih snaga u Jugoslaviju ili u slučaju sloma Nemačke"

Čekanje nije samo Mihailovićevo izum. Ono je produkt i instrukcija kraljevske vlade u Londonu. U telegramu generalnom konzulu u Jerusalemu Kraljevska vlada Jugoslavije je pobudena da dopunski objašnjava (4. avgusta 1942) poziv Radio Londona da se narod u Jugoslaviji priprema na ustanak. Ona kaže da su državni Mihailovići izdala uputstva da *nigne ustanak samo u slučaju iskrcavanja jačih savezničkih snaga u Jugoslaviju ili u slučaju sloma Nemačke*. Podvuci da Vlada preko radio-emisija *"daje uputstva narodu u propagandne svrhe"*

"VALJA IZBEGAVATI SVAKU AKCIJU"

Slobodan Jovanović: "Naša braća Srbi neka budu mirni i neka izbegavaju sve što bi moglo da posluži kao izgovor za nove zločine"

Istak Slobodan Jovanović je i kao potpredsjednik izbjegalske vlade, a kasnije i predsjednik, često istupao u emisijama Radio Londona. On se 30. oktobra 1942. godine javlja u 18 sati i preporučuje *"našoj braći Srbima"* *gde će se pokoliti i strebljivati Srbi, Srbi neka će braniti i biti pomognuti. Ali u ovom kraju nema gde ni narod nije zložen tako neposredno, optuženi odmah izbegavati svaku akciju u koju bi mogli biti neprimice povučeni, jer to bi im repressije. Neke budu mirni i neka izbegavaju sve što bi moglo da posluži kao izgovor za nove zločine. Srpska kretnost ne se pripisati ni na doli, ni na gornji srpski čin."*

Radio London iz Londona saopštio da će biti protiv bilo kakvog razasajanja. Na to mišljenje profesor Jovanović, tada potpredsjednik vlade, podičio i svoje zemljake. Njegova poruka je među prvima štampana s namjerom da *"stvari stavi"* na smiraj borbi i suglasnosti sa partizanima koje sve česće birti otporima iz Londona *"još u vrijeme"*. Puno se govori o izazvan velike došbe na poprištu borbe.

"ČEKAJTE ČAS KADA ĆE TE SE DIĆI PROTIV KRVOLOKA I UBIKA"

Čekanje na odsudnu borbu bez prekida su preporučivale specijalne vojne emisije Radio Londona. Major Knežević čita 9. marta 1942. godine:

Prestanite sa slabijanjem, sabijte zajedno naše redove, organ zinte sela, gradove i pokrajine, povežite ih mrežom ljubavi prema slobodi i osvetničkom mrtvici prema krivcima. I tako organizovani čekajte čas kada ćete stajati zajedno kao jedan i Srbin i Hrvat i Slovenac da se dignete protiv krvoloča i ubika. A tada budite sigurni: za jednu našu glavu padne ne 50, ne 100, nego 1000 neprijateljskih glava. Vi dobro znate ko u vas zavodilski neprijatelj! Organizujte se pod komandom našeg Ministra vojske junackoga dirljivog koga generala Draže Mihailovića i budite spremni svi na celoj teritoriji Jugoslavije, za borbu za slobodu i vaskrs Jugoslavije."

"ORGANIZUJTE SE I ČEKAJTE!"

"Obuzdajte se, ne prenađajte, čekajte, slušajte i izvršujte samo Dražina naređenja kada dođe trenutak da preuzmemo vlast"

U vojnoj emisiji se major Knežević 16. aprila 1942. godine obratio "svima našim drugovima aktivnim i rezervnim oficirima, podoficirima, kaplarima i redovima". On im poručuje da zapamte: "Jedini vas starišina u zemlji, koji ima pravo komandovanja i upravljanja u ime Vrhovnog Komandanta Nj. V. Kralja, jeste Ministar vojske, mitez Karađorđeve zvezde sa mačevima III reda. Samo on i niko drugi nadležan je i zaslužan da naredi šta treba da se radi: obuzdajte se, ne prenađajte, čekajte, slušajte i izvršujte samo njegova naređenja jer je u Draži oliceno ono što je bitno, a to je: razum, ljubav prema Kralju i narodu, ljubav prema rodnoj grudi i iznad svega odlučnost. Vasa je dužnost da ga pomazete. Vasa je najsvetija dužnost da ga sačuvate. I to sačuvate po svaku cenu. Ko god digne ruku na njega, ili njegove saradnike smatraće se narodnim izajapnikom."

Knežević kaže u toj emisiji: "Svi sa cele teritorije Jugoslavije, i Srbi i Hrvati i Sloveni, organizujte se i čekajte odlučan čas, kada će Draža reći: "SADA SADA je trenutak da preuzmemo vlast u celoj zemlji, da zavedemo red i da sačekamo našeg Vrhovnog Komandanta, mladog i ljubljenog Kralja Petra II."

Major kaže da "preuzmemo vlast" kao da su je okupatorima oni prepustili na čuvanje govornici o "zavedenju reda" što su činili bez prestanka Pavelić, Nedić, Rupnik, Mihailović i drugi.

“OSLUŠKUJTE TRUBAČE SA DRINE I KLIKTAJ BELOG ORLA SA VISINE”

Isto se u Vojvodini četnički pokret nije uzimao gotovo nikakva maha niti imao uticaja. Vojvodani u sve većem broju okretali su se i četo stivali pristupali partizanskim jedinicama, a ne smetilo Radu Kerastalima da se ovaj pokret ni česće biva kao četničkomi rezervu ili mobilizacija pod Dražinom zastavom. Tako 17. avgusta 1942. godine iz *otvorene stanice* “Dusan Petković četa Jugoslovske vojske radi emisija posvećuje *srpskoj Vojvodini*”, “*Braćo Vojvodani! Ne radite ništa bez instrukcija generala Druze Mihailovića*” ili budite spremni *DA SMOU ILE NA CRUŽITI* kad vam on bude pozvao. *Vitajte sa svoje strepljenjem i nabrađajte verom u pobjedu saveznik kog oružja, pa kad truba s bijele Drine zatrubi Zbor i kad Beli orlo klikne i ti se odgovorite svojim činovnim stihovima: Na brige te ni tavi, mi smo tobom Petre Karadordževiću*

Dusan Petković preporučuje čekanje na Dražine instrukcije. I tako Vojvodani da se nadužavaju strepljenjem da se hrane “*verom u pobjedu saveznik kog oružja*” da “*u hukuju trubača s Drine*” kliktaju Belog orla sa visine.

“ČEKAJTE NA ZNAK MIHAILOVIĆA”

14.0. novembra 1942. godine Londonski radij se obrica “*jugoslovinima*” Srbima u južnoj Srbiji kao kolektiv *srpske lare i srpske etatne te koje jugoslovinje*. I južna Srbija je zapravo Makedonija koja se kao ni Makedonija ne spominje u *kojoj jugoslovinje* kako kaže BHT – preporučuje se “*čekanje na znak Mihailovića*” Pa se dodaje:

“*Me znamo da su se ti južni etatnici li tom okupirali oko oficira najpoznatijih siromašnih naroda pod komandom našeg narodnog heroja Druze Mihailovića. Budite svi spremni da se na znak generala Druze Mihailovića svaka jedina u osudnom i istu, da protivate naše vekaime neprijatelje sa našim pupoljenim ognjištima i oslobodite naš narod za večna vremena.*”

Pod pojmovima “*vekovnih neprijatelja*” “*krivotoka i ubica*” “*sajednačkog neprijatelja*” “*narodnih izdajnika*” kojima se operise a tim emisijama gotovo se i ne spominju okupacione trupe u Osvajanje protiv kojih se treba biti priprati. I iz zemlje Dvosmislena upotreba tih pojmova u spomenutim emisijama mogla bi značiti i partizine i NOP kao “*sajednačke neprijatelje*”. Ne li ta dvosmislenost namerno ostavljena kao mogućnost da se ni u tim pozivama na čekanje ne tritira u nemacke i talijanske okupacione vlasti, et se ti ape i odne se pojednaki i na druge neprijatelje. Draži i četnici ma su glavni neprijatelji bio NOP i njegove oružane formacije.

“JOŠ NE DIŽITE ORUŽANU BORBU”

Slobodan Jovanović: “Kad bude došao odlučan momenat za oružanu borbu, budite uvereni da ćemo vas pozvati na ustanak preko vrhovnog komandanta u našoj zemlji”

Vladimir Dedijer: “On poziva narod da propusta nemačke trupe i oružje na jug i da suzbija savezničko iskrcavanje”

Vladimir Dedijer je 11. novembra 1942. godine u svom Dnevniku objavio izjavu predsednika izbjegličke vlade Slobodana Jovanovića, koji preko Radio Londona poručuje: “Ja kao predsednik jugoslovenske vlade pozivam vas da još ne dižete oružanu borbu protiv okupatora, jer biste se izrekli teškim štetama i represalijama, a ta borba još ne bi koristila našem savezniku. Kada bude došao odlučan momenat za oružanu borbu, budite uvereni da ćemo vas pozvati na ustanak preko vrhovnog komandanta u našoj zemlji – načelnika Stabe vrhovne komande Dragoljuba Mihailovića, koji će vas pozvati putem slave i pobede”. Dedijer, uz ovaj citat Jovanovićevog govora na Londonskom radiju, komentariše da predsednik vlade vršiistu petokolonasku ulogu. “On poziva narod da propusta nemačke trupe i oružje na jug, da suzbija savezničko iskrcavanje (u time odobrava i Dražinu saradnju sa okupatorom i ustasama). Zanimljivo je da i Pavetić oseća da Draža Mihailović izvršava ono što mu Slobodan Jovanović iz Londona poručuje, jer se u jednom dokumentu vidi: “U zadnje vrijeme pojavio se među četnicima jak pokret za predaju našim vlastima, pa i za saradnju u namerni protu komunistima, partizanima. Pobude za ovo mogu se tražiti dijelom u nemogućnosti njihovom dajem opstanka u planinama i šumama. Nije isključeno da je ovo eventualno i sugerisano izvana, savezna sa događajima u Srbiji. Po nalogu poglavnika Zapovjednik CrSP – Vojskovođa Kvaternik”.

Dedijer smatra da “Slobodan Jovanović ne izdaje samo savezničku stvar već i svoj rođeni narod. Da bi očuvao interes velike rpike gospodstine, on ide i sa crnim davalom...”

“OTSUDNI ČAS ZA VAS JOŠ NIJE KUCNUO!”

Tako je u svom partizanskom Dnevniku zapisao V. Dedijer 11. novembra 1942. Već sutradan, 12. novembra, za sve koji su u Jugoslaviji mogli da čuju emisiju Radio Londona, u vojnoj emisiji major Zivan Knezević podsjećao na tu poruku Jovanovića kao predsednika vlade i zastupnika generala Mihailovića van Otadžbine. Šta se kaže u toj poruci nam je, enoj Jugoslovenima u zemlji?

“JOŠ NIJE VREME ZA ODSUDNU BORBU”

Dusan Simovic je još bio na tanku i predsjednik emigrantske vlade kada je 15. novembra 1941. godine putem Radija Londona ponovo zatražio čekanje i odgađanje početka borbe protiv okupatora. *“Mi smo ne jednom poručili da za odsudnu borbu još nije kućno čas. Ono opet poziva sve prave predstavnike naroda, sve one koji vole slobodu svoju i svoje otadžbine i naroda, sve one braćre sinove koji su se podigli da tu slobodu brane oružjem u ruci, da se upedine u zajedničkoj borbi protiv okupatora, nasilnika stavljajući se pod komandu komandanta svih jugoslovenskih oružanih snaga u zemlji Druže Mihailovića. Ko dana iz tih razloga ili ideološke razlike radi protivno čini zločin prema narodu.”*

PROIZVODNJA I SIJANJE ILUZIJA

Knezević je u svojoj emisiji na BBC-u 22. decembra 1942. godine ponovo *“prihvaćao”* dan invazije i vojske i saigru sa zapada, to je na kraju čekanja na odsudni dan. Ta dan *“mora da zatekne sve Srbe, Hrvate i Slovene složne i okupljene oko Vrhovne komande Kralja Petra II.”*

Plan invazije na Balkan nije nikad postojao. Postojao je strah Njemaca da će Saveznici ipak pokušati izvršiti takvu invaziju. Pretpostavka da postoji takav plan izgledala je Nijemcima kao jedine logično objašnjenje za činjenicu da su Saveznici i prije iskrcavanja u Italiju pružali pomoć pokretima otpora na Balkanu.

SUZBIJANJE PROPAGANDNE STRATEGIJE ČEKANJA

Majori su u vojnim emisijama čvrsteno pozivali da se ne vodi borba, da se čeka da se ne bori sve do trenutka *“dok Njemačka počne da propada”*, a nije neobično koliko je čudno da je Velika Britanija tolerisala takav antisaveznički ton tih emisija. Takve poruke su uticale na ljudska ponašanja različita i u raznim pravcima, pa izazivale i tragične sudbine ljudi.

Napori iz Londona da treba *“još čekati”* Ivo Lola Ribar u svojstvu sekretara (KSKO) i dalje u potpunoj pokrajniskim komitetima: *“suzbijati podliu propagandu okupatora i njegovih domaćih slugu koja omaludini sugerira da treba još čekati, da još nije došlo čas i da mi komunisti vodimo ove akcije protiv okupatora iz svojih ‘sebičnih’ računa.”*

Takvo partizansko djelovanje doprinisilo je suzbijanju uticaja četničke propagande i Londonskog radija o čekanja na borbu protiv okupatora. Kada

Major Peter Bop:

**"UMJESTO U PRAKSI DRAŽINA BORBA VOĐENA U
PROPAGANDI"**

U svom referatu Slobodanu Cvijanoviću kao predsjedniku ministarskog savjeta major Zivan Knežević (30. XII 1942) godine opisao dva svog razgovora sa engleskim majorom Herbertom Bortom, jednim od glavnih u servisu Mastersona, koji se stiče i potječe Mihajloviću. Iz razgovora izlazi se propaganda i kako je major Bop rekao: "Zbog neaktivnosti generala Mihajlovića štampa je potpuno prazna i govori samo o borbenim pobjedama. Zbog toga što postoji podijeljenost mišljenja, čak i među istomisljenicima, uglavnom ke rade o generalu Mihajloviću kao i zbog kampanje koja se vodi protiv njega od strane vlasti ml organa jugoslovenke i tade stvorilo se jedino mišljenje kod Engleza da general Mihajlović ne postoji i da njega u borbu pretvara samo propaganda.

Šesti dio

**DRAŽA MIHAILOVIĆ
OD BRITANSKOG ŠTIĆENIKA DO
NJEMAČKOG PARTNERA**

POKUŠAJ VJEŠTAČKOG STVARANJA MITOVA

Sir Charles Hambro: "Veliki ljudi zapravo su najvećim dijelom proizvod mita i legende, ali kada se jednom pretvore u mit, oni postaju vlast u svojoj zemlji... Vjerujem da bismo od Mihailovića mogli učiniti takav lik..."

Vjerovanje u djelotvornost umjetnog ili vještačkog stvaranja mitova i legendi Londonški ured SOE nastoji da podigne na nivo zvanane politike i propagandne prakse. Primitiv koji najbolje ilustruje predstavljaju pismo koje je sir Charles Hambro uputio Sargentu početkom 1943. godine. U pismu je priložen memorandum o politici SOE sa takvom tvrdnjom: "Veliki ljudi zapravo su najvećim dijelom proizvod mita i legende, ali kada se jednom pretvore u mit, oni postaju vlast u svojoj zemlji... Vjerujem da bismo od Mihailovića mogli učiniti takav lik..." Barkerova pise da je pred takvim predlogom ustao i Boris John Howard je zabilježio na margini Hambrova pisma: "Ne bi mogao reći ni sam igarati kako bi mo htjeli - čak kad bi mo mogli - stajati u Jugoslaviji" novog diktatora".

Odnosnost razlika i sukoba između različitih organizacija i pojedinaca u procesu stvaranja britanske politike uticala je na egzistencijalne politike. Tako se tri ključne značajke procesa odlučivanja mogu lakše shvatiti kroz prizmu njihov odnosa - SOE, PWE i Forin ohs.

POHVALE HRVATSKIH MINISTARA DRAŽI MIHAILOVIĆU

Nisu Dražu analizirali jedino tvorec svih emisija Londonskog radija. Među mnogima koji su veličali lik, djelo se ne ličnost i ravnogorskog pokreta bili su i hrvatski ministri u izbjegličkoj vladi. Među njima i dr. Venceslav Wilder koji je vodio propagandni resor u toj vladi. U emisiji BBC-a na njenom i Jugoslaviji emitiran je 20. maja 1943. godine Dražu predstavio "kao idealnog vođu bez mane i strana. U mirno doba, amio troj pčnost nepoznat pukovnik. U ratu ORGANOZA JE RAZVIJENU VOJSKU I OBEZBIJEAVLJENI NAROD. To nije legenda, to nije priča, to je stvarna činjenica. Ovotku moratmo i vojniku i građaninu ne mogu da podnesu fizički i materijalni život. Zato se opet i da spremaju da aneste heroja, da stome narodni otpor. Na sreću nije im uspjela paklena otmova, nego još hrvatskog četnika i radnika, vojini nedrehtima tjera u da se pasivnog otpora, predu u aktivnu borbu proti dušmanima roda svog. Imne narodnom raspoloženju dao je ja no i odlučno izražaja dr. Krnjević zamjenik dr

Mitka u svojoj poruci koju je pročitao g. Ilija Jukić u nedjelju 1. januara na Londonskom radiju. G. Armičev je rekao: "Očito su stigle i jeste da je već došlo do saradnje između hrvatskih boraca i odreda generala Mihailovića. Ja tu saradnju od sada podržavam i preporučujem i svima ostalima borcima koji se već aktivno bore kao i onima koji tek stupaju u odredima protiv zloćudnih neprijatelja Srba, Hrvata i Slovenaca, nacista i fašista i svih drugih koji ih podupiru."

Uporno je Londonski radio skretao vodu na Drazin mlin 121. maja 1942. godine njegovih riječi prenose riječi Mihaila S. Petrovića da "Nemci znaju da je četništvo u Srbiji popularno. Zato su u planinama samo komunistički razbojnici, četnici i cigani. Srpski četnici tvrde nemci ih tuku, vode borbu protiv komunizma, pasivizirajući srpsku od komunističke kuge. Tako Nemci govore u Beogradu ali po onome što pišu u Zagrebu četnici i komunisti, to je jedno te isto. Sve oslobođivačke čete u Hrvatskoj nazivaju se "etničko-komunističkim razbojničkim bandama".

NOVI ROBIN HUD U EVROPI

**"Voda gerilaca ruča sa svojim neprijateljima i gotovo umire od smeha"
- piše Londonski "News Chronicle" 14. januara 1942.**

Radio London je iz usta spikera objavio da "Jugoslovenska vlada u Londonu ima puno poverenje u vodstvo rodoljubljih generala Draže Mihailovića i njegovih hrabrih boraca..."

Radio London 14. januara 1942. godine ukreva novog Robin Huda u partizanima Jugoslavije. "Danasnji News Chronicle na trećoj strani pod naslovom Novi Robin Hud izaziva teror među nacistima: vojnom nevidljivošću vojskara donosi čitavak Elizabete Makenzi. U podnaslovu štampanim slovima preko tri stupca: "Voda gerilaca ruča sa svojim neprijateljima i gotovo umire od smeha". Prema priču u dr. Milosa Sekulića: "Mihailović poluje dugi niz operacija iz kojih je edva iznenađujućim preobučen u obično seljačko ruho i starom drugarstvom kupom na glavi. ovaj plućkosi vojsnik odlazi u narod, obilaze i ga od sela do sela... i na taj način osluškuje puls naroda."

Jednog dana podem da ga posetim. Nije ga tu bilo. Ali naposljetku se vrati.

- Gdje si bio? zapitam ga.

U mestu A. odgovori mi: "Kucalo sam sa Nemcima: gazda partizani toliko se bio uzbuđio da me gotovo nije mogao da posluži. Skoro sam umro od smeha."

Džepovi su mu uvek puni bombi i oružja. Dobro misli i iz svake opasnosti smesta zna izlaz.

Četnici su se držali povučeni dok Ruža nije bila napadnuta. kaže doktor Sekulić, tuda su počeli. "

"SVI OKO ĐENERALA DRAŽE"

Održano je rasprava o tretmanu parizana u crkvi sv. Ljudevita u Londonu, radi a nije smatrali valjanim pri staviti vrijeme koje su ustupili popularisanju Draže i njegovih četnika. O njima se govorilo ne samo u vojvotini nego i u "Apel emisijama". Ona od 7. decembra 1942 poziva na čekanje odsudnog časa za borbu.

"I spiker: *Švi oko đenerala Draže: Sadržite posmu: Puka mi pukne. I sutra kada dode odsudni čas narod će se ponosno okupiti li tam oko svojih oficira pod komandom đenerala Draže i povesti krvi u borbu za oslobođenje i za kraj naše Otadžbine.*

(*Plač: naslovak ploče 'Puka mi pukne'. .)*

Major Vohoska: *Do jednom zajedničkom općem strategijom planu, dobri smišljenom i povećanom po vremenu i prostoru, dana: Ujedinjeni Narodi pod mudrim vodstvom Čerila Staljina i Ruvelta, uništavaju nemacku oružanu silu. .* (Plač: mrtvi).

Major Knežević: *Nemojte da prenađite preuranjenim akcijama. Mi ćemo vam na vreme reći kad nastupi odsudni čas. .*

(Oba majora: *Verom u Boga, za Kraja i Otadžbinu*

Živco Kralj! Živela Jugoslavija!

(*Plač: himna..*)"

DRAŽA: "SVI POD MOJU KOMANDU?"

Iz Jerusalima: Jugoslovenska narodna radiostanica 13. juna 1942. godine glasi: Džisana Perkovica, dženosi: izvignom tekst naredbenja đenerala Draže Mihailovića upućenog svim Srbima, Hrvatima i Slovenima: *da bismo suzbi li ona odvažnu kampanju protiv, falsifikata ustaskih mitova. .* (Čula su su i, i zapadu mog napućenog naroda i mojom nacionačnim i vojnim dućnostima stupio sam na celo ljudskih i neustrasli boraca za slobodu i budućnost Jugoslavije.

Niti Srbima: *apovednik N. V. Kralj: Jer: II potvrdio me na predlog slobodni Jugoslovenske vlade u Londonu, za komandanta i skupine jugoslovenske i na okupiranoj teritoriji Jugoslavije. Time u i razrušavanju pokreti u celoj državi. .* (Čula su su i, i zapadu mog napućenog naroda i mojom nacionačnim i vojnim dućnostima stupio sam na celo ljudskih i neustrasli boraca za slobodu i budućnost Jugoslavije.

Zato pozivam sve pojedinačne borbene pokrete da se priključe narodnoj vojsci koju će voditi prema zakletki položenoj od strane našeg Kralja i Otadžbine. Ne poslušni: *buže samo neprijatelju i imate da odgovaraju pred svojim zakonima.*

“PREVIŠE POHVALA DRAŽI”

"Da se ne teguži previše u objektivnost radija", kaže, "na a distancu emocija u borbi za demokraciju. Nihilizam u apokaliptičnom procesu koji vodi ka vladavini mraka, arhivnik ministarstva Kabineta bio je demokracija Nedžad. Dva dana i tri sata, ali je najstariji Beograd na kraju dobio da se vrati na prenošenje Narodna na srpskom jeziku, jer ako se nešto prevelo, to je narod dobio na putu gubitka i u objektivnosti radija".

"Da Radio London ublaži propagandu za generala Mihailovića u britanskim krugovima, jer on zastupa srpske interese." Ili, signa, bilo je rečeno upozorenje izbeglićima u Londonu da stize u poverljivu izveštaju iz Crnogoraca na emisionom u decembru 1947. godine. Potpisnik major V. Perić čini mnoge zamjerke Radio Londonu. Prigovara mu i zbog većih napada na Nedelceve saradnike, među kojima se nalaze i mnogi posteni Srbi.

"PRETERANO HVALISANJE MIHAJLOVIĆA NALAZI NA NELAGODAN PRIJEM KOD NARODA"

“Vidimo i to što je kada se u selu a tom pakudaju i greške za koje oni u zemlji sačuva imaju da ne odgovaraju tim. Ali malo na treba biti ti rase u inostranstvu nego u zemlji. apoz raka stajeg, a b i b a e i b e g e n d i.”

Prebegli rezervni pješadijski potporučnik Milica S. Jelisavčić koji je do tada bio u Nedicevoj SDO, po dolasku iz zemlje ispričao je o uvjestima i mjestima na Srednjem Istoku svoje vođenje stanja u Jugoslaviji. Njegova priča je napisana kao specijalni izvještaj na 95 kratkih stranica i zavedena u Komandi jugoslovenskih trupa pod broj RR 487313. 1. decembra 1947. godine. Na ju- 23. stranu M. S. Jelisavčić posvećuje Drži Mihaloviću: "Zamerke koje bi mogle da se učine u vezi sa generalom Mihalovićem njegovom organizacijom bile bi sledeće: Preterano uzdisanje preko Radio Londona nadbaza kod naroda na nelagodan pritisak. Naravno je on slušao kada se u Srbiji potkradaju i preske- 24. za koje um u zemlji tačno nisu da ne odgovaraju. Stal. Generala Mihalovića treba bristiti ali ne u ovakom ten nego u zemlji. Nauprot tome ogorem napad na njude kao saradnja sa Nemcima ne bi bilo da tade tako usiti ne. Amu zbog tog isto onaj vrtu pr pidi u Dr. Mihalović u vezi zbog toga da u Srbiji i na taj na mrtu u is jedin front. Otku- 25. e i taj mrtu u Srbiji i u de te mere da i kako ney komit i istom narodu. Kto se na 1. Srbiji i na vrlo dobro da Hrvati i. Londona na priču. ne pro pa u ovu u preme. com naroda u H- 26. u koj koj je mnogo. e i tade u nego na. Srb. kaj dani otvoreno i akt. 27. ne saradnju sa generalom Mihalovićem."

“PARTIZANSKE BORBE SE PRIPISUJU MIHAILOVIĆU”

Karikaturisti slikar Safahudin Hodžić avlja da je *“narod isto, eden sto Londonski radio partizanske borbe pripisuje Mihailoviću. Taj radio poziva narod da se umire, a narod traži energično i u teskoj borbi protiv Nemaca”*

Jedini od izbjeglica iz Jugoslavije karikaturista hamehističko-satirnog opozicionog predratnog lista *“Oni mi je”* i slikar Safahudin Hodžić z okupiranog Beograda se prebacio u Carigrad. Turskom konzulu u Beogradu rekao je da je Turcima molio gr za pomoć oko iseljavanja. Nemci su nastojali da održe prijateljske sa Turskom da bi je zadržali u neutralnosti. Pribavili su traženje konzula o odlasku Hodžića u Tursku. Odatle je on zarim otisao u Kairo. Tamo je krajem decembra 1941. napisao opisan izvještaj koji je dospio do Dusana Simovića, tadašnjeg predsjednika izbjegličke vlade. *“Narod je isto vanjeden sto Londonski radio partizanske borbe pripisuje Draži Mihailoviću i to poziva narod da se umire. To se uglavnom poklapa sa programom generala Nedića. U tome obični svet vidi neku vezu s Nedićem kog strahotito mrze. Čavo iskoristavaju i nedicevci u svojoj propagandi.”*

Programske govore i reportaze ina London koj radio stan i niko ne sluša. Svet očekuje napise izvestaje sa frontova i traži detalje o tome. Posle velikih bombardovanja Nemačke, narod a odusećljenjem govori o njima.

“Generalu g Simovića sakode vrlo povoljno govore a kada govore g Nema i Stobodan Janinovic ljute se jer ne žele staviti da im kukaju vec da im neko kaže mišku reč. Oni im govore da se umire, kao da su od besa u sumi a ne da brane živote, traže energičnost koja je im podržati u ovoj teskoj borbi protiv Nemaca. I žele da se napostrije napada Nedićeva i ljudi i njegovi ljudi od strane nju na ih. Neki Beogradani, kao Pjer Krizanić, slikar Milan Janović, novinar saradnik “Politike” otisli su u Hercegovinu gde su prilike bolje i stisan je.”

PRVI BRITANSKI PRITISCI NA DRAŽU

Nakon obustavljanja emisija *“Zust”* na britanskom radiju zvanični London je inaugurisao liniju blagog pritiska na Mihailovića da izmijeni svoj odnos prema okupatorima i kvislinzima. Najprije idućeg pritisaka predstavljao predlog da se *“jako prekoru jedan ili dvojica Mihailovićevih šljedbenika”* a potom BBC i Drugi da se *“ne dopusti korišćenje BBC-a za urenje velikopisanih ideja”*. Oba iduća su ubrzo ispuštena iz ruku Britanaca. U programu Londonkog radija nisu zabiježene promjene niti su prekorjeni *“jedini ta dvojica Mihailovićevih komandanata”* niti je prestala popularisanje nekibitnih odrednica iz programskog arsenala velikosrpskih ideja. Čak i da je praktično primijenjena ta prijetnja to ne bi značilo kole rad karni zaokret u odnosu br

tanske propagande prema četnicima u Jugoslaviji. Za vrijeme tog vremena postojale su one iste osnove i razlozi koji će mnogo kasnije dovesti do toga zaokreta u emisijama Radio Londona. Strategija čekanja i odgađanja početka borbe protiv okupatora uključujući diverzije i sabotaze, kolaboracija sa formacijama s ta Osovine i odsustvo zajedničkog sadejstva svih činilaca u oružanom otporu i dalje je u tim programima veličana borba ratnogoraca i ružane operacije partizana pripisivane četnicima, a Mihailović predstavljan kao heroj.

LONDON I DRAŽINA SARADNJA SA OKUPATORIMA I KVISLINZIMA

Kolaboracija Mihailovića je predstavljala ozbiljnu nevolju za britansko javno mišljenje. To je dovelo Idna i Sargenta u nevolju i u decembru 1943. godine. Tada su počeli stizati obavještenja o Jugoslaviji a vijesti *Slabodne Jugoslavije* počeli sve više da prenosi BBC i britanska štampa. Zbog toga je vjerovalo da se i dalje zalaze za Mihailovića.

*"Četničke vode otvoreno kažu da više vole saradivati s Nemcima nego sa komunistima"*⁹⁹

Činjenica na kojima Barkerova zasniva ovu svoju ocjenu ima situke istorije, skoro uporište. Ono potiče od postavke po kojoj "Nije još vreme za borbu" koju je od početka rata isticao Mihailović u mnogim svojim depešama, direktivama i uputstvima. U odsustvu koncepcije kako da svoj pokret učini djelotvornim u borbi protiv fašizma on je stalno obuzet brigom kako bi likvidirao pripadnike simpatizere NOP-a koje su i on i njegova propaganda odreda zvali komunistima. Protiv njih je dopustao sva sredstva. Jedno od tih sredstava je i saradnja sa nacistima. U situacijama u kojima se osjećao ugroženim ali kada je mislio da "iskoristi" okupatore da bi uklonio unutrašnji protivnik, brzo je donosio odluke koje međutim nisu bile zasnovane na dobrim perspektivnim procenama da svoje formacije uklapa u okupatorske borbene eskalone. Ohrabruje se za pomoć Nemcima od prvih okršaja sa partizanskim jedinicama u jesen 1941. godine u Srbiji. Njegovi branioći kažu da su tako postupali ponekad samo pojedinci, poglavito nedisciplinovane vode, neki komandanti mimo i protiv opšteg stava i odnosa Draže i cjeline vojnog i političkog vrha pokreta. Daleko najpretežniji da ne kažemo svi a ne "neki" i "pojedini" komandanti otvoreno su zauzimali stav nesuprotstavljanja okupatorima s njim

⁹⁹ Filizabeta Barker, *Britanska policija na Balkanu u Drugom svjetskom ratu*, Zagreb, 1994, str. 154.

¹⁰⁰ Dr. Branko Lazović, *Annotirani izdaci iz arhiva jugoslovenske policije*, 1993, na publicaciji o rehabilitaciji četnika sa okupatorima, Društvo za istinu o NOB-u, Beograd, 2000.

¹⁰¹ Dr. B. Lazović, *isto*, 9.

kolaborirati na malom nozi s jedne strane i s druge – ne ulazi partizane na stranu NOP i nego čekati saveznike. I Mihailović lično često se ogradio od toga uprkos njegovim pregovorima s Njencima u Divcima. Spomenuti njegove branice prelaze preko njegove izjave u Lipovu kada je kazao da *svi dok ih ovi nisu istigali iz njih, četnici su opet jedini preostali pomoć i opšte podrške stiču – i nove i opšte mogući da ih smenimo s ovih tih prema nama*.¹¹ Iako je za iluziju tadašnja već britanske misli o kod Mihailovića pukovnik Bailey

Raspoznavajući dokumenti u Londonu o njegovim i ne pruža u jasnu sliku kraćim 1941. godine. U arhivima jednog sinog power u španjaski izvještaj američkog političkog prijedlog iz Budimpešte spominje poruku koju britanci pruža u četnicima. Na dokumentu nema ni kakve napomene Fortichisa koji tvrdi da Uvez s tim poštenom ambasador u Moskvi. Stafford Cripps je na sastanku sa Visniskim 18. novembra 1941. godine rekao da je jugoslavenska vlada naredila Mihailoviću da *odloži oružje* i da je *po svom prethodnom dogovoru* i *Mihailoviću ostavio samopu i dodatno Nedelcem*.¹² Kada je Cripps posao Fortichisu izvještaj o tom sastanku s Visniskim. Iznimno je stalo za zabljesku kako nije isne odakle Crippsu ta informacija. Načelnik lažnog odjela Douglas Howard je na to napisao: *Nekim u vezi navodnom kontaktom Mihailovića s Nedelcem*. Čini se da je tu informacija Cripps dobio ili od SOE ili od Rusa.

Barkerovi smatraju da je odluka Fortichisa i SOE o podršci Mihailoviću donesena zbog dalekometnog političkog cilja da se Draža etablira kao vođa otpora i komunisti nameraju da mu se stave pod komandu. Ili da se jugosloveni odvrate da da u poljsku partizanima. Odluka nije zbog toga što su Fortichis i SOE Mihailovića smatrali najbližim vojnom otporu u Jugoslaviji.

A naredna 1942. godina donijela je i Britancima sira saznanja o psojgu i karakteru te kolaboracije. Međutim ta saznanja su sistematski skrivena zbog nekih "posebnih" interesa pa su teško sporno doprinosili da se desi.

I Antoni donje u svjesti ministar inostranih poslova Venke Britancima 26. avgusta 1942. godine pisao Moskvi ambasadoru SSSR-a u Londonu. Rekao je u tom pismu kako je vlada njegovog carstva izjavila da navodno saradnja Mihailovića i njegovih četnika sa Italijanima preko partizana potpuno propagandi koju sire partizani, po se ne mogu smatrati obektivnim i tačnim dokazom. Takođe je upoznao na članak *Southern Weekly* gdje se izjavilo da sami partizani priznaju otpor Italijanima. Otvorivši da Mihailović je samostalan borbeni donje nave da se nada da će sovjetska vlada dati opšte da prestanu sa svojim napadima na Mihailovića. Iz toga je proisteklo da se ne može nastaviti podupirati Mihailovića zbog njegove potpune nezgodnosti vojne politike u nekom kasnijem stadijumu rata. Strahovalo se da njegov eventualni eklatantni. Ako

se ukoniti, to bi moglo za sobom poslići slom Jugoslavije nakon rata i podjelu na niz sovjetskih republika pod uticajem i ruskom domaćinom. U to vrijeme zauzet je takav stav uprkos činjenicama (1) da se znao kako se Mihailović iz političkih i taktičkih razloga saždržava od svake vojne aktivnosti protiv snaga Osovine, jer je i to moglo ugroziti njegove snage, (2) da se on neće složiti ni s kakvom gerilskom aktivnošću protiv snaga Osovine dok se na Balkanu ne formira front Saveznika, (3) da je njegov odabir vani, ali da unisti partizanske vođe i pokuša navesti obične vojnike da se pridruže njegovoj organizaciji.

Četnička kolaboracija s Italijanima i Nijemcima i hrvatskim kvasiljskim snagama preko njih s Nijemcima krajem 1942. godine bila je dosta dobro poznata Britancima. Od kraja decembra 1942. godine oni su nastojali da putem izbegličke vlade i vlastitih misija kod Mihailovića postignu obustavu, a nije saradnje s neprijateljima, te da se počne boriti protiv snaga Osovine ali uzajud. Od četnika su tražili da prestane njihova kampanja protiv partizana i da tajzad otpočne borbu protiv Osovine i njenih oružanih formacija.¹

Britanska vlada je dugo i zdušno pomagala četnički pokret. Time je jačala Dražin položaj kao komandanta Jugoslovenske vojske u otadžbini u zemlji i vojnog ministra u emigrantskoj vladi u Londonu. Polazeći od svojih pozicija u Jugoslaviji nakon Drugog svjetskog rata ona je u skladu te podrške, donirala pomoć vazdušnim putem. Pomoć se sastojala u oružju, municiji i ratnom materijalu i novcu. Zamasna pomoć pružana je i na propagandnom planu uspostavljene su osim Londonske i posebne četničke radionice – "Šumadija" i "Karadorde".

Snazna propaganda je razvijena u zemljama američkog kontinenta. Istražuje to sve do proljeća 1944. godine. Sva ta naklonost prema četnicima i njihovom vodstvu otpočela je ezbiljno da se ljuđa pod teretom rezervi koje su tu politiku razjedale četnička saradnja sa okupatorima i kvasiljsima, te odgovadanie početka njihove borbe protiv okupacionih i kvasiljskih sila.

Predsjednik kraljevske vlade Slobodan Jovanović razgovarao je 17. maja 1943. sa britanskim ambasadorom Rendelom. U pitanju je bila odbrana Mihailovića od napada u javnosti: "Jugoslovenska vlada mora da uzme u odbranu generala Mihailovića i da ne može više da pati dok britanska snaga i napada i prestat li gospodina Mihailovića kao zločupnika. Ambasador gospodin Rendel rekao je da generala Mihailovića osuđuje kao zločinika Nijemci i da ga osuđuje za šumadiju u Italijanima i da treba naći pogodnu formu da se ovo nemantuje".

Kraljevska vlada je na to reagovala posebnim komunicacijom u sledećim tačkama: (1) Mi nismo vojske armijski general Dragoljub Mihailović niti e održavao niti održava nikakve veze sa silama Osovine pa ni sa Italijom, (2) Pokušaj u poslednje vreme od strane Nijemaca i Italijana da stupe u kontakt sa

na pismom vojske generalom Mihailovićem i sa nekim od njegovih komandanata general Mihailović je nužnogačine odbio. Takav međusobni pokušaj nemačkih i italijanskih da stupe u vezu sa Mihailovićem bio je kategorički odbijen. (5) (6) Ministar vojske general Mihailović dostaje saradnje sa silama Osovine dokaz su ne samo genijeta pristajanja generala Mihailovića već i masovna strelanja Dražinih pristalica u Beogradu među kojima je veći broj i jednih političara, novinara, javnih radnika i oficira. (4) Kraljevska vlada kao ministar vojske general Mihailović osuđuje svaku saradnju sa silama Osovine jer je Jugoslavija izgubila svoju slobodu i podnela ogromne žrtve zato što nije htela nikakvu saradnju sa silama Osovine. Kraljevska jugoslovenska vlada ima puno veran ministar vojske i načelnika štaba Vrhovne komande italijanskog generala Dragutuba M. Mihailovića.

ZBRKA OKO VLADINOG KOMUNIKEA

Komunike neodmjerene pohvale, pa ispravka komunika do Zvaničnog saopštenja i njegove ispravke

Izbeglicka vlada u Londonu je 5. decembra 1942. godine objavila *Komunikaciju* i rada generala Mihailovića. "Ministar Vojске, Moravac i načelnik štaba i Načelnika štaba Vrhovne komande"

"Jugoslovenska vlada ima puno poverenje u vodstvo borbenih generala Mihailovića i njegovih bratnih ratnika. Kao čestoga poverenja postajala ga je za vrhovnog komandanta svih oružanih snaga koji se bore protiv neprijatelja u Jugoslaviji. Vlada održava tačan kontakt s njim. Poznatu je da su pred nekoliko dana general Čikenlik, admiral Hareud i načelnik štaba, general maršal Jeger poslali svoje čestitke generalu Mihailoviću.

General Mihailović koji uživa veliku popularnost među srpskim narodom u celoj Jugoslaviji vodi dobro organizovanu armiju i jedna tako organizovana sastavljena prema prirodi gerilskog ratovanja, među 80.000 do 150.000 čimka kojima komanduju regularni oficiri jugoslovenske vojske. Veliki broj njih je poginuo u borbi i nekolicina na predlog generala Mihailovića za bratstvo i miroljubivost na preko radija. S druge strane, faktički da u okupiranom Evropi jednog generala Mihailovića ima regularnu vojsku pod njegovom komandom i što je je, ulilo da neprijatelj i Jugoslavije. Nemački i Italijanski vojnici izjavili su da u vojske generala Mihailovića i njegovu vojsku. Nemačka za to obećava i decu generala Mihailovića uzela na odgovornost obećati veliku nagradu licu koje ga ubije. Posredstvom i se traže i dobro organizovane armije nametne velike gubitke i jednog neprijatelja. U toku prošle godine čim održava oko 30.000 ljudi u okupiranom Jugoslaviji. I ta brojka bugarskim i nemačke i mađarske i regularne i rezervne vojske i isto tako 15 batuljima i tasi. Na taj način Mihailović ima ogromne uspehe u svojoj vojsci.

biti nego svima sjećnostima i u ovom istu raskoj braci

Objavljena komuniké je jedan od mnogih hvalospjeva kakvi su bezbroj puta obznanijeni u emisijama Londonskog radija, govorima ministara i na druge načine na koje su veličani lik i djelo Dražine. Citirani komunički je neobičan po tome što je 11 dana kasnije ispravljen u zvaničnom saopštenju vladne Direkcije za informativnu službu. Naime 16. decembra 1942. godine to saopštenje je naslovljeno kao *Jedna ispravka*. "U jučerašnjem broju našeg Biltena objavljen je tekst jednog saopštenja pod naslovom *Komunike Kraljevske Jugoslovenske vlade u Londonu o radu generala Mihailovića, Ministra Vojske, Mornarice i Vazduhoplovstva i načelnika Staba Vrhovne komande*

Citiramo samo da izjavimo da je ovo saopštenje pogrešno objavljeno kao komunike Kraljevske Jugoslovenske vlade. U stvari, ona obavještenja data su iz Vojnog kabineta"

Dan kasnije objavljena je *Ispravka ispravke*. Ponovo je 17. decembra iste godine iz Direkcije za informativnu službu, kao *Popravljeni javnosti, utpremičeni, Zvanično saopštenje* pod naslovom *Ispravka*.

"U jučerašnjem broju Biltena izšla je jedna ispravka povodom komunikea o radu generala Mihailovića i kampanji koja se vodi protiv njega. U ovoj ispravci rečeno je da su ona obavještenja data iz Vojnog kabineta. Komunike koji je objavljen u Biltenu broj 202 od 15. decembra pretstavljaju zvanični komunike Ministarstva Vojske, Mornarice i Vazduhoplovstva u Londonu."

Sedmi dio:

**SPECIJALNE PORUKE JAVNE LISTE PRESU-
DA POD SLOVOM "Z" I "CRNE TROJKE" NA
LONDKONSKOM RADIJU**

Druga "Nevjenka i Ćirk su sadržali i veliki broj drugih nestandardnih i u Zagrebu" (22. VIII 1942).

Treća (24. avgusta) "Specijalna poruka Prijatelji 192 sađe topie po drave prijateljima 723" (24. VIII 1942)

KAD DOMOBRANSKI PUK "POBEGNE U ŠUMU"

Živan L. Knežević, šef vladinog Vojnog kabineta, 27. decembra 1942. godine šalje uredniku BBC-a za Balkan Hubertu Harrisonu pismo – oslovljavajući ga sa "Dragi Harrison". U tom pismu Knežević obavještava tog urednika da "general Mihailović molí da se preko Londonškog nadzira to pre uputi poruka Domobranskom puku koji je početkom decembra pobjegao u šumu. Šta, ar je istina. Molim da odas na se u prvoj narednoj večernjoj emisiji objavi ova poruka. Šaljemo ti kopiju, a sutra će ti dobiti ova istu poruku porisanu od strane Predsednika Vlade... Ovu poruku ću ja da pročitam".

I ta poruka, kako ju je predstavio Knežević, ovako je izgledala: "Našim frontovima ujedinjeni narodi imaju izuzetnu. Nemačka se odavno brani. Početkom decembra jedan puk Domobranaca pobjegao je u šumu – to puk koji do sada nije htio da sarađuje sa našimcima ustašama. Načelnik stabla Vrhovne komande i zastupnik Mihailović poziva ovaj domobranski puk i naređuje da se odmah stavi pod Vrhovnu komandu Jugoslovenske zapke. Ponajstano."¹⁰⁹

MAJOR KNEŽEVIĆ MIMO REGULA BBC-A

Neregularne proturanje poruka na otkrivanju izdajnika u Jugoslaviji učestalo je vršeno u svim emisijama. Iako su specijalne poruke – u njenim okvirima spiskova – ličile na evidenciju za primjenu slova Željezničani emisijsima unišle nemir i pomjetnju unutar BBC-a – njene redakcije za emisije namijenjene Jugoslaviji – te u zvaničnim organima nadležnim za propagandu – nisu, ranim pričinama otkrivanja Velike Britanije. To je promptno iskazano i u pismu demaršu kraljevskoj jugoslovenskoj vladi. Evo kako se to sve odvijalo:

109. Sir Fox D.V.K. 2.

1. Kako je Živan Knežević napustio službu u Vojnom kabinetu i otišao u Ameriku za vrijeme rata, poruka koju je poslao Harrisonu 27. decembra 1942. godine, pismu u kojima je za Fotića govorio da nije dovoljno entuzijasan u radu.

Na prijedlog Ralfa Marea 4. juna 1947. godine uputio ljubazno pismo kancelariji Kraljevske jugoslavenske vlade na ruke dr. W. Ideru kao šeta za propagandu pri izbjegu kakor vladi. Ralf je kako se može vidjeti iz pisma bio iznenađen i raznemiren. U utorak uveče u posljednjem momentu pred emitovanjem u BBC je stigla poruka koja je bila na specijalnu premijerovu poruku a radilo se o otkrivanju nekolicine izdajnika u Jugoslaviji. "Mislio sam da ova poruka ustvari dolazi od majora Kneževića. Bojam se da vam imam skrenuti pažnju na neregularnost ovog postupka. Ne samo iz formalnih i već i iz političkih razloga. Podjetio bih na pismo državnog sekretara sličnim sadržajima u koje se naglašava da svi priloz i dopisi tih vlada moraju stići u BBC 12 sati pre emitovanja. Kao što znate da vam ne bi stvarao teškoće BBC nije insistirao na striktnom postovanju ovog pravila. Ipak nije u redu da se orukiva na ta elastičnost zlorabljivajući do se mere i to tako jednom i nazajnom vesu kao što je specijalna poruka dostavljena BBC u svega nekoliko minuta pre početka emitovanja. Ne bi bilo zgodno da BBC u slučaju narušavanja kontrole nad onim što se emituje bude nateran pokazivanjem majora Kneževića, na dosledno i strgo provođenje 12 časovnog pravila i ja se nadam da mi nećete zameriti ako vas u ime BBC-a zamolim da se orukiv slučajevi više ne ponavljaju. Kako bilo, radi se o veoma važnim stvarima. Izgleda da je o pomenutoj poruci ili bar samo o ideji za poruku, gospodin Rendel britanski ambasador pri izbjegličkoj vladi u Londonu, o čemu razgovarao sa premijerom, da se na kraju tog razgovora premijer složio da otkrivanje izdajnika ne ide u program. Ipak u utorak uveče poruka je stigla u BBC i činilo se da je poslao premijer. Shvatite da je BBC u želji da udovolji premijeru, prihvatila poruku uprkos neregularnosti postupka. Ne nam da li je moguće da major Knežević nije bio upoznat sa premijerovom odlukom povodom ove stvari ali mi mi se da se doslo do nekakve zabune, jer je poruka stigla u premijerovo ime posto se ovaj dogovorio sa gospodinom Rendelom da poruka ne ide. U ovom slučaju ne radi se samo o političkom problemu jer kao što znate, i iste u ime jugoslavenske vlade zaduženi za korektno sprovođenje postupka već se tu pojavljuje i problem pouzdanosti. Razgovarao sam sa tužima vlastitim za saopštavanje imena ovih izdajnika i oni se učen da je major Knežević morao njih konsultovati pre nego što je pustio ovu informaciju kako bi bio siguran da njegovim objavljivanjem neće naneti štetu kanalima preko kojih su imena došla. Bio bih vam veoma zahvalan ako o ovome razgovarate sa majorom Kneževićem i objasnite mu praktične razloge za ograničenja kojih se mora pridržavati. Moj savjetak u pogledu jugoslavenske vlade je kao što vam je poznato, da pomazem a ne da bilo šta prećavam, razlog što sam ovo napisao je što rad na propagandi mora biti politički potpuno uspešan i bez ikakvog rizika po saopštenja kojima se barata. Sino sam razgovarao sa majorom Kneževićem. Ali nisam imao prilike da o ovome razgovaram sa njim, no to ću svakako učiniti ukoliko on bude nasao za potrebno. Zamolio sam BBC da ne ponavlja informaciju kako je major Knežević imov. zahteo sve dok se stvar ne razjasni."

PRIJE GNJE PRIMJENOM "ZAKONA NEUMITNE PRAVDE"

"Pamтите i bičujte sve. Daj suda i pravde je na vratima"

Članki vnešeni so bili na prvi pregled porinjeni v fond knjigarnice in
Lusk gradiva, ki so vsebovali vsebino glasila, za katere ne moremo
vrednoti propagande. Ne smemo pa zanemariti, da je bilo splošno
trajanje in vsebina knjig, ki so prišle v tiskarno, praviloma zelo kvi-
kletna, kar je posledica hitre stališča, ki so se porinili v tiskarno
konkretni in natančni, kar so bili izredno salonske naravnosti, da bi se
izrazilo splošno 17. avgusta 1947 govorjevala poročila. Iz tega
na Balkanu, izgleda, da so bile, čeprav so bile, da so bile, da so
redno izhajale. Stevan, njihove, čeprav so bile, da so bile, da so
si uredile [Dražina] svetnika, ki so bile, čeprav so bile, da so

Poslije bratim i sestre na stazu u zgradu koju je izgradio zajedno sa 2 desetak brać 1947. godine. Poslije Rade i Karla Jarda. Na Avo Rado i Bogdanu Rado i Bogdanu i Antunu piker prijavili su potom za njima kome su. Ali i ta gojda u do nečemu u ograđenoj parceli. Ili u toj gojdi su i kome su. Stupali su u kontakt sa njima i izgovorili su im i da su prijavili.

[illegible]

**ŽIVAN KNEŽEVIĆ SAMOVOLJNO MIJENJA LPUTSTVA
LONDONSKOG RADIJA**

Kako su Mihalović i njegov štab zapali u smrtnu opasnost zbog zavr-
zame oko pjesme "Kraljevic Marko i beg Kostadin" koja se pjeva na
planini Goliji i Sandzaku Kako je izostavljeno objavljivanje poruke:
"Mile podravlja Marka i molu da mu se odmah javi"

Brak zadośćtyszeń i brak wiary w to, że *the state* może przynieść zmiany. Wzrostęgeantybi-Dżakartasie i w innych miastach, a także w całym kraju, pojawiają się demonstracje. W kwietniu 1977 roku Nijssal i inne indonezyjskie przedstawicielstwa, składowe i z zagranicą, miały spotkanie w celu dyskutowania nad zwalczaniem korupcji i nadmiernego wydatkowania pieniędzy. *Kartono Marko* i *Let Kartidjo* znowo się spotkali, aby przedyskutować przedsięwzięcie.

skog savjeta dr. Stjepan Ivanović svojim aktom od 24. aprila 1942. godine obavještava ambasadoru ugarsku je u Ankaru Ilju Samenkovića. Iz toga akta se poslije može saznati da iz izumiranja što se pamturali a otkrivenje mjesto boravka Mihailovića i njegovog stana na planini Golubica Sandzaka. Ministar kraljevske dvorane, jedan od veoma aktivne brake Knezević, nekadašnji profesor preslikavanja, jednako Petra II. skrenuo je na to pažnju kako kaže *„minutku BBH“* i Urednik jugoslovenske sekse BBH. Harison je odgovorio na svoj način izjavivši da će to biti jesenje Jugoslovena u rati službu Velike Britanije. Zbog toga je ispružio pismo koje će bez prave potrebe poslati zategnut nespoznavim. Tako je zaključeno i tobožnje *„odavati i tajne“* o tome gdje se nalazi Draža. U istom vrijeme kada je rasprostrana partizanska kraljica: *„Mi smo u tek opkoljeni“*. To je mašta Knezeviću i vidnim vojnom kašnjenju bilo potrebno da još se učvrste svoje specijalne emisije koje u to vrijeme niko od Britanaca nije kontrolisao. Izaključeno je upućiti Urednicu izvjesno vrijeme emiti i vaša sve što im je padalo na um. O tome svjedoči serija *„Specijalni poruci narodu“* i ona sa saopštenjima o *„služi“*. Ali naprije o kraljevu Marku i odavanju tajne Dražinog boravka.

Predsjedništvo kraljevske vlade upremalo je kraljevskom ambasadoru Ilju Samenkoviću u kriptu pisma koje je spriječeno lrdi. U znanju 20. IV 1942. godine je njegov odgovor od 22. IV iste godine. *„Gospodine po uputstvu go pod na predsjednika jugoslovenske vlade u stvari je obavijestiti da u sedesem juče 13. aprila u 8.15 po podne kad sam otisao u Busutius gospodinu ministru dvorane čitao je ten tekst emije od 8.15 po podne koje je imala doći na red gramofonski plovci Kraljevu Marku i beg Kraljicu u profruceni po te emiisanja recima da je to pesma koja se poslednjih dana meću aprila pristi na planini Golubica Sandzaka. Ministar dvorane krenuo je pažnju g. Harisonu da ima krupnih razloga da u tome čitaju i Sandžak uopće ne pominu preko radija. Predložio je da se u propratnoj rečenici napiše da je to pesma koja se petala po jugoslovenskim brdima. Gospodin Harison pitao je nadležne za odobrenje i tako je učinjeno.“*

Gospodin predsjednik vlade upoznat sa ovom emijenom naredio mi je da vam na to skrenem pažnju da takva tizna i rečenice sa imenom Golubica Sandžak poslednjih dana aprila, tako je privode da čak kad bi predstavljala neku bitnu dovenu bi u istinu život generala Mihailovića mogao štati. Stoga je tako neopretna da u Nemcima i inteligencija nije tako tupi kao što se ponekad za mašta. Naredio da obimate i vaša emiju pažnju na poslednjih dana aprila u Golubici Sandžak i tome i nepoputstva serija koje je diskretnost. Za nosi jedan od bitnih elemenata uspeha.

Gospodin predsjednik vlade bio bi i sam veoma zadovoljan da bi bilo emije kako je moglo doći da takve mašine kreće i takve neopretnosti koje bi Nemcima gurnu uštimila neprocenljive usluge njihovoj stvari.”

nosti ovo ne dozvoljavat. Rekao sam g. Emericu da mi nije poznato šta znači ova poruka, ali da ću pitati pretednika glade. Pretsedniku kraljevske vlade referirao sam usmeno odmah u 11 časova. On pretsednik glade rekao je narediti da ovakve tim kapetana Emerica da predsednik glade ne sme niko da mi kaže šta znači ova poruka i da umolim g. Emerica da se ova poruka odmah objavi. Kapetana Emerica zovao sam telefonom u 16.30 i rekao poruku glade. Kapetan g. Emeric odgovorio je da će me i ja koji mislim objasniti da li se ova poruka može objaviti ili ne. U 17.30 isti par je telefonom da se ova poruka ne može objaviti jer oni ne znaju šta ona znači.

Činilo mi se da o ovom obavestim g. pretednika kraljevske vlade radi namira i da sam pomeno da bi ovakva dokumenta u arhivu kojeg se može doznati videti engleska saradnja sa jednom savezničkom ljudom i poverenje koje su imali sa engleskim crvenim krstom i u pretsednika kraljevske vlade.

MAJORI PODMEĆU PORUKU KOJE NE SPADAJU RADIJU

Premijer Slobodan Jovanović: "Preko vojnih emisija i spiskova lica stavljenih pod slovom "Z" mi najaktivnije pomožemo akciju generala Mihailovića, tražeci od svih Jugoslovena da se ujedine pod jednom komandom za oslobodenje Jugoslavije, a preko njih žigošemo i izdajnike koji smetaju radu generala Mihailovića"

I dr. Wilder i Kancelarija Kraljevske jugoslovenske vlade nasmili su se gluhim i slijepim na upozoravajuće pismo Rada Mjareca od 4. jana 1942. godine. Kao da to pismo i ne postoji, ono je upućeno nekim drugima a ne emigrantskoj vladi. To tvrdi i dr. Slobodan Jovanović a svjesti predsjednika te vlade. On je 8. jana 1942. otpremio pismo Kirkpatricka, kontroloru emisije ne službe BBC-a. Jovanović traži od Kirkpatricka da se poveća minutira emisija, a ko misli emitovati spiskove lica stavljenih pod slovom "Z" a koje su davane svakog četvrtka u trajanju od 10 minuta. Kaže da te emisije pripremaju i njegovi aktivni i lica jugoslovenske vojske "pod mojom uputicom i punom kontrolom." Dometniji je da su podaci koje su davali, emitovali zen ne preko K. Kirkpatricka. Hez na i sa drugih strana, jekati u da se te emisije isključito daju partizanima i Jugoslovima "naročito kod Srba." "Prekobitno zamjeriti da govorimo o ljudima na bojištu ove emisije u potpunosti dobijati i karakter poruka i Srbi i Hrvati i Sloveni i Mađari. Ove poruke mi upućujemo po traženju našeg Ministra vojke proslavljenog generala Mihailovića"

Osim toga preko vojnih emisija, "na radije" nije pomenuo akciju generala Mihailovića, tražeci od svih Jugoslovena da se ujedine pod jednom komandom i oslobode Jugoslaviju. Isto tako preko vojnih emisija žigošemo i izdajnike koji metaju radu generala Mihailovića. Preko vojnih emisija uticali smo da se prekine bratoubilački rat između Hrvata i Srba i među samim Srbima i

Hrvatima. U pili, ma da obavestimo ceo naš narod o sadržajima koji mu predstojе pri slomu Nemacke i kako treba sadu da rade. Dacali mo i trz ne vestije a frontova po svojoj imenitosti i po trazenju engleskog servisa u Rfu."

Majori Knezevic, Ruzdžavski su prkos prepisci i prigovornima anuist BBC i za emitovanje neodgovarajucih poruka, a da se citali spiskove lica koja se stavljaju pod slovo "Z". Tako su u vojnim emisijama 1941. i 1942. godine oznacili po triput vojvuku Draga Rebeka koji je "obezbedio Nemcima da se primaju i obavljaju poslovi Ministarstva ratnog i vojnog denarata Draga Mihailovica i Lezinski kapetan i kum Svenek i Rudolf putuju u ropstvo da bi kao nemacki pijuni bili u Srbiji. I na ove izdajnike primeniti slovo "Z".

Prva slova su stavljena i drugi lica. "Lazarevacima ce nas narod da dobro upamti sledece: Vojko i vrku potpuno je prosta godine iude da uziste glavni cetnicki tan denarata Mihailovica, oni su izveli dva ubistva ne stigavsi ostalo, zbog ovog je Vojko i vrku pobegao iz vojnog kraja i sad se po Donjem Milanu i u Beogradu seta. Stankovic Mirko i Jotti i Nedelci obavestili su organ u Kragujevcu. Mimitir postao Kosta i upotrebi marke u albume i poklanja ih Nemcima. Mikusa Trifun bivsi major ubio vojvodu Poceka, a novu Milos pokrenu Nemci Lautner u Bajnoj Bisti pod firmom Ljotica spasava srpstvo. U službi neprijatelja istice se komandant Ljoticevog odreda u Ardu, rezervni vazduhoplovni potpukovnik Jeličić."

SPISKOM LICA STAVLJENIH POD SLOVO "Z"

U toku drugog ratnog leta u emisijama Radija Londona namijenjenim saslušajima u Jugoslaviji otpocelo je citanje famoznih poruka i spiskova lica stavljenih pod slovo "Z". Prvi iljedno od prvih saopštenja Ministarstva Jugoslovenske kraljevske vlade u Londonu sa spiskovima pročitano je 2. i 6. juna 1942. godine. Neizdvojni su i spiskovi dijelovanje crnih trojki, cij se set bio ieno Draga Mihailovic. Evidentno je da se uzima u obzir i na njih primeni slovo "Z".

Prva set trojki u Jugoslaviji naredio je da se uzima u obzir i na njih primeni slovo "Z".

1. Pomocnik Armonica i Dordetu gori i od amog Armonica.

2. Negovani Papu iz Mionice i Ruzdžavski se sastanuci i vraku i Pratinovog odreda i Jovan Skava iz Vukova, Pratinovog opreda izdali su pokojnog majara Milica, sina slavnog vojvode Živojina Milica.

3. Boža Matić i Vaheta i Juhovoj Matić, u ter, iz i ipucaka kod Vaheta Milos iu Crkvu predsjednik pti ne i apu ke. M i Jovan Petrova predsjednik opiti ne Brankovine. Andelko Mihailovic bivsi narodni poslanik i trgovac iz Vaheta. Ruzko Tesu kapetan iz Mionice i i odikot iu nemackom grovdenim krdom zbog ubijanja Srba.

4 Mirko Marjanović iz Požege, predsjednik opštine pop Buba iz Čakla Ljubanica koji je sa Nemcima pobjegao 11. juna iz Čakla narodni izdajnik

5 Milan Popović bivši senator, sada ga Horri nazivaju za poslanika strza Saksakog, Bata Kopadinović steski ukećnik u Ljubovici Đuro Vuković Horri ga nazivaju za narodnog poslanika, Lasa Dimić bivši pukovnik sada komesar za personalna pitanja Dragi Jadin trgovac z Vukova Đurđe Perić, novinar Nedović (trebalo Aleksandar Stojinović), bivši general sada vojni stricnjak "Novog Vremena" pod potpisom Velocius.

6 Veselinović iz Duvana stani se da Nemcima da to vse brane i trojevi Buda, inspektor Ministarstva finansija dr Velmar Janković pomoćnik Ministra pravde i ministarstva i trojki takoma o ukidanju autonomije univerziteta

Za sve ove narodne izdajice, Šef trojki u Jugoslaviji naredio je da se uzmu u evidenciju i na njih primeni slovo "Z"

Drugo General Mihailović naredio je da saopštimo našem narodu da i joti, Pecanac i Nedić preko svojih agenata pred narodom izjavljuju da saradnju sa njim General Mihailović kategorički odbija i pomisao za ima kakvu saradnju sa njim narodnim izdajnicima Ovo da dobro upamte vi, Jugoslaveni, a narocito Srbi, General Mihailović ima fotografisano naredenje sa Nedovićim potpisom za uništavanje izvesnih delova jugoslovenske vojske

O broju lica stavljenih pod slovo "Z" ima različitih tumačenja Mnoga su još neotkrivena u arhivama Razlike se pojavljuju i u pokušajima da se objasni kako su poruke te vrste kojima se izdajci osuđuju na kaznu smrti koju će izvršiti crne trojke uopšte dospjele u emisije Londonskog radija I ne samo BBC-a Te poruke, bolje rečeno prijetnje i presude, otpremane su i na talasima Jerusalimskog radija, onog koji je dnevno pod nazivom Karadorde

Onde Dražina radio stanica Karadorde" ponovo se 15. decembra 1942. godine anglijski Radio Jerusalem. Voditelj, emisor tog dana Petković pitao slušaoce "Da li nas slušate sa olovkom u ruci" Strojari Stefanović, Fabrika konzervirane iz Kragujevca platice skupo za svoju ročnu nedelju Nad njim se se primeniti slovo Z Neće umati Mi čujemo sve Mi znamo sve

"Jedan manje" dodaje drugi voditelj Nedović i na ime lica sa listu "Z" koji su egzekutori četničke trojke, nastavlja "Šef trojki u Jugoslaviji izradio je Z nad Dimitrijem Milojevićem šefom izpostave u Blatima Spremite se još i vi, preostali izdajnici

Emisije ove stanice su svakako završavale "Slušali ste svoju radio stanicu Karadorde Mi smo vas glas Mi smo glas istine Slušajte nas i tako vreo Nas je snik Spremite se spremite, četnici Ne se gesto Sverom u Boga za Kralja i Otadžbinu"

u Jugoslaviji naredio je da se na sve ove narodne izdanke primeni slovo "Z" shvodi spisak njih i šal trojki u Jugoslaviju naredio je da se Nikola Grube-
rić iz specijalne policije Uprave Grada sa agentima Novakom Bogdanovicem,
Svetislavom Popovicem i Stefanom Filipovicem stavi pod slovo "Z"

Drzavne depese u kojima je šef trojki u Jugoslaviji naredio je da se imena
osudjenih lica izmazu u evidenciji i na njih primijeni slovo "Z" praznik sa i
kroz ruke predsjednika zbjeglike vlade Slobodana Jovanovica. Tako je 22
avgusta 1942. godine predsjednik vlade isticao: "da se na spisku nalazi i
izvestni profesor Bulic iz Cacka. Za njega je izneseno da je opasni ljuticevac,
da je sa Njemcima bezovlastno iz Cacka i da njegov daljnji sud treba
naglo izići."

"Postupajući po predlozima detentni Mihalovica putem Londonskog
radija a pod naslovom "Zvanica saopštenja Ministarstva vojske" na dan 2 i 8
juna ove godine saopšteno je da je šef trojki u Jugoslaviji naredio primenu slova
"Z" pored ostalih i na profesora Bulica. Ovo saopštenje dato je u di i matu i
to 2 juna u emisiji od 17.30 do 18.00, juna u emisiji od 20.15 do 21.00. I beogradski
list "Novo Vreme" u svome broju od 31 jula na tretni treći donio je informaciju
"Ubistvo profesora Bulica". Čačak, 30. jula.

"Danas u 12 i 30.30.30. napadnut je na ulici profesor i poznati nacionalni
radnik Dragutin Bulic od strane nepoznatih lica, koja su na njega ispalila ne-
koliko revolverskih metaka i pobjegla u nepoznatom pravcu. Bulic je podlegao
ranama. Za ubicama su upućene potere"

"Do sada je general Mihalovic naredio da se stave pod slovo "Z" sledeci ne
mački saradnici: " shvodi spisak lica koji ce doći pod nož ili metak crnih
trojki "Za sve ove narodne izdanke šef trojki u Jugoslaviji naredio je da se uzmu
u evidenciju i na njih primeni slovo "Z" stalo je obavljeno 2 i 8 juna preko
Londonskog radija.

Predsjednik Ministarskog saveta Slobodan Jovanovic pise da je u emisiji
preko Londonskog radija 13. avgusta izdato sledeće saopštenje:

"U poslednjih pet dana primljena u navedenoj od generala Mihalovica da
se stave pod slovo "Z" i izmazu na listu "Zarobljeni" saopštenje preko Londonskog
radija i verovatno otkrivenje i biti izvesno u toku iduce nedelje. I to koja ce
biti razlika pod slovo "Z" iem sledećih: " shvodi spisak lica Slobodan
Jovanovic dalje pise: "I mogao jsmo izdati da general Draža Mihalovic prime-
njuje mirna kama za Nedelje i nemirne saradnike. Ova fakat, kad ne bi bilo
drugih jsmo pokrili u apsurduost tuda da general Mihalovic saraduje
to la sa silama Osovine bilo u njegovim pomaganja.

Tekst ovog Jovanovica je prvina dostavljen i to se navod na imenu
"Grupe Min. Dvora N. V. Krupa P. Predsed. Min. saveta g. Krimovica g. Kreku
Min. obrazovanja g. Golub. Direkt. za informacije g. Vidleru i dr. Sve je ovjeto
svojim potpisom "Predsednik Ministarskog saveta, Zastupnik Ministra vojske,
mornarice i vazduhoplovstva dr. Slobodan Jovanovic."

"CRNE LISTE" KAO JAVNE OSUDE BEZ IKAKVIH DOKAZA
Diplomatska prepiska i upozorenje za skidanje "Z" listi kao oblika
četničkog terora putem radio-emisija

Predmet ove d pismatske prepiske o propagandi prema Jugoslaviji pred-
stavljaju lista koja je poslata Daglasu H. Harvadu u Bernu 1950. "Nase misle-
nje je bilo i jos uvek je to da jugoslovenska vlada oponasala i koristi tunc to-
rove vedu i unutra nje nestajanje i iznosi imena "zapadna" i naravno ovih bez
obzira na to sta kaze Mitbarn — protiv kojih dokazi nisu bili ubedljivi. Sta i
tuc sluze kao sto je onaj sa Dragim, jer onoj nem zefom progredake politike tu
nagledno nema opasnosti da se mena gadi o kojima se radi popatljivu na Mi-
tbaru i ovim i ovim isti jer su komunisti i dalje ima uverenja da treba biti kraj i
oprezan u ovim javnim osudama."

[illegible]

Kukci su part zant bili van *cerni škog* *akoma* - et nasa bili na nro listama
jer su razbojce kao i akv das je - nrogi v drugit de m o uba - anutafasista vsere
mimo svake liste

Radice 1. knježevice piše: "73 imena na /" listu emitovanoj na HBC i u odnosu na jednu listu sa 25 imena koje je pugu sa ovenske vladu emitirao i saopšteno Miha lexu, ali nije emitovano. Kada su britanske vlasti otkrile njihova namjenu obustavile su emitovanje ovih listi.

Ako su obustavljene i indijske emisije, Z'listi ni e prestala nega nastav
jena teroristička praksa četnika. Na tih su nacim umoreni mnogobrojni Srbi
među njima i Kosta Petranac, u roni 1944. godine.

19. "Решение Арбитражного суда" Книга 1) 2) 3) 4) 5) 6) 7) 8) 9) 10) 11) 12) 13) 14) 15) 16) 17) 18) 19) 20) 21) 22) 23) 24) 25) 26) 27) 28) 29) 30) 31) 32) 33) 34) 35) 36) 37) 38) 39) 40) 41) 42) 43) 44) 45) 46) 47) 48) 49) 50) 51) 52) 53) 54) 55) 56) 57) 58) 59) 60) 61) 62) 63) 64) 65) 66) 67) 68) 69) 70) 71) 72) 73) 74) 75) 76) 77) 78) 79) 80) 81) 82) 83) 84) 85) 86) 87) 88) 89) 90) 91) 92) 93) 94) 95) 96) 97) 98) 99) 100) 101) 102) 103) 104) 105) 106) 107) 108) 109) 110) 111) 112) 113) 114) 115) 116) 117) 118) 119) 120) 121) 122) 123) 124) 125) 126) 127) 128) 129) 130) 131) 132) 133) 134) 135) 136) 137) 138) 139) 140) 141) 142) 143) 144) 145) 146) 147) 148) 149) 150) 151) 152) 153) 154) 155) 156) 157) 158) 159) 160) 161) 162) 163) 164) 165) 166) 167) 168) 169) 170) 171) 172) 173) 174) 175) 176) 177) 178) 179) 180) 181) 182) 183) 184) 185) 186) 187) 188) 189) 190) 191) 192) 193) 194) 195) 196) 197) 198) 199) 200) 201) 202) 203) 204) 205) 206) 207) 208) 209) 210) 211) 212) 213) 214) 215) 216) 217) 218) 219) 220) 221) 222) 223) 224) 225) 226) 227) 228) 229) 230) 231) 232) 233) 234) 235) 236) 237) 238) 239) 240) 241) 242) 243) 244) 245) 246) 247) 248) 249) 250) 251) 252) 253) 254) 255) 256) 257) 258) 259) 260) 261) 262) 263) 264) 265) 266) 267) 268) 269) 270) 271) 272) 273) 274) 275) 276) 277) 278) 279) 280) 281) 282) 283) 284) 285) 286) 287) 288) 289) 290) 291) 292) 293) 294) 295) 296) 297) 298) 299) 300) 301) 302) 303) 304) 305) 306) 307) 308) 309) 310) 311) 312) 313) 314) 315) 316) 317) 318) 319) 320) 321) 322) 323) 324) 325) 326) 327) 328) 329) 330) 331) 332) 333) 334) 335) 336) 337) 338) 339) 340) 341) 342) 343) 344) 345) 346) 347) 348) 349) 350) 351) 352) 353) 354) 355) 356) 357) 358) 359) 360) 361) 362) 363) 364) 365) 366) 367) 368) 369) 370) 371) 372) 373) 374) 375) 376) 377) 378) 379) 380) 381) 382) 383) 384) 385) 386) 387) 388) 389) 390) 391) 392) 393) 394) 395) 396) 397) 398) 399) 400) 401) 402) 403) 404) 405) 406) 407) 408) 409) 410) 411) 412) 413) 414) 415) 416) 417) 418) 419) 420) 421) 422) 423) 424) 425) 426) 427) 428) 429) 430) 431) 432) 433) 434) 435) 436) 437) 438) 439) 440) 441) 442) 443) 444) 445) 446) 447) 448) 449) 450) 451) 452) 453) 454) 455) 456) 457) 458) 459) 460) 461) 462) 463) 464) 465) 466) 467) 468) 469) 470) 471) 472) 473) 474) 475) 476) 477) 478) 479) 480) 481) 482) 483) 484) 485) 486) 487) 488) 489) 490) 491) 492) 493) 494) 495) 496) 497) 498) 499) 500) 501) 502) 503) 504) 505) 506) 507) 508) 509) 510) 511) 512) 513) 514) 515) 516) 517) 518) 519) 520) 521) 522) 523) 524) 525) 526) 527) 528) 529) 530) 531) 532) 533) 534) 535) 536) 537) 538) 539) 540) 541) 542) 543) 544) 545) 546) 547) 548) 549) 550) 551) 552) 553) 554) 555) 556) 557) 558) 559) 560) 561) 562) 563) 564) 565) 566) 567) 568) 569) 570) 571) 572) 573) 574) 575) 576) 577) 578) 579) 580) 581) 582) 583) 584) 585) 586) 587) 588) 589) 590) 591) 592) 593) 594) 595) 596) 597) 598) 599) 600) 601) 602) 603) 604) 605) 606) 607) 608) 609) 610) 611) 612) 613) 614) 615) 616) 617) 618) 619) 620) 621) 622) 623) 624) 625) 626) 627) 628) 629) 630) 631) 632) 633) 634) 635) 636) 637) 638) 639) 640) 641) 642) 643) 644) 645) 646) 647) 648) 649) 650) 651) 652) 653) 654) 655) 656) 657) 658) 659) 660) 661) 662) 663) 664) 665) 666) 667) 668) 669) 670) 671) 672) 673) 674) 675) 676) 677) 678) 679) 680) 681) 682) 683) 684) 685) 686) 687) 688) 689) 690) 691) 692) 693) 694) 695) 696) 697) 698) 699) 700) 701) 702) 703) 704) 705) 706) 707) 708) 709) 710) 711) 712) 713) 714) 715) 716) 717) 718) 719) 720) 721) 722) 723) 724) 725) 726) 727) 728) 729) 730) 731) 732) 733) 734) 735) 736) 737) 738) 739) 740) 741) 742) 743) 744) 745) 746) 747) 748) 749) 750) 751) 752) 753) 754) 755) 756) 757) 758) 759) 760) 761) 762) 763) 764) 765) 766) 767) 768) 769) 770) 771) 772) 773) 774) 775) 776) 777) 778) 779) 780) 781) 782) 783) 784) 785) 786) 787) 788) 789) 790) 791) 792) 793) 794) 795) 796) 797) 798) 799) 800) 801) 802) 803) 804) 805) 806) 807) 808) 809) 810) 811) 812) 813) 814) 815) 816) 817) 818) 819) 820) 821) 822) 823) 824) 825) 826) 827) 828) 829) 830) 831) 832) 833) 834) 835) 836) 837) 838

c. The final report of Dr. [redacted] Belgrade, 1947, on the results of the FBI's Red baiting campaign conducted by the American Hq. was also sent to you?

PODRŠKA KRALJA PETRA "CRNIM LISTAMA" I SLOVU "Z"

Kralj od Čerčila tražio da se skine zabrana i da se ponovo objavljuju imena na listama pod slovom "Z"

Kralj Petar je 9. decembra 1942. godine predao poseban Memorandum predsjedniku britanske vlade Vinstonu Čerčilu. Kraljev Memorandum Čerčilu pratio je zabeleska Vojnog kabineta izbjegličke vlade nastanjena 10. decembra 1942. godine i namijenjena predsjedniku britanske vlade. U zabelesci se traži da se ponovo objavljuju imena koje je Draža stavljaao na liste pod slovom "Z". Mihailović, pored biljeske, preklanja da se objave i sva druga imena lica sa tih spiskova.¹⁴ Kako ta zabiljeska sumi i za sebe dovoljno jasno govori o stanju četničke propagande iz Londona prema Jugošlavi i zavređuje sva izvode. Na kraju je uz sve to, zapisano: "Kralj je na dan 9. decembra lično predao Čerčilu i usmeno objasnio ovu zabelesku".

1. U Srbiji je izvestan broj lica u arduju za Nemcima počeo da vrta slova ne nad svojim narodom i nad odredima generala Mihailovića. Ova ta general Mihailović stavlja pod slovo "Z" i molu da se njihova imena objave preko Radio Londona. Ovo objavljivanje ima dvojak cilj: skrene pažnju našem narodu na ta lica i moralno utice da se njihov broj ne povećava. Do sada je objavljeno oko 40 lica a ima još oko 30. Za svakog se kaže i sta radi i enzura ne dozvoljava da se sve ova lica objavljuju preko radija, iako general Mihailović neprekidno moli. Za ubijanje oficira i boraca generala Mihailovića po celima i gradovima vršili je teroristički kurs u Smederevu i 110 pristalica Uputa. Ovi ljudi već dva meseca strebljuju po Srbiji oficire generala Mihailovića.

General Mihailović je dostavio njihova imena i preklanja da se objave preko radija i enzura engleka to ne dozvoljava. Zbog ovoga svakog dana vrše se hapšenja po celima i gradovima strebljuju pristalice generala Mihailovića i sv narod ne zna koga treba da se čuva. A svi teroristi predstavljaju se kao pristalice generala Mihailovića. Preko Radio Londona Englezi stavljaju partizane i o njima govore isto kao i o generalu Mihailoviću i odredima jugoslovenske vojske. General Mihailović skrenuo je pažnju da ovo u najvećoj mjeri škodi i engleskim interesima.

NESPORAZUMI ZBOG SPISKOVA I SPECIJALNIH PORUKA

U dokumentima o radio-emisijama u Arhivu BBC-a (Reading) su uko-ratene sveske knjižica na engleskom jeziku. Rukom su pisani zapisi u prijevku radio-emisija BBC-a na srpskohrvatskom i slovenačkom jeziku. Obuhvataju

¹⁴ Zabeleska je registrovana pod brojem V. K. 111. Zabeleska za V. Čerčila, kut. št. št. br. reg. 28/3.1.

period od 1941. do 1945. godine. Tu knjigu zovu Log, to je vrsta *brudskog dnevnika*. Iz nje se može vidjeti koji su tokom proljeća i ljeta 1941. godine u tim emisijama učestvovali spikeri: neki od njih i kao prevodioci i komentatori. Spominju se Vasiljević, Slavko Klemencić, Đusko Jovanović, Ann (Nada Jovanović), Mihovlj Sudić, Vernaza (Vernazza), N. Dinović, P. Jević.

Kontrolor u radio studiu BBC-a je odlazio nakon svake emisije ručno upisivati svoje ocjene – upiske, ne unositi detalje. Miroslav Jevtović je imao u rukama debele sveske pune zapisa i kontrolora. Ali iz njegovih biljeski mogao je vidjeti ko je učestvovao u emisijama. Među imenima koja se nalaze u tim sveskama je gotovo najčešće Grga Žitoper.

Kontrolori su bilježili i spiskove emitovane u emisijama na srpskom jeziku skraćeno nazivom jugoslovenskim slušaocima. Među tim spiskovima su i ti koji su imenima od ikvanih unaprijedenih u sve članove razdvojenih od bilo kakvog cenzura. Sudeći po dokumentaciji Arhiva BBC-a zbog tih spiskova, a naravno zbog specijalnih poruka upremljenih na radio, čistoća počinu su stvarati nesporazumi. Nastali su između drugih ka Radiu iz Londona i majora Knezevića i Rado, visokog komandanta i pripremanje emitovanih specijalnih vojne emisije. Iznasile su ideje urednika H. D. Harcourt, koja je komunicirala sa suradnicima i govornicima izvan BBC-a, došlo je i sukoba sa maštom zbog njihovih specijalnih emisija – poruka. Đusko Jovanović, koji je sve godine bio spiker u tim emisijama, sjeća se tih nesporazuma u Sekciji BBC-a za Jugoslaviju. Posebno su sporne bile vojne emisije – duh specijalnih poruka u njima. Građa Vojne emisije od 29. avgusta 1942. godine dostavljena je i Vlada i D. Rekon za informacije. Major Z. V. Knezević imao je sa vrhovnim Predsjedništvu Vlade tu građu preporučiti i reći je: "Prema naredenju Predsjednika Ministarstvom obavio u putu pod 2. dostavljen je naravno dopisima – mišljenjem da je naravno moćno pronaći u emisiji 29. avgusta tekuce godine na radiju. Građa Jugoslavije – istanje ovih dopisima po potrebi može dati izvesti jednim oficir Vojnog Kabineta". U zvanični pečat na saopštenju – citirani je dopisio: "Video u formu" i u zagradi taj major Z. Knezević je još napisao: "Originalni paraf Slobodana Jovanovića" i saopštenje su, dakako, objavljena istog dana.

Govorila su o orazanim sukobima ruskih i njemačkih trupa i Žitkovu koji je postao "prvi pomorski stalpina" pa sve garniturno "specijalnom porukom, broju 133, primili moćne pismo". Sljedeći nagovještaj Berlina za sklop pad Staljingrada, podaci o proizvodnji oružja u Njemačkoj, pa redovni komentar jugoslovenskog novinarstva na kraju – opet specijalna poruka.

TRI RAZLOGA PROTIV DENUNCIRANJA LJUDI I EMITOVA- NJA JAVNIH OSUDA POD SLOVOM "Z" NA RADIJU

Ralf Mjurić je ekspediran na pismo dr Widera, šefa Internacionalnog odjeljenja jugoslovenske kraljevske vlade, napisano 25. odgovor je 29. septembra 1942. godine Rietu o odgovoru vojnog kabineta na Ralfov dopis u vezi sa javnim osudama pojedinaca u Jugoslaviji. *"Čini mi se da moram naglasiti da je moj zahtev iz prethodnog pisma upućen na saglasnost Forin Ofsisa. Sada ga ponovo potvrđujemo iako osude se moraju zadržati na minimumu da potpuno izbeći. Ne možemo donositi sve željene informacije iz Jugoslavije, a posebno zato što su neke od njih možda netačne. Čemu je verovatno uzrok strastičnih događaja unutar zemlje. Kao što vam je poznato, politička preporuka današnjeg trenutka nalaze da se neuma pažljivo rešavaju unutrašnji problemi. Ova preporuka sledi i Vlada Njegovog Velikanstva, tako da i u slučaju svih javnih osuda moramo biti jako pažljivi"*

Mjurić je kopiju pisma dostavio i Kirkpatricku. Izrazio je nadu da "podrska Vojnog kabineta kraljevke vlade" o. n. Mihailovića neće trpeti bitno zbog netačnosti obima ovih informacija u emisionama.

Šef Ralfovi g pisma dijeli i Forin Ofsis. Tice se i saopštavanja osuda koje su sa Londonom radi u izricane pod slovom "Z". Da li se za osude pod slovom "Z" krivica može preneti samo na uhte Vojnog kabineta, zbog čega vlade u Londonu? Spiskovi su stizali sa Ravne gore. S njima je upoznavani iz jugoslovske vlade ili bar njen deo – naj koji sa sačinjavali srpski ministri. Za njih su znali i u Internacionom odjeljenju koje je pri toj vladi vodio dr Venceslav Wlder Mjurić, u svom pismu nije kategoričan kaže da su neke informacije "možda netačne" a još ne osporava ni britansku "podrsku Mihailoviću". Pri tome insistira da se ne emituju *sve željene informacije*. U tom insistiranju se izražavaju dvojake naznake: jedna usmjerena ka njoj natskom profesionalizmu po kojem je BBC poslovno opredijeren, a druga još bitnija, da nastaju prve pukotine na relaciji i u odnosima između ovog radija i propagandnog aparata izbjegličke vlade.

Iz Forin Ofsisa sa potpisom D. Howarda stiglo je 10. decembra 1942. godine pismo i na adresu dr Dragoslava Pavlica, jugoslovenskog ambasadora u Londonu. Na me to pismo je odgovor na ed-memoar koji je Profik 18. novembra u ime emigrantske vlade predao Forin Ofsisu. U ed-memoaru se traženo da se BBC u dađe odobrenje da u svojim jugoslovenskim emisijama objavljuje "izvesne spiskove imena koja general Mihailović saopštava jugoslovenskoj vladi".

"Mi leu da u Vam veš prekratit se to. i tek u trina smpa da putem vid ja
denat namo to i egi imena dengeri Minato. tegeat ek sopstari. Na pr
som nastu to to; apasovet da e kompromitovet na i ista a egi i denatovom
Minato e em u ad ek a le zeta na vati u imena ko i a ve bna tegeat a
na i ista. Na drugom im ta a ek a mogue da dengeri Minato a pogre m
obterten. nate egi od a n t a, obzrom da je ot premarin da e daci
vina em a m i v i v o n i t a a n t e n e a t e k u t a z u d a p r o u a o p u t d i
na e n b i e t e k i k o i p e m i t r e n a t e m o n a t t a m e d a n o t o n o e i t o t o
u n e m i d a n e m e t i t i n e t a t e. Na t r e t i t o g e t a t a t e o d o v i d a p r e d i n i
t r e n a t i j e t e t e k o p r e d l a e d e m i t M i n a t o i t r e n o v o r e t e n i
n t e a k d a t e m o t i d a a n e o g a z o m i t r a t e b a r n e s t o v i m o z e b i t d e b r o i t z a
d e n e m M i n a t o s a n a u l u g o s t a t i t a m o m a z e n a r u k u n a t a z a t e
u s k i m n e p r y a t e h i m a"

"Dok je riješio čieda i prijavio na BBK. Oni mi je zeli i na ostu
 vanje razreke. I to samo ika budimo mitali da u a u e operativu su
 operativu e ta ke gles sta. Sada bi kol te pomenali u Va em pismu di nemicki
 plinov i da od ent du mti u lugu lican. prebi li za u a i to da te pravi li
 prijaviti e dozentu. Mti u u a te u b to prebiat. Nemicki a am abin. piti
 po ma em mti liti u u a kilegor iu prebiat i ta e i da e i pitebi. u a e
 da e i u i to u a i kilegor iu. Medut in bi u mo im i a e i u a ke bi te u
 tak a da in da BBK u i ta ke i u a i liti u a i u em i em i u i u a i u a
 ona treba objaviti"

1. *Prerogative* – a special right or privilege
 2. *Prerogative* – a special right or privilege
 3. *Prerogative* – a special right or privilege
 4. *Prerogative* – a special right or privilege
 5. *Prerogative* – a special right or privilege
 6. *Prerogative* – a special right or privilege
 7. *Prerogative* – a special right or privilege
 8. *Prerogative* – a special right or privilege
 9. *Prerogative* – a special right or privilege
 10. *Prerogative* – a special right or privilege

[illegible]

Osmi dio

**RADIJSKI SPISKOVİ PRIZNANJA ČETNICIMA
"ZA JUNAČKO ODRŽANJE" ODLIKOVANIH I
RAŽALOVANIH "IZDAJICA KRALJA I NARODA"**

broje jugoslovenske vojske, koji se danas nalaze u fašističkim logorima, u hrvatskoj domobranskoj vojsci sve svedene i prevarene od raznih voda i vojvoda ustaških i četničkih bandi kao i one koji su još ostali po strani, a ukoliko nisu okrenuli svoje ruke a borbi protiv uočenog sopstvenog naroda, da stupe u redove NOVJ i za jedno s nama bratski, rami uz rami i svojim narodom, nastave oslobodilačku borbu za odbranu naše nezavisnosti, slobode i opstanka. Ukupno 30 oficira je potpisalo taj poziv.

Poziv su potpisali pukovnik Savo Orlovic, major Radoš Primenac, kapetan Vencimir Jerić, kapetan Branko Obradović, poručnik Ljubovacković, poručnik Milejko Mitrović, poručnik Ratko Martinović. Sve ovo su bili na položajima članovi Vrhovnog štaba, načelnici štabova, komandanti divizija, brigada ili njihovi pomoćnici.

Iverica voditelj vojnih emisija za Jugoslaviju na londonskom radiju major Knežević i Radoš Primenac objasnili su i imena onih oficira koji su pristupili za preokreta vojničke zakletve i odlazili u kraljev i narodni otpor. Često su radijska saopštenja Ministarstva vojske i mornarice "na osnovu prethodnog Načelnika štaba vrhovne komande armije kraljevskog generala Dragutina Matijevića" lisavani citirajući mnogi oficiri zbog "služenja neprijatelju". Mnogi su egzistencijalno i zbog bježnje srpskog razaravanja su i cesti i dugotrajni prevoznici pukovnik Savo Orlovic, konzulski pukovnik Radoš Primenac, potpukovnik veznik Butković, major Jerić, major Branko Lohmanac, poručnik kapetan Ljiljana Vencimir, poručnik Aron Jerić, poručnik Petar Cetković, Rudolf Štencak, kapetan II klase Zlatko Stamenić, potporučnik poručnik Miletica Đuk, Ratko Martinović i poručnik Nikola Sekulović. Među optuženima i razne vrstama su ne samo oni koji su prešli iz četničkih redova i svrstavali se u partizanske jedinice nego i oni koji su od prvog dana kao oficiri kraljevske vojske stali na čelo i organizirali otpor, kupujući time krvavim i posredno istaknuli vojnu i političku funkciju u NOVJ.

Četiri dana se oglašio i Radio Slobodna Jugoslavija. Oni iz Moskve 4. septembra 1942. godine komentariše saopštenje kraljevske vlade u Londonu i važno je napomenuti preko BBC, najvažnija je otpustila razliku da mnoge sarknute oficire i vojske "jer su aktivno sudjelovali u operacijama otpora i po namenu partizanskim odredima protiv okupatora, bratov svoj narod, vlada u Londonu nije time samo u potpunosti otpustila i mišljenja dužnosti, nego je pokazala partizanskim elementima u zemlji da mogu pod komandom Drage Mihailovića služiti kraljevini njenim vojskama i ne narodu". U komentaru se ukratko izjavilo da im potpisnici vlada u Londonu "njeni vojnici u zemlji pokazuju da nemaju ništa a da jedni koga i namenu borbenim partizanskim odredima jer poduzimaju i ostali i opredeljene korake, oni staju u ruke među namenu borbenim snagama, umesto patriotske volje za borbu protiv zapadnog neprijatelja."

Povodom vesti iz Londona o izlasku u otvorenu jugoslovenske vojske Ivica Radoš i potpisnika Partizanskim komitetu KP za Srbiju 1. avgusta napisao je saopštenje Država se naravno nije odrekao i ne kaže se odvojeno svojih prethodnih naproti, on u isto vreme preko radijske emisije za Jugoslaviju iz Londona

odlikovani Ordenom Karađorđeve zvezde sa macevima – a sve na predlog Ministra vojske i za junačko držanje pred neprijateljem pri čemu su svoje živote položili –“ (slučajni spisak imena i njihovih činova i funkcija u četničkom pokretu Završnica: "Nešto je bilo i veći pomen – svi putem herojima pod komandom legendarnog, junaka i velikog organizatora – činih kog generala Dimitrije Mihailovića – koji su pod njegovom komandom –"

Uz pomen putim herojima – emitovani su odlikovanja i unapređenja pripadnika četničkog pokreta u zemlji. Spisak ovih odlikovanih su dugacki, često i na pet kucanih stranica, koje se nalaze u Arhivu BBK-a. Svaki ponaosob je "na predlog Ministra vojske i načelnika Staba Vrhovne komande u okupiranoj Otadžbini" sa napomenom da su "svi nosioci novih odlikovanja ili činova oslobođeni iz placanja takse". Odlikovanja su različita. Zlatna medalja vojničke Karađorđeve zvezde sa macevima. Srebrna medalja za hrabrost pa pohvale pismenim naredbama-pohvalnicama ranga pukovskog i dr. Na dokumentima su dopisana slova "Ž" i Žika – što je značilo Živan L. Knežević i Ži kao znak da čita Vladimir Roždalski – majori redovni gost BBK-a, urednici i voditelji "specijalnih vojnih emisija".

Osim odlikovanja tu su i unapređenja u čin pjesadijskog potporučnika unaprijeđen narednikom pa u činove artiljerijskog pesadijskog ili konjičkog potporučnika itd. Radomir London je "8 i 9 septembra 1942. godine na predlog Ministra vojske i načelnika Staba Vrhovne komande u okupiranoj Otadžbini armijskog generala Dragobuha Mihailovića, objavio Ukaz Nj. V. Kralja koji je za pokazanu i izvedenu hrabrost u borbi protiv neprijatelja u okupiranoj Jugo latiji odlikovao i ordenom Karađorđeve zvezde sa macevima – generalatbnog majora Radomira Đurica – pesadijskog majora Keserovića R. Dragutina – rezervnog majora Bacočić Petra, pesadijskog kapetana I klase Smiljanića U. Dusana – rezervnog kapetana II klase Lukacević. Vojislava, artiljerijskog poručnika Vuckovića A. Zvonimira – potporučnika Buwatovića Radomira – Junkovića Milutina – Stojića Krstu, pa četničke vojskovođe – sveštenika Petru Radojevića i sveštenika Đurđa Momčila, a Ordenom Belog orla sa macevima – četvrtog reda – djeneratstbnog majora Pilera J. Velimira, konjičkog kapetana I klase..."

Isto onako kao što su putem radja mnogi oficiri ličavani činova – tako su, možda i još češće – dobijena saopštenja o unapređenjima i odlikovanjima. 16 septembra 1942. godine emitirala je posvećena licima koji su odlikovana Zlatnom medaljom vojničke Karađorđeve zvezde sa macevima – Ordenom belog orla sa macevima četvrtog reda – Srebrnom medaljom za hrabrost i drugim odlikovanjima. Uvek je ta saopštenja pratila i napomena da se svaka čina redova – kaplana i poručnika pohvaljena pismenim naredbama M. Ivanovića – pohvalnicama ranga pukovskog – "oslobađaju od placanja poreza". Komandant u odreda generala Mihailovića uveće im ova odlikovanja i unapređenja na primerak naredbe generala Mihailovića koja se nalaze kod njih."

Tu su – saopštenja sa dugackim spisakovima imena – i h narednika koji su unaprijeđeni "u čin prvača kog potporučnika, pa u čin artiljerijskog pesadijskog,

konflikatnog potporu i mlađi i mlade. Zbog dugackih spiskova odlikovanih i unaprijeđenih iskrsavale su i razmirice između komandanta BBK-a i majora Knezevića. Komandant je 6. septembra 1942. godine zapisao: „*Istovremeno Major Knezević dosao u skriptu s vremenom. Imao je dugacku listu rodoljubnih odlikovanja za koje mu je trebalo ne manje od sedam minuta i mogao im dati 3,30. Prekinuo sam ga pre nego što je pročitao. To su bila i na odlikovanja rebrnatih medaljama pa Knezević reče da će ga Ministar poćeti*“.

Ministar je dokluse bio sročio u komitet BBK-a neamsluiv. Stigao u tom sporu tek tek i čitao radikalno i osveti kojma je bio i od hrv. poznato ko je i na čemu pokazuje hrabrost i kojim borbama i ta kojem bojnom polju protiv kojeg neprijatelja za koje se nestednice da je odlikovan i unaprijeđen. Zna se da su povodom tih i ovih ordera i činova priredivane veće gozbe i organe. Posebno o njih koj su držali u rukama komandne pozicije. Kako li su svoje pohvale pa unaprijeđenja sa lopotnaskog radi a proslavili i činovi „*crnih trojki*“ i svi drugi koj su za pasem držali krvave kune dijeleći „*prava*“ svojih nacista i nestednicu i zivati. I njima kao „*noćim i te mima Karadordove*“ „*ve de i novo unaprijeđenim*“ ohrabruju ko i su na bojnome polju dobili ova najista priznanja našega nadodoga Krilja i naše Orahobine mi i a i dragi u zgnatitu naj i daju i i tam čestitamo ovo potpuno zadovoljeno pr i mite.

Dugo nakon pogibije Bosko i odrovica je vazio s cilava i i odenskog radi a i verno emisiji 8. oktobra 1942. godine potpove je i čitana ista od i kovanim Drzanim bitaka. Među njima se i „*pećati ko pomoćnik Misi i loma odlikovan Orednom Karadordove*“ „*ve de sa materima i Kotorinu Duan i re d i n p l o c n i n a r e d n i k*“ „*Zatim medijom Karadordove*“ „*ve de sa materima Orahobine*“ „*za pokazanu i navedenu hrabrost u borbama protiv neprijatelja*“ „*Major Knezević je potpuno demetno*“ „*Ova dva heroja pao su bratrimajedno sa antihetirskim majarom Boskom i odrovica i za Krilja i Orahobine*“ „*Viznate da je Bosko i odrovica poznati junak u Bosne i Hercegovine koji je na i ve a p o l j a z a d a o o k u p a t o r m a p o d k o m a n d o m n a s e g n a r o d n o g d o n a d e n e s t i l a D r a c*“.

U listu odlikovanih su i Generalstvari i n a c r i Z a h a r i e O s t o j i c i M i r k o L a z a r o v i c i „*O m v e r n i m a n a d n u c i m a d e n e r a l a M i h a i l o v i c a č e s t i t a m o m o v i s o k o p r i z n a n j e i s t e m t o u u s a d a s n j o j b o r b i n s t a l i c e r n i*“.

I u emisijama u kojima se govorilo u odlikovanjima ili unaprijeđenjima prevlaćena je prijetnja strahu. U to istoj emisiji i major Knezević je i ba v i e s t i s l u s a o c e u J u g o s l a v i j i „*Z a g l a n i t e k a F u r d e t i p o m o c n i k A n t o n o v i c i m a e t e r i s t a m a u B e o g r a d u P r i l i k o m u a s k a u n o v i s t a n m a n o m e k r e v e t u z a t e k a o j e c e d u l j u s a s l o v o m “Z”*“.

"Apel emisije" iz Londona

LONDONSKA PRIZNANJA DRAŽINIM BORCIMA U ŠUMI

Takav otprilike, naslov bi glasio za emisiju Radio Londona 23. novembra 1942. godine, koja je nazivana "Apel emisijama".

U vojnoj emisiji 29. oktobra 1942. godine jedan od dvojice majora vokalizirao Vladimir Rozdajovski slavio je Gorsku Gardu (Nj. V. Kralja). To kraljevsko veličanstvo je namre posebnim ukazom V. K. Br. 1648 od 22. oktobra 1942. godine podarilo toj gardi novu zastavu i naložio da se ona preda jedinici 1. novembra. "Obracamo se deneratu Mihailoviciu (gospodine Ministre Njegovo Velicanstvo Kralj je izdao narediti da se nova zastava preda Njegovoj Gorskoj Gardi kojom komanduje vitez beloga Orla sa mucedima porucnik Nikola Kalabic Saopstite Kraljevim gardistima da se njihov vrhovni komandant ponovno borim delima i Neka ih i dalje prati sve u borbi za oslobođenje našeg naroda".

A Apel emisija 26. oktobra 1942. godine javlja da je saopšteno "celom našem narodu" da je Njegovo Velicanstvo Kralj Ukazom svojim podario prvu zastavu odredima jugoslovenske vojske koji se u našoj Otadžbini već godinu dana i po junacki bore za slobodu našeg naroda i vaskrs naše Otadžbine. Ta prva zastava predana je 1. novembra Gorskoj.

II spiker: Gorska Garda Vašeg Velicanstva uz ognjenu učeske napreda, prihvatila je zastavu... (Ploča: marš)

I spiker: Specijalni izaslanik Njegovog velicanstva Kralja Petra II kojom je odredio Nacelnik staba Vrhovne komande da u ime Kralja preda zastavu Kraljevskoj Gardi bio je porucnik Neško Nedić. Onak predaje zastave izaslanik je uputio sledeći telegram Kralju Petru II

II spiker: "Nase Velicanstvo sretno sam vin sam dana sloboda našeg naroda brzo se priblizava uskoro cemo dodeliti nove zastave lahodnam pukovima nase narodne vojske, u slobodnoj Otadžbini (Ploča: marš)

U emisijama 19. novembra 1942. majori Kaezevic i Rozdajovski citirali duge spiskove unapređenja i odlikovanja toga dana je predsjednik major Dragisa Vasic unaprijeđen u čin rezervnog predsjednikog porpukovnika. Tih dana su imale često slušaoci u Jugoslaviji slušateljstva o njima koja su odlikovana ili unaprijeđena. Milorub Jevticovic pretpostavlja da su ti spiskovi zamjena ili možda posljedica nedostatka drugih zvaničnih vijesti koje bi spomenuti imali citati. U Arhivu BBC-a često se ne mogu pronaći dokumenta o odlikovanim vojama. Ali ako ih nema tamo ti spiskovi su sigurno sačuvani u Vojno-istorijskom institutu u Beogradu. Tamo su pripojene az podatke iz Arhiva BBC-a.

Saopštenja o odlikovanjima i unapređenjima lica koja su ih dobila u redovima četničkog pokreta pretpala su emisije Radio Londona. Hvalospjevi koje su citala dvojica majora su bila ispod nivoa ukusa. Mnogi slušaoci su, žedni

infantima i rana i porok na prgali i radu, ali su sve češće okretali rad i
skakali na mrtvašima i na kojima se oglašavala *Štobodni Jugoslavia*. Onda se
mogli čuti i polemika sa vestima na tragici radioštanica. Saznavali su da
u Jugoslaviji postoji i front NOP-a i njegove oružane formacije, a ne samo
četnici, pokret kako je to jedino isticao London i Radio-erusalim. U
neposrednom okruženju tih koji su sve to pisali, izdaleka dani ne mogu vr-
šiti hapšenje i objavljivanje spiskova strajkačkih i partijskih raspartovanih
u koncentracione logore u zemlji.

ORUŽANA BORBA ODOLJEVA NAPADIMA RADIO-TALASA

U svojoj raspravi o propagandi opšte napose o funkciji radio i to Stefan
Mimub Jevtović kaže da je to prom džba, okucavanje, rad, uvijek u rukama
onih što radio prevrtaju u crnu svjetlost i interesa. O drugima govore kada
to njima odgovara. Može da govori da su o tome što bitno obične lju-
de. Tako, 22. decembra 1941. kada je u Rudom formirana prva partizanska
brigada, London i radio govori kako je *porazena, razbijena u tančka gru-
pula*. Presrećno je zatim i formirana druge trike brigade. Radio to me-
ne govori. Porazi ustanika stvaraju nove frontove na radio talasima. Različe
strategije, taktike uslovljavaju hoće li govoriti i štititi neke na toj od-
pretkat politične izmislice. Izi. Voje jedne se sa moraju borbu u odjeljati
ofanzivama i kapetara. Jedno je to priznati borba preostala da odoljeva i
navazama radio talasa. Okrenut i prema neprijateljima, prema prijateljima
i prema samima sebi.

Ijad sa vezan za radio informacije. Siskaju ih i više razmjenjuju misle
Mnogu su da onoga što čuju zapisuju i umnožavaju. Tako je i vest Radio
London dospela u čem čeka list *Vidomdan* od 25. XI. 1941. sa završnim po-
takom: *Pročitaj i daj drugome da čita*. Nastalo je emitovanje rješenja pred-
sjednika kraljevske vlade, ministra vazduhoplovstva i pomorice i zastupnika
ministra vojske armiskog denervia Duse na Simovica i tome ka se sve isjava
činila i koji a predaje za pokazanu hrabrost i junacki držanje u borbanima sa
neprijateljem. Sve poimenice.

Taj isti Jovan Đonović je, 2. XII. 1941. poslao pismo pot-
predsjednika i jugoslovenske vlade u Londonu Štobodni Jevanoviću: *Dobro
smo saznali ne podataka o borbi partizana i o akcijama, partizani od strane No-
maka, izgleda da su partizani i riječno organizovani i odlučni da se bore do smrti.
Medu njima mogu se naći predstavnici svih društvenih slojeva: seljaci i građani
općine, vojnici, koji se nisu bjele i predati neprijatelju, radnici, profesori, studenti,
svetionici, advokati i drugi...*

Vest tome nije objavljena na Radio London, ali i na Radio Jevanovi-
mu, čiji je urednik bio taj isti Jovan Đonović.

Deveti dio

**VJERSKI PRAZNICI, KRALJEV ROĐENDAN,
NOVE GODINE I DRUGI BLAGDANI NA
RADIO TALASIMA**

BLAGDANI U SADRŽAJIMA LONDONSKOG RADIJA

U osim a četnaškim glasovima u zemlji – Londonski radio je kratkim cesticama prilično bogat sadržajima povodom raznih blagdana – novogodišnjih praznika, rođendana kralja Petra II – dana ujedinjena Jugoslavije 17. 9. 18. godine božićnih i uskršnjih praznika.

Novogodišnje poruke. – Tako je bilo 31. decembra 1942. za Novu 1943. godinu. Dr. Miha Krek je na srpsko-nemačkom jeziku pričao svaku poruku srpskom i nemačkom narodu. To su učinili i ministri Knezević i Rezđaković. U zasednici Vrhovnog kabineta M. Petrović je čitao tekove vesti. Pripremljeni su i pregledi događaja iz minulih 12 meseci – u suštini obećanja za predstojeću godinu. Iz okeana rata i nagovestaji predstojećih zbivanja nisu nosila izvesnost koja bi ohrabrala slušaoce. Pretekla je obično naznačavana kao poslednja godina rata – dan a za ne i predstojeća kao – godina pobede.

"Vечeras naš narod – ispraćuje jednu tešku i krivatu godinu. Vечeras naše mude i naše ljubav odlaze u prvoj ređu našim sinima kим marširaju. Naša hуba bиt vечeras – naša briga i naše mude odlaze ređama u beskrivnoj pepruci ne, ike strovadi. Vечeras – velikim patenama i velikim okusenama – kroz koje su prošli naši drugovi, oficeri i vojini u strobljenstvu. Dаž nam bоr, naša naša i naša briga i naše mude naša naša naša. U domu narodu vечeras – pri – povratu te ke godine našeg ropstva – mi pozdravljamo se koji su ožali i čemu našem narodu i otadžbini. I predstajmo vечeras u o poslednju godinu mučnотe i stradanja – elog našeg naroda i mi, čas pozdravimo da budete bratři, da i trajete još mi čemo sigurno opet biti slobodni..."

Pribeleživala se kraću druga godina rata – a famozni ministri Knezević i Rezđaković su u vojnom emisionama Radio Londona neprekidno sutrašnjeg 10. decembra 1942. godine oni poručili slušaocima u zemlji da miluji "jo – jedna teška zima – ikako poslednja pod Nemcima. Hteli su valda da se – naš narod – narocito naše i beglice i našu bezbrojnu troyad" – i da bi se zna da to neće biti poslednja zima pod okupacijom. Hteli su ape da – om sto u mučnотe nek – sa tom našom opadenom braćom i dečom podele poslednju paru i poslednju koru hleba. Jos samo ovu zimu – došli e nje dolazi sunce slobode.

Londonski radio e 9. januara "svajoj srpskoj braćo i sestrama zavezao – reću 1942. godinu. Imamo puno razloga da verujemo da će nas još u toku ove godine ogrepati u slobode i da ćemo doću Novu godinu dočekati u slobodnoj otadžbini i u krugu svojih milih i dragih"

Slobodna otadžbina i srpsku pobedu zavezao je 13. januara 1942. godine Radio Beograd. Posle dva decenja tuđinca Srbi u našim lebe – pronašli su svoj pravi put. Proslava je bila ispunjena slabim licnostima i radostima. Godina 1942. predstavljala je značajnu godinu srpske pobede – tada e nova Srbija – Na tim četinama – čestitamo srpskom narodu i – vеg na srećnu Novu 1942. godinu.

Kraljev rođendan na Londonskom i Jerusalimskom radiju – Glasila četničkog pokreta izdano su obilježavala rođendane kralja Petra II. Čini je to i Radio London (njegovoj vojnoj emisiji 17. septembra 1942. godine rečeno je da je ucci kraljevog rođendana nad Jugoslavijom bačena z aviona poruka *"našega mladoga kralja"*). Ta poruka, prema toj emisiji BBC, a glasi: *"Moje misli prate moj i vaski narod, molitve svoje upućujem za njegove mučenike i junake koji padose za čast, veru i Otadžbinu. Nadam se i želim ispeći stina onima koji se nal na koji nal n opiru omrznutim napadacima i narodnim izdajci imit. Budite uvereni da njihov otpor i njihova borba neće biti uzaludna. Veliki i moćni narodi sveta – Englezi, Rusi i Amerikanci – cine ogroman napore da unište pošudivlje nacističke i fašističke napadace. Nadam se da će se ovo uskoro ustvariti i da će sve porobljene i namučene sinove obaspati sinice slobode. Sa ovim uvodenjem i nadom, otvoga dana pozdravljam svoj mili narod i neka bude uveren da su svi moji napori, kao i napori moje vlade i naših saveznika, posvećeni tome cilju."*

Ovakvo od zemlje se zavjetuje u Britaniji. Kralj se mije za svoj i nad Mrtve je upućivao: "mučenicima i junacima koji padose za čast, veru i Otadžbinu."

Radio-Jerusalim 5. septembra 1941. emisiju posvećuje 18. rođendanu kralja Petra II. Dusan Petkovic na njegovim talasima čita: *"Mili Kralju naš, govori ti porobljena Otadžbina koja ti šalje preko brdova i dolina preko brda i planina preko reka i jezera i mora svoje natiplje i želje. Svoje natiplje nije podržav svoje vlaste i krene odanosti i duboke vernosti ti potodom Tvoje sutrasnjeg 18-og rođendana."*

"Govor, ti porobljena Otadžbina koju su neprijatelji iskrtavili na krst raspe li, u crno zavili."

"Znaš, mili Kralju naš, da će na sutrasnji dan ve naše misli biti posvećene Tebi. Sa nam u plakanj i moju proluc se utra more suza – suza bola i ponosa. Na sutrasnji dan, mili Kralju naš, mi ćemo Ti se zahotovati u natim umama i gorama, brdima i planinama odakle Tvoje ustaničke i etničke čete ne pre daju da daju primer vitezova i samoodržavanja na čast Otadžbine, da ćemo ti razda biti oerna i nek spremni svoje živote da položimo za Tebe i dobrodu naše mne Otadžbine. Tvoja porobljena Otadžbina prelazi dubokim prezivom prema svim onima koji pognuše glave pred našim vekovima neprijateljstvom. Uvredena Otadžbina znaće da im se oduži za tu izdajstvo. Ni jedan Vuk Branković neće ostati nekašnjen..."

U radio rođendanskoj poruci se pominju dvije vrste boraca: "ustaničke i četničke čete". To je još vrijeme nastajanja da se četnici svrstaju u redove antifašističkog fronta borbe. Kraljevska vlada je saveznik velikih saveznika i antihitlerovskoj koaliciji.

Obilježavanje Dana ujedinjenja naše zajedničke kuće – Osim prigodnih emisija posvećenih ujedinjenju, i Srbije i Crne Gore pa Kraljevne SHS koje su davane putem Londonskog radija, tim datumima se bavi 30. studenog 1942. godine i Radio Rakovica. Iz njenih poruka tako je razaznati kome su z i čija

lo približio se i kraj 1942. godine, a taj znak se ne daje i stalno odlaže. U toj emisiji javio se potpredsjednik vlade dr. Miha Krek: "Nasa neprijatelji učinili su sve da bi preoteli da Jugoslaviju uskrane. Mi se borimo za celu nacionalnu teritoriju u kojoj ćemo ukinuti sve delove na koje imamo pravo".¹⁴

Danu ujedinjenja iz 1918. godine posvećena je još jedna emisija Radio Londona iz 1. decembra 1942. godine. U toj emisiji je Eimer, uz ta joga slovenski narodni praznik, kako se ga naziva, rekao da se "u samoj jugoslavinskoj praznik može svetkovati a gordo i čini i i prvot nađi. Pred nama je urola borba koja može to dugo potrajati. Da se mi to skorje povratu zemlju kada e ručam baka prestat, a kri i suse prestat, da tekni i kada ćemo napokon moći da cestitamo onima koji su izdržali sve patnje i pozreli om rođenje u slobodi za Jugoslaviju..."¹⁵

O Jugoslavi i jugoslovenskoj izmali ka kaže Srba, Hrvata i Slovenaca za zajedničkom narodnom danu, višim opet je govorio dr. Miha Krek. Nikada da ministri i vladi kažu kako zamisljiti ta Jugoslaviju koja će uskrsnuti. Krek tak kaže da je "težnja za zajedničkom domovinom stara preko 1000 godina i jaca od svake zapreke postavljene sa strane imperijalizma i jaca od raza napućih tendencija poznatih u istoriji Slovena". To je misao i težnja po Kreku, nikla i pobedila. "Nasa borba ide danas za integracijom nase narodne države. Zora pobeđe puća..."¹⁶

Dok su na Londonskom radiju vodeće ličnosti kraljevske vlade naricala sklonjene podaleko od ratišta na tlu te Jugoslavije u jedinjenje 1918. godine na Radio Kujbaševu je istog dana 1. decembra 1942. godine Kosta Krašu moćik javljao: "Sovjetska štampa objavljuje da su jugoslovenski partizani ocistili od nemackih okupatora rudnike gvožđa u Rosanskoj Krupini u Ljubiji, Starom Majdanu i Staroj Knezi. Hitlerovci su se žestoko oprali ali su razbijeni. Partizani su zarobili mnogo Nemaca..."¹⁷

I emisija od 10. decembra 1942. godine na Vladimir Rožđavsk i ta na BBC u četvrtku nace nikla srpskog Carskog Dženeralskiba upućenu dienera lu Mhailevicu posvećena Danu ujedinjenja 1918. godine. "U ime deneralskiba ne mogu da propustim dvadeset četiri godine u dana ujedinjenja Srba, Hrvata i Slovenaca u jednu Kraljevinu i da ne izrazim čestitku i na najprijatnijim podetima jugoslovenske voćke. Ne mišlim amo na nase snage koje u pradrugene redovima nase vojske na Srednjem toku u ovom pobednomom ratu, nego i na nase nepobedive etnike pod takom komandom koji se bore i danu i noću pod najtešim ratnim okolnostima. Ja sam uveren da će uskoro doći dan kada će se nase snage i vo podiv Ministre, moći da budu ujedinjene..."¹⁸

¹⁴ "Mi se borimo za celu teritoriju u kojoj ćemo ukinuti sve delove na koje imamo pravo", dr. Miha Krek, potpredsjednik vlade, emisija Radio Londona, 1. decembra 1942. godine. U toj emisiji je Eimer, uz ta joga slovenski narodni praznik, rekao da se "u samoj jugoslavinskoj praznik može svetkovati a gordo i čini i i prvot nađi. Pred nama je urola borba koja može to dugo potrajati. Da se mi to skorje povratu zemlju kada e ručam baka prestat, a kri i suse prestat, da tekni i kada ćemo napokon moći da cestitamo onima koji su izdržali sve patnje i pozreli om rođenje u slobodi za Jugoslaviju..."

Iz cestitku je zacinao majstor Knezevic: "Vi sto se i dalje borite pod komandom generala Draze, neka vas prati ratna sreca na stranu mladog kralja, na čast naše Otadžbine i za sreću našeg naroda"

U dnevlu Radio Londona koji su vodili četvrti i drugi propagandisti nastalo je još više osjetilo u promjeni kliše koji se nadvladala nad britansku politiku i prema izbjegličkoj vladi i prema Drazi i vodstvu četničkog pokreta.

Radio London je i dalje livio Dražu i njegovu Dnevniku blizini. Vladimir Dedijer 13. decembra 1942 godine: "Sada je u sedena nova praksa kod Londonske stаницe. Na početku je bilo: Činite britanska radio stаницa to daje slučajem karakter onome što je govori. Sada London govori, kako je englezi ka Mitrovićevim vojke potvrdila Dražu Mitrovićevu povodom njegovog odbijanja četnika koji su ubili 500 Nemaca. Opravdan je dubok gnev naših boraca kada slušaju ove neistine o heroju Drazi. U nekim edincima partizani su razbili radio-aparat."

Vladimir Dedijer izviestava Titu i Vrhovni štab: "negativna borba partizana na neistine o tome kako su četnici ubili 500 Nemaca" u vrijeme kada su vodstvo četničkog pokreta i njegovi komandanti uspostavili saradnju sa njemačkim okupacionim snagama. Edvard Kardelj javljajući Titu o stanju u Sloveniji kritikuje Radio Slobodna Jugoslavija. Kardelj iznosi primjedbe u vezi sa pitanjem Jugoslavije: "pod tačkom 4. govori o toj radiostanici. Čini mi se da je Radio Slobodna Jugoslavija doneo nekoliko članaka o Jugoslaviji (narocito i vezi sa 1. decembrom koji su u suprotnosti sa tim što je do sada naša Partija govorila o Jugoslaviji (npr., da je u Jugoslaviji bilo nekoliko gresaka, ali to nisu bile tako važne dok Staljin govori o revolucijomarnom rješavanju nacionalnog pitanja u Jugoslaviji, lakom i garizolinske i kako nije u korist naše Partije, nego, nasuprot, vode u nju i imbitore evropskih elemenata. U tom pogledu je prihvatila rezoluciju Al No 1 u koja je na prvom mjestu tačta ulogu vezi koepke negemouje. Na i to, remeno ne prestaju i s i eto ostrom kritikom čare Jugoslavije i dr. on da je sada ve i m to da imo je ni moć među obim naplaksu učvrstiti baš preko Jugoslavije."

Na talasima Londonskog radija 26. novembra 1942 godine iznosi se Hija Plamenik i podmetu na dan ujedinenja Črne Gore sa Srbijom. I prvi i drugi ne sme govoriti o tom značajnom datumu. Istovratno se i iskakati opred dogadaka, koji bi imali da dođu, u namjeri i nadi da sami nešto uradimo i i immo. mišer da čini pravo ludilo. Uraditi, ne to korisno tesko i pored nepobolje namere. Srećom, general Mihailović ima mogućnost da bude nestrano obavesten. Ali ko on nije zastavni valesg ospona, stradalanya i časti"

Kako je Hija Plamenik u emisijama BBC-a savjetovao apud njenja Črne Gore sa Srbijom, tako je dr. M. Knežević i istakao kako mi u zliku doljez 30. novembra 1942 godine prvi decembar dan "godu njice našeg o lopotnja, ujedinenja. Lorea pomacke i oske deservit Mitrovićevu, premijer i iugo-loracke muge u inostranstvu. Većina u kralja i mladica, prozet Luba Lu prema Otadžbini. Čekajte budu e dogadaje u marnoj neistomim u di apl."

ni. Ali ako preuzamjena detinjarija mogla bi doneti samo novu ogromnu stetu. Dajte mi to poziti za sve Jugoslovene. Spremite sve svoje snage."

Zašto nije objavljen članak pjesnika Antuna Novačena? Setu vladineg sektora za propagandu vojna misija pri Generalnom konzulatu 5. decembra 1942. godine pise u britanskom jeziku koji rukuje stranim emisijama na radio-emisionim stanicama srednjeg klasa u Jerusalmu. Taj list je od jednog iz te misije pukovnika, inace seta misije (tako je govorio nekako) zatražio da povodom 1. decembra napise članak koji bi jedan jugoslovenski oficir uputio nemačkom narodu uoči toga dana. *Kako se ovde u Jerusalmu nalazi dr. Antun Novačen poznati pisac i pesnik zamolio sam ga da on taj članak napise. Prevod tog članka do sada imam u prilogu. Taj članak međutim nije pročitao. Pracen je sa objavljenjem da se stanica Jerusalm ne čuje u Nemačkoj i da zato članak koji je uglavnom upućen Nemačima u Austriji nije pogodan za slanje na stanicu Jerusalm. Taj članak licu na Srednjem Istoku koja razumeju nemački. Saznalo se, međutim da je pri odbijanju tog članka imao uticaja sef propagande za nemačku emisiju u Jerusalmu. dr. Dobretzerger bio je austrijski ministar prosvete u kabinetu Šumika, koji je povodom tog članka rekao da u Austriji nema više od 30.000 Slovenaca. No, moguće je da razlog za odbijanje tog članka ne leži samo u propagandnoj taktici, već da je možda austrijski uticaj na britansku spoljnu politiku porastao na našu stetu. U tome slučaju bila bi potrebna celishodna akcija sa naše strane, zbog čega i dostavljam ovaj predmet"*

Tako pise taj pukovnik, sef vladine vojne misije u Jerusalmu. Ne šalje svoje pismo samo setu sektora za propagandu, nego i "g. Ministru vojske, vazduhoplovstva i mornarice, pa delegatu krajevske vlade za propagandu na Srednjem Istoku i sefu sekcije. "Vlada se bojala bilo kojeg uticaja na britansku politiku. Na kraju dokumenta koji naravno nije pročitao na radiu pise: "Hitler je severnu Sloveniju sa 800.000 Slovenaca prisajedinio Velikoj Nemačkoj. I tom prilikom je naredio: Napravite mi tu zemlju opet Nemačkom!"

Među blagdanskim je i svetosavska emisija Londonskog radija. U njemu se 27. januara 1942. godine izjavio na scenu Milan Grol, ministar saobraćaja i zastupnik ministra pri svetoj jugoslovenske vladi u Londonu. "Četvrti odredi Draže Mihailovića u ovim ledenim danima s pukom u ruci kreću zemljom našom, branići je..." - govorio je Grol.

Radio je emitovao i uzvratne poruke iz zemlje. Major Knežević je u vojnoj emisiji 17. septembra 1942. godine uputio i Dražine poruke: "Neka se vrata naša, školska i van školska otvorena ugledu na Sokole. Jednoj grupi omladine u našoj jednoj varosi pod brojem trinaest, general Mihailović upućuje najtoplije pozdrave i ubeđuje ih da se sa našim narodom pomognut od nacionalne omladine, sigurno izboriti slobodu i vaskrs Otadžbine."

Miroslav Krleža je u svom *Dnevniku*¹ sepru i čitri komentarisao izjavu
 Littletona na BBC: „I, Littleton je izjavio da je sa — to govoreći dajući
 odličnu ideju — ušao u kugle — smatrao Littleton nemoguć preći — u nastup — u ne-
 zemaljske kugle — ušao u — i — to je — to — m — kro — kop — ka — u — era — to — u — i — sk — u —
 i — t — i — e — u — t — i — e — ne — može — dogoditi — u — to — bi — po — z — e — m — l — j — u — k — u — k — u — g — l — u — bi — u — sud — b — e — ne — s — u —
 da — ne — tako — re — t — se — bio — nesta — de — u — to — u — re — t — n — o — m — k — u — g — l — o — m — I — k — o — Littleton
 Ali — u — du — a — Tako — kaže Krleža — dodaje — I — m — ko — i — e — t — a — i — s — t — e — no — ne — mi — bi — da
 je — p — i — d — a — u — i — s — t — o — j — n — a — c — i — j — Niet — z — c — e — to — bi — se — mog — lo — re — t — za — r — a — d — o —“²

Deseti dio

**DVA MEMORANDUMA SRPSKE PRAVOSLAV-
NE CRKVE I "BIČANIĆEV MEMORANDUM" U
INOSTRANOJ PROPAGANDI**

zanje svojih političkih i vojnih ciljeva u Srbiji. Nije se zadovoljio samo komentarom. Dr. Banić je uskoro pripremio i vlastiti memorandum nastojeći drastičnije, korjenito srpsko-hrvatskih raznimna laženja. Njegov dokument je poznat i u krugovima vlade nazvan *Hitlerovim memorandumom*. U njemu se on bavi i sporazumom, Cvetkovim Mavak te i Hrvatima hrvatskog naroda nakon svršetka rata.²³

GENERAL DANKELMAN I MEMORANDUM SPC-A U FUNKCIJI PROPAGANDE

Jedan od episkopa SPC-a uputio je generalu Dankelmanu Memorandum o pokolju koji su ustaše počinile nad Srbima pripisujući to cijelom hrvatskom narodu.²⁴ U London je taj dokument donio dr. Sekulić, a ministar inostranih poslova poslao ga je Konstantinu Fotiću s nametom da ga tamo objavi američkom narodu. Fotić je taj memorandum doturio *Srbobranu* koj ga je objavio ispustivši kako je taj dokument prvobitno dostavljen Dankelmanu.

Memorandum SPC-a je predat vrhovnom komandantu oružanih snaga u Srbiji avgusta 1941. godine.

A. Uvod

Ekscelencija:

Žalosne vesti koje dnevno primamo o zločinima počinjenim nad nezastupljenim srpskim življem u cijeloj Hrvatskoj državi i naročito u srpskim pokrajinama Liči, Šteti, Bosni i Hercegovini primoravaju nas da skrenemo pažnju vojske u okupiranoj Srbiji kao predstavnika nemackog naroda i kao čoveka.

Nemacka vojska stvorila je Nezavisnu Državu Hrvatsku i postavila Pavelića sa njegovim ustasama da vladaju njom. Verujemo da je hrabar i odlučan, stoga priznaju njegov najveći nepristoj, da stvori jednu državu u kojoj će vladati zakon i red, pravda, da je daleka bila pomisao od nemackog vojnika da stvori hrvatsku državu u kojoj će zločin svirepast biti višeni kao nikad u istoriji.

Od samog početka stvaranja hrvatske države zabeležene su bile pljačke, mučenja i ubistva srpskog naroda u mnogoj meri dok su nemacke trupe

²³ Isteckoj crkvi u Londonu je dostavio *Hitlerov memorandum* *Srbobranu* koj ga je objavio u radikalističkim komentarima u broju od 23. IV 1942. godine.

²⁴ Isteckoj crkvi u Londonu je dostavio Dankelmanu pljačke, mučenja i ubistva srpskog naroda u mnogoj meri dok su nemacke trupe u Srbiji. U Beograd je Josip B. na 91. kol. skupio nezastupljenost srpskog naroda u Hrvatskoj, a Srpske države. Na 92. kol. u Srbiji penzionisan je i kratak spisak srpskih imena, kako u Srbiji i u Vojvodini. Zbog svoje krupne na teritoriji Srbije, pružen je na nurnberškom procesu i 1947. godine osuđen na smrt višestranjem.

bile stvarnirane u raznim krajevima Hrvatske i dok su zapovednici nemackih garnizona kao vojinci i kao nacisti morali pokazivati da zadrze zivotinske instinkte hrvatskih upravnika i civilnog stanovnistva.

Posle odlaska nemackih i italijanskih trupa iz hrvatske drzave persekucije slike ratstva Srbima bile su jednake a vecine su misovnim atamanima druse mogli nazvati amnestijom srpskog naroda. Iste opravdane nuze i odbrambenog srpskog naroda koji se razvija u Hercegovini, Bosni i u Srbiji koje hrvatski narod i srpski narod druze kao ista usticka pokretanja uzele sa rukom lizati i opravdavaju pred civilizovanim svetom svoje vecer zlovine i nacem pred nemackim narodom koji je pocet da pokazuje svoje negodovanje prema ovakvom ponašanju i zločinima...

Srpski narod je svojim vlastitim krvavim agostlavju u periodu od 1941. do 1945. pretrpeo te zbrucije z tve za slobodu svojih svoje brate Hrvata. U tome periodu srpski narod je pretrpeo puno vece i ponosnije udarce od svoje hrvatske brace i muslimanin nego od neprijatelja. Ali srpski narod je heroji posle krvavim borbi u pobede nije tražio sveta nego praznu ruku Hrvatima i Muslimanima. Dinasti i hrvatska i muslimanska brata e grehe su Srbije prošli planili su te i ubiti brate Srbima sa konfiskacijom njihove imovine oduzimanjem vere uustavomem zivotu gonjenjem kao dirljiv zveri. I tako oni kojima je tri drzave i vlast od nemacke vojske

Ekselencije:

U ime pobedenog srpskog naroda koji se sad naziri pod nenalostriam upravom hrvatskih ustasa za svoju kulturu plemenitost heroizim i vojnicke vrline najveci kulturi i vojnicki duhova nemackog naroda izazvati su svoji pohvala. Mo Vas molimo kao predstavnik nemackog naroda i nemacke vojske i kao sveka da predizmete oamih korike da prestanu krvave persekucije i ustajanja srpskog naroda u hrvatskoj drzavi koja je stvarila nemacka vojna snaga. Molimo Vas pred civilizovanim svetom i pred starijim nemackim narodom da ne dozvolite da odgovornost za ovaj svirepost padne na glave nemackog naroda i na civilni i na vojni ustasici zivoti brate srpski i civilni i nemackog naroda i nemacke vojske koji je cack bio veli kodasim bratari koji zna šta je čast

U ime Srpske pravoslavne crkve

Episkop Valerijan

Vikar Nj. Sv. Patrijarha"

CRKVENI MEMORANDUMI ZAOŠTRAVAJU ODNOS MEĐU HRVATSKIM I SRPSKIM MINISTRIMA U IZBJEGLIČKOJ VLADI

Crkveni dokumenti srpskih izbjeglih crkava su im hrvatski stav već ke srpskih snaga u izbjeglištvu. Informacije koje su iz tih izvora na pri spjev u krt ev skoj izbjegličkoj vlad – posebno u pogledu broja žrtava – poticale su skraćeno iz srpskih izvora. Zato se od pojedinih ministara stvarane podsumiraju jer su prisiljene. Ako hrvatski ministri u krt evu ne bi optuzili austaske zločine istakivani su za okupaciju. Neke od tih informacija su stigale do Londona s njemačkim iznancima i mnogi su pretpostivali – s njemačkim potporom. Najpoznatiji primjer takve vrste informacija koje Ludo Tomanović kvalifikuje *naprethodnim primjerom* potvrdju dva memoranduma Srpske pravoslavne crkve. Crkveni poglavari predali su ih dvije vojnih komandanata za Srbiju – prvi generalu Šrederu (Schroederu) 9. jula 1941. godine a drugi prošireni, generalu Dankelmanu (Dankelmanu), u avgustu, poslije njihova kao Dankelmanov memorandum. Poglavari su od generala tražili da zamoli vladu Trećeg Rajha (Reicha) da se zauzme za srpsko stanovništvo u NDH. Kopije ova dva memoranduma denio je dr. Miloš Sekulić preko Istanbula i Kaira u London u oktobru 1941. godine. Sekulić je to učinio po nalogu koji je dobio od Mihailovića. Svetog arhiepiskopskog sinoda Srpske pravoslavne crkve (SPC) i vodstva Srpske zemljoradničke stranke. On je u septembru 1941. godine otputovao preko Istanbula i Kaira u London doputovao u oktobru iste godine. Nosio je *važne dokumente*. Te dokumente su čitali mapa Glavnog štaba ravnogorskog pokreta i prenio ju je u domu vijeća. U postav odreda uspio je da prometi i dva apela SPC i upućena generalu Šrederu, glavnim komandantima nacističkih oružanih snaga u Srbiji i poslije i generalu Dankelmanu. U oba apela SPC molila se obustave pokolja Srba. Sekulić je u izbjegličku vladu napisao i poslati izvještaj o stanju u Jugoslaviji između aprilskog sloma i kraja avgusta. U izvještaju su razavjeren odnos između četnika i partizana. U memorandumu datiranom u avgustu 1941. godine između crkvenog pisa-

Od mnogih izvornih hrvatske države počeo je progon naroda srpskog. Po odlasku njemačkih i talijanskih okupatorskih trupa sa područja hrvatske države 1941. g. progoni pitvaka, mučenje i ubijanje Srba koje je dotle bio ograničeno, pretvorilo se u banku na Srbe i nismo im utapanje i dobno karakter potpunog istrebljenja naroda srpskog (1.)

Na talo i ma omini odvođene Srba u logore i terovane iz zemlje – be – ložno ubijanje ljudi, žena i djece. Određeni u cestenu srpska porodica ma – matične knjige pravomo ne predati u zapovisima katoličkim crkve ru ene mana tiri pija knjige a narod srpski pristupiti da ostavi – omu pravoslavnu vjeru i prelazi u katoličku. U si m oim nestelima imao je učita nazalot i katoličko sveštenstvo (2.)

Istokod je proteran iz Zagreba tekko ubiteli u trgnopolj (Dobrota, 1997: 11). Most na episkop Nikolaj koje u istom mjestu nadretnosti muče, zapadaju im bratstvo pretpostavlja ih. Ustave su 1. jula 1941. odveli iz Zagreba, uamirku Sava Franica u nepoznatom pravcu. U današnji teritorij Hrvatske nema se ni jednog vjestenika sem njih u kazamatima. Kada se sada na toj teritoriji ima osam pravoslavnih eparkija, velikim brojem se tenika, onda se može smatirati da uzajamnih mera. Na taj način pravoslavlje i vjerski narod o tije bi odavremeh parma, prepusten na milost i nemilost ustaškim katoličkim vlastima (1997: 11).

Memorandum su zasnovali na izvješćima da do desetina od tjeperitacija i izbjeglica iz NDH. Dragim metodama koje su odavremeh i deroga su Sava ubijenih na teritoriji NDH po srezi vjerskih i mjestima, kao i po vjerske na nesene crkva i matasirima. Ukipan broj Srba ubijenih u ustaškoj državi za prvi četiri mjeseci vladavije ustaškog režima (od aprila do početka avgusta) naveden je na 180.000 ljudi.

U memorandumima se pod nazivom je neuma, tako su i oni, potrebljavali masovne metode odmazde, što je ugušilo ustanak. Taj ton je bio namjeran, kako je rekao jedan od onih koji su ih pisali. Tekst memorandum je pisao Pere Štjepčević hercegovački Srbin, koji je tridesetih godina bio profesor Filozofskog fakulteta u Skopju. Autori su se nadali da će to podražanje molba ma umjesto gnjeva izazvati već koduši ist njemačkih vlasti, pa i intervenciju kod Paveliceve vlade. Kopije memorandumu dostavljene su i britanskoj vladi i Antikanskoj crkvi, a zatim je njihov sadržaj objavljen u SAD-u. Najprije je stampan u listu *Amerikanški Srba* broj 4, XI, 1941. Puni tekst drugog memorandumu objavljen je u istom listu u brojevima od 23. i 24. 30. oktobra, te 2 i 4-6. novembra 1942. godine.

U tim dokumentima se implicitno kaže da hrvatski narod u cjelini treba da snosi odgovornost za ustaške nasilje. To je izazvalo reagovanje hrvatskih ministara u izbjegličkoj vladi. Time su još više zaoštrili odnosi među ministrima. Posebno su porasli antagonizmi srpskih i hrvatskih iseljenika u Sjedinjenim Američkim Državama.¹²⁵

Dr Rudolf Beranek je dao primjedbe na memorandum SPC-a. Napisao ih je u decembru 1941. godine u Londonu.

Memorandum je izazvao zlostre rasprave protivljenja na sljenja. A o njemu se pisalo i u Vatikanu. Dr Rudolf Beranek, Segva, beranek je radio Rimu o tim misli upućenoj od strane poglavika NDH dr. Ante Pavelića. Segva je i on povodio u zabilježio u svoj dnevnik: *Što se str. po Italiji o Hrvat koji zaudu na kletvom. Sve je skraćeno. It. i mi nemu. Prekazuju nas kao copor barbara i ljudoždera. To treba razpriti.*

125 Sava N. Kosarović, *Šta se moglo videti u Jugoslaviji*, Beograd, 1945., str. 13-32; Branko Čubrilo, *Zapisi iz moline*, Sarajevo, 1946., str. 11-12.

126 B. Krizman, *Jugoslavenske vlade u izbjeglištvu*, Zagreb, 1943.; Globus, Zagreb, 1981., str. 262 i 263.

pravoslavne crkve i pravoslavni Mitropolit Nedica da je "počudom i apsurdu glavni predstavnik države dasti u Nezavisnoj Hrvatskoj, državi na Srpsku pravoslavnu crkvu Sveti Arhijerejski Sinod" i tako memorandum "za njemačkog i njegovog zapovjednika na Srbiju" radi zaštite Srpske pravoslavne crkve. Nedica im je dala dostaviti njemačkom vojnom zapovjedniku u Srbiju kako bi se sa njegovim sadržajem upoznao njemački državni ikom.

Tek tada se saznalo da je Sv. Arhijerejski Sinod taj "prethodni memorandum" razdijelio na razne stranice i klijavosti i postrojcima. Nijemci su tražili da se na svaki način sprječava stvaranje njemačkim i nostrimij javnosti. Zato sv. Arhijerejski Sinod obavještava Mitrana Nedica da su dva primjerka njemačkog teksta upućeni njema "Zajednici u primjerkom" i primjerkom jednog primjerak njemačkog teksta predan je (izostajou i nikom više). Od primjeraka memoranduma na srpskom jeziku po jedan primjerak je predan po dužnosti članovima Arhijerejskog Sinoda i svima ostalim eparhijskim Arhijerejima radi znanja i obavještenja o stanju stvari.

Da li je na ovaj način primjerak teksta memoranduma bilo na srpskom bio na njemačkom jeziku došlo i u ruke druge ruke Svetom Arhijerejskom Sinodu nije poznato."

Krunoslav Draganović je u svojoj zabijeskartu koje lice na dnevnik zapisao je "Katolička Crkva zatajila kod klijavja. Srpska pravoslavna crkva dala je odgovor na protu-katoličarstvo" i Draganović pise da je odgovor bio da stavljena čapi i Siepriku. Ova potvrdila je potvrđeno da to je primio na kliju u prosincu 1942. godine.

Na posebnom memorandumu? Istice se da se "u Hrvatskom Saboru Beč-Estog koji je održan krajem zime u Zagrebu" da i na i a država funkcioneri. Poglavljenik (Staatsfuerer) dr Ante Pavelić i njegovi ministri potvrdili kulturu dr Mirko Puk obrazložiti stavovi te Nezavisne Države Hrvatske i među ostalog, prema pravoslavnoj ili kako su je oni ratije zvali grčko-istočnoj religiji.

1. (Kom priistikom naša dužnost je samo to da skrenemo pažnju nadležnim na neistinu, na nelogičnost i nekonsistentnost u pomenutim govorima u Saboru hrvatskog vođe dr Ante Pavelića i njegovog ministra pravde dr Mirka Puka, ukoliko se oni odnose na pravoslavnu religiju i Srpsko pravoslavnu crkvu u Hrvatskoj. Iz analize i upoređivanja oba govora održana u Hrvatskom Saboru od strane ministra pravde dr Puka 25. marta i državnog vođe dr Pavelića 26. marta jasno proizilazi da ova dvojica najistih funkcionera Nezavisne Države Hrvatske, uprkos tome što shvataju isti cilj, formalno zastupa u različita mišljenja o metodama koje treba primeniti prema srpskoj pravoslavnoj narodnoj i njegovoj crkvi u Hrvatskoj, da li je taj cilj postignut. Dr Puk je uistinu, Ovi zeli na me odmah odjednokrat da skrenu pravoslavnu i Hrvatskoj kako bi ona u potpunosti bila uništena i srpsko.

Medutim dr Pavelić je prema barem spolji gledajući da tolerise pravoslavie, ukoliko će i Srbi u Hrvatskoj odrekli svoje srpske i srpsko-muslimanske pripadnosti da su Hrvati i kao takvi da i grade jednu novu Hrvatsku pravoslavnu crkvu.

U ovom akciji obilaznici i gospode polaze i tada misle da i sve ne postoji Srpska pravoslavna crkva kao verska organizacija Srbi u Hrvatskoj. Oni namre misle da je konačno urušena srpska crkva jer su svi srpski episkopi kao i njihovi veštaci i kaluderi koji su još u toku pritisnuti po tome. Ne daju ne Države Hrvatske na nametnuti način od strane hrvatske države i njenih činovnika ustava i pripadnika katoličke vere gore nego od najgorih bezbožnika užasno mučeni, ubijani, zatvarani i proganjani, njihove rezidenčne stanovi i crkve i manastiri postali pored katolika ili su opustošene i zatvorene, popaljene i razrušene. Čak su i groblja oštećena i prekopana ili posvećeni crkveni predmeti pravoslavne službe božije i druge nacionalne dragocenosti bile su opljačkane i odvezene. Osim toga u isto vreme izne su neuzvijene paklene grozote čak u samim crkvama kao na primer u cilini činjene su i to nad stotinama bihada potpuno nedužnih Srbi pravoslavne vere dok su drugi Srbi obično su to bili najugledniji i naj imućniji i takoreći goli i bosi izbačeni iz svojih domova i proterani u Srbiju nakon što im je života pokretna imovina i nepokretna imovina bila oduzeta.

Bez sumnje ova ova zločina i nasilja pljačke mučenja i ubijanja pravoslavnih Srbi u Hrvatskoj provedena su i sa znanjem i prećutom udobracanjem hrvatskih državnih organa i to sa očiglednom namerom da se srpsko i pravoslavie to je moguće preukorene iz i takt. Nezavisne Države Hrvatske. Zbog toga se u hrvatskom saboru nije moglo biti ni jedan jedini glas niti se on čuo koji bi o udia ova užasna nedela niti su poduzete bilo kakve sankcije prema činovnicima koji su na stotine bihada potpuno nedužnog srpskog naroda pljačkali mučili i ubijali.

Državni rođa Pavelić i ministar Puk u svojim govorima u saboru kate gorički su tvrdili da u Hrvatskoj i više ne postoji srpska pravoslavna crkva i da takva više nikada neće postojati. Iako je dr Puk rekao da na području Nezavisne Države Hrvatske ne može biti dozvoljeno osnivanje i postojanje srpsko-pravoslavne crkve dr Pavelić je naglasio: mi smo u našoj Hrvatskoj domovini imali grčko-istočnu crkvu () ali u Hrvatskoj državi ne može postojati nikakva srpsko-pravoslavna crkva (). Uvezi sa navedenim provedena je i najenergичnija propaganda da svi još preostali Srbi mučenici u Hrvatskoj koji su ostali verni svom pravoslavnom verovanju na ma koji to način bilo moguće napuste svoju religiju a prihvate rimokatoličku. Oni akciju organizuju bez sumnje isto tako crkveni, rimokatolički kao i državni organi buduć ministar pravde i kulture n je se stidao da se pred Hrvat-kim saborom javno izjavi kako je Nezavisna Država Hrvatska potpomognula akciju preuska iz grčko-istočne na rimokatoličku veru. Zanimljivo je ovaj govor obratio se još i pravoslavnim Srbima recima: "Koji iz inlo kojih razloga ne želi da prizna ovoj i torijsko stanje () prelazi na rimokatoličanstvo ostaje sloboda da napusti područje ove države".

Hrvatski ministar pravde i kulture dr Puk dan je u ovom govoru o pravoslavnim crkvama, naročito o srpskoj stvorila karakteristične istočne crkve pripadaju

takozdane. Zaradi koje rke ima ti tak im rke ima u koj ma je ut cas dr
 za + b organa na + a razgovor pored ut + a ne samo na postojanje estenika
 u tuc + m et. Tak tako da o. e rke e uostu i ne uastija i tak i slobodu kiko
 organ e + a + tako na fanki or ihu. Dr + rke u mnogo rke organ dr + rke
 i tist buduci da e pogit tr dr + e. toremeno i pogit tr rke uastaje po
 nita e + a + uastaje k demetar u or m rke ima ma predmetan ut + a
 prem + a + do volom. za uastaje i postojanje srpk pravo atur rke e ut
 podu ju Ne + a + m Dr + rke Hr + rke. uastaje Sr + e bito au volom da + a + vor
 ar + a + ne + a + rke + a + p + m + u + Sr + k + pr + a + u + ne + rke + a + podu + u + Ne + a + e
 Hr + e + Hr + rke + a + r + m + e + pr + a + u + r + e + do + u + r + e + a + r + a + e + r + e + u
 nje sprema da do xom u + Ne + a + ut Dr + a + Hr + rke.

[illegible]

Nakon memo razgovora dogovoreno je da se 1. oktobra se obavi razgovor kakav je od 19. Srpske pravoslavne crkve prema dizajnu pokazano. Ostava Srpske pravoslavne crkve, te kakav je odnos kmeta i ljudi.

Dakle je izvrljivost katke neza ključa prirogo i naveden h ideniteta medijevski i strpe jivost dovedla i d i usijanj i i c i v i d i k u venit i i k u i m a s e s e i d i m o p o z b i v i t i n e s e p o m e d i a m o d n a j v i s t o s t n e g o i z b i e g l i k i j o g s e v e r s k i m a d a D o t e s t r p e l i v o s t i d o v e k s i k a k o s e M e s s i a K r e z i i k a t o s k i i s t o r i j a o d p r a m o t i t n o g b i a n t i m e t i g r e k a i s o d i t o d n i t a k o g j o r k a t o d e n j a i a n t i p e j i v o s t s e i s p r a v a l i k o d v e d e r u k o v i s i v a k a t o k e c k v e i d j e k s e v e r s k i v a k e i p o z i t i k u p o k a t o k s i v a t i j a

[illegible]

Črkva se k tomu brala da su i jesti, pokažu i u antikatoličkoj propa-
gandi, "intencija je... čestopostiti na hodu... kome i tak propaga-
nda, da je to propaganda koja će biti antikatolička. Ako Mlada a n o

[31] *Hevritskiy Narod*, no. 262, 26. II 1942

[32] M. Krleža, *O seljevu, zbiljickino 1942.*, (Autobiografske Sveske, 1982, 160)

svom djelu "Katolički teror danas" kaže da je Alojzije Stepinac u dokumentu datiranom 8. maja 1944. godine informisao papu Piju XI da je do tada 244 000 pravoslavnih Srba bilo "pokatolчено u Božju Crkvu".

"BIČANIČEV MEMORANDUM" I NESLOGA U KRALJEVSKOJ VLADI

Hrvatski ministri u izbjegачkoj vladi u svu navratu su javno osuđivali ustaške zločine. Tako je i preko BBC-a 11. oktobra 1941. godine potpredsjednik vlade dr. Juraj Krnjević rekao: "Ja sam već u svom prvom govoru na radiju najodlučnije osudio zločinu što ih ustave počinjavu nad nedužnim Srbima. Kao što sam i onda rekao, ponovno i sada velim cijelome svijetu da hrvatski narod nema ništa zajedničkog s tim zločinima i da ih najodlučnije osuđuje. Nikada u cijeloj svojoj prošlosti nije imao takovih sredstava. I zločini u vrlo slične pojedinačne odgovore u nacističkoj Njemačkoj i fašističkoj Italiji koji su s njima kom vojskom ušli u Hrvatsku".¹³³

Dva memoranduma Srpske pravoslavne crkve (SPC) su dostavljena vladarceg Reicha u kojima su se zauzimali za srpsko stanovništvo i upozoravali su da hrvatski narod u cijeloj treća svijeta da odgovornost za ustaške nasilje. Zato su dr. Krnjević, kao i drugi hrvatski ministri, uzvraćali odgovorke protiv se. Nijemci su kolektivnu odgovornost hrvatskog naroda. Memorandum koji su došli iz vlade izbjeglice vlade poručili su neslogu i razdor među Srbima i Hrvatima u tom kabinetu. Memorandumima su se stajali Srbi da bi hapsovali zrtve koje srpski narod podnosi za savezničku stvar kao i ljudsko poniženje Hrvata. Iste je muke imale u SAD-u "Amerikanke Slobodan" u svojoj antihrvatskoj propagandi. Iste su se podacima iz tih memoranduma. Tu propagandu je podržavala Konstantin Fotić, jugoslovenski poslanik u Vasingtenu i na američke je prevođen i bio srpski pjesnik i jugoslovenski diplomat koji je u julu 1941. napustio mjesto jugoslovenskog poslanika u Madridu i otišao da živi u SAD-u.

Na te optužbe i komentar dao je u ime hrvatskih ministara dr. Rudolf Berman. Ovim komentarom je ponio odgovornost hrvatskog naroda za ustaške zločine i otkrivao je Nijemce, Italijane i ustase. Navodio je da su memorandumi SPC-a izneseni iz Srbije sa znanjem i uz pomoć Nijemaca.

133 London 1969. str. 87

134 "Amerikanke Slobodan", 23. X 1941.

135 Očigledno je da se srpski ministri nisu pitali da li je u izbjegličkoj vladi bilo nekog na položaju koji je bio odgovoran za zločine. Hrvatski ministri često razili da kao i oni nisu imali nikakve veze sa njima.

U tim memorandumima Srpskopравoslavna crkva dže glas protiv progona srpskog stanovništva u NDH. Odlučila se protiv pokatočkavanja Srba i njihovih iseljavanja u Srbiju kao i transportovanja u koncentracijske logore. Na tim nitima u brojnim drugim dokumentima ona se međutim nije protivila li osuđivala pokolje koje su vršili četnici na tlu Hrvatske i Bosne i Hercegovine nad hrvatskim i muslimanskim žiteljstvom. Sta više i ona, poput NDH svojata Bosnu i Hercegovinu. Tako se na kraju drugog svog memoranduma osvrće na Pavelicev tekst *Pojam Bosne kroz stoljeća*. Sveti Arhiepiskopijski Sinod kaže u ovom dokumentu da i ta, poglavnikov tekst *Tri od nestina u Bosni kao u navodno najprirodnijem i torijskom i etničkom hrvatskom području*.

Uz taj memorandum stavlja se i prilog *"Bosna i Hercegovina su u etničkom pogledu srpske zemlje"*. Time se ona izjednačava sa poznatim velikosrpskim građanskim pozicijama i politikom velikodržavlja na račun Bosne i Hercegovine pa kaže *"da je Bosna uvijek bila isto srpsko područje"*.

Naočigled Srpske pravoslavne crkve i djela njenog sveštenstva četnički pokret je vršio čišćenje teritorija od katolika i muslimana. Na to je ukazivala kako pri paganda ustaskog režima, tako i štampa Katoličke crkve. O tome u svom izvještaju pise papi Piju XII 18. maja 1943. godine nadbiskup Adolphe Stepinac. Kao glavni biskup jedne katoličke države na Balkanu i metropolita Hrvatske si već nije on se obraća papi sa *"Sveti oče"*. Osjeća obavezu da ga obavijesti o paklenom planu uništenja katolicizma na istočnoj obali Jadrana. Kaže da *"ne govori o užasnoj sudbini koja bi zadesila katolike u Hrvatskoj u slučaju pobjede boljševičke zarije i u slučaju da bi ona okupirala ove krajeve, koji ulaze u sferu njenih interesa"*.

"Uz komuniste koji izvođe svoje operacije pod imenom partizana narodnog oslobođivačkog fronta ili antifašista postoje u Hrvatskoj također i velikosrpski četnički odredi, pod komandom generala Draže Mihailovića, ministra Londonske izbjegličke vlade. Ovi irregularni odredi koji su u balkanskom ratu protiv Turaka izvršili neopisive pokolje nadnog stanovništva kojima su pripadali sarajevski atentatori od 1914. na austrijskog prestolonasljednika Franje Ferdinanda izvođe sada svoju djelatnost protiv hrvatskog katoličkog pučanstva a bježe također protiv hrvatskih muslimana. Ovdje treba dodati, da komunistički teror nije u na jednom mjestu bio izvođen takvom strahotom i da nikada nisu bili počinjeni takvi pokolji labavi žena i nevine djece, kao što to čine srpski četnici. Dok partizani ubijaju pojedine osobe koje pripadaju razdajnim krugovima četnici ubijaju sve koji su katolici. S ovim su Va. Sveti Oče bez sumnje upoznali na vašim skupi, naročito bi kup u Mostaru i u Spitu, i tu jednu činjenicu nije potrebno naglasiti razlagati. Prema izvještajima muslimanskih prijatelja i etnici su na hrvatskom državnom području kao i u tatarskom Sandžaku pobili 200.000 pripadnika islama ovaj će broj biti moguće malo uvećati, ali nije isključeno da muslimanske žrtve srpske akcije dostižu 100.000 ljudi žena i djece. Pokolj katolika su vrane četnika je mnogo manji ali se bez daljnjeg može govoriti o tucama žrtava katolike vjeroispovijesti u Bosni, Hercegovini i Dalmaciji."

ALOJZIJE STEPINAC O ČETNIČKIM ZLOČINIMA I NJIHOVOJ PROMOCIJI U ČETNIČKIM LECIMA

Stepinac se zatim osvrće i na govor četničkog novinara *Politike* i četničkog vođe – kako kaže – Milana Šantića – održan u kraju jula 1942. godine. Taj govor je opširnije citiran iz četničkog letka i ovom radu. Sada je postao predmetom Stepinacove pismene odgovoru na memorandum STK-a. Znakajnu pažnju on poklanja projektu Velike Srbije i planiranom čišćenju tako zamišljenog srpskog državnog teritorije od hrvatskog i muslimanskog stanovništva.

“Na jednom povjerljivom četničkom sastanku, krajem srpnja 1942. u Trebinju, četnički vođa Milan Šantić održao je govor, u kojem je među ostalim kazao:

Srpski krajevi trebaju biti oslobođeni od katolika i od muslimana. U tim se krajevima želiti samo Srbi (to jest pravoslavci). Čišćenje će biti provedeno radikalno. Sve ćemo ih protjerati, uništiti bez izuzetka i bez milosrđa. To će biti polazna tačka našega oslobođenja. Sve se to treba izvesti brzo i u revolucionarnom pokretu.”

Dokument broj 4 (pismo kapetana Miloša Jovanovića) govori strasnom otvorenošću o silnim uspjesima četnika u Slova i u istočnoj Bosni. Predlaže se da se pod tim uspjesima razumijeva uništenje muševske biskupije u Trebinju kao i čišćenje istočne Bosne od gotovo 100.000 Hrvata, prvenstveno muslimanske vjere, od kojih je većina pobijena, a oni koji su preostali protjerani iz svojih rodnih domova.

Fotografski priloženi dokument broj 13 ustvrdjuje i radost u da “prema posljednjim vijestima u Sandžaku nema više Turaka i da naši u Dinari dižu napreduju. To se pismo od 18. veljače radije nad ubistvom tisaca katolika i muslimana u Sandžaku, kao i u dinarskim predjelima, to jest u Dalmaciji.”

Iz priložene karte (dok. br. 14), buduće Velike Srbije, ubijacene kod četnika, proizlazi da bi ona trebala obuhvatiti poviš krajeva koje dana posjeduje također i dijelove posjeda mađarskoga, bugarskoga, albanskoga i talijanskoga i veći dio hrvatskih krajeva. Nova bi životni prstor Velike Srbije ostavljao Hrvatima prema karti, jedva jedan dio banske Hrvatske i sjevernu Dalmaciju, to jest od 6.500.000 stanovnika, danasije Hrvatske jedva 1.900.000, od kojih 1.500.000 katolika.

Međutim, ako bi se, prema navedenoj instrukciji, Draže Mihailovića odredila neposredna granica između Srbije i Slovenije, trebali bi Hrvati izgubiti također sjevernu Dalmaciju, Liku, Gornji Kotar, Korčulu, o čemu se djet mjetno govori i u dnevnjoj zapovijedi dinarske četničke div. iz jula od 25. III 1943. – “Čišćenje Hrvata i muslimana iz Like, sjeverne Dalmacije itd., radi bi takova Hrvatska, kojoj bi se četnici udostojili pokloniti žititi, obuhvatala jedva na istu okolicu Zagreba do Karlova i do Varaždina, ali bi potpunoma odrezana od mora. Takovoj bi Hrvatskoj ostajalo u svemu 11.300 km², to jest otprilike 1/10 današnjeg hrvatskog državnog područja, koje bi se gotovo cijavo moglo otati, iiti, pogledom sa zemnika

zagrebačke katedrale gdje je 1941. godine živjelo 1.56.000 stanovnika, od kojih 1.190.000 katolika, 48.192 pravoslavna itd.

Pod Velikom Srbijom ostali bi, uz drugi hrvatski kraj, i sa preko 900.000 km² i danas i sje od 2.500.000 katolika, 800.000 muslimana itd. dok bi pravoslavna pučanstvo pretstavljalo otprilike 80% svih stanovnika na uprot i sje negu dvostrukom procentu Hrvata katoličke i muslimanske vjere koji bi prema velikotrpjskim planovima, trebali nestati s lica zemlje"

Stjepanac piše o tri načina čišćenja Vele Srbije od katolika i muslimana:

"Masovnim pokoljem hrvatskog pučanstva. Međutim, četnici mogu činiti pokolje i čine ih već sada ubijajući u masi hrvatsko stanovništvo katoličke i muslimanske vjeroispovijesti. To je Svetoj Stobi bilo jačeno nekoliko puta, bilo posredstvom delegata Preuzvišenog opata Ramira Marconea, bilo pojedinih hrvatskih biskupa. Iz popisa žrtava zvjerskog pokolja katolika izvršenog u Čatu 2. X 1942. proizlazi da su ti zloglasni komunisti bili 90% djece, starci i starice, koji nisu bili u stanju bježati pod antikomunističkim četnicima a među kojima su bili i neki svećenici

Da izjave izi jestaju i hrvatske strane ne bi od Srba bili stavljene udvojbom mi Vam ovdje podnosimo važan dokaz, to jest originalnu dnevnu zapovjed četničkog vođe u Hercegovini Dobroslava Jevđevića (dok br. 4.) taj go-podin nakon što je izgubio živce zbog opetovanih poraza kod Nevesinja u vojnoj dnevnoj zapovijedi od 13. IV 1943. godine kaže: četnicima iznervirano čim koji su bili heroji u bitkama i klanju žena pokazali su se kukavice na pri-prasak pučke

Jedan drugi dokaz potječe od tatijanskog poručnika Lunazzija s datumom od 11. III 1943. a predstavljala tek mali dio četničkih zločina u zoni lmatičke Srbije. U toj promemoriji dok br. 5. je među imim sadržano i ubistvo 12 hrvatskih katolika što na žalost ne predstavlja ni tisućiti dio strahovita počinjenih po četnicima

Drugi način čišćenja je strahovita pljačka katoličkog pučanstva što ima za posljedicu protjerivanje iz vlastite domovine i izaziva glad i smrt. Posljedica je, da su iz čitave Hercegovine, kao i iz kotara Stolac i iz dijelova Like i sjeverne Dalmacije i iz zapadne Bosne katolici nestali iz stotina mjesta i njihove okolice. U drugim su krajevima ostali na mjestu, ali umiru od gladi (kao u župi široki Brijeg, gdje je u stanovljeno 36 slučajeva smrti od gladi), buduci da su četnici i ono malo živeća što je bilo preostalo, bilo odueli ili bilo razrepli ili unistili, odvodeći sa sobom ogroman broj stoke, tako da pučanstvo nije u stanju obradivati zemlju nego je zbog aveta gladi prisiljeno da napusti rodne krajeve

Najupješanji način likvidacije katolicizma, prema četničkim instrukcijama, trebala bi biti prisilni prijelaz katolika na rpsku pravoslavlje. Spomenuti kapetan Miloš Jovanović govori otvoreno u tom smislu (dok br. 3.) Muslimani, ukoliko ne bi postali pravoslavni, imali bi biti preseljeni u Tursku. U katolicima govori do slove ovako: Sve katolike, koji su se ogrijetili o naš narod za vrijeme njegovih tragičnih dana, također i sve intelektualce i stručne ustos, čemo neizmijenio seljake i male ljude čemo posjedjeti i učiniti prvimi Srbima, prevodeći ih bilo dobrovoljno,

[illegible]

Dalmatinski u četvrtak u svojoj perspektivi isti tako daleko da su gotovo dem. firali komunizam i katolicizam, isto one organizirane tako ne može postojati, upravo ova razlika između katolicizma i komunizma u teoriji i praksi. Društvo je toga jama. Ford i likom progona komunista treba ubiti, što je moguće i za broj katolika, privediti teren za radikalno iskorjenjivanje katolicizma na području buduće Velike Srbije"

Sveti Oče!

Vjerujem, duboko u Ruzansku Mladost i u Bozansku Pravednost, tim te izabranim oruđem preporučam Vasa, vrnaskoj brati, a tim molitvama našu Nezavisnu Hrvatsku Hrvatsku, molim, ne da time u isto vrijeme na najbolji način preporučim Svetu, jeru u mojoj dušici i na Balkanu.

U prsnetom Srcu Isusovom uvijek najodaniji

Nadbiskup i metropolita zagrebački"

Zagreb, 18. svibnja 1943.

Na sudbenju nadbiskupa Alojzija Stepinca odbrana je tvrdila da ovo nije isto što i da će to u srpskoj filozofiji ustaski misliti, ali je pisana u janski dok su sva druga pisma latinskim jezikom te da je kopija nalazila u arhivu ustaskog ministarstva vanjskih poslova i Kraljevine. Orelli, Cavilli, Suden i Zagrebčkom nadbiskupu poslati su i drugi izvici Cvetkovica, koje ovaj to napisao jerko je hito i braniti Svetu Stocu i Kraljevinu da ne kardinal Maghin ne potvrdi. 1. juna 1943. pišem jednog izvjestija Alojziju Stepinca ali da će suditi na izvjestu datom 24. maja 1943. godine. Listi i Orelli i Cavilli Romano 11. oktobra 1946. piše: Na Zagrebčkom sudbenju od 2. oktobra 1946. tužba u prezentu to kao teret da u egot u ekslema u go podina Stepinca beratski princ od prima kojeg je nadbiskup na odno posmo S. ete. Stocu 18. marta 1943. godine i shistena mo da e gurno da smo, nakon sto smo uverili ured u Armi. Drž.

nog sekretarijata, proučali samo nekoliko Listova s datumom od 18. maja 1944. godine (oni sadrže) samu djelimično odgovarajući rezimeu izvještaja kojeg pominje jati ni tužnja". To znači da je izvještaj stigao Svetoj Stolicu. Dr. I. C. Vuković piše (isto, 193) da je Dragutin u knjizi, *Le dossier du cardinal Stepinac* (Paris 1958) naveo kako je "na početku procesa komunistički režim" znao da je Stepinac "sakupio neke dokumente o zločinima okupatora u našoj zemlji i licno ih odnio poglavaru Crkve u Rim".

Jedanaesti dio

**MUSLIMANI IZMEĐU PORUKA
LONDONSKOG RADIJA, IZBJEGLIČKE VLADE,
RAVNOGORSKOG I USTAŠKOG POKRETA**

O MUSLIMANSKOM PREDSTAVNIKU U KRALJEVSKOJ VLADI U IZBIJEGLIŠTVU

Nada se ne-reca, sa nema muslimana kog predstavnika u kr. vladi, bila bi to, da biste Vi u selu jednog srakuntinog Muslimana, koj ima dobar glav i politickog korenja u narodu, dala mu odgovoriti i rang predstavnika Muslimana i sasjetnuka po svim pitanjima koja se odnose na knjeze u kojima Muslimani

Odnos četničkog pokreta i kraljevske i zbegličke vlade prema Muslimanima dr. Ismet Popović i Mustafa Malalić kao funkcioneri raštokorski pokreta imali su podudarna gledanja. Njihova shvatanja su istovjetna i u pogledu na prisustvo muslimanskog predstavnika u izbjeg. ovoj vladi u Londonu. Obolija su to odsustvo smatrali za nesreća toga muslimanskog stvarništva. Iskazano je to u Popovićevo pismo Draži od 21. jula 1941. i kod Malalića u njegovom pismu Muhamedhegu Preuboviću, predratnom narodnom poslaniku iz Byeljine, 3. decembra 1943. godine.

Kako piše Mensur Šeferović: "Popoviću nije napustala nada da će ipak biti usvojen njegov prijedlog Mišalovića. Na više sastanaka njegovih sljedbenika, muslimanskih političkih prvaka, izražavala je želja da i Muslimani dobiju jednog predstavnika u izvegljickoj vladu u Londonu. Taj predstavnik bio bi uključjen i predložiti generici Mišalovića radi saradnje i rada u krakovima gdje žive Muslimani. Umetlo se kako je smatrao Popović: *"Istine je to i teže i manje, posebno od strane komunisti, da Vlada u Londonu i Država Mišalovića nisu prijatelji muslimana"*.¹³⁹

Dr. B. povikao je nešto kasnije, tih je u jesen 1942. godine predložio M. Hruševicu da se zalazi da u zbjegličkoj i goskovenjskoj vladu Mosiman dobiju zvanog predstavnika. To lice bi se nalazilo u zemlji uz M. Hruševicu, a u Londonu bi ga zamjenjivao jedan od vladinih ministara koji je poznat među Muslimanima. Predložio je Srđana Budisavljevića, Mica Trstapovića ili Milana Grola. Iskrcao je da je to potrebno da bi se "rad sa ove vlastite sprovodio u narodu" da bi se suzila komunistička propaganda.

"Čin stvar malim za napredak u i ukoliko bi se primatila trebalo bi joj dati, niti, et. popularitet zato to se nept patetika propaganda služi, um mogućim predstavlja kao na primjer onom o namjeri treba da potpuno, korijene Afriki, mane i slično" + piše Popovac Mihaloviću.

[illegible]

N

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840.

Mušta je i ovo rekao: prekorom smo od gospodarski uspijetih, ambenika po niti najpotomaznijih elementa i narocito naša iztokuat ju

U tom grmu leži zec

Ali na sreću započela je jedna osipana revolucija da sad ima da dode do svoje pune ori ednati. Porasti i društvene partije u tjeke begove i feudlice

Ulemu i je nakon ishapama dr W idera protiv tana pie ma Poglavnik Sahinwa Ali a pjesni ka Muslimana tuc ex tucolovi kog narodnog poianika

Vlada nije uspjela odmah ni jednog jedinog Hriata islamke i ere u taber Londonski i moskovski sluga piše Mahir Sahinwa i Ekrem w idera Ve echa W ider ogani sluga krasnoga Beograda u tja kant je Prebicer i tam slugama pokušao prebiti Hriatima kraljevstven delegiran je bio od strane jugo slavenske vlade da prebomi stap nad glavom naših Hrista muslimana

Nastupanjem i Veechwa W idera na Londonskom radiju Muslimanina i poleniku se apustila Hrvatska Sre i z perit Muhiir Sahinwa i Ekrem w i. Oni napada Londonske krugova za one sto je taj krugoval rekao: Hrvatima muslimanima kti z usta W idera i Ekrem w piše da je "sahinwa jugoslavenska elada u Londonu skup biednika i očajnika, hrvatskih krasnoka pja enika, koji pohregose pred narodnim ludom konacno poapuno jasno otkrila svoje karte pogledom na jedan vrlo važni ambenik u hrvatskom narodu i NDH. Narine ta je vlada poslie duže jutije konacno zauzela kraz usta Veechawa W idera, stav prema muslimanima tj Hrvatima islamke i ere" Ta vlada" kako piše Šahinwa i Ekremov "nije uspjela odmah utabor Londonskih i moskovskih sluga niti jednog jedinog Hriata islamke i ere. To je je ljuta zabonito, jer bi o j za njen ugoslavenski garnierung i za iskaznima jugoslavenskim pred Londonom, Vashingtonom i Moskvom trebao makar kakat bio musliman i potru ja propale jugoslavije. Hrvati islamke i ere u casu raspada jugoslavije bez iznimke su bili za NDH. A kada su Hrvati muslimani nestomizom odlukosom i vepicativnim preganjanjem počeli am tati i komunisti ke i "toma ke bande po istočnoj Bosni od ko t je sahinwa jugoslavenska vlada u Londonu zapetuo i" tucolom i Staljinom otkrila mnogo tuda je tim izdajni amia placenimic po tati poste jasno da e od Hriata islamke i ere nemaju nadati bito kakom dobitu. Nasta rom strepenju pogledom na muslimane doao je kraj

I kretnica potom redi jednu za drugim cinjenice koje su se hrvatske ubara le ravno po glavi u am slova jugoslavije pokazalo se je da je u u ta kom pokretu u domovinu udjelovalo mnogo Hriata muslimana u tome tuc e je po je hrvatsko pokazalo koliko su Hrvati muslimani mrazu Srbiju odnosno jugoslavije musliman na su po tati Bosni i Hercegovini prvi otimali vlast iz ruku Srbijana i usmiva vati slab u oabudenoj domovini Hrvati islamke i ere na prvi poziv po tati su upravo neodoljivi oetki tucolom dobiti dobiti i tucolom dobiti da stoju u jundackom mis amia dobiti dobiti kugu konacno glavna nada jugoslavenskih

sabla ti u Londonu pređe, postavi domobranske i u ta ke postrojbe. koje su osetile Bosnu i Hercegovinu od umetničkih rakonsa i bojevaca i židovsk i krvoloka bile su velikim delom sastavljene od Hrvata mu amana i ve hove muslimanske pobratime i ranke skupine i struje jednodu no i be iznimke prihvatile su misao ustaske države i utaduju u njoj punim nagama i taksu pokret u muslimanskim i mjesovitim nacijama nošen je snagom Hrvata islamačke vjere i tako daje sve u to življenje a najteže sto su Hrvati islamačke vjere tako duboko i tako odlučno shvatili borbu za Novu Kedu i Novu Pravu u Evropi navedniali su jugoslavenska vladu u Londonu i ona je konačno prelomila stap nad glavom našu muslimana”¹⁴²

“Bjelosrpski izmet češko-židovskog podrijetla čije je dokobno ime tako dobru upamtila citava Hrvatska osjetivši na svojim tedima Velestar Wulder ogni u tugu krtavoga Beograda u času kada je Prilicel svim nagama pokušao prebiti Hrvatima kralježicu, delegiran je bio od strane jugoslavenske vlade da prelomi stap nad Hrvatima muslimanima Iste nekot ko dana ta e probu jet na Londonskom krugotolu u ime jugoslavenske vlade izjavio da su mu hrvati notorni fašisti i da njoj vodu u svojim ulobudalackim nartima u obce ne u smu u obzir Iza toga su sledile prietnje koje sadržavaju ironičan mteak i groznje kojih se Hrvati boje koliko i lanjske kuće.”

Wulder je ovoga puta napao samo Poglavnika i muslimane I mi se time ponomimo. Konačno su Londonci spoznali da su Poglavnik i Hrvati islamačke vjere jedno te isto, da je jedno i jednako za NDH i za Novu Evropu. Podpuno pravilno su shvatili ti placenti i ocijapci. I to im priznajemo. Iz njih sada govore samo nevažna mržnja i nemocni bies jer podpuno jasno osječu, da im se sve nade ruse u nepoprav hrvatsko područje nmeteno je od slovačke žido bojevačke i četničke gamadi njihovih zločina a oni njima i moćni sastani London Moskva i Washington stenu pod nepodnošljivim udarima mladih naroda, u divljem strahu sekaju i vrlo skupa dan koji im nosi nemoguću propast”¹⁴³

“DEMANTUJTE VEST DA DRAŽA DIRIGUJE POKOLJIMA MUSLIMANA”

“U zapadnoj Bosni siri se tendenciozan letak kao da je potpisan s moje strane, u kome se govori o uništenju muslimana Molim da ovo preko radio Londona demantujete kao krajnja izmisljotinu ustasko-nemačku Mi muslimane imamo veće u naziv redovima i rado ih primamo pod ulovom da amu ka ne slovnice koji su sa usta ama činili pokolje našeg naroda Potrebno je da se ova laž sto pre demantuje”¹⁴⁴

142 M. Š. Ekremov, *Hrvatska Suvost*, I 94, 1941.

143 M. Š. Ekremov, *Hrvatska Suvost*, I VII 1941.

144 VII, Ča, k. 293, reg. br. 4/1.

Četnicka propaganda nije odgovarala prethodno spomenutom zločinu počinjenom nad nesrpskim narodima. Zato se i u Dražinoj depeši (30. marta 1943.) tražilo da ona bude dostavljena predsjedniku Vrhovne i izbjegličke vlade i da se demantuje preko radio Londona. O pokoljima Masovana i Hrvata inače ziva je i učestala preispitivanja te a. j. Dražin stih Vrhovne komande i izbjegličke vlade u Londonu te njena ambasada u Vasingtonu. Postavljajući i isjedne i druge strane pitanja i davan demantij. Vasilan je skriven ist na od međunarodne javnosti.

Kako je ambasador u Vasingtonu Konstantin Fotić 4. februara 1943. tražio od vlade u Londonu demanti tvrdjenja obznanih na stranicama časopisa *Tajni*, tako i predsjedništvo kraljevske vlade osam dana kasnije (12. februara 1943.) šalje šifrovanu depešu Fotićevoj ambasadi u Americi. Od Fotića se zahtijeva da "demantuje vesti kako DM rukovod pokoljima Hrvata i Muslimana". Ministarstvo inostranih poslova je takav zahtjev preslijedilo. Ambasadi Nj. V. Kralja u Vasingtonu. Depesa je kratka: "Molim demantujete vesti da General Mihailović diriguje pokolje Hrvata i Muslimana. On naprotiv pokušava da organizuje saradnju sa J. Jugoslovenima u borbi protiv osvine". (potpisu Jovanovic (Slobodan) koji je, uz funkciju predsjednika vlade bio i zastupnik ministra inostranih poslova u svom kabinetu).

"Ovdje i iz verodostojnih izvora stigla vest da se izdali naredbu da se u Bosni i naročito u Noropazarskom Sandžaku pobijsu i imunijski Muslimani i da ste u isto vreme stavili na znanje da ce posle rata svi bosanski Muslimani biti preseljeni u Tursku."¹⁴⁵

Doslovce tako pise predsjednik Jugoslovenske izbjegličke vlade Slobodan Jovanovic 3. maja 1943. godine Draži Mihailoviću. Pa dodaje: "Ja sam primio i najvećom rezervom one i resti jer znam prema vašim izveštajima da ste tražili saradnju sa Muslimanima i da ste je u nekoliko bili i po tigli. Prema tome sklon sam verovati da pomenute vesti šire sami Muslimani i straha od odmazde za pokolje srba koji se jednim delom sticljaju na račun Muslimana. Ipak zato smatram za potrebno da vam skratim pažnju na sve one posledice koje bi raspirivanje mirne izmedu pravoslavni i Muslimana moglo imati."

Programi rasnog gorskog pokreta je istovremeno bio i program jugoslovenske vlade u izbjeglicstvu. Ona je u tom pokretu u njegovim oružanim formacijama dobila moćno sredstvo i instrumente za ostvarivanje svojih političkih ciljeva. Njen predsjednik, — pored toga, "i najvećom rezervom" prima vi est u fizičkom istrebljenju muslimanskog stanovništva utvrdenom tim programom. Čak dopusta mogućnost da one nisu istinite jer ih "šire sami Muslimani". Kaže da shvata šta bi značilo kakve bi štetne posledice donijelo raspirivanje mirnoje izmedu muslimanskog i pravoslavnog stanovništva. On kao nije znao misle pravio da ne zna ono što su programski ciljevi rasnog gorskog pokreta. Slobodan Jovanovic je na prije bio potpredsjednik a zatim i predsjednik te vlade

145. Arhiv VII, Ča, k. 281. reg. br. 2071.

Iz tih ciljeva je jasno da su se raVNogori borili za Veliku Srbiju kao državni teritorij osvojen od nesrpskih naroda i nacionalnih manjina. Na njima će stasovati i četnička propaganda koja je poprilično monstruozne razmjere – raspirivanu mržnje prema Muslimanima i Hrvatima.

“Muslimani ste do sada najveće korenci od četnika i okupatora. Neka žrtvoh sprema i raznimizadi” – obavijestio je Draža predsjednik vlade u Londonu četnikom od svojih telegrama koji su otpremljeni iz njegovog stana od 5. do 14. maja 1942.¹⁴⁶ Teletgrafski nazvati skizavda u njegovoj propagandi, čiji su i Boskari da su *“četničke četvrtile sto za ogutle”* – čitima Draže je piskov potvrditi prirodu ideologije i četničkog i ustaskog pokreta. Njima je prirođen teror i različitostrebivanje nesrpskih od četnika i srpskog naroda od crnosa. To je sastavni dio njihovih programa. Učinjenje i metakulirida crnima i naroda na srpskim područjima bio je klanič nezem jer su četnici namak uskrasna shedbenek *“kulta moza”* pa su u narodu prozvan *“klijak ma”*.

Depeše upućene Draži od predsjednika izbjegličke vlade izvedene su mnogobrojne četničke terorističke aktivnosti u raznim formama – u raznim dijelovima zemlje – iako dogodio se niz pokolja Muslimana u agencijama Bosni u decembru 1941. i u januaru i avgustu 1942. godine. Istovremeno i jugoslovena Bosna teško su pogodeni zločinima protiv muslimanskog i hrvatskog stanovništva. Veliki teror protiv Muslimana dogodio se u Sandzaku – jugoistočnoj Bosni u januaru i februaru 1943. godine. Četničke jedinice iz Crne Gore nakon odloženog *marša na Bosnu* dobile su naređenje da početkom januara i početkom februara 1943. godine preduzmu *akcije crnima* Muslimana u sreza Bielo Polje u Sandzaku pa u čimickom sreza u dijelu točanskog sreza u jugoistočnoj Bosni, te u općini Pljevlja. Te akcije su rezultirale masovnim pokoljima žena, djece, staraca, paljenjem sela, pljačkanja. Četničke jedinice su uništavale sve pred sobom.

PREDSTAVI JANJE POKOLJA HRVATA U STRANOJ PROPAGANDI

“Demantujte da odredi generala Draže vrše pokolj nad Hrvatima”

Komandanta jugoslovenskih trupa na Boskama istoka Slobodan Jovanović istavlja prepis depese o kampanji koja se u Americi vodi protiv generala Mihailovića *“od strane naših protivnika u američkoj štampi i preko radija”*.

146 VII Ča, k. 275, reg. br. 1/1

147 Pregled njih aktivnosti može se naći u mnogim izvornim dokumentima (istoriografskoj literaturi u obrazloženju presude vojnog suda koji je u ljeto 1945. godine sudio generalu Mihailoviću i njegovim saradnicima; The trial of Draža Mihailović, 1946).

148 Reg. br. Vh 2305 od 14. XII 1942.

Predsjednik izbjegličke vlade nalaže ministarstvu spolnih poslova da se na prepis uraci knjevskim poslanicima u Vasingtonu, Londonu, Moskvi, Bernu, Kairu, Sockholmu itd. "Ustaška propaganda u Italiji pustila je u celi svet da odredi, generala Mihailovica i sve pokoli nad neimnim Hrvatima" i druge strane proturaju fotografije robož zaklane u Doboju 1. juna 1942. godine. U jednoj fotografiji vide se ustaša, domobran, Nemački četnik. Na drugu nema ustaša i postupnog u junu mesecu. Ova fotografija predstavlja naravno naju fotomontažu što je ustanovljeno detaljnim pregledom. Nema i domobrana, a uveljeni su sa druge strane, a četnik sa druge strane kao da u dva smera svetla u isto vreme. Domobrana je pukovnik Franjo Samić koji je bio te ni adutant knijeta. A sada se nalazi kao komandant puka i četnik je major Đoković koji je sa svojim sinom i Sarajevu otisao u sumu. Majoru Đokoviću u tati su ubile ženu i dve kćeri. Samić otučinjava dovoljno je da demantuje ovo. Naredujem da se demantuje autentizirant ove fotografije. General Mihailović čak ne uništava ni sve domobrane i bez razoružanja i pušta kući. Ova ustaša do poslednjeg i ova ova propaganda ima ići da spreči Hrvate koji sve više priključuju otporu protiv ustaša."

TURSKA KAO DRŽAVA NA KANTARU SA FIZIČKIM ISTREBLJENJEM MUSLIMANSKOG STANOVNIŠTVA U JUGOSLAVIJI

U telegramu kojim obavještava predsjednika emigrantske vlade o odmazdama našeg šefa Draža nagovijestava izgleda za preorijentaciju kod Muslimana. Ne zbog eventualne promjene programske usmjerenosti svog pokreta ka uništenju Masimana nego radi očekivanog angažovanja Turske. Bio je uvjeren da će Turska uskoro ući u rat na strani naših saveznika.

On je znao da predsjednik Ministarskog savjeta i zastupnik ministra vojske, pomorice i vazduhoplovstva Slobodan Jovanović, u vezu sa stavom ravnogorskog pokreta prema Muslimanima, vodi pregovore i uoči Turske u međunarodni politički. S pogledom na ulogu koju Turska ima u međunarodnoj politici kao i na ulogu koju može dobiti u idućim ratnim događajima, naš političar na diplomatskom polju bio bi jako otežan ako bi se sama kao ministar vojske mogle pripisati neprijateljske namjere prema Muslimanima. Ja se vrlo nadam da će Vi ostati i dalje pri vašoj dosadašnjoj pomirljivoj politici prema Muslimanima i da ćete naći načina da demantujete glasnike koji se sve u protivnom smislu. Bilo bi mi vrlo potrebno da vaš odgovor dobijem što prije."

Četnicki srpski stav je tako poprmio i ojačao dosadašnje pomirljive politike prema Muslimanima. Jovanović prepusta Draži da "nade načina da demantuje glasove koji se sve u protivnom smislu. Razdor između Hrvata i Srba

Dvanaesti dio

IZBJEGLIČKA VLADA INJENI MINISTRI O BBC-u

s jedne strane pitanje hrvatskih emisija je definitivno riješeno time što već postoje nekoliko biltena na hrvatskom i da s druge strane to podučiti preobici za kćer riješen je kako kaže Mjurić, *moramo tražiti na prvom mjestu sa jugoslovenskom vladom.*

Zahijev Krnjević da mu *samo dopušte da govori Hrvatima u Hrvatskoj* nazvan je svjetskim hitom jer, i pored toga što je poznato da su za njega bilteni otvoreni u svakom doba. *Isto tako čini kao što čini i jugoslovenska vlada, da smo ga više puta pozvali u emisije i čak smo izvezili i prenosila da izgleda, emu hrvatskog država za bilten u kome bi on govorila i u kome bi se tretirali problemi od posebnog interesa za Hrvatsku.* "Nacrtan je spisak govornika sve samih Hrvata kako bi BBC bio siguran da ne pretežu srpski elementi u Londonskoj propagandi. *Otkad je jugoslovenska vlada ovde udvostručila svoju pažnju da nam ne promakne neka prenaprijetna izjava i da propaganda uvek bude jugoslovenska.* Bilo je sudova i gresaka koje nismo mogli kontrolisati ali u celini matramo da je Hrvatska bila podjednako zastupljena"

Mjurić kaže da je Krnjeviću Bilanicu predloženo da će BBC i ukoliko oni zele redovnu emisiju pokušati da obezbijedi hrvatsko govornika za taj određeni dan, te da je na taj dan de facto stvoren hrvatski bilten u kome i Hrvati učestvuju. Smatra se da je to najpogodnije rješenje jer je bilo jasno da Krnjević neće nikad uspjeti da od jugoslovenske vlasti dobije poseban bilten za Hrvatsku. Pa Mjurić dodaje *a ne znam ni zašto bi.* Tako su ostala otvorena pitanja neka vrsta slezena što je sve vodilo prijedlogu sukoba između Srba i Hrvata u Londonu, ministara u izbjeglištvu.

Nastojali su da se udovolji Krnjevićevim zahtjevima. Ali *"ne možemo dozvoliti da se britanska vlada u liku I.W.E. BBC i preko Krnjevića, meša u unutrašnju politiku Jugoslavije"* Na to BBC nije bio da pristane. *"Bilo bi fatalno ako bismo promenili stav prema jugoslovenskoj vladi"* piše Mjurić u tom pismu, čija je kopija otpremljena Kirk Patriku.

Ralf Mjurić navodi i posredni argument želi li Krnjević uopšte Jugosavima u budućnost. U javnost se izjavio avao potvrdno. *Ako je želi, zašto onda ne radi na tome da ovaj narod nastavi bez vođstva i ohrabrenja. Zbog čega preporuča Šubrtić i neka entuzijastijeg od njega da pruži narodu ohrabrenje koje on ne dade.* Mjurić preporučuje britanskom ambasadoru pri jugoslovenskoj vladi Grimsvy Rendel da kaže Krnjeviću *"da mu takozvani donosi lo u lična reputaciju koja neće pomoći hrvatskoj stvari u budućnosti u naklonosti saveznika"* Mjurić čak piše da Krnjević izgleda da je isto toliko glup koliko i nedogledni morala će nam biti ako ga ne budemo uz maza o viljuhu.

Tako piše u dokumentima Arhiva BBC. To su i svjedoci ustava i imuniteta koji će prilikom radijske emisije ponovo shvatiti i ratnim danima četrdeset druge godine. Oni su ovi koji će pomoći hrvatskoj razumijevanju radiji u ipste kao mediji BBC je u odnosima Velike Britanije sa jugoslovenskom izbjegličkom vladom imitirao Hrvate i to vladu smatrao kao *"rodno hrvatskog naroda"* uopšte.

Rendel iz Britanske ambasade pri jugoslavenskoj vladi u Londonu je 6. avgusta 1942. godine pisao o incidentu sa Šubašićem. Rendel je razgovarao sa Krnjevićem. Rekao mu da: „im kad sam počeo da radim ovaj posao bio veoma iznenađen zamreženim predrasudama odnosa između Srba, Hrvata i Slovenaca. Većina Hrvata je verovala da je vlada Njegovog Vrhovstva prosrpska, dok su na istovremeno mnogi Srbi otpuzivali da mi prohrvatski. A istina je bila da nismo bili ni jedno ni drugo već protjugosloveni. Naša jedina želja je da osiguramo rat da odmahinamo svaku nepotrebnu prepreku. Primer takve prepreke bile su i teškoće u emitovanju Krnjevićevog izjavanja za Jugoslaviju a naročito njegovo odbijanje da dozvoli Šubašiću da se pojavi u emisiji.

„On je našao zatim iznenađujućeg nadugačkog stare zalbe Hrvata – piše Rendel – im sam je njihov glavni predstavnik tako da ni na koji način ne može da vodi politiku direktno uperenu protiv njih. Ne odobrava srpske emisije za koje kaže da one više štete nego koristi. Zamolio sam ga za neki primer i on je naveo neprestane Wilderove antiklerikalne napade upućene protiv Crkve u Zagrebu i posebno protiv zagrebačkog nadbiskupa. Da je njemu dozvoljeno da daje emisije za Hrvate u Hrvatskoj, situacija bi bila sasvim drugačija – no to je potpuno nemoguće.“

Rendel je pokušao da mu objasni da BBC ne može na svoju inicijativu voditi politiku u ovom stvar. Radio London može samo da sledi uputstva jugoslovenske vlade i to je i on ikao. Na njemu je stajalo da utiče na jugoslovensku vladu da sa njima raspravlja o stvarima neakve prirode. Ali, on se nije dao nagovoriti i prilično ogorčeno se vratio na prepirku izgledno vrlo oštru, koju je istovremeno vodio sa Lokhartom i na toje pismo od 4. avgusta, koje je po svemu sudeći uticalo na njega na pogrešan način.“

Primetio je da ga ne može nikad zadržati i da ga neće iterati. „Optužio sam ga za tvrdoglavost što je on u početku odbijao, a zatim prihvatio, ali, rekao je tvrdoglav je samo zato što je prepustio sam sebi u odbranu svoje zemlje. Što se njega tiče može već sutra da ode iz vlade. A što se Šubašića tiče, on je – čim je stigao u Ameriku uputio telegram pitajući šta da odgovori. A on (Krnjević) mu je javio: „Ima su se vama obratili tek posto sam ja odbio sličan zahtev. Nikada nije, niti bi mogao, da nareduje Šubašiću“

DA LI SRBI RAZUMIJU IJEKAVSKI?

Medu ministrima unutar vlade, kao i između te vlade i BBC, u česta su i sporenja zbog jezika. Kao urednik BBC-a za Balkan Harwan nije imao ga velika sa izbjegavckim vladom samo zbog svojih autorskih priloga u emisijama. Na njegovu adresu su iz kabineta Ministra predsednika kraljevske jugoslovenske vlade često stizala druga pisma protesta – jednim zbog njegovog govora na radiju, drugi put zbog govora o solda o partizanskoj bici,

treći put zbog nekega stana činit vožnju na Londonskom radiju za Jugoslaviju. Iznjega zbog nekege po volje te vlade. I u pismu je naravno potpisivao majstir Živan Knežević. Bio je i ovih ko – nu – e – ču upućivao predsjednik vlade dr. Slobodan Jovanović.

Jedno od tih pisama se tiče kritike zbog upotrebe ijekavskog dijalekta u emisijama "Jer je to Parnelov jezik". Harrison u odgovoru predsjedniku Jovanoviću 5. novembra 1942. godine izražava žaljenje "to predsjednik nije slušao naš program, jer bi mu on sam poslužio kao na koji odgovor na pismo. Samo u jednom od tri biltena najavljena upotrebljava ijekavski dijalekt. Taj najavitičar – uk i ne upotrebljava Parnelov jezik i to majstir Knežević. Sigurno je da će i neki Srbin razumjeti značenje tako digne jugoslavenske reči kao što je domovina. A što se tiče naziva meseci, ja sam lično bio veoma protiv upotrebe hrvatskih termina, jer spaki Hrvat zna latinske nazive, ali veoma malo Srba poznaje hrvatska imena. Ali kada sam o tome razgovarao sa dr. Wilderom (Večeslav, inače ministar za propagandu) o a – koji je predstavljao Londonsku vladu bio sam naglasan, te – odlučeno da se u ijekavskim biltensima koriste hrvatski nazivi."

Harrison je kao novinar prije Drugog svjetskog rata bio britanski dopisnik iz Beograda. Relativno dobro je poznao srpskohrvatski jezik. Zato kaže da ne shvata ozbiljni misljenje "da Srbi ne razumeju i polovinu biltena na ijekavskom. Jer da je to istina – to bi značilo da su Hrvati našim drugi narod koji govori potpuno drugačijim jezikom negu Srbi. A ja tako nešto nikad ne bih mogao da tvrdim, a siguran sam ni predsjednik vlade."

Vladina primjedba se obrjela i na Klisoldu koji je više godina do rata živio u Zagrebu. On je sudjelovao i emisijama za Jugoslaviju. Jednom nedjeljno na ijekavskom izgovoru. "Postoje naši hrvatski ministri iz Londonke vlade ne žele sami da govore niti dozvoljavaju drugim Hrvatima da to čine. Veoma je dobro što imamo gospodina Klisoldu koji je u mogućnosti da milionima Hrvata govori njihovim akcentom."

Harrison piše predsjedniku vlade da n je ispunila primjedba da je Klisold za oficire sa razarača. Zagreb izjavio da su Hrvati. On je rekao da su oficiri koji su potopili Zagreb bili jugoslavenski oficiri, "što je svakako korektnije od izjave vašeg dopisnika da su u pitanju Srbi, tim pre što je opštepoznato da je jedan od njih bio Srbin, a drugi Slovenac."

Vladini prigovori BBC-u vrhili su pakvalno netačnostima. Harrison od njega opovrgivši tvrdnja predsjednika da je Klisold rekao da se hrvatske zastave vijore na njim morima. Njegove reči bile su da se jugoslavenske baze mogu videti na morima u konvojima pod britanskim zaštitom. A to je sasvim različit stvar. Demantovana je i predsjednikova tvrdnja da je obavljeno kako je "Marsal Kvaternik 1918. oslobodio Međumurje". Harrison kaže da je tu izjavu dao dr. Wilder, predstavnik jugoslavenske vlade zadužen za propagandu. "Te bi predsjednik to s njim trebalo da raspravi, a ne sa mnom."

Trinaesti dio

**ČETNIČKE ZAMJERKE LONDONSKOM RADIJU I
NJEGOVIH EMISIJAMA NAMIJENJENIM
JUGOSLOVENIMA**

Sa više postaratka i potpunijom depesom Mihatovic u bosanskoj tragediji obasjestava vladu "da su naše trupe po le kratke i oštre borbe zauzele Livno. Nasi gubici četni mrtva, neprijateljski oko 1 000 od čega žena i deca 300. Odmah deo napada izvele naše snage u jecini 1600 ljudi. U depesi je poslata 20 VIII 1941. godine". Na osnovu toga je Radio London objavio "veliku četničku pobedu u Foc". Zanimljivo je da u ovoj snage "da mogu poružke ustaške formacije". Vijest, dakako, ne spominje više stot na poklan h žena i deca kao ni vojne formacije¹⁵² kojima su te žene i ta deca pripadali. Nije avio ni da je poklano muslimansko stanovništvo u ovom kraju.

FUNKCIJI ČETNIČKOG POKRETA

"Kako preko radio Londona slusamo svaki dan uspehe naših saveznika. Vase pobede i privodege pojedinih boracima i krajevima. To je u interesu samih Vasa i Vlade u Londonu da se završe za našu borbu, putnje i stradanja. Te bi i za ovaj kraj trebalo poradiiti da se završeni potvrde, unaprede, nagrade i slavno".¹⁵³

Romio se bez prestanka sve više zahtijeva prema Londonskom radiu. Taj medij je u potpunosti sa svojim emisijama na srpskohrvatskom jeziku stavljen u funkciju četničkog pokreta. Emisiovalo se potvrde, unapređenja pojedinih boraca, oficira, komandanata i jedinica. Orada i zahtjevi Mihatovicu da se tim emisijama obuhvate i sva druga područja kako bi se "znalo za našu borbu". Citirana depesa Mihatovicu ukazuje da i komanda bosanskih četničkih odreda, VUO neće da bude a strogo muh koji se spominja na tom radiju. Učinak je to na potraživanje koje i organizirski rada treba pokrenuti da izvrsava. 11 XII 1942. godine iz Bosne pisa na Radio getu: "U Bosni borba je isto srpska i narod se bori i to za srpsku stvar pod srpskom trubu i on gde petlju ide u borbu. Dok je boga i srpskih mrtva i ožare e srpski trubući sa. Na narod od najtarijeg do najmlađeg želi da se zna u njegovoj borbi pa Vasa mušmo da nekojko puta preko radio Londona obavite. Matija je zdravo. Pored ovoga potrebno bi bilo da se napise jedna do dva letaka i iz tvojim bori i po našim krajevima. U okolini Zvornika Petrovo selo treba napisati letke protiv partizana komunisti. Na poziv srpski narod da oštari komuniste i pride četnicima. Gvo je sve lepo postaviti i svomom sa Matije poslati jer avion može iakom da hodi i kuda i kako hoće posto neprijatelj ne raspoređuje ni sa čim sto bi a tomu moglo skontati. Da bi se znalo za naš da bi mogli imati veu sa vama potrebno je sto pr je da se uputi radio stanica ovamo kao i radio telegrafista".

152. Dok br. 912.

153. Zbornik, tom XIV, knj. 1, dok. br. 110.

[illegible][illegible]

Bratko Todorović komentirao je povelju ličnim iskustvom Bosne i Hercegovine. Između ostalog je od Dobrih savjetodavaca kao predratnog političara došao među svoje prijatelje i najbogatijeg političara iz Vostoka, Prava Bogatstva, levite, a je obično da se nalazi u zatvoru. "Ja sam pravo Rad i Ljudima, a što će mi naroditi i lakši život u svoprosti s etelom. Vlast i običaj Dobrih savjetodavaca na poznat načinom radu i upravljanju i trije mornari, a je mornari i demerata. Druge Mimala, a da među srpskim stanovništvom i trije Bosne radi na poznat i srpske loge toliko potrebne napravljenom narodu. Želim mu puno uspjeha"

[illegible]

To vam srčano obećavam u ime kraljevske vlade",¹⁵⁴

Brat Petar Samardžić traži da dr. Miran Gavrilović to reči česse govorniku preko radija. Njega *"Srpski narod čeka da uđe u otadžbinu da je do skora bio u Moskvi"*. Do aprilskog rata Miran Gavrilović je bio poslanik Kraljevine Jugoslavije u SSSR u Status zvanicnog jugoslovenskog predstavnika u Moskvi prestao mu je 8. maja 1941. godine. Tada ga je sovjetska vlada proglasila običnim građaninom. Krajem jula iste godine imenovan je za izvravnika poslova jugoslovenske vlade u emigraciji u Moskvi. U januaru 1942. godine došao je u London i imenovan za ministra pravde u vladi dr. Stojobodana Jovanovića.

¹⁵⁴ Zbornik NOR-a, tom XIII, knj. 2, dok. br. 18

Četnaesti dio:

**NOVINAR HJUBERT HARISON I
“ZAVJERA ŠUTNJE” O STANJU U JUGOSLAVIJI**

VIIJESTI O NEPOSTOJEĆOJ RATNOJ STVARNOSTI

[illegible]

13) Hronski: sve više mali sluha za razvojem događaja u Jugoslaviji

HARISONOVO "DRAGI PRIJATELJI JJ"

[illegible][illegible]

HARISON I USMENE NOVINE NA RADIJU

Osim specijalnih vijesti Radio London je 28. januara 1942. godine za svoje jugoslavenske slušaoce uveo usmene novine. U njima su poznati novinari i koji zvuče davali svoje članke o svjetskim događajima. *"Harrison, koga i dobro poznajete, sada će dati svoj komentar"*. Harrison je neposredan sa suštinom. *"Sjećate li se u menih novina koje je nekad izdavao jugoslavensko-nemacko udruženje u Beogradu? Ovo je bilo u vreme danima pre rata. Sjećate li se neovna ioh kritika i urave istine koja je odlikovala članke i dopis raznih novinara koji su saradivali u tim novinama? Oba taobitnje tih novina bio je je dan od znakova da je porastao italijansko-nemacki uticaj. Italijani i Nemci bojadu se u ovi novini nadamo se da ćemo vas podsjetiti na usmene novine iz starih dobrih vremena i dati vam veru u dobra vremena budućnost."*

Harrisona nisu poznavali svi jugoslavenski slušaoce koji su u skladu s njegovim *"Dragi prijatelji"* prihvatili taga urednika Londonskog radija kao stinskog prijatelja i ovojeka s dobrim namjerama. Te namjere je nedvosmisleno skazivao u svojim komentarima. Jedan od onih koji ga je dobro upoznao na radio-talasima i stru kritički nastrojen bio je vo vođa Dobroslav Ievdevic. On je u toku rata mnogo puta spominjao taga BBC i njegov urednika i glavnom po-zmisljenom za tumacet ga kao neprijatelja ravnogorskog pokreta. I u razgovorima i u svojim izvijestajima vodstvu ravnogoraca, izagao ga je ostrim optužbama. Veoma nepovoljno je ocjenjivao njegove komentare. Na njega i njegove javljanje požalio se u vise navrata i Mihailovicu.

Kraem januara 1943. godine Dobroslav Ievdevic u izvjestaju vojno političkoj situaciji u Dinarskoj četničkoj diviziji i sarada i etim ka: *"Italijani piše, uz čestit Mihailovicu: "Mnogo nam škodi raznolika komentarisanje događaja sa našim ljudima u Londonu, Harrisonove gluposti. H. D. Harrison, sef radio službe i propagande za jugoistočnu Evropu Radio-Londona op a i kumunistička radio stanica. Verujem uprkos svemu u konaan uspeh"*

PROTIVNIK PRIKRIVANJA ISTINE

PWF nije bio u poziciji koja bi ona omogućila da pomisli pr si e i simcalica postigne da BBC objavljuje lažne i izmisljene vijesti o jugoslavini u ratnim okolnostima. BBC i je i dalje veoma stalo do svog tradicionalnog i svjedocenog profesionalnog poslenja. U tome je najbolji primjer Hjuzeri D. Harrison. Kao urednik BBC a za Balkan dopisnik novinske agencije Reuter u Beogradu prije i poslije Drugog svjetskog rata i je u tom pogledu dopustao pogriješiti e sa svojom profesionalnom etikom. Taga novinari i zato što je bio protiv prikrivanja istine sir C. rivley Rendel, britanski ambasador od 1941. do

1943. kad jugoslovenske izbjegličke vlade nazvao je *“Lancetom”*. Taj ambisador je prisio etiketu i za PWT. Nazivao ga je *“antimilitarističkom i propagandističkom organizacijom”*. I Harrison je nazvao *“izvanzajničkim lancetom”*. Barkerova piše da je Harrison bio *“zihet i ofresit umetnik, narekvan da radi – a jednu ugodnu novinsku agenciju – i da je, punim pracom, napisao da o Jugoslaviji zna deset puta više nego neki ljud – među njima – anti-fa i ja – kome mu pokušaju so-
eti pamet o tome kakvu politiku treba voditi prema Jugoslaviji”*. Ukratko, Harrison nije bio *“larina koju bi drugi mogli otvoriti i zatvoriti kako im padne u glavu”*.

U svojstvu urednika BBC-a za Balkan Herbert Hansen je mnogo puta bio u prilici da se dopisuje sa predsjednikom ili nekim od ministara izbjegličke jugoslovenske vlade. Najčešće da bi opovrgao njihove neosnovane prigovore skoro svakodnevno upućivane na adresu Londonskog radija.

U jednom od tih svojih odgovora predsjedniku Slobodanu Jovanoviću Harrison je otvorio veliko pitanje politike te vlade nakon Drugog svjetskog rata: *“Je zemlje teoma čisto stoću zahreć, da, jugoslovenska vlada u Londonu odredi svoju buduću politiku”*. On još kaže da bi BBC *“ze io da ste prije odgo-
vori na te zahtjeve”*. Time je – možda – ne htijuci dirnuti u jednu od raka rana izbjegličke vlade – zahtjevi da se odredi, prema budućnosti zemlje – njenom ustroju i politici koju će voditi, pos- je oslobodjenja od okupatora stizali su podjednako i iz zemlje – od Saveznika. Vlada je uporno zadržavala neophodnost da odgovori na te sustinske praznine ne samo u svom nego i u djelova-
nju ravnoigorskog pokreta u zemlji. Umjesto toga onaj se dobarano bavila svako-
m rijeđu koja je – od bilo koga u njenom i izvan njenog kruga, izgovorena u emisijama BBC-a za Jugoslaviju.

ČETIRI ODGOVORA BBC-a NA JEDNO PITANJE IZBJEGLIČKE JUGOSLOVENSKE VLADE

Radiostanicama od početka nije bilo posve jasne šta je šta i ko je ko na ratu, stima i u događanjima jugoslovenske ratne drame. Ne samo radiostanice nego ni listovi i časopisi, kad je o inostranstvu riječ nisu ni spominjali postojanje partizana. Neko je to nazvao *“saterom suture”* i najriede na radio-talasima. Sve do kad ih nije dospijevala pisana riječ – mogli su – mi – sa-
di onaj ratni doći do saznanja –
tome šta govore radio. Slušali su ga i pripadnici partizanskih vezanih jedinica. Kao i mnogi drugi, oni su na razne načine silili radijski vestiti. I sto su svojom borbu mijenjali stajalište u zemlji. I u stvarnost je bila bitno drukčija od one koja je predstavljana na radio-talasima ili na stranicama

4. Kada primatelj, iako ne želi, ni da čita, dostidu em moram da ponovim ono što mi je rekao prije udelele. Ogi, mada istorički mislim anglo-američkog pjesnika, a naše primatelje u Jugoslaviji je mnogo, da mi, kada, jednako. Ako mi, mi, mogli, snage, da, laboratoriju, naše društvene i političke nastike, to sigurno i, možete, uvideti. Ne pitajte da li je neko vid kao li demokrat, etnik ili partizan. Sebi, ili Hrvat, pravoslavac ili katolik. Ali, mi, mi, ni, levo, ni, desno, ako je protiv. Ne, mi, mi, pomozite mi, i, pošto, mi, je, prema, u, em, u, kao, protiv, bratni.

Hrvatski komentator emisije na "L'annon" 14. godine, zadržao je zvane politike. Obrazloženje je tabor proizvodica, i, usaka, za, Hrvatska. Hrvatski se po svaku cijenu, da, sačuva, već, u, hoda, ko, osi, ek, u, k, a, ne, mogu, spadati, bore, koje, ovaj, komentator, naziva, partizanima. I, raz, to, se, da, se, partizani, priku, u, rječnicima, "patrioti" ili, "snage, koje, se, bore", da, se, ne, zna, da, li, pripada, u, bore, ma, koje, vodi, general, Mihailović.

I, pored, odlučnog, protivljenja, od, izbjegličke, vlade, i, nemog, okruženja, i, li, "partizani" se, sve, česse, ču, u, em, s, a, ma, Radio, Londona. Ne, radi, nije, moglo, zaobilaziti, njihovo, borbeno, prisustvo, na, u, gos, ovenskim, ratovima. Slušaoci, su, željeli, da, saznaju, pravo, stanje, stvari. Da, otklone, raskorak, između, onoga, što, oni, vide, i, znaju, bez, posredovanja, radi, i, onoga, što, slušaju, u, londonskim, emisijama, u, d, a, e, ni, ni, od, z, v, e, t, n, e, s, t, a, r, i, s, t, i, a, s, t, a, n, e, ču, u, s, l, u, s, a, l, a, k, a, k, o, t, i, v, e, ču, e, n, i, s, u, je, s, e, k, u, p, u, s, a, u, z, a, b, r, a, n, e, t, a, d, o, s, e, n, t, i, b, e, l, j, e, s, e, p, i, s, i, o, M, K, r, e, z, a. Nem, r, u, a, n, u, l, i, m, e, r, a, n, i, m, i, r, k, i, t, i, n, e, g, i, n, o, g, z, e, l, e, n, o, g, o, k, a, p, r, e, s, t, a, n, e, a, n, g, l, i, e, n, s, k, i, m, p, r, o, d, i, k, o, m, k, e, j, a, t, b, i, n, e, z, u, b, a, d, a, t, a, m, a, u, s, e, k, p, o, d, j, e, d, n, a, k, o, p, i, t, a, m, o, r, g, a, k, i, u, ž, i, n, a, i, o, p, e, t, t, a, k, o, z, a, n, a, m, a, l, i, k, i, m, a, n, a, b, i, b, i, t, a, p, r, o, t, u, i, s, t, o, n, a, i, n, i, s, e, t, o, z, n, a, m, a, a, i, p, a, k, b, e, t, o, g, e, t, e, k, s, a, u, d, i, t, i, b, i, m, o, s, e, p, o, n, o, s, t, a, r, i, m, i, l, e, k, a, o, p, u, č, m, i, l, i, m, e, t, a, r, p, o, m, i, l, i, m, e, t, a, r, k, d, a, s, e, u, k, l, e, t, o, t, k, a, n, j, e, z, a, i, t, m, r, t, i, i, d, o, k, t, a, k, o, p, r, o, s, l, u, s, k, u, e, m, e, r, n, o, m, g, l, a, s, u, i, l, a, k, i, r, a, n, e, k, u, t, i, j, e, u, k, o, m, p, i, s, u, i, t, a, j, a, n, t, e, n, i, l, i, m, e, t, a, r, i, h, n, a, s, i, h, n, a, d, a, k, a, p, i, u, e, k, u, n, d, e, j, e, d, n, a, z, a, d, r, u, g, o, m, d, u, b, o, i, u, k, i, t, e, s, a, t, u, d, e, a, p, a, d, a, n, u, l, j, u, d, s, k, e, g, l, a, s, e, p, o, d, j, e, k, o, m, n, a, k, r, o, n, a, k, o, m, p, a, n, u, p, r, o, d, i, j, a, s, e, k, r, e, t, u, u, n, o, v, i, s, k, o, m, p, a, p, i, r, u, p, o, s, e, b, n, i, t, z, a, d, a, n, u, i, t, a, l, j, e, e, t, a, r, u, s, t, i, r, a, n, o, d, z, i, o, k, o, b, i, n, i, s, t, g, l, a, s, i, n, a.

Vezesugin je ovaj BR reportažu ovu politiku koja se vodi drugim sredstvima. Liko, likarica, prikazati, piramidom, ljudskih, lubanja. Historijski, trijumf, padaju, u, lose, slikarstvo, ili, kada, bi, se, recimo, naslo, jedan, likar, koji, v, i, umeo, naslikati, s, i, o, v, o, l, u, d, a, b, i, v, i, o, n, s, k, o, v, r, i, e, n, e, d, a, n, a, m, p, o, k, a, z, a, k, a, k, o, p, o, d, a, t, a, k, u, k, e, z, d, r, u, g, i, m, m, i, l, i, m, e, t, r, o, m, n, a, s, e, o, t, i, d, e, s, a, t, i, e, t, r, u, n, u, g, o, n, a, s, e, l, j, u, d, s, k, i, h, l, u, b, a, n, a, t, o, n, e, b, i, d, i, k, i, k, o, p, o, d, a, n, a, m, i, n, j, e, m, u, k, u, u, b, i, l, i, d, o, v, n, i, s, k, a, a, l, i, e, d, a, n, l'ier, d, e, l, a, l, i, t, a, m, e, i, i, p, a, k, b, i, s, e, u, u, d, o, u, n, p, r, o, s, t, i, t, i, u, t, a, k, i, u, p, u, s, t, o, l, a, n, i, t, u, i, U, l, u, d, o, j, o, v, o, j, o, c, e, n, o, j, o, c, e, a, n, s, k, o, j, u, m, t, o, n, e, 160,000, t, a, n, a, b, r, e, r, o, b, e, t, o, m, u, p, r, o, d, o, m, d, a, v, e, s, e, s, t, o, p, l, e, n, i, t, i.

BURA OKO HARISONOVOG KOMENTARA - KRITIKA AUTORA ZBOG "LJEVIČARENJA"

Novinarski stvaralac koji se iskazao snage svoga duha. Hubert Harrison je zasrtao jarkim bljeskima na ekranima Londonskog radija u Drugom svjetskom ratu. Nadgradio je i nadvladao nametnuta sputanja u službi kraja održavanja post-necnog stanja stvarnosti.

Neizostavno Harrisonovo *Dragi prijatelji* sadržano je u svakom njegovom izvještaju na Radio Londonu. Mnogi koji su pomnili susreti sa kaže BBC za pamti su te njegovo tople stracanje slušateljima u ugodnosti. U toku rata se javljao redovno jednom sedmično objavio poveliki broj svojih komentara. Sve njegove objavljene novinarske priloge Miroslav Jevticvic nije mogao pronaći ni u Arhivu BBC-a. Govorio da je više tih komentara sacuvano u *"Partizanskom Radio Biltenu"* za Bosanska krajina i sapitografisan u ratnim glasovima u jos nekim područjima zemlje. U mnogim partizanskim biltenima donošene su radio-vijesti. Harrisonovi komentari i ljudi su obrađovani što su od njega mogli čuti kako se nakon rata *"neće postaviti pitanje koje je ko vere, već samo da li je sanidivao sa neprijateljem..."*

Iz cvrsto svezanog cvora ili zamršenog klapka na jugoslovenskim ratistima to je jedan od prvih akcija i prvotvorenih prebija gvozdene zavjese iz koje se knila *"stijera utnje"* prema upotrebi riječi *"partizani"*. Harrison je bio svojim komentarima pokušao da pri govori o nečemu što je na takimima namijenjenim radio-javnosti a cijeli drugi ratni godina predstavljalo gotovo labu temu. Govorio je u isto vrijeme tuletintno i prema Drazinini ljudima. I dalje posvema tako mora u bit iz dva razloga, jos su bili snažni pritisci sa britanske i sa strane izbjegle vlade o Mihalkovicu kao glavnom nosioću borbe protiv okupatora kao neprijatelja. Iz tih pritisaka on je kao profesionalni novinar izlazio na kraj, time što je nastojao da uravnoteži odnos svoje matične radio kuće prema jednima i drugima. Najbitnije je što je očigledno želio da ohrabri i usmjeri da se svi podjednako bore protiv okupacionih i kvishinskih formacija.

Harrison je pri tome ustrajan. Prvi put je partizane spomenuo 16. juna 1942. godine. Na taj njegov komentar su p. aštale kritike sa svih strana. Na junska emisiju obrusili su se i od četnog vođstva u zemlji i od izbjeglicke vlade pa i od rukovodstva te radijske kuće. Pri govori su stizali i od državnog organa koji propisuje pravila ratne propagande u Velikoj Britaniji. I pored toga Harrison je u rednom odjektivarskim komentarima iste godine, također, potpuno onozbog čega je u u u u mjesec u teško napadan. Pri tome je ispljao u novinarstvu tolike deficitarne sjecanje profesiona izmota, etike sviga pezuvali i hrabrosti. Uvjereno je da na taj način potpomaze napore saveznika anti-hitlerovske koalicije koja je angažovana u borbi protiv vojnih sila Osovine.

Njegov redovni sedmični komentar objavljen je u nedjelju. U njemu je najprije govorio o pravdi i slobodi za sve one koji su pomogli obranjanje ju

govornije isticao je da to znači da se neće postići dati pitanje kojim partija i neki pripada ili koje je teret, već samo da li će stradati ili neprostrati oni koji u ovom meću organizirati slobodu i u otvoreno suprotstaviti se protivljenju i negu i plućima i u ovoj kući u otkrivenosti u pitanje borili će se u obliku podčinom vodstvom protiv zajedničkog neprijatelja i u ovoj bi ti osigurana pravda i sloboda u našoj Jugoslaviji. Prema se to i za o tome da se oni koji su po nadgali neprijatelja i borili se protiv svoje vlasti. Ali za njih neće biti slobode!

dati i otkrivenosti se da će i ako neki su ne smatraju da napokon, jugoslovenski borci, bilo Mihailovići i u pod vodstvom partizana, bore se iste ideje slobode i pravde. Verujemo da general Mihailović iskreno eli za istinu i za sram srpskim vlastima i slovenačkim vlastima koji su spremni da udare na i centralne sile. Oni jedino neće saradovati i kada i istu istinu koji su služili neprijatelju činili zlodela svome narodu.

Harrison je govoreći o ohrabrujućim vijestima iz Jugoslavije na Radio Londonu 18. oktobra 1942. godine rekao da prema izveštajima koje dobija mo od prijatelja, gleda da se iz Jugosloven koji rade u zemlji i u dvama stvarima. Kao prvo, tamo jugosloveni su svojim mnogobrojnim manama nestala je zatek. Oni u Bugarsko, ovo je to isto kao da oni nisu ne vole povratak na svoje los prijateljski, steno, u ti na u tiu koji je uskraćeno sloboda političke mišli i organiziranja. Bore se i oni u Jugoslaviji u kojoj neke korupci i biti me ta i druga stvar, nova Jugoslavija i biti zasnovana na pravdi i slobodi i da se oni koji su pomogli njeno obnavljanje".

Harrisonov komentar od 18. oktobra 1942. godine nije bio zložen samo kritikama u Londonu. Na njegove stavove je dva dana nakon emitovanja (20. oktobra) isto reagirao i vjerski Iluzi i Hapovs Berman. On je u pismu Mihailoviću Harrisonov komentar nazvao stranoštom. "U posljednje vreme Londonska radio stanica ukonko se njom služi i naša vlada daje trahorite emisije Harrison i drugi, čija sve više i češće duopotreblata namijenjena još ulogu i zadatak.

Svakodnevno mi stižu izvještaji a razni strana da ta stanica, prilikom tih svojih emisija na našem jeziku, snaži komunističku misao u našoj zemlji, govori fikcijama akciju rodoljuba ne vodeći pri tom ni najmanje računa. Dok vi tražite borbu protiv komunista, naša vlada i naše vojske dopušta pojedincima da rade suprotno onome što vi želite tj. luda dopušta da se preko radija kao najefikasnijeg sredstva slave podizati komunisti sa kojima mi vodimo borbu na tlo i u mi. Iako mi negativnom propagandom, favoriziraju komuniste i luda, vjerovatno ne sprema ludi naše redove i ubija duh i moral ne samo boraca nego i tamo mi.

Berman prema tome Radio London shvata kao javno gasilo jugoslovenske vlade. On smatra da je toj službi izbjegavka vladi namijenila ulogu i zadatak koji ona duopotreblata. Nelegitimna je da Radio London izvozi i javni komunisti dopušta pojedincima da rade suprotno od namijenjene uloge i zadatka, a time protiv vlasti jugoslovenske mi misli i razduhoplovstva.

Na strana mišljenje Bizantinca i Harrisona – njegovom javljanju putem Radio Londona – Harrisonovo pisanje će postati predmetom žestokih rasprava na sjednicama izbjegalske vlade. S njom i britanske vlade – njenog Ministarstva inostranih poslova. Izazvace i sporeve na medu-drzavnim relacijama, u onih u vrijedog izvuceni su britanski ambasadori pri izbjeg – ovoj vladi – rukovodstvo BBC – a istaknuti funkcioneri Fortin (FSA) – organa nadležnih za osmišljavanje ratne propagande prema Jugoslaviji. Nisu u tim nesporazumima postedeni ni mnogi drugi. Ponajmanje sam Harrison – čije je pisanje izloženo oštroj kritici – nazvano *ljuticarenjem i incidentom*. Aktualizovalo – e i pojačavanje cenzure.

Krenimo redom – hronološki – onako kako se ispiela velika afera u služnoj buri oko Harrisonovog pisanja i javljanja na Londonskom radiju u emisijama za Jugoslaviju.

U ČEMU JE SUŠTINA SPORENJA OKO HARISONOVIH KOMENTARA

Demasi kod britanskog ambasadora – Harrison ponovo stavljen na tapet – Harrisonov incident je bistrio atmosferu u Radio-Londonu: Harrison i drugi novinarski djelatnici počinju shvatati suštinu da u Jugoslaviji osim NOP-a ne postoje druge snage, isto savezničke antihitlerovskoj koaliciji, koje se bore protiv okupatora i kvislinga

Uz kraljevsku izbjegalsku vladu – u Jugoslavije u Londonu djelovala je i britanska ambasada. Vođio ju je ambasador G. W. Rendel. Povodom Harrisonovih komentara u emisijama na srpskohrvatskom jeziku – govora jednog od vladinih ministara Rendel piše 20. oktobra 1942. godine Fortin o čemu *Ministarstvu inostranih poslova* na ime P. J. Diksa (Dixon) – javlja mu da su ministri u jugoslovenskoj emigrantskoj vladi Slobodan Jovanović i Milan Gavrilović zahtijeva i posebnu raspravu s njim kao britanskim ambasadorom. Za neposredni povod im je poslužio govor jednog od vladinih ministara (iz redova Slovenaca). Bio je to ministar Miha Krek. On je u emisiji za Sloveniju na Londonskom radiju uputio apel Slovencima da podržavaju Mihailovića i *"njegove patriotske snage"*. Britanski ambasador piše da *"veruje da Mihailovićeve ima agente u Sloveniji koji organizuju otpor Nijemcima i Italijanima, i u saradnju sa njegovim glavnim trupama na jugu – i takođe i izbuju ljude"*. I u jesen 1942. godine govori se o otporu Mihailovićevih snaga Nijemcima i Italijanima Jovanović i Gavrilović, međutim nisu dosti britanskom ambasadi ru da opovrgnu u takvi i vikrovanje kao aetistina, postoje ta otpor od Mihailovićevih snaga ni e postojati. Oni su čak prihvatili Krekov govor – postoje *"bio*

Ambasador nije do kraja odgovorio dvojici ministara kraljevske vlade. To što će im komandir reći, zatražio je mišljenje od P. J. Diksona u Londonu.

Na pismo je dometnuto poskriptum. Indikativan je po aktuelizovanju i Harrisona i njegove ideje i tim emocijama. Kako su se spojili dvojica ministara iz engleske vlade i britanski ambasador. Naime, u tom poskriptumu Rendel obavještava svoje pretpostavljene u Londonu da će u trenutku dok je diktirao svoje pismo, njegov uređnik dšak Mihail Krek, reći: "Rekao mi je da je druga emocija Harrisonove dela (on je dugo godina bio dopisnik iz Beograda) i sada je stručnjak BBK i za Jugoslaviju. Rekao je da je glava tema Harrisonove emocije bila da hodočinstvo i borbu svoje partije i partijske razlike i udruže se protiv Crvene Armije. Akcent je stavio na brisanje partijskih razlika više nego na podršku Mihailovici. Njegov utisak je da Harrison podržava partizane mnogo snažnije nego Mihailovića, te da je emocija u celini bila negativnog karaktera i u sebi levo nastrojena. To savremeno odstupanje od emocije da je njen duh potpuno suprotan od onoga što je on sam (Krek) upravo rekao."

Hubert Harrison je na taj način ponovo stavljen na tapet. Njegov pokušaj uravnoteženog tretmana četiriju partijskih odnosa i van-prosezanja bitnih karakteristika i odnosa i protumake i kao i u sebi levo nastrojen. Ta nastrojenost je promađena samo zato što je pomenao partizane. Zapisano mi je i odsustvo podrške Mihailovici. Rendel veruje da je Harrison dobar čovek. Ali ipak teško je po uverenju Krek ga čitao i Rendel i napisao Ministarstvu i stranici poslova kao profesionalnog opozicionara. Britanski ambasador upozorava da je "elokapan odno. partizana i Mihailovića i izuzetno dobar i dobar ka čudu ma iak politički interes da podržava partizane na račun Mihailovića. Jugoslovenska čista se odlično trudi da udobna Mihailovića i smatra, ukoliko je Mihailović položaj vode pokreta otpora ne učvrsti da se partizani svakako prenosi kontrolu i to bi možda značilo kraj jugoslovenske monarhije i stvaranje orijentalne republike pod vlašću Moskve. Tim očigledno u Harrisonu vide vatrenog pobornika ove ideje, koji sada izgleda mi pružao veliku podršku u toj zemlji. Čak i opšte ne veruju u mogućnost vanjske partizana i Mihailovića, a takođe sumnjaju da se i mi sami zalagamo za njeno stvaranje. Stoga mi ostavi incident, služi kao neka vrsta probe"

Opozbe upućene na adresu novinara Harrisona su teske. Svištati je i levičarske stranke i predstaviti partizane kao totalitarne, ustoličiti pred njihovim protivnikom Mihailovicem. Nije postojelo putanje i to što je uređnik posebnog govora istina li nije Rendel i zatražio od jednog raspisa i odnosa BBK emocija Harrisonove emocije i nazvao je za nju i tako i to je nesporazum koji se u budućnosti moraju izbegavati.

Ali pomenuti i tog incidenta nije bio samo Rendel i pogotovo Krek, i u Moskvi. Čovek koji dobio je i Rade i totalno bistri i stanje i odnosa. Ta totalna kuka se sve više nalazi u procjenu. Njen uređnik i stručnjak za Jugoslaviju Hubert Harrison, uz njegov i neki drugi novinarski djelatnici pokušali su shvatiti sustinu da Jugoslavija ne postaje druge snage i ustoliči sa

vezničke antihitlerovskoj koaliciji, koje se bore protiv okupatora osim Njemačke i njegovih oružanih formacija. Između ostalog, posebno njihovo avio saopštavanje nailazi na čvrste prepreke, čime je da postaju nemoguće. Istina, jedinstavno još nije zvanično priznavana. Skrivena je. Nije odgovarala ne samo emigrantskoj vladi i mišljenom okruženju nego ni naravnima u zvaničnoj britanskoj politici. A da se i ne govori o vođstvu rasnogarskog pokreta u zemlji. Blago rečeno, nije im bila po volji.

Kako iz Harrisonove emisije tako i iz ambasadorskog pisma Perin ofisu vidljivo je rađanje svezeg talasa otkrivanja. Mnogi novinari su ga prizijeli, valjalo na Londonskom radiu. Bili su međutim okruženi grubom stvarnošću koja je od njih udaljavala profesionalne želje i etičke postulate i obaveze da se javnosti saopštava samo objektivna istina. Priznanje da je ukazano poštenje partizanima za njihove oružane akcije protiv zajedničkog neprijatelja ne znači da je umanjena podrška Mihailoviću. Ali pismo ambasadora Rendela i pored toga nagovijestava potrebu jačeg pritiska na radio: *... i videti može li se šta učiniti da se ubuduće izbegnu ovakvi nesporazumi.*

Nesporazumi se dakako, mogla izbjeći. Čime i kako u međunarodnom i kamoli u ratnim (ne)prilikama? Smjenama i rednicar. R. govorio je zabranom upotrebe termina *"partizani"*. Uvodila se striktna i stroga cenzura. Stagniralo se da toga učine kod novinara se pojavila iz straha od posljedica autocenzura. Jedino što nije moglo učiniti – promijeniti izvornu stvarnost. Ona se počesto kreće jednim smjerom, a propaganda drugim.

Ali incidenti sa Harrisonovom emisijom, pa i sa Harrisonom kao novinarem i stručnjakom u BBC-u za Jugoslaviju karakterisan je ljevicarstvom. Nije završen razgovorom i prepiskom britanskog ambasadora pri izbjegličkoj vladi, Rendela i ministara Jovanovića, Gavrilovića i Kreka. Niti sa ambasadorskim izvještajem jugoslovenskoj vladi, Rendela i Perin ofisu.

Tri dana nakon svog prvog pisma ambasador G. Rendel je ponovo 23. oktobra 1942. uputio još jedno pismo P. J. Diksonu u Perin ofis. Podijelio je svog šefa na pismo br. S C 336 od 20. oktobra a BBC-eve i emisiji u nedjelju 18. oktobra 1942. koja je išla poslije Krekovog govora. Slobodan Jovanović je došao do Harrisonove emisije, za koju je Rendel ranije rekao da je nije slušao. Jovanović je donio kopiju Harrisonovog teksta na koji se ranije zatekao sa Milinom Gavrilovićem žalio britanskom ambasadoru G. Rendelu.

Pri predaji te kopije britanskom ambasadoru Jovanović je insistirao da ubuduće sve emisije ovakve prirode, *"koje zadiru u kontroverzne interne probleme, mora prvo da prođe jugoslovenskom vladu"*. Je li to značilo zahtjev za zatvaranje direktne cenzure iz begličke vladne emisijama BBC-a na srpskohrvatskom jeziku namijenjenima Jugoslaviji? Način čiji je sekretar i sadr

¹ Iste se radio i TV-ovci u Milinu i Gavriloviću, i u Perin ofisu, i u cenzuri, i u ministarstvu. Iste se stvari same sobom govore.

žala komentira. Izvršena je analiza konkretnog Harrisonovog spornog teksta. Predsjednik vlade Jovanović je napomenuo da ni vjeda da će prihvatiti prijedlog emitiranja, preporučila ga prilog predložila niz korektura koje ne bi izmijenile osnovnu namenu emisije, već samo sprečile izazivanje moguće zabune i nesporazuma. Već prvi pasus Harrisonovog teksta Jovanović je protumačio da je "ih britanske politike da će ukinu jugoslovenski ustav i da se posle rata uvede potpuno nov" (ovce se možda i desiti, a i "matra da nije u redu na takat način objavljuvati ovako važno političko pitanje".

Jovanović je zatvrdio da Harrisonove emisije istakao tužnacenje da je "davao kraj diktaturi". Dalje: "da naposljetku kraj partijskog sistema kojeg diktatura na svaki način želi da se oslobodi (i) u očiglednu kontradikciju bi svaki Jugosloven odmah uočio". Jovanović je prema tome kod Harrisona nalazio i ono što ovaj nije ni napisao ni rekao u toj emisiji. Njegove primjedbe na prve dijelove Harrisonovog teksta bile su usred u glavno pitanje: odnos Mihailovića i njegovog vodstva s jedne i partizana s druge strane. Pitanje odnosa Mihailovića i partizana je izuzetno teško i osjetljivo i u sebi sadrži odnose između Jugoslavije i Sovjetskog Saveza što se ne može prikazati sa samo nekoliko rečenica kao što je Harrison pokušao da učini. Jovanović je rekao britanskom ambasadoru da je to izazvalo barne unutrašnje reakcije. Svakako, je zahit evao još pažljiviji pristup. Da su BBC novinari ove radijske kuće i oni koji su u zvanosti britanska politička odreda u njera objektivnosti i tome parli vladu, ona bi kako je rekao Jovanović svakako predložila srećniju formu.

Ambasador Rende, saslušavši Jovanovića koji je donio kopiju Harrisonove emisije, prihvatio je kritike upućene ambasadoru i Londonskom radiju. On izricito priznaje u svom pismu Diksonu i Borin otisu: "Mislim da ima nečega u formi naših emisija da bi bilo poželjno konsultovati se sa jugoslovenskom vladom u vezi sa delovima emisija koji tretiraju pitanja njihove unutrašnje politike". Uz to je doduse dometao da "ne smemo nikako Jugoslovenima dati pravo veta. Mislim da je moguće obećati im ubuduće tako uobličene emisije u kojima će biti izbegnuta svaka mogućnost nedosljednosti ove vrste".

Tome je diplomatija jugoslovenske izbjegaučke vlade i britanska ponovo stegnula ohruc oko i nad BBC-em. Njena omica je posebno namijenjena Harrisonu kao uredniku. Novinare Londonskog radija, bas one što su ponajviše govorili o slobodi javno iskazane risti, politika svestava i tjera u stroj. Iz takvog ustrojstva sve teže se mogu davati informacije razlika te od onih koje su do tada bile uobicajene prevashodno zato što odgovaraju dnevnoj politici.

Tako su Krekov nastup na radni diti Harrisonove emisije nakon njegovog govora u nedjelju 18. oktobra 1942. zametnuta spor sa mogućim posljedicama na međunarodnom nivou. Postali su predmetom i posebnog izjavnjenja Njasona iz BBC-a: "Nedavno ste mi tražili tekst sa nekom izrečenom nagone

potpuno drže pozicije seroznosti: no od linije poručene od Beograda do Sarajeva. Niti želimo, kao što čini jugoslovenska vlada, da ih otvoreno osuđujemo, jer celom svetu je već jasno da oni možda čak i više od Mihailovića, doprinose saradnjačkoj stvar. Stoga više nije moguće izbegavati njihovo spominjanje, i to spominjanje u pozitivnom smislu.”

Najzad. Na horizontu se pojavljuju razaznavani izmijenjeni politička stanja odnosa i ratnom paklu na tlu Jugoslavije. I do toga saznanja dolaze i mnogobrojni profesionalni novinari u BBC-u ili oni koji neposrednije okružuju čuvelika među škuklucima. Svi su ga i d plomati. S njima posebno, on iz redova zvaničnika, moći ka kojim se određuju da ne kažu ni o čemu i namjeravaju ratu propagandu iz Londona. Napokon su shvatili kako se više ne može očekivati da se ne obaziremo na činjenice” da ne smemo i ne zaobilaziti partizane da i ne moguće izbegavati njihovo spominjanje, i to spominjanje u pozitivnom smislu. Končno je sa zvaničnog mjesta dat signal propagandnim djelatnicima da ubuduće ne zaobilaze stvarnost. Da prihvataju i uvažavaju novo i objektivne činjenice. To nikako nije značilo da se u praksi britanske propagande ispljačnu što je do tada bile vladajuće – podrška Mihailoviću – se ni ubuduće ne napusti. Da se zaokret dogodio otkriva nastavak Serdžantovog spomenutog pisma Rendelu:

”Čuo nekako ne smatram da ćemo i mišljenje izmijeniti našu politiku podrške Mihailoviću niti smatram da smo podlegli Rusima kako to izgleda mi ti jugoslovenska vlada. Toje pismo Bobu Diksonu SO 343 od 8. oktobra. Svoj stil smo formirali u interesu Jugoslavije i jugoslovenke. I zato smo toje i jedino što nam preostaje ukoliko ne želimo da u jedne strane ispadnemo beskrajan smisao jer ne promatramo uzlaganje o kojom bi bilo skupina set ka pismu. Ili druge strane da otkrivačemo i po pismu građanski rat kod naših saradnika. Ja ne bi i hojemo kako ni pravi jugosloveni niti komuniste i ne nego Osovini, svog agresora”

Sardžent je jasno da ovaj pismo neće biti nimalo ok. “Ali po ratku nema ni smisla da na tebe da cesu peti da ura nima jugoslovenku vladu” poručuje da je Sardžent britanskom ambasadi i iz engleske vlade. I onda pismo Rendelu. Neophodno je da jugoslovenka vlada A prihvati ovakva nacija propagande a jugoslovenku i B) prekine a istikomunisticam kampanjom u američkoj štampi.

Sardžent upozorava na potrebu prekida propagandne kampanje koja izbija iz glavi vladajućih organa i američke štampi. Ali problem propagande nije se ne skida sa dnevnog reda. U vezi sa pismom Bobu Diksonu – Sardžent izričito sa pismu Rendelu. Već je dogovoreno da moramo početi da promatramo partizane i to i tako moramo nastaviti da promatramo građanski rat između njih i Mihailovića i moramo dati sve od sebe kako bismo ubedili jugoslovensku

ali kao ent mentalni iper-inteligenat koji ne može biti zahvaren, naročito ako je posmatrao svet u Mladim čovečj. svetlu". Mitre nadilaze potvrdi i ovaj viši princip BBC i ruski kontakti se i kasnije iskorišćuju i kao za propagandu i takođe i za svrhu stvaranja iluzije i politike. U tom kontekstu od isak je do saznanja da ikav postojati je bio nepogodiji. U toku je što se susreće sa teškim i saznajem i njegov svetak i misli su i politiku stvorila u njegovim i u posavljena pitanja. Neke se međutim konsultovanja namirna kada se radi o Harisonovoj spornoj emisiji. Zatim izlazi i spremine da u budućem radi postaje na celu konsultovanja i f k e ne misli. Ograničava se od ovog načina smatraju da ga treba izbegavati kada govori britanskim spikeri. Kad bi izbegli iku vladu konsultovanja o tome kaže da bi to ovaj radijskoj klu vezalo ruke i mogio bi se pokazati i stetnim pod određenim okolnostima. Iu stetnost on radi u tome što bi ta konsultovanja i isporila napredovanja u rešavanju razmetno dloženog jugoslovenskog pitanja.

HARISONOVA EMISIJA "NA NEKI NAČIN REVOLUCIONARNA" Ograničenja i dalje na snazi

Iz Londona koji je 2. Oktobra 1942. godine otpremio pismo Kirkpatricku u BBC u. Posled je i opet nekritični komentar H. J. Harisona 18. oktobra u 16 sati. Time je on i u komentaru i emigrantsku vladu. Ta buza i previranja u redovima emigranti i emigranta i londonski sporno je se i u dva pisma britanskog ambasadora U. J. dža Rendela pri kraljevskoj vladi. *"Moje mi se čini da se nemamo primedbi na ono što je Harison rekao, jer je preduko ukupno u ovom pristup problemu Mladim čovečj i partizana. Harisonova emisija je i da i dalje pre ove naše odluke pa je ona tako na neki način i revolucionarna"*

Od proizvođača incidenata i upražbi za i evarenje komunističku nastrojenosti sada je njegova emisija nazvana *"na neki način" revolucionarna*. Harison je iskorač i smeo u budućnost ispred mnogih drugih profesionalnih novinara. Preduhitrio je i političare te zvaničnike koji za Harisonovim emisijama kaže da je ona *"tako na neki način i revolucionarna"*. Zvaničnici ipak sugerišu *"ponašanje kak ih touri"*. Pitali su predstog ambasadora Rendela da on bude dobiti ubuduće prihvati i kakvog komentara i i u stranoj situaciji u Jugoslaviji. *"konsultati predstog kak i u američke radije"*. To nije ucinjeno pr emitovanju sporne Harisonove emisije.

Ali konsultovanje dobitne vlade izazvalo je ka tal za produktivne ispoljenje i javnost. Na uputstvu od vlade i londonski pokrenu se vod propaganda Londonskog radija ali Dr. rino i jedaka ovrse se *"na Standine Jugoslaviji"*. 3. novembra 1942. godine Juglav poziva sve *"emiljake"* da pridru partizanskoj, dobrovoljaskoj vojsci. *"Moramo bi i opremiti i nego ikada do sada"* jer smo i

iz oba strana okružen neprijateljem koji nastoji da uništi delu slobode za koju mi se izborili. Draža Mihailović sa svojim četnicima porobljava naš narod i time pomaže da se izbrišu i poslednji tragovi slobode, čime dokazuje da se u potpunosti ne razlikuje od italijanskih i nemačkih okupatora. Svoju ugujetavačku politiku Draža Mihailović sprovodi na osnovu uputstva iz Londona.

Za kratko vreme Forin ofis je utvrdio potrebu konsultovanja i izbegiće vlade pre je emitovanja nekih priloga za Jugoslaviju. U tom smislu iz Forin ofisa Bud Dikson 19. novembra 1942. godine ponovo piše Kirkpatricku u BBC-u. Opet, dakako, povodom Harrisonove emisije. U odgovoru na Kirkpatrickovo pismo od 7. novembra Dikson je s jednom hoće da potvrdi ispostavljene relacije BBC-a i kraljevske vlade. *"Forin se da iz mog prethodnog pisma nije bilo dovoljno jasno da želimo da podržimo predlog da se konsultuje predstavnik jugoslovenske vlade pre nego BBC bilo šta izjavi o unutrašnjoj situaciji u Jugoslaviji, a o čemu nije dogovoreno u nedeljnom PWD uputstvu. Naglasak je na reči izjave u smislu odvajanja od glavne politike date u uputstvu. Bilo bi naravno, vrlo nepraktično konultovati jugoslovensku vladu u vezi sa svakom izjavom o ratu u Jugoslaviji. Izjave su generalno u skladu sa uputstvom u slučajevima u kojima govorimo, kao što je Harrisonova emisija, znane jednu novu liniju i podržavaju jednu politiku drugu, onu od one iz uputstva. Naravno, nemoguće je jasno razdvojiti ove dve vrste izjava ali ne bi trebalo da bude teško u prepoznavanju te razdvajane linije i ne vidimo razlog da se jugoslovenska vlada ne konsultuje u slučajevima gde je očigledno odstupanje od opšte politike."*

Dikson u ime Forin ofisa potpisuje Kirkpatricku da se *"držimo principa po kojem BBC ne može, u svojim emisijama za Jugoslaviju, prihvatiti ništa što ih može dovesti u teskoće sa jugoslovenskom vladom"*

OBLICI PROPAGANDE

JUGOSLOVENSKOG OTPORA NA BBC-U

Geografska ili ideološka podjelnost zemlje?

Onog dana kada je D. G. Sardžent (31. oktobra 1942) iz Forin ofisa poslao pismo ambasadi ru Rendena javio se Džord Blatan u svojstvu zamjenika P. I. Diksona u Forin ofisu. Blatan se obraća Mjareću u vezi sa Mihailovićem i partizanima. Tu se smatrao glavnim problemom britanske politike prema Mihailoviću. Mjareć je ostao bez odgovora na svoja pitanja koje je Forin ofisu uputio 1. i 14. oktobra. Blatan nije mogao potpunosti da odgovori na postavljena pitanja o tretmanu četničko-partizanskih odnosa. Već se na sve strane ga-

pažnju na partizane" Zar to ne upućuje da su nali godaver ratne propagande Londonskog radija namijenjene Jugoslaviji, ran je znati za postojanje partizanske borbe, ali da su je ignorisali i presutkivali. Osim toga, oni postoje samo u jednom dijelu zemlje, kojom? Jugoslaviju su u propagandi podijelili na zapadnu, partizansku i istočnu, nepartizansku ili četničku. Takav tretman i takvi podaci će dominirati u emisijama Londonskog radija. Ali nije i pitanje samo o radijskoj nego i politici koja je stajala iza takvih opredjejenja i naloga kojima je usmjeravana propaganda. Na toj osnovi su proistekli propagandni kanali. Na slušaoce koji su vjerovali u one što govori radio i nije se mislilo ni na ugled radija. Propagandna kuhinja je predavala tog za svjetla. Sve var ugled pred slušaocima je manje važne od toga šta kuje i traze da ovi medij služi katkad i spolja nevidljivim interesima.

Sve to liči na svejednostno stanovište lorda Čuenkenetera, jednog od ruke vodilaca Britanske uprave za specijalne operacije ili kako se drukčije zvala, SOE. On je nepuna četiri mjeseca prije okončarske prepske između Britanija i Mihailova odnosno Berlinohsa i BBR, a 3. jula 1942. godine, svoja izbiljeska upuću u ližnom odjelu Berlinohsa. Evo šta je on, poput već spomenutog *Inta*, se *lud* napisao državnom ministarstvu nadležnom za spoljne poslove: "*Kao što znamo, i stisku aktivnosti u Jugoslaviji trebalo bi napraviti pripisati partizanima, ali ipak mislim da nećemo napraviti ste, iko u vrijeme koje su nam jejenjene tajnoj potrebi, dio se aktivnosti pripremiti u uslugu Mihailovcu.*"

I neki drugi, tanke omeri, čije jeli h britanskih instruktora zahtijevali sa d i se na Londonskom radiju ne objavljuju, jesu o borbanja partizana. Preedine su, stav se, trazu, *da se jedno tarno izmisliti u vlasti u tobu njm, iktano ti. Ali, haitor netih snaga.* I a Čuenkeneterova izbiljeska objavljuje E. Barker, a spome niste jke iz. Ona otkriva pristrasnost i neosnovano veličanje četničkog pokreta. Kaže da su tom pokretu pripisivane i borbe koje nisu vodili njegovi pripadnici i presutkivanje one što je činio na nji saradnici sa okupacionima i ustasama. Trajalo je to skoro do kraja 1943. Tek tada na Lenerijskoj konferenciji Velike tronice konačno su prihvaćene istine o tome ko se stvarno bori u Jugoslaviji protiv okupatora i ko su saradnici i kviznzi okupacionim trupama i rezimima. Tada je Roosevelt uračen opširni izvještaj američkog pukovnika, čina Iaricha koji se neposredno prije toga vratio iz partizanskog Velikog stabla Iaricha, a u tom izvještaju predložu pravu istinu o zbivanjima u Jugoslaviji.

Ko se u Jugoslaviji istina bori protiv okupatora? Na to je odgovor na to kljačno pitanje bio poznat Englezima dok je Londonski radij o veličao Mihailovčev i ravnogorski pokret? Kada su otkrili istinu? Mnogi dokumenti otkrivaju da su Englezi većom i rano saznali šta se zbiva na tom području, te o dozi partizana, penasan u četnika. Spornost mukotrpno se pri burala stina mnoga prije nego što je isto, kako to kvalitiku u branoc i zastupnici četničkog po-

kreću savremenom prekratkoj istorije „predribljenoj crtom”. Nepobitna je da su značajniji nego prije nego su su objavljeni posredstvom Čerčila u Donjem domu 22. februara 1944. godine Čerčil je tada izjavio: *„Partizani marsala Tita su jedini koji se zaista bore u ovom trenutku protiv Nijemaca”*.

Od početka aprilskog rata 1941. godine, nastanka i postanka NOB-a i četničkog pokreta do te Čerčilove izjave u Donjem Domu britanskog parlamenta u februaru 1944. godine djelovali su u zemljama zapadnih saveznika ratna propaganda isključivo i zatim pretežno četničke provenijencije. Naravno, u prve dvije – po godinu – u koje je perioda je veličan i vrlo gurski pokret i njegovo vodstvo sa Mihailovićem na čelu i NOB i njegove oružane formacije jednostavno prešurkivani.

ZAHVALNOST HOLANĐANA BBC-U

U kućeu BBC-a, Bush House u Londonu. Holandani su podigli spomen ploču u znak zahvalnosti za sve što je Londonski radio učinio obavještavajući ih u toku Drugog svjetskog rata.

Radio i jeste” su imale velika ulogu u partizanskim jedinicama. Bez njih se nisu održavale tzv. konferencije partizana i njihovih okupljenog naroda. Uvijek je na dnevnim redovima svakog skupština tačka *„politička studija”* u izveštajima sredini Jugoslavije ali i u svijetu. Zato su radio-vjesti nezamjenjiv informator. One su prepricavane, komentarisane među učesnicima skupova. Pravljeni su iz više izvora i više radiostanica.

1. R. Čolaković u svojim memoarima – piše da su komande često stampale na saprografu radio-vjesti i dale ih u narodnu ne samo toga nego i okolnih sela, kuda su ih nosili određeni kuriri.

Ali su te radio-vjeste rasprostranjene – u četničkim formacijama. I tamo su ih umnožavali i dajili četnicima – naroda na područjima pod njihovom kontrolom.

Za njih je vladalo ogromno interesovanje. Iznad toga, međutim, stajao je interes britan ohsa i njegove politike prema pokretima otpora naroda prema događajima u Jugoslaviji. U pripisu zvanične ratne i spoljne politike Velike Britanije saopštenje izjave njegovog svjetovnog – etno okupatora i kvilinga – različitih reagovanja naroda, posebno stanovništva, na javne vojne pobune i pok. Radio London u početku uskraćivao je jesec obje i ansiranje prikazivao u svojim emisijama. Zbog toga sada ne izaziva različitih reagovanja, pa – prote-

ste. Takve su i emisije drugih radiostanica. Sve zajedno i djelomični radio-
mogući radnici radio-korakomije čine te nje da mnogi slušaoci često nisu
ni zna i koja mu se radiostanica javlja. Bilo ih je podosta i to su samo neke bile
redovnije slušane. Svaka od tih stanica zastupala je određeno gledište. Navo-
dila je da svoje slušaoce obvećti i vjerodostojnost svojih kazivanja bez obzira
sto je u njima bilo više poluistine. odgovorom na radija i određenih ličnosti za
obmanjivanje slušalaca i posljedice koje je time izazvao. U isto vrijeme nije
poznato da je nekim radiostanicama i određenim ličnostima u njima odlati
posebno pa i izočetno priznanje. Holandani su podigli spomen ploču u foajeu
BBC – Bush House u Londonu – u znak zahvalnosti BBC –u za sve sto je učinio oba-
vještavajuci ih u toku rata. Ostao je to usamljen slucaj zahvalnosti.

Petnaesti dio:

**PRITISCI BRITANACA NA MIHAILOVIĆA I ČETNIKE
ZBOG NJIHOVE BORBENE PASIVNOSTI
PREMA OKUPACIONIM FORMACIJAMA I
KVISLINŠKIM REŽIMIMA**

u britanskog radija djelovao je kao grom iz vedra neba. Koliko je to imalo odjeka u praksi ratnogorskog pokreta, njegovog vođstva i njemu podređenih četničkih formacija?

UMJESTO ORUŽANOG DJELOVANJA "ČEKAJU VEČIKI DAN OSLOBOĐENJA"

"Kako dnevno stoju vesti u borbi srpskih četnika koji kvare železničke pruge, otežavaju transport, kao i otporu jugoslavenske vojske prema neprijatelju"

Iako Radio London 27. oktobra 1941. godine obavještava svijet o sabotажama u Jugoslaviji, os ne spominje odijenene pripadnike ustanika na dva strijela, strike i tek "četnika". Borbene aktivnosti protiv srpske vojske i jugoslavenske ministarstva pripisuju se njima, a ne onima koji su je sabotirali i od vezir je činili. Ni ime onih koji su to izvršili se ne spominje.

Da li je onako kako je objavio Londonski radio, Britanci su dobrano mogli saznati iz poruka Hadsona, šefa svoje vojne misije kod Mihailovića. Evo šta je on objavio Londonskom SOE, a njegovim posredstvom i Forin ohsa:

Kao prvi šef britanske vojne misije i komandi ratnogorskog pokreta Hadson je slao poruke koje su dospjevale i do Forin ohsa. Kao odgovor na pitanje Londonskog SOE o izvještajima da Mihailović sarađuje sa Italijanima, Hadson je odgovorio: *"Mihailović je pristao da odobri polusku saradnje s Italijanima koju provode crnogorski četnici. Mihailović se i dalje protiv poduzimanja sabotажnih akcija protiv Italijana. On tvrdi da će Italijani ionako pasti, pa će se on tada domoci njihovih oružja i opreme i tako naoružati braniti. Činu čistu od Nijemaca. Na teritoriji Srbije Mihailović i etnici imaju veliku slobodu kretanja. Međutim, on jedva da su nesto čise od simbola otpora. Kad god od njih zatražimo sabotажne akcije velikih namjera, general Mihailović i ljudi oko njega odgovaraju mi da je to izvan njih i ginulo pola miliona Srba."*

Mnogoput zahtijevane su od vođstva četničkog pokreta i kretanje u Jugoslaviji prema stvaranju fronta borbe protiv okupacionih trupa, koji bi ih izveo iz Jugoslavije. Iako u protivno stalno insistiraju Britanci i ne aradi o pokretu. Druge četničko vođstvo su stalno odgađali u borbu, čekajući "pogodan moment" za to. Nisu prihvatili ni sugestije za otvaranje borbe kao što su sabotажe i diverzije.

Međutim, britanska politika prema pokretima otpora, nipošto u Jugoslaviji, od početka je paxla od ozbiljnih nastojanja. Ako se kad snaga otpora toliko se da ne djeluje oružanim napadima već da čeka u večiki dan oslobodjenja

4. Depesha iz Beograda posla 15. XI. 1941. Arhiv Forin ohsa, 3. 3. 1942.

kako se u tim formacijama može održavati borbeni duh i izbjeci mirizam pucanja i demoralizacije. Ako Britanci ne mogu snabijevati potrebni materijal, kako će moći organizirati britanski otpor? Šta će snage otpora? I ako one postoje, ne mogu pružiti drugu spremu od kupaca i ti su mogli izbjeci stvarne izbjeglice i informacije. Priloge igrača varuju i utrajuju istaknuta i pak i rasule zbog totalne neaktivnosti prema kupcima na bojišnim poljima.

Dr Barker piše da se to SOF nečava i obznanjavaju prije vojnih planova u britanskim formacijama. I služba je dala odgovor na prvo pitanje. Strah je da trećina je snage angažovani oko sabotiranja i diverzija usmjerenih na privredna bogarstva na sabotaže. U okviru vodstva SOF-a naravno od Cradwina Jebba, iskazano je dosta oštro negodovanje krajem 1941. godine. Tada je namre izbjeglicka vlada javno putem BBC-a osudila sabotaze paririzana u Srbiji na željeznici pruz Beograd-Nis i u industrijskom području u tragađu Kragujevac-Krajevo-Krusevac. Tih godina stav je išao protiv nastojanja pripadnika SOF da Mihailovića navedu na sabotaže. Diverzije u Jugoslaviji. Postojmu u početku nisu mogli biti pruženi i kasnije to su transportovali ne bilo u potrebnim količinama, nisu mogli ni ući na njega u tom privcu. Došli su kada je ta pomoć bila značajno izdvojen u razliku od toga što su već bili teško poremećeni.

HADSONI

"Podršku BBC-a četnicima staviti u zavisnost od njihove spremnosti za diverzantske akcije"

Šet britanske misije pri ravnogorskim pokretu Hudson je upoznao razne depešama koje je slao u Karlo da se podrška BBC-a četnicima stavi u zavisnost od njihove spremnosti da se bore protiv okupatora. Tako 15. novembra 1942. godine piše: "Učeno sam ubediti da bi ove četničke grupe u Srbiji mogle organizirati i sabotaže na željeznici i prugama. Vakata ozbiljniji pokušaji međutim nisu učinili. Slabi rezultati diverzantskih akcija do sada posvedoči u nedostatka volje na Mihailovićevu strani.

Na moje zahtjeve da se predizma u diverzantske akcije celikih razmera general Mihailović i njegova okolina odgovaraju da je ona ne mogu doprijeti opatnosti repredija. Naglašavaju da neće odstupiti od svojeg angažmana i ubiti spolnih interesa.

Ne možemo očekivati mnogo u pogledu rezultata ove malodu ne akcije. Ili verujemo da bi Mihailović ako bi mu se stvarno du znao da je stalna podrška BBC-a zavisiti od njegove spremnosti za diverzantske akcije. Idućim danima bi neki operacija čak i po cenu njegovog glasnog oca i obezbeđenja podrške mora. Kad se general bude uverio da je pobeda gurnu, kri se neće redeti do tada.

matram da je sklon svakom ratnom sporazumevanju bilo sa Italijanima bilo sa Nemcima za koje veruje da bi mogli poslužiti njegovim ciljevima i da ga ne kompromituje. Svakako takvo porazumevanje zasnovano je na savezničkoj pobjedi i imalo bi za cilj potpuno odstranjivanje uticaja komunista na narod. (Cetnici se patnje i grozote rata nego ikada do danas)"¹⁷⁴

Na Hladu novim izvještajima o saradnji u kaskadnim Sargentima iz nem odjelu Fortin obla je zapao: "Treba izdati prijedlog na Mihailovica kako bi se popravio. Jos je dodao: "Ne mislim da je doslo vreme da raskinemo s Mihailovicem, a jos manje smatram da je doslo vreme da pocnemo izravno pomagati partizanima". Antoni Idu je 17. decembra 1942. godine poslao Cetrilu zabljescu povodom izvjestaja i citirao Hladu novu ocjenu: "U svakom licuaju mi moramo Mihailovicu jasno dati na znanje kako od njega ocekujemo da se vrsti akcije sabotaže protiv osnovinskih snaga..."

KO ČUVA, A KO RUŠI ŽELJEZNIČKE PRUGE?

"Draža je kvisting isto kao i Nedić"

Izvestaj Londonskog radija, kao i mnogi drugi koji se odnose na oslobodilački rat našeg naroda, plod je zablude, jer Draža Mihailović ne rukovodi nikakvim borbama protiv okupatora. Pomenutim borbama rukovodi Stab narodnooslobodilačke i partizanske vojske Jugosloviije. Naprotiv, Cetnici Draže Mihailovića čuvaju željezničke pruge kako je to slučaj a prugom Sarajevo-Brod, boreći se protiv partizana."

Na Londonskom radiju je 29. jula 1942. godine pročitao i odlomak iz pjesme "Cetnici" Draže i cetnicima se taj raak pripisivao borbene aktivnost NOP-a i njegovih jedinica. Istog dana, 29. jula, a vijestima na engleskom jeziku, javljeno je da se rušenje željezničkih pruga – borbe protiv okupatora vode pod rukovodstvom Mihailovića. Prethodni izrat je iz reagovanja Vrhovnog staba narodnooslobodilačke dobrovoljačke vojske i pokusaja da on – ko zna koji put, to opovrgne.

Voditelj specijalne emisije za Jugoslovene na BBC-u i čet vladinog vojnog kabineta u zbjeplivstvu Živan L. Knezevic je sakupio referat o ovom razgovoru sa engleskim majorem Piterom Baxtom. Referat je napisao 29. decembra 1942. godine. Britanci su pitali da zatežu emiciju protiv Mihailovića, prav nogoskog pokreta. Njihovi vjesnikari zahtjevali da cetnici krenu u borbu protiv okupatora ostali su bez kakva rezultata. Draža i njegov cetnici su se čitli protiv partizana i okupatore vrlo ostavili na miru. Iako je engleski majore dobio nagle vijesti, Knezevic ga je hita getovo dostavio:

174 Hladuova depesha od 15. XI 1942. - Arhiv Fortin Ofisa 371/33473.

"MIHAILOVIĆEV POKRET U VELIKOJ KRIZI"

London je prijetio da će revidirati svoje odnose sa Mihailovićem ukoliko nastavi da se bori protiv Hrvata – komunističkih i protiv Osovine. Ne samo na strani njegovih naredbodavaca Saveznici već i na strani velikog dio njegovih medijev koji nema u sebi kakvog razumijevanja za politički i ratnihički rat. U tome su i razlozi vojnog neuspjeha u Hercegovini i Crnoj Gori. Pod postojećim uvjetima Mihailoviću su preostale dvije alternative – da popusti dvostrukom pritisku ili da odstupi sa političke scene Balkana.

Tako u izvještaju o situaciji za prvu polovinu aprila 1943. godine piše glavni komandant Srbije i kaže da je zbog nastavljanja s poštikom represalija na nekim mjestima strijelano 170 komunista i 156 Mihailovićevih pristalica kao taoca. *Kad su komunističke jedinice prisiljene da se bore, bore se žestoko i ne bez uještine, ali Mihailovićev pokret je u velikoj krizi.*

Šesnaesti dio

**VELIKI ZAOKRET U PROPAGANDI IZ
VELIKE BRITANIJE PREMA JUGOSLAVIJI**

VJERODOSTOJNA PROPAGANDA I ŽIVOTNE ČINJENICE

Aku so namu saku tak kuat n nage-hu tmbale b. apawo pr pua
re pake amma-ku a ipak mntam dlo ne em napa-in totu ku n ge-ki
ma kore nu mndngene jamao paku a d r e tkrasta prpangmo n la-dugu
Al tmbale nu

Između PWT i BBC u srednjem razredu postoji jedna velika razlika. S obzirom na druge stvari koje su izložene, kao što je slučaj s Barkerom, to obično nije konceptualno, već se bori s činjenicom da su u PWT i BBC u godinama porasli kao da misle da su stalista propagande i da nije uopće važno što se o Jugoslaviji, dosti dogafur, što se o tim zbivanjima govori u ostalim zemljama. Jugoslaviji, Barkerova je to slikovite predstavila. PWT i BBC u svojim pisanjima i postupcima polaze od pretpostavke da negdje u BBC-u postoje nekakve dvije slavine. Na jednoj piše *Milica Jovanović* i na drugoj *Partizani*.

[illegible]

KAKO JE ODRŽAVANA "ZAVJERA ŠUTNJE" O PARTIZANIMA I NOP-u

Razmimoilaženje u SOE London Kairo o partizanima na BBC u

U odnosu na razvijanje srednjeg i osnovnog obrazovanja njegove podružnice u Beogradu i dalje su se ispoljavale i dalje i političke aktivnosti. Iste godine prema propagandi o NOP-u na Londonskom radiju.³⁷

[illegible]

Kairo i London su se upustili u dugi i smisleni preporku o tome treba li partizane hvaliti u emisijama BBC-a. U decembru 1942. godine znalo se općenito o partizanima prilikom njegova izlaza je sam Kairo preporučio Londonu da preduzme napor *kako bi smo se poticali s partizanima*. Odlazak Karak dalje i London je tada prihvatio sugestiju Forina. Isti okt kojega je to izazvala sovjetska ambasada da se partizani hvale u emisijama BBC-a tada se o njima barem povoljno govori. Kairo je odgovorio da to nije ono što je on zapravo htio reći. Javio je da je veoma sklon ideji povezivanja s partizanima ali da bi u međuvremenu dok ne dođe do toga kontakti hvale je partizana u emisijama BBC-a davalo samo do toga da bi se Mihailovič razlijesnio, postao još tvrdoglaviji te bi se s njim još teže izlazilo na kraj.

London je u međuvremenu iznio svoj stav. Mislio je da su mnogi ljudi bili pod uticajem (a bilo je teško ne biti pod tim uticajem) lokalnih reperkusija propagande za jednu ili drugu stranu. Ponekad je propaganda izazivala bijes lokalnog stanovništva i karkad je do nosila posve obrnutu reakciju. Osim toga to je bilo važno i na svakom i većinu mjestu koji su tamo provodili po više mjeseci bez veza i samo sa sporadičnom vezom sa vanjskim svijetom. Hudson je govorio da jednodušno postajemo nesposobni da sačuvamo profesionalnu objektivnost.

Kairo je prvi pokrenuo potrebu davanja propagandne podrške partizanima. Ali je na kraju čak bio protiv toga da se partizani spominju u emisijama BBC-a. U tome je mnogo izgledalo da on zastupa anti-partizansku misao, ali to je zbog svojih veza s izbjegličkim vladom u početku bio protiv toga da se s partizanima uspostavi kontakt ali je na kraju energično zahtijevao da ta BBC spominje u svojim emisijama.

I Hudson je bio apsolutno za to da se partizani spominju u emisijama BBC-a. Smatrao je da će to poslužiti kao oruđe pritiska na Mihailoviča.

Karaski ogrinjak SOE u jesen 1942. godine je samostalno došao do zaključka da na Mihailoviča i njegove četnike treba izvršiti pritisak da bi krenuli u bilo kakve operacije protiv okupacionih jedinica. O takvoj namjeri obavijestio je London. Na osnovu toga se Londonski SOE zajedno s Forin ohsom saglasio da BBC u svojim govornim emisijama za Jugoslaviju počne da spominje borbeni uspjeh partizana. NOIP je do tada bio potpuno potisnut kao da nije postojao. U tim emisijama da je bio izlžen *laipen urupe* spominjanja partizana. I to bi oblik pritiska na Mihailoviča da izmijeni svoj odnos prema kupačima. Smatralo se da će pomoć Londonskog i da bi to bilo nesum-

1. Kairo je prvi pokrenuo potrebu davanja propagandne podrške partizanima. Ali je na kraju čak bio protiv toga da se partizani spominju u emisijama BBC-a. U tome je mnogo izgledalo da on zastupa anti-partizansku misao, ali to je zbog svojih veza s izbjegličkim vladom u početku bio protiv toga da se s partizanima uspostavi kontakt ali je na kraju energično zahtijevao da ta BBC spominje u svojim emisijama.

2. Hudson je bio apsolutno za to da se partizani spominju u emisijama BBC-a. Smatrao je da će to poslužiti kao oruđe pritiska na Mihailoviča.

3. Karaski ogrinjak SOE u jesen 1942. godine je samostalno došao do zaključka da na Mihailoviča i njegove četnike treba izvršiti pritisak da bi krenuli u bilo kakve operacije protiv okupacionih jedinica. O takvoj namjeri obavijestio je London. Na osnovu toga se Londonski SOE zajedno s Forin ohsom saglasio da BBC u svojim govornim emisijama za Jugoslaviju počne da spominje borbeni uspjeh partizana. NOIP je do tada bio potpuno potisnut kao da nije postojao. U tim emisijama da je bio izlžen laipen urupe spominjanja partizana. I to bi oblik pritiska na Mihailoviča da izmijeni svoj odnos prema kupačima. Smatralo se da će pomoć Londonskog i da bi to bilo nesum-

glavko vladi.⁷⁸ Barkerova piše da nema dokaza da je Ljotkin bio sa jednom na celu – kako je to smatrao SOE – pošto je pred sovjetskim prisilskom kada je u jesen 1943. godine pristupio Orla BBG. Ona dodaje da se trazi (PWE) da pozitivno spominje partizane. U vezi sa Mihailovicem Rusi su prigovarali i jednu (izvještajku) vladu, i ova su medijima izjavljivala da se angažuju u mrtici a koje, bi stekli znatnosti da zatraže prepaganda Britanaca za Ljota i partizane. Još je, i po njima, bilo prerano za to.

VJEŠTAČKA RAVNOTEŽA “IZMEĐU DVIJU STRANA”

Elizabet Barker: “Na dužu stazu su to gledanja veoma štetna za britansku propagandu i njenu vjerodostojnost”

Početkom marta 1943. godine Douglas Howard, načelnik Južnog odjela, poslao je PWE pismo sa jasnim uputima. Predložio je da se u buduću nastoji održavati ravnomjerna ravnoteža između dviju strana. To treba raditi, takod i se to ne objavljuju neke vjesti o partizanima, ali da se jednostavno izmisljaju vijesti o roboznoj aktivnosti Mihailovicjevih snaga. “Nema je zapravo svejedno koji ćete od ta dva postupka izabrati” zaključuje je Howard.

Elizabet Barker je i smatra nerealističnom. Ona kaže da su u Orla BBG i ako su za to uopće sigurni, a gledajući na dužu stazu veoma štetna za britansku propagandu i njenu vjerodostojnost.

PWE je bio hendikepiran – oko toga da je primao ograničen i količinu tih informacija. Dostigao je samo ad hoc izabrane poruke od SOE, a nije dobijao intercepte. Zato je PWE ta, manje pokušavao da nadoknađi potpunim izučavanjem svih ostalih izvora informacija. Izučavao je i one koje su bile dostupne svima, na koje niko nije obraćao pažnju. Barkerova podsjeća⁷⁹) na snazan i težak pritisak koji je vršio SOE. Ona je tada napisala pismo Douglasu Howardu i izrazila zabrinutost zbog zabrane spominjanja partizana. Napisala je da bi to moglo dovesti britansku propagandu da bude opritivena zbog mirnodavstva i hotimienog prikrivanja vijesti o ratnim operacijama protiv sila Osovine. Misli je i na skrivanje onih informacija koje redovno objavljuju ruska i druga komunistička glasila, ali i švajcarski, švedski, njemački, mađarski i zagrebački tisak. Radi o tome je da takva politika može dovesti do građanskog rata u Jugoslaviji.⁸⁰)

78. Izdov odgovor u Donjem domu 24. Iza 1943.

79. Izdov Douglas Howarda u Orla BBG, koji je poslao 1. marta 1943. sa Elizabet Barker u Balliaasku sekciji PWE 2. III 1943.

80. Izdov “”

81. Izdov Elizabethe Barker upućeno Howardu 4. III 1943.

KAD SE POSTOJEĆA PREINAČI U "ŽELJENU STVARNOST"

Grupice odmetnika ili regularna vojska?

Jugoslovensko kraljevsko poslanstvo u Londonu je 15. decembra 1941. godila e uputilo diplomatskom ofisu: "Velika borba jugoslovenskog naroda protiv zajedničkog neprijatelja se ponekad predstavlja kao pobuna grupice odmetnika, što ne samo da nije istina, već i veoma tedi našem ugledu, a neprijatelj to koristi da naše vojske ne tretira po pravilima međunarodnog prava, već primenjuje brutalne metode odmazde. Nasuprot tome, istina je jedino da se u Jugoslaviji bore regularne trupe jugoslovenske vojske, pod vodstvom jugoslovenskih oficira i u skladu sa pravilima savremenog ratovanja".

Na Radio London su vršeni pritisci. Jugoslovenska kraljevska vlada je tražila "da se ubuduće u svim zvaničnim izveštajima borbe u Jugoslaviji tretiraju kao rat u kome se jugoslovenska vojska maksimalno angažuje nastupajući tako borbu protiv neprijatelja". Pritisci su vršeni iz više centara. Nezavisnici NOB i njegove oružane formacije. Izbeglička vlada je četnike predstavljala kao regularnu vojsku koja se jedina bori protiv okupatora.

Antihitlaska grupa hrvatskih prognanika iz Beograda 15. XII 1941. godine obratila se članovima hrvatske emigracije u Londonu: "Kao prognanici iz vlastite i uže domovine znamo raspoloženje onog hrvatskog naroda na koji danas pada pritisak ustaskih elita. Zato i vama želimo mnogo uspeha u radu za njezino oslobađanje uz poklik *Zbena Jugoslavija*". Oni su le da poverljivo "ovog pisma dokažete time da Londonka radio-stanica tri dana uzastopce emituje recitaciju *'Neka svi Jugosloveni upamte broj 777'*".

Tim je jedan od izvora skrivenih poruka koje su često tekle iz Radio Londona.

Na te poruke su uticali diplomatski potezi preko radaja i na slušaoce. Zvanično britansko razmatranje borbi protiv okupatora u Jugoslaviji može se sagledati iz pisma upućenog u Political Intelligence Department. Kopija je poslata u BBC. Kirkpatricku i drugima. Otpremljeno je iz Forin offisa s potpisom podsekretara spoljnih poslova (Cordell Price) adresirano na ime David Stephens - Political Intelligence Department i datirano 1. januara 1942. godine: "Dragi Dejvide, Jugoslovensko poslanstvo u svom cirkularu broj 8220 od 15. decembra naglašava da borbe u Jugoslaviji vodi regularna vojska pod komandom jugoslovenskih oficira i u skladu sa pravilima savremenog ratovanja, te stoga zahteva da se ta borba tako i tretira u svim zvaničnim izveštajima. Smatraju da je neistinito, i čak steno po njihov ugled, da se otpor njihove vojske opisuje kao pobuna ili *'gerilska borba'*".

organizacije i ubijanju ugled njenih vođa u narodu pa čak i među samim hrvatima zbog čega je neophodno da se izvrši potrebna korekcija. Tu skoro je bivši ministar Grga Anđelićević, preko Radio Londona napao poznatog nacionalnog borca i primernog pravoslavnog vjernika, mladog biskupa sarajevskog protiv Sergija Urokića označujući ga kao italijanskog plaćenika. U takvom drak napadu na protu Urokića očigledno samo koristi komunistima i nikom tko je zbog čega bio povodom ovog slučaja trebalo sprečiti destruktivnu akciju (koju je vodi ne bez izričitih podlih namjera) jednom za uvek. "

"Pozadina je u hrvatskom delu Londonske klade koji je obično na stalno glorifikovanje komunističkih uspeha i na napade na istaknute Srbe preko raznih Grga Harrisona i drugih, očigledno uspeo da srpskom delu klade nametne komunističko-hrvatsku ideologiju."

U svojoj žalbi na Radio London Bircanin spominje Grgu Grgu Zlatoper, je bio spiker i komentator u emisijama Radio Londona na srpskohrvatskom jeziku. Još skraćeno septembra 1942. godine u emisiji Radio Londona Bircanin se prepoznao po saradnji sa okupatorom.

Bircaninu nije jasno, on ne zna ko u njegovoj zoni odgovornosti saraduje s okupatorom. I on i njegov stih su bili pod zaštitom Italijana. Karabanićen su njemu lično osiguravali zaštitu na njegovom putu, kroz Damašcu i za vrijeme boravka u Splitu u kojem je zavladao njegovu poroklica. Nezgoda je u tome, ako je bila to, što je radio kad bi doznao o njegovoj kradljivosti u svojim emisijama i u ono vrijeme kada je hvalio četnike i Urokić kao u zvezde kao heroja. Ios su to izvele grupacije, no sigurno je da se zove četnici za koje BBC kaže "da to u stvari nisu veli sluga okupatora i izdajnici". A mnogi četnici i citave jedinice Bircaninove dinarske divizije, kojom je komandovao, tada su pored oružja i druge opreme primali hranu i plate od italijanske okupacione vlasti.

"VESTI KOJE DOVODE NAROD U STRAHOVITU ZABUNU"

"I letcima i rečima vodim otvorenu propagandu protiv Engleza i njihovog navijanja za saradnju sa partizanima" - General Blažo M. Đukanović: Vjesti koje daje engleska radiostanica veličaju uspehe komunisti i pozivaju narod da ih sledi kao jedine pomagače saveznika dovela je narod u strahovitu zabunu".

"Protiv Engleza i njihovog navijanja za saradnju sa partizanima vodim otvorenu propagandu I FFC IMA I RF I IMA". To Mihajlović saopštava komandant Komandnog korpusa u izveštaju o radu i akcijama od 27. juna do 5. septembra 1943. godine.

"MAJKA HRVATIMA A MAČEHA SRBIMA"

Tako major V. Perić u izvještaju iz Carigrada izbjegličkoj vladi govori o emisijama BBC-a za Jugoslaviju, prosipajući mržnju prema Hrvatima

Informativni emisija na srpsk-hrvatskom jeziku iz londonski radio je poznata po navedenim izvancima i voditelja skoro stalno naravno spocetka rata bio na strani odgadnja borbe protiv okupatora i ceka na opsti poziv na ustanak. Vrlo rijetko je i gotovo nikako spominjao oruzani otpor rodoljuba. Pa i to spominjanje major K. Peric u izvještaju izbjegličkoj vladi iz Carigrada zamjera jugoslovenskim emisijama sto "na njemu pozivaju narod na bunt i otpor okupatoru, koje je naš narod kupio putom". Kritiku je i ucetale javljajuc Flavija W. Idet i ukazati na stranjake sto podvucuje neke bratsvo izmeda Srba i Hrvata stalno naglasava u antanisticku Jugoslaviju. Sve to utice nepovoljno na onaj na namu entitet. Zbog toga i propagandi koju Radio London cin ne postize da mi cekat i London i ipak stoji jer svet veruje njegovim izjavama. Tamo na fronti i celi da nije nesto sto ne ide u prilog Nemcima. Vlada mi stene da u Hrvati i UBIJAJU SRBANE i da Srbi da oni na ve kacine narocito u neno, brane svoj narod. Oni da Hrvati etc poziv je da oni misle i zele ono sto i Hrvati misli i zeli, dok nasuprot ovome vide i oni slom da se Srbi i dalje medusobno iadjaju krvave i istrebljivju. Zato narod kaže da je Radio London dobrim delom pripala Radio Zagreba i on spiker saopsti da ce na mikrofoni govoriti. Valda ih ljudi odmah se to propala psovkom i radio zatvara pa su tako propustene vesti koje su posle njihovih govora dolazile."

Sta jos prenosi i smisli major V. Peric kao vlastite zamjerke Radio Londonu. Srbi su drzali sve konce u svojim rukama kad je i jeo i Londonским emisijama namjeravim Jugoslovenima. I pored toga ta ma, u svojim povjerenim izvjestu londonskoj izbjegličkoj vladi iz Carigrada kaže da se Radio London zamjera sto se Srbi vrlo retko cime. Kaže oni govore narod očekuje da bude mika silu na re i ne potama bratstva i oposti ona onog to je bilo sto je po stranoj mto važno za Srbe. Svaka emisija trebala bi potpuno da bude i potpuno zadovoljen sadržajem i sto koncepta. Sve ono sto utice na razje djenja i je i onaj Srba pa makar kome oni pravu pripadale od krajnje levice do krajnje desnice, mora se izbaciti iz emisija."

Saglasnost mišljenju koje prenosi taj major. Ne smeju se Hrvati nazivati bra tcom jer oni to nisu. Ne smeju e davati obećanja oficirima i drugim saradnicima favelicima koji su se tene erili i dobrim delom u estovali u pokot u Srbia, da ce im gresiti i oprosteti ako pridu generalu Al ha tocinu, a istovremeno prosipati mrznju. Oni iste mogu e pretnje na one Srbe i gresiti mi problemno misli to i ko se k k i tovariši. Napomena upka prodavati i dat jos tsek i e manje gresiti nego skoro svaka bez razlike hrvatska."

Major V. Peric i njase zamjerke Radio Londonu, prosipa vlastito mrznju prema Hrvatima. "Kad ve Radio London prvi napade onda neka malo e e napadi na Hrvate i neka iznosi njihove greske jer oni stvarno i postoje i

govore nikada ne pominju Jugoslaviju, ni kralja, već samo Hrvatsku i kada Srbi govore nikad ne pominju Srbiju već samo Jugoslaviju

Narod ima revoltira – ve to može imati kobnih posledica

Narod vrlo rado stane jeruulim ku radio stanju dok se Kair ka dudu iuje i spiker je nerazumljiv

Če to sam imao prilike da li sam ole radio stanice Stamenica jedne zgrade poše 20 časova kada niko ne sme nigde da izide obično se skupljaju kod jednog od stana i li sam sve moglo emisije U Beogradu sam bio u Poenkaravoj 21 Đorđića Viraingona 26. Dobračnoj 12 gde sam sve ove kritike čuo "

PRIMJEDBE HRVATSKIM MINISTRIMA

"Oni ne spominju Kralja, đenerala Mihailovića i Jugoslaviju"

Slobodinu Ivanovicu kao predsjedniku Ministarskog savjeta i zastupniku ministra vojske mornarice i vazduhoplovstva i stavljen je izvještaj "jednog liatkoje i intimni saradnik ministra iz Kabineta bivšeg đenerala Nedica. Opsezan izvještaj je to se nglasava liatkoje ije poverljive prirode i dostavljen je samosrpskim ministrima u emigrantskoj vladi. U njemu se podrobnije zna stanje industrije u Srbiji rudarstva poljoprivrede smišljavanje liatkoje ije berze spoljne trgovine bankarstva državnih istaknutih liatkoje ije u Beogradu. Pod tackom 2 se obrasnavaju akcije potpakivanja lezdinira Danga i Zamasan dio teksta je posvećen emistama Radio stanice London.

Intimni saradnik Ministra iz Kabineta bivšeg đenerala Nedica piše u izvještaju da se u Jugoslaviji dobro čuju radio emisije. Najveće se sluša London a zatim Sumadija. Slobodina Jugoslavija i Zrnjski. Za poslednju se vjeruje da je negdje u Hrvatskoj dok se za drugu misli da je u Kairu. Predocene su i zamjerke radiju kao snažnom sredstvu propagande. Kakve zamjerke?

Zamjera se što su srpski spikeri Hrvati a narod ne voli da čuje reč ital, "širno glave" znakplori točka itd. itd. Masa njih govora aparat im mu se počne hrvatskim naglaskom govoriti. Trebalo bi emisije za Hrvate zasebno izdvojiti.

"Intimni saradnik Ministra iz Kabineta bivšeg đenerala Nedica i svojim izvještaj zamjera Radio Londona što narod stalno poziva na borbu. On tu primjedbu dostavlja čak i na pozive London skog radija narodu u zemlji da ne prestatu sa ustankom i da se u borbu ogađa dok ne stigne signal za opšti ustanak protiv fašizma.

Što je narod stalno poziva na borbu od strane srpskih ministara i političara. Nitro čna i oca kida se duci na ustanak i borbu pa nije potrebno stalno ga

opominjati. Međutim, kad su preko radija govorili slovenački ministri i političari, oni uvijek savjetuju da se Slovenci čuvaju i ne ginu, govoreći da je steta „a svakom slovenačku glavu“. Hrvatski političari bar nikada ne pominju borbu, ni postraju narod na istu. Znači treba u borbu stati Srbi, neka oni ginu i laži je da padne na Jugoslaviju, a ne na Srbiju.“

Kroz peti izvještaj iz Beograda čujemo govori dio izbjeglicke vlade i emigriranih ministara Srba u toj vladi. To pokazuje i naredne zamjerke Londonu koje su izražene i u razmišljanjima među ministrima Srbima i Hrvatima. I u narednom dijelu izvještaja se kaže da narod „ne voli da vidi Vukovci koji se uvijek bio neprijatelj Srba i Beograda“.

U izvještaju se također stoji da se hrvatski političari nikad ni u jednom trenutku nisu obratili hrvatskom narodu i izneli im prava i tačne stvari. Oni nikada ne pominju Kralja, generala Mihailovića i Jugoslaviju.

Nije se dovoljno zapretilo i prisililo da prestanu sa zverstvima tako što se u to dovoljno potvrdila mađarska zverstva. Sve se govori lagano i neenergično. Treba odlučnu reč vlade po svemu tome“

ZAŠTO SE PREČUTKUJE "OTPOR HRVATA I NJIHOVE OGROMNE ŽRTVE"

Specijalno za Hrvatsku Radio Jerusalem se 27. marta 1942. obratio "braćo Hrvatima" – "dokle ćete trpeti da vaši ljudi, sa svojom bandom rabijasa i boštaplera 'usrećuju' i da vam sisa krv na pamuku?"

Objasnite se, protarite oči, dižite se i kada te ropске oči koje vam je izdajca Lavent stavio i na ruke i na noge. Naoružajte Hrvati, i borite se od sebe i ne lažite neprijatelje – te ove "protektore" za koje ste vi samo roblje i nista više i priključite se borbi za oslobođenje i za ostvarenje jedne naše, lijepe slobode i tece Jugoslavije u kojoj ćemo vi biti ista jednaki i radnici u kojoj će vladati sloboda riječi sloboda pravredne kritike karakter i čisti prsti. U toj Jugoslaviji biti će mjesta za sve pošteno ljude jer ćemo je očistiti i od korupcionista i od valajeta. Zato ponavljamo poziv na noge na oružje Hrvati i priključite se borbi našeg vođe neustrasivog junaka generala Druže Mihailovića!

Pozivom mladim oficirima Hrvatske jugoslovenske vojske onim koji su svršili Vojnu akademiju obratio se 28. marta 1942. godine major Knežević: "Za još repite razbojnika Laventa i ustajte – još nije dovoljno. Stupite u red u generala Mihailovićem!"

I Londonski radio se upregao u koja predbijanja Hrvata za četnički pokret. U trećoj nedjelji maja 1942. godine Radio London objavio je govor ministra jugoslovenske vlade dr. J. Kneževića u kojem ističe da domobrani u Hrvatski prelaze u četničke jedinice Draže Mihailovića. Ova informacija su

prema i neki svjetski listovi. Ministarstva namjeta da zabludjele Hrvate sto prije odvaja od sluzenja ustasama nje se dopadala druzinovima.

Koliko je bila otanzivna četnička propaganda u zemlji, toliko je i Radio London sve česte otpremne poruke obratima Hrvatima u redovnoj Pavlice voj vojsci. Danima su poziva: *"Je naše zavedene drugove, biste aktivne oficire Hrvate da se vrate za jedinstvom identit. Poslednji je et za bice aktivne oficire jugoslovenske vojke. Neke hrvatske majke, sestre srpskih ojadnih majke, kaže vojim mnozima tri magijke reči koje su nama 26. marta prošle godine rekly naše srpske majke, a to su. "Vrste svoju dužnost"*

Londonski radio je često poziva oficire Hrvate da se priključe Drazinim četničkim jedinicama. Tako i 24. septembra 1942. govori major Knezevic u svojstvu spikera poslušaj: *"na naš apel u prošlu subotu upucen mladim oficirima Hrvatima. Dostignuti je cilj, jer sutra će biti dočkan. To je interes i Hrvatskog naroda i naše Otadžbine."*

Skrpno istovremeno sa povierljivim izvješćima majora V. Perica iz Carigra da i Živko Antić je iz Jugoslavije, početkom decembra 1942. godine po dr Augustinu Jurešiću poslao izvješće Kraljevskom poslanstvu pri Vatikanu. Pri smio je upuceno članovima emigrantske vlade J. Banjaninu, S. Budisavacem i B. Markoviću u London.

Antić ne razumije *"zašto se prećutkuje otpor Hrvata i žrtve ogromne, koje narod podnosi. Vidni krvavi otpor baš sa strane Hrvata. Dajte istaknute to. Radi se o biti ili ne biti i Hrvata i Srba. Apelirajte na slogu i ljubav, kao što i mi činimo ovdje"*

Ta Anticeva poruka je prispjela u London 12. decembra 1942. godine. Zavedena je pod Broj br. 6930. Poruka je prihvacena i primijenjena u radijskim sadržajima još istog dana, kada je stigla u London posredstvom Kraljevskog poslanstva pri Vatikanu.

"ŠTA NAROD TRAŽI OD RADIIJA?"

Tako su glasila primjedbe na jugoslovenske emisije Londonskog radija. Potom je taksonvno naveden spisak želja upravljenih prema tom radiju. Zato se kaže:

"Narod želi

Da mu se najviše daju vesti o stanju na bojištima

Da mu se kaže o našoj vojsci, kdo i šta je sa našim oficirima

ustasama. Otišao je i kako Draža Mihailović s njima surađuje i pomaže da likvidiraju partizane...”

Prema emisiji na Radio Londonu 1. Decembra 1942. godine suradnje jedne se saopćile. Znajući neprijatelja 1. 26. septembra 1942. godine ta radijostacija opet govori kako su četete generala Draže Mihailovića u svojim borbenim ekipama osvojile sjeverozapadnu Bosnu od svih okupacionih trupa. Četama je komandovao komandant zone Drenova. Sukobio se sa njima i jedini uticaj nagnao ih je u bekstvo.

Na tu vijest je 30. septembra 1942. godine skrenula Slobodna Jugoslavija (u emisiji od 21. 35 do 2. 55 sati). Reakcija je nedvosmislena i jasna. Dana 20. septembra Radio London je rekao da su četete Draže Mihailovića osvojile sjeverozapadnu Bosnu od okupacionih trupa. Četama je komandovao se čeli samo da završi naš svet u porobljenoj državi. Stvarni događaji u ovom delu Bosne vrlo se razlikuje od onoga što javlja Londonski radio...”

Ono što nije dočekao 30. septembra st. radijostacija 1. oktobra 1942. godine iz Moskve. I to sa ostrošću da tadašnjem primijenjenom Laži Londonake čitate. 26. septembra Londonski radio objavio je kako je Draža Mihailović vrlo uspešno borio u Zapadnoj Bosni i kako su njegovi ljudi oslobodili skoro celu pokrajinu. Ovakvim izjavama mogu da se dovedu u zabludu samo pri tati, naše borbe u mostarstvu, dok u našoj zemlji one ne zna i ni ta. Stvarno stanje u Zapadnoj Bosni izgleda sasvim drugačije. Jednake partizanske i dobrovoljske trupe koje su se osvojile. Pomoćnik Draže Mihailovića u Zapadnoj Bosni Uroš Drenović borio se ratno leto zajedno sa okupatorima i ustasama protiv naših jedinica. Nemački četnici i ustaše skakali su u reku pokušavajući da spasi živu glavu. Posle tog kupanja Drenović se razbolio i lež u Bolnici koj bome. Nemački lekari nisu se da spasi taj za ni dragoćeni život. Eto kako izgleda borba Draže Mihailovića.

I sutradan 2. oktobra 1942. godine večernji emisija Slobodna Jugoslavija na srpsko-hrvatskom jeziku iz Moskve posvećena je četničko-partizanskim odnosima i odgovara na emisiju Londonskog radija. Ipak, i pored tih očiglednih cinjenica o izdajničkom radu Draže Mihailovića sino je Londonski radio još jednom ponovio poziv da treba svi da slušaju komandu Draže Mihailovića. U ovom prilikom želimo da skrenemo pažnju ljubiteljima naš domak koji je 10. septembra 1942. godine objavio bugarski list Zora o odnosu Draže Mihailovića prema partizanima. Dopisnik ovog lista neki Berlin piše: Pitao sam jednog rukovodioca epike i naše orijentalne odreda. Oni ne mogu čitati: “bog se i ti, i tvoj funkcioner govorite: prate jednog protiv partizana i nikad ne pominjete Dražu Mihailovića i njegove ljude. Na putu i čuo pitam on je odgovorio: Početkom septembra meseca prošle godine mi smo sa Dražom vodili pregovore i klopili sporazum o zajedničkoj borbi protiv partizana. On je dobio od nas našu izjavu o zajedničkom planu protiv partizana. Ali je Mihailović pod uticajem svojih saveznika odrekao suradnje nama i sklopio ugovor s partizanima koji su bili jači od njega. Suradnja bila kratkog veka. Draža Mihailović radi i to što i mi. Zbog toga ga mi ne divimo...”

"Mi se pita pitanje da li je moglo da odan lan radi k o i m i s t e r i j a k u i m i t u g l e s k o m i A m e r i k o m i t i l i t r o m i o d i t o r h u i n e d n o i N e a r m i i P a v e l a c e m n a s t r a n i o k u p a t o r a i t o k a d a n e m i t i p o s t o j a ."

KO JE IZVEO "VIŠEGRADSKU OPERACIJU"

Na promjenom britanske politike prema Mihailoviću i četničkim vojnim formacijama promijenio se i odnos emisija BBC-a koje su emitovane za Jugoslavia. Četnici su se začuili na sve veću naklonost ove radiostanice prema partizanima. Ta se naklonost već je brzo osjetila i jeto 1943. godine. Čak i četnička tzv. višegradska akcija i emisijama BBC-a pripisana partizanima. I Hadson je, pri odlasku iz Jugoslavije, u svom zadnjem izvještaju upućenom iz Berana sredinom marta 1944. zabilježio da je Mihailović vrlo gođen emisijom o Višegradske operaciji, smatrao je važnom da "Obratiti obavještu izbeglička vlada da je narod vrlo razočaran BBC-em i da ga malo vidi iusti". Mihailović u svom izvještenju kaže da narod misli da je Radio London komunističko ustajko. Hadson u tom izvještenju z j e m i j e i s t a k a d a e b o l i t e s k i v i s u s t i t e t n i c k e p r i t a z b e n a B B C z a t e s t e j e u p r o v a k o m a d r e s i r a n a p o r t i z a n i m a . B a s k i n s i j e s v j e s t i t o t i d e l o s k e s i u s a n i t a k a d a j e B B C g e t v e s v e p a r t i z a n s k e i k c i j e i S r b i j p o p r a v a i t e t n i c k i m a .

IZMIŠLJENA MARTOVSKA BITKA

Poput Londona i Moskva na istom kolosijeku

"Jugoslovenska vojska koju vodi ministar vojni general Draža Mihailović umislila ratapjanku d viziju u bazi grada Nikšića." Radio Moskva 29 III 1942.

U emisiji 28. marta 1942. godine spiker govori: "Vi a Srb i i t i n t e p a r a k u i k t i j e l o g o b i t a r a S r b i m a i t i j a k t i v n i o p r i t i j e n i i n a p r i t K u e z e v a k o j p r i t i j e Z a r n e v i d i t e d a e a j e N e m a p r a c h a n a V e d a c i t u o k u , n a k o m a n i t e n a t e t n i c k e k o n t e i e a n a n a i t o t e r o r g a n i z a c i j a j e n a D r a z n e t e t n i c k e o d r e d e v e d o n e e t k o i k o n a n a k o l i k o e a d r a n i j e p u d e t e . Z a r n e v i d i t e d a n e e e d e t e r i N e m e i u m i t a i m e d i a t i m a n a v a c i n a t o t i t i m i t i t i j a . N i t e j e s e i o r g a n i z i j e"

U proljeće te 1942. *vojne vesti* Radio Londona su vrcale porukama Mihaila Jevtović kaže da su emitovane (usječno) kao kad se vojnik obraća vojnicima. Međutim je poznatije da su i njima i partizanskim jedinicama. Oni su dakle imali nakon hiljadu sati i više *proradivati* *Razno* i *vesti* emitovane i po d je jone po jedinicama. Nekim je pti čine pomogu da prečitate. Mo sta se govori na Londonskom radiju. Ne pusti medijati nje biu tako. I njih su zlatnjivile radio vesti čak i primjerice ova sa Radio Moskve 29 marta 1942. *Moskovska radiostanica* u arja da je *jugoslovenska vojska* koju vodi *jugoslovenski Ministar vojni general* *Đorđe Mihailović* umistila jedinu tal vnsku duzaju u blizini grada Nikšića i rna čova. *Italijanska divija* brojna je iz među 12.000 i 15.000 ljudi. *Borba* je nipoela početkom mjeaa marta i završila se 6. marta potpunim uni tenjem italijanske divije. *Kako* jaijatu izvestaji iz *Carigrada*, *četnici* su zarobili veliki broj italijanskih vojnika i oduzeli veiki deo *vojnog materijala* među kojim 18 tenkova, 46 lakih topova, 112 mitraljeza i velike količine municije“

Jes je vele predstavnik izbjegličke vlade siedio u Moskvi čini je radi na vesti i tom izm shjetem događa u čovao da je *celokupna pučinstvo* u *okolini Nikšića* uzimao *učesća* u *borbama* četnika i *jugoslovenske vojske* protiv *italijanske vojske*“

Poruke nisu uvijek prazak prihvatljive odgovore. I odgovori su bivali bolji i neposredne okoline. Nedoumice su pojačavane oklevajući *dečak* nom mehan zacijom obmanama i oklevajući mi. In stie su poznati izlozi sa otuđenim i sa drugih strana - iz *Radio Moskve* i *Slobodne Jugoslavije* pa i drugih.

“PRVI VITEZOVI SLOBODNOG ČETNIČKOG NEBA”

Slobodna Jugoslavija “*Rudi Čajavec i Franjo Kluz* sa avionima iz *zrakoplovstva NDH* prešli u *partizanske oružane formacije*” (6. VIII 1942.) Radio London: “*Rudi Čajavec i Franjo Kluz* sa *hrvatskim zrakoplovstvom* prešli u *četnike*. *Četnici* sad imaju i *svoje avione*” (24. VIII 1942.)

Radio Slobodna Jugoslavija je 6. avgusta 1942. obavijestio najstarijom i najpobjedivijom dvojicom pilota pripadnika ratnog zrakoplovstva Nezavisne države Hrvatske. Javio je da su oni sa avionima prešli u partizanima. Istorija je nedvosmislena u tom događaju poznatom u cijeloj zemlji i međunarodnoj javnosti da su Rudi Čajavec i Franjo Kluz sa avionima iz zrakoplovstva NDH prešli u partizanske formacije. Bili su to prvopartizanski avioni i prvi partizanski piloti. Četnička propaganda je to predstavila posve drugačije. Radio London je 24. avgusta iste godine objavio vijest u preaskatli avijaticara četnicima.

15. *Historiografski radovi o pokretu*, SKJ, 6. izd. 1977, 113-114, 1945. i 1986. str. 12.

Sedamnaesti dio:

**BRITANSKA POLITIKA I LONDONSKI RADIO
PREMA "PARTIZANSKOM PITANJU" U JUGOSLAVIJI**

nikoga nije zadovoljio. Mihailović je to potaklo da „jestoko protijeduje“ ali ga nije naišlo da se pokrene protiv snaga Osovine. U Katinu, pokušujući neprijateljske veze, zaključili su potkraj 1942. da su partizani glavi na njega otpora.

POKUŠAJ MIRENJA ČETNIKA SA PARTIZANIMA KAO "NAŠ I ENGLESKI MARIFETLUK" I LUKAVSTVO

Sa britanske strane je od vlade u izbjegstvu traženo da sugeriše Mihailoviću saradnju sa drugim grupama koje pružaju oružani otpor okupacionim jedinicama. Taj zahtjev je izražavan i na razasima britanskog radija u informativnim emisijama za Jugoslaviu: "Protiv Engleza i njihovog navijanja za saradnju sa partizanima vodim otvorenu propagandu I LE I LIMA I RECI IMA".

Obavještava komandant Kosmajskog korpusa generala Mihailovića 5. IX 1943. godine: "Na britanskoj procjeni odnosa partizanskih snaga i četnika Mihailović je 3. marta 1943. godine napravio ovakvu zabušku: 'Da li je istina da se u zemlje tražilo da se ne sluša radio London?'".

Na prve vijesti Radio Londona o pojediniim uspjesima partizanskih jedinica oštro reaguje četnički komandant. Tako komandant Valjevskog korpusa u narednji od 17. XI 1943. godine komandantu kolonarske brigade izričito iznosi: "Da se vesti Radio-Londona o tobo-mem uspjehu nekih partizanskih oslobodilačkih odreda u Jugoslaviji ne smiju ni odobravati, a ne kmiti u narod rasturati".¹⁹⁷

Na takve vijesti engleske radijostanice oštro reaguje i general Blažo M. Đukanović, komandant Clayne komande za Crnu Goru. On piše Mihailoviću, u aprilu 1943. godine, kako: "Moral ljudi pokoleban dosadašnjim neuspjesima ali jedan malo jači uspjeh u stanju je da sve popravi, zato i našim svim glava da se po svaku cijenu uspjeh ogarantuje".

Kolebljivo držanje masa obezvrjeđilo je četničke napore da u svoje redove pridobiju Hrvate i Muslimane i od njih formiraju posebne vojske naravno pod četničkom kokardom i zastavom. Pokolebali su i srpski življi, pa i četničke jedinice: "Propaganda radio Londona veoma nepovoljno utječe na Srpski življi i naše borbe, a Hrvate koji se nisu ugrešili o srpski narod potpuno je pokolebala u simpatijama za nas".¹⁹⁸

Držanje masa kolebljivo. U zvuk radio London. Čak se i komandanti pitaju

197 VII, Ča. k. 27, reg. br. 34/2, S. V. 1243/1.

198 VII, Ča. k. 20, reg. br. 6/3, VK-Y-701/1.

199 VII, Ča. k. 63, reg. br. 39/4, S. V. 81/1.

200 VII, Ča. k. 134, reg. br. 24/4.

201 Dok. br. 42, 295. knj. 2.

svima Mihailovićevim. "Ušao sam najstrijel protest Londonu. I verite, ve redom da i predsjednik naše KJ u Londonu vodi svoju borbu. Ironično smo saopstili radio Londonu da mi je Franceti ciji i zdravi i da nani na sporazumu Paveću Tito. Za pokušati Londonu za mićenje nani sa komunistama ra ište propagandu da je to nani i engleski marifetluk da komuniste malo u paviamo dok on ne potu cma. Vi znate da nam novci treba i na e bitn prekidan veze sa laperima."

Nije lukavstvo ni mračni letak Londonaskog radioa da se uspostavi pomirenje zajednička borba partizani i četni ka protiv okupatora. U tom trenutku je to bila britanska operacija bez obzira što su do tada iscrpjeni svi pokušaji za uspostavljanje takve oružane saradnje. Nestrastito je i saopštenje Radio Londona o Francetici. Ruel je o Jaraju Francetici ustaskom pukovniku i komandantu "Crne legije". On je uhapšen 23. XII 1942. godine kod sela Maceta prilikom pada aviona u kome je letio. Predat je partizanskoj komandi u Slunju. Tamo e podlegao ranama zadobijenim prilikom pada aviona. To znači da nije ni živ ni zdrav ni nani na sporazumu Paveću Tito. Kako se to kaže u recenoj depes opućeno za propagandu "našeg i engleskog marifetluka". Li "marifetluka" nisu mogli da nadomjeste ocajanje koje e zaokret u em sjajima Radio Londona uzrokovao među četnicima. Vapaj pa ocajanje e signalizirano rakorec sa svih strana. Mihailović je za uzvrat nad ču etebu i nani zajedno sa vladom alaže proteste nastoji da spriječi propagandu iz Londona. Jedini način da se ona spriječi ipak vidio u uništenju komunističke posle ega Englezi ne e imati koga da hvale. Tako kaže i i prvih narednih desetih kao "raspi u tona". "Na e čuda u Londonu pred očima ste da predi engleku propagandu za partizane. Slobodan Jovanović, vodi teku borbu u tom pogledu. Ili uniženjem proteste i sprečavanjem koliko nani se mogu ali najbolji nani sprečavanja ovog e u uništenju komunističke posle ega Englezi ne e imati koga da hvale. Na tome radimo i uskoro e te čuti da smo ih u ime Boga likvidirali. Kod vas na vašem terenu uništavaju ih bez milosti. To su zločtori i dželati našeg naroda."

Ali uništenje komunističke "kao zločtori i dželati" ni e teklo po želji vrhovstva ravnogorskog pokreta. Kao posredni u zaključu četničke propagandi Mihailović nudi svoje ime koje se dobiti političku podršku u narodu. Objašnjenje da nije onako kako jeste preobraćeno je u "englesku igru da se zatvara Rusija". "Sopstvenom na om propagandom vezujući se za nas i za moje ime Vi možete dobiti punu političku podršku u narodu. Treba objasniti narodu da je ovo engleska igra da zatvaraju Rusiju pomoću naših partizana i molite isto isto i mi. Oni se na pomoći ne brinite za to. Sini propagandu protestite."

U saopštenju komande operativnih jedinica istočne Bosne i Hercegovine od 15. I 1943. godine podrazavaju aj se i o vezujući propagande za četništvo i mi hovačemo kako bi pridobili narodu za se. "Pokušajmo da destruiramo da e ime našeg Kralja i vije kao nosimo na roudnik tremljenja to e e spontano"

je jednim legalnim predstavnikom jugoslovenske vojske u zemlji. Kad je to isticano u četničkoj propagandi se uvijek naglašavalo da je tako obavijestio Radio-London.

Pri odobrenju predsjednika Slobodana Jovanovića set Vojnog kabineta je 1. IV 1942. godine predio sovjetskom vojnom zaslantiku pukovniku Šarova poručujući zahtijevsku i potrebu pojačavanja partizana pod Dražinu komandu. "Partizani su podijeljeni na trockiste i tajf novke. Muzna među njima razvijena je do te mere da, prema jednom nedavno dobijenom izveštaju iz Dalmacije, kad ne mogu da se međusobno bore se partizanske, etc. i sa ovim trockističkim elementi posebnim putevima objave u Njemačkoj i Italiji, etc. usta i u kretanju staljinovskij ceta". Nekoliko odreda staljinovskih partizana bilo je uništeno usled toga izda ni kog potkizivanja. Slediste je jugoslovenskih vojnih krugova da akciju svih odreda koji operisu na teritoriji Jugoslavije treba omedniti pod stručnom komandom, a to znači pod komandom generala Mihailovića. Stručnost komande njegovoj, tada daje najbolje rezultate i za udare koji treba namati usozim i u potrebi ocuvanja naga jugosloven-kog naroda.

1. 29. IV 1942. godine predsjednik kraljevske vlade uputio je jugoslovenskom poslaniku u Kuib šev teleks strogo poverljiv br. 381 koji glasi: "Trockisti su teritorije Hrvatske, Slovenije i Dalmatije napadaju i Dražu Mihailovića i staljinske partizane. Pomažu im Njemci, Italijani i ustase. Izdejskujte od sovjetske vlade da se pozovu partizani da prestanu sa bratoubilačkim ratom i da idu pod komandu Draže Mihailovića protiv zajedničkog neprijatelja."

Predsjednik vlade Jovanović je o "štetnom radu" partizana razgovarao i sa sovjetskim poslanikom Bogomilovim. Tražio je rusku uticaj na komuniste u Jugoslaviji da se partizani stave pod Dražinu komandu. Bogomilov je odgovarao da su "odnosi između Mihailovića i pojedinih partizanskih odreda unutrašnji stvar Jugoslavije u koju Sovjeti ne sme da se mešaju".

VOJNA SNAGA - "NA ČEKANJU"

Četnički lecii: "Propaganda Londona za naše crvene je politička igra zbog Ruajje"

U emisijama Rad-Londona pojavljuju da se spominju partizani. Sve česta upotreba termina "partizani" na Londonskim radiu od sredine 1943. godine nagovještavala je postepenu promjenu britanskog odnosa prema četnicima. To je posljedica saznanja Britanaca o kolaboraciji njihovih komandanata sa Italijanima, te da se oni ne bore protiv Njemačaca. Englezi nisu mogli da ubijede ni britansku vladu ni njenog vojnog ministra da se konačno četnike okrenu protiv okupatora i svrstaju u front borbe zemalja članica antihitlerovske koalicije. Sve to u vodstvu Dražinog pokreta nisu tumačili na pravi

partizanskog pitanja detektiran. Nemoguće je navesti na to neko ko na loga koje celi na umet da se odmah osudi nitko i akcija. Nije moguće u ovom akcijom papirima ignorirati. U mislima emocijama u vezi sa ovom stvari mi je rukovodimo politikom iz naših autentičnih vest, posle razmatranja i proveravanja i na obradivemu pitanju partizanskog otpora prema stvari o čemu imamo do tu dokaza u dubu ove politike. Ako n. izloženo vse mi njene tako onda jedino mogu da razumim zašto je da je utvrdjena greška. Mogu dodati da i pored slobodne Jugoslavije je veoma pažljivo razgledam. Mi smo da i as mogu verovati da nas ova stanica neće navesti na pogrešno razumevanje situacije u Jugoslaviji. Na iskrenim pozdravom Kirk Patrik”²⁰⁹

1. LONDONSKI RADIO SLIJEDI BRITANSKU POLITIKU PREMA “PARTIZANSKOM PITANJU”

Predstavljajući partizanski problem u emisiji londonskog radija postala je mnogo sliženije od Harisa novih obaveštenja. Preloga stala je predmet razmatranja i rasprava. Ispunjiva i prepiska britanskih zvaničnika i vodećih radice poslenika sa izbjeglicom vladom i nekim predstavnicima Slobodnog Juganovicem. Tako direktor BBC-a Kirk Patrik. 10. novembra 1942. godine u odgovoru na protestno pismo Slobodnog Juganovića priznaje da je problem stava prema partizanima veoma težak. “Nemoguće je iz brzo i razumljivo na loga mudri i njima i akcija. Nemoguće je takođe ponašati se kao da one ne postoje. Politika koju mi sprovodimo u emisijama je da pre objavljujemo sve mišljenja na pažljivo proverimo. Čak i mišljenja o otporu koji partizani pruža u stvarima. Uostalo ne u za tu postoji dosta dokaza. Naše em. je, naravno, prave u skladu i ova naša politika vlade njegovog Vrhovnog i polit. kom. pune podrške borbi generala Mihailovića”

Predsjednik brit. egipke vlade je prijavio svoje saopćenje u emisiji BBC-a savise govoreći o partizanima i njihovom generalu Mihailoviću i njegovoj borbi. Na to Kirk Patrik izražava zahtev zbog utvrdjene greške ukoliko je to tačno. Dakle je to tačno. I ta lična analiza naših emisija pokazuje da je o partizanskom otporu stvarima. Uostalo ne govore samo kada je to bilo neophodno, dok je mnogo više protesta posrećeno generalu Mihailoviću i njegovoj borbi”

Ivanović je još rekao da iz ove “Slobodne Jugoslavije” navode BBC na pogrešno mišljenje o situaciji u Jugoslaviji. Kirk Patrik to odbija. On kaže da naša i naša ostala i ne može navesti na takvo pogrešno mišljenje.

Predsednik brit. egipke vlade je prigovorio na to što se govori se. Hrvatski govornik kaže da Kirk Patrik je odgovorio na prigovor. Atbold je

uglasnom živeo u Zagrebu, a u Srbiji veoma malo zna i partizane uopšte nije spominjao. Mislim da se radi o nesporazumu i cenzuri zbog smetnji i lošeg prijema jedne od njegovih emisija – p se Kirk Patrick Svobladu Jovanoviću, 10. XI 1942. godine.

ŠTOKHOLMSKE NOVINE OTKRIVAJU PARTIZANE

"NY DAG" u Stockholmu – List komunista u Švedskoj – 3. juna 1942. donosi da je "Slobodna Jugoslavina" dala opširno saopštenje o velikim italijanskim gubicima u borbama sa jugoslovenskim partizanima. "Od polovine maja do kraja meseca prethodno se navode podaci za svaki dan gde su i kako pobijeni ili zarobljeni mnogobrojni vojnici fašističke Italije" List također navodi da je ovaj izveštaj primljen i u Londonu. U emisijama nije prenesen u originalu, već su ga cenzori, kako istice NY DAG, priлагоđili svojim shvatanjima i potrebama dnevne politike.

Isti list 9. jula 1942. ponovo citu novi proklam sa NOP-om u svijetu: "Vrhovni štab Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije pozdravlja četvrtu godišnjicu godišnjicu poroda dana napada nemačke soldate-ke na Sovjetski Savez i četvrtu godišnjicu godišnjicu poroda dana napada jugoslovenskih partizana. SMR FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!"

DUEL DVA GLASILA - "DEJLI VORKERA" I "NJUJORK TAJMSA"

S dosta pouzdanja može se ustanoviti trenutak kada je Radio London počeo ponesto novo da govori o ratnom stanju u Jugoslaviji. Zna se da je to bilo 16. juna 1942. Novo što se u tom smislu pojavilo na talasima Londonskog radija pripada radio-emisiji Huberta D. Harisona.

Samo posredno, međutim, može se naići na trag informacija o tome. Dotog saznanja se dolazi iz polemickog duela dva lista: "Dejli Vorker" i "Njujork Tajms". Sukob ova dva glasila izbio je 6. oktobra 1942. Ioga dana je "Dejli Vorker" u jednom svom priopćenju objavio pisanje "Njujork tajmsa". Prvi list je pobijao istinitost i osnovanost informacija, kojim se hvalio navodne uspješne borbe Draže Mihailovića protiv svih Osovine. Izvrdio je da su svi uspješni koji se pripisuju Dražinom etničkom u Bosni, Hercegovini i Crnoj gori, uz tri uspješna narodnooslobodilačke vojske. Ili se oni, kako je pisalo, četvrtke bitke s okupatorima, morali u isto vrijeme boriti i protiv četvrtke bitke s napadati, druženja s okupatorima. "

“PATRIOTI” I “RODOLJUBI”, A NE “PARTIZANI”

Ralph Murray, šef balkanske sekcije PWF, poslao je 19. avgusta Forinohsu svoju studiju o problemu odnosa između Mihailovića i partizana. To je zapravo njegova analiza neprijateljskog i neutralnog javnog mišljenja te izvjestio koje je primio posredstvom slovenskih i srpskih političara i emigranata. Sve je ukazivalo na veoma mali ili nikakav otpor četnika okupatoru u Srbiji ali da ima velikog otpora u drugim dijelovima zemlje i teritoriji koju Mihailović ne pripisuje svojim snagama. To što je Murray predočio u svojoj studiji bilo je znatno poznato Forinohsu. Time je dat upozorenje da je sve to poznato i ostalom svijetu. Zato ne bi više bilo čije shodno perasati se kao da partizani ne postoje. U septembru te 1942. godine Forinohs se složio sa Ralphovim prijedlogom da se u britanskoj propagandi hvata *“snaga aktivnost koja je uperena protiv osovinskih sila”*. Zatraženo je da se to kaže tako da se ne iznosi pomerenje koje zapravo pruža aktivan otpor. Usvajena je formula *“patrioti”* a ne *“partizani”*. Ta formula nije bila po volji četnicima ni partizanima. Murray je potom upozorio Forinohsa na neslaganje novog propagandnog kursa i jugoslovenskog ratnog kabineta, te njegovog britena koji je BBC morao emitovati jednom sedmično.²¹⁰

MIHAILOVIĆ

“RODOLJUB JE ENGLESKA KAMUFLAŽA ZA KOMUNISTE”

“Rodoljubi”, “patrioti” ili “snage koje se bore”

“Londonjska radio stanica za Jugoslaviju sve čvršće zloupotrebljava namenjenoj ulogu i zadatku i s nježi komunističku misao u našoj zemlji glorifikuje i akciju rodoljuba”. Ilija Iršunović Bircanin odgovarajući na jedno pismo Mihailoviću tako iskazuje nezadovoljstvo emisijama u kojima se spominju *“patrioti”* *“rodoljubi”* i *“snage koje se bore”*. U vezi s tim je sugerisao da se interveniše kod emigrantske vlade.

Mihailović je 13. novembra 1942. godine uputio telegram br. 10000 u Kairo: *“Danas sam ponovo javio predsjedniku izbjegličke vlade i depetom broj 963 da intervieniše kod Engleza zbog propagande koju vrše preko Radio Londona za komuniste. Ne mogu Englezi da stave jugoslovensku vojsku i komuniste*

²¹⁰ Murray memo. broj 10000 od 19. X. 42. kojim se u srpskom i hrvatskom jeziku iznosi: *“...da se u Srbiji i u drugim dijelovima zemlje otpor okupatoru u Srbiji ali da ima velikog otpora u drugim dijelovima zemlje i teritoriji koju Mihailović ne pripisuje svojim snagama. To što je Murray predočio u svojoj studiji bilo je znatno poznato Forinohsu. Time je dat upozorenje da je sve to poznato i ostalom svijetu. Zato ne bi više bilo čije shodno perasati se kao da partizani ne postoje. U septembru te 1942. godine Forinohs se složio sa Ralphovim prijedlogom da se u britanskoj propagandi hvata ‘snaga aktivnost koja je uperena protiv osovinskih sila’. Zatraženo je da se to kaže tako da se ne iznosi pomerenje koje zapravo pruža aktivan otpor. Usvajena je formula ‘patrioti’ a ne ‘partizani’. Ta formula nije bila po volji četnicima ni partizanima. Murray je potom upozorio Forinohsa na neslaganje novog propagandnog kursa i jugoslovenskog ratnog kabineta, te njegovog britena koji je BBC morao emitovati jednom sedmično.”*

na istom nogu. Ljudi narodu govore da ti se i de bez znanja odobrenja pri sednuku. Lude. Treba da imaju bučice, da i te ide i na otporu staju kod našeg naroda i spovalno kod Srba. Biti re i rodunjab, jer je to engle-ka kamufli, a za komuniste koju dobro rasume ceo narod"

ŠTA JE KRALJ REKAO ČERČILU O PARTIZANIMA?

Kralj Petar: "Moj narod ne razume naziv patriotski rodoljubi. On želi da se pravi razlika između našeg Mihailovića i komunista (partizana)." "

Sve više se prevlađavao stavovište prema kome na Londonskom radiju trebalo ustupiti prostora partizanima te njihovim "ružnim akcijama". Kraljevska vlada je sve silom nastupila da to spriječi. Činila je to i kod britanskih zvaničnika u državnim organima i na čijem je za propagandu i kod radio poslenika i funkcioneta u BBC-u. Ona je da bi to preduprijedila nasla krajnji izlaz upotrijebila je svoj najjači adut - kralja Petra II. On je 9. decembra 1942. godine tim povodom uputio poseban Memorandum predsjedniku britanske vlade Winstonu Čerčilu. Evo same tri njegova stava iz toga dokumenta.

"2. Preko radija i u štampi bi to bi bolje govoriti o oružanim snagama Draže Mihailovića a ne nazivati ih rodoljubima (patriotski) jer moj narod kod kuće želi da se pravi razlika između oružanih snaga Draže Mihailovića i komunista (partizana) koji su počinili mnoga zla i izazvali mnoge grozne žrtvne boreći se protiv četnika i protiv zajedničkog neprijatelja..."

"Trenutno je veoma važno da se u štampi i preko Londonskog radija pomenu oružane snage Draže Mihailovića i umesto da se nazivaju rodoljubima iz prvog razloga što se ta naziv u Jugoslaviji ne razume. Znam da je ovo pitanje valjalo pokrenuti ranije ali je na nevolju naš ministar propagande to propustio da učini..."

"8. Većina mojih ministara u bandoglavu političar, koji su se celog svog života borili za svoje stari političke ciljeve, a dani su prestari da izmene svoje stari navike..."

Neuobičajeno je da bi to koji vladar bio u koje zemlje u zvaničnom obraćanju stranim državnima karakter se svoje ministre da su bandoglavu da su prestari i sa stari navikama. Sv. čini su ministri u vladi koja se naziva "kraljevskom". Formalno ih je kralj birao i proglašavao ministrima. Ozbiljan prigovor kralj je u tom pismu Čerčilu uputio i na adresu Venceslava W. Jidera kao ministra propagande. Ta ministar se znače žalio kako je potisnut u stranu udaljen od uticaja na kreiranje propagande a koji drugi odlučuju mimo njega.

"U zadnje vreme je u nekim historijama u ovoj zemlji objavljen znatan broj članaka koji prikazuju celokupnu aktivnost generala Mihailovića u vrlo nepovoljnom svetlu. U tim se člancima delotvorno jugoslovenskog ministra rata umanjuje a ponekad se čak i optužuje za saradnju sa zajedničkim neprijateljima. Izgleda da postoji namera da se potvrdi da jedini aktivi otpor agresora u Jugoslaviji pružaju pro komunistički partizani. Jugoslovenski ministar predložio je istu dužnost ministra da spolne poslove moli da se obrati pažnja na takvo nepravilno prikazivanje borbe Jugoslovenske vojske i otpora jugoslovenskog naroda pod vodstvom generala Mihailovića. Gospodin Jovanović potpuno shvata da britanska štampa

službu britanske štampe. Oni ipak preporučuju britanskoj vladi jednu vrstu instrukcija ili kako kažu "biježakta uputstva" koja bi se pridržavali makar rodoljubni engleski listovi. Časopis *Time* vidili su se da bi se bar na takav način "sprezdo krivo prikazivanje borbe generala Mihailovića" u Jugoslaviji.

Posvećeni su posilarci Edmeentara britanske vlade ispuštali iz vida bitnu stvar: da ni ta vlada ni radi ni štampa u Engleskoj ne pišu naputke. I jedni i drugi su već otišli nepotrebno daleko i su apocirali na zaokret u britanskoj propagandi prema stvarnim stanju u Jugoslaviji. Na razmahom NOP-a i njegove otuzane borbe Britanci su vršili sve važavniji pritisak i na izbjegavku vladu i na vođstvo ravnogorskog pokreta da svoje oružje okrenu prema silama Osovine kao zajedničkim neprijatelju i da izbjegavaju oružane sukobe sa partizanima u interesu uspeštavanja za edničke akcije protiv okupatora.

Nepun mjesec dana od zvanog demarsa Britancima jugoslovenska zbjegavska vlada je doživjela neviđanac. Časopis "*Time*" a SAID u objavio je članak o saradnji Mihailovića sa okupacionim vlastima. Tim povodom je vladin ambasador u Vasingtonu Konstantin Borc poslao 4. februara 1943. godine poseban telegram jugoslovenskoj kraljevskoj vladi. On potakao uspanice ko skrece pažnju svojoj vladi na napis "*u poslednjem TAJMS časopisu*". On traži bitan demanti od strane vlade da u osnovnih tvrdnji u članku objavljenom na stranicama američkog *Timea*:

1. "da prema jugoslovenskoj vladi u razgovoru Mihailovića dozna oružje od *Timea* da bi se borio protiv partizana" 2. "da pri izlazu od noćnara zračni ni organi u emigraciji ispravljaju da nemaju pojma gde je Mihailović da je on neaktivan dok partizani vode celu borbu".

Ambasador Birc takođe skrece pažnju i na pisanje njemackog lista "o nam sem informationom centru u Vasingtonu". Isto kaže da je iznadredno dobro deo stvaralo sto se iz poslednjeg članka Sulbergera saradnika "Newyork Timesa" u Drugom svetskom ratu" ni da ga je kraljevska vlada upozнала isprano o stanju borbe u zemlji. Vlada je Sulbergeru, naravno, predocila svoje viđenje stanja borbe u zemlji.²¹⁵

Zvanične poruke o kolabirali i letnika sa okupatorima i kvasizimima sticunite na odgovarajućim pritisak na vladu i na vode ravnogoraca potvavlja ne su visokratno. Mihailovića su one stice da i nastavljaju. To se može videti i iz depese kojim on 1. juna 1943. godine salje predsedniku izbegavske vlade "Ni napmanje nije potrebno da mi se stalno naglašava da mi je jedini neprijatelj Osovina a sukobe sa komunistima u zemlji izbegavamo dok od njih mi im na padnuti. Istotim da u postatim napetosti i neprijateljstvu aridniju sa Vrhovnom

215. Arhiv J., k. 103, reg. br. 25-163.

216. Sulzberger, S. "Sulzberger je neposredno preporučio da se u pisanju o događajima u Beogradu

Dražić ni cernički komandanti kao ni mnog. drugi koji su se odusevljavali njegovim emisijama u prve dvije godine Drugog svjetskog rata, nisu htjeli, ali nisu umjeli. Ali više nisu mogli da se mičnu, i u skladu sa promjenama koje su nastajale i na svjetskim i na domaćim ratnim poljima. Dražić su izvrgli i dalje nepromijenjenu poziciju. Ostajao u istim uvjerenjima koštalo ih je to, s druge strane, mnogih životnih sudbina ljudi.

Čudno je da Mihailović nije shvatio da emigrirajući Radio Londona na izvestajima izražavaju britansku politiku i da, ako želi da njima ostati u dobrim odnosima, mora o tome voditi računa. Ko će to njegov i kakvim kanalima držati u izvanom uvjerenju da može biti da god hoće? Moguće je da je bilo kanala i za koje i danas ne imamo. Možda će njihova otkrivanja, jednog dana rasvetliti stvari? Ovakvu Mihailovićovu držanju izgleda gotovo samoubilačko.

PRITISAK ZA POTČINJAVANJE PARTIZANA DRAŽINOJ KOMANDI

U depesi izbjegličke vlade od 13. maja 1942. godine upućenoj Idnu kao britanskom ministru spoljnih poslova kaže se: "Da se izvesti naš poslanik u Moskvi da se opomenu partizani u Jugoslaviji i da saraduju sa njime protiv Nemaca". U isto vrijeme od Majskog je zatraženo da upotrebi sav uticaj kod ruske vlade da bi se postiglo ono što je traženo u depesi od 13. XI 1941.

Molio sam za dejstvo kod ruske vlade da se hitno komunistima u našoj zemlji, dade uputstvo da sarađuju sa pukovnikom Mihailovićem i da mu se potpuno u zajedničkoj borbi protiv zavojevača. Prema poslednjem izveštaju komunisti napadaju Mihailovića i ometaju uspeh u njegovoj borbi protiv Nemaca. (i rezultatu hitno izvestite). "Predsjednik vlade Josip Stjepanović dobio je od jugoslovenskog upravnika poslova Bogića u Moskvi odgovor na depesu od 13. XI 1941. Dana sam posetio Visinskog i zamolio da preporuči saradnju partizana sa Mihailovićem, da to bude vrlo uzbuđen i da njihova intervencija bude brza i ubedljiva. I rekao sam da se sve utamničke snage ujedine, ako se želi da se stvori pokret. Rekao sam da čitavi želi da ovaj pokret bude potčinjen Mihailoviću kao pojnom licu koje najbolje ume da organizuje borbu protiv okupatora. Kao generalstavljeni oficir najbolje ume da iskoristi zemljiste, ako se pokretu želi dati karakter samostalne operacije i u može voditi samo truno lice."

Simović je smatrao da je Draža elenent i kontinuitet i legalnost vlade u zemlji. Ovdje nije trebalo da se vodi buja za vlast nego buja protiv okupatora.

Četvrtine kada je Dražin pokret saradivao sa Italijanima u Sanjaku. Četvrti dio "De ti Du pa" iz Manchestera objavljuje članak "Zdravo Mihailo!" u kojem predsjednik Vlade SSSR-a i njegova izjava da "general Mihailov i njegovi heroji koji vojnici moraju da rade u ugljenom na materijal i oružje koje otpu od neprijatelja i na oružje koje je u ruku posle poraza i ga izovenske vo, ke M e j u m d l i m o n a c e e p r o t i v n a c i o n d a u g e n e r a l u M i h a i l o v u p o d l i e p o t r e b n u m a t e r i j a l i v e r e n i m o d a c e n u p o m o u u o v o j v o j n i".

De Londona su brzo stigle vijesti o o z a n i m b o d i m a i z m e d u c e t n i k o p a r t i z a n a i s o v j e t s k i m p o c e t n i k i m u j u g o s l a v i j i d a s e s t a v i p o d D r a z i n o k o m a n d o m . P r i t u s a k e m i t r a n s i t i g o s l o v e n s k a z b e g l i c k a v l a d a k o d b r i t a n s k o g z v a n o m b o r g a n a . Z a b i j e v i s t v i e t a n u t o m s m j e r u n a p r i j e j e p o d a t o t i B o g i n s t o j s t v a u j u g o s l o v e n s k e p r a v l a k a p o s i l a u S S S R u . U c e n o e t o t i n o v e m b r a 1 9 4 1 . g o d i n e . I d a n k a s n j e s l i c n o j e p o s t u p i o b r i t a n s k i m b o s a d o r u S S S R u S . K r e p s . P o t e m j a v i j e p a r t i z a n a M i h a i l o v i c z a t r a z e n i j e i z d v a s m j e r a . I s t o k o m p e n j e n o j e i s t o v j e t n i m r a z o z i m a d a s u e t n i c k i o d e d i n a j b r o j n i j a s n a g a o t p o r a u z e m l j i d a j e u j e d i n j a v a n j e s v i h s n a g a o t p o r a u i n t e r e s a A n t i f a s t i c k e k o a l i c i j e n a D r a z i n o j s t r a n i k a o n a j p o g o d n i j e l i z n o s t z a n a c i o n a l n o g v o d i j e v o j n a s t r u c n o s t i b o r b e n e z k u s t v i z o b a s v j e t s k a r i t a . P a r t i z a n i s u o z n a c e n i " c e t n i k i m a " k o j i n e m o g u u s p j e s n o r a k o v o d i t i b o r b e n i p r o t i v m o d n o g o k u p a t o r a .

Takvi zahtjevi su sovjetskoj vladi upućeni u trenutku kada je SSSR preživljavao teške poraze Crvene armije. Politički pritisk se pozivao i na partizansku antifašističku borbu. Od Sovjeta je traženo da u Jugoslaviji podrži Mijarovića kao glavni oslonac britanske politike na Balkanu. Sovjetska vlada je putem Kominterne bila upoznata sa razmahom ustanka u Srbiji i drugim kruevinama Jugoslavije. Znata je da ustanak predvodi KPJ. Obavijestena je i o četničkim pokretima i početima njegove saradnje sa okupatorima i kvislinzima. Mnogi su se podrićka i n i m e d o l a z e u p r v o j p o l o v i n i 1 9 4 1 . g o d i n e . I z t i h r a z l o g a s e s o v j e t s k a v l a d a s u p r o t i s t a v i l a p o t e m j a v a n j e u p a r t i z a n s k o g p o k r e t a c e t n i c k o m v o d s t v u . I z a z a t i j e j u g o s l o v e n s k e i z b j e g l i c k e i b r i t a n s k e v l a d e p r o c e n a c i j a j e k a o s m j e t n i m n a m j e r a d a s e S O J P p o m o r e s a j u g o s l o v e n s k e r a t n e s c e n e . I s t a S o j e t s k a v l a d a d a n a r a k n j e 6 . n o v e m b r a 1 9 4 1 . u s v o j r e f e r a t u n a s o v j e t s k o m u s k o v s k o m u s o v j e t a r e k a o " N a t i j e d a p o r o t n e n a r o d n a b o r b u p o m o g n e m a u n j o m o s t o l o b o d i t a k o j b o r b i p r o t i v b i t e r a n s k e t r a n o j e d a m p o t a m o m o g n u m o d a s t i m o l o b o d n o a r e n e o p a c e t n i c k i m k a k o s a m i r e l e . N i k a k o g m e s t a j a u t o t u d n j e t r a d d r u g o n a r o d a . " N a t i j e s o v j e t s k i m

1. Dokumenti iz Sovjetskog Saveza o ulogu partizana u borbi protiv okupatora. Kada vlada bila jedina da Dražu vodi borbu protiv okupatora.

2. Dokumenti Jugoslavije i Rusije (SSSR) 1941-1945. - Dokumenti i materijali obimna knjiga sa 1. i 2. tomom. - Beograd: Jugoslavenski aparatom objavljena uz nastojanja muškarstava spoljnih poslova dvije knjige. - Jugoslavije i Rusije.

223 Dokumenti i materijali, dok. 94 i 101, str. 132 i 139.

224 Dokumenti i materijali, dok. 82, str. 116.

sovjetska diplomatija je zasnovala svoje protivljenje recenim zahtjevima izbjeglicke i britanske vlade. Objasnjavala je da ne želi da se mjesa u unutrašnje stvari Jugoslavije. Objasnjavala je da treba postovati samodno izraženu volju naroda. Konacno je stanoviste SSSR-a u prispjelim zahtjevima iz Londona formulisano u Primenjenoj sovjetskog Ministarstva inostranih poslova. To ministarstvo je ambasadi Velike Britanije 5. oktobra 1942. godine saopstilo: "Sovjetska vlada smatra neophodnom da izjavi da ne nalazi da bi njeno mescanje u partizanske stvari u Jugoslaviji bilo celishodno".²²⁵

Mo pokazuje kako je propao zahtjev izbjeglicke i britanske vlade u ostvarenju NOP-a i raznogorskog pokreta i Mihailovica. Propao su i ide cetnickog vodstva da partizanske jedinice potcine svojoj komandi.

Činjenice o tom protivljenju Sovjeta zahtjevima sa strane emigrantske i britanske vlade objznane su u spomenutim Dokumentima i materijalima. Oni nisu bili dostupni Vladimiru Dedijeru kada je tvrdio suprotno i time taknadno stecenim saznanjima. On je napisao da je 6. decem 1942. godine Staljin "bio preman na kompromis s engleskom diplomatom da zajednicki prihvate pritisk na rukovodstvo NOP-a u Jugoslaviji kako bi pristalo da prihvati Dražu kao vođu svih oslobodilačkih snaga". Činjenice objelodanjene u knjizi "Dokumenti i materijali" govore suprotno od te tvrdnje.

Tom potcrtavanju se uostalom, suprotstavilo i vodstvo NOP-a. To je bio pouzdan znak da se bez sovjetske vlade i njenog pristanka ne mogu rješavati vojnopoliticka pitanja na Balkanu i bez NOP-a u Jugoslaviji. Tim odbijanjem pružena je podrška NOP-u u razvitku borbe. Sovjeti su pri svemu nastojali da se na tim pitanjima ne zaostavaju odnosi sa Britancima. Mlija Stanišić²²⁶ smatra da su zbog toga Sovjeti putem radija spominjali Dražu i njegove četnike kao icesničke pokreta otpora iako je Tito oštro reagovao na to radiogramom otpremljenom komintorni.

Iako intoniranim propagandni vladi SSSR-a je nastojala da sacuva i ojača savezničke odnose sa Engleskom i SAD-om. Nije se zvanično izjašnjavala na čiji je strani u oružanim sukobima na ugoslovenskim ratistu. Činjenoj propagandi se nije moglo u to vrijeme čuti kritika ni četnika ni ugoslovenske izbjeglicke vlade. Britanci su tobožnju sovjetsku neutralnost prema tim sukobima tumačili kao diplomatsku oblandu pomoć koja pokriva i sve u mogu zaštitnika partizanskog pokreta. Vladi Velike Britanije otpremljen i javno je stala na Dražu stranu. Između Velike Britanije i SSSR-a i dalje su ostali razlici, pa sukobima osnovni geopoliticka i vojnostrategijsko interes na Balkanu.

225 Dokumenti i materijali, dok. 108, str. 148.

226 V. Dedijer, *Intimne stvari*, Privreda, Beograd, 1980.

... *... E.K. Jiga. Admis. rognia. in. Ruse. SSKS i Lapt. Laps. Dokumenti i materijali Sadob. 664. dokumenta i objasnjena se uz nastojanja inostranstva (poslik pomara da se čemije. Jugoslavije. Rusije.*

228 M. Stanišić, Isto, str. 108.

229 Dokumenti i materijali, dok. 98 i 100, str. 135 i 138.

ke partizanskih jedinica. Da takvih zajedničkih akcija nije bilo i praksi govore i listine svojoj generalnoj poruci. Moskvi sa Podgorica 30. maja 1942. godine.

I u vojnoj emisiji, 16. jula 1942. majori Knežević i Rožđalovski ponovo šalju "poruku našim narodu. Ponovo pozivamo se Srbe, Hrvate i Slovence da se ujedinie stavi pod našu vrhovnu komandu i dođe u striktnu, ustreću i pametnu kroz koje prolazi ceo naš narod, a naročito Srbi..."

U vojnoj emisiji na Radio Londonu 22. decembra 1942. godine majori Živan Knežević i Vladimir Rožđalovski čitaju apel za ujedinjenje svih snaga: "Svi borbene pokreti, sve borbene jedinice, sve narodne snage moraju ići samo jednom cilju: uništenju Nemaca i njihovih napalnika." To kaže Rožđalovski, a Knežević dodaje: "Svi oni koji hoće da idu mudro i da ne poginu ludo, svi oni koji se bore za Kralja i Otačštinu, svi Srbi, Hrvati i Sloveni, neka se okupe oko jugoslovenske i on, ko i oficira na njen čelu se nalazi general Draža, ponos našeg naroda, pona Baškana, punon svih naroda koji vole slobodu. U tome cilju on se radiuje, a s tima političkim strankama koje hoće borbu protivu spoljnog neprijatelja, ali e neće i ne može ustvati za jednu politiku, tranku, jer vojski ne može da ima opozicije i mora da predstavlja zajedničko dobro celog naroda."

Gotovo isti apel i tekupljanja oko jugoslovenske vojske u zemlji pročitao je i u emisiji 24. decembra 1942. godine i četvrtina: "Svi koji hoće da idu mudro i da ne poginu ludo... U okupiranoj Jugoslaviji svi pokreti, sve borbene jedinice, sve narodne organizacije, sve narodne snage u ovoj borbi moraju da budu potčinjene samo jednoj volji: Vrhovnoj Komandi Kralja Petra II."

To su bili karakteristični apeli za ujedinjenje borbanih snaga oko Mihailovića Partizani. NOP koji su na jaci ne spominjali se u tim apelima osim što se može podrazumijevati da i oni treba da se vrstiju pod Dražinu komandu.

ZBOG ČEGA NAROD NEĆE DA SI UŠA RADIO!

Da li zbog spominjanja riječi "partizani" ili zbog jednostranog predstavljanja stvarnosti u zemlji?

Između raznih političkih, državnih i vojnih ličnosti i organa koji su htjeli da usmjeravaju radio u zehenom pravcu, saglasno vlastitim političkim interesima, stalno je u toku cijelog rata u optuću zvanična prepiska, svako bi da radio služi njegovim ciljevima. I predsjednik emigrantske vlade Slobodan Jovanović 3. mija 1942. godine obavještava četvrtinu pismom o svojim razgovorima britanskom ambasadorom Rendelom i ovaj mu obećuje da će "na to" svratiti pažnju BBC-a.

Jovanović se zapravo obavještava Rendela, čime kako "Dr Mihailo Krek, potpredsjednik Ministarstvom Savjeta, primom od 3. jula i g. moli da se preko BBC-a ne upotrebljava izraz "Partizani" jer su to izum pijačasti koji ubi

Osamnaesti dio

**DRAŽIN NAPAD NA BRITANSKU POLITIKU
KAMPANJA PROTIV BBC-a I AMERIČKE ŠTAMPE**

I tu citiramo iz spomenutog memoranduma SOE, kojeg dostavlja kojem se govori o propagandi i ukazuje na to koje se preporuke. Čitajući jednog ili drugog Mihailovića ili saradnika koje je reha, više prekorači preko BBC i autorima Memoranduma, e zasmeta i širenje ve-kovskih ideja putem BBC-a "Voj-nam krugovima u Londonu, za koje se zna da su pristali i rešima, ne sme biti dopušteno da BBC koristi za širenje Velikoserpskih ideja. ljudi koji kontrolišu BBC moraju u potpunosti da razumiju stvarne on o kojemu preimni da obradu ju i kontrolišu Mihailovića"

"JEDINI CILJ SAVEZNIKA DA DOBIJU OVAJ RAT NA TUĐI RAČUN"

Dražin napad na BBC i američku štampu

Mihailović BBC sa odličnim uspehom prestao je u svojom potporom svo-joj srpskoj štampi i sada funkcionise kao agencija za reklamiranje račun jedne grupe terorista zato što oni pružaju materijal za jeftinu senzaciju" (U-1 povera kod Kolašina, 28. II 1943.)

U cilju uništenja neprijateljske situacije u Balkanu Britanci su dugo vreme ostavili srpske prestare vođstvo četničkog pokreta za zalogaj u svom pravcu koji je bio jedini poželjan u britanskoj politici i reima izbjeglika u vladi Draže i četnicima. Taj pristup je bio otkriven i u vremenu od aprila do juna 1943. godine. Tada je preduzeta važna operacija (poznata kao Treća neprijateljska ofanziva) združila italijanskih i četničkih snaga. U toj operaciji su potisnute partizanske jedinice iz Crne Gore i Hercegovine i Sandžaka. Time su stvoreni uslovi da Draža početkom juna sa četničkom Vrhovnom komandom pređe iz Srbije u Crnu Goru. Smestio se u Gornjem Lipovu kod Kolašina. Tamo će ostati punih 11 meseci. Za to vreme (12. jula 1943. godine u Avtovcu kod Cracka održao je sastanak sa hercegovačkim, crnogorskim, dalmatinskim i sandžackim četničkim vođama. Pehlivaniće njihovu uspešnu saradnju sa Italijanima. Uputio ih da se ta saradnja odmah nastavi i postavio je komandante za pojedine teritorije. Zatim se posvetio vojnoj i političkoj izgradnji četničke organizacije Crne Gore i Sandžaka. Ta organizacija djelovala pod patronatom italijanske okupacije. U jesen 1943. crnogorsko vođstvo je još više produbljivalo tu saradnju.

U tom cilju sa šifom Crne Gore pored važnih ofstacima izbio i četni-ka i stimo visoka gubernora Crne Gore italijanskim generalima italijanskim grupi

namu trgovinu tipičnu po engleskoj tradiciji i onih u perfidiju. Na oružjem koje je do sada primio od Britanaca on ne bi mogao nametnuti ni jednog Britanskog ljudskog pomoćnika kao i druge potpore u isto tako beznačajne.

(b) Englezi ga stalno ponižavaju i kao narodnog čuda i kao izvor obavješti o njegovim stvarnim probijanjem i iznenađenjem odbijanjem da prisvate njegove izveštaje bez naknadne potvrde iz nezavisnih izvora svojim stalnim odbijanjem da daju novca na ime pomoći milionima gladnih u Bosni i Hercegovini bez drugih dokaza o stvarnim prilikama iako u stvari seljaci tamo gladuju samo zato što su oni hotimice sabotirali svoju žetvu po njegovoj naredbi, a pod britanskom presnjom.

(v) Dalja ponižavanja su britansko odbijanje da izjenu i njegovoj vojsci daju neposrednu vezu sa jugoslovenskom vladom u Londonu i znatno unakaženom i britanski zahtev da oni njima polaže računa o utrošenom novcu iz iznosa jugoslovenske vlade.

g) Daleko od toga da su gosti jugoslovenski kraj i vlada su u stvari zarobljeni i čini su zarobljeni i zatvoreni od strane kraljeve britanske vlade koja traži mnogo povreduju jugoslavnu suverenitet svojim direktnim pregovorima sa sovjetskim ljudima o unutarnjim jugoslovenskim problemima.

d) B B C, British Broadcasting Corporation, sa odličnim entuzijazmom preporučuje svojim potporcima ukazati na to, srpsko, tvari i sada funkcioniraju kao agencija za reklamu za radu jedne grupe terorista zato što oni pružaju materijal za jeftinu senzaciju zbog toga uslovi maske trupe vrše represalije nad srpskim stanovništvom u Hrvatskoj. Englezi vete da pale Kralja Petra II ali u isto vreme Lorenci (Sfr) i B B C, otvoreno potpomažu jednu grupu je su antidinastičke namere jasno izražene stvaranjem Hrvatske Republike dok oni odbacuju izvrsni izveštaj o stvarnom stanju stvari u zemlji.

dj) Amerika štampa i demokratija uskrile su svoje prave ideje prema Evropi i svoje ogromno i žalosno nepoznavanje jugoslovenskih prilika i struja na Balkanu svojom izdajničkom denuncijacijom etničkog pokreta i svojom potporom Hrvata protiv Srba i komunista protiv četnika.

(e) Obilježnost saveznika za prevrat zasluena je preteženim hipokritičkim i antijugoslovenskim akcijama partizana dobro ali neka saveznici uslove da nista ta oni mogu učiniti što to prete da će učiniti neke odnositati Srbe od njihove zakletve i vete dužnosti da ukorene partizane. Inačtinanje Saveznika da su partizani Srpsko jeste samo jedna strana izješt. I koro neke biti ise partizana u Hrvatskoj i Sloveniji. Neke saveznici dobro upamite da i oni sada i graduju naslednu mizernu među Srbima prema sebi.

I Sve dok Italijani budu jedini i sam pomoći, Saveznici ni ta ne mogu uč

mati da on Mihailovu izmeni mišljenje prema Italijanima. Njegov glavni neprijatelj su partizani ustaše, muslimani. Hrvati. Kada bude svesna činjenica on će se obrnuti protiv Nemaca i Italijana. Zatim će u potpunosti biti ona sopstvena iskrena demokracija u Jugoslaviji, bez kakve zaljubljenosti prema apatnom i dlanu. Ona se smatra hipokrizijom i ponajviše u odbrani da se ta je na njegovu stranu protiv partizana. On gorko žali što se nije pokazao boriti protiv Slovenaca. Posle rata on će raditi sa pan-Slovensko jedinstvom, tako da se Slovenci mogu osvetiti za padom demokracijama sa njihovom sidu nije eksploatisanje proletariata slovenačke krvi. Njemu nije više potrebna nikakva veza sa zapadnim demokracijama i to je jedino, ali da dobiju ovaj rat na sudu račun. Treba pogledati na britanske zahteve za sabotazu kada svaki čovek zna da razaranje jedne jedine pruge stoji živote stotine srpskih talaca.²³²

Oštro reagovanje Vinstona Čerčila na Dražin govor

DA LI SE ENGLEZI BORE DO POSLJEDNJEG SRBINA U JUGOSLAVIJI?

Vinston Čerčil: "Vlada Nj. V. ne može zaobići taj ispad niti prihvatiti bez objašnjenja i protesta politiku koja se tako potpuno razilazi s njenom vlastitom".

"Vlada Nj. V. ne bi pred britanskom javnošću i pred svojim Saveznicima ni kada mogla opravdati trajnu podršku jednom pokretu koji se vođa ne žali javno izjaviti da su njemu neprijatelji njegovi saveznici"

Na privatnoj prijadi, u ponešto pripitom stanju, Draža je tako izneo stavove kojima su Britanci mogli ozbiljno prigovoriti. Ti stavovi su, štaviše, do prinijeli dalju zategnutost oko iska britanske i emigrantske kraljevske vlade. Pakovnik Bešli je naravno, o tom govoru zviest. Kurir i London Vec. 29 marta 1943. godine premijer Vinston Čerčil, u odsustvu ministra spoljnih poslova Antona Idna, uputio je posebnim pismom predsjedniku jugoslovenske vladarke vlade Slobodanu Jevanoviću. U tom pismu Čerčil je pokazao da su mu zahvaljujući oficiru za vezu Bešli upoznao svi detalji i stavovi koje je Draža iskazao u Gornjem Lipovu.

Čerčil je predvođen uznemirjenost Vlade Njegovog Velikanstva zbog "pod

da njegovu neprijetelj, misli njemački i raznim ki napada i njegovo je ime je nego njegov i završava Jugoslaven i glavni medu i misli ljudi koji je upravo otišao i i bave datu s e e z o r o t a o lohudom i njegove i on, oti od vođen kug javni i

Završna rečenica i e e e s o g p s m i i n i k e s t i v i a i m e s t a s m i n i i u b r i t a n s k s t i v i V i e t e s g u e r t i t i m a v i d e t i t e m n e p u k i a t e p o r e c h i t i n d a V i a d a N j e g o v o g V e l i k i t i t i c m i n o t o m u i t a t i m p o l i t i k u i s o r i z o s t a j a g e n e r a l e M i h a i l o v i c a a d a k i j a d a t i p o t i d a p o k r e t a s p o r i t u b u g o s l a v i t i t o k a t k o g e r e t i M i h a i l o v i c e p r o m j e n o m u p a d a k u p r o m j e t i t i t i v s k o m n e p r i j a t e l u p r o m j e t i t i v i p o g o t o r e n k i m e m i n i s t r a k o n e s t a p r o m j e t i t i v i t i

U vrijeme britanskog protesta zbog izjave vlade zbog Draž Mihailovića i Černjem i p o v a k o d K o l i s t a i e t n i c k e s i a g e s u v e c d o z v j e k s e l i k s m i v i N e m e c i i i s t a n o i i P e t e g e w i t i t a k i n s p e r i t i V a j s A e s s i O n e v i s i n i s t b i l e m i v i t a t i p o n t a s k o m s t i s u p r e d s t a v l j a k s a m o m j e s e c d i n a t a n j e

PORUKA EMIGRANTSKE VLADE MIHAILOVIĆU

Ostria britanskog reagovanja primicala je Predsjedništvo izbeglike vlade i I z a n d i n a d i v e c s a p r i l i 1943. godine i t o m e u p u t p o s e b n o s a o p s t e n i e D r a ž M i h a i l o v i c u P r e d s j e d n i s t v o g a n a p r i e o b i j e s t a v a d a j e b r i t a n s k o M i n i s t a r s t v o n a s t r a n i h p o s l a d o b l e t e k s t o g n j e g o v o g g o v o r a u Č i r n j e m i p o v a k o d K o l i s t a i G o v o r j e u s j e l i m s p u n i e n i p a r l a m e n t p r o t i v b r i t a n s k e v l a d e j e d n o t e s t o j e p a k p r i v u k o n i e n i p o s e b n o p a z n i t i

i s u m e t i p o k o p i m a s u l i z a p r i j e t i t i z a t p o m o c i i p a r t i j e e t n i c k a P r e d s j e d n i s t v o S t a n o v i k n a v o d d a j e b r i t a n s k a v l a d a t i m p o r o d o m u d i m i l a o t r e p r e s t a v k e B r i t a n c i s u u z n e m i r e n i M i h a i l o v i c e v o m i z j a v o m p o k o n s m o t r a p a r t i j a m e s t i t e M a t i m a n e H r e t e k a n c a r n e n e p r i j a t e l s t v o d a k e t e k p o s t o j e s i m i m i o b r a t i s v o j s i n g e p r o t i l i t a t i t i N e m e c i B r i t a n s k a v l a d a n e m o z e o t o d i t i n i k t a k o g i e d i t e p o k o m e s a d a n i n e p r i j a t e l i n g o t o n e n e m o d e t i m e t o p o g o t o m i k o n s e b a v e p r o t i N e m a c i i I t a l i j a n a a n e s a m o N e m c i i I t a l i j a n i

K o n c i e n t a g o s l a v s k e v l a d e I v a n o v i k s t a v i t a M i h a i l o v i c a i z j a v i k e n o p l a d e s t d a p r o m j e t i t i k a k p r o m j e t i t i m i m a t i k p r o m j e t i t i v s l o v e n i a k o s i b a v e p r o t i n e p r i j a t i t i U z a l e s t a p r o t i v e v M i h a i l o v i c e v o g s t a v i p e n i l i k i p r i e t i j a B r i t a n s k a v l a d a t e n o t i t e r e d i t i t i z a d a n o t i t i n a p o l i t i k u k a s e a o t i d a t i m i t o m u t a g p o k r e t a t a k u e n e s v i h d r u g i h e t n a n a o p o r a u J u g o s l a v i j a

I s t o p r e d s j e d n i k a v l a d e s u n e m a s k r i l i M i h a i l o v i c a o j e o t v o r e n o

stavljanje do znanja da ono što je Draža govorio 18. februara ne odgovara ne samo pogledima Britanske nego ni pogledima jugoslovenske vlade. Mi razume-
mo da je bilo prilika kada ste morali primiti borbu i partizanima, ali iz toga još
ne sleduje da i saradnja s Italijanima protiv partizana može biti opravdana. U
svakom slučaju, važno pismo Velike Britanije mi možemo tražiti samo za borbu
protiv Nemaca i Italijana kao i njihovih saveznika, ali ne i za međusobne sukobe.”

Britanskoj vladi nije nedostajala dobra volja da pomogne ratnogorski po-
kret i Mihailovića. Ali koliko trenutno, pogledom na lokalne prilike. Britanska
podrška izgledala korisna, ona bi bila skupo plaćena iako bi zbog nje i za dovede-
na u pitanje ona mnogo važnija i dragocennija, podrška koju nam Velika Britanija
ukazuje. Za nam je podrška mogla doći, izgledati nedovoljno, ali veliki nisto-
janje između va i Britanskih trupa iskudat prevazići sredstava i potreba da
je sve nage prakupe i operacije na Srednjem istoku jedini su uzrok što nam ist i
opravdani zahtevi bili dosada zadovoljeni.

Pismo se bit i spremama u veći obim, ali pod uticajem da Britanska
vlada bude usrećena da se sastati prema neprijatelju biti saobrazan njenom stavu
i da iste Vi ubuduće saradivati i njima lojalno i iz svega.”

Tako su i eci iz poruke predsednika jugoslovenske vlade Slobodana Jovano-
vica. Tražio je od Mihailovića da u sporazumu s tamosnim Britanskim ofi-
cima zauzme kako prema Italijanima tako i prema partizanima jedan stav koji
neće davati povoda zamerkama ni Britanske ni jugoslovenske vlade.”

Draž: “ENGLEZI MISLE DA JE OVO AFRIKA, A MI CRNCI”

Vlada ublažava oštrinu reakcije Britanaca

Predsednik vlade kaže da je “to samo privremeno raspoloženje Mihailovića”,
“na koji i izvesti i poruku istaku saradnju s Italijanima” a partizane obeležavati
kao napadače na srpski narod koji vi ne možete ostati bez odbrane. da istak-
ćete istinu i delu neprijateljske oružane snage i ukobi i njima su nezbežni
Maslovani i Hrvati kao glavni neprijatelji po Dražu nisu spomenuti.

Sutradan pošto je uputio taj prekor Mihailoviću, predsednik vlade Slob-
odan Jovanović je i Četniku otpremio pismo u kojem izražava dugoroči-
ne i zbog toga i sadržine govora Draže Mihailovića. “S tim pismom ukazuje
kako je britanska vlada svratno paziti na najnovije izvestaje Mihailovića
u kojima se poručuje vaka saradnja s Italijanima” a partizani obeležavaju kao
napadači na srpski narod koji vi ne možete ostati bez odbrane. Za istak-
sam

114. Arhiv s. Kve govtina gada Tolja. Bek d. Oficer. Regg. Oficer. na je. P. R. O. F. I.
371/37583, 3107/26

godine zviještava: "Smatram i tvrdim da su jedino Englezi krivi za ovaj građanski rat u našoj zemlji. Od kapitulacije Italije kada su uspeši partizani da se naoružavaju i kada je London na svoj ista počeo da hvata partizane, morali disciplinirati i celu organizaciju poljuljati. Predloženi da se ultimativno traži od engleske vlade preko naše Vlade da prestane jednom radio London da hvata partizane. U protivnom da ćemo internirati sve engleske oficire koji su kod nas u našim da im odmahem radio stanice i sve što imaju i usako se dalje ne može. Prešli su da nam pomažu. Dajmo nas spajati, mi i mi danas imamo legione agente engleske u našim redovima koji poznaju bolje situaciju nego mi".²³⁸

Slarnije pa i samnije četničkog vodstva u namjeru Britanaca i stav vlade Velike Britanije prema četnicima mogu se vidjeti i iz "Rasplu stoma" koji je Mihailović 7. augusta 1943. godine uputio komandantima četničkih jedinica. On u tom rasplu su ovako i objašnjava taj britanski stav:

"U mesecu julu i julu ove godine bio sam prisiljen da ostru i stupam u odbranu interesa našeg naroda i Jugoslovene. Dok 15. Avgusta poruka saveznika Engleza mi bila je ostru puna gorvine i prekora. Oni koji moj stav bio je neophoban.

Desetog augusta dobili smo pretnanje kako od Britanije vlade tako i od Britanije Vrhovne Komande sa obećanjem da će nam i dalje davati materijalnu i moralnu potporu na celokupnoj teritoriji gdje naše jedinice budu u stupu da preduzmu operacije protiv osovine."²³⁹

Mo energičan rat u odbrani Kratke i Zemlje urodio je plodom: blagodareći Vrhovni komandantima i vojnicima koji ste i osto stupali uz Vrhovnu komandu na čijem čelu imam čast da budem po Narodnoj volji našeg Vrhovnog Komandanta.

Zadovoljan sam da Vam javim da u odbrani ponovo odnosi sa Engleskom Vrhovnom Komandom i četnicima i da u tome ima mnogo više za tuđe jer u se naši redovi pokazali čvrsti i čvrsti Kratku i Gradovima.

Obavestite susede o ovome."²⁴⁰

Ovako je uvjeren da sa njegovom ostru ispućanja puna gorvine i prekora razvijela i eksplu Britanije. Kao da namjeru prevadi da će Englezi davati materijalnu i moralnu potporu i dalje četnicima preduzmu operacije protiv osovine".

Iz operacije oni nisu preduzimali

238 VII, Ča, k. 276, reg. br. 911X.

239 Prilog II, dok. br. 44.

240 VII, Ča, k. 287, reg. br. 1821/27.

Devetnaest dio

**BRITANSKE VOJNE MISIJE U
DRAŽNOM ŠTABU I KOD PARTIZANA**

komanda prije odlaska misije nije znala za postojanje Mihailovića. Misija je upućena do Užica gdje se nalaze partizanski Vrhovni štab, koji je sa željom i razočarenjem prihvatio zahtjev i rekao da pređe u Državni štab. Većinu objašnjenja dala je komunistička rukovodstva da se misija upućuje u Državni štab. Svega desetak dana poslije dravska kumurske delegacije u četnicki štab usliedilo je veliki napad glavnine četnickih oružanih snaga na Užice. Vremensko-podudarnosti dravska delegacije s napadom dionika povodila vjerovanju da je napad naredila tugu srpska vlada sa znanjem i odobrenjem britanske komande za Sredozemlje.

"Držimo da je pobuna prentužena, no razolubili su se odlučiti i sahatih potpomoci kako god možemo". Tim rečenica su britanski misioničari brzojavili 15. oktobra 1941. u Kairo. Na poruku iz tog brzojavi nadovezala se s kraja listopada Idrova izjava u Ratnom kabinetu: *"Pobuna u Jugoslaviji izgleda da je ve likoga opsega".* Sugerisao je da bi valjalo preduzeti mere na usklađivanju veza s rudolubivim snagama. Veze s tim snagama još nisu bile posve usklađene. Idro je to izrekao nakon što mu je Dušan Simović izjavio kako je ustanku naputio da ne žure. U Forin ohsu južni odjel je zabilježio da ih ta Simovićeva izjava uznemiruje: *"Ne možemo biti sigurni da general ima jasne pojmove o pobuni."*

U britanskoj vladi sa odasevljenim Izjavom nepismim politkovinska Simovića i pobuni i te uticala na to raspoloženje. Milton je u svoj dnevnik zapisao: *"Sad je luggery na redbi. Porjavu am na novu jedni u".* Predsjednik vlade do bro raspoložen: *"Valja poduzeti sta god možemo kako bismo pomogli gerilama".* Zapisao je kako je Mihailović već poslato pet miliona dinara da finansiraju vojnu operaciju dok mu budemo mogli utvoriti do vijeti dalje i vece iznose. SOE je u Kintu procijenio da će na biti potrebno 50.000 zatimni soveretigna na mjesec.

MRAČNI ZADATAK MAJORA ATERTONA: "PODRŽAVA BORBU PROTIV OKUPATORA"

"Po svemu zeli grobni u našeg naroda za racion Engleza. Jednom rečju trgova ljudski života" (Četnicki komandanti u izveštaju Mihailoviću)

"Ima od svoje komande uputstvo da stini silama mati i podrzati borbu protiv okupatora bez obzira na gubitke našeg naroda. Politčki zeli da obrazuje neku srpsku vladu na koju bi on imao uticaj kao Englez u Londonu na našu vladu tamo". Po svemu zeli grobni u našeg naroda za racion Engleza. Jednom rečju trgova

skih odreda. U proljeće 1942. godine u Velikom stabu NČOP-a je stigao major Atherton sa svojim pratilacima, na sličan način kao i prvotanglejugoslovenska misija u septembru 1941. godine. On je potpuno poludegao iz Looce, svedista Velikog stabla namjeravao ući da se pridruži Drzi Vladimir Velebit njegov bijeg smatrao dokazom kako će i on biti nareden da se poveže s Milankovićem, umjesto da ostane s partizanima. On su se svakako dobro borili s okupatorima, odista praznih uspjeha i različitih porokapitala. Ima istu istu glavu zločin se može vidjeti kako je mijenja. Atherton je bio doveden samim svojim rezovima samo se prema njemu parizanski vodi je snopstvo. Mlađi Pijade. On je bio u pravu, pokazala je to. 5. aprila 1942. kada je major Atherton zajedno sa svojim pratilacima spoznao tajnu napasti Looce s namjerom da pređe na stranu četnika. Tu namjeru nikad nije ostvario, završio se da je sa svojim pratilacima bio i na priču. Jednako, kaze o tome, utvrdeno je, kaže, kako bilo.

Ulistovnjem ruskog majora Ferensa Aterionova koje razasli su u svim pravcima koji je suden u četničkim sudovima. On je dobio sudjenje 1946. godine iz razloga da je Spasov Daki svrati izvan ubistva iz kojeg sto ubijao je Aterionov majak neva kod sebe a da je Luba Novikovica intelektualni ubica (Dokumenti sa sudjenja ravnogorskom pokretu str. 615). Preko pustranih radio stanica objavljeno je i pored toga da su tog majora ubili partizani.

DEŠIFROVANJE NEPRIJATELJSKIH BRZOJAVKI KAO IZVOR SAZNANJA O PARTIZANSKIM AKTIVNOSTIMA

Najverodostojniji podaci o aktivnosti partizana bili su oni koje su dobili iz hvaranjskog deseterovrjednog neprijateljskih brzopletih. Najvažnije informacije bile je najstrože ograničeno. Zbog straha da će neprijatelj, ako se predložiti, ako je zasnovane na tim podacima, shvatiti da protivnik čita njegove depese te zbog toga će izmijeniti svoje šifre. U aprilu 1943. godine poslano je partizanima da se moraju sazvati i da utvrde činjenično stanje. Na temelju dobijenih podataka odaceno je da se u augustu u potpunosti pokrenuti. William Jenkins (William Jenkins), britanski oficir za veze sa partizanskim komandom Britanija je odlučio da nekoga ko je bivši saveznik. Otkrenula mu leđa. U Londonu su predstavili svoje toliko podataka. Unutar SOE-a Formacija su bili partizani među njima i Formacija su primili njemačke brzopletih. Time su zvali za brzopletu neaktivnost i sadržaj njegovih informacija nepotpun je. Ali mnogi pojedinci iz Formacije nisu imali struge da predlože raskid sa Mhorovcima. Kao djelatnik Formacije sir Omer Sargent, jedan od promotnika stalnog potsekretara, kako piše Dickinson je

95 **5. A. C. 1900.** *Isom.* *Number of rings per long side of section* *4* *surface* *103*

[illegible]

U ljeto 1943 godine su zalogšavke navele da su zala obavile da i pri raznim tada kresovima da bude problem koga postaviti i koga od njih ne postaviti. Od februara do marta 1943. godine Urcel je prijavio za SOT 10 *halifaxa* koji su poslati flotom od četiri *litteratori*. Ali se protekle više mjeseci dok su ti *halifaxi* temeljito popravljani.

I scott prise da e i ril vacanje kratkoročnog vojnog gledanja na Jugoslaviju i odluka da se pomazu partizan predstavljali jedini stvarni izbor koji mo imati. Nemacke trupe su u Jugoslaviju toliko angazovane da nisu mogle biti upotrijebile ne protiv Britanaca kada je izletela iznad njih u Italiju.

TELEGRAFSKE KRITIKE WILLIAMA DEAKINA NA ADRESU BBC-a

Borives kao član britanske tajne pri Arheološkom klubu (ACU) i Wilton. Duket je n na go putu sprečio u a karta, a on d n kr t i ke opaske n a kres a BBC-a. Evo samo nekih od tih njegovih depeša.

[illegible][illegible]

neugodno ra govore osobito bog toga, jer su uporno tražili da se zadrži korektan
stav prema četničkim pitanjima u praksi nastupom dokumentiranim dokazima o nji
hovoj aktivnoj suradnji i neprijateljstvu.

Molim vas da me daj nekoliko dana BBK objasni službeni demanti i obavij
jestite me o datumu emisije"

21. august 1943. "Pročeo sam poslijepodne s Titom iigorati je zbog emisije
BBK u vezi s **SLUGOVENSKIM** brigadama posebno jer su izgubili dvije stotine
ljudi dok su prelazili granicu. Razgovor se vodio na prijateljskoj bazi i ako možete
dobiti službeni demanti povodom one emisije postoje dobre nade da uskoro dobi
jem borbeni **PARTIZANSKI** raspored"

Bez datuma. Titu me u stazu nakon svakog batitija pomoci iz stazama ima
li kakvih izveštaja i novina koji se odnose na komentare svijeta na događaje u
jugoslaviji i na rat općenito. Tito je to nekoliko puta osobno pitao. Najviše bih
jo jedanput da je adit bar jedan redovi studij - ponavljam bar jedan jednom
jedno vrijedan dva sanduka eksploziva."

30. august 1943. Nova linija propagande glade njegova veličina tra o ko
joj govorite u svom telegramu ne izgleda dovoljno jaka u emisijama. Ovdje ima
mnogo gorine jer se ne objavljuju vijesti o **PARTIZANSKIM AKCIJAMA**, sto
je samo djelimno ublaženo time da je odmah objavljen demanti priče o **SLUGO**
VENIMA. Dobio sam nekoliko službenih pritužbi u vezi s tim predmetom, koje
naglašavaju zgražanje zbog stava BBK i zbog izbjegavanja sudoljublja u vezi
ovim pitanjem. Općenito, **IRAKSKI PARTIZANI** smatraju BBK gotovo isključ
ivo odgovornim da je **MIHAILOVIĆ** i dalje politički faktor. Kad bi BBK napao
i **ETNIČKI** kolaboracioniste to bi bio odlučan korak naprijed, ali napraviti to a
ne spomenuti **MIHAILOVIĆA** bila bi suptilnost koju ovdje nitko ne bi cijenio ni
razumio. Zaprignujem dokumenti otvoreno govore o legalnim četnicima i o tim
kojima je dopušteno zadržavati **ČETNIČKE** za razliku od nelegalnih **ETNIČ**
KA i jedni i drugi su pod vrhovnom komandom **MIHAILOVIĆA**.

UPUTE ZA PRIZORNICA MACFANA "Propaganda i tako hvaleći
aktivnosti svih grupa protivista. Osimne kad to zaslućuju, zanemariti postojeću
vezu jugoslavenske vlade s predratnim strankama. Isti mi kralja kao simbol jugo
slavenskog ideala protiv razdvajanja zemlje. Tim se načinom nadamo utrti put
za pojavu reprezentativne vlade i da se kralja prihvatiti sve stranke kao ustavnog
vladara"

"Kod partizana i tekućih problema uvijek mora prihvatiti njihov naročiti pri
stup koji kako nas iskustvo uči nema veze sa pristupom neke normalne vlade. U
prvom redu oni se prefratiraju punom vlastitim i općim uspjehima. Stoga se nevažne
i nepromišljene izjave kao one koje je nedavno objavio BBK da partizani duguju
svoje uspjehe gotovo potpuno našoj pomoci. S obje strane se i te izjave prima
ju kao mirna utrditi umjesto kao pravi no lo i sila. Negoduju takode bog na ti
pokušava da pomni koju mo im dajati u prošlosti i izgleda za buduću pomoć
upotrejbimno kao sredstvo da na njih politički utičemo. JW Deakin"

ODLIKOVANJA RIIFLERA I KRALJA PETRA ČETNIČKIM KOMANDANTIMA

Kao jedan primjer ludosti u koje su ušli kralj Petar i mi je pokazao fotografiju jednog od Mihailovićevih komandanata kojeg je na banket pozvao tatarski general protiv kojega bi i mi se morao boriti da bi preuzeo liorden koji je komandant dobio od kralja Petra i ingo-tatarske čete."

To nije usamljen primjer.

12. aprila 1944 John Churchill sađe Forman je u na ime legitimizaciju koju je major Randolph Churchill poslao Ministru Predsjedniku. Ona je pripadala zarobljenom četu ku i odjet čete da u na mi, jasno utvrditi i kraljevski je ar Jugoslaviu i nemu ki pečet Molim Vas i ratne m tu čim to pokazuje onima koji to zanima jer g i Churchill dade pokazati taj i mi i dokaz i ratne i četnika i. Ne jemava kad se zabave s kraljem Petrom u 1. mi utra poci u podje.

U pismu koje je Randolph uputio svemu svim pisac vrlo u ne retko da u RHV čim i e na rpske i ratne i jeziku dade tako vel k pabla tet pri utno i Mihailovića predstavnika u i čim to je kralja Petra s mliem Aleksandrom. S su partizani to iskoristiti i dade brojne neutrdite i pabli mi na mi nesretnog mladića. Jedan od na ti oficira je slucajno dade nakon igemati i posjetio odjara u ofirsku školu i kad je netko to spomenuo i su se dade rugali usprkos činjenici da su među prisutnima bili jedan general i četiri pukovnika koji su su profesionalni oficiri i koji su neko imali čim u jugoslavnskoj kraljevskoj vojsci. Irama od njib su Srbi" (Tito-Churchill, strogo tajno, isto).

17. februara 1944)

FORMALNO SLUŽBENO OTKAZIVANJE PODRŠKE MIHAILOVIĆU I ČETNICIMA

Stampa radio Velike Britanije i Amerike koji su do prije sest mi ex gotovo potpuno ignorisali u koriste Mihailovića i sada nikad ne propustaju i da ne stave li kavi primjedbu u njima to pise Feroz Maklejn u R. L. enu o stanju i vojnoj i političkoj situaciji u Jugoslaviji 18. marta 1944 godine

Kako se moglo dogoditi da se skoro pune dvije godine praktično nije ulu nista o mišljenju i najefikasnijem pokretu otpora u Drugom, mišskom ratu. Zasto taj pokret nije od na premito nikakve pomoći nego e sta poma koju mi tati Jugoslaviji nala na etnicima to e i i ul ma od koji bi su mnogi, arto na aradio i li i nepratičnem a bilo il e roma mliu ike i e uopje bilo, koji u se pri i nepriatelj i makar nala biol po i e mi i u bi i 1941 godine

Feroz Maklejn je pokušao da odgovori na u pitanje. Kaže da je stanovi i mi broja pojednaca koji su je tak i ot i li potaknu neki u asutim i razlozima

i koji su se u tome služili postupcima koje sam opisao: dvije godine polazilo za rukom da zataskavaju neka važna ratna obaveštenja – tako sprečavaju da se poduzme bilo kakvo konkretno akciji – pa je na kraju potrebna energična osobna intervencija samog Čerčila da razbije tu zavjeru satnije.”

Georg Taylor kaže da je SOE u Karu vrlo rano stekla jasnú predodžbu o tome šta je zapravo Mihailović: ko su njegovi četnici i koliko oni vrijede. Njegova predodžba se razvijala od slike četničkog pokreta ka u su javnost putem propagande servirali svi u Londonu, a zajedno s njima, jugoslovenska izbjeglička vlada.

Formalno službeno otkazivanje podrške Miha loviću izvršeno je odlukom koja je zabilježena 17. februara 1944. godine. Čerčil ju je poslao idnu kao ministru vanjskih poslova jugoslovenskoj izbjegličkoj vladi britanski ambasador kod nje i Mihailoviću britanski oficir za veze u Dražinom stabu. Jer je general Armstrong ostao da rukovodi planiranim operacijim roboznog ršenja mostova. Čerčil je komentirao taj postupak obavivši jedan pasus po svetu: Jugosavija u javnosti vanjski i politiki koja je u Drenem domni dac 23. februara 1944. Od Mihailovića je zatraženo da pomogne u operacij i evakuiranj svig britanskog osoblja iz četničkih jedinica. Uz njih i savezničke vojnike koji su pobjegli iz zarobljeničkih logora i našli utočište kod četnika. Draža je prihvatio tu obavezu – sve je ljudstvo evakuisano avionima s improviziranog aerodroma u središnjoj Srbiji u tri uzastopne noći – 29. 30. i 31. maja 1944.

I Vlada SAD-a je povukla svog pukovnika Alberta Seitzu, jedinog američkog oficira u savezničkim misijama kod Mihailovića. Kasnije se predomislila i odlučila da posla e među četnike svoja obaveštajna misija pod zapovjednistvom potpukovnika R. H. Medowera. Sovetski Savez nije imao svojih oficira kod Mihailovića.

RASKID BRITANACA SA MIHAILOVIĆEM I RAVNOGORSKIM POKRETOM

Vinston Čerčil (Churchill) u svojim memoarima piše kako su Britanci početkom decembra 1943. godine *“povukli službenu podršku Mihailoviću i opozvali britanske misije koje su djelovale na njegovom teritoriju”*.¹⁷ To raskidanje je bilo veoma zamršeno. Britanski emisar u štabu Mihailovića Hudson je ustinu dobio naredjenje da se povuce prema obali i prema partizanskom teritoriju već sredinom decembra 1943. godine. Bailey se odšao iz četničkog glavnog štaba u zapadnoj Srbiji 5. januara 1944. godine. (Izbjeglička vlada i

¹⁷ The Second World War, 6. svazak, Boston, 1948-1953., V 467

Mihailovic obavijestio su povjerenika u britanskoj ambasadi u Beogradu 1. marta 1949. godine. A posljednja činjenica koju nam je bio gadiu Armstrong je neka mračna, brzijski vijećanka koja se odvijala na podzemnom, četničkom teritoriju, ista ona svako isam sve do pred kraj 1949. godine. Britanci su posliednjim mjesec, dok su povremeno stihali četničke Vrhovne komande, jedva razgovarali sa svojim domaćim prijateljima. Svako od njih je kontakt između Armstronga i Mihailovica prestao je poslije januara mjeseca. Armstrongov adjutant, major H. S. K. Greenmeest, čim se pojavio u se u Mihailoviciovom uredu tekom četiri mjeseca svako jutro u 14 sati kako bi saopstio, želeći svoga seta da ga Mihailovic primi ali je odgovor svakog puha istu. "Zauzet" - Nisu se sastali čak ni kad je Armstrong odlazio.

[illegible]

Kad su uspeli nastojati Čerčeve vladavine, Buzdani Parnak i njegovi klonovi emigrirali su u Gruziju. Ali nikad nisu našli svoje "normanice" i razduhapljeni su tako je u ruskoj arhivi ostao njihov zapis o početku staza Vrhovne komande.

Četnici su zvali da u odaziv Britanske misije znak da su Britanci prekinuli svoje odnose s njima, ali da su imali vrlo nepovoljne posledice po Srbiju i Vrhovnog poverljivog i važnog pokret u vojnom postrojenju i političkom smislu. Zvali su da dase odaziv ne predstavlja NOP i njegovim vojnim formacijama. Nakon misije Britanske vođe 8. maja 1944. godine stigla je u Beograd partizanska vojna misija s generalnim porukom Vladimirovom Velebom na čelu. Njen je cilj da britanske strani, liksa i partizansko-partizanska saradnja i održavanje kontakata između vojnih NOP i nove jugoslovenske vlade u Londonu. S obzirom na to je 1. junij preuzeo odgovorne jugoslovenskih poslova u vojnom smislu.

¹⁴⁷ Zacher, *Geistliche*, *Reinisch* zu *verhoben* Ketzler u. [Dach] 11 56-59.

248 Корольники, Костович на территории 95- 9%

$$^{\circ}q^{\circ} = {}^{\circ}h_{\text{sub}} \text{ en}^{\circ} \left[\text{c}^{\circ} \text{nd}^{\circ} \text{n}^{\circ} \text{br}^{\circ} \left(\frac{7}{2} \right) \right]^{\circ} \text{b}$$

290 Ispisati su nastojali od 77 prijavitelja (76) ali je izjavio da nije ništa sa dostupni i osti
ispisivačima da su izvršili radnje koje su izjavio da je kompromitiran.

Kraljevskim dekretom potpisanim 21. avgusta 1944. ukinut je Status četnika u Vrhovnoj komandi u Jugoslaviji. I pored toga, uprkos govoru kralja Petra od 12. septembra te godine kojim je pozvao sve Srbe, Hrvate i Slovence da pređu pod komandu mlasala Dra Mihailovića, se nije predavao, a mnogi od njegovih četnika ostali su mu vjerni. Centralni nacionalni komitet je 23. jula 1944. donio rezoluciju kojom za sebe zadržava pravo da poduzme mere za zaštitu interesa naroda i države. S tim u skladu su Mihailović i četničko vodstvo nastavili da podržavaju mišljenje da Vrhovna komanda Jugoslovenske vojske u otadžbini još postoji i da je Mihailović njen legitimni šef. Nakon poraza u Srbiji i povlačenja u Bosnu vojska se raspala, a civilno stanovništvo se rapidno odvajalo od nje.

MAK DAUL I IZMIŠLJENA AMERIČKA PODRŠKA ČETNICIMA

Kapetan (kasnije pukovnik) D. J. Hudson bio je prvi britanski oficir koji je stupio na tle Jugoslavije 20. septembra 1941. god. te posto su u zemlju okupirale sile Osovine. On je bio u dodiru s Mihailovićem i s Titom.

Pukovnik S. W. Bailey bio je od 25. decembra 1942. god. nevisi oficir za vezu kod Mihailovića. Brigadni general C. D. Armstrong bio je šef britanske vojne misije kod Druze od septembra 1943. godine.

Brigadni general Fitzroy Maclean, šef britanske vojne misije kod Tita od septembra 1943. godine.

Pukovnik F. W. Deakin prvi britanski oficir u Titovu stabu od 28. maja 1943. godine.

Sir Orme Sargent bio je punomoćnik podsekretara u Turin čisu zadužen za balkanske zemlje.

Mak Daal McDowell je uz neprimjerenu spriku odbio da bude avionom koji su Amerikanci poslali po njega. Dokumenti koje je uhapsio I. korpus NOVJ-a sadržavali su dokaz da je on daleko premašio svoje upute obećavajući Mihailoviću pomoć Saveznika protiv parizana.

Forin ofisu je 2. novembra 1944. godine obavješten da je vrhovni saveznički komandant poslao naovg Mak Daalu da se vrati u Jugoslaviju ali su ga četnici držali pod strazom navodno iz razoga sigurnosti. Izvjestaji o njegovim izjavama u vezi s predstavljanim podrške vlade Sjedinjenih Država četnicima dio su Mihailovićeve propagande. Mak Daalu je upravo tada obavješten da čemga noć u avionom prebacio u Italiju. U tom istom telegramu piše: *Nedavno mi je Mihailović poslao predstavnike da mi ponudi saradnju na što sam odbio da dam odgovor, jer ga već nisam smatrao neobavezanim u obom koja je amo na teret. Predlažem da kažete Titu da bi on morao napraviti to isto i koncentrisati se na istzan zadatak da spriječi pokret neprijatelja prema neprijatelju.*

komunisti i četnici i ujediniti ih u otporu. Caseyev prijedlog nije dobar jer "nam je vojka što je predvođe komunisti i općenito vođa".

Iđemo različito držanje prema tim dvjema zemljama može se objasniti različitim interzitetom britanskog dugoročnog političkog interesa u njima i donekle i razlikama u saaz-grčkih i jugoslavenskih snaga otpora. U julu 1943. godine Za ednicki obavještajni pododbor procijenio je da u Jugoslaviji ima 65.000 partizana i Mihailovic sa bi mogao imati 20.000 ljudi. U memorandumu SOE dostavljenom načelniku snabijova polovinom oktobra 1943. Titove snage su procijenjene na 180.000 boraca koji su organizovani u šest korpusa, a u svakom korpusu su po tri divize. Te snage uspješno kontrolišu velika područja Jugoslavije i oko 20 mjesta za spuštanje. Dražine snage su ponovo procijenjene na 20.000 ljudi. Iz tih brojeva je bilo jasno kako će Titovim snagama u Jugoslaviji biti dosuđeno da u savezničkoj strategiji budu veoma važan vojni činitelj više nego one u Grčkoj.

Iz spomenutog memoranduma SOE mogao je moći razliku u britanskom odnosu prema snagama otpora u dvije zemlje. U Grčkoj i Jugoslaviji. U Grčkoj su bile 53 britanske misije. U Jugoslaviji, a sam kod Tita i El kod Mihailovica. U Grčkoj je zbog toga mnogo veći britanski nadzor nad vodstvom i inicijativama nego kod Titovih snaga. Te Titove snage su se razvile prije nego što su Britanci došli u doticaj s njima, pa se odlično branile svoju nezavisnost. Kao i Titov predstavnik Svetozar Vukmićević u ljeto 1943. godine prvi put posjetio Glavnog staba ELAS-a u Grčkoj, bio je duboko potresen shvativši kako Britanci uticu na ELAS, kako se britanski idejni upliscu u njihove unutrasnje poslove. U "Revoluciji koja teče" Tempo je savjetovao albanskoj komunistima da prime britanske obavešte da im daju obavještenja o njemačkoj i italijanskoj vojsci ali da im ne dopustaju pristup u partizanske snabijove niti upliscanje u albanske unutrasnje poslove.²⁵³

Britanske misije njih 11 upućene su Mihailovicu u toku 1943. godine. Očekivanja su bila da će te misije uticati na lokalne četničke komandante i nadzrati ih, a možda takav položaj steci nad Mihailovicem. Draža je to spriječio izdavanjem odgovarajućih naredbi. Pri kraju 1943. godine Britanci su napustili iđnovu nadu da će sjedinit Tita i Mihailovica u "zajedničkom frontu". Uvidjeli su da nije u pitanja kako Tita spriječiti da dođe na vlast već kako od njega izdejstvovati da se kraj vrati u zemlju.

Dvadeseti dio

BRITANSKA POLITIKA U PROCIJEPU

je iznio mišljenje slene Macleanovoy da se otvoreno rekne Titu da Britanija neće priznati "Nacionalni komitet" nego da će i dalje priznavati kralja i kraljevsku vladu. Ili će u isto mih slati Titu svo vođu koju sa je u Jugoslaviji. Ili je bilo u skladu s linijom generala Wilsona da se Mihailovič ostavi da "sam istrune i otpadne kao truli plod"

Ona pogrešno shvaćena rečenica u priručnoj službi poslužila je Fortuwhisu za putenje Kaira. *Zar ne bismo mogli uz izvet da prije toga ustanovimo da je ga Tito prihvatio savjetovati knjigu da ode u Titu stih* "Sargenti je 21 XII 1943 godine zabijeni: "Smatram da moramo ustupiti u svojoj namjeri da se kralj prebaci u Titu u Jugoslaviji i da rimo ukinu svoju vladu, pa tako automatski eliminirao i Mihailoviča i vladu u Kairu. Sklon sam u shemama da bi Tito pogotovo ako bi nam zabrier podupri Rusi i Amerikanci dobro promisliti prije nego što bi ga odbio. Postojam to tako rekav, moram pretpostiti da je iznenadna pojača čitavih političkih deklaracija Tita. pritično sumnjiva. Pitam se završi on to zato što mu to savjetuju Rusi i pod njihovim uticajem"

Nj takvu orijentaciju Fortuwhis je potaknuo i memorandumom sovjetskog ambasadora 1. I. G. Izveva predati m Idnu. U tom dokumentu se sovjetska vlada stala s gledištem britanske vlade kako treba poduzeti napore da se protivile temelji za saradnju dviju strana u Jugoslaviji. Iskazivana je i spremnost sovjetske strane da se znade kompromis prihvati i da nije strahu jer bi se na taj način ujedinile sve snage jugoslovenske narod. Bio je to prvi put poise I. Barker da je Moskva pokazala što kakvu spremnost da prihvati mnoge patnje protiv ene britanske poruke i toj istoj saradnji. Barkerova, pak takvu spremnost sovjetske vlade s razlogom imi. Staljinovim bjesu na Titu zbog odbijanja Titu je 22. decembra 1943. poslati Čerčil u Marakes de poslati glasno plaćati Fortuwhisu. Prije dodao: "Time da je došlo vrijeme kada jedno i isto moramo uputiti takavnu ponudu Titu ako ćemo da e ta problem riješi". Time je otvorena prepiska između Čerčila i Staljinovog (gd je je bitna rečenica) i njegovog ministra spolnih poslova Idna. Fortuwhis je insistirao da se ne smije raskidati s Mihailovicem, n. pozivati Britanski ohrani za vezu dok Titu ne iskaze spremnost da se sastane s kraljem četroni. Na ambasadora Staljinovana u isto vrijeme vršen je pritisak SOF iz Kaira i Vrhovne komande za B. sk. stak da se pokušaju otvoriti za vezu kod četnika a uspostave kod Tita u partizanskim jedinicama. I Čerčil je prihvatio ideju da se kralj uput u Jugoslaviju i timo predstoji Titu. Negov se Randolph Čerčil sekujui da bude spusten padli branom u Titu s ab. posjetio e oca za Borze i zapisao zabijesku sa zahtjevom da: "kada Njegova Veljanost odmah odbaci Mihailoviča i da to ako je ikako moguće uradi kralj". Iako e i Čerčil 29. decembra 1943. godine u depesama Idnu zahtijevio da se nikakav prisaup Titu ne poduzme prije nego što kralj Petar odbaci Mihailoviča. I u sv. sv. potom uvrstio Staljinov i Maclean koje e Čerčil poziva iz Barba. Na tome je uporno istraživao Neslaganje između Idna i Čerčila izbile je i zbog teksta poruke koju je Čerčil naumio poslati Titu. To je bio odgovor Titu na njegove želje za brzinu sporaz. kom Čerčil. Da udvoji Idna Čerčil ni e napisao nastavljeni da se od kralja

zato što da otera Mihailovića, ali je čim su došli pismo da Tito prelijeva kralja u Jugoslaviju. Prepirka se nastavlja i nikad se nije potpuno prenela. Tito, da bi se podržao i general Wilson u skladu sa svojim rezoniranjem Mihailovića treba postiti da sam struje. Nikad se se kralj vraća i postavlja zahtjev da otera Mihailovića podržao je i Ratni kabinet i etni je dalje insistirao da se od kralja zahtjeva da otera Mihailovića. *"Sve to dolazi iz kojeg jednog kralja u zloko, rata mrtvi kamen, koji se ne može Mihailovića, mrtvi je kralj, se izgleda da se se ikada vratiti na svoje prijestolje"*

Prepirka između Četnika i Lidu je zapala u sajepe i ten. Za to vrijeme je veoma vezan polje za britanskih oficira i veza kod četnika. Forinboks je 19. januara 1944. godine poslao depešu u Kairo da se Mihailovića više ne salje pomoć, ali da to ne znači da treba opozvati čete re za vezu. Tri dana kasnije 22. januara Lidu je zabilježio da će za Mihailovića, ako izvede vojnu operaciju koja se od njega traži, ponovo nastiti mogućnost slanja pomoći četnicima. Sadržan je iz Kaira u London stigao SOE-ov dokument o Mihailovićevoj saradnji s okupatorom. Kad ga je pročitao Lidu je napisao: *"Mortale izgleda reonal gaduo"*, a se politika prema Mihailoviću četnicima nije mijenjala.

I Četnici je u novom pismu pitao Tito da li se ako kralj odbaci Mihailovića, što pat ispostavlja i na političkim odnosima između njega i Tito. Lidu je Forinboks omogućilo da sastavi svoj prijedlog, da se umijeslavljajska. Ona se razila da se snijesti i pozivati ih na za vezu od četnika. Četnici se s tim slovom se nije poduze o nista sve do Titovog odgovora na drugo Četničko pismo. Tito je izjavio iz ostalih izvještaja što o kakvi saradnja s kraljem. Četnici su prvo reškopi na te avete predložili da se pozvuku i na za vezu. Lidu je bio protiv Titovih političkih izvještaja. Tražio je da se na Titu izvrši pritisak sa zahtjevom da se kralj vrati u zemlju.

"BOMBA" PRVI IZVJEŠTAJ FITZROYA MACLEANA IZ TITOVE VRHOVNE KOMANDE

Kad je SOE poslao britanske misije partizanima one su brzo mogle dati svoje stavove. U tome su bile čak i tako daleko da se to i je svladale. Londonu. Nista se i sukob između Londona i Kaira. Zbog nekoliko načelnika stavova stao je na stranu Kaira. Četnici je prvi put intervenirao. Zahtijevao je da se izvedu misije na visokim razini koje Titu bude postavljen Fitzroy Maclean. Razlika je protivljenje Selbornea. SOE-ov Lidu Četnici je tako odlučio da sam insistiraju neposredno u nesvojim problemima koji se tiču Jugoslavije. Macleanov izvještaj od 15. novembra 1943. godine je bio i kao tajveca bomba. Forinboks ga je razaslao i razaslao ga kao *zahtjev dokument* premda mu se u svijetu Macleanovi zaključili o Mihailoviću i Srbima. Dokument je izazvao snažan dojam u Ratnom kabinetu. Ministarstvu vojske u zabiljezi. A Četnici

venčeski Bendicki (Forin ofis) piše u sednici Zajedničkog staba načelnika stabova 16. XI 1943. "Načelnici stabova" izrazili su želju da saznaju kako Forin ofis gleda na izjavu taj brigradnog generala Macleana. Pitam se na prvi pogled čemu da bi i Macleanove preporuke trebale biti ostavrene. Izrazili su mišljenje kako je dosta vrijeme da se prestanemo obazirati na osjećaj ugovorenike čiste i da se na njih ne obazremo kad god bi tukat stalo mogao u nama kom pogledu ometati našu podršku partizanima koji za razliku od Miranlovića poduzimaju nešto protiv našeg neprijatelja. Načelnik stabu ratnog vazduhoplovstva zapitao je da li je Maclean realističan promatrač ili je poput mnogih ljudi, sto odlaze na takve misije fanatik. Odgovorio sam da je brigadni general Maclean baris pripadnik Forin ofisa, ostrouman, razborit i prihedno ciničan, ovjek. Načelnik Imperijalnog generalitaba rekao je da Macleana smatra izvanredno pouzdanim i sposobnim oficrom. Svi trojica načelnika stabova prihvatila su Macleanov izvještaj. Oni namjeravaju dati svoje preporuke Ratnom kabinetu na temelju tvrdnji koje su iznijele u Macleanovu izvještaju."

A kako je na taj izvještaj reagirao Ratni kabinet? Njegova reakcija se može vidjeti iz zabljeske Herberta Morrisona upućene Idnu 6. XII 1943. godine. "Pročitao sam, u veoma velikim zanimanjem pametno napisan izvještaj brigadnog generala Macleana. Pitam se ne bi li bilo uputno da Ratni kabinet razmotri neke live probleme naše politike, sadašnje i buduće, koji proizlaze iz ovog izvještaja. Forin ofisu je taj dokument poslat 6. XI 1943. godine.

PRESTANAK POLITIKE "OPHOĐENJA U RUKAVICAMA" PREMA MIHAILOVIĆU

Čerčil je na Macleanov izvještaj napisao: "Izvanredno zanimljivo". Taj izvještaj je po svemu otežao praksu Forin ofisa da prema Mihailoviću vodi politiku "ophođenja u rukavicama". Dao je snažan zamah pokretu koji je isao za odbacivanjem Mihailovića. A taj je pokret u novembru i decembru 1943. godine počeo iz dana u dan. Macleanov izvještaj se nadovezao na onaj od 19. oktobra te godine u autorstvu katarskog SOE i MCO4 Zapovjedništva za Sredozemlje 19. X 1943. godine.

Snažan zamah pokreta da se odbaci Mihailović dao je izvještaj Radoslava Đurica poslan polovinom novembra 1943. godine. U tom izvještaju se kaže da Mihailović ne saraduje sa nama. Nedavno njegov čok presudno i sa samim Nemcima. Ili Đuric je bio komandant Mihailovićev li snaga za podršku u okoliš Pristine. U oktobru su Britanci izrazili od Mihailovića da smeniti Đurica zbog njegove neaktivnosti i pasivnosti. Međutim 11. XI 1943. godine Karis je primio depesu britanskog oficira za vezu u Đuricevu stabu. On je u njoj javljao da mu je Đuric rekao kako je upravo prihvatio Mihailovićevo zapovjed da

izvršiti pod imenom izdavanja listova protiv partizana. U naredbenom brzojavu britanski
četa iz veza poslati je prijevod srpskog teksta te zapovijedi: "Naredbeno da se u
celoj zemlji u cilju nam pokoravanja mora okupiti i biti u zajedničku bitku protiv naših
neprijatelja u cilju stvaranja jedinstvenog fronta i druge garnade. Poduzmite
u cilju nam pokoravanja stvaranje garnade i imati najopasniju i najbržu napadu na njih jer
su to najveći i najopasniji neprijatelji. Napadati ih je kao i na celom svijetu i sigurno u
pobjedu. Isto onako kao što su oni bili u prošlosti, sada dok im mi napadamo i ubijemo
i ubijemo i tako kao što je i sada ubijemo protiv okupatora i napadamo i ubijemo
Na Moskvaškoj konferenciji odlučeno je da se bori i za revoluciju i kao domaći
kraj koji se mi. I tako odlučeno je da se ubijemo i na kraju i na kraju komunista. Potupite
odmah protiv njih i protiv. Neka komunisti koji su bili i sada su i sada
tako i kao oni i kao oni. Sada u svjetlu Howarda i zabijeremo. 17. XI 1943.
"Očekujemo da predstavnici ponašaju optužbe da Milutinović i drugi izdaju i
Nemcima. I tako u materijalno uga povući partizani protiv u cilju da im se
odbaciti."

Dvadesetiprvi dio

**ZAOKRET SAVEZNIKA OD
ZAŠTITNIKA DRAŽE MIHAILOVIĆA I ČETNIKA
KA PODRŠCI TITU I PARTIZANIMA**

TEHERAN OD FALSIFIKATA KA ISTINI

Ako to znamo, svakako isti nosi u Jugoslaviji trebalo bi, zapravo, pripisati partizanima, ali ga ipak smatramo da imamo napravit stete, ako u istima koje su namijenjene p. h. potrošiti, dio te istih stvari pripisemo u zaslugu Mihailovića. ²⁵⁰

Te je poruku upućena Jazmin od e-a Ferra, ONS (MLP) Velike Britanije. Opremljena je jednim od rukavica koja britanske i druge za specijalne operacije (SOE) čine vidljivom. Zanimljivo je poruku u toj ruci napisao je 3. jula 1942. godine. Jazmin je tada bio jedan od vodećih oficira u britanskim institucijama, ali se u ston smatra. On se prihvatio Zanimljivo da se ne čini kao da vjeruje u barbarske partizane. Pojedini su sigurno "ne se zadovoljavaju" "ne čine ništa" i "tako mi" "kao mi" "Militaristi" i "tako". Iz njega pristupio prve nezakonite informacije javnost. Iz njega uslijedilo je nekoliko, reći i nekoliko, ali evo evo mi je još sa veškom ratnim priznanje je veškom četvorka pokrivena Jugoslavijom. I to je to ne samo u vrijeme nastanka nego u prve tri godine ratnog izvješćivanja. Uostanovio je kraj 1943. godine. Zanimljivo je i to u vrijeme održanja Tenetinske konferencije. Većke misle. Oni su prihvatili savjet i zatim istine o tome koje se vidimo stvarno biti protiv okupatora u Jugoslaviji i koje im okupatorima pomaže. Vrijeme sadnje. Jednom od te to je. Ruzvelt i to je to čini opsežni izvještaj američkog pokrajinske i niza drugih koji se od tada vidi u partizanskog Vrhovnog stavljanju u to izveštaj izostaje, a zbivanja u Jugoslaviji.

Englez su vrlo rano saznali i koristili to da se stvarno bori protiv okupatora i kvislinga u Jugoslaviji. Savršeno je poznati da je jedno a ratna propaganda BBC-a u Londonu, bivnog britanskog pokreta drugo. Istina se, pak, dobijala. Sport i muško-trpni svakodnevci koji su se, pretežno preko Dikina i Makemena, *pred blizancima* kako to posrednici god naizdašno i po bitno, zastupali četničkog pokreta, sigurno rel. bili su i u istom su saveznici i blizanci. 2. februara 1944. godine izrečena je kroz riječi Vlastića, Čerčila u Donem dobru književni zavet: *Partisan movement in a word which is the best in this hour in this struggle against the Germans*.²⁶⁰

758 [E] H₂O(g) + f^{k-1}C_{2k+1}(g) → f^kC_{2k+2}(g) + f^{k-1}H_2(g) + f^{k-1}CO(g) + f^{k-1}CH_4(g) + f^{k-1}C_2H_6(g) + f^{k-1}C_3H_8(g) + f^{k-1}C_4H_{10}(g) + f^{k-1}C_5H_{12}(g) + f^{k-1}C_6H_{14}(g) + f^{k-1}C_7H_{16}(g) + f^{k-1}C_8H_{18}(g) + f^{k-1}C_9H_{20}(g) + f^{k-1}C_{10}H_{22}(g) + f^{k-1}C_{11}H_{24}(g) + f^{k-1}C_{12}H_{26}(g) + f^{k-1}C_{13}H_{28}(g) + f^{k-1}C_{14}H_{30}(g) + f^{k-1}C_{15}H_{32}(g) + f^{k-1}C_{16}H_{34}(g) + f^{k-1}C_{17}H_{36}(g) + f^{k-1}C_{18}H_{38}(g) + f^{k-1}C_{19}H_{40}(g) + f^{k-1}C_{20}H_{42}(g) + f^{k-1}C_{21}H_{44}(g) + f^{k-1}C_{22}H_{46}(g) + f^{k-1}C_{23}H_{48}(g) + f^{k-1}C_{24}H_{50}(g) + f^{k-1}C_{25}H_{52}(g) + f^{k-1}C_{26}H_{54}(g) + f^{k-1}C_{27}H_{56}(g) + f^{k-1}C_{28}H_{58}(g) + f^{k-1}C_{29}H_{60}(g) + f^{k-1}C_{30}H_{62}(g) + f^{k-1}C_{31}H_{64}(g) + f^{k-1}C_{32}H_{66}(g) + f^{k-1}C_{33}H_{68}(g) + f^{k-1}C_{34}H_{70}(g) + f^{k-1}C_{35}H_{72}(g) + f^{k-1}C_{36}H_{74}(g) + f^{k-1}C_{37}H_{76}(g) + f^{k-1}C_{38}H_{78}(g) + f^{k-1}C_{39}H_{80}(g) + f^{k-1}C_{40}H_{82}(g) + f^{k-1}C_{41}H_{84}(g) + f^{k-1}C_{42}H_{86}(g) + f^{k-1}C_{43}H_{88}(g) + f^{k-1}C_{44}H_{90}(g) + f^{k-1}C_{45}H_{92}(g) + f^{k-1}C_{46}H_{94}(g) + f^{k-1}C_{47}H_{96}(g) + f^{k-1}C_{48}H_{98}(g) + f^{k-1}C_{49}H_{100}(g) + f^{k-1}C_{50}H_{102}(g) + f^{k-1}C_{51}H_{104}(g) + f^{k-1}C_{52}H_{106}(g) + f^{k-1}C_{53}H_{108}(g) + f^{k-1}C_{54}H_{110}(g) + f^{k-1}C_{55}H_{112}(g) + f^{k-1}C_{56}H_{114}(g) + f^{k-1}C_{57}H_{116}(g) + f^{k-1}C_{58}H_{118}(g) + f^{k-1}C_{59}H_{120}(g) + f^{k-1}C_{60}H_{122}(g) + f^{k-1}C_{61}H_{124}(g) + f^{k-1}C_{62}H_{126}(g) + f^{k-1}C_{63}H_{128}(g) + f^{k-1}C_{64}H_{130}(g) + f^{k-1}C_{65}H_{132}(g) + f^{k-1}C_{66}H_{134}(g) + f^{k-1}C_{67}H_{136}(g) + f^{k-1}C_{68}H_{138}(g) + f^{k-1}C_{69}H_{140}(g) + f^{k-1}C_{70}H_{142}(g) + f^{k-1}C_{71}H_{144}(g) + f^{k-1}C_{72}H_{146}(g) + f^{k-1}C_{73}H_{148}(g) + f^{k-1}C_{74}H_{150}(g) + f^{k-1}C_{75}H_{152}(g) + f^{k-1}C_{76}H_{154}(g) + f^{k-1}C_{77}H_{156}(g) + f^{k-1}C_{78}H_{158}(g) + f^{k-1}C_{79}H_{160}(g) + f^{k-1}C_{80}H_{162}(g) + f^{k-1}C_{81}H_{164}(g) + f^{k-1}C_{82}H_{166}(g) + f^{k-1}C_{83}H_{168}(g) + f^{k-1}C_{84}H_{170}(g) + f^{k-1}C_{85}H_{172}(g) + f^{k-1}C_{86}H_{174}(g) + f^{k-1}C_{87}H_{176}(g) + f^{k-1}C_{88}H_{178}(g) + f^{k-1}C_{89}H_{180}(g) + f^{k-1}C_{90}H_{182}(g) + f^{k-1}C_{91}H_{184}(g) + f^{k-1}C_{92}H_{186}(g) + f^{k-1}C_{93}H_{188}(g) + f^{k-1}C_{94}H_{190}(g) + f^{k-1}C_{95}H_{192}(g) + f^{k-1}C_{96}H_{194}(g) + f^{k-1}C_{97}H_{196}(g) + f^{k-1}C_{98}H_{198}(g) + f^{k-1}C_{99}H_{200}(g) + f^{k-1}C_{100}H_{202}(g) + f^{k-1}C_{101}H_{204}(g) + f^{k-1}C_{102}H_{206}(g) + f^{k-1}C_{103}H_{208}(g) + f^{k-1}C_{104}H_{210}(g) + f^{k-1}C_{105}H_{212}(g) + f^{k-1}C_{106}H_{214}(g) + f^{k-1}C_{107}H_{216}(g) + f^{k-1}C_{108}H_{218}(g) + f^{k-1}C_{109}H_{220}(g) + f^{k-1}C_{110}H_{222}(g) + f^{k-1}C_{111}H_{224}(g) + f^{k-1}C_{112}H_{226}(g) + f^{k-1}C_{113}H_{228}(g) + f^{k-1}C_{114}H_{230}(g) + f^{k-1}C_{115}H_{232}(g) + f^{k-1}C_{116}H_{234}(g) + f^{k-1}C_{117}H_{236}(g) + f^{k-1}C_{118}H_{238}(g) + f^{k-1}C_{119}H_{240}(g) + f^{k-1}C_{120}H_{242}(g) + f^{k-1}C_{121}H_{244}(g) + f^{k-1}C_{122}H_{246}(g) + f^{k-1}C_{123}H_{248}(g) + f^{k-1}C_{124}H_{250}(g) + f^{k-1}C_{125}H_{252}(g) + f^{k-1}C_{126}H_{254}(g) + f^{k-1}C_{127}H_{256}(g) + f^{k-1}C_{128}H_{258}(g) + f^{k-1}C_{129}H_{260}(g) + f^{k-1}C_{130}H_{262}(g) + f^{k-1}C_{131}H_{264}(g) + f^{k-1}C_{132}H_{266}(g) + f^{k-1}C_{133}H_{268}(g) + f^{k-1}C_{134}H_{270}(g) + f^{k-1}C_{135}H_{272}(g) + f^{k-1}C_{136}H_{274}(g) + f^{k-1}C_{137}H_{276}(g) + f^{k-1}C_{138}H_{278}(g) + f^{k-1}C_{139}H_{280}(g) + f^{k-1}C_{140}H_{282}(g) + f^{k-1}C_{141}H_{284}(g) + f^{k-1}C_{142}H_{286}(g) + f^{k-1}C_{143}H_{288}(g) + f^{k-1}C_{144}H_{290}(g) + f^{k-1}C_{145}H_{292}(g) + f^{k-1}C_{146}H_{294}(g) + f^{k-1}C_{147}H_{296}(g) + f^{k-1}C_{148}H_{298}(g) + f^{k-1}C_{149}H_{300}(g) + f^{k-1}C_{150}H_{302}(g) + f^{k-1}C_{151}H_{304}(g) + f^{k-1}C_{152}H_{306}(g) + f^{k-1}C_{153}H_{308}(g) + f^{k-1}C_{154}H_{310}(g) + f^{k-1}C_{155}H_{312}(g) + f^{k-1}C_{156}H_{314}(g) + f^{k-1}C_{157}H_{316}(g) + f^{k-1}C_{158}H_{318}(g) + f^{k-1}C_{159}H_{320}(g) + f^{k-1}C_{160}H_{322}(g) + f^{k-1}C_{161}H_{324}(g) + f^{k-1}C_{162}H_{326}(g) + f^{k-1}C_{163}H_{328}(g) + f^{k-1}C_{164}H_{330}(g) + f^{k-1}C_{165}H_{332}(g) + f^{k-1}C_{166}H_{334}(g) + f^{k-1}C_{167}H_{336}(g) + f^{k-1}C_{168}H_{338}(g) + f^{k-1}C_{169}H_{340}(g) + f^{k-1}C_{170}H_{342}(g) + f^{k-1}C_{171}H_{344}(g) + f^{k-1}C_{172}H_{346}(g) + f^{k-1}C_{173}H_{348}(g) + f^{k-1}C_{174}H_{350}(g) + f^{k-1}C_{175}H_{352}(g) + f^{k-1}C_{176}H_{354}(g) + f^{k-1}C_{177}H_{356}(g) + f^{k-1}C_{178}H_{358}(g) + f^{k-1}C_{179}H_{360}(g) + f^{k-1}C_{180}H_{362}(g) + f^{k-1}C_{181}H_{364}(g) + f^{k-1}C_{182}H_{366}(g) + f^{k-1}C_{183}H_{368}(g) + f^{k-1}C_{184}H_{370}(g) + f^{k-1}C_{185}H_{372}(g) + f^{k-1}C_{186}H_{374}(g) + f^{k-1}C_{187}H_{376}(g) + f^{k-1}C_{188}H_{378}(g) + f^{k-1}C_{189}H_{380}(g) + f^{k-1}C_{190}H_{382}(g) + f^{k-1}C_{191}H_{384}(g) + f^{k-1}C_{192}H_{386}(g) + f^{k-1}C_{193}H_{388}(g) + f^{k-1}C_{194}H_{390}(g) + f^{k-1}C_{195}H_{392}(g) + f^{k-1}C_{196}H_{394}(g) + f^{k-1}C_{197}H_{396}(g) + f^{k-1}C_{198}H_{398}(g) + f^{k-1}C_{199}H_{400}(g) + f^{k-1}C_{200}H_{402}(g) +

E. Barker Ino

1. *Barbaris* (1980)
 2. *Barbaris* (1980)

Veliki zaokret u propagandi:

OBUSTAVA POMOĆI MIHAILOVIĆU I POVLAČENJE OFICIRA ZA VEZU KOD ČETNIKA

Kako postupiti sa kraljem?

Kraski SOF je 19. novembra 1943. godine pokušavajući svih tih činilaca slabašno izložio argumente koji valjaju da se obustavi pomoć Mihailoviću i izvrši poziv britanskim oficirima za vezu kod četnika. Dokument je izrađen pod naslovom: *Procjena vojne situacije u Srbiji dana da bi se mogla utvrditi sada buduća i vojna politika*. Sastavljen ga je baron, 33 (konspirativni naziv za Kraski SOF) 19. XI 1943. godine. U njemu se nalaze sljedeće preporuke: *1. Obustaviti podršku i pomoć Mihailoviću. 2. Preokrenuti britansku namjeru u Mihailovićevu pravu i tim u već obustavi potrebne dogovore s partizanima. 3. Uputiti partizanima u Srbiji britanske oficire za vezu sa sadatkom da organiziraju primanje vojnih pošiljki.*

Iste takve preporuke uputio je 25. novembra 1943. i Zajednički odbor obavještajnih službi – Joint Intelligence Committee. Slanje pošiljki Mihailoviću obustavljeno je u istom mjesecu – novembru 1943. godine u izvještaju Zajedničkog potkomiteta obavještajnih službi u Beogradu od 25. XI 1943. pise: *... voditi računa o vojnim vezama mi dade mo da akcija ka kako postaje i valja da se obustavi slanje pomoći Mihailoviću i ne dok on bude putovao ili u narudžbenom slučaju ne bude protivno neke vojne misli da saradnja s neprijateljem. Ako budemo i dalje stali postojke ratnog materijala Mihailoviću, ne samo da se postupati malom vjerovatnošću da će taj materijal biti upotrijebljen protiv neprijatelja, nego se postavlja i izgleda da će taj materijal biti upotrijebljen protiv partizana i to bi imalo kao posljedicu slabljenje ofenzivnih akcija protiv Nijemaca u Jugoslaviji.*

Slanje pomoći Mihailoviću obustavljeno je u novembru 1943. godine. General Wilson u svojevremenoj knjizi izdanoj za Kraski SOF smatrao je da je Mihailovića bolje ostaviti da istrune sam od sebe i otpadne kao truli plod, nego odgovarati ga. To je navodno bio zaključak da Wilson smatra da ne bi trebao prisiljavati kralja da javno najuri Mihailovića.

Idol i Cereil su smatrali da kralju treba dati samsa da skupa vlastite prijedloge na taj način da se poveri s njim. Cereil se 10. decembra 1943. sastao s kraljem u Karlu i predsjednik im zbjegake vrede Puriceim. Dao im je jasno na znanje da se britanska politika kreće u smjeru raskida s Mihailovićem. I u beću odisu su smatrali da je u vlastitom interesu kralja da se prije odziva Mihailovića Sargent je 11. decembra zapisao: *Mi jednostavno ne možemo i ne smajemo dobiti da sadašnja situacija potraze nikakvo jedno trenutak i ne nego što je nužno. Nisam postupkomu upratipaju događaj i i tu u događaj takvi da mis sadašnjost postaje se danu u dan sve anormalni i i sve više neodrživi. Iz situacije u koja smo upali možemo se izvući samo tako da se mjesta oslobodimo svih obaveza koje smo sebi nametnuli prema Mihailoviću i da se obaveze takve*

Čerčil je, nakon toga sastanka u Kairu, pisao ministru spoljnih poslova Antoni Idnu 30. decembra 1943. godine:

Pri susretu Velike trojke u Teheranu Ruzevelt je predao St. Innu poverljiv izvještaj majora L. u datirao od 24. oktobra 1943. godine. Taj izvještaj je Berns podnio papi, je boravka na slobodnoj teritoriji u Jugoslaviji. U izvještaju se kaže da je NOV glavna snaga otpora i da će biti pobednik u Jugoslaviji. Četnici se bore na strani Nijemaca i do kapitulacije na strani Italijana.

Čerčil je zaokret Saveznika od četnika ka partizanima objasnjavao i u britanskom parlamentu 22. februara 1944. godine: *"Komunistima pripada čast što su udarili temelje narodnom otporu"* rekao je on. *"Partizani maršala Tita su jedina snaga koja i u Jugoslaviji i sada bori protiv Nijemaca"*. Naveo je i glavne razlike pokretske partizanskim snagama: *"Oni imaju stila i etničku manjku od 13 i emakati da izđu od ukupno 20 kolika ih je njihova na Balkanu"*. U to vrijeme je u Italiji spređ trinaest američke i 8 britanske armije i više deset njemačkih divizija.

Vinston Čerčil (Winston Churchill) je 22. februara 1944. godine u ovom izjavi: *"Četnici – kako se zovu sjajbenici generala Mihailovića – udružili su se s Nijemcima i Italijanima protiv partizanskih boranika u svoje rodne zemlje – ma trajnici da se bitu dovoljno ako on se otpise kao komuniste. Dantaj Tito ima deseterostruko se sjedbenika nego što ih ima Mihailovića, koji predstavja jugoslovensku kraljevsku vladu i jasno je partizani su jedini koji se bore protiv Nijemaca. Vec dugo vremena s posebnim zanimanjem pratim pokret maršala Tita i pokušavam mu na sve načine dostaviti pomoć. Namjeravamo ga podržati svim mogućim sredstvima do kojih možemo doći"*.²⁶²

Oslobodilačka borba naroda Jugoslavije davala je značajan doprinos pobjedi antifašističke koalicije (AFK). Znacaj ovog rata se je rastao nakon pobjede zapadnih Saveznika u severnoj Africi krajem 1943. godine. Velike Engleske i SAD a su sve više interesovane ispoljavale za zbiranje na njema. Povremeno da se odnose prema četničkom i partizanskom pokretu na osnovu njihovog stvarnog doprinosa borbi protiv fašističkih armija. Raspolagali su pouzdanim podacima da četnici saradaju sa okupatorima i da je NOV glavna politička vojna snaga koja se bori u okupiranoj Jugoslaviji i jedina koja može da se obnovi pa su počeli postepeno da mijenjaju stav prema njima. Do radikalnog zaokreta došao je na Teheranskoj konferenciji (28. novembar – 1. decembar 1943). Tada su Ruzevelt, Staljin i Čerčil priznali NOV i za savezničku armiju. Odlučili su da joj pruže pomoć u oružju i ratnom materijalu.

Velika trojka sa svojim mapu 1944. godine prekinula i važniji traćak podrške Mihailoviću iznad i su smenjivanje promišljavacvske i pročetničke Pariceve

262. Tito-Čerčil - *Stranji lajna*, str. 170.

3. Vinston Čerčil, *Drugi svjetski rat*, t. V, str. 454.

4. V. J. Č. Vinston i Vred. *Čerčil i njegovi sugovornici* (1946), str. 170-171.

vlade. Tada je Držino smjenjivanje s položaja ministra vojske, mornarice i vazduhoplovstva. Pri dolasku Božidara Purića na čelo vlade 29. avgusta 1943. godine Mihanković je uputio posebnu dojavu kralju i kraljici: "Kralju i kraljici!" On toga dana šalje s porukom: "da se sve ovo sadije preda strogo i narodu putem utika". U raspravi se kaže kako je "pred jedn. k. krajeve vlade Božidar Purić ovako radio: govoreći da je sadržak nove kraljevske vlade u kojoj sam ministar vojske, mornarice i vazduhoplovstva da uvođenjem političkih napora i napredaka vojske i mornarice i vazduhoplovstva i vlade u inostranstvu i u sve da što prije dođe do oslobođenja otadžbine kao da pr. pren. ekonomiku obnovu zemlje na presni je snabdevanje stanovništvu posle oslobođenja. Vlada je jugoslovenske orijentacija i želi da uspostavi zajednički rad s evropskim i britanskim dužnost. Kralju i kraljici očekuje od mene potpunu podršku da u svim krajevima Jugoslavije jedini n. st. nage pod svoju komandu i da pod mojom komandom u danom slučaju protjeramo neprijatelja iz otadžbine. Predsjednik vlade mora da uvjerim sve novce jugoslovenske vojske, da je jugoslovenski narod je u to n. st. najenergičniju podršku jugoslovenske vlade".²⁶⁵

Ovim da se preda kralju i kraljici preko svog generala, traže da se to saopšti svim četnicima i starosnanim "u potrebnom paketu". Osim toga da se omogući i da etika u sv. kam. pruži primjeraka sv. d. i. n. rodu po cel. teritoriji. Traži os. to da se sa njim de. po. n. upoznaju. "Domobranski op. i. r. , podap. i. r. i Domobranci".

Pri slanju "rasprava" se 29. avgusta 1943. Držica nije saop. da se ga. i. r. u ma. n. naredne, 1944. ma. i. sm. en. j. anje sa m. n. st. r. skog položaja u. n. o. j. ega, koj. v. l. adu. Zatim je 29. avgusta u Londonu ovaj f. en. U. k. r. k. r. aji Petar II da se ra. z. r. e. du. n. o. m. i. N. a. k. e. n. i. k. a. Staba Vrhovne komande u okupiranoj otadžbini arm. i. s. k. i. d. e. n. e. r. a. t. i. M. i. h. a. n. k. o. v. i. c. i. t. a. t. i. na. v. a. r. p. o. l. o. e. n. i. e. N. a. s. e. m. i. n. i. s. t. r. u. vojske, mornarice i vazduhoplovstva". Suba. r. e. n. i. l. adu je ukinuta ta kom. andu. Za. t. o. m. se 17. septembra 1943. godine i kralj Petar obratio narodu Jugoslavije preko Londonskog radija. On je tom pr. i. t. k. o. m. sa. g. a. u. n. o. b. r. i. t. a. n. k. o. m. sa. o. t. u. p. o. v. a. o. "i. r. e. Srbe, Hrvate i Slovene da se u. e. d. n. e. i. p. r. i. s. t. u. p. e. N. a. r. o. d. n. o. s. o. b. o. d. n. i. k. o. v. o. j. i. p. o. d. m. a. r. s. a. l. o. m. J. u. r. o. m. Pri tome nije spomenuo ni četnike ni Mihankovića da je d. m. e. n. u. i. "Svi oni koji se o. s. t. a. n. j. a. u. na. n. e. p. r. i. j. a. t. e. l. j. u. p. r. o. t. i. n. t. e. r. e. s. a. s. v. o. g. i. l. a. z. t. o. g. n. a. r. o. d. a. i. n. e. g. u. t. e. b. a. d. n. i. k. a. s. t. i. i. k. o. j. se. n. e. b. i. o. d. a. v. a. l. i. u. o. m. p. o. z. i. t. u. n. e. c. e. m. o. r. i. d. a. s. e. o. s. l. o. b. o. d. e. z. a. d. n. i. k. o. g. z. i. g. a. n. i. p. r. e. d. n. a. r. o. d. o. m. n. i. p. r. e. d. i. s. t. o. r. i. j. o. m."

ZBOG ČEGA SU SE BRITANCI ODREKLI MIHAILOVIĆA?

Kako je došlo do zaokreta Velike Britanije i ostalih Saveznika antihitlerovske koalicije od četnika i Draže ka partizanima i Titu?

Zbog čega su se Britanci odrekli Mihailovića? Jednostavno, zato što nisu ni htjeli ni željeli savezničku a još lasističku stvar. Saveznici su mu mnogo puta doznavanja da je njegova konobaracija sa i ng o američkim protivnicima prevršila svaku mjeru. Na kraju krajeva, 1942. godine Britanci su rekli Slobodanu Jevanoviću, predsjedniku vlade u izbjeglištvu: *"Draža Mihailović je kao i ng isto kao i Nedeljko Nedeljić saradjuje sa Njemcima, a Draža sa Italijanima"*. Petog aprila 1943. godine Dritz je rekao: *"Britanska vlada ne može nikako odobriti gledište po kome su glavni neprijatelji Jugoslavije njene rodni sinovi i to poglavito oni koji se bore protiv Nemaca i Italijana, a ne sami Nemci i Italijani"*. Britanci su evidentno da bi dali e zadržavanje Mihailovića pod njihovim i kr ljem narasle njihov ugled i antiosovinskog boju. Iz toga uci a obzir respektan anti fašističku snagu NOVJ a u anti fašističkom savezu.

Mihailović je prestao da bude od bilo kakve pomoći za Saveznike. Prestao e štavise, prepreka bilo kakvom obli ku jugoslovenskog jedinstva u borbi protiv sila Osovine.

Bio je opsjednut opasnošću od komunistima. Otvoreno je priznavao da voli više da brani Nedelja i Nemce nego da se poturi partizanima.

U slijedilo e priznanje partizana kao savezničke borbene snage te davanje neke pomoći. Jedno vrijeme je karakteristično po tome što je davana *"pobjednička pomoć"* i partizanima i četnicima, ali s akom tendencijom u korist partizana. Onda je u Teheranu došlo do formalnog priznanja i partizana kao savezničke snage. U narednim mjesecima preduzeto e povećanje formalnog priznanja te vojnih misli iz Dražinog štaba i svake pomoći četnicima. Prenesena je cjelokupna vojna, politička i diplomatska podrška partizanima i NOP u. Vojnim porazima koje su u martu i aprila 1943. godine partizani nanijeli četnicima u istočnoj Hercegovini, jugoistočnoj Bosni i u Crnoj Gori započela je krajnja porazna faza četničkog pokreta.

Š edinje je emigrantske vlade i privremene vlade u zemlji uslijedilo je 7. marta 1945. godine. Time je označen kraj vlade u izbjeglištvu. Veoma mnogo se raspravljalo o tom velikom zaokretu Velike Britanije i ostalih Saveznika od četnika i Mihailovića ka partizanima i Titu. U Srbiji, njenoj istoriografiji, nastala su mnogobrojna djela i ko ima se pokušava da traga za odgovorima na pitanje zbog čega se to desilo. Ta tema je kontinuirano prisutna u beogradskoj štampi, časopisima. Naročito e potaknuta i široko eksplorisana 80 i 90 tih godina XX vijeka. Nisla se kao tema mnogih i kruglih stolova,

70. Z. 4. 11. A. u izvještaju inostranim poslanicima Velike Britanije, američke ambasade u Vašingtonu 7. decembra 1943.

već u Beogradu – 9) saradivati gerilskim grupama u Sloveniji i Hrvatskoj i 8) postati mirno rješenje s partizanima protiv kojih se ne mogu dati n kakve operacije o ni u samoodbrani. Moralnu i materijalnu pomoć je dobio, pod izjetom da Mihailović preuzeti gornje zabilješke da bi doprinio zajedničkoj stvari.

Iako je objasnio, posrednicima predsjedniku jugoslovenske vlade da će i ako Mihailović ne prihvati te uvjete, Britanci smisliti da i etiti se s njim, ipak prividno da mu se pruži pomoć koju bi željela dati. Već 25. marta 1943. Tit na Strelu zezniju je došao do saznanja kad bi se olanizava Saveznika mogli smatrati neminovnom. Insistirane je da Draža ispuni svoju obavezu poštupane saradnje.

U drugoj polovini avgusta 1943. godine primljen je odgovor Mihailovića. On je prividno prihvatao uvjete koji su mu postavljeni, ali e njegovo stalništvo još bilo staviti neakvinosti protiv sila Osovine. Ostaje pri svojoj igri i ne ispunjava uvjete koji su mu postavljeni.

Do kraja novembra 1943. godine britanska vlada je došla do zaključaka (1) da Mihailović nije Saveznicima ni od kakve vojne koristi, već je postao smetnja ujedinjenju Jugoslavena bilo tada ili u bliskoj budućnosti, (2) on i dalje javno izjavljuje da mu je draža zaštita Nijemaca nego pokoravanje partizanima (3) njegovi podređeni saraduju sa Nijemcima, ali e nemozan da kontroliše svoje podređene, ali je kriv lito odobrava njihove postupke (4) njegovi hrdbenici ne duze njegov ek tremu stajati sa i (5) partizani ne tu ni u kojim okolnostima saradivati s njim, ali ne bi odbili saradnju s drugim vodama.

Titov odgovor je 13. avgusta 1944. godine obavijestien od britanskih oficira kod četnika i kod partizanskih jedinica kako su utvrdili: (1) neki komandanti četnički tokom dužeg perioda ostavoreno saraduju sa silama Osovine, Nijemcima, Italijanima, ustašama, Bugarima, (2) Mihailović je zivao zat pomaganje svojih komandanata, (3) Mihailović je usobno rukovodio operacijama protiv partizanskih snaga u dolini Neretve u martu 1943. godine kao saradnik u zajedničkoj njemačko-italijanskoj-ustaškoj ofanzivi.

To je uz sve ostalo dovelo do odluke da Britanci podupru Tita. Kad je ta odluka donesena, Čerčil je uputio osobnu poruku Tita: "Čvrsto sam odlučio da britanska vlada neće više vojno pomagati Mihailovića i da će vama pružati pomoć, te bi nam bilo drago kad bi ga jugoslovenska kraljevska vlada otpustila iz svoga sastava"¹⁴⁸.

U međuvremenu je Winston Čerčil ovoga puta bio doveden u poziciju da na razne strane sa i e i druge svoje poruke u neposrednoj vezi sa Mihailovićem, četnicima i izbjegličkom kraljevskom vladom. Sarcavao se: kako to – on piše – sa liznim i zlobnim izjavama upravljenim protiv NOB-a – i ta. Stigao kao ilistracija može poslužiti jedna od tih njegovih depesa upućenih ministru inostranih poslova britanske vlade lordu. On i tim svojim ministru 1. januara

¹⁴⁸ T. je rekao i da nije odlučio između generala Mihailovića i glade Nijemaca Velikog Britanije. Izdano u Foreign Office 27. jula 1944. godine.

Ni oni koji se oslanjaju na neprijatelja protiv interesa svog vlastitog naroda i njegove budućnosti i koji se ne bi odazivali ovom pozivu neće uspjeti da se oslobode izblatni kog zagađu pred narodom ni pred istorijom.

Činom mojom porukom vama, odlučno osuđujem slupotrebu imena Kratja i tutorijeta Krjene kojom se pokušalo opričlati stvarljua sa neprijateljem i izazvati razdor među borbennim narodom u najtežim i sa značajneje istorije koristeći time samo neprijatelju.

Klanaju se strama pođnatičaju sa u borbu i odlazaju sa bludnost nasim rukov. Saznajući pođnatičaju da stvarljua pođnatičaju sa strama, koje bi dole da sam pruže pomoć u potpunom izvođenju mlododene nasazentje.

Zitča na u velika slobodna federatna Jugoslava¹⁷

Imamo takmitaga kada je 20. oktobra 1944. godine oslobođen Beograd. Kralj Vuk II se pođnatičaju i viceratnoj emisi, HSC i u 1944.

Beograd na u juna 1944. napućena prestatna opet je slobodna.

Četrdeset i tri meseca je anajem i uzama skupljivanja sloboda nikad nepokorene Jugoslavije predvodena u borbi i otporu ugo lovenskim narodno oslobodilačkom vojskom pod marsalom Jugoslavije, Titom.

Oslobodjenje Beograda izvojevano nadvojedanskom borbom raznih naroda i neocenljivom pomoću bratske i savezničke Crvene Armije, simbol je pobeđe nad neprijateljem, trijumf junastva i patriotizma naših naroda i najjasni dokaz jedinstva i savezničke solidarnosti.

Oslobodjenje Beograda koje je zajednički uspeh jugoslovenske narodno oslobodilačke vojske i slavom omenane Crvene Armije kao i pobeđe naših velikih britanskih i američkih saveznika na ostalim frontovima naše narodne borbe naju belje i naju znakovi skorog i konačnog oslobođenja svih jugoslovenskih nacionalnih i državne teritorije.

Pozdravljajući oslobođeni Beograd ja pođnatičaju sa u dragi moji Srbi, Hrvati i Sloveni, spućen najučinijom zahvalnoću prema junackoj narodno oslobodilačkoj vojsci i marsalu Titu prema bratskoj saveznoj Crvenoj Armiji u čijem sačinu narodu Staljinu i anajem pođnatičaju i herojima i stracima našu zajedničku slobodu.

Imamo anajem da se vojska i narod koji su pod cenu beskrajnih žrtava i teških bezvratnih gubitaka u borbi sa uslobodjenje naše otadžbine znati u miru i plodonosnoj voje pobeđe i izgubiti svoju budućnost u mirnoj slobodnoj demokraciji i u federativnoj Jugoslavi.

17. Očekujući da će se Jugoslovenska Federativna Republika osloboditi od neprijatelja, Kralj Vuk II se pođnatičaju i viceratnoj emisi, HSC i u 1944. Beograd na u juna 1944. napućena prestatna opet je slobodna. Četrdeset i tri meseca je anajem i uzama skupljivanja sloboda nikad nepokorene Jugoslavije predvodena u borbi i otporu ugo lovenskim narodno oslobodilačkom vojskom pod marsalom Jugoslavije, Titom. Oslobodjenje Beograda izvojevano nadvojedanskom borbom raznih naroda i neocenljivom pomoću bratske i savezničke Crvene Armije, simbol je pobeđe nad neprijateljem, trijumf junastva i patriotizma naših naroda i najjasni dokaz jedinstva i savezničke solidarnosti. Oslobodjenje Beograda koje je zajednički uspeh jugoslovenske narodno oslobodilačke vojske i slavom omenane Crvene Armije kao i pobeđe naših velikih britanskih i američkih saveznika na ostalim frontovima naše narodne borbe naju belje i naju znakovi skorog i konačnog oslobođenja svih jugoslovenskih nacionalnih i državne teritorije. Pozdravljajući oslobođeni Beograd ja pođnatičaju sa u dragi moji Srbi, Hrvati i Sloveni, spućen najučinijom zahvalnoću prema junackoj narodno oslobodilačkoj vojsci i marsalu Titu prema bratskoj saveznoj Crvenoj Armiji u čijem sačinu narodu Staljinu i anajem pođnatičaju i herojima i stracima našu zajedničku slobodu. Imamo anajem da se vojska i narod koji su pod cenu beskrajnih žrtava i teških bezvratnih gubitaka u borbi sa uslobodjenje naše otadžbine znati u miru i plodonosnoj voje pobeđe i izgubiti svoju budućnost u mirnoj slobodnoj demokraciji i u federativnoj Jugoslavi.

NOV i njegova propaganda su dali širok pubicitet kraljevom septembarskom govoru na Londonском radu. Njegov poziv svim Srbazanim snagama u zemlji da se stave pod komandu marsala Tita odnosi se i na četnike. Njima je obećala amnestiju i poziv da se svrstaju u redove NOV i da time izvrše kraljev nalog.

Četnička propaganda je polemički uzvraćala: "U pogledu valja reći čemu čini da on u tudini nije lobodan da on nije dovoljno obavesten u pritiskama u nasej zemlji i da je sprečen u iscenju vojih kraljevskih duznosti i u davanju svoje dobrodne reči. Prema tome mi srpski četnici kao i svih poštenih i svih prietka koje vlada u u nasej zemlji ostajemo i dalje nepokoleblivi na svom nacionalnom putu za spašavanje naseg naroda do konačne pobede njegove, uverenim da je to rešenje mladog kraja kao potomka utimih Karadordevića. Stoga su uzatrudna te nase upomene i pozivi na predaju..."

Jedno je trubičnikova propaganda drugo je bilo stvarno prikl. Nastao je ubrzano rasul četničkih jedinica. Njihovi vođaci su u to vreme odlazili na dve strane: prebijegavali su u partizanske formacije i su hijzali iz četničkih jedinica kućama.

KAMEN U SRCU - KOLAC U GRIU

Partizane podržavaju sva tri velika saveznika nas su sva tri ostavila i napustila

Mihailovic je visoko cijenio i dužnost Karadordevića i kralja Petra. Bio im je privržen do kraja i bez ostatka i toliko potražio i i skantno e za njega da e wao kraljev zahtjev "da se nijedne pod komandom marsala Tita". Kao grozn i zvedeti neba. Ja grozn je udarac u odsudnim trenucima i konim su četnici doživljen više uzastopnih poraza u Srbiji od vojih formacija NOV i a. Til dana su bili i pkaženi u baci na Jelovici Gori. Umalo su zarobljeni ne samo Mihailovic nego i njegova vrhovna komanda te članovi Centralnog nacionalnog komiteta zajedno sa americkom vojnom misijom i pukovnikom Mek Dakeim. U zadnji čas ih je spasila jedna jedinica Srpskog dobrovoljnog korpusa. Primorani su da odstupaju kroz severozapadnu Srbiju i predu preko Drine u sjeveroistočnu Bosnu na Majevicu gdje su ponovo postavili svoj stih. U tom odstupanju Draža je sa sobom imao samo oko 400 svojih vojnika.

dobodna le sri naroda logima de 4 1 25 d ag 25 64 sveke 40000 1 4 5
2 4 5 8 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100
101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200
201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300
301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400
401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500
501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600
601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700
701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800
801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900
901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000

Draž je sa stabom napustio Srbiju 30. IX 1944. godine. Na sek zbog kraljevog govora na nevolje bjekstva preko Drine na Majevicu srasli sa Ostojić i Bačević. Na njih je poražavajuće djelovao taj korak Vrhovne komande: "Mi vidimo jasnu situaciju i sva obećanja Vrhovne komande da će se naci izvući iz situacije ostala su samo mrtvo slovo na hartiji. U depesi Vase 16.4 vidim se da napuštate Srbiju. To znači da je za nas Srbija izgubljena. Gubitkom Srbije izgubili smo i namirne se čini da je svaki pokušaj osvajanja Istočne Bosne neostvarljiv u čemu se te se brzo uveriti. Nasa je mišljenje da vojničku situaciju ne možemo popraviti, jer zato nemamo preduslova i da je jedini spas za srpski narod, da se nase pitanje politički uspešno reši kod saveznika. Zbog koje danas tražite od srpskog naroda da potpuno uzaludne. Mi smo nastavili borbu protiv komunista po vašem naređenju. Rezultat je bio samo kod Bilecke brigade za pet dana u odbrani Bileca imali 183 mrtvih i više stotina ranjenih".

Mihailoviću su svakako tesko padali prigovori njegovih nastruktivnih komandanata. Prigovori dok se ne on ni njegov stab nisu oporile od kraljevog govora.

Izjemo i njegovu komandu je taj govor bio težak udarac. Kamen na steni kolac u grlu. Sve rade su naglo kopirale. Tako se odmah oglašavati na četnicke govor je upućen, takođe hrvatskim, slovenskim, kviserskim formacijama. Oni koji ne poslušaju upozorio je kralj: "biće zigosani kao zidjaci i od naroda i od istog je. Taj govor je politički i psiholški poraz za četnike. Već stracan nakon kraljevog istupanja na londonskom radiju 13. septembra zvaničnog staba za južnu Srbiju upućen Vrhovnoj komandi otkriva raspadanje mnogih jedinica u Nisavskoj grupi korpusa. Ubrzano je slamanje četničkih snaga i u istočnoj Srbiji".

Oglašuje se i Zlatko Ostojić, komandant istorenog djea Vrhovne komande. Održavao je intenzivnu komunikaciju u dva pravca: prema generalu Mihailoviću i prema komandantima potčinjenih jedinica. On već 14. septembra depesom pishja Mihailoviću: "Na V. Kralj svojim govorom održanom 12. septembra u 19 časova nedvosmisleno je zauzeo stav prema nama i naredio nam da pristupimo nar. od. vojsci istući da niko nema pravo da isupotrebljava krunu zaklanjajući se za nju i tim, što je naglasio da ovo čini po dobroj volji bez ikakvog pritiska sa strane".

U Ostojićev je potpis Petra Bačevića. Oni u toj depesi dodaju: "Posle ovakvog Kraljevog govora, nikakva uscravanja niti autoritet neće moći da održe narod na okupu niti da ga upotrebe u borbi protiv partizana. Bez municije, obučice i odeće koju ne možemo dobiti ni od koga, nemamo nikakvih preduslova da produžimo borbu protiv partizana i celog sveta".

277 VII, Ča, k. 280, reg. br. 61/1

278 Mikrofilm, br. T 311, rola 189, vsmak 1210

279 VII, Ča, k. 280, reg. br. 61/1

I dan kasnije 16. septembra Ostojić poručuje komandantima "Na moje ucinjeno pitanje V. K. Vrhovnog komandira povodom Kraljevog govora i prealog da se potčinimo jednom savezničkom diktatu V. K. mi je odgovorila da u Americi ima struja za nas, ali da saveznici vode politiku koju V. K. ne razumie. Drugim rečima moramo raditi kako nas pамет do. Za narod na odgovor je napad na okupatore i ustase što smo u stvar izveli pre Kraljevog govora. Jedino borbom protiv okupatora možemo uspeli i da se održimo i da dodemo do oružja i municije kao i da nam saveznici pošalju svoju misiju."²⁸⁴ Ovome obasesti i sve komandante.²⁸⁵

I Ostojić je nezavisno od Japancima pukli pred njima "Za nas narod odgovor je napad na okupatore i ustase" poručio je on podređenim stabovima. Još sa i neki drugi pojedini komandanti izuzev raki vođstva pokreta otprije shvatali da im je svima spas jedino u borbi protiv okupacionih trupa. To je bio put da njihove jedinice dođu do oružja i municije da sakupijo materijalna sredstva i političku podršku saveznika, da zadrže savezničke vojnike misije u svojim stabovima. Nakon četničkih borbi protiv okupatora su saveznici i mislitali, uostalom. Sve je bilo uzalud.

"Borbom protiv okupatora održaćemo ljude na okupu i doći do plena" mnogog upozorenja su stizala sa terena u Mahinovićevoj Srbiji. Posve kasno kada nakon kraljevog govora na te upozorenju ppuk Z. Štarić Ostojić i ppuk Petar Bacović "Ali se ne sme ni mi ne valde napustiti političko rešenje i nam stvar i mi se jatu no obzati" i Muslimani i Hrvati i istom priro. Ištu. Pošto toga nase jedinice u Bosni i Hercegovini bez municije i hrane ne se moći održati. Zato smatramo da je potrebno zatražiti od saveznika da nas okupiraju i preve građan. kerat u prota nom mi smo izgubili borbu i politički i vojnički."²⁸⁶

Ovi dvojica potpukovnika su nazad došli do saznanja da je jedini spas u borbi protiv okupacionog Postojanice doći do te borbe protiv nase rešenje u savezničkim okupaci. Zadrževajući tu borbu sa okupacionim postavljali su rek u nevoljastih okolnostima i dragi četnički komandanti a mi jedan od njih to nije učinio. Pod teretom orijentacije na čekanje i odaganja te borbe u celve i godišnjem radu čim se bi sami nisu mogli snoboditi vlastitih zadržada. Ie. Iuzije su i sami podgejavali. U bezizlazno spasenje su vidjeli u tome da se bar "otamo puisti jedan američki ofiser sa stanicom". To bi bio dokaz da n su napusteni. Partizane podržavaju u sva tri velika saveznika. Nas su sva tri ostavila i napustila. Ostojić i Bacović poručuju Državi "Oduzećte me za borbu protiv crvenih se i se manje pored njih njihovih zločina jer narod ova da njih podržavaju sva tri velika saveznika, dok su mi sva tri ostavila. Ponovo molimo da se najhitnije otamo puisti jedan američki ofiser sa stanicom jer bi to imalo

284 VII, Ča. k. 281 reg. br. 3/1

285 Depića poslata 12 IX 1944. godine XIV kn. 4. dok. br. 74

priliku odjeka u istodu i ujedno b o p d u d e k a t d a n a s t e n a p o t e m

Zatim je pojedinih komandanta sklonio da prihvate stavove saveznika u borbi s okupatorima kao "primilne pretpostavke" su i igrokazom. Ti glasovi razuma nastali su i tam u četničkim redovima naspram savezničkih zahtjeva. Gubili su se u okretanje "aktrine po kojoj od prvih dana rata još "treba čekati" dok za to "ne dođe pogodan trenutak"

Taj "pogodan trenutak" je zapravo čekanje na iskrcavanje savezničkih vojnih formacija na Balkan. I na tom planu su se ika e mnoge t i z j e. Sve nade n a t e n e p o t a g a n e s u a t a i n v a z i j u. P o t h r a n j a n e s u i u v r j e m e k a d i j e s a s v i m b i l e j a s n o d a d e i s k r c a v a n j a s t a v i m p r o s t i m a n e d e d o t i p o r e d t e g a m j o r V e j s l a v L u k a c e v i c 3. s e p t e m b r a 1 9 4 4. g o d i n e k o m a n d a n t a č e t n i c k i h j e d i n i c a i s t e z o v a u S a n j a z k u p r i k u p l a n j e s n a g a r i d i m i n a u s t r e t s a v e z n i c a m a. K a z e i t o m n a r e d e n j a d a "n o v e d r u m e n a c i n a p o l i t i c k i s t a n u t i t i z a b e r i d a o p e n a t a n e s n a g e S t a r o g R a s a k r e n u u s t r e t S a r a j e v a m i k a M o r n e i d r u g i d e o o s t a n e n a t e r i t o r i j i S t a r o g R a s a". L u k a c e v i c n a r e d u e "d a p r e t s e d n i k n a c i o n a l n o g O d b o r a S t a r o g R a s a n d m a h p o p u n i o d b o r d a p r e d i d e n i m b r o j e m č l a n o v a i d a p o c n e s a p o l i t i c k i m r a d o m i d a s e o d m a h e z a k u n e i z P l e t i l j a i s t u p i u v e z u d a k a p e t a n o m K a l a n o v i c e m V u k o m k o j e m d a v a t i p a t r e b n a o b a v e s t e n j a i u p u t a n j a. I z d a v a t i l e t k e u d u o u o v o g n a r e d e n j a i u v e m a p o t p o m a g a t i b o r b u p r o t n o k u p a t o r a i u s p o s t a n i t i n o v e n a r o d n e v l a s t. O d b o r i m a d a b u d e z a d a z a r e n j e n a o m a b n e c h e t i. R a d i t i d a n j u i n o c i n e z a t i t r u d a. S u s e d i m a p o s l a t i l e t k e i o b a v e s t i t i o n a s e n s t a n j u i p o s t a t i d a p r i d u n a m a z a b o r b u p r o t n o k u p a t o r a. S u s t a k i k o m a n d a n t d a p o z o r e s v o j e p r i p a t e n e d a i o n t u d t o n p r i k u p l j a i f o r m i r a j e d i n i c e."²⁸⁰

Dvadesetidrugí díl

**SPORAZUM TITO - ŠUBAŠIĆ I
NJEGOVO ODJEK U ČETNIČKOJ PROPAGANDI**

ŠUBAŠIĆEVA VLADA U ČETNIČKOJ PROPAGANDI

[illegible][illegible][illegible]

U ljeto 1944. Sovjeti, su raznim kanalima uručili na Tita. Staljin je tražio da ne potpada pod britanske utjecaje i da se sa Britancima dogovori o kralju. To proizlazi iz Drasovih susreta – razgovora sa Staljinom u junu 1944. godine.

Šubašić je stoga bio u nepovoljnom položaju u pregovorima s Titom. U Šubašićevu vladu su uključena dva sporedna i postranika koja je imenovao Tito. Tito je potom ponajprije isceiznuo i nenapavljene posjetio Moskvu. U skoro je za ruzmislao i Šubašića i nakon toga su se dogovorili o formiranju zajedničke vlade. Vjest o navedenih dogovorima naveo je generala Maitlanda W.I. Wilsona na početku novembra da istakne kako je kooperativnog gledanja potrebno da Britaniji isto prije prizna predloženu zajedničku vladu. *U skoro je nam biti potrebno da Titom uspravimo o budućim operacijama u Jugoslaviji – veoma je važno da atmosfera bude što povoljnija.* Britanija je odgovorila hladno i zajednički sporazum je u martu a Šubašić je otišao u Moskvu.

Zajedničku vladu Saveznici su priznali tek u proljeće 1945. Šubašić je u tom slučaju igrao sporednu ulogu. Na kraju te godine kralj Petar je na Četvrtom kongresu i možda i hrišćan od OSS²⁸⁸ i čitav tek postavio posljednju prepreku i tražio da se sastavi najprije ustav i tek – privremeno – izabere kralj. To se uspostavilo da bi se ustav i izbor kralja odložili dok monarhija ne bude konačno ukinuta što se u novembru 1945. i završilo. Četli je Petrov cijeli priлично grubo skršio.

TITO I NJEGOV ŠTAB OD DRVARA DO VISA

Preje prelaska na ostrv Vis na Jadrano, Tito i njegov štab boravili su u Drvaru. U početku 1944. godine vrhovni komandant NOVJ-a (VJ) je iz sebe ustavio dva nagadnja i ustaske i četničke propagande i tome ko je važno i šta se krije za njenog imena. Sad je bio poznat i u domaćoj okupaciji i u međunarodnoj javnosti. O tome ko i ku je bio zagonetku predstavljao za samog Mihailovića ispitan je i Džasper Ridli a svoje, knjiži *Tito*.

Nauke engleski spisa i Džasper Ridli je na osnovu istorijskih fakata prisecitala u knjizi nastala kada je BBC – prvi put spomenuo Josipa Broza i partizane.²⁸⁹

"Mihailović je nakon sletanka s Titom u jesen 1941. godine radio veomajno rojor hladu u Londonu da je partizanski vođa neki komunist koji koristi lažno ime Tito. Mihailović izjavio, čini se, da je sniđe i medij u Velikoj Britaniji nagadali su ko bi taj Tito mogao biti. U početku se verovalo da bi on mogao biti

288 Vidli Kralj Petar II, A King's Heritage

289 Jasper Ridli, *Tito*, izdanje Mir, Novi Sad, 2000

ona emigrantska i prešla u postojanje i time je prekinuta dugogodišnja srpske dominacije i u ovom kabinetu i saveza sa Mihailovićem i njegovim četnicima.

Na Vijeće Subasica se u pratu britanske ambasadora R. Stevensona i razgovorima je traženo da se NKOJ razgraniči sa kraljevskom vladom, da NKOJ prizna kralja za vrhovnog komandanta te da NKOJ suraduje sa kraljevskim jugoslovenskim vojskom u obradzbini zaprta sa četnicima. Ite zahtjeve je odbio rukovodstvo i te se Jugoslavije. U toku pregovora prijedlozi su narezanu dvija delegacija selva i se misije SSSR a general Kmitjejev uručio je Subasici njenom prispjelu poruka napadnog komesara inostranih odnosa V. M. Molotov. Poruka je datirana 15. juna 1944. godine. Njom je Kmitjejev prethodno upoznao Tita. U Molotovljevoj poruci je pisao da je Draža zajedno sa Pavelićem i Nedicem svrstan u „placenske i razdjelje jugoslovenskog naroda“. Poruceno je da će sovjetska vlada podržati Subasica ukoliko se sporazumije sa Maršalom Titom, koji je već postigao značajne uspjehe u jedinstvenju naroda Jugoslavije i koji posjeduje zaista stvarne nage u zemlji.²

Poruka je kako se smatra „umekšana“ dr. Ivana Šubašića. On je sa Titom sutradan 16. juna 1944. godine postigao sporazum, kojim britanska vlada nije bila zadovoljna. Smatrala je da se Subasica previse bio popustljiv Titu. Time je NKOJ stekao međunarodnu legitimnost. U isto vrijeme je taj sporazum predstavljao slom jugoslovenskih političkih i emigrantskih. Najteži poraz politički vojni morala, doživio je Mihailović. Uskoro će ga dovesti njegov vrhovni komandant kralj Petar II. Kralj je na prije u augustu raspustio Vrhovnu komandu u zemlji. Draža smijenio sa dužnosti načelnika stabla. U svom govoru 12. septembra 1944. godine preko Radio London, poručio: „U ovom sudbonosnom i za Jugoslaviju i celikom danima kada pobednačke armije Sovjeta i Saveza stoje na našoj granici – jedne strane i američke i britanske i druge strane kada je dan naše slobode u punom stanju – pozivam sve Srbe, Hrvate i Slovence da se ujedinite i pristupite narodnooslobodilačkoj vojsci pod maršalom Titom“.

Potpisivanjem na Vru sporazuma s Titom 16. juna 1944. godine dr. Ivan Šubašić je u svojstvu predsjednika kraljevske vlade priznao odluke Drugog zasjedanja AVNOJ-a federativno uređenje Jugoslavije priznao je NKOJ pod komandom maršala Tita, preuzeo obavezu da obavi deklaraciju o priznavanju nacionalnih i demokratskih tekovina NOB-e, saglasio se sa neophodnošću pucanja borbenih napora metoda protiv okupatora, te osudio saradnike okupacionih sila kao neprijatelje. NKOJ se obavezao da radi na stvaranju jedinstvenog državnog predstavništva odnosa vlade. Dogovoreno je da se pitanje monarhije ne pokrene do oslobođenja zemlje. Predviđeno je da nakon svršetka rata narod na izborima odluci o obliku vladavine u Jugoslaviji.³

2. Dokumenti i materijal, Jek. 329, str. 440.

3. Zbornik NOB-a, tom XIV, kn. 4, Prilog 4.

4. Blank, I. i drugi, *Prilog 4*, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 2680, 2681, 2682, 2683, 2684, 2685, 2686, 2687, 2688, 2689, 2690, 2691, 2692, 2693, 2694, 2695, 2696, 2697, 2698, 2699, 2700, 2701, 2702, 2703, 2704, 2705, 2706, 2707, 2708, 2709, 2710, 2711, 2712, 2713, 2714, 2715, 2716, 2717, 2718, 2719, 2720, 2721, 2722, 2723, 2724, 2725, 2726, 2727, 2728, 2729, 2730, 2731, 2732, 2733, 2734, 2735, 2736, 2737, 2738, 2739, 2740, 2741, 2742, 2743, 2744, 2745, 2746, 2747, 2748, 2749, 2750, 2751, 2752, 2753, 2754, 2755, 2756, 2757, 2758, 2759, 2760, 2761, 2762, 2763, 2764, 2765, 2766, 2767, 2768, 2769, 2770, 2771, 2772, 2773, 2774, 2775, 2776, 2777, 2778, 2779, 2780, 2781, 2782, 2783, 2784, 2785, 2786, 2787, 2788, 2789, 2790, 2791, 2792, 2793, 2794, 2795, 2796, 2797, 2798, 2799, 2800, 2801, 2802, 2803, 2804, 2805, 2806, 2807, 2808, 2809, 2810, 2811, 2812, 2813, 2814, 2815, 2816, 2817, 2818, 2819, 2820, 2821, 2822, 2823, 2824, 2825, 2826, 2827, 2828, 2829, 2830, 2831, 2832, 2833, 2834, 2835, 2836, 2837, 2838, 2839, 2840, 2841, 2842, 2843, 2844, 2845, 2846, 2847, 2848, 2849, 2850, 2851, 2852, 2853, 2854, 2855, 2856, 2857, 2858, 2859, 2860, 2861, 2862, 2863, 2864, 2865, 2866, 2867, 2868, 2869, 2870, 2871, 2872, 2873, 2874, 2875, 2876, 2877, 2878, 2879, 2880, 2881, 2882, 2883, 2884, 2885, 2886, 2887, 2888, 2889, 2890, 2891, 2892, 2893, 2894, 2895, 2896, 2897, 2898, 2899, 2900, 2901, 2902, 2903, 2904, 2905, 2906, 2907, 2908, 2909, 2910, 2911, 2912, 2913, 2914, 2915, 2916, 2917, 2918, 2919, 2920, 2921, 2922, 2923, 2924, 2925, 2926, 2927, 2928, 2929, 2930, 2931, 2932, 2933, 2934, 2935, 2936, 2937, 2938, 2939, 2940, 2941, 2942, 2943, 2944, 2945, 2946, 2947, 2948, 2949, 2950, 2951, 2952, 2953, 2954, 2955, 2956, 2957, 2958, 2959, 2960, 2961, 2962, 2963, 2964, 2965, 2966, 2967, 2968, 2969, 2970, 2971, 2972, 2973, 2974, 2975, 2976, 2977, 2978, 2979, 2980, 2981, 2982, 2983, 2984, 2985, 2986, 2987, 2988, 2989, 2990, 2991, 2992, 2993, 2994, 2995, 2996, 2997, 2998, 2999, 3000, 3001, 3002, 3003, 3004, 3005, 3006, 3007, 3008, 3009, 3010, 3011, 3012, 3013, 3014, 3015, 3016, 3017, 3018, 3019, 3020, 3021, 3022, 3023, 3024, 3025, 3026, 3027, 3028, 3029, 3030, 3031, 3032, 3033, 3034, 3035, 3036, 3037, 3038, 3039, 3040, 3041, 3042, 3043, 3044, 3045, 3046, 3047, 3048, 3049, 3050, 3051, 3052, 3053, 3054, 3055, 3056, 3057, 3058, 3059, 3060, 3061, 3062, 3063, 3064, 3065, 3066, 3067, 3068, 3069, 3070, 3071, 3072, 3073, 3074, 3075, 3076, 3077, 3078, 3079, 3080, 3081, 3082, 3083, 3084, 3085, 3086, 3087, 3088, 3089, 3090, 3091, 3092, 3093, 3094, 3095, 3096, 3097, 3098, 3099, 3100, 3101, 3102, 3103, 3104, 3105, 3106, 3107, 3108, 3109, 3110, 3111, 3112, 3113, 3114, 3115, 3116, 3117, 3118, 3119, 3120, 3121, 3122, 3123, 3124, 3125, 3126, 3127, 3128, 3129, 3130, 3131, 3132, 3133, 3134, 3135, 3136, 3137, 3138, 3139, 3140, 3141, 3142, 3143, 3144, 3145, 3146, 3147, 3148, 3149, 3150, 3151, 3152, 3153, 3154, 3155, 3156, 3157, 3158, 3159, 3160, 3161, 3162, 3163, 3164, 3165, 3166, 3167, 3168, 3169, 3170, 3171, 3172, 3173, 3174, 3175, 3176, 3177, 3178, 3179, 3180, 3181, 3182, 3183, 3184, 3185, 3186, 3187, 3188, 3189, 3190, 3191, 3192, 3193, 3194, 3195, 3196, 3197, 3198, 3199, 3200, 3201, 3202, 3203, 3204, 3205, 3206, 3207, 3208, 3209, 3210, 3211, 3212, 3213, 3214, 3215, 3216, 3217, 3218, 3219, 3220, 3221, 3222, 3223, 3224, 3225, 3226, 3227, 3228, 3229, 3230, 3231, 3232, 3233, 3234, 3235, 3236, 3237, 3238, 3239, 3240, 3241, 3242, 3243, 3244, 3245, 3246, 3247, 3248, 3249, 3250, 3251, 3252, 3253, 3254, 3255, 3256, 3257, 3258, 3259, 3260, 3261, 3262, 3263, 3264, 3265, 3266, 3267, 3268, 3269, 3270, 3271, 3272, 3273, 3274, 3275, 3276, 3277, 3278, 3279, 3280, 3281, 3282, 3283, 3284, 3285, 3286, 3287, 3288, 3289, 3290, 3291, 3292, 3293, 3294, 3295, 3296, 3297, 3298, 3299, 3300, 3301, 3302, 3303, 3304, 3305, 3306, 3307, 3308, 3309, 3310, 3311, 3312, 3313, 3314, 3315, 3316, 3317, 3318, 3319, 3320, 3321, 3322, 3323, 3324, 3325, 3326, 3327, 3328, 3329, 3330, 3331, 3332, 3333, 3334, 3335, 3336, 3337, 3338, 3339, 3340, 3341, 3342, 3343, 3344, 3345, 3346, 3347, 3348, 3349, 3350, 3351, 3352, 3353, 3354, 3355, 3356, 3357, 3358, 3359, 3360, 3361, 3362, 3363, 3364, 3365, 3366, 3367, 3368, 3369, 3370, 3371, 3372, 3373, 3374, 3375, 3376, 3377, 3378, 3379, 3380, 3381, 3382, 3383, 3384, 3385, 3386, 3387, 3388, 3389, 3390, 3391, 3392, 3393, 3394, 3395, 3396, 3397, 3398, 3399, 3400, 3401, 3402, 3403, 3404, 3405, 3406, 3407, 3408, 3409, 3410, 3411, 3412, 3413, 3414, 3415, 3416, 3417, 3418, 3419, 3420, 3421, 3422, 3423, 3424, 3425, 3426, 3427, 3428, 3429, 3430, 3431, 3432, 3433, 3434, 3435, 3436, 3437, 3438, 3439, 3440, 3441, 3442, 3443, 3444, 3445, 3446, 3447, 3448, 3449, 3450, 3451, 3452, 3453, 3454, 3455, 3456, 3457, 3458, 3459, 3460, 3461, 3462, 3463, 3464, 3465, 3466, 3467, 3468, 3469, 3470, 3471, 3472, 3473, 3474, 3475, 3476, 3477, 3478, 3479, 3480, 3481, 3482, 3483, 3484, 3485, 3486, 3487, 3488, 3489, 3490, 3491, 3492, 3493, 3494, 3495, 3496, 3497, 3498, 3499, 3500, 3501, 3502, 3503, 3504, 3505, 3506, 3507, 3508, 3509, 3510, 3511, 3512, 3513, 3514, 3515, 3516, 3517, 3518, 3519, 3520, 3521, 3522, 3523, 3524, 3525, 3526, 3527, 3528, 3529, 3530, 3531, 3532, 3533, 3534, 3535, 3536, 3537, 3538, 3539, 3540, 3541, 3542, 3543, 3544, 3545, 3546, 3547, 3548, 3549, 3550, 3551, 3552, 3553, 3554, 3555, 3556, 3557, 3558, 3559, 3560, 3561, 3562, 3563, 3564, 3565, 3566, 3567, 3568, 3569, 3570, 3571, 3572, 3573, 3574, 3575, 3576, 3577, 3578, 3579, 3580, 3581, 3582, 3583, 3584, 3585, 3586, 3587, 3588, 3589, 3590, 3591, 3592, 3593, 3594, 3595, 3596, 3597, 3598, 3599, 3600, 3601, 3602, 3603, 3604, 3605, 3606, 3607, 3608, 3609, 3610, 3611, 3612, 3613, 3614, 3615, 3616, 3617, 3618, 3619, 3620, 3621, 3622, 3623, 3624, 3625, 3626, 3627, 3628, 3629, 3630, 3631, 3632, 3633, 3634, 3635, 3636, 3637, 3638, 3639, 3640, 3641, 3642, 3643, 3644, 3645, 3646, 3647, 3648, 3649, 3650, 3651, 3652, 3653, 3654, 3655, 3656, 3657, 3658, 3659, 3660, 3661, 3662, 3663, 3664, 3665, 3666, 3667, 3668, 3669, 3670, 3671, 3672, 3673, 3674, 3675, 3676, 3677, 3678, 3679, 3680, 3681, 3682, 3683, 3684, 3685, 3686, 3687, 3688, 3689, 3690, 3691, 3692, 3693, 3694, 3695, 3696, 3697, 3698, 3699, 3700, 3701, 3702, 3703, 3704, 3705, 3706, 3707, 3708, 3709, 3710, 3711, 3712, 3713, 3714, 3715, 3716, 3717, 3718, 3719, 3720, 3721, 3722, 3723, 3724, 3725, 3726, 3727, 3728, 3729, 3730, 3731, 3732, 3733, 3734, 3735, 3736, 3737, 3738, 3739, 3740, 3741, 3742, 3743, 3744, 3745, 3746, 3747, 3748, 3749, 3750, 3751, 3752, 3753, 3754, 3755, 3756, 3757, 3758, 3759, 3760, 3761, 3762, 3763, 3764, 3765, 3766, 3767, 3768, 3769, 3770, 3771, 3772, 3773, 3774, 3775, 3776, 3777, 3778, 3779, 3780, 3781, 3782, 3783, 3784, 3785, 3786, 3787, 3788, 3789, 3790, 3791, 3792, 3793, 3794, 3795, 3796, 3797, 3798, 3799, 3800, 3801, 3802, 3803, 3804, 3805, 3806, 3807, 3808, 3809, 3810, 3811, 3812, 3813, 3814, 3815, 3816, 3817, 3818, 3819, 3820, 3821, 3822, 3823, 3824, 3825, 3826, 3827, 3828, 3829, 3830, 3831, 3832, 3833, 3834, 3835, 3836, 3837, 3838, 3839, 3840, 3841, 3842, 3843, 3844, 3845, 3846, 3847, 3848, 3849

POLOŽAJ KRALJA PETRA U MEĐUNARODNIM PREGOVORIMA

Čerčil je rekao o kralju 23. februara 1944. *Kakav je onda položaj kralja Petra i jugo-hrvatske kraljevske vlade u Kuzu? Kralj Petar je kao selamunastogodišnji dječak pobjegao iz palatke kraljevskog namještaka na noćnom ugalenjskom kraljevskom hladom našao zaklon u na ovoj emli. Ne možemo i nikako odvojiti od njega. On je bez sumnje izgubio u očima partizana zbog reze njegove vlade i generalom Mihailovićem i njegovim komandantima. Čudje na ovom otocima privrženi smo principu monarhije i ojetili smo mnoge blagodire ustavne monarhije ali ne namjeravamo nametnuti svoje ideale narodu bilo koje zemlje. Čvrsta Jugoslavija Italija sve će biti savršeno slobodne da odluče koji će oblik vlade uzeti, što se tiče nas, onda kad se volja naroda mogla čuti pod usjetima relativnog mira. U međuvremenu je situacija ponešto komplikovana i nadam se da Doim ima poticrenja u mene da cu, saradjujući s vrlo postovanim prijateljem državnim sekretarom vanjskih poslova, riješiti tu situaciju koliko god se bude moglo, spora zurno i našim ruskim saveznicima i saveznicima i. Sjedinjeni Država i obje te države drago mi je da to mogu reći sada gdje misle maršalu Titu.*

Kad je kralj, nakon bekstva iz zemlje u januaru 1941. god ne stigao u Englesku Forin ohs ga je poslao na studij u Cambridge. Nastao ga je osloboditi uzda kojima ga je držala njegova marka. Uredio je da stekne vojna obuku u RAF-u. Zanimlje je kralju Đorđu VI da ga uzme pod svoje okrilje i da mu daje dobre savjete. Uprkos tome kralj je ostao potpuno uticajem male skupine srpskih četara koj su mali velika moć u jugoslovenskim poslovima. Bio je pod njihovim uticajem dok mu Britanci nisu dopustili da se ozdravi početkom 1944. god ne ali je odmah nakon toga pao pod uticaj svoje grčke punice. Svi koji su ga poznavali pričali su da je nedovoljno zrelo za svoje godine i da se saze sa svakim ko s njim u danom trenutku razgovara. Rendel je u avgustu 1943. god ne napisao kako kraljeva nepaustanost i neodgovornost imaju takve razmjere da to zabrinjava. Elizabeth Barker smatra zagonetkom i msterijem kako je došlo Forin ohsu i Čerčilu kad i moglo pasti na pamet da bi Petar mogao izlaziti nakra s Titom. *Da je kralj kojim slučajem ipak došao u Jugoslaviju, vjerovatno bi ga Tito odmah smotao i zavladao njome*.¹⁸ Forin ohs je vjerovao da će Britanija moći preko kralja uticati na stanje u poslijeratnoj Jugoslaviji. To je bio ključ njegovog rezonovanja. Taj ohs je bio pod uticajem vlastite odlučnosti da čvrsto drži ko rnilo vanjske politike u sukobu s mnogostрукim protiscima SDE vojske i Čerčila. Da ekorecija postojala Forin ohs je da se u poslijeratnoj Jugoslaviji učvrsti britanski uticaj kao pretuteza prijetnji od sovjetske dominacije. Howard je 1. januara 1943. godine zabilježio: *Voditi računa upravo o toj ruskoj opasnosti i ne potaknuti pretjeranom ljubavlju za Mihailovića, zaključiti smo nedavno da i dalje moramo podržavati Mihailovića i jugoslovensku vladu*.¹⁹

¹⁸ Forin ohs sa kćerkom.

Duže od godinu dana, počev od januara 1944. godine, živo su prisutna politička natezanja između Četvrtog Lita o povratku kralja Petra i o Jugoslaviji. Tito je tada dao i izgled političko priznanje kod Saveznika jedinako bude dodelovao sporazumno sa kraljem. Britanski premijer je insistirao da se Tito što prije sastane sa suverenom Trizom i da se kralj vrati u zemlju. Petar i bi svim dolaskom u Jugoslaviju obrazovao vladu u kojoj bi se našli i predstavnici NOP-a, Titovim sporazumno sa kraljem bi bi odstranjen Driza Mihailovic sa javne političke scene u zemlji.

Tito je ta britanski politički kurs shvatio kao pitanje od privrednog strategijskog značaja. Smatrao je da su u pitanju očuvanje plodova narodnog i bod lache borbe. Stoga je u prepisci sa Četvrtim sticao da se mora do kraja ispoštovati odluka AVNOJ-a kojom je zabijen povratak kralja u zemlju tokom rata. *Saradnja sa kraljem na-la bi na negativan idrek u Hrvata, Slovena i u Makedonaca i pokolebalo bi borbeni morat na e, ke* ²⁹⁶ To Josip Broz pise Četvrtu 9. februara 1944. godine. Nema naryku tih va i stavova Randoa Četvrti, sina britanskog premijera. On je bio set britanske vojne misije pri Četvrtom stahu NOP-a i Hrvatske. Četvrti sin e izvjesti vanost vladu svoga oca pisao: *Stima koji n-u Srbi ubitao Karaulofera i e simbol srpske hegemonije i ugujetavanja*. Misljenje Randoa Četvrti, sin e set britanske Vojne misije pri Četvrtom stahu NOP-a i PO-a Makedon: *Povratak kralja Petra izazvao bi pobune i nemire u vani dodela i a e dje, da je zato nemogu* ²⁹⁷

Vodstvo NOP-a podržalo je sovjetski državni vrh. Tito je posredstvom Georg Dimitrova izrazio stav rukovodstva SSSR-a o licu Stalina. Stalo e da planovi Britanske vlade prema Jugoslaviji i povratku kralja Petra u zemlju iz skanu jasni stav sovjetskog rukovodstva. Dimitrova je odgovoril od igraman 9. februara 1944. da sovjetsko rukovodstvo smatra da je g slovenska izbjeg-aka vlada treba *da bude eliminisana uknuca do Driza Mihailovica*. Dimitrov uz to kaže da Nacionalni komitet, ka: *Vlada AVNOJ-a treba da bude pri-nata od strane Engleza i drugih saveznika kao jed na vlada Jugoslavije, pri-cemu kralj treba da se potvni zakoniima AVNOJ-a*. Stalini je o stvu SSSR-a prema (ugoslovenskoj izbjeg-akoj vladi obavjestio Britanskog premijera Četvrti poselnom porukom upućenom 23. marta 1944. godine. ²⁹⁸ Tom porukom se daje podrška sovjetske vlade Titu i vodstvu NOP-a

²⁹⁶ Dokumenti i materijali, str. 87

²⁹⁷ Dokumenti i materijali, str. 204 i 387

²⁹⁸ Dokumenti i materijali, str. 364 i 86

DRAŽA NA KLIZAVICI - DVA RJEŠENJA ZA DRAŽU

Da li iz Mihailovica stoji cijav srpski narod? Ili borba partizana protiv četnika istovremeno i borba protiv srpskog naroda? Premda su Britanci na ta pitanja davali negativne odgovore, ona su ukucavši i kralja bila predmet razgovora između delegacija Tita i Subasice na V. su 18. i 19. avgusta 1944. godine. O tom susretu i razgovorima piše "Biten" delegacije Jugoslovenske zbegličke vlade u Italiji od 21. avgusta 1944.:

"U delegaciji su, uz dr. Ivana Subasica, bili Sava Kosanović i dr. Izidor Čaukar. Konferenciji u sa Titom i predstavnikom AVNOJ-a. U okoliš Subasica na vođu se u Bitenu, postojale su dve tendencije u pogledu rešavanja jugoslovenske krize: jedna od njih je i ta da tim da se traži sporazum između dve zakrčene stranke u zemlji, pa postoje već uspostavljen kontakt sa Titom da se potraži dodir sa Mihailovićem. Ova grupa, u kojoj su glavni predstavnici Hrvati II V S, naročito je pod jakim utjecajem da se iz Draže Mihailovića natjera okupljeni srpski narod, pa bi odobranjem sporazuma, a Dražom bila kompromitovana na stopinju za traženje jedne nove osnove zajedničkog života Srba i Hrvata. Druga grupa terdi da iz Draže Mihailovića ne stoji Srpski narod, da se građanski rat ne može izbjeći, nego da se on može samo skratiti, to obilnijim pomaganjem Litove vojske kako bi mogla u što kraćem vremenu uništiti snage Draže Mihailovića. U toj grupi je naročito nepomirljivi ministar Sava Kosanović, koji ne samo osporava da je srpski narod okupljen oko Draže Mihailovića, nego kvalifikuje Mihailovića i njegov pokret kao napretu u smrtu u i toriji Srpskog naroda. On traži da partizanska ekspedicija na Srbiju pomogne sam redovima koja stoje vadi na raspolaganju kako bi se to pre uništile Mihailovićevе bande.

Na Visu je pobedila na veliku nevolju našeg naroda i na e Čadžbine uništenje Mihailovićevе vojske. Imae je opet mnogo doprinelo privratu i neobuzdanamrenja ministra Kosanovića. Posle dva dana razgovora u kojima je imalo da se prebrodi mnogo teskova, ministar Subasic je pristao da izda u ime kraljevske vlade jednu proklamaciju na narod u kojoj poziva sam narod da se podredi volji i komandi marsala Tita i prei oimma koji odbijaju da to uine.

U toj proklamaciji kraljevska vlada stavila je sebe u otvoren neprijateljski stav prema JVUC, kojoj je na celu DM i na iada načelnik štaba VR. Subasic je ipak odbio da u proklamaciji lično apostrofira i osudi DM, pa je toga propao pokušaj da se izda zajednička deklaracija koju bi potpisao i marsal Tito zajedno sa ministrom predsjednikom Subasicem. Zbog toga će se danas ili sutra umesto jedne zajedničke proklamacije izdati dve: jer će drugu proklamaciju u kojoj se bezobzirno napada DM potpisati sam Tito."

Deset dana nakon sporazuma Tito Subasic kralj Petar II je 19. avgusta izdao ukaz o razrješanju Mihailovića dužnosti načelnika štaba Vrhovne ko-

Četvrta: Mi smo i dalje i posve nepomirljivi neprijatelji komunisti.

Četvrta: Da će i NK zauzeti stari za polje, kog gledašta prema Subasicevoj vladi i da će taj stari biti obrađen srom zemlje – dostojen ministarstva.

Peta: Da naše veze s Kraljem nisu prekinute zbog dolaska Subasice na vlast.

Šesta: Na čemu se sastajemo ima istu i dalje nepromijenjenu.

Vrha pod Subasicevim predsjedništvom stigla je na dnevni red sjednice i NK Kraljevine Jugoslavije (Centralnog nacionalnog komiteta) od 20. do 23. jula 1944. godine "U slobodnim srpskim planinama Jugoslavije razmatrana je stvar ja stvarna obrazloženjem nove jugoslovenske vlade pod predsjedništvom dr. Ivana Subasice. I posle dvestrane diskusije u kojoj su uzeli učešća svi članovi komiteta jednoglasno se konstatuje: "Dr. Ivan Subasice kao mandatar krunice i dočimje kao prvi ministar bez obrazložene vlade nije smatrao za potrebno da stupi u dodir sa predstavnicima narodnog pokreta i ne borbene snage sačinjavaju jugoslovenska vojska kojom komanduje general Draža Mihailović."

Centralni nacionalni komitet izražava nepokolebljivu volju naroda da zajednički sa svim velikim saveznicima nastavi borbu za oslobodenje jugoslovenske teritorije od neprijatelja.

(2) Izražava vernost dinastiji Karađorđevića.

(1) Izražava puno poštovanje generalu Draži Mihailoviću i pozdravlja sve predstavnike srpskih i slovenačkih političkih stranaka u emigraciji zbog odlučnog stava koji su zauzeli prilikom obrazloženja Subasiceve vlade.

(2) Smatra za svoju dužnost da izrazi s obzirom na okolnost pod kojom je obrazložena Subasiceva vlada i na njen sastav da i NK KJ nema poštovanja da i ova vlada dostojno brani i zastupa legitimne interese srpskog i slovenačkog naroda i KJ.

(3) Ogradijuje se potpuno od svih njenih budućih postupaka – zadržava pravo u pogledu mera koje će smatrati da preduzme.

(4) Moli načelnika staba Vrhovne komande da tekst ove rezolucije objavi. Vj. V. Kralj³⁰²

Bao kao da su bili u dosluhu sa Hitlerom u SAID-u, i Draža i Centralni nacionalni komitet su slijedili poruke i savjete svojih poklonika spolja. Odgovorili su u jednom na upit koji je u međuvremenu stigao od bivšeg Donovica čime kakav treba da bude stav jugoslovenskih država u činjeničko govornu kralja Petra i vladu dr. Ivana Subasice. Kakav se stav zauzeli? Svoju ogradu umjesto pred kralja stavili su pred Subasicevu vladu. Nisu je priznali ni u vojnom ni u političkom vidstvu zavojskog pokreta. Nepriznavanje je i za Dražu lično – a prije nego što će biti razakovan od mjestarskog inžinjera

302. Dub. 580. XV knj. 4, str. 523, 11. VI 1944.

303. Jovan Đinović, Veze s Dražom M. sa Srednjeg lista 90-91.

"Mnogo je važnije što je engleski kralj Đorđe VI kao i lazar velikog britanskog carstva kumovao našem kralju na venčanju. Ma to znači da znači da je engleski Kralj htio da posvedoči javno pred celim svetom da će On i njegova vladar i njegova država i njegov narod ostati do kraja verni obavezama koje su preuzeli prema Kralju Petru i da On neće napustiti, nego se u njima stasati da naš Kralj opet sedne na presto ja i sve moćnije i sretnije Jugoslovane nego to je bila ona ranije. Kao to ne bi bilo tako, zar bi ikad engleska vlada dozvolila da se njen vladar veče i nastim, koji nema ni zemlje ni prestola, ni vlasti ni naroda ni prijatelja. Zato ne bi. Zbog toga ovo je jasan i neoborivi dokaz pred celim svetom da Engleska ostaje do kraja a nasom Dinastijom i da u našoj zemlji neće gospodariti ni nekakvi, Maše u terorističke bande sa Titom na čelu, ni prevari ni Ribari, ni ustašijevski šmouake ni o-tala sarena kompanija pa ma s kim se ona sada sastajali dogovarali i pozumerjali, nego će gospodariti samo Kralj Petar sa svojim narodom i svojom nacionalnom vladom. Ovo je neoboriva istina a sve druga samo su trice i kućine.

Zbog svega toga ne treba ni malo da nas zabrinjavu kojekakvi istanici, nastil protiv nika ni njihova dreka ni lična propaganda. Mi namo voj put kao što u početku rekosmo i ni ta nas sa njega ne može da skrene. Pobjeda je naša jer Bog i Pravda su na našoj strani a ne zaboravimo da je Bog našeg pomoćnik i naših prijatelja. Bez njega su ništavni i ljudski računi i sva njihova preduzeća. Imajmo poverenja SAMO U BOGA I KRALJA SVETOGA".

STAVOVI SAVEZNIKA KAO "POLITIČKE SPLETKE", "DIPLOMATSKI MANEVRI I MARIFETLUCI" I "TRENUTNE DOSKOČICE"

Kao prve formiranje ujedinjenja dviju vlada – one u emigraciji – Titove a Jugoslaviji – četnički pokret i njegova propaganda ni su priznavale ni jednu ni drugu. Prvu su proglasili "činom vladom gospodina Četnika" koja je na vlast protiv volje kralja i naroda pa i njene odluke nisu vazeće ni za ni narha ni za narod u otadžbini. Naše jugoslovenska ni kraljevska "već zakrpa na rusko-engleskom savezu". Uzdali su se u kralja i vojsku u nepostojeci način nam blok "svih srpskih, hrvatskih i slovenačkih političara" u inostranstvu. Među protivnicima u inostranstvu uz Tita je i Čerčil.

Nijma kao da nije jasno da su četnici odbaceni od britanske vlade kao moćnog zastupnika i pomagača. Tom svom zastupniku su imali diti zahvate kako za svoj položaj u zemlji tako i za imie antifašističkog borca koje su duge bez pokrića nosili u savezničkim zemljama.³⁰⁴

304. Edvard Redžić, *Bosna i Hercegovina u II svjetskom ratu*.

Stoga valja i preporučiti *„mimo gledati u budućnost“* i strahiti kada im i na čelu svake organizacije. Oni su se sve odgovoriti i pisati. Miranbović i vodstvo su se aludirali u bez zgednj nađu da ce se „ispisati u hile-rovski savez“. Rucana su da ce u njegovom raspadu navi sve i spis.

Ta je nađu pohranivala i njihova propaganda. U tome ce ona strajavati sve dok su ostaci četnickih jedinica razbijenih u male grupe nastajali borbu na izdisa u. Voci li su je uz pomoć ja aka u bosanskim i hercegovačkim planinama, ubijali predstavnike organa i voć organ zovane vlasti da bi na kraju bili prihvatiti i osude u ta akvadru. Na čelu četnicka propaganda nije umak u Zastavama na nacionalističkoj političkoj i teologiji četništva – ve koprskom projekat presla e a straje prijetnje legitimist. U zvanj vse u je imali uslova za dijeljenje. Transparentne e biva u i u ček u inostranim zemljama nakon završetka Drugog svjetskog rata.

U njemu se može vidjeti težak položaj četništva kojem je prijetio nestanak. Propagandni aparat od Centralnog nacionalnog komiteta kao vrh i i instruk- tivnog ishodišta te djelatnost u četničkom pokretu do povjerenika i referenata u stabovima, komandama, četničkim područjima, sve više je gubio tlo pod nogama. Bezdan je postajao sve dubin kako se blizu kraj rata i u nemu sve u jednom kraljevskih i političkih ambicija snaga ravnogorskog pokreta i njegove ideologije. Njihov proizvod u iluzina e sve dublje i oskudn u beznađe neminovnog poraza. Psebnosti koje su zezali u hilerovske kalitije nazi- etna Britanici i Amerikanci stajda se osmaniziraju od Miranbović i ravnogorskog pokreta e da otvoreno podržavaju NOB i maršala Tita. Beznađe česta prozeto par keni i idasrvoim snajda za re iluost, sve više se skazuje u pisanim oblicima propagande – sistemu njenog osmenog prenosu na

Sporazum I to Subasic je izazvao prava pometnju među nama. Ango- merikanci su ta sporazum obježi bacanjem letaka iz aviona. Na ecima su portreti predsjednika kraljevske vlade dr. Ivana Subasica i maršala Tita. Prom- jeli su se glasovi da su taj letak izdale četničke vlasti. Te letke i vjesti ke je su h pritiue izazvale su pruripitno reagovanje. Izvršeno e *„Na potražaju (jula 1944 kako je upisano, sa potpisom „Obilaznog četničkog Nacionalnog prosvetnog od- bora“ i parčeta „Svjetom u Boga i Kralja. Onaj hini. Napit i e e opocen karaktističan dopis – „im nacionalnim povjerenicima iunar i četni obila ti“*

Svim nacionalnim povjerenicima skrenuto je pažnja *„da pre obilazjenje pročitaju obilazno i nezastatno preom pritakom i po mogućst u tim pre- stam povjerenica pred strojem, a narodu i omladini na oboru“*. Taj dopis sa nacionalni povjerenici nazvan letkom. On je u stvari odgovor na zahtjeve s terena upu- cene u vezi sa letcima koji su uneli zabuna – pometu u a narod“. Hino je zatražen od nad četnih vrhish organa četničke vlasti da „sa naše strane zdaju jedan letak koji bi narodu objasnio ce i stvar i amirlogi“. Svim sadržajnog po- pjeretnog dopisa – letka aktivni uzroke nemara

"Zbunjeni i pometniji" je nastala "poveljom bacanja letaka od strane Angloamerikanaca" u kojima se donosi slika predsjednika Kraljevske vlade u Kairu Dr Ivana Subašića i vođe komunističkog pokreta na Balkanu i Vrhovnog komandanta narodno-ubilačke vojske, bratara Josipa Broza Tita i u kojima se govori o nekakvom "sporazumu" koji je tobože postignut između ova dva predstavnika

Viši organi četničke vlasti "ne mogu izdati takav letak" i to "iz razumljivih razloga, koje će svak razumjeti bez sadanje delikatne situacije u kojoj se nalazimo, ali naši poverljivi mogu i dužni su da saznaju narod na zbor i da mu objasne

da je propaganda obavestila, ne lužbe angloamerikanike i komunističko partizanske u našoj zemlji, apsolutnu lažna i tendenciozna, pa prema tome mi ne možemo i ne smemo da verujemo svemu onome onako, kako nam i što nam oni prikazuju, naročito u navedenom slučaju, gde je i sama ličnost Tita lažna i izmišljena – jer prema drugim verodostojnijim likovima koje imamo. Isto mi je ni daleko onakav, kako su ga naslikali Angloamerikanici. Iz toga daje se zaključiti da on nije ni bio sa Dr Subašićem i da je i taj sporazum izmišljen kao i slika

b) Ako pretpostavimo da su se oni čak i sastali, pa i neki sporazum potpisali, to nas ipak ne sme ni malo da zbunjuje pre svega zbog toga što se to sve radi po naređenju engleskih vlasti i to su samo diplomatske majstorije trikovitih formi i doskoka, a smisao je posle oslobođenja sasvim drukčiji izgledati, pa prema tome to nije ni obavezno za nas.

Mi znamo svoj put i tim putem mi moramo nepokolebljivo da produžimo bez obzira na bilo kakve političke i diplomatske maneuvre, spletke i planove angloameričkih i sovjetskih vlastodržaca, a treba da znamo i to da mi u svojoj zemlji imamo vladu nacionalnu od najboljih najposrenijih i najsposobnijih ljudi koji će preuzeti državne i narodne poslove istog dana kad se Kralj vrati u Otadžbinu. Sve druge vlade prestace da postoje, a tada i sami Angloamerikanici promeniće svoje držanje prema nama i prilagoditi se našim narodnim potrebama i interesima. To naš narod treba da zna i veruje i neka ga zato nista ne zbunjuje i ne uznemiruje.

Nije važno, dakle, to se Tito sastao sa Subašićem ako se uopšte sastao. Mnogo je važnije što se naš mladi Kralj Petar II sastao sa Vilsonom, glavnim komandantom savezničke vojske na Balkanu, a potom sa Ruzveltom, predsednikom Sjedinjenih Američkih Država i nedavno sa engleskim kraljem Đorđem VI i vodećim engleskim političarima i državnicima, kao to su Churchill i drugi kojima niti se sastao, niti se ikada sastali bratanski pustolov i robitar Josip Broz Tito

Nije prvi put da ta propaganda, određene poteze stavove i gledanja savezničkih zemalja suprotno gledanjima vođstva ravnoćnogorskog pokreta proglašava trenutnim "marifetlučama", "trikovima", "formama", "spietkama" i "doskocima" političkim i diplomatskim manevrima Britanaca i Amerikanaca. To oni čine iz različitih razloga, nekad "da se Sovjeti ne dohvate", katkad slučajem neobičnih okolnosti koje su izazvali njihove vođe itd. Uvek je to pravi i ispravan način da su "oni uz nas i našu stvar", da oni neće dopustiti da a Jugoslavi i

TITO ŠUBAŠIĆ U USTAŠKOM TISKU

Čerči 18. VI 1944 obavještava predsjednika Ruzveita da su se Tito i Šubasić složili o zajedničkom komunističkom koji će Tanjug objaviti poslije podne 18. una. Bio bih zahvalan da to dobije u mjesnoj štampi izričitoj publicitet i toplu dobrodošlicu.

Telegrafska agencija "Nova Jugoslavija" je dobila ovlaštenje da objavi sljedeću izjavu: "Od 14. lipnja do 17. lipnja vodili su se razgovori na oslobođenom teritoriju Jugoslavije između predsjednika Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije maršala Josipa Broza Tita i ministra predsjednika jugoslavenske kraljevske vlade dr. Subašića. U tim diskusijama je sudjelovalo nekoliko članova Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije i Prezidij Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije. Pregovori su vođeni obostrano u duhu zajedničkog napora za javanje olibodilačke borbe naroda Jugoslavije i sljem postizanja najvišeg jedinstva narodnih snaga. U mnogim pitanjima postignut je porazum i zajednička aglasnost. To će bez sumnje pomoći da još više ujačaju nazi odnosi sa Saveznimima i pomoći narodima Jugoslavije da što prije oslobode svoju zemlju."

Četnici i njihove komande su skrivane ovakvim razvijenim i zaokretom političke situacije i unutar zemlje i na međunarodnom planu. Nista manje nisu bili zatečeni Njemcima i ustaškom vlasti u NDH. Oni su iskazivali beskriiveno zadovolstvo što je četnički pokret eliminisan kao faktor od međunarodnog značaja. To pokazuje i sporazum kojim je i četnici i njemacka i ustaška prijeduga razgovarala na sporazumu Tita i Subašića. Prvi prilog o tome u sarajevskom ustaškom dnevniku "Nova List" pojavio se mjesec i po nakon sporazuma. 3. avgusta 1944. godine taj tekst je nosio naslov "Put Mihailovića". Preuzet je iz ustaške revije "Spremnost" a to nije bio prilog iz ove revije je "Spremnost" kao misao i volja ustaške Hrvatske je namje prevela i premjele a zatim "Glanz und Ende eines Bandenfuhrers" iz organa njemackog ministarstva propagande nedjeljnika "Das Reich".

"Stvaranje nove jugoslavenske emigrantske vlade u Londonu ne znači samo po sebi događaj s kojim bi se bilo vrijedno pozabaviti ali ono prikazuje dugu porijeklost uspona Tita i njegovih partizana i put Draže Mihailovića kao i opadanje anglosaskog utjecaja i Četnici nikada nisu predstavljali neku organiziranu vojsku nego su se sastojali od mnogobrojnih mjestnih poglavica sa velikim ili manjim brojem pristasa koji su se često puta međusobno mrzili i zedamili, a mnogi su od njih uprkos utrojetim političkim gledistima bili osobni neprijatelji generala Mihailovića. Oni su ljudi paktirali ne samo s Italijanima nego su mnogi od njih imali veze i organizacijama u Srbiji dok Nedelj u prosincu 1942. nije raspustio kompromitirana udruženja. Mnogi četnici zamjenjivali su Karadordenićevu orlu s crvenom zvijezdom, što više četnici su vođe zahtijevali ugovore čak i s hrvatskim vlastima, ali ih se naravno nisu držali. Od utjecaja su bile i pripadnje organizacije, ukratko zbrka odnosa neprija

teljstva i i sportskuma, čini se da je ovaj svetla, koji istinski promatrači ne može lako pregledati. Ona je bila u pozadini i čak i temeljni politički smjer napada njegov četničkog vođe, naime, uspostavljanje Jugoslavije kao velikosrpske države.¹⁰⁹

ČIŠĆENJE DIPLOMATSKOG APARATA KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

Pregovorima i sporazumom NKOJ i s jedne i umjerenije kraljevske vlade Dr. Ivana Subasica s druge strane, Mihailović se prestao da bude aktivan čini-lac za situaciju na jugoslovenskim prostorima. Potpisanjem V. mirovnog sporazuma s Titom, Šćerbić je priznao odluke Drugog zasedanja AVNOJ-a. Subasiceva vlada preuze je obavezu da čisti diplomatski aparat kraljevine Jugoslavije od protivnika NOB-a te da pruži pomoćtoj borbi.¹¹⁰

Time je naglo opetereo osipanje poslanstava emigrantske vlade u Londonu. Javna gasila NKOJ-a su to iskoristila kao snažan adut gubitka međunarodne političke osnove i podrške četničkom pokretu. Mihailović u zemlji i ta gasila su donosila poimenično ko se sve u nastojanju od tih poslanstava distancirati od izbjegličke vlade i od poistike crnogorskog pokreta. Zato su u partijskim početnicima između partizanskih i četničkih glasila razjasniti u vidu letaka, mnogosporenja u vezi sa predstavljajući a nastojanju oslobodilačke borbe koja je vođena u zemlji u teku Drugog svjetskog rata.

Iz Dražinog staba je 18. VII 1944. godine javljeno komandama "Naš am-basador u Vašingtonu i naš vojni izaslanik Živojin Knežević sa osobnom ambasadoru isporučili su na konferenciji američkih novinara da ne priznaju Subasiceva vlada i da će stavljaju na raspoložjenje V. K. Velikom komand. Jugoslovenske vojske u otadžbini i V. K. od kojih očekuju izvršiti za dalji rad".

¹⁰⁹ "Vojni list", 3. VIII 1944. Sarajevo.

¹¹⁰ "Vojni list", 18. VII 1944. Sarajevo. 18. VII 1944. Sarajevo. "Vojni list", 18. VII 1944.

¹¹¹ XIV letak, 4. okt. 1944. 18. VII 44.

ČETNIČKA KOLABORACIJA U AMERIČKOJ OPTICI

**Četnička propaganda na tlu Sjedinjenih američ-
kih država /1941 - 1945/**

Knjiga treća

SADRŽAJ

Uvodni dio:

PRVI ZNACI ZAČETKA I RAZMAHA ČETNIČKE PROPAGANDE U SJEDINJENIM AMERIČKIM DRŽAVAMA

- 403 u ... SAD četnička propaganda
- 404 u ... Bještvo diže od Beograda do Londona i Vašingtona
- 407 u ... Kako je počeo u Americi

Prvi dio:

DVIJE PROPAGANDNE LINIJE U AMERICI VAŠINGTONSKA I NJUJORSKA

- 411 u ... Ministarske dinbe i sukobi u ugoslovenskom sejenstvu
Ambasador iz Vašingtona navaga jednu, a njujorski centar forsira drugu
propagandnu liniju
- 412 u ... Raske između centra u Njujorku i ambasade u Vašingtonu
- 414 u ... Politički rascjep i grupisanje među sejenicima
- 414 u ... Produbljivanje unutrašnjeg razdora između Srba i Hrvata
- 415 u ... Akcija pete kolone
- 416 u ... Namjeran gaf službene propagande unijes o ugoslavije i Srbiju a umjesto
Jugoslavena i Srba
- 416 u ... Vladina politika puva u spletkama

Drugi dio:

DRAŽA MIHAILOVIĆ I NJEGOVI ČETNICI OSVAJAJU SIMPATIJE AMERIČKE JAVNOSTI

- 417 u ... Prve vjesti o usraškim pokoljima i o pojavu Draže na jugoslovenskim ratovima
- 421 u ... Kraljeva i Dražina poruka američkoj javnosti
- 423 u ... Kako je uspijela jedna direktna Dražina veza sa kraljevskom ambasadom u
Vašingtonu
- 425 u ... Američki miti o Draži
- 427 u ... Ohmanjivanje američkih pokrovitelja
- 428 u ... Mihailovićeve "trijumfi" nisu istiniti
- 429 u ... Kampanja protiv Mihailovića i ravnogorskog pokreta
- 430 u ... Kontraakcija za Dražinu rehabilitaciju

Treći dio:

SLUČAJ LISTA "AMERIKANSKI SRBOBRAN"

- 432 u ... "Amerikanski Srbobran" umana je ratni napor Amerike
- 436 u ... Episkop Dionisije i "Srbobranova" propaganda
- 437 u ... Međusobna konfrontacija sejeničkih grupa i njihovih listova
- 440 u ... Raspitivanje mužnje prema nesrpskim narodima

- 7 Politčke polemike među poslovaškim sepetima
443 Jovan Dučić i "Amerikanski Šebobran"
445 Kampanja Fotić-Dučić na stranicama "Šebobrana"

Četvrti dio:

POTKUPLJIVANJE POJEDINIH LISTOVA I RADIOSTANICA

- 451 Finansiranje četničke propagande u inostranstvu
452 Izdajnički vlasti protiv četničkih vođaške smjerenje aktivnosti
453 Propagandno-vojvodaštvo i pravica četničkih granitske
454 I sveštenici na honorarima dispozicionog fronta
455 Vrhovstvo i četnički politički i vojni politički i vojni

Peti dio:

KRALJ BEZ KORMILA - KRALJEVSKA IZBJEGLIČKA VLADA BEZ UGLJEDA

- 459 Porazna i obeshrabrujuća saznanja
461 Četnički prestiž i kraljeva posjeta Americi
462 "Liberatori" i jugoslovenski avijatičari
463 Propagandne manipulacije sa američkim pilotima

Šesti dio:

POLITIČKO ANGAŽOVANJE SRPSKE PRAVOSLAVNE CRKVE U AMERICI

- 464 Prva kuga i usmjereno merendandum pićen generalu Dankelmanu
465 Rasloženost i strah od vlasti i vlasti i vlasti
466 Kampanja protiv vlasti i vlasti i vlasti i vlasti
467 Mreže i srpske crkve u Americi i vlasti i vlasti
468 Crkveno političko premetanje i vlasti i vlasti
469 Vrhovstvo i vlasti i vlasti i vlasti i vlasti
470 Smrt kralja Petra i vlasti i vlasti i vlasti i vlasti
471 I na samom kraju napušten i sam

Sedmi dio:

POLITIČKE POLEMIKE SAVI KOSANOVIĆA U AMERICI

- 472 Izdajnički grada i vlasti i vlasti i vlasti i vlasti
473 Oboj i vlasti i vlasti i vlasti i vlasti
474 Miloje Sokić i njujorški San
475 Pismo Antoni Idnu
476 Američki odjek vlasti i vlasti i vlasti i vlasti
477 Gebelova propaganda podržava Rat Mićel
478 Izdan i vlasti i vlasti i vlasti i vlasti
479 Argumenat i vlasti i vlasti i vlasti i vlasti

- 494 Slobodan ignoriše Terlu
 495 Slobodna reč i patriotska smrt dr Nikole Mirkovića
 496 Četnici i ustaše: Hitler je bio pogubljen u satni zavrt
 497 Pozvao se na BBC i pogriješio
 498 Razorna propaganda protivna usjećanju ljudi

Osmi dio:

AMERIČKE VOJNE MISIJE U ŠTABU DRAŽE MIHAILOVIĆA

- 503 Propagandna ofanziva Todorovića i Mensfelda
 " Zagrebtka zavrta jugo-rat-vr
 " Kome je naklon čija i propagandna?
 509 Manipulacije sa Mek Daulom
 " Draža i Titu: Odgovor u politički Savezni ka isao je u prilog Titu
 514 Još jedna iluzija: Saveznici

Deveti dio:

PRODOR ISTINE SA JUGO-RATIŠTA I POJAVA IMENA "PARTIZANI" U AMERIČKOJ ŠTAMPI

- 5 Promjena stava u američkoj štampi: nakon jena si partizana
 519 Partizani stavili Mihailovića u zasjenak
 522 Adamčev doprinos prodoru istine
 523 Četnička kolaboracija u američkoj optici
 525 Nagovjesta i promjena u američke politike prema Draži i četnicima
 526 Glas o partizanima se pronosi Amerikom

Deseti dio:

POLEMIČKA SUDARANJA O NAPADIMA NA PARTIZANE I ZAŠTITA MIHAILOVIĆA I ČETNIKA

- 527 Prva reakcija na formiranje AVNOJ-a u BiH u 1942
 " Prvi AVNOJ u New Yorku: Skupština Jugoslavena
 531 Četnički kongres u selu Ba i američka javnost
 534 Tinova poslanica Amerikancima

Jedanaesti dio:

DJELATNOST SRPSKE NARODNE ODbrane I JUGOSLOVENSKE KRALJEVSKE DIPLOMATIJE U SJEDINJENIM AMERIČKIM DRŽAVAMA

- 535 Lažno prikazivanje srpskog raspoloženja u Americi
 536 Napadi na Savu Kosanovića

- 540 Polazak u Ameriku i put u četnika – Dugotrajna vojska
- 541 Smjena u kraljevskoj diplomatiji
- 542 Bura u čaši vode
- 543 Polemika sa uvodnikom Vashington Posta

Umjesto pogovora:

- 544 Kraljica i kralj – istarska etnologija i kralj – Dugotrajna vojska – Dugotrajna vojska – Dugotrajna vojska

Uvodni dio

**PRVI ZNACI ZAČETKA I RAZMAHA
ČETNIČKE PROPAGANDE U
SJEDINJENIM AMERIČKIM DRŽAVAMA**

SAD I ČETNIČKA PROPAGANDA

Od prvog dana života emigranta – još uvek u ratnog i egličkog vremena – počinje organizovane propagandne aktivnosti u Velikoj Britaniji. Pored toga što je imena je imena i uspostavlja tuđe vlasti u Sjedinjenim Američkim Državama. To nisu imena ni preporke koje su bez prestanka tražile među njenim ministrima bez obzira ko se nalazio na jednom mjestu emigrantskog kabineta Vlade. U jesen 1941. godine upućivao Ivana Šubasice sa još nekoliko ministara u SAD. Njihov osnovni zadatak je bio da zdejstvu u namaknosc američke vlade za stvar Jugoslavije. Za Šubasiceva grupa trebalo je da za jugoslovensku stvar predobije i podršku raznih iseljeničkih grupa kakve u Americi takozvani Kanadi. Ivan Šubasic, Stivo Kosanovic – drag iz grupe stoji u poslata. Američki pristupili su azape u poslijetine de i srpske federativne Jugoslavije. Čim su stigli na američko tlo, međutim uočili su da se u tamošnjem javnomstvu iz jugoslovenske imbijske odmetnog celunika bezvremena i veći i veći eriva propaganda velikosrpske provenijencije. To im je – septembra 1942. godine podignut i rang jugoslovenskog i srpskog. Uzivao je za svoju podršku ne samo u znatnom srpskom dijelu zbogličkog kabineta nego u stvarno i u njemu i kad američke vlade. Stoga se sa im se sve više ispoljavala i virila agresivna velikosrpska provetnoka – u isto vrijeme antihrvatska politika. Naspram velikosrpske javljala se sve otaizynije i potvrđenje i proustaska kako protiv velikodržavnih ispracija ustaskog pokreta tako su Šubasic i ostali iz grupe upućeni u Ameriku na sedet i vremena provodili u odbrani jugoslovenske državne ideje i protiv velikosrpsstva – njegovog velikodržavlja. To se može vidjeti i iz Šubasicevog govora pred američkim *Jugoslavija u svijetu*. On je u jugoslovenskom San Francisco pred grupom Amerikana jugoslovenskog porijekla 29. novembra 1942. godine.

U ambasadi u Vasingtonu u januaru 1942. godine otvoren je jugoslovenski informativni centar u New Yorku (New Yorku). Ista stvar se od izvoje grčke vlade i njene ambasade u Britaniji i skrosten za postavljanje centarke propagande u Americi. U američki centar je preseljen i istomativni uslužni jugoslovenske ambasade u Vasingtonu. Za rukovodilaca Centra postavio je srpski političar i ministar bez portfelja Bogoljub Jevtic. Centar je ostru i vise samostalnih odjeljenja. Uredom za obnovu rukovodac je Sava Kosanovic koji je kao ministar bez portfelja usmeravao de i vanje među srpskim iseljenicima na celu Sjevernog odjeljenja stao je Franc Snaj – također ministar bez portfelja – uredom za djelovanje među hrvatskim iseljenicima i rukovodac je dr. Ivan Šubasic. Prva izdavanja za štampu u Vasingtonu Bogoljub Radic vodi i je Odjeljenje za štampu pri tom centru.

911 Dr. Ivan Šubalić, *Yugoslavia and the World*, Yugoslavia, Redgefeld, Conn. sv. II, 1944. Str. 5-8. Za to bi dr. I. Šubalić, *Yugoslavia and the World*, Redgefeld, Conn. sv. II, 1944. Str. 5-8. Za to bi dr. I. Šubalić, *Yugoslavia and the World*, Redgefeld, Conn. sv. II, 1944. Str. 5-8.

BJEKSTVO DUGO OD BEOGRADA DO LONDONA I VAŠINGTONA

Posljednja aprilska sjednica kraljevske vlade kod Sarajeva – Kako je kapitulacija objašnjena hrvatskom izdajom – Umjesto u borbu generali prebjegle avijatičare šalju na odmor u Kanadu – Od Atine preko Kaira i Jerusalima do Londona – Vladina misija u Americi i Konstantin Fotić sa Amerikancima Srbobranom – Za Vladu spasonosna Dražina pojava u zemlji – Kad su Srbobran i Pavelićeva Hrvatska država financirani iz Jugoslovenskog poslanstva u Vašingtonu

Vise kao upozorenje ili protest – i mnogi manje posuđeni – emocijama ili interesima, Sava N. Kosanović je ispričao svoja svjedočenja posljednje aprilske sjednice kraljevske vlade u neposrednoj blizini Sarajeva, prije ponicnog bještva iz zemlje pred nastupajućom njemačkom i talijanskom okupacijom Kraljevine Jugoslavije.

Stavovita i izmiješanje mnogih stvari dogodila su veći sa jugoslovenskom vladom i izgnanstvom nakon što ona Kraljevine Jugoslavije napušta svoje propagande i Americi olakšavaju mnoge tegete i pisma Sava N. Kosanovića. Ponajviše kao upozorenje ili protest. Mnogo manje ba je pobuđen ličnim interesom. Njegove pisane poruke su i politički stavovi. On je od prevrata izvršenog 27. marta 1941. godine kada je poništeno pristajanje Jugoslavije Trojnom paktu, zauzimao položaj ministarstva snabdjevanja u vladi kojom su dominirali generali. Dusan Simović i Begovablika – s tim svojstvom je bio svjedok posljednje vladine sjednice u zemlji 13. aprila 1941. godine u manastiru cislitih sestara kod Sarajeva. Loga Janac Simović ne pitaju vladu narediti generalu Kvaterniku da potpiše kapitulaciju. O tome više neposredno poslije svršetka rata Kosanović je objavio brošuru *Šta se moglo doći iz emigracije* (Beograd 1945). Ministri su bježili glavom bez obzira, kralj se u avionu 5. aprila 1941. krenuo u prvo slanje u Avion Fime, su 7. aprila u posljednji čas spriječili Simovićevo izjaviti štampa da je hrvatska vođina krivi za slom jugoslovenske države. Takvom izjavi se usprotivio više ministara, među njima i Kosanović. Oni su smatrali da su mnogo dublji uzroci državnog poraza pred nadletom nacističke Njemačke i fašističke Italije. Rekli su da je Skopje pao prije Zagreba i da krivci za vojni slom pokušavaju da odgovornost prebace na drugog.

Uve prije dolaska Pivčica na vlasti formiranja NDH i strahota koje su počinile stasale u Americi i Konstantin Fotić već puto da kapitulaciju objašnjava hrvatskom izdajom, počinjenom ratarska zlodjela kao Srbobran zlostavljanje deonim svih Hrvata hrvatskog naroda. Fime je zametnuta samita i mogućnost restauracije Jugoslavije i privislosti brigada koje kakvoce režim u državi bitan nakon što. Kod li se samita i zlostavljanje države uskočena koji su predstavili Jugoslavije. A to se se govori i rasprava među jugoslovenskim izseljenicima.

Né treba zanemarivati ni istosmerni pretpostavak – sepskih ministarstva i vojvoda u okupiranoj zemlji – da će se oni po završetku rata vratiti natrag i uspostaviti svoj režim. Ta misao je od početka bila svjesna ne samo među jednim brojem članova Kraljevske vojske nego – kod generala Mihaela Nedelca i Drazę Mihailovica. Na tome je izvela razliku u gledanju na ulogu jugoslavenske vojske koja je pred naletom okupatora izbegla na Bliski Istok. Tamo se skupilo oko 300 avijatara. Jedni su smatrali da oni kao piloti treba da nastave borbu, a drugi su bili odlučni protiv toga. U logoru jugoslovenskih avijatara u Ammanu i Irinu, odmah pored avijatare su stigli Krašević, Stanić i Šabljinski. Razgovor je sproveden. Stanić je rekao vojnicima: „*Vremeno kada dajete dozvolu da vam puk i cela brigada Vam bude uzana k lordovima ste ostali mrtvi. Vi trebate da budete u Kanutu da vam odmorite pa da vi gradite novu vladu u koju će biti samo ja i mi i naša vojska. Potom drugom licem da treba odmah da se bori. I tako mogla biti jedna jedina i kad bi li bilo samo ja i jedna od dobrovoljaca. Molim go podići Kanuta i da sam braću i vojnike*

Kosanović to ne očekivao, ali je rekao da se svi zgubit moraju kapital ako se prestane o nama govoriti kao breme. Vi ste profesionalni vojnici, vaša je dužnost borba, a ja sam spreman da sa prvom izjnom koj bude išao i kakav protiv neprijatelja podignem vatra. Dobro je biti u spitz. Vraga se idući juri, a za borbu. Nije va spreman da propusti su generala.

Iz Anne je vladar, predavača u književnosti u manastiru *Isidura* koji je zaslužio Obitelj i drugu veliku pustoš u svom i ličnom imetku. Misli je da Ameriku može dovesti dr. Ivan Subasić, Božo Marković, Siniša Vistić i Kasimovska kao zvanični predstavnik Jugoslavije u Americi. Konstatirajući da je došlo sve do odgod i razak te grupe u Americu. Prema kasnijim izjavama Kasimovića, Fotić je nastojao da uvesti američke vlasti kako je Miran Nedić patrijarh i lenost s kojim treba raditi na Balkanu. Sretnijem uspeš protiv Hrvata kao glavnih krivaca za srpski Jugoslavije i ruske zločine direktno je jugoslovensku emigraciju i srpsku miržnu među Jugoslovenima u to zemlju. U toj pravcu i usvajanje i list *Amerikaniki Srbin* koji je izlazio u Pittsburgh. Urednik je imao svoje lične koje je plaćao iz džepa i zadržavao ličnu kontrolu na svim svojim Obiteljima je u Americi boravio. Ili je Džoni komandant iz Maline kao amvisitor u belokomunizmu. Zbog je i u toj zemlji kod Obitelji. Ne fotićev političko lično iz Džonića je i riva i ovi listovi koji drže svoje najvećim delom na prvu stranu svetovnog i svog vlastitog i svog državljanstva i prava.

Srbobran je Kasimovu priredio sadržaj čovek iz Pitsburga. Urednik lista se u maju 1944. pismeno požalio predsedniku vlade generalu Simonu kako bi se putem američkog Ministarstva spoljnih poslova u Vasingtenu sprečio ulazak u Srbiju. On dođe u Ameriku. Ali se srpskim se premijer Kasimov čitao američko ministarstvo spoljnih poslova od izbegličke vlade preporučiti. (Dr. Srbobran) kreće

1. S. B. 1111. *She is younger sister of mine* (fr. str. 6). Pergam. 1795.

st uticao je Fotić. Predao je listu na publikovanje primjerak memoranduma vikarnog episkopa Vukerijana nemackom komandantu Srbi i generalu Dankehmantu o masakrima Srba u Hrvatskoj. Taj memorandum je sasavljen sa znanjem Milana Nedica koji je obezbjeđio propisnu putnicu dr. Milosu Sekulicu u Carigrad. Tamo je taj memorandum na prije dospio do dr. Japjanjina, a zatim i jugoslovenske vlade u Londonu. U Americu iz Londona donio ga je Ivan Subotić i predao Fotiću, a ova *di kretno* redakci i *Srbobrana*.

Taj memorandum se odjen u e kao jedan od najuspješnijih akata Gebelsove propagande koji je na taj način ubuze a po tiku emigrati u. Osnovna poruka tog dokumenta je razbijanje ideje jugoslovenstva i negiranje Jugoslavije. Njegova upotreba u Americi ispravno bila e srpsko-jugoslovenske i anosenje straha med i srpskim članovima vlade u Londonu. Tom akcijom na kojoj su ujedineni svi protivnici jugoslovenske ideje rehabilitovana e Milan Nedić kojem je prikazana uloga bratstva i srpstva. Na Veljoduan 1943. godine Srpska Narodna odbrana u Čikagu donijela je rezoluciju kojom apeluje na Vasington da povuce priznanje Jugoslavije kao *Verajskog jalsjkata* jer je ona samo u interesu Nijemaca i Hrvata. Činjeno je to u ime Draže Mihailovica i uz pokroviteljstvo raznih jugoslovenskih faktora.

Ova planski vodena akcija predstavnikla vlade vecine d plomatskog osobu i uz ustiske zlovine i Nedicevu kvsljnsku ulogu para sana je pojavom Draže Mihailovica u zemlji. Njegova uloga je protunacena kao borba za Jugoslaviju da su svi narodi Jugoslavije. Jednokrat jugoslovenska emigracija u Americi je krajem 1941. i početkom 1942. bez obzira na politicku usmjerenost složno je prihvatila potrebu pomoći i podrške Mihailovcu. Tada je i Fotić placao iz poslanstva aktivnog člana redakci e Pavelceve *Hrvatske države* u Pittsburghu. Zbaka sve dok ga američke vlasti nisu zarvile.

Što je više šire prodirala istina o NOB-u i Titu protiv fašistickog porobljvaca zemlje Fotić je pojačavao organizaciju propagande a prilog Mihailovica. U tome je uživao punu podršku iznjegovke vlade, posebno predsjednika Stojimovica. Slobodana Jovanovica je ministara Nijemaca i Milana Givulovica. Na Fotićevu poziciju nije imala uticaja smjena generala Dusa i Stojimovica koga je na ce u vlade zamijenio Slobodan Jovanović, pogotovo kada e položaj vojnog ministra prezice Mihailovca. U septembru 1942. godine priđ predsjednikovan em Slobodana Jovanovica, Fotić je dobio rang ambasadora premda se tome postav e nja protivila vecina članova kabineta. Taj njegov položaj je uvrstavan za kratkotrajno vrijeme Trifunovcove vlade od juna do avgusta 1943. te u Puricevom kabinetu koji e uspostavljen u avgustu 1943.

KAKO JE POČELO U AMERICI

Za Dražu i protiv Draže – za Srbiju a protiv Jugoslavije

Ministru za informisanje u Londonskoj vladi Veaceslav Wilderu prispjelo je reagovanje Save Kosanovica na Wilderov govor preko BBC-ja. Iz Njujorka je Kosanović kablgramom zamolio Wildera da bude oprezniji kad drži govore poput onoga od 13. avgusta 1942. godine. Porucio mu je da kao ministar za informisanje nisi jako dobro informisan. Wilder je promijenio odgovor i iz Londona. Rekao je da je iznenađen Kosanovićeveim telegramom. "Moj govor dobro promišljen pisan u duhu naše obične politike linije usnovane na dobrim direktnim izveštajima. Molim biti obazriviji u buduću."

Slučajno prispio je Kosanovićeva intervencija ministru Dvora Raduju Knezeviću 28. avgusta 1942. godine. Kosanović ga obavještava da se američkim ski ratni fotoreporter od King ficer Sindikata Robert Brayant nalazi u Karu. "Poduzele spremno da ga pošalje Draži Mihailoviču za fotografiranje bez ikakve obaveze. Brayant akreditovan u War Departmentu i Američka vojska traži da ide u Čang King ako ne bi bio upotrebljen u Jugoslaviji. Za propagandu fotografije i kino najefektivnije." Kosanović je zamolio i taj odgovor bude usmjeravan da se taj fotoreporter ubaci u zemlju.

Prethodni Krajević borivka u Americi namješta Kosanović je razgovarao sa Kneževićem o propagandi. Tada je rečeno da bi se moglo izvesti obavještinje pouzdanog fotografa u zemlju. Umesto Kneževića odgovorio je premijer Ivanović 6. oktobra 1942. godine. U telegramu je rekao da ministar Dvora ne zna ništa o tome. Dodetao je da se "Englezi ljute i protestuju zašto se vode razgovori preko novinara". Savjetovao je da Kosanović ubuduće odbija razgovore ma bilo s kim u vezi sa generalom Mihailovićem. Ivanović je kao predsjednik vlade, zastupnik ministra vojske, mornarice, vazduhoplovstva naložio Kosanoviću da apsolutno ne uzima nikakva učenja ni posredno ni ne posredno, u pitanjima tičući se generala i Draže Mihailoviča.

Ali ni Kosanović nije ostao na Titovom mišljenju i datom Wilderu nevodim Radicionog telegrama. Ponovio je da je Owers Press Agency u svom biltenu dala u čitav svijet istina demantu napada na Dražu Mihailovića i time da ga je dobila od našeg poslanstva. Telegramu koji je Centar dostavio taj tekst vladi u Londonu dodao je svoje upozorenje kako je saopštenje nesretno strizvano da je štetno po naše savezničke interese u Americi. Taj tekst toliko je loš da je vlada trebala naložiti da bude demantovan. Između ostalog, samo se kaže pod potpisom jugoslovenskog poslanstva u Washingtonu da je Črna Gora "oduvek bila komunističko gnjezdo u Jugoslaviji".

Tekst nisu objavile ni jedne američke novine.

Napadi na Mihailovića počeli su u isto vrijeme u neokupiranoj hrvatskoj štampi u Americi na svim jezicima. Stajalo se da direktni dolazi iz Moskve. Kao što se mislilo da iz Moskve stizaju i sva obavještinjenja o borba

ma parizana sa na serpnim detektoru. Kosanović je u svojim telegramima predsjedniku vlade Jovanoviću navodio da iz toga proizilazi nejedinstvenost borbe u Jugoslaviji protiv okupatora. Smatrao je da emigrantska vlada može biti most između Rusije i zapada, a ne da ona otežava sporazumjevanje ili da se to sporazumjevanje obavlja bez učesća te vlade. Za vladu je najvažnije bilo šta pišu jevičarski listovi u Americi. Kao da bi uzroka nestalo i sve bilo u najboljem redu kada bi dva ljevičarska lista u Americi i Kanadi promijenila ton i sadržaj pisanja. To je za izbjegacku vladu bilo primarnije nego što je u Americi 11 mjesec do tada vođena kampanja protiv države Jugoslavije, protiv svake mogućnosti zajedničkog života Jugoslovena, protiv cjelokupnog hrvatska, protiv svih Slovenaca pa i Srba, protiv usta. Napadima su izloženi i svi članovi vlade osim Ninčevića i još dvojice ministara.

Kampanji protiv Draže povel su jevičari Amerikanci po vestima iz Moskve. U njima se ne napada ideja Jugoslavije i za Drazine snage se u njoj kaže da se ne bore za Jugoslaviju. Vlada je šutke prelazila preko činjenice da se urušava ideja Jugoslavije baš u glasilima i u propagandi na koju utiče Fotić i Poslanstvo izbjegacke vlade u Vasingtonu. Ideja Jugoslavije se ne može nadomjestiti imenom Mihaelovića.

Predsjednik Ruzvelt je govorio na Međunarodnom studentskom kongresu u Vasingtonu. On je rekao kako je u Norveškoj, Čehoslovačkoj i Poljskoj, Srbiji i Crnoj gori *duh borbe*. To što je upotrijebio ime Srbije umjesto Jugoslavije pobudilo je Kosanovića da se obrati i u Čvardići u američkoj administraciji. Iako ne zamjerio što se ne događa prvi put ali ima teške posljedice za jugoslovensku borbu. Spominjati isključivo Srbiju znači prihvatanje Hitlerovog udarac koji je rezultat u Jugoslaviji stvaranje dvaju umjetnih tvorevina: Paveliceve NDH i Nedeljeve Srbije. U Americi 90 odsto jugoslovenske emigracije čine Hrvati i Slovenci, a Srbi 10 odsto. Za tu ogromnu većinu je neprihvatljivo ignorisanje Slovenaca i Hrvata i drugih naroda kao komponenti jugoslovenske države. Sugestija za upotreba imena Srbija stizala je od strane Poslanstva i Konstantina Fotića iz Vasingtona.

Prvi dio

**DVIJE PROPAGANDNE LINIJE U AMERICI
- VAŠINGTONSKA I NJUJORŠKA**

MINISTARSKE DIOBE I SUKOBI U JUGOSLOVENSKOM ISELJENIŠTVU

U jeseni 1919. godine, kao što je već rečeno, dr. Ivan Šturmarić je i nekim drugim upućeni su u SAD da približavaju američku vladu za stvar Jugoslavi-
je. U osnovi njih su se namjere bile da organiziraju podršku Jugoslavi-
je među jugoslovenskim iseljeničkim grupama, i to u Kanadi. Konstantin Jurić i
jugoslovenska kraljevska ambasada u Americi su sve više spajali na agresivnu
velikosrpsku – pročetničku politiku i antihrvatsku politiku. Mnogi su
bili iz Subotice, Kosačević i drugi koji su vjerovali u demokratsko-federalistnu
Jugoslaviju, već na svoga vremena morali su protiviti braniti jugoslovenske dr-
žavne interese i protiv velikosrpske propagande koja je uglavnom izlazi iz
iz jugoslovenske ambasade – iz ambasadora. Oni su također morali protiviti
svetovne borbe se protiv zamljske politike i srpske propagande koja je izlazi
iz nekih hrvatskih iseljeničkih izvora.⁴⁴

Da bi postignuio taj cilj, stari jugoslovenski vladar u januaru 1919.
godine otvorio jugoslovenski informacioni centar u New Yorku. U taj centar je
preveo i brojne informacione izlazi iz ambasade u Washingtonu.

Informacioni centar započeo je kao jugoslovenski misli i velikosrpski
pročetnički misli i Washingtonu. Kosačević i još neki ostali misli i sa Ra-
dovićem izvjesno misli i Subotici, sve su više bili za partizane. Na 30. septembra
1919. su uspostavili istinske jugoslovenske državne vladu. Na tim pitanjima
polarizovan su četiri ambasade u Washingtonu, sedam grupa Subotice, Ko-
sačević i informacioni centar i Stojaković druge strane.

44. Najprethodno, u ovom slučaju, dr. Ivan Šturmarić je i nekim drugim upućeni su u SAD da približavaju američku vladu za stvar Jugoslavi-
je. U osnovi njih su se namjere bile da organiziraju podršku Jugoslavi-
je među jugoslovenskim iseljeničkim grupama, i to u Kanadi. Konstantin Jurić i
jugoslovenska kraljevska ambasada u Americi su sve više spajali na agresivnu
velikosrpsku – pročetničku politiku i antihrvatsku politiku. Mnogi su
bili iz Subotice, Kosačević i drugi koji su vjerovali u demokratsko-federalistnu
Jugoslaviju, već na svoga vremena morali su protiviti braniti jugoslovenske dr-
žavne interese i protiv velikosrpske propagande koja je uglavnom izlazi iz
iz jugoslovenske ambasade – iz ambasadora. Oni su također morali protiviti
svetovne borbe se protiv zamljske politike i srpske propagande koja je izlazi
iz nekih hrvatskih iseljeničkih izvora.
Kosačević i još neki ostali misli i sa Radovićem izvjesno misli i Subotici, sve su više bili za partizane. Na 30. septembra
1919. su uspostavili istinske jugoslovenske državne vladu. Na tim pitanjima
polarizovan su četiri ambasade u Washingtonu, sedam grupa Subotice, Ko-
sačević i informacioni centar i Stojaković druge strane.

45. U ovom slučaju, dr. Ivan Šturmarić je i nekim drugim upućeni su u SAD da približavaju američku vladu za stvar Jugoslavi-
je. U osnovi njih su se namjere bile da organiziraju podršku Jugoslavi-
je među jugoslovenskim iseljeničkim grupama, i to u Kanadi. Konstantin Jurić i
jugoslovenska kraljevska ambasada u Americi su sve više spajali na agresivnu
velikosrpsku – pročetničku politiku i antihrvatsku politiku. Mnogi su
bili iz Subotice, Kosačević i drugi koji su vjerovali u demokratsko-federalistnu
Jugoslaviju, već na svoga vremena morali su protiviti braniti jugoslovenske dr-
žavne interese i protiv velikosrpske propagande koja je uglavnom izlazi iz
iz jugoslovenske ambasade – iz ambasadora. Oni su također morali protiviti
svetovne borbe se protiv zamljske politike i srpske propagande koja je izlazi
iz nekih hrvatskih iseljeničkih izvora.

Grupa Subasie Kosanovic je kritikovala i borila uz podršku hrvatskih ministara i još nekih članova kabineta u Londonu. Fotić je u septembru 1942. godine podignut na rang ambasadora jer je imao jaku podršku u kabinetu visok ugled kod vlade SAJD-a. Kada je Bozidar Pute postao predsjednik izbjegličke vlade u septembru 1943. godine Fotiću je uspio da zatvori Informacioni centar i sve informativne službe da vrati u Washington. Od tada je ambasada još više podržavala Mihalovića i Kosanovića i sve pomoćnika i Centar iskazivao sve više podršku Titu i partizanima. U propagandnoj NCOA ujedeno se sa Louisom Adamicem američkim piscem i svenskog porijekla jednim od vodećih članova Udruženog odbora američkih Jugoslavena u New Yorku (United Committee of South Slavic Americans).

AMBASADOR IZ VAŠINGTONA NALAGAO JEDNU, A NJUJORSKI CENTAR FORSIRAO DRUGU PROPAGANDNU LINIJU

Informacioni centar u Njujorku bio je kost u grlu jugoslovenskog poslanstva i poslanika kasnije ambasadora Konstantina Fotića u Vašingtonu. U svom diekavijarnom jerski centar nije s jedne onu propagandnu liniju kakva je bila prije rata. Naravno je ministar Sava Kosanović izrazio Fotićevim telegatskim i porukama izbjegljivu vadi u Londonu kao osoba nepokidana za vođenje tog propagandnog punkta u Americi. U centar Fotić je učitao telegatskim i nazivao *na om famoznom institucijom*. Početkom decembra 1942. godine u poruci ministru spoljnih poslova M. Nincicu on stiče *apri pregled u italog nult i nase tnatije orde*. Kaže da je u svrhu osmišljavanja tog programa predviđao dva osnovna pravca njegovog rada: (1) *Umanjiti čini u epskog doprinosa i epske akcije u ovom ratu i kompromitirati sve epske vrednosti*; (2) *Iskazati i ostuđiti tu entite i razmatrane i cestaje o tati u Hrvatske u ovom ratu kako bi se u Americi steklo uverenje da je hrvatski doprinos tu na strani agresnika i da su hrvatske žrtve i napor barem anolike koliko i srpske*.

Fotić se u njoj predviđao, ina kako kaže nije presavio. *Informacioni centar sprovođa otu politiku sistematski i sa jednom ostranosti kojoj se mora oditi pr znanje. N moći akcija postala je namerno be obzerna i agresivna poše odliska. N v. Kralja i Amerike a poše mogla postati hpanja za Ambasadora. Ušla je takvog mami da sam napuštajući prouđen da tražim Vazu intervenciju da se tome stane na put...*"

RASKOJ IZMEĐU CENTRA U NJUJORKU I AMBASADE U VAŠINGTONU

Od njegovog stvarivanja nastio je raskorak između američkog centra i jugoslovenske ambasade u Vašingtonu. U američkom centru je preferirano i jačano islovenstvo, a iz ambasade veli kosrpski i procetnicki usmjeravanje propagande u američkom prostoru. I među zaposlenim osobljem su otpočele diobe na toj liniji. Međle su se i četnici i podjele između nosilaca simpatija prema NOP i četničkom pokretu. Kosarić je zajedno sa Radicevićem nekada sa Subašićem i sa još nekim pojedincima iz osoblja smatrao su ih su partizani. NOP praviženi jugoslovenskoj državi. Tako su istomije ugoslovenske izbjegličke vlade na četničko partizinskom sukubu u zemlji potarizovane u dva suprotna smjera. S jedne strane je bio Fotić i ambasada u Vašingtonu, a s druge Informativni centar u Njujorku.¹⁵

U vezi sa ovim informativnim centrom i većinom njegovog osoblja zanimljiva je epizoda od 18. marta 1944. godine. Naime u drugom polovinu 1943. godine hrvatski kompanija Twentieth Century Fox snimila je igrani film *«The Chetniks»*. Savjetnik za taj film bio je dr. Miro Sekulić. Većina funkcionera i drugog osoblja Informativnog centra u Njujorku nije prihvatila ovaj film prisustvuje premijeri tog filma smatrajući da je sadržajem previse naklonjen četničkoj ideologiji.

U tom raskolu između vladinih ustanova u Vašingtonu i Njujorku grupa Šehića i Kosarića je uživala podršku hrvatskih ministara i još nekih članova izbjegličkog kabineta u Londonu. Ta grupa je upućivala strelice kritike na tere sa ambasada u Fotić. Ovak poticaj je uzvraćao spekulacijama što kod premijera Jovanovića što kod ministara inostranih poslova Ninkića. Dugo insistirajući na zatvaraju Informativnog centra u Njujorku.

Na veoma važnoj funkciji ministra inostranih poslova u izbjegličkoj vladi nalazio se u to vrijeme Momčilo Ninčić. Poslovična je, kažu, njegova nepomirljivost prema Hrvatima. Iako je masevno i kod njega pronasao nedvosmisleni sumnja u mogućnost postojanja uspostavljanja Jugoslavije kao jedinstvene zemlje. Njegov se izgleda nije slagao ni sa britancima i sovjetskom vladom etad sa počen optuživati generala Mihailovića i četnički pokret za saradnju sa okupacionim vlastima. Imao je zajedno sa neprijatelima zemlja antihrvatske koncepcije. Zanimljivo je i jedna epizoda iz biogradske egzilijantne i političke Ninkića i Fotića. Oigrali su u vrijeme vladanja K. M. J. dila za striktnog biharski Fotićevacki komunistički funkcioner Avdo Hamović koji je poznat kao bivši sekretar. Prati ga je na sastanku sa hrvatskim premijerom Vukotićem i Ceretom u avgustu 1944. godine u Napulju.

15. O raskorak između američkog centra i jugoslovenske ambasade u Vašingtonu, v. Radicević, *The Plot Against Yugoslavia*, *The Nation*, 29. januara 1944. str. 118-122.

vaskršnja misao i zatražio da obrate pažnju na stalne strahovite emisije na našem jeziku. Za propagandu potrebna bi nam bila protiv Hitlera i fašizma, a ne protiv bijeganje razdora između Srba i Hrvata. U zemlji, to tako djeluje, a u inostranstvu daje argumente onima koji su uvek dokazivati da je jugoslovenski konglomerat i mozaik država, a protivu je osnovnom stavu našem. Amerikanci mogu otežati svaku akciju među našim svetom”

Ministru Nincicu je tada bio ministar spoljnih poslova u izbegi u kojoj stajao. Nije mu na ruke Kosanović je otpremio i upećivanje o članku u *Lajpsu* koji se bavio uticajima jugoslovenskog poraza i to na osnovu informacija iz jugoslovenskih krugova. Taj prilog je 16. jula 1941. godine prenio *Argos* u Keptonu. Tekst je izazvao depresiju među jugoslovenima koji su ga pročitali. Njihovo ne malo zaprepašćenje je izazvalo što je Londonaski radio stigao da ova širok publicitet objavi: „to je protivno našim interesima” kako Kosanović objavljuje Nincicu. U tom članku je dokazivano kako je unutrašnja izdaja slabost koja za slom Kosanović je smatrao da to romaćenje ne pomaze vaskrs jugoslavije u cjelovitosti i da u zemlji izaziva razdor.

AKCIJA PETE KOLONE

Jovan Dučić: "Amerikanski Srhobran" osporavaju misao jugoslovenstva. Propagandna praksa koja je kompromitovala Mihailovica i obarala ugled izbjegličke vlade

Akcija pete kolone u Americi – Srpska Narodna odbrana i Srhobran objavljuje pamflet *Federalizam ili centralizam*. Prilog je napisao Jovan Dučić. Osnovna sadržina: napad na misao jugoslovenstva.

„Jugoslavija je postuka i netajna konstrukcija, a za koju je svak čudio da će biti kratkog veka. Jugoslavija je ne reči za Srbe. Ona je zabluda, a ne rezultat nerazuma, slučaj, a ne mudro st. političkih interesa, a ne nacionalnog jedinstva.” U tom prilogu autor tvrdi: „da je Paskovići, evidentno i čini da pišu da masovne obate ne sme biti posmatrano kao nacionalni problem, imperijalistički, ali istorijski, nego strateški i zbog toga: svaki interes Italije – Hrvati i Slovenci su pristaje Habsburga

Kosanović je pokazao ministru spoljnih poslova Nincicu prve stranice tog pamfleta, a ovaj je rekao da će to pisanje prestati. Ali nije Kosanović je i da je bio telegrami ukazujući na porazne efekte takvog rada službenika Ministarstva spoljnih poslova. Ne samo Dučić, nego i ambasador kao konzulat aktivno obavljaju ovakve i slične informacije. Kosanović je tražio energično obustavljanje te propagandne prakse. Odbrana Mihailovica od strane tih istih diplomatskih i drugih vladinih službenika od napada u javnosti kompromitovala je i samog Mihailovca, a padao je i ugled izbjegličke vlade.

**NAMJERAN GAF SLUŽBENE PROPAGANDE:
UMJESTO JUGOSLAVIJE - SRBIJA, A
UMJESTO JUGOSLOVENI - SRBI**

U vrijeme kada je u Americi živjelo milion i 200 hiljada Amerikanaca jugoslovenskog porijekla, desetina ili 120 hiljada njih su bili Srbi, a ostali Hrvati i Slovenci

U Americi je u to vrijeme živjelo milion i 200 hiljada Amerikanaca jugoslovenskog porijekla. Od njih je desetina ili oko 120.000 Srba, a ostali Hrvati i Slovenci. I pored toga, u službenim govorima u Vasingtonu je više puta upotrebljeno ime Srbi, a umjesto Jugoslavija, Srbi, umjesto Jugoslaveni. Kosanović je u tome vidio lošiceve prste. Zato je američkom ministru pravde E. Bidlu 10. decembra 1941. godine uputio posebno pismo u kojem je poztražio njegov govor u Slavonskom Brijuni u Detroitu. Decembra te godine Kosanović je primijetio da je Bidl kongozao tekst svoj napisanog govora poslije je vidio razne natpise sa slavonskim imenima. Upitajući ga ime Jugoslavija, Jugosloveni umjesto Srbija i Srbi. Spomenuo je Hrvate i Slovence. Sugerisao je ministru da se to čini i u buduću. "Ja sam Srbin" pise Kosanović. "I hrvatski mi lakši da je ime mog naroda spominjano, a takim priznanjem ali sa jednog drug političkog gledišta ja ne mislim da je to dobro". Informacije o strahu Hitlerovih stavova prije više godina kada je najavio razbijanje Jugoslavije i stvaranje neprijateljskih država na njenom tlu, Srbije i Hrvatske. Danas je on svoj plan ostvario, pokušavajući nam sredstvima, koja mu stoje na raspoloženju, da izkopa jaz između dva naroda i da spreči njihovo jedinstvo. Srbija generala Nedelica i Hrvatska kvislinga Pavelića služe tome. I sa takvim upotrebom imena Srbi, a umjesto Jugoslavija prima se terminologija koja odobrava diktatorski režim. S druge strane i pomaže neprijatelju u njegovim namerama.

VLADINA POLITIKA PLIVA U SPLETKAMA

Spletke su dale spriječiti do Momčila Nedića kao ministra za inostrane poslove. On je Londonu 10. novembra 1942. godine saopćio depešu "hvalno poslati kući" Čankaru. Povod je opet Sava Kosanović. Molim izvestite me telegramom da li vam je poznato da je povodom oružane akcije u našoj zemlji Kosanović govorio američkim merodavnim krugovima da veo teret borbe nose partizani, a da se Mihailović već mesecima ne bori."

1. S. Kosanović, str. 13.

2. R. Pov. br. 6-80.

Lambard – Krleževac Jugoslavi i u Vašingtonu 5. decembra 1942. godine salje prijedlog depesi kraljevskoj vladi u Londonu – "Članovi ministarstva jugoslovenskog ministra u Sjedinjenim Državama poduzimaju kampanju propagande te rade protiv Vlade u Londonu – Draže Mihailovića."

Fetich je zbog toga insistirao da se taj centar zatvori, a njegovi poslovi ponovo prenesu u nadležnost ambasade u Vašingtonu. Predsjednik vlade je stav se zabranio Kosanoviću da istupa u javnosti.

Konstantin Fetich i Bogoljub Jevtić 18. aprila 1943. godine traže od izbjegličke vlade u Londonu odgovor na pitanje – "Da li je Radio Sumatra pod kontrolom naše vlade i da li su neke emisione izveštavale od 1. 1. 1943. ovog mjeseca u pogledu budućeg Jugoslavije u saglasnosti s politikom Krleževske vlade. Je li emisione govore u ovoj konfederaciji država, predložila Bugarsku kao četvrtog člana budućeg jugoslovenskog Dalmacija, a emisione od 14. ovog mjeseca kazali su da u njoj žive isključivo Hrvati."

Nata Zibitjev iz Vašingtona odgovorila je dr. Slobodan Jevanoviću u svojstvu predsjednika ministarskog savjeta. On je već slična pitanja dobio i sa drugh strana. Zato je jednovremeno odgovorio svim poslanicima – vojnim izaslanicima u Vašingtonu, Ankari, Moskvi i konzulu u Carigradu šifrovanim telegramom – "Istina radio-stanica Sumatra ostaje nekog je vrsta kraljevske vlade i njenim radom nemamo nikakve veze. Sve njene emisije smatramo kao potpuno proizvoljne. Ona je pod punom i taksiranim kontrolom engleske vlade."

Emigrantska vlada je daleko od konzistentne politike i političkih uvjerenja osim slupe podrške Mihailoviću. Oudaljena ogradila od bilo kakvih pogleda na Jugoslaviu i kakva će biti nakon završetka rata. Nema se strahopata svodila na čuvinje dodatnog stanja i društvenog uređenja zemlje – to na način u pravcu kojim je određena i ukupna aktivnost rasnogorskog pokreta – njegovih programskih predjeljenja. Zato su u vladinim strukturama carivale spletker prema bilo kome ko je imao drukčije mišljenje ili je nastojao da se prevaziđe potpuno neodređena politika izbjegličke vlade. To se premaneta saopštiti i Sava Kosanović ograđujući se od nje ga ispitati bi oko njegove lečnosti. On se iz Newjorka 22. septembra 1942. godine obratio Slobodanu Jevanoviću u Londonu – "Vidjeti ga na svo telegram kojim se Kosanović oglašava od nje ministarstva u vezi sa kampanjom protiv Draže Mihailovića. Uputiti te moji jedan telegram. On ovog drugog – to gori od prvog – Ja sam dovoljno pošten i samim i govornike bratnosti dovoljno da se lažima nikad ne služim."

U slučaju Draže Mihailovića upozorio sam misle na stetnost daleko pre nego što je vlada ista učinila. Iako sam intervjue držao govore dok i sam dobio malu zabranu – kao predjednik štude i sastupak Ministra vojske, mornarice i vazduhoplovstva – nalažen Vam naprezbilnost da apsolutno ne uzimate nikakva učenja ni povjerdati ni nepovjerdati u pitanjima i mišljenja generala D. Mihailovića. Medutim – neodređena politika – Londonu prema Jugoslaviji – prema odnosa srpskoj – hrvatskoj – prema Moskvi – Londonu – Vašingtonu – upropisatiti golemi kapital koji narod borbom stvara. To je ne od neodokoliti iz prava."

Drugi dio

**DRAŽA MIHAILOVIĆ I NJEGOVI ČETNICI
OSVAJAJU SIMPATIJE AMERIČKE JAVNOSTI**

Londonški radio je dosta često emitovao propagandne sadržaje u kojima se govori o američkoj podršci Mihailoviću, ravno gorskom pokretu i izbjegličkoj vladi. Putem ove radiostanice upućivane su poruke Amerikancima kako bi se američka javnost zaokupila ravno gorcima i kako bi što brže stala na četnička stadij koja završavaju Ameriku. A time se stiču okolnosti za dr. Slobodana Jovanovića kao predjednika emigrantske vlade. Zato on 17. novembra 1942. godine poručio je jugoslovenskoj ambasadi u Vasingtonu da u čemu istom duhu, u kojem govori i Radio-London, pridruži *"ve američanske radio-stanice"*. Za njega nije bilo dovoljno što je Londonaski radio objavljivao njegove aktivnosti kao premijera i njegove vlade. Hta je da premijerice čak i njegova čestitka određenim državicima prenase i *"ve američanske radio-stanice"*. Radio London je istog dana kada je otvoren ljetna citarna poruka iz ambasadi u Vasingtonu prenio njegovu čestitku g. Staljinu. *Ako kojski radio obistito je sledeci telegram koji je predsednik jugoslovenske vlade g. Slobodan Jovanovic uputio g. Staljinu povodom državnog praznika SSSR-a*

"Junaka držanje ovietkih armija ispunjava nas sve divljenjem i verom da će nas zajednički neprijatelj biti uskoro slomljen" – poručio je Jovanovića Staljinu. Ambasador Konstantin Fotić njegov propagandni aparat u Vasingtonu je uspio da *"ve američanske radio stanice"* stavi u službu kraljevske vlade u emigraciji. Zato je to vlad i njenim propagandistima u Londonu preostalo da i nadaje upotrebljava u BBC, da govori u podršci koju vlada i ravnogorski pokret uživaju u Americi. U toj funkciji je bila i takozvana *"Apel emisija"* Londonskog radija. U toj emisiji se 2. novembra '44. godine govori u Americi i njenoj podršci Mihailoviću i četničkom pokretu.

"Američko ministarstvo vojke posvetilo je svoj vojni čas 1. novembra gigant-skoj borbi odreda đenerala Mihailovića i našeg naroda pod Dražinom komandom. Ocu emisiju slusao je ceo američki narod i ceia američka oružana sila na celim kontinentima i morima. Ovom prilikom prvotano je poruka našeg mudrog Kralja i njegovog vjernog prijatelja načelnika štaba vrhovne komande u nepobedivoj Oradžbini đenerala Draže"

Ta kraljeva poruka emitovana iz tanfare i matseva glasila je: *"Đeneral Draža Mihailović je pre godinu i po dana otpočeo borbu protiv okupatorskih priključujućih odreda jugoslovenske vojske i organizacija i borbene građanske elemente protiv platinama Zapadne Srbije, zatim na teritoriji cele Jugoslavije. Njegova borba ne samo da nije prestala nijednog dana, već je i pored uprotnih uverenja, nekoga dana se upornost sve teži za neprijatelja"*

Americi i njenom narodu se odati i u Londonški radio ponovio i Mihailović svojim porukama. Američkom narodu i junackoj američkoj oružanoj sila na suvu na moru i u vazduhu, iz slobodnih platinama Jugoslavije sa svojim borbama za slobodu naše Otadžbine i slobodu svih porobljenih naroda u Evropi, sahem pozdrav sa dubokom verom da je pobjeda Ujedinjenih Naroda osigurana. Jugoslovenski borci koji se već više od godinu i po dana bore pod mojom komandom protivu sila mraka i zla, duboko su ubeđeni da će njihova borba uroditi plodom i ne žale žrtve za naš zajednički cilj

Kao i 1918. godine – Vama je – ma poznato da – nas narod već punu godinu i po dana neprekidno se bori. Uzalud i za jugoslovensku državu i neprekidno preko 30 osovinskih divizija. .

Četnici pod mojom komandom nikada i se no danas ubedeni su da će Rusi i, Velika Britanija, i naravno Amerik i učiniti sve da pomognu nas narod u ovoj kriznoj borbi u kojoj mi ne brojamo i ne merimo snive

I kraljeva – Dražina poruka Americi istakne su – ili nastavile već od ranije započeto – ranje – ma i legendu o Draži – Javio se još jedan novi Robin Hood Div – jutak – ko i traži da ga pomogne “u ovoj kriznoj borbi” koju on vodi

KAKO JE USPOSTAVI JENA DIREKTN A DRAŽINA VEZA SA KRALJEVSKOM AMBASADOM U VAŠINGTONU

Podrška novinara Brauna ambasadoru Fotiću i četnicima

Konstantin Fotić – njegovo društvo iz jugoslovenske ambasade u Vašingtonu zdesno su se angžovali na – kako su to zvali, “ustojanju komuni ticks propagande u Americi i – staciji u Jugoslaviji” – Pri tome im je pomogla i ne očekivan – uspostavljen a direktna radio-veza sa Mihailovcem i zemlj

Preko prijemne stanice američke mornarice 16. avgusta 1943. godine primio je telegram koji je bio nerazumljiv. To se javljao Draža i tražio potvrdu pri čemu – jedinom njegovom radio-telegrafistu uspjelo je da sastavi – z raznih dijelova emisijoni aparat za ovakve – enku danima Fotić je – dmitih putom iz – deparovao i u Stejt – Departmenta da za potrebe Ambasade Agencija – vjares – stavlja redovno Dražine telegrame i šalje ova iz Vašingtona pri čemu od – 7 cenno po njemu – zime je bila obozbijedena direktna veza sa Dražom – stitren – etvorenim telegramima (Kad tada im su stizali svakog dana) – Pacu i tih depesa privatno – agenciji primamo – e kao garanta i autentičnosti tih depesa – zicali se – naravno – kako se ti telegrami prave u Fotićevoj kuhinji. U ambasadi su ti telegrami prevodeni na engleski i dostavljani novinskim agencijama i – stovima. Sve dok zbog promjene politike prema ravnogorskom pokretu on su prestali da se objavljuju. Tada su im iz ambasade u velkom broju kopirala sit – svim političkim i javnim ustanovama. Fotić je po nekim kopijama nosio – sobom i pokazivao ih kongresmenima i poznatijim – os narima koji su u svojim člancima mogli da pisu jednovremeno u više listova. Tako su održani mitin – gi govori u Senatu i Kongresu u korist Dražine borbe a povremeno su se u tom – tu po – achivali – članci u pojedinim listovima čak i onda kada vijesti o Draži više nisu donošene

Tako se i nakon obrta u politici Saveznika prema rasnogorskom pokretu u Jugoslaviji, i prekada objavljivanja vijesti o Mihailoviću i njegovim četnicima mogao svremena na vrijeme da nađe na pojedine govore u Senatu i Kongresu SAD-a. Povremeno su se mogli naći i članci u štampi. U Družina korist štampirana pri ambasadi u Washingtonu nosio je te propagande bi su umjesni i uporni u nastojanju da dosegnu zadate ciljeve.

Neki od njih, ponajviše Konstantin Fotić, astringno su održavali stalne kontakte sa uglednim ličnostima iz političkog i javnog života Amerike, poglavito sa pojedinih istaknutim novinarima i publicistickim perima. Te ilustruje primjer biskupih odnosa Fotića i novinara Konstantina Brauna u vrijeme održavanja Teheranske konferencije velike trojice – Ruzvelta, Čerčila i Staljina.

U konferencija je održana u novembru 1943. godine. Neposredno nakon njenog završetka u kancelariji i ambasade rat Fotića usao je novinar Konstantin Braun. Jos s vrata je rekao: *Gospodine ambasciatore, vanto u kurti corbu. U Teheranu je Jugoslavia predana komunistima*. Tako se se za takvu odliku saznati mnogo kasnije. Ovaj novinar je posredstvom svojih veza i veština i državnom vrhu doznao za ovaj tada veški tajna. On je imao u svojim člancima koji su izlazili u četrdeset listova, astringno kritikovao politiku ustupaka Sovjetima i zalagao se za Mihailovića i njegov pokret. Znamo je da je skoro svakog dana dolazio kod Fotića u ambasadu. U Washingtonu se stoga pričalo kako Braun piše članke, a Fotić kroz njih govori.

Braun se se prečuti još u pojednoj epizodi. Kad je Čerčil pred britanskim parlamentom držao govor u kojem je tvrdio da partizani drže u sahi i dvadeset njemačkih divizija. Braun je objavio senzacionalno intimitirni prilog u Litu. Za njega je napisao kako je Titov bez uniforme marširao morao da pobjegne iz Beograda u Italiju. O toj aniformi stroko je pisala sva njemačka štampa. Na 24. U Lening Staru Braun je objavio članak sa naslovom preko čije je prve strane da je Tito bez pantalona pobjegao u Bari. Na to je reagovao zvanično u engleskim kolumbkama i prema kojim je Tito *“neveznikom saradnjom promijenio mjesto svog glavnog stana koji se nalazi na teritoriji Jugoslavije”*. U stvari, a stvari bio na ostrvu Vis. Englezi su ga zaposli. Titov je smješten u Titov stab po njegovom povratku iz Barja. Kažu da je set engleske vojne misije u Washingtonu, usim spomenutog kominikea, pozvao telefonski novinara Brauna i prebacio mu da takvim pisanjem šteti saveznicim ratnim naporima. Spasore letre novic ce 50 godina kasnije, o tome, objaviti prilog u beogradskoj Dugi Napisaće da je Braun, navodno, odgovorio grubo setu engleske vojne misije: *“Ako je komunističkih bandi ne smatram ratnim naporom”*. A na njegove pisanje mori ce da utice tek kada kupi vecinu akcija Lening Staru.

AMERIČKI MIT O DRAŽI

Pogrešna personifikacija narodnog otpora u Jugoslaviji u ličnosti Draže Mihailovića - Sa porastom Mihailovićeve slave vlada u egzilu zgrabila je priliku da zadobije i vojničku prestiž - Kako su nastale konfuzije oko četnika i njihove uloge

"Velika je pogreška personifikovanje spontanog otpora naroda u Jugoslaviji koji je obuhvatao hiljade i hiljade nesrećnih postrvovanih vođa u jednu ličnost Draže Mihailovića". To je zvod iz pisma koje su Sava Kesarević i prelat Furlan upućili dr Brajimu Mamfordu, šefu Informacionog Ofsa i jedin engli naroda u Newjorku 5. oktobra 1942. godine. "Ta politička pogreška bila je napravljena ne samo od jugoslovenske vlade u Londonu nego i od američkih i drugih istora u istih agencija narodo to ovde u Sjedinjenim Državama. Informacione na svoje službe bile su hranjene sa tendencioznim vestima iz Kine i Beograda. Na ta način stvaran je mit oko Draže Mihailovića, koji je mit bio u sebi narod koji je stvarno nosio otpor."

Vlada u egzilu postaje vojničkog slama u stan u moralne depresije i ovog sloma "zgrabila je priliku da sa nasleđenjem slave Mihailovića operi zadobije neki vojnički prestiž. Promotirala ga na najviši vojniki čin generala i vrhovnog komandanta i člana kabineta, kao ministra vojske" p sa su Kesarević i Furlan Mamfordu.

U isto vreme aktivni narodni otpor, nezavisan od Mihailovića pod imenom partizani koji je obuhvatao i se slove naroda, nastao je u brojna raznost i efektivnosti i to naročito u vreme kad su razlike između Srba i Hrvata bile najpore upotrebljivane od sarajevskih ekstremista. Partizani od najsevernije Slovenije do Crne Gore na teritoriji gde su Srbi i Hrvati uprepleteni ujedinili su u svoje redove Srbe, Hrvate, Slovence. Moguće je da su napuknute vode partizanske kumunista, ali i partizani su sastavljeni od dobrovolja i u slove društva i celosti su sni političkih partija. Na primer u Sloveniji nisu imali na organizovanju partizansku gerilu sa i jednom administracijom ne imali zborova, ubiranjem poreza itd. Ovi partizani sastavljeni su iz katolika i berata jugoslovenskih i actionalista, sokola i komunisti."

Iako mnogo je doprinelo upitnoj konfuziji pitanje četnika. Za vreme od deset godina vanvlasti ne vlade u Jugoslaviji imie četnik nekada bio dobro poznate patriotske organizacije. Ona je kompromitovano sa njima im, anti-demokratskim radom. Vrlo loš element stupio je u tu organizaciju ljudi koji za vreme Prvog svetetskog rata nikada nisu bili četnici i koji nikada nisu ratovali. Po slova, kad je Nedić preuzeo vlast kao Kučing u Beogradu, četnici vojvoda Kosta Pečanić, u neposrednoj nemačkoj službi, izlio je proklamaciju na srpski narod da saraduju sa četničkim snagama, i tako stavio svoju organizaciju na raspoložnje okupatoru i počeo da organizuje kroz svoju četnički pokret sa njim da pomaže rad neprijatelja.

U isto vreme bilo je i zaista patriotskih etnika koji su se pridružili Mihailoviću pa i partizanima – pisali su Kosanović i Furan Mamfordu u Ujedinjenim narodima.

“Protivno to, stvarno, situaciji u zemlji, britanska i američka štampa govorila je samo o Draži Mihailoviću – o njegovim četnicima – a ne o narodnom pokretu kako je vreme prolazilo. Mihailovićeva direktna aktivnost upadala je – dok je narodni otpor rastao. Prirodno je da je Kuća, koja traži otvaranje drugog fronta i aktivnu borbu za sve pružala moralnu pomoć partizanima. Fazna koju ruska Vrhovna komanda ubraća gerilskoj borbi u Jugoslaviji – vidi se iz toga što je ona bila pomenuta u dva službena komunikea mnogo ranije nego što su izbile u javnost razlike između Draže Mihailovića i partizana. Ona je bila pomenuta i u tri najvažnija Staljinova govora. Ova moralna i celovita naroda Jugoslavije imala je svoj upis i na susede i tako je narodnoj borbi priključan i čovečni broj, antifašisti Italijani. Nema i dv pripadnika drugih naroda u susednim državama.”

“Kao što Vam je poznato, razlike između Draže Mihailovića i partizana izbile su na javnost. I taj tragični fakat pertraktiran je bio u Velikoj Britaniji i Sjedinjenim Državama sa velikim nesmetanjem istinske situacije u Jugoslaviji, tako da može da posluži i za neke mračne račune. Kakav može biti efekat na borbenu narod u Jugoslaviji ako radio programi neprestano dižu u zvezde Dražu Mihailovića i njegove četnike i to u vreme kad on nije aktivan – kad se četnici bore protiv partizana? Kakav stoku narod Jugoslavije mora stvarati o Americi i o Velikoj Britaniji i važnost njihove informativne službe. Ali mnogo gore od toga je činjenica da narod u Jugoslaviji može steći utisak da se Velika Britanija i Amerika identifikuju sa izvesnim političkim namerama koje u protivu težnjama naroda”

“Zlo je što se krivo predstavljen situacija upotrebljava od izvesnih reakcionarnih snaga u Jugoslaviji – ne samo protiv naroda koji se bori, nego i protiv ciljeva Ujedinjenih naroda. U Americi krivo predstavljen – izjednačavanje partizana sa banditima, kriminalcima i internacionalnim ološem – ne podrže ovde duh otpora i građanski moral. Sve to je i druge strane izazvalo bez potrebe sumnju Rusije. Treba li da poducem da se ista terminologija u borbenu narod u Jugoslaviji upotrebljava u nacrtakoj fasističkoj štampi od samog početka.”

“Mi ne smemo zaboraviti da je narod u Jugoslaviji po tradiciji pro-ruski bez obzira na politički režim. Sa ovim fenomenom u Velikoj Britaniji i Sjedinjenim Državama moraju biti protumačeni u Jugoslaviji kao protiv-ruski. To je naravno, direktno protivno interesima Sjedinjenih Država i Velike Britanije. Zbog toga potrebno bi bilo ovde u Americi i Velikoj Britaniji naglašavati borbu naroda u Jugoslaviji mnogo više nego naglašavati važnost pojedinaca. To je pojačati građanski moral u Sjedinjenim Državama i popraviti odnose sa Sovjetskim Unijom. Propaganda iz Velike Britanije i Amerike mora da bude uperena ka ujedinjenju svih naroda otpora ne samo u Jugoslaviji nego u celoj okupiranoj Evropi a ne u pravcu razdraživanja neizmjernih antagonizama što koristi samo nacifazizmu.”

OBMANJIVANJE AMERIČKIH POKROVITELJA

Izmišljanje nepostojećih borbi četnika protiv ustaša, Nijemaca i Italijana i njihovih vojnih formacija

Preko emisija Londoniskog radija iz engleske vlada je slala poruke prema kojima su i dalje vrijeme za borbu protiv okupatora. Štoborac Jovanović Božidar, Puris Momčić, Ninko, Petar Živković, Radivo Knežević, Milan Gavrilović, organ zvan su "davao" radio emisije preko i iz stranih radiostanica i na jezicima naroda Jugoslavije. U tim emisijama su čitani članci, držani govori i davane vijesti kojima se poziva narod na prisecima i rat za i protiv gorskog pokreta. Organ zvan su i bacivanje u zemlju listova i pregaza, letaka sa sadržajima o svojim radio emisijama. Takva propaganda su istupili i na prostranstvu. Iz državne kase su davali velika sredstva dostavima u raznim zemljama za članke pisane po njihovim direktivama, ili su i sami pisali. Tim putem su raznosili i listove koje je dostavljao Mihailović iz zemlje i o tome o četničkoj borbi protiv osovinskih snaga.

Iz Vasingtona je Konstantin Bočić (prvako 29. oktobra 1942. godine) ministru inostranih poslova, iz engleske vlade slatio telegram: "Armstrong, mislim da biste ga da bi je tačno da je general Mihailović pre 6 mjeseci bio u teškoj borbi kako mu je reklo ministru Konstantin Bočić je upravo čim mu je obavještenje potrebno postalo i vodi kampanja, tesko je davati netačno obavještenje. I u toj kampanji najviše ističu generala Mihailovića"

Odgovor je 31. oktobra 1942. stigao sa potpisom predsjednika vlade Stjepana Jovanovića: "Već sam izvijestio generala Mihailovića neprekidno na stavu da se bori protiv Nemaca i okupatora. U Zapadnoj Bosni i dalje se vode borbe protiv ustaša, Nemaca i Italijana. U mnogim sredinama komanda u ruci generalnih oficira. U cijeloj Bosni i Hercegovini general Mihailović svakodnevno prvi prepadne na pojedine četove i antistatisti okupatorske garnizone"

Pa dodaje: "U Srbiji i na sabotaže na čelu četnika najteže obim. Zbog toga Nemci više pričinu hapšenja i iz zarobljavanja Mihailović od 200 talaca u Beogradu. U Srbiji su na kopan grob sa 1000 talaca, general Ljotić gačnu komandant i izjavio je da i srpski narod pusti i gubiti dotuci strukama i et, e uz Mihailovića. Prepad u Bosni i zauzete čuče koje se pripisuju partizanima, u Srbiji su i deli nacemski talaca mi na čuče i. Umi reno 2000 talaca i okupatori. Držati mori da se u mi na prepadu mi na čuče ne mi na čuče. A mi u protivu i ete su neosnovane i tendenciozne"

"I tate mi u Srbiji Konstantin Bočić je li i ete govoru u jednom ugledu m Amerikancima, koji mi u Mirko je pred bitu reka da se u mi na samo partizani bore, dok je Mihailović u ete i mece i neke mi partizani da su samo Hrvati i Srbi"

ot, postedu, klerikalci, liberali, komunisti" to pitanje je sročeno 24. XI 1942. godine u telegramu predsjednika izbjeg. čke vlade iz Londona Stjepanu Bogdanu, javanovica opunomoćenom vladinom poslatku u Otavu, u Kanadi dr. zidoru Cankaru.

MIHAILOVIĆEVI "TRIJUMFI" NISU ISTINITI

FORWARD (Johanesburg): "Ako je Mihailović imao katkad borbu, to je bilo protiv partizanskih jedinica i dobrovoljačke vojske, koja je dala mnogo primjera herojskog otpora protiv okupatora" Neistine Tajmsa i Junajted presa

U nizu članaka i listova što su kritički pitali o odsustvu četa čke borbe sa kupacatim jedinicama i o saradnji. Druge sa porobljavacima zemlje oglasio se list Forward u Johanesburgu. Ta novina u broju 11 od 19. III 1943. godine donosi opsežan članak *Sa one strane fronta*.

"Vreme je konačno obelodanilo priču o generalu Mihailoviću, jugoslovenskom ministru rata, koj po prihvajima nosi zastagu za gerilske uspehe na Balkanu. Važno je da se izloži kakav je položaj bio generala Mihailovića. Ovaj pregled sastavljen iz nekoliko neimarskih izvora, od Stevana Dedijera i Tomi Majetićeva, jasno pokazuje da je Mihailović aradovao sa osornom ih napadao prave gerilhe iz leđa. Bilo je plagiata u knjevnosti ali nikada u istoriji ratova nije bilo krađa u komunikima. Američke natine donosile su te plagijske o njihovim ljubimcu generalu Mihailoviću. Naša zemlja zna da su gerilhi u Jugoslaviji razbijali i osakitali. Italijansko-nemačke snage okupacione vlasti, i mi smo pored, sada da otkrivamo Mihailovićeve trijumfe koji ustvari nisu istiniti jer su u pesi pripadali partizanskim odredima koje Mihailović njegov, četini nemilosrdno napadao. Ako je Mihailović imao katkad borbu, to je bilo protiv jugoslovenskih partizana i dobrovoljačke vojske koja je dala mnogo primera herojskog otpora protiv okupatora. Evo edne priče o Mihailovićevoj pobedi 1. oktobra 1942. godine partizanska vojska objavila je preko tajne radiostanice 'Slobodna Jugoslavija' sledeće: Prema prihvaćenim vestačima u operacijama u okolini Jajca i u samom gradu partizanska brigada je zarobila 500 neprijateljskih vojnika." Tri dana dotičje u njujorskom Tajmsu izašao je članak o istoj stvari kojom pritiskom put je bilo pomena o partizanskoj borbi. Tajm kaže: "U drugoj polovini meseca septembra raniju i novu bitka se vodila u Jajcu u Bosni. Utrudi pod vođstvom Koste Nadževića komandanta u republikanskoj, spanskoj vojsci napali su Jajce i posle njegovog zauzeća počeli su sa čišćenjem neprijatelja u okolnom području. Ovaj izveštaj kaže da se Kosta Nadž nalazi na čelu svih bosanskih patriota." 25. oktobra Tajm ponovo donosi vest iz Moskve da su partizani zauzeli Jajce. Ovo nije sprečilo Tajmsovog izveštača da osudi partizane na isti način kao i Koste

ske gerile pre nekoliko godina. Tajm je okarakterisao jugoslovenske dobrovoljce kao komunističke bandite podržavane od Moskve – dodao je da je i vođa tih gerilaca običan bandita. U tom istu *Junajted press* publikujući nekako vesti o pobedi partizana i dobrovoljačke vojske u Jugoslaviji izvitoperio ih je u savrni trijumf generala Mihailovića, koji je bez sumnje bio isto toliko iznenađen koliko i sami Nemci. Iako predstavljenu pobedu Mihailović je sretno prihvatio.

Neistina *Tajmsa*, *Junajted pressa* pogotovo je prihvaćano Britan jugoslovenske izbegličke vlade u Londonu. On objavljuje da su "patriotske snage generala Mihailovića zauzele faze blizu Banje Luke posle ostre borbe".

Da se Mihailović ne bori protiv okupatora javno je potvrđeno i u kraljevskom poslanstvu u Bernu 9. X 1943. godine. Na to upozorava lično tadašnji predsednik zbegličke vlade Putić. On poslaniku u Švajcarskoj Avakumoviću obraća pažnju na izjavu Lazarevića u ime generala Mihailovića. On je rekao: "da se u poslednje vreme general Mihailović nije borio niti će se boriti sve dok saveznici ne pošalju trupe u Jugoslaviju, što je proizvelo nepovoljan utisak. Čitava propaganda ne samo da nije korisna nego šteti. Stoga vas molim da upozorite g. Lazarevića da ubuduće ne daje izjave u ime generala Mihailovića čina kraljevske vlade. On treba da potpuno zataji ukoguzito. Neka radi vodeći računa o ovoj potrebi. Ako postoji mogućnost da plasira što god od donetog materijala preko tamnih ili dopisnika, neka čini sa istom prethodnom saglasnošću".

Ovi dopisnika u Cirihu smisao te Lazarevićeve izjave objavljen je 2. X 1943. u Švedskoj. Za Lazarevića se kaže da je generalov повереник pošto je stigao u Švajcarsku. U toj izjavi se priznaje da se Mihailovićeva vojska "do sada nije borila i da se i dalje neće boriti. On smatra da bi bez prave pomoći saveznika borba bila uzaludno prolivanje krvi. Spreman je da intervenise kad se prva saveznička divizija krene u Jugoslaviju. Tada će baciti u zasenu sve podigne partizana".

KAMPANJA PROTIV MIHAILOVIĆA I RAVNOGORSKOG POKRETA

U *Tajmsu* je 10. XII 1942. godine osvanuo članak koji je ambasador iz Vašingtona Konstantin Fotić usplahireno dostavio otvorenim telegramom Ministarstvu inostranih poslova u London. "Molim da se svima našim poslanicima na strani dostavi sifrovani telegram sledeće sadržine: General Mihailović izveštava da je Veljko Račić otisao u Švajcarsku i tamo je glavnim dopisnik za svetsku komunističku štampu. On siri sve laži o borbi partizana protiv ustasa, Italijana i Nemaca. Ukoliko ima partizanske borbe protiv ustasa i okupatora u Hrvatskoj

njih vode samo odredi pod mojom komandom. U Americi i engleskoj štampi izlaze niz članaka o partizanskim borbama protiv ustasa i Nemaca u Hrvatskoj, tvrdeći da su odredi generala Mihailovića uništeni ili u ga napustili. Sve je to potpuno izmisljeno. Odredi generala Mihailovića su gospodari situacije u dve trećine Jugoslavije. Oni vode borbu u našoj ovdašnjoj po instrukcijama britanske vrhovne komande na Srednjem Istoku. Borbe u Zapadnoj Bosni koje vode uglatnom odred generala Mihailovića pripisuju se hrvatskim partizanima. Britanska vrhovna komanda tačno poznaje činjenice o toj borbi. Po želji generala Mihailovića ne daje se nikakav publicitet. Jedan mali deo borava nastavlja se van komande Mihailovićeve. Sve vesti o partizanskoj vojsci i vladi u kojoj su zastupljene sve nacionalne grupe potpuno su izmisljene. Jovanović”

U prkos demantiima kampanju protiv Draže preuzimali su i novi listovi. U njima se ne spominje borba generala Mihailovića. *Hitler* Jugoslovenskog informacionog centra tvrdi da postoji neka vrsta prećutnog sporazuma između ustaških jedinica i hrvatskih partizana. U tom smislu predsjednik vlade Jovanović skreće pažnju u Foticu na dva članka koja su objavljena u listu *Slovenski glas*. U svom odgovoru Entić ogovara Kosanovića: “Prilikom boravka u Čikagu došao sam u kontakt sa svima licima. Tom prilikom na prvom mestu našao sam na tragove g. Kosanovića i njegove članke kroz Čikago. Rečeno mi je da se sumnjičenja protiv generala Mihailovića pronose kroz američke kancelarije, od ljudi zaposlenih u našim informacionim centrima. Da to ne bi škodilo njegovom ugledu trebalo bi takve ljude smeniti sa položaja”

Kraljevski ambasador u Vasingtonu saopštava predsjedniku svoje vlade Jovanoviću o kampanji protiv Mihailovića. Stavlja je na adresu Kosanovića: “Danas sam ponovo razgovarao sa direktorom odeljenja za Evropu i sefom sekcije Obojica izjavili su još jednom da bi američkoj vladi bilo mnogo lakše da zauzme stav o kampanji protiv Mihailovića da je u pitanju samo radiostanica “Slobodna Jugoslavija. Međutim mi to svedočanstava naših zvaničnih i poluzvaničnih ličnosti i neke vesti koje dolaze iz naših zvaničnih izvora potpuno su suprotne zvaničnom stavu jugoslovenske vlade”.

KONTRAAKCIJA ZA DRAŽINU REHABILITACIJU

Čije su borbene aktivnosti protiv okupacionih trupa u Jugoslaviji: Dražinih odreda ili partizanskih jedinica?

Svom ministru spoljnih poslova, sa nalogom da dostavi ambasadoru u Vasingtonu, predsjedništvu kraljevske vlade šalje kratak sadržaj Banovog intervjua. Adamićevog članka. Učinjeno je to s ciljem suzbijanja propagande

protiv Draže ma s koje strane dolazila. Vojnom zaslanku u Washingtonu za ambasadora Konstantina Louisa ostavljeni su 14. XII 1942. stavovi povodom kampanje protiv Mihailovića u Americi. Cilj te kampanje je da se Draža prikaže kao neaktivan i kao karikanik Osovine, pa vada Slobodana Ivanovića vjerno iznoseći to je ustupano na pouzdatim podacima s kojima oni raspolažu. Kaže se u tom aktu: "Uredni Mihailovića i njegovi organi imaju su kora u zlo, zemlju Dabrova i poverzati i među sobom i odlične komandovanje. Svoju aktivnost više ni celoj teritoriji Jugoslavije. Uid Slovenuke do granice prema Crkvoj. Čestale borbe ne snage koje daju u vezati na od Mihailovića i neznatne su pa s tom broju i po razmatranjima njegov dejstva ako se uporede sa miskom Mihailovića. Delatnost Dražinih odreda nije prestala ni, ednog časa i pored izreda i od strane neobavesteni i ili glomazerno. Težiste borbe prenosi se s jednog kraja na drugi prema potrebama i mogućnostima da za sve to vreme to je predstajalo i predstajala neprekidnu aktivnu. Ispoljuje se, aktivna Dražinih odreda vezuje u Jugoslaviji, 30 do 40 divizija. U toku jeseni i zime akcija se prenela u entar Srbije. Kada se više operacije u Srbiji dolinom. Sare po sa veznicom ratnom putu. Sve operacije prouzrokovala su dovodenje divizija i u Srbiju pored onih pet. Čestim operacijama koje su u toku po želji. Dražinih nećemo davati obavještenja. U nekim krajevima postoje odredi tzv. partizana. Bosni, Hrvatska, Slovenacka koji su navedeni izvesnom pouzdanom ideologiji pod imenom partizanska vojska i Hrvat ka. Zapadna Bosna i narodnoslobodilački pokret. Slovenacki. Postoje tu i druge forme i je svrhen i izvanat na rat. Draže komandi pod nepovredljivom birazima i jedinstva kojima je u borbu protiv Pavelića i ustaša na bi se neke spretilo ubijati Srbia. Ali, mesina borbenog pokreta trupa Draže Mihailovića predstajala glavnu jugoslovensku silu koja i sa najveći deo otpora prema osorini. Mnoge u stvari Dražine akcije pripisuju se pogrešno partizanima."

Treći dio

SLUČAJ LISTA "AMERIKANSKI SRBOBRAN"

"AMERIKANSKI SRBOBRAN"

UMANJUJE RATNI NAPOR AMERIKE

[illegible]

Službeni američki krugovi prateći političku, vojnu i među iseljenskim srpskim i hrvatskim porijekli u Americi sa velikim rezervama pa zabrinuti su gledajući na raspravu o srpskim i hrvatskim izbjegličkim pitanjima u *Srbobranu*. Razlog je činjenica Vlade SAD da naruči i izdaju zahtjev za informacije. Departament odbrane, Departament za štampu i šteta podnosi negativanjem politiku *Amerikanskog Srbobranu*. Žestoki napad, tuga i strah od nared hrvatskog porijekla na teret vojske i srpske ostr protivkategorizacije te pokušaj da brani krvavog

Milana Nedica koji podupire nacistički režim u Srbiji potpaljuju nacističku kampanju nesnošivosti i hasne mržnje. Zato taj list djeluje štetno na ratni napor Amerike.

Elmer Davis, u svojstvu šefa Ureda za ratne informacije, obraća se predsjedniku Srpskog Narodnog Saveza Simi Vrliniću. I Vrlinić je, poput Kosanovića, izražen napadnik a inspirisanim sa Fotićeve "Srbobranove" strane Davis najprije podsjeća na rezoluciju koju je Vrlinić potpisao u Vašingtonu u septembru 1942. godine, i zbog koje je izražen ostrim prigovorima. *Mi se zavetujemo da ćemo slediti vodstvo Amerike i ići u ratu za jedinstvo svih Amerikanaca bez obzira na nacionalnu ili rasnu poreklo u izvršenju najvećeg zadatka za dobijanje ovog rata za slobodu. Mi se stadjemo da ćemo se suprotstaviti svakom pokušaju raspirivanja nesloge među Amerikancima jugoslovenskog porekla*

Šef americkog Ureda za ratne informacije ističe da je iznenađen što Vrlinić kritikuje za potpisivanje spomenute rezolucije. *"Očividno je da je američko jedinstvo nužno za uspešno vođenje ovog rata"* píše Davis. *"Na isti način bi se trebalo da se izazvati jedne Amerikanke protiv drugih Amerikanaca"* i ovi na toje da to sprovedu. *Oni su godinama nastojali da nahuskuju Amerikanke srpskog, hrvatskog i slovenačkog porekla jedne protiv drugih. Stari je to trik porepaj pu vladaj. Kad ste potpisali rezoluciju u Vašingtonu, Vi ste se zavetovali da ćete se suprotstaviti ovom nacističkom planu. Čvrsto verujem da ste u tom postupku potpuno izražavali duh američkih Srba koji su vas izabrali za predsednika Srpskog Narodnog Saveza*

Ujedinjene nacije nastoje da ostvare što je moguće više jedinstvo svih onih koji su protiv Osovine. U Jugoslaviji i u ujedinjenim Državama Amerike, mi radimo na tome da ujedinimo Srbe i Hrvate i Slovence koji veruju u slobodu i demokratiju, a koji se suprotstavljaju Osovinim i njenim satelitima

Sve što Vi kao predsednik Srpskog Narodnog Saveza možete učiniti da se učini kraj i idući em na dobri izmedu Amerikanaca srpskog i hrvatskog porekla razdora koji je do dobrim delom raspiruje Amerikanski Srbobran. Bice stvoren doprinos ratnom naporu. Stari koji ste izazvali u prošlost, izražen vašom potporom koju ste dali na rezoluciju od 18. septembra 1942. godine, veoma je cenjen."

EPISKOP DIONISIJE I "SRBOBRANOVA" PROPAGANDA

Memorandum hrvatskih ministara u izbegličkoj vladi - Ko je plaćan iz vladinog budžeta Poslanstva u Vašingtonu?

Ta propaganda nepovoljna u osnovi nastavljena je ne samo u Americi nego i iz Londona. I Slobodan Jovanović kao predsjednik vlade obratio se 24. februara 1942. godine vojsci. U govoru se, iako se ne spominje Jugoslavija, Ni on ne čini razliku između ustaša i hrvatskog naroda, a Slovence je uzgred

spomenika, stičući prve istovjetne ustase i židovske amonije odgovoriti na je-
nakič ga iz zemlje Hrvata i Srbije. Nedim kao Kristing nije spomenut
šta je sve na Linijone putnike usmjereno, kojim je prijeta kampanja u
Srbohranu.

Kosovci i tim povodom šale je kablogram ministru Bud savjetujući da kon-
tini "zbog dvostrane strasti" – pri čijem i kojim se misli uvažiti misli u
Americi nađe vjesti i izvješća. Predsjednik ovogor je naskoro dobio potvrdu
16. marta, ste god ne "vadi" iz Londonskog rida i pristojli u "gvario ja-
ges" vjensk "šer" "*Ko je odgovoran za našu propagandu i za terorizaciju i djelo
koji se razlažu u njo. Razloženost i danas katodifalnu*"

Na propagandu iz Londona i sa stranica *Srbohranu* protiv hrvatskog na-
roda i jugoslovenske države – de je naslonio se i episkop Srpske pravoslavne
crkve u Americi Džon S. O'Neil, 1. juna 1942. godine sazvan predstavništvo
Srpske crkve u Americi. Taj skup je organizovan s nametom da raspravi o
*stavu srpske crkve protiv nasilja u Jugoslaviji – o stavu Srpske crkve prema
Memorandumu ministara Hrvata u jugoslovenskoj vladi u Londonu*

Time je otvorena nova stranica u kampanji *Srbohranu* koji je kratko vije-
me morao smriti svoju žestotu nakon upozorenja američkih federalnih va-
st. Ako i episkop je direktno zazivala nove razdore nasuprot američkim
naslojanima da se razlažu među Amerikancima jugoslovenskog porijekla ne
raspiruju dalje

Umjesto da nosi kakav takav redni propagandni plan u Americi mi-
nistar inostranih poslova Memmo N. N. je posredstvom Lonca u Vasingto-
nu i prema te ograničanim gas. mandatu ministra Kosovovca sa završetkom
konferencije *Ranta*. Zapravo mu je da predstavlja emigrantsku vladu u Ko-
mitetu za planiranje. Taj komitet se bavi tehničkim i stručnim pitanjima u
proučavanju socijalno-ekonomskih prilika u Čehoslovačkoj, Poljskoj, Ciri-
koj i Jugoslaviji. N. S. S. je bio predsjednik toga komiteta. Tako je de za-
visan doprinos Kosovovca kao jugoslovenskog predstavnika u tim tijelima
uključiv. Komitet za rekonstrukciju koji je imao na odobrivanju i podršku
u Americi. Komitet je proučavao probleme Srednje i istočne Evrope. T. N.
Ninčić, međutim, razbijali su njegov rad na to način što su Rusima govori-
li o njegovoj djelatnosti usmjerenoj protiv SSSR-a i pokušima da se kome-
nistička tvorovina.

Reč je o planiranju američke materijalne pomoći i rekonstrukci evro-
pskih zemalja nakon Drugog svjetskog rata. Takva i toj korak, ali se nikako
izolacionistima u Americi. To znači one parole sa snažnim uporištem u toj
zemlji "*Ovo je evropska rat koja se odigrala u Americi*". Planiranje ucesci
Amerike i njenih sredstava za rekonstrukciju država naroda bio je pri-
zvod sa beinterencionisti protiv izracunisi. Svi su koji su bili u drže
Amerika podaci od Evrope i rata na ovom kontinentu, prizvod rigvacka-
finansiske utroška Evrope, koji su se i tim predrisudama koje su evrop-
ske nevede u ratu imale preteranim nacionalizmom i intolerantno su

koja vlada u evropskim zemljama. Oni su sovinizam evropskih naroda vidjeli kao prijetnju opasnost od prenosila toga šovinizma u Ameriku što bi kako su govorili dovelo do novog građanskog rata u toj zemlji. Izolacionistička politika u Americi je vrlo aktivna i spremna je koristila sve evropske slabosti za sebe. Ona ih je potencirala i provocirala te slabosti. Zato je jedinstveno i harmonično istupanje evropskih zemalja što u prvom predsjednika Ruzvelta nteveno on sumnja i suzbija i izolacionizam. Zvličjenje Kosanovica iz spomenutih je za znatno je dovođenje vode na mlin američke potvrde i pravda našu tezu izolacionizma i razdora i jugoslovensko emigraciju u toj zemlji. Svaka akcija raspirivanja mržnje i uvođenja raskola u jugoslovenskoj dijaspori opasna je i sa službenog američkog gledišta. I samac se kao suprotna američkim nacionalnim interesima. Amerika želi lojalne i korisne emigrante kao važne korisne američke građane. U toj emigraciji ona sagledava i neka vrstu barometra stanja u zemljama postojbinama.

Razbijanje sluge Srba, Hrvata i Slovenaca u Americi znači i dokaz ne mogućnosti postojanja Jugoslavije. Apсурдно je stvariti zemlju u kojoj se narod mrzi i koji se pripadnici ne mogu da služe ni u američkoj udobnosti i slobodnom razvoju koja ta zemlja omogućava. Amerika osim toga, ne želi razbijanje onih formacija koje su postojale. Ništo konceptualno, ulaganje njenog moralnog autoriteta i materijalnog bogatstva nije odgovarala akcija protiv Jugoslavije. Nije je odgovarala politika podvojenosti i neskretnost. Otuda je bilo i steno i odsustvo jasne i određene stava emigrantske vlade u pitanjima budućeg uređenja Jugoslavije. U službenom Vasingtону se smatrao da u vladi postoje dvije politike koje se sukobljavaju i neutralizuju a tim da je jača ona koja je protiv Jugoslavije.

Publikovanje Memoranduma episkopa Vasiljina služilo je dokazivanju da Jugoslavija ne može postojati. U službenom Vasingtону je bilo poznato da većina diplomatskog personala jugoslovenske izbjegličke vlade u Americi potmaže akciju protiv Jugoslavije. Aktivni poslanik Iovan Ducev je u *Srbobratnu* vodio najgoru haringu protiv Jugoslavije. I crkaski konzul Mirkovic je držao na toj miji govore na skupstinama Narodne odbrane kao organizacije koja se deklarirala za borbu protiv Hrvata i Slovenaca u starom kraju u Americi. On izjavio je da je konzul Srbije a ne konzul Jugoslavije.

Vadika Denis je primao je platu iz dispozicije tog fonda vasingtonskog poslanstva jugoslovenske vlade. On je bio i počasni predsjednik te iste Narodne odbrane. I isto vrijeme on je svestranost angažovao u radu protiv sluge Srba, Hrvata u Americi. Poslanik Konstantin Stojic je inicirao i karipanja protiv Hrvata u *Srbobratnu*. Kosanovic kaže da nikad nije u toj zemlji u vrijeme napetih političkih sukoba nije bilo lista koji je gore pisao o Hrvatima, Slovencima. Stojima koji su za Jugosavu. Preko kraljevog boravka u Vasingtону poslanik Fetic je prveo kralju deputaciju celokupnog *Srbobratna*. Od te delegacije primio je komplet lista sa svim prikolizima i napetim pogrdama na deju Jugoslavije. S tim kojim se sukobio i ubio grubi je publikovana na prvoj stranici narednog broja lista.

Službeni Vashington je nastojao da premijere tu kampanju *Slobodrana* kao štetnu po Ameriku. Na zahtjev Federalne policije jedan urednik je izbačen iz redakcije. Skupština Narodne odbrane pozdravila Đurina u govoru ne spomene Jugoslaviju. Ta Narodna odbrana sa te skupštine salje svoje pozdrave Jovanu Đuricu. Đuricu pukovniku Savcu – konzulu Stanojeviću koji govori srpsko – a ne jugoslovenskoj vojsci.

Sve te greske u postupcima jugoslovenske propagande u Americi na izdašnje su isle u prilog Oti Habsburskog. U nepremisive sukobe između Srba i Hrvata u Americi radi *supernacionalnih* katoličkih država koje će uništiti sklad među narodima i Jugoslaviju. Oti nik ne napada Srbe. Govori o tome kako se se Vojskoina i Bosna pitati kome treba da pripadaju. Za Hrvate i Slovence srpska propaganda pruža dokaze da nisu za Jugoslaviju. S Otiom Habsburskim je i grof Stora koji u ime vjekarne Italije i njene kulture koju drži zarobljenu *jedan mali sloj fanata*. *Slobodran* je naspram toga pruža dokaze o barbarstvu, krvološtvu i mržnji.⁴⁵

MEĐUSOBNA KONFRONTACIJA ISELJENIČKIH GRUPA I NJIHOVIH LISTOVA

O tome što se u stvari događa u Jugoslaviji naravno i četničke partizanskim odnosima i ulozima u hrvatski pokret u raznim beret u zemlji postajmo se svjesna sve teletma i subjektivnija slika. I među obicnim Amerikancima i među jugoslovenskim iseljeničkim grupama na tlu Sjedinjenih Američkih Država. Prve je po nazivima i po masovnosti tamo mnogi smatraje Amerikance, srpskog nego hrvatskog i slovenačkog porijekla. Na već strojima srpskog porijekla bio je u početku za Mihailovića i njegove četnike. Mnogi od njih su i do danas zadobijeli velikosrpskom ideologijom. Hrvati su početka bili iz politiku ustaskog režima u Nezavisnoj državi i Hrvatskoj. Isto onako kao što su oni protivnici restauracije srpske hegemonije u Jugoslaviji.

Sve te jugoslovenske iseljeničke grupacije nacionalno postrojene i ideološki indoktrinirane nisu mogle ostati mirne na svade među ministrima u zajednoj vladi. Te svade su trajale bez prekida bez obzira koje bi vlade na čelu s kraljevskog vladnog kabineta. One su se prenosile na strance listova i časopisa kojima su raspravljale nacionalne grupacije iseljenika iz Jugoslavije u Americi. Kako među tim njihovim izdanjima tako i među iseljeničkim raspravama je zestišla politička polemika. Ostri sukob jugoslovenskih iseljeničkih grupa zahvatio je sve i isleve u štampi svih postojećih nacionalni

45. Free Press i ostale kolumna i dokumenti u Saveznom arhivu u Beogradu.

grupacija. Najdalje se kidisa glavni organ srpskih iseljenika *Amerikanski Srbobran*. Taj list su podržali i na sadržaje koje je donosio naročito su uticali ambasador Konstatin Fotić i pjesnik Jovan Dučić. *Srbobran* je optuživao Hrvate – hrvatski narod u cjelini za počinjene ustaske zločine nad srpskim stanovništvom. Štampa Amerikanaca hrvatskog porijekla – poput hrvatskih ministara u izbjeg – (kao) vladi – energično je odbacivala takve optužbe kao neopravdane i zlonamjerne. Uznjavala je da se ti zločini – koje inače nije sporna – ne mogu pripisivati cijelom hrvatskom narodu.

Istini za volju – valja reći da su Amerikanci srpskog i crnogorskog porijekla, ali i sv – jugoslovenski orijentisani Amerikanci hrvatskog i slovenačkog nacionalnog korpusa – među njima i Ljubo Adamović – matene – ostom bili za Mihailovića sve dok se u SAJ – u nije takoreći nista zračilo – pravim aktivnostima četnika i postojanju partizana. I – pristajanje poklonika uz Dražu i četnike – opozicija je menjavati od ljeta 1942. godine. Tada su se počeli pojavljivati prvi izvještaji u švedskim – američkim i britanskim komunističkim listovima i četničkim nagodbama sa sliama Ušakovice i Kvisi izimila. Promijenjeni su i Adamovići, i pogodi mnogih drugih iseljenika. Taj proces postepenog prijenosa čenice i opisivao je i Adamić u svojim člancima.³²⁶

RASPIRIVANJE MRŽNJE PREMA NESRPSKIM NARODIMA

Akcija "Amerikanskog Srbobrana" protiv Jugoslavije i raspirivanje mržnje prema pripadnicima drugih naroda u Americi - Da li je Srbobranova tradicija - srbovanje, i da li taj list - piše kako narod oseća?

U vrijeme rasprisi o stvarima i odnosima u zemlji u Americi su postojale dvije organizacije Hrvatske. Jedna se zvala Narodno vijeće – a druga Narodna brigada. Obje su imale i svoje listove. Jedan od tih listova bila je *Slobodna riječ* Hrvatski i srpski listovi u Americi bili su u stalnoj međusobnoj svadi. *Amerikanski Srbobran* – s jedne – i hrvatski listovi – s druge strane – zalagali su se za razbijanje Jugoslavije nakon završetka rata. Oni okupljeni oko *Slobodne riječi* usnovali su – kulturno društvo četnika – koje je organizovalo skupove na kojima se slavio Draža. Sakupljali su i novčane priloge za ratnogorskog pokret.

326. Evidentno kratičske – ule – raznim zemljama – (2) – a, dr. Miroslav Stojanović kao ministar – u – raznih p – lista – koje su vremena – u – (3) – (4) – (5) – (6) – (7) – (8) – (9) – (10) – (11) – (12) – (13) – (14) – (15) – (16) – (17) – (18) – (19) – (20) – (21) – (22) – (23) – (24) – (25) – (26) – (27) – (28) – (29) – (30) – (31) – (32) – (33) – (34) – (35) – (36) – (37) – (38) – (39) – (40) – (41) – (42) – (43) – (44) – (45) – (46) – (47) – (48) – (49) – (50) – (51) – (52) – (53) – (54) – (55) – (56) – (57) – (58) – (59) – (60) – (61) – (62) – (63) – (64) – (65) – (66) – (67) – (68) – (69) – (70) – (71) – (72) – (73) – (74) – (75) – (76) – (77) – (78) – (79) – (80) – (81) – (82) – (83) – (84) – (85) – (86) – (87) – (88) – (89) – (90) – (91) – (92) – (93) – (94) – (95) – (96) – (97) – (98) – (99) – (100) – (101) – (102) – (103) – (104) – (105) – (106) – (107) – (108) – (109) – (110) – (111) – (112) – (113) – (114) – (115) – (116) – (117) – (118) – (119) – (120) – (121) – (122) – (123) – (124) – (125) – (126) – (127) – (128) – (129) – (130) – (131) – (132) – (133) – (134) – (135) – (136) – (137) – (138) – (139) – (140) – (141) – (142) – (143) – (144) – (145) – (146) – (147) – (148) – (149) – (150) – (151) – (152) – (153) – (154) – (155) – (156) – (157) – (158) – (159) – (160) – (161) – (162) – (163) – (164) – (165) – (166) – (167) – (168) – (169) – (170) – (171) – (172) – (173) – (174) – (175) – (176) – (177) – (178) – (179) – (180) – (181) – (182) – (183) – (184) – (185) – (186) – (187) – (188) – (189) – (190) – (191) – (192) – (193) – (194) – (195) – (196) – (197) – (198) – (199) – (200) – (201) – (202) – (203) – (204) – (205) – (206) – (207) – (208) – (209) – (210) – (211) – (212) – (213) – (214) – (215) – (216) – (217) – (218) – (219) – (220) – (221) – (222) – (223) – (224) – (225) – (226) – (227) – (228) – (229) – (230) – (231) – (232) – (233) – (234) – (235) – (236) – (237) – (238) – (239) – (240) – (241) – (242) – (243) – (244) – (245) – (246) – (247) – (248) – (249) – (250) – (251) – (252) – (253) – (254) – (255) – (256) – (257) – (258) – (259) – (260) – (261) – (262) – (263) – (264) – (265) – (266) – (267) – (268) – (269) – (270) – (271) – (272) – (273) – (274) – (275) – (276) – (277) – (278) – (279) – (280) – (281) – (282) – (283) – (284) – (285) – (286) – (287) – (288) – (289) – (290) – (291) – (292) – (293) – (294) – (295) – (296) – (297) – (298) – (299) – (300) – (301) – (302) – (303) – (304) – (305) – (306) – (307) – (308) – (309) – (310) – (311) – (312) – (313) – (314) – (315) – (316) – (317) – (318) – (319) – (320) – (321) – (322) – (323) – (324) – (325) – (326) – (327) – (328) – (329) – (330) – (331) – (332) – (333) – (334) – (335) – (336) – (337) – (338) – (339) – (340) – (341) – (342) – (343) – (344) – (345) – (346) – (347) – (348) – (349) – (350) – (351) – (352) – (353) – (354) – (355) – (356) – (357) – (358) – (359) – (360) – (361) – (362) – (363) – (364) – (365) – (366) – (367) – (368) – (369) – (370) – (371) – (372) – (373) – (374) – (375) – (376) – (377) – (378) – (379) – (380) – (381) – (382) – (383) – (384) – (385) – (386) – (387) – (388) – (389) – (390) – (391) – (392) – (393) – (394) – (395) – (396) – (397) – (398) – (399) – (400) – (401) – (402) – (403) – (404) – (405) – (406) – (407) – (408) – (409) – (410) – (411) – (412) – (413) – (414) – (415) – (416) – (417) – (418) – (419) – (420) – (421) – (422) – (423) – (424) – (425) – (426) – (427) – (428) – (429) – (430) – (431) – (432) – (433) – (434) – (435) – (436) – (437) – (438) – (439) – (440) – (441) – (442) – (443) – (444) – (445) – (446) – (447) – (448) – (449) – (450) – (451) – (452) – (453) – (454) – (455) – (456) – (457) – (458) – (459) – (460) – (461) – (462) – (463) – (464) – (465) – (466) – (467) – (468) – (469) – (470) – (471) – (472) – (473) – (474) – (475) – (476) – (477) – (478) – (479) – (480) – (481) – (482) – (483) – (484) – (485) – (486) – (487) – (488) – (489) – (490) – (491) – (492) – (493) – (494) – (495) – (496) – (497) – (498) – (499) – (500) – (501) – (502) – (503) – (504) – (505) – (506) – (507) – (508) – (509) – (510) – (511) – (512) – (513) – (514) – (515) – (516) – (517) – (518) – (519) – (520) – (521) – (522) – (523) – (524) – (525) – (526) – (527) – (528) – (529) – (530) – (531) – (532) – (533) – (534) – (535) – (536) – (537) – (538) – (539) – (540) – (541) – (542) – (543) – (544) – (545) – (546) – (547) – (548) – (549) – (550) – (551) – (552) – (553) – (554) – (555) – (556) – (557) – (558) – (559) – (560) – (561) – (562) – (563) – (564) – (565) – (566) – (567) – (568) – (569) – (570) – (571) – (572) – (573) – (574) – (575) – (576) – (577) – (578) – (579) – (580) – (581) – (582) – (583) – (584) – (585) – (586) – (587) – (588) – (589) – (590) – (591) – (592) – (593) – (594) – (595) – (596) – (597) – (598) – (599) – (600) – (601) – (602) – (603) – (604) – (605) – (606) – (607) – (608) – (609) – (610) – (611) – (612) – (613) – (614) – (615) – (616) – (617) – (618) – (619) – (620) – (621) – (622) – (623) – (624) – (625) – (626) – (627) – (628) – (629) – (630) – (631) – (632) – (633) – (634) – (635) – (636) – (637) – (638) – (639) – (640) – (641) – (642) – (643) – (644) – (645) – (646) – (647) – (648) – (649) – (650) – (651) – (652) – (653) – (654) – (655) – (656) – (657) – (658) – (659) – (660) – (661) – (662) – (663) – (664) – (665) – (666) – (667) – (668) – (669) – (670) – (671) – (672) – (673) – (674) – (675) – (676) – (677) – (678) – (679) – (680) – (681) – (682) – (683) – (684) – (685) – (686) – (687) – (688) – (689) – (690) – (691) – (692) – (693) – (694) – (695) – (696) – (697) – (698) – (699) – (700) – (701) – (702) – (703) – (704) – (705) – (706) – (707) – (708) – (709) – (710) – (711) – (712) – (713) – (714) – (715) – (716) – (717) – (718) – (719) – (720) – (721) – (722) – (723) – (724) – (725) – (726) – (727) – (728) – (729) – (730) – (731) – (732) – (733) – (734) – (735) – (736) – (737) – (738) – (739) – (740) – (741) – (742) – (743) – (744) – (745) – (746) – (747) – (748) – (749) – (750) – (751) – (752) – (753) – (754) – (755) – (756) – (757) – (758) – (759) – (760) – (761) – (762) – (763) – (764) – (765) – (766) – (767) – (768) – (769) – (770) – (771) – (772) – (773) – (774) – (775) – (776) – (777) – (778) – (779) – (780) – (781) – (782) – (783) – (784) – (785) – (786) – (787) – (788) – (789) – (790) – (791) – (792) – (793) – (794) – (795) – (796) – (797) – (798) – (799) – (800) – (801) – (802) – (803) – (804) – (805) – (806) – (807) – (808) – (809) – (810) – (811) – (812) – (813) – (814) – (815) – (816) – (817) – (818) – (819) – (820) – (821) – (822) – (823) – (824) – (825) – (826) – (827) – (828) – (829) – (830) – (831) – (832) – (833) – (834) – (835) – (836) – (837) – (838) – (839) – (840) – (841) – (842) – (843) – (844) – (845) – (846) – (847) – (848) – (849) – (850) – (851) – (852) – (853) – (854) – (855) – (856) – (857) – (858) – (859) – (860) – (861) – (862) – (863) – (864) – (865) – (866) – (867) – (868) – (869) – (870) – (871) – (872) – (873) – (874) – (875) – (876) – (877) – (878) – (879) – (880) – (881) – (882) – (883) – (884) – (885) – (886) – (887) – (888) – (889) – (890) – (891) – (892) – (893) – (894) – (895) – (896) – (897) – (898) – (899) – (900) – (901) – (902) – (903) – (904) – (905) – (906) – (907) – (908) – (909) – (910) – (911) – (912) – (913) – (914) – (915) – (916) – (917) – (918) – (919) – (920) – (921) – (922) – (923) – (924) – (925) – (926) – (927) – (928) – (929) – (930) – (931) – (932) – (933) – (934) – (935) – (936) – (937) – (938) – (939) – (940) – (941) – (942) – (943) – (944) – (945) – (946) – (947) – (948) – (949) – (950) – (951) – (952) – (953) – (954) – (955) – (956) – (957) – (958) – (959) – (960) – (961) – (962) – (963) – (964) – (965) – (966) – (967) – (968) – (969) – (970) – (971) – (972) – (973) – (974) – (975) – (976) – (977) – (978) – (979) – (980) – (981) – (982) – (983) – (984) – (985) – (986) – (987) – (988) – (989) – (990) – (991) – (992) – (993) – (994) – (995) – (996) – (997) – (998) – (999) – (1000) – (1001) – (1002) – (1003) – (1004) – (1005) – (1006) – (1007) – (1008) – (1009) – (1010) – (1011) – (1012) – (1013) – (1014) – (1015) – (1016) – (1017) – (1018) – (1019) – (1020) – (1021) – (1022) – (1023) – (1024) – (1025) – (1026) – (1027) – (1028) – (1029) – (1030) – (1031) – (1032) – (1033) – (1034) – (1035) – (1036) – (1037) – (1038) – (1039) – (1040) – (1041) – (1042) – (1043) – (1044) – (1045) – (1046) – (1047) – (1048) – (1049) – (1050) – (1051) – (1052) – (1053) – (1054) – (1055) – (1056) – (1057) – (1058) – (1059) – (1060) – (1061) – (1062) – (1063) – (1064) – (1065) – (1066) – (1067) – (1068) – (1069) – (1070) – (1071) – (1072) – (1073) – (1074) – (1075) – (1076) – (1077) – (1078) – (1079) – (1080) – (1081) – (1082) – (1083) – (1084) – (1085) – (1086) – (1087) – (1088) – (1089) – (1090) – (1091) – (1092) – (1093) – (1094) – (1095) – (1096) – (1097) – (1098) – (1099) – (1100) – (1101) – (1102) – (1103) – (1104) – (1105) – (1106) – (1107) – (1108) – (1109) – (1110) – (1111) – (1112) – (1113) – (1114) – (1115) – (1116) – (1117) – (1118) – (1119) – (1120) – (1121) – (1122) – (1123) – (1124) – (1125) – (1126) – (1127) – (1128) – (1129) – (1130) – (1131) – (1132) – (1133) – (1134) – (1135) – (1136) – (1137) – (1138) – (1139) – (1140) – (1141) – (1142) – (1143) – (1144) – (1145) – (1146) – (1147) – (1148) – (1149) – (1150) – (1151) – (1152) – (1153) – (1154) – (1155) – (1156) – (1157) – (1158) – (1159) – (1160) – (1161) – (1162) – (1163) – (1164) – (1165) – (1166) – (1167) – (1168) – (1169) – (1170) – (1171) – (1172) – (1173) – (1174) – (1175) – (1176) – (1177) – (1178) – (1179) – (1180) – (1181) – (1182) – (1183) – (1184) – (1185) – (1186) – (1187) – (1188) – (1189) – (1190) – (1191) – (1192) – (1193) – (1194) – (1195) – (1196) – (1197) – (1198) – (1199) – (1200) – (1201) – (1202) – (1203) – (1204) – (1205) – (1206) – (1207) – (1208) – (1209) – (1210) – (1211) – (1212) – (1213) – (1214) – (1215) – (1216) – (1217) – (1218) – (1219) – (1220) – (1221) – (1222) – (1223) – (1224) – (1225) – (1226) – (1227) – (1228) – (1229) – (1230) – (1231) – (1232) – (1233) – (1234) – (1235) – (1236) – (1237) – (1238) – (1239) – (1240) – (1241) – (1242) – (1243) – (1244) – (1245) – (1246) – (1247) – (1248) – (1249) – (1250) – (1251) – (1252) – (1253) – (1254) – (1255) – (1256) – (1257) – (1258) – (1259) – (1260) – (1261) – (1262) – (1263) – (1264) – (1265) – (1266) – (1267) – (1268) – (1269) – (1270) – (1271) – (1272) – (1273) – (1274) – (1275) – (1276) – (1277) – (1278) – (1279) – (1280) – (1281) – (1282) – (1283) – (1284) – (1285) – (1286) – (1287) – (1288) – (1289) – (1290) – (1291) – (1292) – (1293) – (1294) – (1295) – (1296) – (1297) – (1298) – (1299) – (1300) – (1301) – (1302) – (1303) – (1304) – (1305) – (1306) – (1307) – (1308) – (1309) – (1310) – (1311) – (1312) – (1313) – (1314) – (1315) – (1316) – (1317) – (1318) – (1319) – (1320) – (1321) – (1322) – (1323) – (1324) – (1325) – (1326) – (1327) – (1328) – (1329) – (1330) – (1331) – (1332) – (1333) – (1334) – (1335) – (1336) – (1337) – (1338) – (1339) – (1340) – (1341) – (1342) – (1343) – (1344) – (1345) – (1346) – (1347) – (1348) – (1349) – (1350) – (1351) – (1352) – (1353) – (1354) – (1355) – (1356) – (1357) – (1358) – (1359) – (1360) – (1361) – (1362) – (1363) – (1364) – (1365) – (1366) – (1367) – (1368) – (1369) – (1370) – (1371) – (1372) – (1373) – (1374) – (1375) – (1376) – (1377) – (1378) – (1379) – (1380) – (1381) – (1382) – (1383) – (1384) – (1385) – (1386) – (1387) – (1388) – (1389) – (1390) – (1391) – (1392) – (1393) – (1394) – (1395) – (1396) – (1397) – (1398) – (1399) – (1400) – (1401) – (1402) – (1403) – (1404) – (1405) – (1406) – (1407) – (1408) – (1409) – (1410) – (1411) – (1412) – (1413) – (1414) – (1415) – (1416) – (1417) – (1418) – (1419) – (1420) – (1421) – (1422) – (1423) – (1424) – (1425) – (1426) – (1427) – (1428) – (1429) – (1430) – (1431) – (1432) – (1433) – (1434) – (1435) – (1436) – (1437) – (1438) – (1439) – (1440) – (1441) – (1442) – (1443) – (1444) – (1445) – (1446) – (1447) – (1448) – (1449) – (1450) – (1451) – (1452) – (1453) – (1454) – (1455) – (1456) – (1457) – (1458) – (1459) – (1460) – (1461) – (1462) – (1463) – (1464) – (1465) – (1466) – (1467) – (1468) – (1469) – (1470) – (1471) – (1472) – (1473) – (1474) – (1475) – (1476) – (1477) – (1478) – (1479) – (1480) – (1481) – (1482) – (1483) – (1484) – (1485) – (1486) – (1487) – (1488) – (1489) – (1490) – (1491) – (1492) – (1493) – (1494) – (1495) – (1496) – (1497) – (1498) – (1499) – (1500) – (1501) – (1502) – (1503) – (1504) – (1505) – (1506) – (1507) – (1508) – (1509) – (1510) – (1511) – (1512) – (1513) – (1514) – (1515) – (1516) – (1517) – (1518) – (1519) – (1520) – (1521) – (1522) – (1523) – (1524) – (1525) – (1526) – (1527) – (1528) – (1529) – (1530) – (1531) – (1532) – (1533) – (1534) – (1535) – (1536) – (1537) – (1538) – (1539) – (1540) – (1541) – (1542) – (1543) – (1544) – (1545) – (1546) – (1547) – (1548) – (1549) – (1550) – (1551) – (1552) – (1553) – (1554) – (1555) – (1556) – (1557) – (1558) – (1559) – (1560) – (1561) – (1562) – (1563) – (1564) – (1565) – (1566) – (1567) – (1568) – (1569) – (1570) – (1571) – (1572) – (1573) – (1574) – (1575) – (1576) – (1577) – (1578) – (1579) – (1580) – (1581) – (1582) – (1583) – (1584) – (1585) – (1586) – (1587) – (1588) – (1589) – (1590) – (1591) – (1592) – (1593) – (1594) – (1595) – (1596) – (1597) – (1598) – (1599) – (1600) – (1601) – (1602) – (1603) – (1604) – (1605) – (1606) – (1607) – (1608) – (1609) – (1610) – (1611) – (1612) – (1613) – (1614) – (1615) – (1616) – (1617) – (1618) – (1619) – (1620) – (1621) – (1622) – (1623) – (1624) – (1625) – (1626) – (1627) – (1628) – (1629) – (1630) – (1631) – (1632) – (1633) – (1634) – (1635) – (1636) – (1637) – (1638) – (1639) – (1640) – (1641) – (1642) – (1643) – (1644) – (1645) – (1646) – (1647) – (1648) – (1649) – (1650) – (1651) – (1652) – (1653) – (1654) – (1655) – (1656) – (1657) – (1658) – (1659) – (1660) – (1661) – (1662) – (1663) – (1664) – (1665) – (1666) – (1667) – (1668) – (1669) – (1670) – (1671) – (1672) – (1673) – (1674) – (1675) – (1676) – (1677) – (1678) – (1679) – (1680) – (1681) – (1682) – (1683) – (1684) – (1685) – (1686) – (1687) – (1688) – (1689) – (1690) – (1691) – (1692) – (1693) – (1694) – (1695) – (1696) – (1697) – (1698) – (1699) – (1700) – (1701) – (1702) – (1703) – (1704) – (1705) – (1706) – (1707) – (1708) – (1709) – (1710) – (1711) – (1712) – (1713) – (1714) – (1715) – (1716) – (1717) – (1718) – (1719) – (1720) – (1721) – (1722) – (1723) – (1724) – (1725) – (1726) – (1727) – (1728) – (1729) – (1730) – (1731) – (1732) – (1733) – (1734) – (1735) – (1736) – (1737) – (1738) – (1739) – (1740) – (1741) – (1742) – (1743) – (1744) – (1745) – (1746) – (1747) – (1748) – (1749) – (1750) – (1751) – (1752) – (1753) – (1754) – (1755) – (1756) – (1757) – (1758) – (1759) – (1760) – (1761) – (1762) – (1763) – (1764) – (1765) – (1766) – (1767) – (1768) – (1769) – (1770) – (1771) – (1772) – (1773) – (1774) – (1775) – (1776) – (1777) – (1778) – (1779) – (1780)

cima, rasla je do usijanja. Jozo Tomasevich piše kako je ona porasla do te mjere da se učinilo kako bi se mogli nepovoljno odraziti čak i na američke ratne napore.⁸

Zato je Ured za ratne informacije SAID u organizirao sastanak predstavnika raznih južnoslovenskih organizacija njihovih glasila. Osnovni cilj sastanka je bio kako je dogovoreno da doprinese poboljšavanju odnosa među ovim grupacijama da bi one razvile međusobno toleranciju, trpećnost i saradnju. Održan je 18. septembra 1942. god. ne u Vašingtonu. Svi njegovi sudionici su potpisali obavezu da će srediti politiku vlasti SAID-a koja će da se njeguje jedinstvom svih Amerikanaca bez obzira na njihov nacionalni ili etnički afilijaciju. Ta obaveza je pretpostavljala potrebu podrške da antihitlerovska koalicija dobiće rat da se odlučno predupređuje pokušaj stvaranja nesloge među Amerikanima južnoslovenskog porijekla.

Jedino su predstavnici lista *Amerikanski Srbobran* odbili da potpišu tu obavezu. Taj procenitčki list je nastavio da piše kao da sastanka nije bilo. Zadržao je već do tada uhodanu orijentaciju. Sadržaj što su osuđeni na spomenutom sastanku i dalje su štampani na njegovim stranicama.

Tako je trajalo do 10. juna 1943. godine. Tada je direktor Ureda za ratne informacije Elmer Devis opomenuo izdavača toga iseljeničkog glasila u Sjedinjenim Državama. Devis je obrađujući se izdavaču *Amerikanskog Srbobrana*, napisao i ovo: "Neki organi Vlade Sjedinjenih Država, uključujući Ured za ratne informacije, Ministarstvo pravde i State Department već neko vrijeme sa zabrinutosti promatraju politiku lista *Amerikanski Srbobran*. Njegovi žestoki napadi na sve ljude hrvatskog porijekla i njihovo svecenstvo, njegovi jaki antički stavovi i zakrabuljena nastojanja u obranu kvistinga Neila, koji podupire nacistički režim u Srbiji, često imaju efekat pomaganja nacističkoj kampanji neprijateljnosti i rasne mržnje, te štete američkim ratnim naporu."

Zato tri predstavnika *Amerikanskog Srbobrana* nisu hteli potpisati obavezu koju su svi ostali prihvatili na sastanku u Vašingtonu.⁹ Na to pitanje ovaj list pokušava da odgovori u opsežnom izvještaju objavljenom 28. septembra 1942. godine. Taj organ srpskih iseljenika u Americi piše da se slaže sa stavom i dahom potpisanog dokumenta. Ili radike, kako je on naziva. Čimbenici da se ovaj organ slaže s tim dokumentom potvrđuju i Amerikanci srpskog porijekla koji su u njemu Sjedinjenim Američkim Državama. Oni isto tako ne smatraju da treba da da u nekim slučajevima svoje lojalnosti. Neki njihovi protivrivi mogu ih optužiti da su separatisti. I oni po njemu *Srbobran* bilo jednako nastojanju da se umanjuje priznanje što pripada Srbima (u starom kraju) za njihov doprinos savezničkim stvari. To je i takođe napor da to priznanje podigne

8. J. Tomasevich, *Historija Jugoslavije*, Beograd, 1975, str. 56-57.
9. *Amerikanski Srbobran*, 18. septembra 1942. god. str. 1-3. U: S. J. Kosansky, *Nije se moglo voditi sa emigracijom*, Beograd, 1945, str. 56-57.

...n koji ga ne zastupaju, et su u stvari najvjesti i naj Sedinjenim Americkim Drzavama, pri cemu se misli na Nezavisnu drzavu Hrvatsku (NDH) koji je izazvao rat SAD-a odnosno mi Hrvate. U svom izvještaju List potom tvrdi da nekoliko ucesnika na tom sastanku nisu zastupali nikog osim sebe samih. Jedan sudionik sastanka, pisce Amerikanski Srbobran, bio je u ovom referatu komunisticke ideje. Na kraju istice da su udionici toga sastanka koji su potpisali rezoluciju u stvari to kao pojedinci, a ne kao predstavnik istog kretanja.

Isti drugi i trećima ne prihvata upozorenje Elmera Davisa. A za List da za nimenovane misli o SAD-u nije naišao na pozivani primjer kao njegov izdavalac.

Ignorirajući to upozorenje Srbobran je nastavio kao prije. Na njegovo uređivačkoj političkoj orijentaciji nije uočena nikakva promjena.

A i u Jugoslaviji je ratna sreća u to vrijeme okrenula, eđa Mihailoviću. Njegov četnički pokret je sve više slabio, doživljavao poraze na vojnom planu, a kompromitaciju na unutrašnjepolitičkom i međunarodnom. Amerikanski Srbobran to nije davao niti je htio to da shvati. Postajao je još razjareniji, prema svojim protivnicima. List je nastavio svoju politiku čak i tada, kada se moglo vidjeti da Mihailović gubi podršku ne samo među Hrvatima i Slovencima nego i među mnogim Srbima. Istina o četničkom pokretu se probijala i na tlu Sjedinjenih Država. Širila se i o partizanskom djelovanju u zemlji. Podrška Saveznika spoljivna se prema NOP-u u Jugoslaviji istom se sagledavala javnost (SAD) osim na stranicama Amerikanskog Srbobrana u glavama ministara izbjegličke jugoslovenske vlade. Mihailović, čelavog vodstva ravnogorskog pokreta,

JOVAN DUČIĆ I "AMERIKANSKI SRBOBRAN"

Članakopisao autori memorara apologetski prema četnicima i u vrijeme kada se to zbivalo, a posebno u godinama nakon Drugog svjetskog rata, objavili su da "intriganti protiv Jovana Dučića" koji su se u Americi obračunali sa svim koji su "rušili i dizali barijere protiv jugoslovene i sada se povelj da završe za jugoslovenstvo". Među njima su "svi komunisti i njihovi pomagači, zatim ga jezičari, austrofilni nadirroni, političari i ustaše". Oni su tumačili da se iz tih krugova prave "stano intrige protiv saveznika protiv srpskih hegemonista i cepati Jugoslaviju". Zatim ga "kude su se te riječi da sami Srbi u odbranu od tih optužbi, uposte, je doprinio i na jugosloveni kom. putu, oslabila ne dajući otpora, otakva pred i u jugosloveni je od istih ne Saveznika i tu". Ona namjera se kod "svakog veliko naslućivanja". Optužili su ga da "Etna progovara siju za spašavanje Jugoslavije". I u kv. prepagandističnog pokreta niti je "su da je" "evanđelje kroz te kanale došlo do nepostojanja američke ambasade u Londonu i b. egučko, ljudi na skrene pažnju na samu pažnju ka Jovana Dučića do tko ne prestane i pisanje u Ameri

kanskom Srbohranu može dati do iskrcavanja njegovog boravka u Americi.”³³⁰ Navodno je Konstantin Fotić u SAL-u u svjetvu ambasade ratnogoslovenske vlade u izbjeglištvu tražio povodom toga objašnjenje i State departmentu čamo su ga navodno uvjeravali da takav zahtjev nije od njih učinjen.

Office of Strategic Services (OSS) prema Jozi Tomasevichu u potpunosti je poznavao Dukićevu djelatnost. Taj Office je 19. januara 1943. godine pripremio poseban izvještaj o njegovim političkim pregledima i propagandnoj aktivnosti.³³¹

Preduć se, naime, kako je američka ambasada ukazala zbjegličkoj vladi u Londonu na pisanje koje u autorstvu Jovana Dukića na stranama *Srbohrana* šteti ratnim naporima Sjedinjenih Država. Nagovještena je pri tome mogućnost, ako bi se to nastavi, da se uskraće boravak Dukiću u Americi. Spasije Jevremović piše da je o tome Fotić u Vašingtonu dobio posebnu depesu od vlade. Jevremović kaže da je Fotić otišao u State Department, gdje su ga uvjeravali da takav zahtjev nije od njih uspostavljen. Kaže da je u Čikagu pokazao taj telegram Dukiću i da je ova bio odlučan da nastavi pisanje “u odbranu svojeg naroda” kako je rekao. Jevremović je prisustvovao skupu Srba iz Gere kod Čikaga i saslušao šta je okupljenima govorio Jovan Dukić. Jevremović kaže da je iz te grupe 1943. godine skupljeno 100 hiljada dolara kaucije američkoj državi da bi se omogućilo dovođenje 10.000 srpskih zarobljenika i četnika iz Evrope.³³²

Došao je Momčilo Ninković izšao iz zbjegličke vlade početkom 1943. godine. Resor spoljnih poslova preuzeo je predsjednik Ninković. On je jednom od prvih depesa od ambasadora Fotića iz Vašingtona tražio da se javno ogradi od pisanja *Srbohrana* i velikosrpskih težnja u njegovim člancima. “To je potrebno da bi se razbila ova novinarska kampanja koja se vodi u cilju da se predstavi naša vlada kao nadatnuta reakcionarnim i antislovenskim težnjama” poručio je Jovanović. Jevremović tu depesu objašnjava pristicima što su vršeni na vladu iz njenog neposrednog okruženja “u kojem je bilo blizakih izdajnika. Među te zdatke on svrstava i člana vlade “kao vojenkog prijatelja Branka Čubriločica, neprijatelja Srba i države, kao i potpredsjednika Krnjeviću”.

330 Spasije Jevremović, *Izajmici nove države i novog naroda*, Duga, 18. IX 1991, str. 79-81.

331 Izjava Jevremovića iz Tomasevićevog članka se koristi u izdanju R. A. izjela u suvremenoj općoj an. zborniku koje u nečijem na se sažbe. On je i u istom. Stranica 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

332 S. Jevremović, *Sam svoj diplomata*, Duga, Beograd, septembar 1991.

333 Izjava Jevremovića iz Tomasevićevog članka se koristi u izdanju R. A. izjela u suvremenoj općoj an. zborniku koje u nečijem na se sažbe. On je i u istom. Stranica 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

Ambasador Fotić odgovorio je da bi takva izjava koja bi došla iz me vlade "jer mi ne određuje niti politiku" bila protumačena inde kao uvreda "ovuda celog kontinuiranog američkog Srpstva. Ne savetujem vam" dodao je "da primite na sebe tu odgovornost". Budući da je da bi "na taj postupak imo jedine sigurne podrške u stranom svetu".

Kako su Srboobranov i Fotićev identički pojmovi bili takvi i istovremeno su se lažirano razumeli i u ovaj priču. Dučić je nastavio da piše "Srboobran" da objavljuje, sve do jednom.

Dučić je već bio otpočet engleska završna propagandna za Titu i NOP u Fotić u Americi i vlada u Londonu znali su da to mora imati značajnog uticaja i na američke vodeće faktore. Fotić je u maju 1943. godine učinio još jedan pokušaj kod Razvichta kad je primljen mesenac je da Amerikane posla u svoja misli u Jugoslaviju i preko nje se i sami usjere o stvarnoj situaciji. Tako je došlo do sanja pukovnika Stjela i kapetana Menshida i Dražim snab. Ne zavisio od toga k raka na konferenciji u Kvebeku definitivno je potvrđena nadležnost engleske vojsne komande na Srednjem istoku i Sredozemnom bazenu. To znači da ni vojna pomoć Draži nije mogla izbjeći britanski i kontrolu i vlasti iz Kvebeka i u Fotićevom okruženju primljena kao na gora odlika po izbjegličku vladu i ravnogorski pokret.³³⁴

KAMPANJA FOTIĆ-DUČIĆ NA STRANICAMA "SRBOBRANA"

Nakon desanta na Drvar Partizane i komuniste list poistovjećuje sa ustašama i fašistima. Po "Srboobranu" su "svi Hrvati ustaše" a za "zločine nad Srbima krivi su i odgovorni svi Hrvati kao narodna celina"

Četnicka kolaboracija sa okupatorima i kvishazima preokrenuta u saradnju komunista sa nacistima

Kad je Konstantin Fotić angažovao jednu radiostanicu koja je iz Amerike davala emisije za Jugoslaviju na engleskoslovenskim jezicima Draža je napisom komandantima preporučio da slušaju tu stanicu i njene emisije. U vrijeme kada je na čelu vlade bio Božidar Purić na stanica je prikazivala NOV i partizanske odrede kao branke međunarodnih zavojeva kao boljševike i ustase.

Jovan Banić nije u govoru na sednici izbjegloke vlade i imao u sporu kao propagandnu kampanju koju Amerika vlade Konstantin Fotić i Jovan Dučić i list "Srboobran" On je rekao: "Po je kriv i po ete Amer. i kampanja i

334 Konferencija u Kvebeku je, uz ostale donijela odluku koju su u Fotićevim krugovima osvojili "kao najgoru odluku za nas". To je odluka izlala potvrdjivanja nadležnosti engleske vojsne komande na Srednjem istoku i u Sredozemnom bazenu. Time je i vojna pomoć Draži i četnicima u Jugoslaviji morala biti pod kontrolom Engleza.

"Srbobrana Fotu Duce postala je još intenzivnija" Bamaa navednačije Srbobran i sa Fotićem Duceom "I kad je reč o Jugoslaviji da jednim migom razbiju ogledala koje hoće da zakupe iz tog računa. Kampanja Srbobrana odnosno Fotić Duce koji ne priznaju vladu u Londonu nego tobož neku vladu Draže Mihailovića u Koluenu, koja je njihova uteha i sreća. I posle svega toga Fotić i Duce još su neek moći funkcioneri Jugoslavije, ima da budu odlikovani, poricanjem za ambasadora. I zato sam protiv predloga da se g Fotić unapredi za ambasadora" Većina njih stara je bila protiv Fotića kao ambasadora ali je on ipak postavljen na to mjesto u Vašingtonu.³³⁵

Dečeset, vek e članak na prvoj stranici Američkog Srbobrana od 11. X 1943. godine "Ni jednog iskrenog Srbina ne treba da zabrine vest o partizanima. Oni, to jest hrvatski komunisti i nekomunisti, ustaše i fašisti, su sad udruženi te iskorišćuju krak Italijana, ustaje srpskih četnika koji čekaju na mig Amerike ne bi li u mutnom što ulovali. Ma šta uradili, ma koliki uspehi bili, varaju se ako misle da će srpski narod ikada pristati da živi s njima, to jest sa Hrvatima pa ma u kakvoj zajednici."

Povistovjećivan e ustaša i komunisti i partizani partizana i ustasa i fašista ta list je činio, u svim drugim prilikama. Tako 20. IX 1944. godine pod naslovom "Ustaško-partizanski fabrikat" piše "Kad bi se moglo verovati u ono što se čuje preko Londonškog radija o štampu u Jugoslaviji u poslednje dve godine kad bi bilo istina ono što ustaško-partizanska štampa klika u svoje citate u Americi i Kanadi, kad bi bilo i trunke istine o mazi i broju ustaško-partizanske oslobodilačke vojske u Jugoslaviji, Jugoslavija je trebala već davno biti oslobođena od svih spoljnih neprijatelja i u njoj bi sada umesto maza i krvi tekao med i mleko"

Dve godine dana od kad je formirana ustaško-partizanska vojska" piše Srbobran, dve godine od kada je ta ogromna vojska krenula na oslobođilački put dokazuje sada da je sve ono što smo mislili, sve ono što smo citali o njenom kretanju, pobedama bilo samo jedan fabrikat istine, a koja je na kraju krajeva poput sunčevog zraka prodrta na površinu. Taj ustaško-partizanski fabrikat istine o štampu i prilikama u Jugoslaviji počeo je da blede i mće, aza u očima ljudi i naroda koji traže istinu još pre uništenja ustaško-partizanske Vrhovne komande u Drvaru. Ali sva ta nastojanja ustaško-partizanske stampe nisu uspjela da poljulja u veru američkih Srba u borbu koju je otpočeo i koju vodi general Mihailović sa svojim neustasizim četnicima. Zato, upravo na to, što mi nećemo da nasledimo ustaško-partizanskoj propagandi koja se ovde vodi oni su mis proglasili, da mo nacisti da smo fašisti, da aridujemo sa neprijateljima demokratije u koju oni uzgred budi rečeno ne veruju"

Ni na kraju Drugog svjetskog rata u vrijeme kad e Beograd već bio oslobođen 20. oktobra 1944. godine Srbobran ne napušta svoju prvobitno skovanu floskulu o "rim Hrvatima kao ustašama. Tako se u "Reči uredni tva" 2.

X 1944. god. se kaže da Srbobran i sva "hrvatska" uporno ni prizetom gledaju stanovištu da "u za one strahovite i otmene mladi Srbiima krivi i odgovorni za Hrvatski kao narodna celina" i nikako "nezgodne" ustaške bande. "Kako su to zleteli da prikažu neki zlonamerni advokat" i koji su pokušali da "i brane na jedan retko mudri i drzak način" i "ko e gledate zastupao americki Srbobran od prvog dana, kada su došli prijaviti vestapi iz one nesrećne zemlje" i događaji koji su se dočimje nicali potvrditi "u da je stanovište Srbobrana i prapuna istina i objektivna".

Ali o još se tako reči pusti kriv srpskih mučenika po Hrvatsku koji su pali pod udarom hrvatskog noža i oni Hrvati "opet govore o bratstvu i zajednici koji držati sa Srbima" i da neka oni "nego oni još hrvatskih Srbi" koji veruju da se to može "Hrvatima bogu da su takvi među Srbima kao bele i kane".

AmerikANSKI Srbobran često je prenosio iz dragih listova "sadržaja" koji su sigurno "egov i političkoj agenciji" i "Ubrzo od 2. XI 1944. godine prenosio članak "L'aven u New Yorku" 2. XI 1944. godine. Članak se počeo "spod petra Zvika Topalovica i novog naslova "Totalitarizam protiv demokratije u jugoslaviji" i njemu se kaže: "Uto svojom ofanzivom u Srbiji otpočeo je civilni rat. Bilo je onda karata se očekivao veliki sukob između Nemaca i njihovih saradnika na jednoj strani i generala Mihailovića snaga, na drugu stranu. Ona je otpočela ofanziva Titovih jedinica protiv Srbije. Ona ofanziva se umetala u srca i u borbu u Srbiji i prisilila generala Mihailovića da pozove svoje trupe sa fronta pred Nemcima i da ih grupise na jednom planinskom terenu u pravcu odlaska su duž izdati napadi Titovih jedinica. Borba između Mihailovića i Titovih snaga vođena je u planinskim predelima između Hima i Drine sa promena i u uspesima za vreme od punih 5 nedelja. Ona se završila sa pobodom i partizane koji su isterani iz Srbije i izbačeni iz Lima za Crnu Goru".

Srbobran je namerno istarske istine sve političke zločine pripisao partizanima i e NCP dovodio u vezu s njima zajedno sa ustasama. Za taj list e "oista kooperacija komunisti sa nacistima i njihovim satelitima". On piše u članku "Karte su otkrivene" 26. XI 1944. godine. Pisci je sa izrazitim depešama "Kad se čudi tekst depeše generala Dragomirca Mihailovića i kojima je obavestio jugoslovensku kraljevsku vladu u Londonu, a kroz koju "ostale stvari" koje još od kraja nesrećne 1941. godine a i kojim se "uili jasno ozbilnost i realnost situacije koju su komunisti planirali postarati u zemljama Balkana". "Srednje Evrope ne ustrećavaju se od groznih događaja ni od ovite kooperacije i mučanstva". "Istina i m'atentama god god to konvencija njihovim interesima". Kad se zna izniti to da je sve ove depeše generala Mihailovića i sa preko engleske kanale a isto vreme kroz procepatu i i kooperaciju i engleske ministere koji je bio pri njegovom tabu i u to general Mihailović za to vreme bio ministar vojnih stvari u kraljevstvu jugoslovenske vojske u Jugoslaviji. Ona e te koje bio razumeti državu sa vama prema generalu Mihailoviću s jedne i Titu Bratu s druge strane, kroz mnogo vreme od početka 1942. godine pa do skoro do ove godine.

Onda se resiti u jedna na drugu. "Draž ne depeše kako su komunisti napuili moje trupe", gdje su ih sve napuili i da e bio pribran da pridvati borbu.

da im nemaju vođa otpora protiv Nemaca da "ostimlju oružje od naroda, a ako dobiju još englesko oružje biće najveće zlo"

"Šta je sa Jugoslavlom?" postavlja pitanje Srbohran 9. II 1945. godine pokušava ovako da odgovori "vesti koje su ipak doprle do inostranstva pokazuju da je u Srbiji oslobođenoj od ruskih trupa ne samo zavedeno ograničeno kretanje za angloameričke misije nego u Jugoslaviji vlada nezapamćeni teror Istove komunističke stranke. Njegova vojska sa tačnom je od u tasi Bugara, Mađara, Albanaca i Italijana. Tuđe snage se neprekidno povećavaju. Prema poslednjim vestima su ustavski Paveneti i garnizoni u Dalmaciji prešli su ustasima koji su već od ranije u partizanskim redovima Hrvata Broza Tita. Sada pod Titom su složeno ustase, Italijani, Albanci, Mađari, i Bugari kreću na strebljenje srpskog naroda istim kog prijatelja slobode i prijateljstva na Balkanu. Svi oni koji su imali odgovarati za ratni zločin pred demokratijama ušli su u gangsterske bande hriat skog komuniste Broza Tita"

On postavlja još jedno pitanje "Da li je moguće posle svega ovog da ima ko misli o nekoj zajednici Srba i Hrvata ako to ko je danas misli on li je lud ili je pokvarenjak do smrti". Ispod toga pitanja je putopis Branko Pekić "Da se ovo pitanje resi zauvek" piše on "treba sve Srbe ujediniti u Srbiju i razdvojiti ih od Hrvata naprosto deliti Hrvate sa teritorija koji treba da pripadnu Srbima, a Srbe sa one teritorije koje treba da pripadnu Hrvatima tako da ne bude ni jednog Srbina u Hrvatskoj, niti jednog Hrvata u Srbiji. Kad se to čini a treba da se izradi tada će srpski narod sam da reši svoju sudbinu. Ujedinjeni u svojoj ovako nastaloj i ujedinjenoj državi moći će da napreduju u svakom pravcu, kao što je to bio slučaj za vreme Nemanjica u srednjem veku. Razumie se pre toga treba da se izvesni racuni plate koje Hrvati duguju Srbima treba da se zločinci kazne. Srbi sa Hrvatima nikada neće moći u jednoj državi da žive zdravim nacionalnim životom. Zato ih treba odvojiti jedne od drugih i pustiti Hrvatima neka sami svoju kucu kuce jer ionako Srbe krive za sve iako su im Srbi dali prostoga ratu i slobodu i državu u svakakva prava ali je mržnja kod njih jača nego zdrav razum. Zbog te ogromne mržnje nikada oni neće Srbima priznati taj ni hor veliki džent lmen rad" a kad se zna iz srpske istorije da srpski narod stalno teži za slobodom i ujedinjenjem "Srpski narod je tražio i traži će i ubuduće dogod to ne postigne svoju majku svoju Srbiju"

Po pismu k toga članka Branko Pekić je bio generalni sekretar Srbohrana. U članka Simbol slobode i pravde od 6. II 1945. godine list piše o "100 hiljada etnika pod Mita loincem spremnih da brane slobodu srpskog naroda. Srpske bosanske i rugorske planine pune su etnika pod komandom besmrtnog vođea srpskog naroda generala Mihailovića Đomova, sela i gradovi Srbije, Crne Gore, Hercegovine i Bo ne nema u muslimanskim i se što je posebno nalazi se u planinama u Nemačkoj kao zarobljeni. Po etima i gradovima kreću se banditi i ruže partizana sa tačene od srpuj onih koji se vekovno bore protiv slobode i vaskrsa srpskog naroda. Svi oni stali su crvenu zvezdu na kipu umesto vekovnog srpskog državnog grba simbola samostalnosti slobode života i demokratije"

Četvrti dio

**POTKUPLJIVANJE
POJEDINIH LISTOVA I RADIOSTANICA**

FINANSIRANJE ČE GNIČKE PROPAGANDE U INOSTRANSTVU

Iz državne kase od novca koji je iznesen iz zemlje prije okupacije pri-
tekstu političkog i državnog vrha sprečavajući okupacionih formacija, veći dio je
odnosno zadržati, ali ne potpuno, kao i u raznim drugim pokretima. Društvo je
više k. međutim, ono se centrirano plaćanje, počinjući u vrijeme, a
posredstvom države, naprotiv, u državi pokret u Jugoslaviji. Po kupovini
svoje stvari, da bi se izbjegnulo i objavljuje prirode i korist. Mišljenja i
političke izbjegličke vlade

[illegible]

Svrženim i pliniranim američkim vlastima u Americi znači je da organizacija Srpske Narodne Odbrane u Otkopu (koju se kina 28. juna 1944.) oslobodila rezima i da propisiva sebe za jedinog zaštitnika srpskog Jugoslova. Iz ove Versajskog, jugoslovenskog i trazi od kralja Petra da se pogodi za kralja Srpske. Organizacija koju zove je *Schubert*. Znao se za njegovo i u americkim vlasti premiti i putovati. I je zivio i direktor reda za svoje informacije i u istu za propagandu SAD-a Elmer Devis.

poznate te stvari iz zidnih crkničkih poslanika Krutovine bog svake u
tjeme. Oni su znali kako je *Schobran* nakon tog anegdota apokrifno nastao
vodi posredovao istom tisu – prava toga lista ne daju se kroz ljudu koji m
se odobrava rad redakcije *Schobran* su i na htjela da si ostanu dugosve
skim nevjernostima u Americi, poapise, zjaju za jedinstvo.

Čankar je bil opoznat, da se medu potpisnikoma je proklamiralo, da član
društva *Strokovna zveza*. B. Mrkva, ki je hkrati tudi urednik lista *Delo*,
je kmalu našel, da je bil to isti, ki je bil v *Delu* v *Strokovni zvezi*. Na to sklamu
je poznal, da je bil sam, ki je bil v *Delu* v *Strokovni zvezi*. B. Mrkva je pri
mesečni poslovali, da je bil v *Delu* v *Strokovni zvezi*. B. Mrkva je pri
je bil, da je bil v *Delu* v *Strokovni zvezi*.

IZBJEGIČKA VLADA POTKUPLJUJE PROTIVJUGOSLOVENSKI USMJERENE AKTIVNOSTI

Dok su druge zemlje proširivale svoje službe za informacije u Americi, kraljevska vlada smanjuje mogućnost za svaku konstruktivnu propagandnu aktivnost u Njujorku

Često i da skrsnutoj svojoj politici koja je izražena u informativnom centru u Njujorku izbjeglička vlada je smanjivala sredstva koja je odvajala za taj centar. Kada su sve druge zemlje proširivale svoje službe za informacije u Americi, jugoslovenska vlada je prestala mogućnost za svaku aktivnost u Njujorku na informativno-propagandnom planu. U isto vrijeme ona je i dalje, putem dispoziционог фонда u Vasingtonu, finansirala i održavala one ideološke aktivnosti i indirektnije usmjerene protiv Jugoslavije. Na to je reagovao Savo Kosanović svojim telegramom *Isamu Sabawa u London 15 aprila 1943. godine: On pise da jugoslovenski glasnici u Kuru, koji pise protiv jugoslovenske politike, održavaju vladu. Pogreb Isama Duca na arcaun, trnack, knežev i maron venac u Americi mora biti protumačen kao sankcija Duca zbog političkog rada. Duca u Americi nije bio pesnik nego politički radnik protiv jugoslovenske organizacije Srpske Narodne Odbrane i glavni faktor u Srbohrvatskoj ruci. To je poznato našoj vladi i našoj koloniji i bezbrojnim vaingentima. Konstantin je osim toga i teskera političkim greskama i zatvarao od Srbohrvatskoj njegov telegram upućujući na odgovarajućim mjestu u Londonu. Savo je, u marta 1943. godine, po kraljevom pozivu otisao u London.*

Letica je dakle sve da Kosanovićeve rad predstavi kao štetan za Ameriku i za srpsko-hrvatske odnose.

PROTUVJUGOSLOVENSKA KAMPANJA PLAĆANA IZ SREDSTVA EMIGRANTSKE VLADE

Propagandna kampanja otvoreno pristaje uz stvaranje Velike Srbije i protiv Jugoslavije, Hrvata i Slovenaca. Ona je finansirana iz dispoziционих fondova jugoslovenske emigrantske vlade.

Kampanja direktno podstiče jugoslovenski poslanik u Vasingtonu Konstantin Letica. Najistaknutiji autor tih priloga u *Amerikanskom Srbohrvatu* je Isvan Duce. On je u oktobru te godine iznosio najveće pogrdne za Jugoslaviju i Hrvate. Saslušajući od Izid spozicionog fonda poslatstva emigrantske vlade plaćanje vataka koji pritom angažuje sveštenstvo i svoj list *Srpsko Ugladalo*. Vlada na jedan način je pokazivala da ne odobrava ovakve stvari *Srbohrvatu*. Da je to učinila negativno pisanje bi prestalo. Između vlade i srednje i te kampanje u Americi s druge strane, stajao je Konstantin Letica. On je umjesto da

je zaprimati još više podataka na konferenciju koja je bila izuzetno važna za sve evropske narode, pa i za Jugoslaviju.

I SVEŠTENICI NA HONORARIMA DISPOZICIONOG FONDA

Jedan od mnogih proto Šundić je od 1936. godine primao honorare u Jugoslovenskom poslanstvu u Vašingtonu

Navedeno iako ne i svi oni ih što su djelovali na liniji zvanične propagande jugoslovenske zbjegličke vlade u Americi živjeli su od sredstava koje su dobijali iz dispozicionog fonda i/ili grantske vlade. Među njima su misle honorare primali, pogotovo oni što su pisali i objavljivali priloge posvećene Srbima i ne Jugoslaviji, i naravno tekstove kojim su raspirivali mržnju prema pripadnicima nesrpskih naroda. Amerikancima jugoslovenskog porijekla Hrvatima i Slovencima. Preko 90 odsto jugoslovenske dijasporu u toj zemlji to treba naglasiti činili su pripadnici hrvatskog i slovenačkog naroda.

Iz toga fonda finansirani su mnogi što su živjeli u Vašingtonu, Pittsburghu, Čikagu, Kvinslendu i drugim američkim gradovima. Njihovo pisanje plaćano iz spomenutoga fonda je bilo nastroje ovakvo: *Iz Srbije i Hrvatske su uloge bile potekle, u ovom političkom irkusu Hrvata, kada se sačinjavala ljudima, on se na prvu, posarilo. Naime, da je nekako u misle koje, pokreću svimom Hrvata, a još upredaju, i govore o nekakim ustajima, demokratiz. Hrvati su pokazali da su nedostojni države. Navode oni, u svojim tuđina da gospodara nego brata za vrat. Hrvati vode na 10 posto, i to bi stalo, pa da se ne ustaje.*

Tako i mak je potpisao proto Šundić, sveštenik iz Virmendonga, saradnik Sr. Mihovila. Jedn od 1936. godine on je primao stotine honorara od jugoslovenskog poslanstva u Vašingtonu.

USMJERAVANJE NOVINARSKIH PRILOGA U ŽELJENOM POLITIČKOM PRAVCU

Novinar Andre Vison je bio jedan od skupa emigranata iz Dispozicionog fonda jugoslovenskog poslanstva u Vašingtonu, striktno na liniji nacijeva tezu o srpsko-hrvatskom konfliktu kao srpskom problemu Jugoslavije. Na tom principu je njegov rad u *glasniku* i *Narodniku* 20. XII 1944. godine. Političku oblinu skroz usvojivši, on je predložio kao svoje stručno i ekspertno mišljenje o Jugoslaviji. Čitav problem te države svodio je na srpsko-hrvatske konflikt, problem odnosa između katoličke pravoslavne crkve. *Vision u the od 1944. godine, glasnika Sava Kosanovića i svim odgovorima Visona. Kao*

bi to bila istina danas već ne bi bilo ni traga od jugoslovenske zajednice "Tu ne-istina potpiruje vladina i diplomatska reprezentacija napulju u inostranstvu. Ona svojim radom bi e a ne htjela pristaje uz neprijate sku pre pagandu

Prema g Visonu, problem Jugoslavije se danas svodi na Hrvata komunistu Tita sa njegovom koncepcijom federacije Vladimira Mlačka sa njegovim hrvatskim pogledima i Dražu Mihailovića sa četnicima i srpskom nacionalizmom. Kako bi to dokazao g Vison tvrdi da je većina partizana Hrvati sa antisrpskim tendencijama povećava broj Hrvata u Jugoslaviji za dva miliona i smanjuje broj Srba u Titovoj vladi sa sedam na dva stot. Naravno da to mora dovesti da kritički zaključaka"

Sa temom u budućnosti Balkana i na njemu Jugoslavije ponovo se javio novinar Andre Vison u "Herald Tribuneu" 13 februara 1944 godine

"Ako Srbi i Hrvat ostanu u federalnoj Jugoslaviji, kao što planira maršal Tito Bugari bi smali koristi, da uđu u tu federaciju. Srbi bi bili razdijeljeni na 5 jedinica. Srbi, i i rina, sruć Bućka, Sandžak i Makedonija, i Hugarška republika automatski bi postali važnija jedinica u posleratnoj federaciji suziti Slovena"

Sa temom u budućnosti Balkana i na njemu Jugoslavije ponovo se javio novinar Andre Vison u Herald Tribuneu 20 februara 1944 godine. Prethodni citat pripada njegovom članku koji je javno osporio Sava Kosanović 20 februara iste godine. Plan maršala Tita, kako ga reproduira g Vison, ne odgovara stvarnosti. Ali, pretpostavljajući da je tako kako g Vison misli da s njim dokazuje svoja staru tezu, da su Tito i partizanski pokret protosrpski" uzvratilo je Kosanović.

"Buduća podjela Jugoslavije u federalne jedinice osnivane se ne samo na naučnim kriterijima, nego još i se na drugim kriterijima, na ekonomskim, socijalnim itd. Jugoslavija nije slučajna tučevina Versaja, nego logični rezultat dugog istorijskog ujedinjavanja. To se je dokazalo kroz posljednjih dvadeset i tri godine jugoslovenskog državnog opstanka i još dale i još uverljivije u današnjoj zajedničkoj borbi Oslobođilačke vojske i partizana."

Vison je pogodio Srbe u pet jedinica. U nima su pripadnici srpskog naroda u većini. Čak i sa uskom srpskog gledališta prema tome takvi bi deca Jugoslavija ne bi mogla da vodi jednu antisrpsku politiku - dokazuje je Kosanović koji je istakao istovjetna gaganja Visona i kvizlinskog lista Novo vreme u Beogradu. Ta list kaže Kosanović koji je nastupio ista po iznosi upozorenja šta prijeti Srbima od federativne Jugoslavije kakvu že e partizani.

27. decembra 1943 "Novo Vreme" imao je naslov "Ne miru u Jugoslaviju sa 6 jedinica, kao što predlaže Josip Broz, nego žrtvu, nacionalnu, čistu svetosavsku Srbiju". Za "Novim vremenom" pristao je i list Feuilleter Beršhaber od 27. decembra 1943 godine, ali, što e opomnjao Srbe "Ako izaberete Tita, vi ćete pretvoriti Srbiju u groblje. Ako sledite Nedelcu, vi ste spasli srpski narod za vešta vremena"

Srbi neće da sajede te savjete – piše Kosanović. Oni se bore za obnovljenu Jugoslaviju i toliko puta u istoriji su pokazali zdrav politički instinkt.

Tako je Sava Kosanović polemisao sa jednim od onih novinara A. Visonom, koji je svoje novinarske priloge pisao na onoj procetničkoj liniji za koju je djelatnost dobrih i posebne pođebele honorare iz dispozicijah fondova izbjeglačke kraljevske vlade. U Americi je tim sredstvima manipulisao jedan broj domaćih novinara, među njima i pojedina istaknuta pera koja su svoje tekstove istovremeno štampali u više američkih dnevnika.

Peti dio:

**KRALJ BEZ KORMILA -
KRALJEVSKA IZBJEGLIČKA VLADA BEZ UGLEDA**

PORAZNA I OBESHHRABRUJUĆA SAZNANJA

Vi počinjete da zamartate svoje prijatelje – rekao je Winston Čerčil u Vašingtonu kralju Petru i ministru Momčilu Ninčiću 24. juna 1942.

Četničkoj propagandi iz Velike Britanije pridružila se i ona u Sjedinjenim Američkim Državama. To angažovanje američke propagande potaknulo je po svetu kralj Petar I. Američki kraljevina i poče kom juna 1942. godine. U djelatnosti se veoma snažila isto kao *Američki Srbofani* iseljenici koji su Srba u Americi. Između su na prijelazne strahu Jugoslovenski ambasader u Vašingtonu Konstantin Fotić i pjesnik Jovan Dučić.

Prema kraljevskom nivou te delegacije Amerikanci su, i tuđe, bili veoma predusretivi. U sklopu te posete aranžiran je kraljev govor na Američkim radu. Kralj Petar II se svom narodu u emigraciji Jugoslavi i obratio 28. juna 1942. godine: *"Kada me je preuzeo od godine koju nargu na mog tatrodu. I am po ao, draga braćo, putem kojim u nekada moći, poći i moj roditelj i dedo. Na po i veliki ameri kog predsjednik Ruweita do do sam u Sjedinjene Držate. Sve ovo ste su m reki predsjednik ove velike zemlje i u egi priu saradnja sa ste. I deo kojim z mo i uenita Meut e rat z ab ug jeta z h i za uvek smrujena"*

Radije je pričao i prečistio govor te raznih i u isti medoj ma i jugoslovenskog kralja u egzilu. Slušao su ozi tih država, ma i mte kralji. Nisu im nista naravno rekli. Međutim, te ovak je valjda trebalo da bude zahvalan što ih može slušati i što ma se dopste i bradap sa te velike razdaljine.

"Vi počinjete da zamartate svoje prijatelje" – rekao je britanski premijer Winston Čerčil ministru, nostranih posla u jugoslovensko izbegličkoj vladi Momčilu Ninčiću skizao je te reči 24. juna 1942. godine pri susretu britanskog premijera sa kraljom Petrom. Momčilom Ninčićem u SAID-u. Iama su kralj i reenti min star da putova i u ljem da eji u Mha i vica i u pozicija vlade u emigraciji. Ficeu su da Amerikanci uspostave direktnu vezu sa generalom Mihailovićem, da za njega obezbede voza i pomak Amerike. Izi li su da se jugoslovenski aviar car izbegli iz zemlje i nostrastiva i vezbava u u Americi. I do svega sto su želeli da postignu ovom posjetom jedina je potpisao ugovor sa američkom vladom i za mu i naj na Dominikan i prihvate da primi 50 aviar car iz Jugosavije u emigraciji na obuku i svojim skrbima. U susretaskim namjerama kralj i ministar su i sta priznih sak i SAID n su ht i e

1. *Vi počinjete da zamartate svoje prijatelje* – rekao je britanski premijer Winston Čerčil ministru, nostranih posla u jugoslovensko izbegličkoj vladi Momčilu Ninčiću skizao je te reči 24. juna 1942. godine pri susretu britanskog premijera sa kraljom Petrom. Momčilom Ninčićem u SAID-u. Iama su kralj i reenti min star da putova i u ljem da eji u Mha i vica i u pozicija vlade u emigraciji. Ficeu su da Amerikanci uspostave direktnu vezu sa generalom Mihailovićem, da za njega obezbede voza i pomak Amerike. Izi li su da se jugoslovenski aviar car izbegli iz zemlje i nostrastiva i vezbava u u Americi. I do svega sto su želeli da postignu ovom posjetom jedina je potpisao ugovor sa američkom vladom i za mu i naj na Dominikan i prihvate da primi 50 aviar car iz Jugosavije u emigraciji na obuku i svojim skrbima. U susretaskim namjerama kralj i ministar su i sta priznih sak i SAID n su ht i e

Za cijelo vrijeme trajanja posjete Fort Čerčers insistirao preko Nimitza na rješavanju kairske krize da bi se stavio na snagu vrlo povoljan i već postignuti sporazum između generala Bore Mirkovića i Denovanovog zastupnika Franka Maranda. Amerikanci su uslov javnosti izvijestili da posjeta za Dražu i četiri bombardera materica i vojnu opremu na Srednji Istok gdje bi oni izvršili i li ustupljeni krajevski, vazdušne pri vrhu kontrolali sa zidatkom da više ispostre generala u Mitrovicu. Iste tako predviđeno je i jesnja saradnja sa Mihailevićevim snagama parafiranjem ljudstva i oficira kao i američki li posmatraci u Dražu javni stali. Stavljen je i dejstvo tog sporazuma učinilo bi da pomaganje Dražini li snaga je i više zavisilo od njene i engleske Vrhovne komande na Srednjem Istoku.

Vlada je međutim, ostala uporna na svom nekompromisnom stavu po pitanju rješavanja ove krize koja je mnogo otklonila četničkom prestizu kod saveznika.

Nakon kraljeve posjete oktobra 1942. godine jugoslovensko Poslanstvo je podignuto na rang Ambasade i poslanik Fortu unaprijeđen za ambasadora. Prikom predaje akreditiva on je opet urgirao kod Ruzvelta izvišenje sporazuma o pomoći Draži. Na sugestiju Ruzvelta imao je nekoliko sastanaka sa Denovanom koji je pokazao veliku volju da se sporazum izvrši što prije.

"LIBERATORI" I JUGOSLOVENSKI AVIJATIČARI

Slobodno na tako opisan priča iz engleske vlade i odsustvo njenog agenta među saveznicima nije čudno što ni kralj nije postigao ono što je želio svojom posjetom Americi. Nije uspio da utvrdi poziciju ni vlade ni Mihailovića ni da obezbijedi američku vojnu pomoć razlogom na. Osim potpisivanja ugovora o obuci jugoslovenskih avijatara u Americi kralj u ključnim stvarima nije postigao ništa. Iako je ugovor u prve nalazila u britanskoj zoni operacija a SAD nisu prihvatile da preduzima ništa u pomaganju Mihailovića ni među Britanacima. Nepotpisan rezultat njegove misije Londonški rad je predstavio uspješnim događajem 27. marta 1941. godine u Beogradu. U emisiji 2. avgusta 1942. godine javio se dr Božidar Marković: *"Prekrus se Nj. V. Kralj vratiti u Ameriku. Nj. V. Kralj Jugoslavije u o. u Americi nepoznat. Događaji od 27. marta prve godine – i borba koja utrod vodi za svoju slobodu."*

Kraljeva traženja Amerikanci prihvatili njegovi mišljenja da se jugoslovenski piloti uvezbavaju u SAD u. Na obuku je stiglo oko 50 avijatičara. Kada su oni završili trening jugoslovenski ambasador u Washingtonu Konstantin Jankić zatražio je i njem kod predsjednika Ruzvelta i završeno da on lično tim pilotima preda četiri obelana bombardera *Liberatori*. Američki predsjednik je

pristao mu na "predsednički govor za rat" pri kraju priprema u Evroci. Sadržaj tako pripremljenog govora pregledan je u Stejt departmentu koji nije imao primjedaba na to. Stoga je napisao ugoslovenski ambasador. A ambasador je u tom tekstu napisao da će "posposobljeni avijatkar" pored svih redovnih zadataka u američkom vazduhoplovstvu "imati i vesliku priliku da dostavlja materijal i opremu Drazi Mihailoviću i njegovim bratrim borcima". Razvelič sa svoje strane pođe u uspjeh avijatcarima u njihovoj misiji, "koja se sastoji u bacanju bombi na zajedničkog neprijatelja i u uporuci oružja, lijekova i hrane svojim sunarodnicima koji tako dugo na to čekaju". A "Furč" je postavio to da se čine a ta sveća kost prenos na kratkim talasima u ugoslavu kako i preko svih američkih radio stanica za Evropu. Na završetku svečanosti bombarderi su odleteli na Srednji tok. Na njima su otpuivale nade političke izbjeglicke vlade. Mihailović i vođstva njegovog pokreta u promjenu stava Saveznika nitko to u pogledu američke pomoći četnicima "Liberatori" su međutim upotrebljavali samo za prvi dio svoje misije za bacanje bombi na zajedničkog neprijatelja.

Dva bombardera su oborena a ljudstvo zgnat. Jedan je pao nad Bugarškom, a samo jedan preživio rat.³⁹

PROPAGANDNE MANIPULACIJE SA AMERIČKIM PILOTIMA

U propagandne svrhe u priilog Mihaileviću i četnicima iskorišćeni su i američki avijatičari. Evo kako.

Američka avijacija je u toku Drugog svjetskog rata nastupila u njegovoj završnici napadala na određene ciljeve u zemljama ugoistočne Evrope. Pri povratku sa borbenih zadataka na talijanske aerodrome odakle su poljetali jedan broj američkih aviona je bio pogoden od protivvazdušne odbrane na zemlji, ili u vazdušnim borbama sa protivničkim pilotima. U tim prilikama su avijatičari iz Amerike bili prisiljeni da se spasava u iskakanjem iz pogodenih aviona nad partizanskom slobodnom teritorijom u Jugoslaviji ili u ona područja koja su američka vojska obavještala nadležna nagnala da održava u veze sa raznogorskim pokretom.

U blizini sela Pranjani četnici su izgradili zgradu za evakuaciju tih pilota. Između 9 i 10. avgusta 1944. godine 16 transportnih aviona je evakuiralo savezničke avijatcare. U naredna tri mjeseca poduzeta su os tri takva leta u severozapadnoj Srbiji i sjevernom dijelu centralne Bosne. Sa izljetista kraja sela Bolanici kod Doboja izvršena je 27. decembra 1944. godine posljednja

evakuacija. Ukupno je na taj način sa područja pod kontrolom četnika transportovano 417 avijatičara. Od njih su 343 bili Amerikanci.

Četnicima je u vrijeme kad im Saveznici okretu leđa bila potrebna podrška Amerike. U toj potrebi su oboreni američki avijatičari njihovo spašavanje predstavili kao najveći politički propagandni kapital. Četničko vodstvo je verovalo da iz te činjenice može za njih proisteci pomoć američkih vojnih i političkih vlasti. Predloženo je sve kako bi se što više širile priče u američko javnosti da četnici spasavaju američke pilote. Htjeli su da od tih avijatičara slične kao što su pokušavali i sa članovima američkih vojnih misija načine "ambasadore istine".

N partižani u tom pogledu nisu stajali po strani. Njihova politika je, štaviše, mogla biti još cije shodnija. Jer podaci o spašenim pilotima na četničkom teritoriju tek su dali to veoma nepotpuno i nje priče. U Jugoslaviji je zapravo, spaseno ukupno 600 savezničkih avijatičara. Sami četnici su ih transportovali iz Albanije. Među njima je jedna trećina ih je spaseno na područjima pod četničkom kontrolom. Svi ostali su evakuirani sa teritorije koja su osvojile jednice NOV-a i POJ-a i na kojima je organizovana partižanska vlast. U njihovoj pomoći je spaseno više od dvije trećine ukupnog broja savezničkih, među njima najviše američkih avijatičara.

Sva četnička nastojanja da se spašeni piloti u Americi promoviraju za "ambasadore istine" nisu donijela gotovo ni kakav rezultat. Sve je teže bilo probiti se u američku javnost sa bilo kakvim informacijom koja bi bila pozitivne intencije o Mihailoviću i njegovima. Na tome se potvrđuje krhki pokušaj organizacija četničke propagande o pilotima u američkoj javnosti. Draža je, naime, telegramom izveštio ambasadu izbjegličke vlade u Vašingtonu da je "600 spašenih američkih avijatičara odučeto u Italiju". Iz ambasade su o tome obavijestili sve novinske agencije i uredništva svih radio stanica. Posebno je putem telefona redakcijama skrenuta pažnja na tu, dragađa vijest o njetu kao "zastlužuje mjesto na prvini stranicama istovisno i na udarnim mjestima radio-emisija.

Samo u prvom izdanju jedne novine poravla se o tome kratka vijest. Na te vijesti u drugom izdanju toga jedinog lista nije bilo. Izbacena je pa je ta propagandna akcija vašingtonske ambasade izbjegličke vlade doživjela fiasko.

U jednom od mnogih četničkih letaka opisuje se sudbina američkih padobranaca koje su, navodno "partizani streljali". "U ponedjeljak 17. aprila u borbi u vazduhu u Novom Mestu u Sloveniji oborena su dva nemacka lovca i jedan američki bombarder. Četiri Amerikanca su iskocili sa padobranom. Sve četiri su partizani streljali još dok su se spuštali iz zraka. Njihove leševe je našlo stanovništvo i preneti su u Novo Mesto gde su sahranjeni."

Šesti dio

**POLITIČKO ANGAŽOVANJE
SRPSKE PRAVOSLAVNE CRKVE U AMERICI**

PROTIV KOGA JE USMJEREN MEMORANDUM UPUĆEN GENERALU DANKELMANU?

Dostavljen njemačkom generalu taj dokument je poslužio za potrebe njemačke propagande... U zvaničnoj propagandi inspirisanoj direktno od izbjegličke vlade Memorandum episkopa Valerijana pruža dokaz da je jugoslovenska država nemoguća zbog fabrikovanja mržnje između hrvatskog i srpskog naroda

"Potreban je edikt izvan svih u propagandi. Džaba mi pokazujuemo znakove razjedinjenosti, neodlučnosti" – tako je Stiva Kosanović pisao 8. januara 1942. godine ministru u izbjegličkoj vladi, Srđanu Budisavljeviću u Londonu. On se pozvao na svoj telegram upućen predsjedniku vlade 14. novembra prethodne godine o tzv. Memorandumu Dankelmana.

Dok je kraj govornog terena karaktera jugoslovenske državne misli, prolasnost unutarnjih sukoba i zemlja – štampa se od Londonskog poslanstva vlade dobila Memorandum o masakrima u Dvoretu u Hrvatskoj. Kosanović je smatrao da se time neprijatelj, ma daleko natrag, nije argumentirao protiv Jugoslaviće. Ne pomaže zrtvama a svjati teskoće onima što su ostali u životu. Uvjeran je da je taj dokument sastavljen u duhu Londonove propagande koja je namjerno, kako bila u srpskoj crkvi. U pucenju njemačkom generalu služi Hitlerovoj ideji bez milosrđa za žrtve koje se upotrebljavaju za njemačku propagandu. "Ako čitav svijet gleda Jugoslaviću – svaka akcija odgovornih faktora mora biti te akcije mora biti koordinirana sa tim – to ko god radi protiv tog principa mora biti pozvan na odgovornost i pasti pod udar Zakona o zaštiti države".

Kosanović je ministru Budisavljeviću napisao da: *"moramo pružiti dokaze o potrebi Jugoslaviće u interesu Balkana i Europe"*. Rad izvestnih ljudi koji zavise od državnog bužeta, najviše pomaže neprijateljima te države. Smatrao je da vlada mora čestitati i ko je jednoličan da među njima suzbijanjem, ma Pete kolone – koji diskreditiraju miran kapital zemlje i tražio da predsjednik vlade energičnije uklanja iz službe sve one koji su zbog toga odgovorni.

U pozivaju je predsjednika izbjegličke vlade i pojedine njene ministre na sretne korake preduzete u inostranoj propagandi. Kosanović je smatrao da te pozive upropisavaju onako tesku situaciju u kojoj te vlade u svijetu. Bio je mjesecima svjedok postupaka na koje je upozoravao. Tim postupcima se pogoršava položaj zemlje u svijetu. Trećunavik kao jedan od ministara umjesto mera kojima bi se suzbijalo nepoželjne poteze u jugoslovenskoj propagandi peracio Kosanović. U skladu s tim tražio je Kosanović da podnese ostavku na položaj ministra u izbjegličkoj vladi.

O protiv jugoslovenskoj propagandi – kako i u Americi Kosanović je 5. marta 1942. godine pisao novom predsjedniku vlade Stjepanu Ivanoviću. Ukazao je na raskorak između težnje za vaskrsim Jugoslaviće – bezbroja koraka preduzetih protivno od onoga što je mogućava restauracija – vraćanje

države. U zvaničnu propagandu inspirisanu direktno od vlade pružani su dokazi da je ta država nemoguća, jer je fabrikovana mržnja između Srba i Hrvata. Na toj liniji je i Memorandum episkopa Valerijana. Taj memorandum Fotić je 2. novembra 1941. godine predao sekretaru *Srbobranu* sa zahtjevom da to bude publikovano. Učinio je to pod *par. br. 500 od 2. oktobra 1941* ²⁴ s ciljem da se raspiri kampanja protiv Hrvata i hrvatskog naroda ²⁵. Takvu kampanju Fotić je tumačio kao izraz raspoloženja emigrantske vlade. Protestovao je što vlada ne preduzima ništa protiv nosilaca propagandnih akcija usmjerenih protiv državne ideje i hrvatskog naroda. Svi ostanu na svojim mjestima, da i prima u plate iz dispozicionog fonda poslanstva i nastavljaju da napadaju Jugoslaviu. *Srbobran* od septembra 1941. godine nije vodio kampanju protiv Pavelića nego protiv svih Hrvata proglašava ucitih sve ustašama. To je u jugoslovenskoj dijaspori donosilo zabunu, nepovjerenje i strah od nezvjesnosti. List se stavio u službu denunciranja Hrvata u Americi i Federaciji počevši od što je pisao *Srbobran* inspirisali su odgovarajući faktori emigrantske vlade a naročito za stvar Jugoslavije. Ta kampanja pomaže organizovanje Srpske Narodne Odbrane koja se zalaže za stvaranje Velike Srbije a protiv Jugoslavije, Hrvata i Slovenaca.

Svi Kosanovići je na sve te propagandne udarce preustalo jedino da se kablogramima i pismima braca porodičini mimi strima emigrantske vlade u Londonu pokušad premijeru lično Otuda, međutim nisu prispjeli pravi odgovori. Drugi način borbe mogao je da usmjerava vlastitim perom i obznanjivanjem svojih stavova u američkim listovima.

RASKOL U KRILU SPC-a I VLADIKA DIONISIJE

Godinama je američka policija oružjem razdvajala svoje državljane pravoslavne Srbe raskolnike i federaliste, koji su zbog zavada bili spremni da se međusobno kožu, čak da jedni drugima skrnave groblja. Crkvene vlasti su bile prisiljene na ravnodušnost i trpljenje. U maju 1948. godine Arhijerejski sabor SPC-a je raspravljao o izmirljaskim predlogu svetenstva šabacko-valjevske eparhije izrekavši im ukor. U međuvremenu sične apele patrijarhu Germanu uputila je grupa srpskih intelektualaca i umjetnika, kao i posljednji preživjeli solunski ratnici.

²⁴ S. Kosanović, "Memorandum poslan na ministarstvo vanjskih poslova u Washingtonu od 2. novembra 1941. godine", *Radovi S. Fotića i S. Srbobrana*, Beograd, 1964, str. 104-105. U ovom dokumentu se počinje ta kampanja.

²⁵ Kosanović, "Priloge", str. 104-105. U ovom dokumentu se prima 15. decembra mjesečno plaćanja vladika 1000 dolara god.

Završeno protumitiranje ruskog u krilu SPC u Americi izrokovano je prvenstveno ne prostom seksualnim grijehom, već i davanjem episkopa američko-kanadskog Dionisija (Mityajevica) Sudijski tužilaš Svetog Sinoda je protiv tužbe protiv njega razvrstao u nekvalifikovano. *Moramo li episkopa Dionisija "vladika Dionije zene" Dionije homoseksualac" Materijalisan episkop Dionisija Episkop Dionisije kao strigat Episkop Dionisije kao strigat biserik" "Kritika i nepoštovanje episkopa Dionisija*

Episkop je u toku drugog svjetskog rata Američki poznati prijedlog za stvaranje miliciona antikomunizma saradnje sa četničima kampanje protiv paravana SAD i Sava je spališne ruske grane zbog blizine prijedloga i sa h poštaka materijalnih zapotreba Dionisije sen episkopskog i ruskog crkvenog isključen iz crkvene zajednice i proglašen protivnim Drugoj hbu Mityajevicu. Njegova krivica prema crkvenim i biserijskim sadržajima svedena je na različite vrste seksualnog kriminala.

Četili su ga da je nasrnuo na par hionku koji je bio d veta djeca i da je vije u dječijom ni. Se na sad ponsivim i da je jednom svester ku poverio da se može da zavi bez zena. Se negi traži da mu nađe jednu mladu ženu ili samu kćerku i zavi sa njom da se snuži jednog pretečnog mieda. *Žalio ga pođe na strigat i je toke utrudu da ne se i ud i* da se ga jednom sa sad i k givije. Se i g nasm irog e ead i studenta n k i e z agoshije d i a u Americi radi adve pekvir svadbu kapi i sate i ead i p i ead i d i z i z o v o r i t e f i d e jednu popid i je ead i poh i t i v i k i ead i p e g e d i m g e v e r o j d i t e radi t i n k i d e e kad post i sredstv i p r i z e d i a d i s n i s i k i k i s e o p o t r e b i v i e t i j e d i n i a p o s i d i e s v e t n i e r i d i v i m g e z e n e d i j e v i k e v i d i b i s i t i n e p r e d i g i t i n e d i d i e u b i v i e p o m a d e c i k s a m e c k i v e s a z b e d i j e j d i n p e r i n e k i k a n i s a v s a m e k r i a P e r i s a v s a t d i e v o t s e z g i b i s i n e k i n i s p i s t e t e s t d i e p o d r i z i v i n e k i l i c i g r a d i n s k g s a d i s u d e r i g z g i b i n e s e k s u a z n a d a e š t i t o u c r k v i t i v i z i v a s i k i n e e p i e t i c e d i s e v n e b i n e s i k i k i s i r i t i k k a z i v i m i z b o g z a v i d e n i a n e r n i s e v i e p r i d r z a v o p e s t d a e p r a z n k o m j e o m a s n o p e č e n j e i p a o v r u č u r a k u u

Nje i k o b i l i s b a s n i t i k u d i s k i n s t o m i t i s e e p i s k o p d a t e n g e p o n z r i s k r i k a t o r i d i e s k r e t a n e u n s t i P r e s s a m i t i k e k a v i s t i t i p o t i c i t a s u r o v a n e s i k o r i t i m i t i h v i t i z i m o p z e m i d a e b i i n a p l a t n o m s p i s k u j u g o s l o v e n s k e a m b a s a d e u V i s i n g t o n u d a j e p r e k o Š u b a š i ć a t o p l o p o z d r a v i o T i t a d a j e 23 i k t o b r a 1958 g o d i n e p o z d r a v i o s t v a r a n j e A m k e d i n s k e p r i s s i v e c r k v e k a s a t i k a n i k r e a t a d i t i n s k i e

D i v e r e d i r i s k i u S P C n i k o s e p o s t i k a t m i n g o d n a s p r i v i p o k a s i z b e g g v a t i k e N k a V e t i n s k i d i A m e r i c i s t o i n e k a k i v z i g a e m i s n o d k o m i s i z b e n s e k o d a s i s t S P C u d i s i s t m i g a d i d a S i b i r i a m o d i m e a t i s w i s r e d i b r a j a v l a k e d a s i j e d i n i s j e b i s e v s a m p r i z i k a t a t i t i t i d i d i n a n e r e c k a e p i t i t i k a t i

zem", pa je pozvao u pomoć i jednu crkvenu delegaciju iz Beograda. Pretpostavlja se kao velika vjerovatnoća da je tom episkopu definitivno presuđeno tek pošto se 1960. godine našao na čelu velikih demonstracija srpskih emigranata u Njujorku povodom posete predsjednika Titu u jedinjenim nacijama. Proširene su i priče da je americko-kanadska vladika Dionisije izgubio povjerenje otadžbinskih vlasti kad je ukucnio sveštenike koji su tokom rata pomagali partizansku pokret. U *Borbi* je 1946. godine objavljeno članak u kome se navodno otvoreno kaže da je SPC priatelj narodne države. Navodno je taj isti proglasio Dionisije *izdajnikom od svih izdajnika*.³⁴ Zanimljivo je da je i novinar *Putnika* 24. oktobra 1948. godine direktno postavio pitanje da li je konačno došlo vrijeme da se *u ovom kraju uspostavi vladika Dionisija*.³⁵ I u ist je tražio da se on skine sa stolice srpskog pravoslavnog vladike jer je dugo zbjeljivao americku javnost, već kao kao *vrhovni izdajnik države*.³⁶ Ovaj drugi saradnik okupatora, a onua ukazao gi stoprimis vojvotni ratni zločinima iz zemalja Istočne Evrope koji su nagroili u SAJ da budu iskorišćeni protiv Sovjetskog Saveza.³⁷

KAMPANJA PROTIV VLADIKE I RASKOL NA CRKVENO-NARODNOM SABORU U LIBERTVILU

Dionisije je zahtijevao da se Americko-kanadska eparhija dignu na rang mitropolije da bi se priključe Južna Amerika i Južna Afrika, izabere dva tri pomoćna episkopa. Poslata je kom sija da na ova dva mjesta u jesen 1962. godine prouči ova pitanja i predloži rješenje.

Ios u toj priči je zagrebački mitropolit Dimaskin kao jedan od članova te komisije, napomenuo da u Beograd stizu izvesne optužbe u odnosu na ličnost i život Dionisija, optužbe na ne zloupotrebe, popaštanje daskipne i nepostovanje crkvenih kanona. To je ujedno bio nagovjestaj kako se sistematski i brziivo skuplja u dokazi koji će gi uništiti. Nikad nije crkveni i ko je, a morao je biti svakako jako uticajan odlučio da je došlo vrijeme za konačni obračun sa vladikom Dionisijem.

Povedena je kampanja i kojom se stvorio utisak da je protiv Dionisija e elokupne sveštenstvo i srpski narod u Americi. Na patriarsatu se navodno smatrala prava lavina vapa zbog crkvene tiranije, teokratske uzurpatorstva sa kategorizacijom zahtjevima da se Dionisijevim smjenivanjem, kažnjavanjem i iscjinjavanjem li makar penzionisanjem spreči tragedija koja se mogla lako izbjeći. Kampanja je odjeknula svuda na svakom mjestu, na ulicama, predauzima

44. Miroslav Marković, *Pravoslavna crkva u Srbiji*, Beograd, 1991, str. 167. U izdanju: novembra 1991.

astanovanima sudovima štampi radi u Sveti arhijerejski sabor je obavio kako e tobože izisao u susret Dionisijevoj molbi da Američko-kanadska eparhija zbog veličine i prestranstva podijeli na tri manje – ostavljajući njemu upravljanje srednjozapadnim sa sjedištem u Libertvili. Istovremeno je odlučio da se on privremeno razriješiti dužnosti dok se konačno ne izvidi i ne presuđeno eventualna krivica u postupku koji je protiv njega pokrenut. Episkop brimacevski Hrizostom i kanadska Visarion određena su za isljednike crkvenog suda. Naravno im je da idu u Ameriku – sprovedu stragu – saslušaju i pruženog i svjedoke i podnesu izvještaj.

Vladika Dionisije je pristao na usmena saslušanje. Izložio je da mu se daju sve razlike – šest mjeseci vremena da pismeno na njih odgovori. Nije mogao povjeriti da ga zbljaže i osuđuju zbog seksualnog kriminaliteta, kad mu je za zamjenika – šteden i smilovan – Oskeljic koji je također grijehovao po seksualno – ali – za pokušaj i morao je kompromitacije sv je – kao isti – raspuštenik je isključivo po crkve molitve – bi koga svijet. *Ako bi to uton li, to bi značilo da bi Tito režim bio u mogućnosti da slobodni i slobodni građanima Amerike – naravno svoje komunističke gleniste protiv nj svoje voje. Prosto rečeno, naša bi eparkija u tom slučaju postala komunistička kancelarija za preobraćanje i jerika Svetog Save u pristalice Marksa i Lenjina."*

Do raskida je došlo kada e Dionisijev Crkveno narodni sabor – u avgustu 1963. godine u Libertvili odbio da prihvati – sprovedu odluke donete u Beogradu – smatrajući ih nezakonitim – neustavnim i nepoštenim. *Jer svaki Srbin u slobodnom svetu zna dobro da je episkop Dionisije za pune dvadeset tri godine zadužio srpski narod, javanem srpske crkve u slobodnom svetu, svojim upornim radom na srpskoj laici – svojim beskompromisnom vrbom protiv svih srpskih neprijatelja"*

Na novom novembarskom zasjedanju Sabor je donio drugu rezoluciju kojom e Srpska pravoslavna eparkija u SAD-u i Kanadi proglašena potpuno autonomnom – pa ubuduće neće primati nikakve naredbe – odlike – li rješenja patrijarha – Svetog arhijerejskog sabora i Sinoda SPC-a – "ve dok oni ne budu u stanju da slobodno djeluju – donose svoje odluke bez pritiska komunističkog režima. Ovakvo ce se postupati dale dok e Jugoslavija u komunističkom ropstvu. "Kao jedina slobodna ova pravoslavna eparkija u tom periodu služa e kao utociste za sve pravoslavne Srbe i njihove verske ustanove u slobodnom svetu. Mi samo nastavljamo tradicionalni put crkve svetosavske crkve i na njemu ćemo ostati do kraja – do konačne pobjede dobra nad zlom."

MOŽE LI SE RASKOLNIČKA CRKVA U AMERICI NAZVATI ČETNIČKOM?

Četnički vojvoda Momčilo Đujić, dušeceri i ljotcevi kao najbrojnija crkvena formacija emigranata u Americi krivicu za raskol svaljuju na vladiku Dionisija

U oči novembarskog sabora, crkaski Srpski kulturni klub Sr. Sava izdao je berbeni brošuru pod naslovom *Ko je jači: Srpski borci ili jugoslavenski komunisti*. U brošuri se tvrdi da "Isto zna da ne može: srpske borce (četnike) u inostranstvu prinuditi, prihvatiti ili prihvatiti da ga priznaju, ali on isto tako dobro zna da ako bi uspio na na koji način svojim putevima i sredstvima da obratiti slobodne Srbe da priznaju Čeremana i njegovu vlast, on bi bitku dobio i postao u rano. Ne možemo biti malo za slobodu, malo za komunistizam, srednjastva su kapitulacija. Manevar neprijatelja je besmisleno: sejanje razdora između novobitnih Srba poslije Drugog svjetskog rata i mlade generacije američkih Srba rođenih u Americi. Iako smo u jednom govoru čuli primedbu: 'Ja nisam doduse četnik, ali sam bio u ratu u američkoj vojsci. Samo onaj ko nije dobronamjeran, može doći na pomisao da suprotstavi četnike i američke vojnike'".

Srpsko i crkasko u crku nazvati četničkom kad je njezin najčestiji protivnik upravo najbrojnija četnička formacija u Americi vojske Momčila Đujića. U jednom pismu Milanu Gavriloviću u novembru 1962. godine, on je slikovito opisao svoj istup i atmosferu na jednom crkvenom skupu u Saint Benda: "Delegaciju arhijerejske iz zemlje vladika Dionisije je unapred oglasio za 'Istine agente'. Ostalo je uverenje da je sam sebi ocitao opelo. Vojvoda (Đujić o sebi) reče da njemu ne treba nikakvo odobrenje da govori i svedoci i tisu pred onim koji su toliki put prevarili da je 'u'. U dvorani grobna siva. Vladika Dionisije, usti i sivi bled kao krpica sedi za svećanim stolom, lomeći prste na ruci koja mu drže. Vojvoda je osuo paljbu i otišao, a u govor koji se imati nedogledne posledice i koji može da znači i isti preokret za dalji život i sudbinu naše srpske crkve u emigraciji. Rekao je: Vladika Dionisije je srazao episkopsko dostojanstvo da nule, srozan je ugled naše svete crkve i svakodnevno nam nanosi bruku i sramotu. Moralno je toliko posrnuo i usko pao da se o tome ne može ni govoriti".

Pored dušecera, svu krivicu za raskol na vladiku Dionisija svaljuju i ljotcevi. To se može vidjeti u *Istoriji Srpske pravoslavne crkve* Đoke Stjepčevića, koji tvrdi da je Dionisije lako i brzo mjenjao svoje stavove i mišljenja, a da je bila očita njegova stalna želja za potpunim osamostalivanjem. "Pojam slobode crkve u državi vrlo je složen, ali se u ovom slučaju naročito htelo istaci da odluke crkve u zemlji nisu donesene slobodno po dogmatsko-kanonskoj savesti, nego su Sveti arhijerejski sabor i Sinod radili samo kao organi preko kojih je komunistički režim u Jugoslaviji pravdao svoje odluke u borbi protiv antikomunističke srpske emigracije kad joj je na celu bio episkop Dionisije. Jedan crkveno kanonski spor vladika Dionisije je prebacio na čisto politički teren, uveren da na tome planu može imati više uticaja. Da jedan srpsko pravoslavni vladika ima izrazito anti-

komunju rčki stati nije bilo nista i uzorno u vreme kada su i srpski elita i radnici, bili aktivni antikomunisti. Na crvenom njihovog antikomunista kog nisu mogli da se ugledati i brojni intelektualci i brojni zetseni i ogromna većina srpskih seljaka i radnika nisu u kada verovali ni Staljina ni Titu i to je radio bez episkop Dionisije Mironovici. Zbog toga njegova antikomunistička zastava nije mogla biti naročito ubedljiva. Razboriti ljudi su uvideli da se u Dionisijevom slučaju radi pretežno o spašavanje opštine vlasti i koze u politici kim manjina sama pada u oči da u iz Dionisijeva radi uglavnom partijsko politički aktivisti, koji u vreme rata bili u zarobljenstvu tako i ranjenije. Samo jedan mali deo aktivnih borila protiv komunizma za vreme rata u zemlji pri tamo je iz Dionisijeva i njegovu grupu.³⁴⁵

CRKVENO PITANJE PRETVORENO U PITANJE ZA I PROTIV MONARHIJE

Četnički vojvoda i Raspop Momčilo Đujić protiv Kralja Petra II Karađorđevića

Činjenica je pacenati nemoral nedostojan vladike Dionisija putipak je bez prekida u domaćoj javnosti teo iz Mirona Devrnja. On je naprosto taku kaval dokaze ko im bi diskreditovao vladiku. O tom Devrnji pise Miron Marinković pristalica Emoncevoj Zbornici i misterioznog i opskurno ličnosti. Nakon Drugog svjetskog rata vratio se u Jugoslaviju radi je videti i utvrditi šta bi se ne očekivano izgubilo. Vratio se u Ameriku i formirao u države univerzitetski obrazovanih bogoslova SICA i ta organizacija je posuzila kao sredstvo okupljanja protivnika Dionisija. Kaze da je taj Devrnja proizveo sve nove i nove intrige sastavljao zene koje su poljubice makar vladavinske ruke. Ono čega nije bio u stvarnosti on je jednostavno izmislio. Onda je crkvena javnost zaokupljena vijesti kako je Sveti arhijerejski sabor u zemlji odabrao kompromisni rjesenje da sastavi edinstvo crkve i Dionisija i stav na nekih episkopa bez istuk mironovlita s tim da to kao vikari dometa se na firmulana tako bi se dogodilo ono se i nikom ne očekivalo da je usvojeno i ostvaruje ono za šta se zalagao Dionisije.

Devrnja se u ime asprovidio Jos odnecije je zahtijevao likvidaciju Dionisija i crkvenog života. Pretvarao se za svoje spertke pridobivao četničkog vojvodu raspopa Đujića. Četnički vojvoda se Devrnji iz zahvalnosti branio kao ga snogeoritika a njoma u ime nas. Obojica su bili žestoki protivnici Dionisija koji su nazivao Raspućinom. Đujić se kretao među svim onim ljudima koji

može svjedočiti kako se on u svoje vrijeme ponizno odnosio prema toj istom vladici koga sada napada. Tada ga je zvao "Presvetli vladiko", "sveti Savo" i "Vinko između vas dvojice". Vojvoda se, osim toga, obraćao i na kralja Petra II Karađorđevića. Ugovarao je suveren da se "ponaša kao pevačica Vinka Flesin koju samo treba dobro platiti, pa da ti pevu". I kralj i e u sputu, i sam doprinosio spletkama na svoju adresu. On je tri puta mijenjao mišljenje oko crkvenog raskola. Jednom je bio na jednoj, a drugi put na suprotno strani. Najprije je podržavao raskolnike, tumačeći taj raskol kao "dikras i nametanje komunista preko crkvenih organizacija". Tražio je borbu protiv svih onih koji "hoće našu crkvu u slobodi da potune komunističkom režimu". Čuvorio je da u pitanjima vere i crkve kralj nema pravo da bude neutralan i po strani. Za sebe je izjavljivao da je stupio na prestol predaka u znaku odbrane krsta i slobode, za šta su umirale tegje heroja i mučenika, sa najvećim među njima generalom Dražom Mihailovićem. Isticao je da nikada neće biti moguća koegzistencija između Hrvata i Antikrista između Svetog Save i komunističkog bezbožništva. Iako je govorio 1963. godine. Tada je set kraljeve imaginarne kancelije bio general i odor K. Mićević, koji je sastavljao i pisao ono što je kralj ne gledajući potpisivao.

Čisto crkveno pitanje izneseno je na političko tržište. Na tom tržištu se z o namjerno zavode mase i otvara nepotrebna vjrska nacionalna nesloga. Zato su tom generalu Mićeviću prigovarali kako je on putujući kralju ono što e govorio o raskolu, pa se crkveno pitanje pretvorilo u pitanje za i protiv monarhije. Smatraće se da su episkopi mučenici srpske crkve zaista komunistički crkveni generali.

Onda je kralj Petar, 6. avgusta 1967. godine saopstio da je bio u zablu di. Preznao je da se teško o grješio o mučenicku svetosavsku crkvu i njenu h ierarhiju. Rekao je da je ta njegova zablude bila zasnovana na pogrešnim obavještenjima, a servirali su ih njemu pojedini nesavjesni ljudi. Osudio je Jrtvu umjesto džekata. Nije shvatao da e Dionisije zapravo svetom ili nesavjesno saveznik komunista Tita, Bakarica, Grotjaka i o tih. "Svi smo mi smrtni i prolazni, ali su nacija i njena crkva večite" izjavio je kralj. "One su nadživjele ne samo pojedince i vladare već i niz dinastija i carstava".

Neposredno prije svoje smrti Kralj Petar se odrekao tih svojih riječi i priklonio raskolnicima.

ga obmanjuju beskrupiozni političari i savjetnici. Nikad nije prestao da voli svoju otadžbinu i narod – dodao je on. Zato je godinama skupljao razglednice u boj sa mrtvima jugoslovenskih gradova.

Ia kolekci,a je, kako izgleda, jedino što je ostalo iza njega.

Bulevarska štampa nije se bavila utvrđivanjem njegovog mjesta u istoriji. Ona je ispitivala kakvo je mjesto u poslednjem periodu njegovog života imala izvjesna Kruševanka Milica Anđelković u Les Andeleu tada udita za bogatog kineskog lekara Franka Luta. Buduci u toj ljubavnoj vezi sa kraljem, ona se predstavljala po kineski *Mai Lu*. Štampa se prepustila istoj ženskoj kako je ta Milica nekakva moderna Mata Hari. Ona je navodno u jednom periodu bila zaduzena žena da prigrbi od svih napostenog kralja Petra. Ma e nestala u anor minosti kao razaniveni princezi suprua Petrovog brata princa Andreu. Na sahranu svog brata Petra Andreu e stigao iz Portugali. Sa os 45 baljada ljat bio je na kraljevo sahrani u Libreviru. Ali dala je Petrov sin Aleksandar bio u SR Njemačkoj kao potporučnik engleske vojske. Nije bio na kraljevo sahrani. Dac je izjavu za novine *Alma matka kraljica Aleksandra*, *moj tri kraljevi Tomislav, Petar i otali članovi naše porodice, uzdržali smo e da dodemo na pogreb. Uzbijanjem je kako je do toga došlo, et smo se povadati. In je potpuno neosnovano. Mi smo se eteli da dodemo i s ljubavlju spremno. Mogla e biti na njegov posteljni put ali mi nemo moći da pri u njemu apetu koje je s otacrom da nema Bozoi Blagostoi et to račinjen epikop sa vojim svrtenicima.*

Sa vlad kom je nepomi koji se sa dionis jem e prestao od Petra i ko je ponaarna prethodno spovjedno novinar Mirimir Marica je nastavio da potpriet e razasni mutne i kontroverzne događaje. Trine, je rekao da je bio s kraljem do poslednjeg dana. *Pokudali u da nam ga otinu. Prazilo se vladika. Tri dola ku u Ameriku drzati sa ga u ludnici. Za njega je bio zaduzen vazduhoplovni pukovnik jedan od sefora Intelijenzans Serica i a Mediteran. Bio sam zato sa spreman na se pod mantijom am drzati pitati. Prazilo sam kroz u am vrata ludnice ali on me na devetim zatvoriti. Unap en sam i noi proceo u zatvoru. Ia pukovnik Bler je bio neumotiji. Sta i, bukte. Viti kralj ne žet da ta vid. Prazilo sam da mi to licno Kral saup ti. Rekao je da ne može ali mi je posle nekoliko dana dao pismo a Kral et mi potpisom u kome je bilo kako su nima prekida e kontakte et smo nekanonski izdajnici. Srpske ctkie tako me je Bler prijavio francuskoj policiji da am došao da ubinem kralja. negirao sam autenticonost kraljeve poruke jer je bio nap stina na engleskom jeziku i a on nam se nek obra do ciril am na srpskom. Medutim kral je uspeo da sačladi bniest. Opozitio se i u Americi mi je doznije pri do da su mu svakog dana dajali specialne mjrk. je pod kojima je potpisao i e sto je od njega traženo. Mi smo onda preuzeti dal a brigu o njemu. Onovati smo Pond sa njegov im menom. iz koga smo plaćali basnoiron ne bolni ke troškove. Ali Tomislav i Aleksandar nisu mirovali. Bio sam bio pored kraljeve postelje kadu su se pojavili u Les Andeleu. Aleksandar i na smo setali gore dolje po hodniku, dok su Petar i Tomislav nasamo razgovarali. Ukorio sam ga sto n je*

Sedmi dio

**POLITIČKE POLEMIKE
SAVE KOSANOVIĆA U AMERICI**

Latije i neverovatna proganjanja nametnuta su jugoslovenskom narodu od okupacionih snaga. Hrvatski narod je instrument fašizma i davoških planova Hitlerovih. Ali mali čovek, koji se buni protiv ugujevanja i koji se baca u nezbežnu smrt, nema vremena za političke analize, naravno ne kad gleda u zala na kojima mu više njegovi dragi. Rekao je Kolarac: "To je realna opasnost za budućnost Jugoslavena mogu da prestanu da prime razliku između tih mrakih planova i onih koji ih izveštavaju. Hrvatski vojnici koji se rob fašizma i formalnosti zadržavaju u dužnosti mora da shvate da je jugosloveni bore za njegovu slobodu. Sloboda jugoslovenskog naroda je sloboda i hrvatskog naroda. Zbog toga ratnički vojnici trebaju bi da stane na zajednički front sa prijuvrenom bratom iz jugoslavne lid-e mr i u pusti na zajedničkog neprijatelja: neprijatelja čovečanstva, pan-germanski fašizam.

Napisano Kusanjwica od 5. oktobra u Lipman grot. Stara je odgovorila 19. oktobra. Pretpostavlja se da polemise sa Hrvatima u Sloveniji zato što je imala stav prema Italiji grot Stara je svoje pismo zaključila: *"Vam bica du Vam kojem frazju jednog pri tebea Slovina koj e doprunc sa mnom, porodi in Vi eg pisma in mozebi je dobro da *mozete je te le vinteli k koda e hitrost i b Hrvati prema kojima govorili ste mi da smo nepravdoi. Vite u kaku e nes moguće s njima raspravljati o politici?"*

Končno smo shvatili da je najpogubnije lojalno. Druge Srbije koje se odnose na
1. Druge koje su po prirodi stvari u zemlji, zeli da ostanu. Konačno, koje su u ovom trenutku
2. Druge koje su u Srbiji, ali koje imaju istu stvar, ali izvan nje. Slovenija

OTO HABSBURO, BI DA VRATI HABSBURSKU MONARHIJU (Povodom jednog pisma Tajmu)

[illegible][illegible]

Njaku mo, i da pr ide varte prote butice, ma s, ako ko e prvman na e hori
 marnate na terena pod okupacijom dobro se do to. Ali, marni i narod, to mi ama
 efekti varte eoma se opazno da e a ukazu l jenu nit. Narodna i me prvman

intelektualci i radnici. ljudi iz svih slojeva i svih političkih gledišta, o tim kolofonima i apizema. Među partizanima se nalazi i Vladislav Ribnikar, vlasnik i urednik najvećeg srpskog jugoslovenskog lista Politika iz Beograda. On sigurno nije boljševički revolucionar"

PISMO ANTONI IDNU

Kako su ministru inostranih poslova Velike Britanije u Americi protumačeni aktuelni problemi oružanog otpora i način njihovog rješavanja u Jugoslaviji

Nadam se da će borba između Srba i Hrvata u Jugoslaviji na kraju prestati. Nadam se jer izdruženje britanski ministar inostranih poslova pri dolasku u Ameriku 14. marta 1943. izjava u *New York Herald Tribune* Sava Kosanovic je izneo sljedeću da se povodom te izjave obratio direktoru Antoni Idnu. Svjestan Idnovog prijatelja istra pre na Jugoslaviji Kosanovic je za njegovu izjavu rekao da pokazuje kako i na boji pri izlazu stoje pod impresijom tumačenja koje o jugoslovenskim stvarima daju izvesti jugoslovenski krugovi. Kosanovic se potom otvoreno deklarirao: "Ja sam Srbin i pišem ovo pismo kao Srbin, koji oseća apsolutnu nužnost opstanka Jugoslavije ne samo u interesu Jugoslovena i Balkana nego i cele Litovne Evrope. Ja sam aktivan učesnik u političkom razvoju moje zemlje kroz prošli 16 godina, i događaji koji se događaju tamo nisu poljuljali moje uverenje.

Problem Jugoslavije apsolutno nije problem srpsko-hrvatskih odnosa. To se pokazalo celo vreme opstanka Jugoslavije i pokaže se na boji u današnjem tragici događajima. Problem Jugoslavije mnogo je veći nego u drugim zemljama, problem je unutrašnje organizacije, sistema, klade itd.

Izgleda mnogo lakše da se on redukuje na razlike između Srba i Hrvata, na verske razlike ali to tumačenje dovodi, i jedne strane od onih koji su kroz stari i novi neprijateljstvo ideje jugoslovenskog jedinstva i druge strane od onih koji su u srpskim i hrvatskim krugovima koji su utrkivali da Jugoslavija protumači kao proširena Srbija i od jednog kruga hrvatskih smisliti koji u verojati da će njeno postojanje biti ugroženo u međusobnoj borbi. Međutim, verovatno će na Srba, Hrvata i Slovenaca uticati i čeli opstanak Jugoslavije.

Hrvati iz Jugoslavije do 1928. nadležnosti su imali u centralnom parlamentu ali 1928. oni su učestvovali aktivno u jednom političkom procesu. Hrvatska je napredovala i počela je da akupira svoju pravdu u svoje redove i u celoj se tu naga. Njena celokupna politika težila je ka administrativnoj reformi i reorganizaciji vlasti jugoslovenske države u skladu sa srpskim demokratskim partijama.

U Jugoslaviji postoji problem Država Mihailovića – partizani i državni formacija koje je stvorio neprijatelj, Pavelić i Hrišćka i Nedelica Srbija – prema svojim izjavama iz neprijateljskih i prijateljskih zavoja, partizanske formacije su potpuno jugoslovenske. Prema stvarnoj situaciji ne samo u internacionalnim stvarima hrvatski klaning Pavelić i srpski klaning Nedelica kolaboriraju s tim hoću da kažem i ako to može izgledati paradoksalno, da i Pavelić i Nedelica postali heni od Hitlera i Musolinija, nastoje da rade u svaku mogućnost jugoslovenskog jedinstva pod prešnom dogadaja i pod prešnom geografske pozicije Srba i Hrišćka primorani su da prekinu sa svojim ekskluzivnim i interpretivnim odnosima antihrvatskim političkim.

Hrvatski kongres 20. i 21. februara 1942. godine bio je jedinstvena manifestacija sa Srbima i Slovencima za ujedinjenje Jugoslaviju, usudi ali na ostrje kako hrvatske, tako i srpske separatiste. Pre toga ugo lovenska emigracija u Njemačkim državama organizovala je Srpski kongres 1. i 5. jula 1942. i Slovenacki kongres u novembru 1942. koji su prihvatili iste rezolucije. To pokazuje pravi osećaj jugoslovenske emigracije u ujedinjenim Državama – u zemlji gde sloboda pruža priliku da svako političko mišljenje dođe do izražaja – piše Savo Kosanović Antonu Idnu.

U Jugoslaviji se vodi krvava borba protiv Hitlera i Musolinija. Iako se čini da ne bi bilo Hitlera i Musolinija ne bi imali nikakve važnosti. Bilo je pogrešno jugoslovenskoj borbi davati karakter kakav je davao čestu napolju – s jedne strane to je bila personifikacija otpora u jednom čoveku – u Mihailoviću, što je bilo protivno stvarnoj situaciji i duhu naroda, a s druge strane pokušaj da se protumači jugoslovenska borba protiv osvine kao revolucionarni građanski rat. Na tu način velik deo stvarnog mišljenja u Americi bio je nepovoljno impresioniran. Iako tumačenje jugoslovenskog otpora, mesto da inspirira druge saveznike – kao što bi trebalo – za stvarno je mnoge to je naročito štetno za stvar Ujedinjenih naroda u Americi.

Kako bi poteškoće, koje danas pruža jugoslovenski problem bile uklonjene treba 1) Jasan određen stav u srpsko-hrvatskim odnosima, koji odgovara stvarnoj situaciji prema istinskom raspoloženju naroda u državi i u emigraciji koje je protivno tumačenjima što je službeno daje. 2) Jasan stav da će biti promenjen demokratski i federativni sistem u budućoj Jugoslaviji obuhvatajući i Bugarsku. 3) Neposredna akcija da se ujedin. pokret otpora u Jugoslaviji, ne pod Mihailovićem, nego za zajednički cilj, – oduka i eliminiranje sviju koji pokušavaju da kolaboriraju sa neprijateljem. 4) Promena jugoslovenskog rečima diplomatije u Vasingtonu, Kairu i Londonu. 5) Jasan i određen stav da Jugoslavija neće da bude kost razдора između Sovjetske Unije i njenih saveznika – nego naprati most koji može da ujedinjava i popravi te odnose.

Tako je Kosanović otvoreno predložio Idnu svoj način gledanja na aktuelne jugoslovenske probleme i načine njihovog rešavanja.

AMFRIČKI ODJEK OSTAVKE JOVANOVIĆEVE VLADE U IZGNANSTVU

Javlja ju iz Londona da je jugoslovenska marionetska vlada podnela
ostavku Kralju Petru...

Takvu vijest je Radio Paris 28. decembra 1943. godine objavio u emisiji u 13 sati.

Na ta događaj koji nije bio nezapažen obraća pažnju i Sava Kosanović u svojoj brošuri *Šta se moglo videti iz emigracije* objavljenoj neposredno po završetku Drugog svjetskog rata. Ostrvka vlade Stojanodana Jovanovića, treće po redu u izgnanstvu, označila je dotazak Jovanovića na celo novu koju je takođe imenovao kralj Petar II. Karađorđević. Iz New Yorka 19. juna 1943. godine kralju Sava Kosanović upućuje telegram da bi suvereniteta otvoreno stavio do znanja kakva je pogreska i nepravda učinjena stvaranjem novog kabineta u emigraciji. Saopštio mu je da su sve jugoslovenske vlade od 27. marta 1941. godine, ako u većini jugoslovenski prijenosane, stalno niza uzirane od kratkovidne sovniističke manjine koja se krivo predstavljala kao bratsteli srpsstva. Njihov rad stetao je bas srpske interese. *Ova manjina patronizovala je nemtelj gentni, sterotip rad ocine diplomacije. Na taj način izazvala je bratoubilački rat u zemlji mesto da su mu uklonjeni uzroci. Svojim ponašanjem oni su napravili od Ministarstva i protagonista antijugoslovenske borbe i borbe koja nas je dovela do nesporazuma sa Rusijom, koji čak i Bugarska pokušala da izbegne. Mesto da mi doprinosimo dobrim odnosima između Rusije, Velike Britanije i Amerike mi smo protivno našem narodnom raspoloženju postali smetnja. Amerika sa nasom emigracijom tipican je primer kako se kroz nasu diplomaciju vođena destruktivna propaganda sa pokušajem da se razori svaka mogućnost srpsko-hrvatsko-slovenačke za ednice tako vremena emigracije želi jedinstvo. Usudili su se izložiti Vam Velikanstvo u Va tugotnu da se fotografirate sa predstavnicima Nehobrana iji rad Amerika smatra razornim. Usudili su se izložiti Vam da učestvujete u Njujorku na poljskoj manifestaciji neprijatelja Sikorskog, Rusije i etoslovačke, tim pokazati kako se nije strahovalo uložiti i autoritet Vag u velikanstva proti narodni h interese. Nas narodni neprijatelji be milosrdia eksploataciju ove pogreske da dokažu apsurdnost obnove Jugoslavije.*

U svom pismu kralju Kosanović je isticao potrebu da nova vlada odgovara potrebama i raspoloženju u zemlji i potrebama napulja. *"Elementi koji su pomagali anti jugoslovenske akcije moraju biti eliminirani,"* piše Kosanović. *Ju su na, odnosa deklaracija u ovom pravcu sa progresivnim sovnišnim i političkim stanovistem mora biti proiedena u delu sa egzemplarnim ukupanjem i kačnja vanjem onih koji su se dosad ogresili o tai ak som bez obzira na kom se položaju nalazili*

Kosanović sugerise kralju ono što ce se domaći naci u njegovom obraćanju narodima Jugoslavije preko Londonskog radija. Apel zemlji na jedinstvo u akciji i borbi, priznanje partizana i svih koji se bore protiv Usovne i kvistlinga

"Šta je mis Mucel pisala u prošlosti i šta piše sada potpuno odgovara Hitlerovoj i Musolinijevoj propagandi i onome šta radi Pavelić u Zagrebu a Nedić u Beogradu. Kada Gebels upotrebi izjave mis Mucel u svojoj propagandi u Jugoslaviji jugoslovenski borci u planinama Balkana u svojoj nadžidovanskoj borbi, misle da Amerika potpomaže svu nacističku razdor i uništenje njihovih krvavih tekućina. Kada toga je ono što piše Ruz Mucel bez sumnje stetao za Ameriku. Mnogo više za nju, nego za Hrvate i Srbe"

Jedan Srbin govori:

PISMO SAVE KOSANOVIĆA AMERIČKOJ ŠTAMPI

O unutrašnjoj organizaciji i državnom ustrojstvu Jugoslavije, njenoj administraciji i istinskoj demokratiji

Federalna komisija za komunikacije SAD-a izdavala je dnevne izvještaje strane radne službe. Krajem 1943. i početkom 1944. godine u tim izvještajima je sve česta antipartizanska tendencija prema ratnim zbivanjima u Jugoslaviji. Tako su službeni američki krugovi kao korisnici tih izvještaja stali s vjku svjetske situacije iz okli na neprijateljske i priateljske propagande. U njima su prenošeni i ratni izvještaji radiostanice *Slobodna Jugoslavija* ali je i to naglo prestalo. Sava Kosanović se nasao pohudeim da ukaže na tu činjenicu. Devita Pulu kao selu Ureda strateske službe u Americi. Nezgno je da se to dešava u vrijeme kada je mnogo veća vojnička aktivnost partizana i kada je izmijenjen svazbeni stav Amerike u korist NOB-a i partizana. O borbenim aktivnostima partizanskih formacija stampani su njemački Pavelicevi ili Nedicevi izvještaji. Tako su partizani u izvještajima Federalnog ureda za komunikacije pet novo dobijali attribute *banditi i komunisti*.³⁵⁰

To samo po sebi bilo bi vrlo interesantno kad ne bi vrlo često donošeni detaljni izvještaji problematične Mihailovićeve stanice iz tuma i brda Jugoslavije. pisa je Sava Kosanović. Na nesreću, ti Mihailovići izvještaji ne odnose se na otpor protiv neprijatelja nego napadaju partizane na način na koji to čini Gebelsova propaganda.

Iskrivljeno predstavljanje partizanskog pokreta u Jugoslaviji nije zabilježeno jedino u izvještajima Federalnog ureda za komunikacije SAD-a. Slični članci su donošeni i u američkoj štampi u najvrem smislu. To se događalo pošto su velike savezničke zemlje priznale jugoslovenske partizane kao vojnu silu antihitlerovske koalicije. Već je uveliko spremana vojna i materijalna pomoć Tita i NOB-u. Unčljiv je bio, u političkom smislu, rezervisan englesku

³⁵⁰ Sava Kosanović, Isto

na natičari i da brzo krsiloga Norda – esto u malih posjedima pomagajući nacionalističke kampanje netrpeljivosti i ka ne miru i tete američkim ratnim na porima ,

Lordnja Fotus da mu nije poslat u Sjed njene Drzave od vlade koja je potpisala Ironi pakt negu da u pe-lat 1935 god ne od Stojadinoviće vlade nije tu rle tečna Sraki onaj ku i po ma pol ti ku i toru – etralne Evrope – ma da je ba Stojad mu bio miš ket je prvi i vje narodni apove proo nti ku pol ti ku u Jugoslav i on je rli di i Aluu Anritu – dno i ebostotiku jo pre Minihena On je prvi oao u Berlin i u Rom gde je akija u pakt pr ateh tra i m je tražio fali ti ka pomo u svojoj un utrdnoj borbi protiv demokratske opozicije, koji je usjedinjavala ne amo tečnu Hrvata nego – ečnu Srba

Posle okupacije Austrije Stojadinovi je izja u – Sad se močemo osecati igurni kad imamo 120 miliona prijatelja na nasoj grani i i Danas se Stojadinovi nakla na ostrvu Mauritiusu gde su ga saveznici internirali Dr Stojadinovi je bio i pu ziv ugovoreni Laval Politika koju je poveo svetiti se sa dvo – o m dr agostepe – n u ljudi – mcar Markotnem i i vetkotnem I za ugovoreni narod nije bio drugog puta nego držati u udar Gospodin Fotus e na i u ambasadora promoran 1942 protiv ve i ne gisova vlade koja e o rizi vati 27 marta 1941

"SRBOBRAN" IGNORIŠE TESLU

Nikola Tesla solidarisao se sa Savom Kusinovićem a usprotivio Jovanu Dučiću U Americi je Srboi u jedini list koji je ignorisao Tesline izjave protiv šovinizma i zalaganje za jedinstvo jugoslovenskih izbjelnika u Americi i naroda u starom zavičaju - Ignorisao je i Teslinu izjavu prema kojoj je ponositi na svoju srpsku porijeklo, ali na svoju hrvatsku domovinu

U dubokoj starosti i teško bolesan, Nikola Tesla istupao za jedinstvo i se ljenstva protiv šovinizma prazna, je podršku os obodnjačkoj borbi u zemlji **Srbobran** je jedini list koji nije publikovao Tesline izjave iako je ovaj naučnik svjetskog formata bio počasni predsjednik radničke organizacije saveza **Srbo-brana** Tesla se na kraju telegrama i i ogradio od toga kada su bez njegove saglasnosti htjeli da ga postavie za počasnog i predsjednika Srpske narodne od brane I u starosti je govorio kako je ponosan na svoje srpsko porijeklo ali i na svoju hrvatsku domovinu i akav njegov stav e bio u u temelju suprotna **Srbobranu** političko i propagandno usmjerenosti ovaj list je protiv stao i druga Teslina misljenja i predjehani i protiv sheta e nekomu pomaganu i nje ugledni go vorka ka sto je bio Nikola Tesla

Jugoslovenski informacioni centar u Newjorku izlozen je napadima sa svih strana – pojavio se od Kerstintina i i i iz Vasi gona i od Iovana Dučića u **Srbobranu** Osim prijevratna s nima je izigao i Sava Kusinović Oplasko se

i Nikola Tesla. Uzeće u zaštitu Sava Kosanovića i aspirovanje Duce činio Srpskoj Narodnoj Odbrani. On je 7. aprila 1942. godine uputio sledeće pismo jugoslovenskom informativnom centru u New Yorku:

"Molim da budete reči da emfatično odbranam stavove u sa srpskom Narodnom Odbranom. Stajem se potpuno sa isticama Ministra Jugoslovenke i da je g. Sava Kosanović i da je predano radio da se sa njim Jugosloveni i u sigurnosti sa želama citavog našeg naroda vide u starom centru bez obzira na svoje sa celom velikog poštovanja Val brat Nikola Tesla"

Sava Kosanović je u julu 1944. godine preuzeo odgovornost i za vođeni ratni vladar Tvina Sloboda. Oni su u istoj stvari i socijalne politike. Preje udaska uputio je pismo Slobodnom Amerikom Narodnom Svetu u i koga zahvalio na podršci koja su mu Srbovi u Americi davali u borbi protiv fašizma i za uspostavljanje sloge Jugoslovena u Americi i u svojim krajevima. Onima koji napadaju i u rat možete iako odgovoriti da su oni oni koji u teret najbolje brat, oni su kada ih zadržano sa Slobodama brat Srbi. Hvala, jedino na to, na in oslobode se. Isti Gorić, Pomorici, Isti – edino demokratska federativna prava narodna Jugoslavija može i boje da ostavi narodno udruženje i ovog jugoslovenskog narodnog organa" – pisao je Sava Kosanović.

Rajec zahvalnosti putio je i Narodnom centru američkih Hrvata i u vreme onih i za njih vrijeme pruzao podršku razumijevanja i povera na Slobodu prema njegovu radu u Americi. Skazao je: *"Srpski vidovstanski kongres" i kongres ga je zabrao za počasnog predsjednika u vreme kada je srpski i zbog svog političkog stava i rada. Ali ono biti oni koje smo imali i to u srpskog imena u ratu kada je bio najviše pomizavano od nezanimnih političkih i Kosanović.*

Kosanović se videno oporovao i sa predsjednikom New Yorka La Guardia. Znao ga je da prenese izraz divljenja i natoda grada New Yorka prema marsale i da jednu od dramatičnih ličnosti citavog ovog rata. Niko ko je upućen u povest Balkana, ko poznaje ideale i težnje naroda Balkana, a osobito naroda Jugoslavije, Srbije, Hrvatske, Crne Gore, Slovenije, Bosne i Hercegovine i Dalmacije – svih onih zemalja koje acijalno Jugoslaviju – ne može a da se ne dnu i kako je gotovo zapreke i to prebroditi, kako je velik doprinos dnu prvo udruženju naroda, drugo, u stvaranju vojske i uvega vojske koja se bori i koju u nacisti naučili da poštuju i da je se boje."

SLOBODNA REČ I PATRIOTSKA SMRT DR. NIKOLE MIRKOVIĆA

Srbićanac dr. Nikola Mirković, veoma talentovan mladi ekonomista, trebalo je da primi katedru na Univerzitetu u Americi. Umjesto toga pridružio se opredeljenjima Save Kosanovića 1941. godine dok je ovaj potpisao rad o jugoslovenskom predstavništvu u Uredu za rekonstrukciju Konstantin Follu.

je nastojao da stisne jugoslovenske predstavnike u čemu uredu. Ukinuo ga je u septembru 1943. godine. Mirković se tada, kao dobrovoljac, javio u američku vojsku. Već 3. maja 1944. on je poginuo u borbi protiv Nijemaca kod Visa.

O smrti Nikole Mirkovića major F. N. Arnold, u ime Strateske balkanske službe SAID-a, obavijestio je Savu Kosanovića. *Poginuo je kao bratbar, vojnik pucajući svojom puškom na neprijatelja. Obavijestio je Arnold Kosanovića: "Nekopan je na svojoj rodnoj grudi, kao što je želio. Njegova bratnost i odanost stvari svoje zemlje bila je besprimerna. Koliko malo mogu ja doprineti, ja sam ga predložio za nazivne odlikovanje vojske Sjedinjenih Država. Dr. Mirković poneso je sobom duboko poštovanje i duhenje vojski drugova po oružju Američke vojske, a više nego svojih prijatelja iz Narodnooslobodilačke vojske. Oni su mi rekli da neće nikada zaboraviti Nikolu Mirkovića.*

Za razliku od visokog mišljenja koje je prema Nikoli Mirkoviću iskazala Strateska balkanska služba Amerike, redovni saradnik Američanskog Srbohruma Ž. Pavlović je posve drugačije predstavio patriotski primjer ovoga mladića. Čovjeka Pavlović je, naime, iz Beograda došao u Ameriku za vrijeme vladavine Milana Stanićinovića. U zemlju nije mogao ostaniti zbog svetovaljanja optužama. Od 1943. godine on je u službi Srpske Narodne Oslabrane i stajao je pratio u Konstantinu Polici na putu po Americi. Na vijesti o Mirkovićevoj smrti, te Pavlović je objavio u *Slobodnoj reči* nevasitni tekst koji glasi: *"Na veliku radost Jovka Rencu, lita samuzvanog jugosloven-kog maršala, u sveg rubijatu i na ožiti ku zatost amuzisane Narodno oslobodilačke vojske i partizana imate namibionije plju, katke razbomne ke rutje bandita poginuo je prijatelj, Nikola Mirković, kojim je stvarao uzne borbe i pobeđe. I to stalo u mo-tran tra i obm, injiao cen svet. Na veliku radost celokupnog srpskog naroda poginuo je jedan od mnogobrojnih Srpskih neprijatelja i izdajni ka-ep-kog naroda Nikola Mirković. Svakako e borre za tog izdajnika sto je poginuo, jer bi imao bio ubijen u Srbiji i u Jugoslaviji posle njenog oslobođenja od neprijatelja. Nemaca i Italijana. Kao sto ce biti pobozeni, ako se ikada tamo imate u Jugoslaviju i Srbiju, i ostale srpske izdajce, kao sto su razni kosanovici, prishetici, simici, amotici, tozi, ga, celot, et, mleteti, i, dreno-va, dedijer, mitali gador, izdajnički. Pa ma kako re- am bio ova dobro upamtite drugovi grobnari Srpstva. Ne smatram da su imena gore pomenutih Srpskih izdajnika dostojna da se na pocetku svog imena izdajni- kog, Veliko Slovo, tavi."*

Čerčil o 27. martu: "HITLER JE BIO POGOĐEN U SAM ŽIVAC"

O 27. martu 1941. kao dan i kada je srušeno pristupanje Jugoslavije Trećem rajtu piše i V. Čerčil u svojim memoarima. *Malo je prebrata provedeno tako glaska. Hitler je bio pogođen u sam živac.*

51. V. Čerčil, *Drugi svjetski rat*, Tom 1, Beograd 1965, str. 145-147.

[illegible][illegible]

POZVAO SE NA BBC I POGRIJEŠIO

[illegible]

Ko završio N. et al. 1,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,25,26,27,28,29,30,31,32,33,34,35,36,37,38,39,40,41,42,43,44,45,46,47,48,49,50,51,52,53,54,55,56,57,58,59,60,61,62,63,64,65,66,67,68,69,70,71,72,73,74,75,76,77,78,79,80,81,82,83,84,85,86,87,88,89,90,91,92,93,94,95,96,97,98,99,100,101,102,103,104,105,106,107,108,109,110,111,112,113,114,115,116,117,118,119,120,121,122,123,124,125,126,127,128,129,130,131,132,133,134,135,136,137,138,139,140,141,142,143,144,145,146,147,148,149,150,151,152,153,154,155,156,157,158,159,160,161,162,163,164,165,166,167,168,169,170,171,172,173,174,175,176,177,178,179,180,181,182,183,184,185,186,187,188,189,190,191,192,193,194,195,196,197,198,199,200,201,202,203,204,205,206,207,208,209,210,211,212,213,214,215,216,217,218,219,220,221,222,223,224,225,226,227,228,229,230,231,232,233,234,235,236,237,238,239,240,241,242,243,244,245,246,247,248,249,250,251,252,253,254,255,256,257,258,259,260,261,262,263,264,265,266,267,268,269,270,271,272,273,274,275,276,277,278,279,280,281,282,283,284,285,286,287,288,289,290,291,292,293,294,295,296,297,298,299,300,301,302,303,304,305,306,307,308,309,310,311,312,313,314,315,316,317,318,319,320,321,322,323,324,325,326,327,328,329,330,331,332,333,334,335,336,337,338,339,340,341,342,343,344,345,346,347,348,349,350,351,352,353,354,355,356,357,358,359,360,361,362,363,364,365,366,367,368,369,370,371,372,373,374,375,376,377,378,379,380,381,382,383,384,385,386,387,388,389,390,391,392,393,394,395,396,397,398,399,400,401,402,403,404,405,406,407,408,409,410,411,412,413,414,415,416,417,418,419,420,421,422,423,424,425,426,427,428,429,430,431,432,433,434,435,436,437,438,439,440,441,442,443,444,445,446,447,448,449,450,451,452,453,454,455,456,457,458,459,460,461,462,463,464,465,466,467,468,469,470,471,472,473,474,475,476,477,478,479,480,481,482,483,484,485,486,487,488,489,490,491,492,493,494,495,496,497,498,499,500,501,502,503,504,505,506,507,508,509,510,511,512,513,514,515,516,517,518,519,520,521,522,523,524,525,526,527,528,529,530,531,532,533,534,535,536,537,538,539,540,541,542,543,544,545,546,547,548,549,550,551,552,553,554,555,556,557,558,559,560,561,562,563,564,565,566,567,568,569,570,571,572,573,574,575,576,577,578,579,580,581,582,583,584,585,586,587,588,589,590,591,592,593,594,595,596,597,598,599,600,601,602,603,604,605,606,607,608,609,610,611,612,613,614,615,616,617,618,619,620,621,622,623,624,625,626,627,628,629,630,631,632,633,634,635,636,637,638,639,640,641,642,643,644,645,646,647,648,649,650,651,652,653,654,655,656,657,658,659,660,661,662,663,664,665,666,667,668,669,670,671,672,673,674,675,676,677,678,679,680,681,682,683,684,685,686,687,688,689,690,691,692,693,694,695,696,697,698,699,700,701,702,703,704,705,706,707,708,709,710,711,712,713,714,715,716,717,718,719,720,721,722,723,724,725,726,727,728,729,730,731,732,733,734,735,736,737,738,739,740,741,742,743,744,745,746,747,748,749,750,751,752,753,754,755,756,757,758,759,760,761,762,763,764,765,766,767,768,769,770,771,772,773,774,775,776,777,778,779,780,781,782,783,784,785,786,787,788,789,790,791,792,793,794,795,796,797,798,799,800,801,802,803,804,805,806,807,808,809,810,811,812,813,814,815,816,817,818,819,820,821,822,823,824,825,826,827,828,829,830,831,832,833,834,835,836,837,838,839,840,841,842,843,844,845,846,847,848,849,850,851,852,853,854,855,856,857,858,859,860,861,862,863,864,865,866,867,868,869,870,871,872,873,874,875,876,877,878,879,880,881,882,883,884,885,886,887,888,889,890,891,892,893,894,895,896,897,898,899,900,901,902,903,904,905,906,907,908,909,910,911,912,913,914,915,916,917,918,919,920,921,922,923,924,925,926,927,928,929,930,931,932,933,934,935,936,937,938,939,940,941,942,943,944,945,946,947,948,949,950,951,952,953,954,955,956,957,958,959,960,961,962,963,964,965,966,967,968,969,970,971,972,973,974,975,976,977,978,979,980,981,982,983,984,985,986,987,988,989,990,991,992,993,994,995,996,997,998,999,1000,1001,1002,1003,1004,1005,1006,1007,1008,1009,1010,1011,1012,1013,1014,1015,1016,1017,1018,1019,1020,1021,1022,1023,1024,1025,1026,1027,1028,1029,1030,1031,1032,1033,1034,1035,1036,1037,1038,10

2017-2018-2019-2020-2021-2022-2023-2024-2025-2026-2027-2028-2029-2030-2031-2032-2033-2034-2035-2036-2037-2038-2039-2040-2041-2042-2043-2044-2045-2046-2047-2048-2049-2050-2051-2052-2053-2054-2055-2056-2057-2058-2059-2060-2061-2062-2063-2064-2065-2066-2067-2068-2069-2070-2071-2072-2073-2074-2075-2076-2077-2078-2079-2080-2081-2082-2083-2084-2085-2086-2087-2088-2089-2090-2091-2092-2093-2094-2095-2096-2097-2098-2099-2100-2101-2102-2103-2104-2105-2106-2107-2108-2109-2110-2111-2112-2113-2114-2115-2116-2117-2118-2119-2120-2121-2122-2123-2124-2125-2126-2127-2128-2129-2130-2131-2132-2133-2134-2135-2136-2137-2138-2139-2140-2141-2142-2143-2144-2145-2146-2147-2148-2149-2150-2151-2152-2153-2154-2155-2156-2157-2158-2159-2160-2161-2162-2163-2164-2165-2166-2167-2168-2169-2170-2171-2172-2173-2174-2175-2176-2177-2178-2179-2180-2181-2182-2183-2184-2185-2186-2187-2188-2189-2190-2191-2192-2193-2194-2195-2196-2197-2198-2199-2200-2201-2202-2203-2204-2205-2206-2207-2208-2209-2210-2211-2212-2213-2214-2215-2216-2217-2218-2219-2220-2221-2222-2223-2224-2225-2226-2227-2228-2229-2230-2231-2232-2233-2234-2235-2236-2237-2238-2239-2240-2241-2242-2243-2244-2245-2246-2247-2248-2249-2250-2251-2252-2253-2254-2255-2256-2257-2258-2259-2260-2261-2262-2263-2264-2265-2266-2267-2268-2269-2270-2271-2272-2273-2274-2275-2276-2277-2278-2279-2280-2281-2282-2283-2284-2285-2286-2287-2288-2289-2290-2291-2292-2293-2294-2295-2296-2297-2298-2299-2300-2301-2302-2303-2304-2305-2306-2307-2308-2309-2310-2311-2312-2313-2314-2315-2316-2317-2318-2319-2320-2321-2322-2323-2324-2325-2326-2327-2328-2329-2330-2331-2332-2333-2334-2335-2336-2337-2338-2339-2340-2341-2342-2343-2344-2345-2346-2347-2348-2349-2350-2351-2352-2353-2354-2355-2356-2357-2358-2359-2360-2361-2362-2363-2364-2365-2366-2367-2368-2369-2370-2371-2372-2373-2374-2375-2376-2377-2378-2379-2380-2381-2382-2383-2384-2385-2386-2387-2388-2389-2390-2391-2392-2393-2394-2395-2396-2397-2398-2399-2400-2401-2402-2403-2404-2405-2406-2407-2408-2409-2410-2411-2412-2413-2414-2415-2416-2417-2418-2419-2420-2421-2422-2423-2424-2425-2426-2427-2428-2429-2430-2431-2432-2433-2434-2435-2436-2437-2438-2439-2440-2441-2442-2443-2444-2445-2446-2447-2448-2449-2450-2451-2452-2453-2454-2455-2456-2457-2458-2459-2460-2461-2462-2463-2464-2465-2466-2467-2468-2469-2470-2471-2472-2473-2474-2475-2476-2477-2478-2479-2480-2481-2482-2483-2484-2485-2486-2487-2488-2489-2490-2491-2492-2493-2494-2495-2496-2497-2498-2499-2500-2501-2502-2503-2504-2505-2506-2507-2508-2509-2510-2511-2512-2513-2514-2515-2516-2517-2518-2519-2520-2521-2522-2523-2524-2525-2526-2527-2528-2529-2530-2531-2532-2533-2534-2535-2536-2537-2538-2539-2540-2541-2542-2543-2544-2545-2546-2547-2548-2549-2550-2551-2552-2553-2554-2555-2556-2557-2558-2559-2560-2561-2562-2563-2564-2565-2566-2567-2568-2569-2570-2571-2572-2573-2574-2575-2576-2577-2578-2579-2580-2581-2582-2583-2584-2585-2586-2587-2588-2589-2590-2591-2592-2593-2594-2595-2596-2597-2598-2599-2600-2601-2602-2603-2604-2605-2606-2607-2608-2609-2610-2611-2612-2613-2614-2615-2616-2617-2618-2619-2620-2621-2622-2623-2624-2625-2626-2627-2628-2629-2630-2631-2632-2633-2634-2635-2636-2637-2638-2639-2640-2641-2642-2643-2644-2645-2646-2647-2648-2649-2650-2651-2652-2653-2654-2655-2656-2657-2658-2659-2660-2661-2662-2663-2664-2665-2666-2667-2668-2669-2670-2671-2672-2673-2674-2675-2676-2677-2678-2679-2680-2681-2682-2683-2684-2685-2686-2687-2688-2689-2690-2691-2692-2693-2694-2695-2696-2697-2698-2699-2700-2701-2702-2703-2704-2705-2706-2707-2708-2709-2710-2711-2712-2713-2714-2715-2716-2717-2718-2719-2720-2721-2722-2723-2724-2725-2726-2727-2728-2729-2730-2731-2732-2733-2734-2735-2736-2737-2738-2739-2740-2741-2742-2743-2744-2745-2746-2747-2748-2749-2750-2751-2752-2753-2754-2755-2756-2757-2758-2759-2760-2761-2762-2763-2764-2765-2766-2767-2768-2769-2770-2771-2772-2773-2774-2775-2776-2777-2778-2779-2780-2781-2782-2783-2784-2785-2786-2787-2788-2789-2790-2791-2792-2793-2794-2795-2796-2797-2798-2799-2800-2801-2802-2803-2804-2805-2806-2807-2808-2809-2810-2811-2812-2813-2814-2815-2816-2817-2818-2819-2820-2821-2822-2823-2824-2825-2826-2827-2828-2829-2830-2831-2832-2833-2834-2

1. \mathbb{Z}_2 and \mathbb{Z}_3 are the only finite fields.

RAZORNA PROPAGANDA PROTIVNA OSJEĆANJU I JUDI

O smislu 27. marta 1941. godine i osnovnoj pogreški vlade u izgnanstvu i njene propagande

Jugoslavija nije stvarni problem nasilja, ječanka Ante Mark Kozarević u *Londonu* od 11. decembra 1943. godine. Autorica zastupa tezu po kojoj su se raspadali četvori Jugoslavi pod udarcem rat, jer nikad nisu bili pojezi skupa. Ta zemlja se raspala na srpsku, slovensku i Hrvatsku komponentu pod udarcima Osovine napisali je Ante Mark Kozarević. Njene tvrdnje opovrgnute je Sava Kosarević u *New York Timesu* Otvorom listu polemizirajući sa Mark Kozarevićem, napisao:

"Posle toma službeni Jugoslavi je Hitler i Musolini razdelili su nas na sedam delova: ne oba zrući je mnogo na teritorijalnu podelu Srba, Hrvata i Slovenaca. Preko dva miliona Srba putu je kod italijana. Dalmacija i ostrva na jadranskom delu dani su bili Italiji. Slovenija je bila razdeljena između Nemacke, Italije i Mađarske. Nije potrebno da ovde raspravljamo uzroke prebrzog sloma. Izbavne Jugoslavi je ostao nepriznati, ko premoć ali nepričajno se i istorijski, nekorektno, da se Hrvati kao celina optužuju za to. Potpuni neuspeli Pavelicove Hrvatske najbolji je dokaz ovoga."

Ukazujući na nužnost opstanka Jugoslavije, Kosarević navodi neke od onih događaja što su u jedinici sloma te države. Hitler, Musolini i njihovi kvislinzi, u prvom redu Pavelić, izvršili su kriminalnu ekstremizaciju sa jednom namerom da ukopaju jaz između Srba i Hrvata. Razorna propaganda je bila rođena ne samo od strane neprijatelja, nego naročito odo u Americi od strane službenih diplomatskih predstavnika Jugoslavije. U odgovor naroda na ovo bio je uspešni otpor u redovima partizana, koji je zbrisao sve američke podelu Hitlerove i koji je povezao zajedno Srbe, Hrvate, Slovence, Makedonce, katolike, muslimane i jevreje u jedan za jedinstveni pokret. I da partizani su u stvari drugo u stvari nego Hitleru odgovorili sa harmonijom i uklonjenjem razjaka, doći bi bili u stvari. Međutim osim toga, kao što saopštiti tju objekti u strani, posmatrači oni čini u borbi, to uko nemackih država kao Sjedinjene Države i Velika Britanija u Italiji. To je bilo moguće kroz dve godine samo zato jer je većina naroda sa njima.

Ante Mark Kozarević tvrdi da je kulturni pokret Hrvatska Kosarević u oporava. Nije tačno da i tebe strage dolaze uglavnom iz dubokog osjećanja gorčivosti Hrvata protiv Srba. Većina partizana su Srbi, što je prirodno, što je na pozitivne partizanski pokret i na isti način i napada u svojim delovima. Hrvatske gde su Srbi i Hrvati izmislili. To znači da neprijatelj ka propaganda najmanje uspeva samo gde u srpskoj vlasti ki odno: najdeli kazni gde oni stoje zajedno kroz sekove i gde su bili počinjeni najveći zločin. Nećemo da propaganda da iz Beograda i osim trakt srpske propaganda koja je protivna osjećaju i se u Srba stoji da u partizani Hrvati i da se bore za ekstremizaciju Srba i pravu da na. U isto vreme i drugi propaganda iz Zagreba i njegova tampa tvrde da su partizani Srbi i da se bore za uništenje Hrvata i Hrvatske.

Mak Kosančević je napisala da komunisti nisu bili ništa niaciona nepebanje koju je vodio general Simić 27. marta 1941. i koja predstavljala vladu izgnanstva. Kosančević je imala sprivku i na jednu postavku Velješina 27. marta 1941. kada je srušena i tada kompromisa kneza i Parta. Ona je u ovom aktu koji je završila jedna mala grupa ljudi, nego u tome kako je celi narod u tom petokolonski bio i tekne odla i onima koji su završili udar reagovao pozitivno i odučeno. Narod Jugoslavije isto je. i Parta nekad je i otvoreno tumačenje nego što je to učinio ministar spoljnih poslova Nema. Dub 27. marta je najbolje predstavljen u Titovoj vojsci.

Kad bi čula u razgovoru bila i bila pred taktik toga duba i duba otpora nudi zmu i fa zmu i borbe i demokratiju Jugoslavije i elonstva i dobrotu za i njene komponente i borbe za ocuvanje interesa i Parta. Simić i Parta. Slove nika sigurno ne bi došlo do formiranja člane Tito Ribar Smedlaka jer je ne bi trebalo. Sad je moralo da dođe do nje da biu parat zovane teborite pogreske člane u razgovoru i njene propagande koji je napredat od Mihailovica simbol borbe protiv Jugoslavije, Rusije i demokratije.

Kosančević se osvrnuo i na Puricevu izbjegličku vladu. Rekao je da ta vlada i svoji članovi moraju u individualnom sastavu ne predstavljaju 27. mart. Ona je sastavljena iz diplomatskih i političkih moćnika koji ne predstavlja politički nista i koji su do 27. marta predstavljali u svetu savremenu politiku kneza Parta koju smo mi morali razbiti državnim udarom. Puricev kabinet nema ni jednog jednog člana vlade 27. marta. Iako, ko je ista upoznat sa političkim prilikama u Jugoslaviji mora se nasmejati na tvrdnju dr Purice da Tito Ribarova vlada ne predstavlja nikoga u Jugoslaviji.

Na kraju svog polemickog spisa Kosančević kaže da istupa u javnosti kao Srbin kao generalni sekretar SDB koji je izazvao krizu Ustavotvornog vlade ugovor potpisa Trojnog pakta i kao član kabineta uspostavljenog 27. marta 1941. godine.

Osmi dio

**AMERIČKE VOJNE MISIJE
U ŠTABU DRAŽE MIHAILOVIĆA**

do 1956. godine. Kad je publikovan njegao se vidjeti da ovaj američki kapetan tvrdi kako se Mihailov i avrski borci protiv Nijemaca te da nikada nije surađivao sa okupatorima. *Američka misija kod Mihailovca nikad ga u toku 1943. i 1944. god. ne nije vidjela da suradjuje s Nijemcima* – piše Menshild. On dopušta mogućnost da je jedan broj četničkih komandnata postigao nagodbe s Nijemcima. Učinak su to, jedino s ciljem da sačuvaju svoje jedinice i da dobiju oružje koje će s kada dođe vrijeme i kreirati protiv čitih koji su im ga dali. Učinak su to i radi sažimanja poruka koji su bili da umiste četnike za koje je komunizam bio neprihvatljiv.³⁵⁵

U njegovom prelogu u *Amexio Draži* – taj autor prihvata četničku tvrdnju da su britanski i američki državni izdali Mihailovca u Leberanu i na Jozo Tomasevich – piše da je nikada nisu spale ove knjige bile dostupne da se do Menstendevog izvještaja *Mihailovci i njegove snage* sa datumom od 24. aprila 1944. godine. Tomasevich kaže da je taj izvještaj ograničen u zapazanju da sa apologetskog sadržaja prema Mihailovcu.

Isti kapetan Valter R. Menshild u inkvizitornom kontekstu se spominje 2. septembra 1944. godine u pismu koje Mihailovcu piše kapetan Borisav Todirović. Izvještavajući ga o svom prethodnom radu u SAID-u. ³⁵⁶ Todirović je, naime, izišao iz zemlje i preko Kaira stigao u Ameriku. Išao je zajedno sa Menshildom koji je boravio u štabu Mihailovca od 18. avgusta 1943. godine. Kao što je već rečeno, tamo je kasnije pridodao britanskoj misiji na čijem je čelu bio Armstrong (C. D. Armstrong – britanski general koji je u ta štab došao 24. septembra iste godine. Menshild je napisao Jugi staviju 14-15. februara 1944. – Bas na tom putu se čini, Borisav Todirović sastao i zbližio sa Menshildom u vrijeme kada je ovaj završavao izvještaj nadređenim o svom boravku u Dražinom štabu.

Pauzaj samo istinu i samo ono što je vidjen. Menshild je napisao najlepšu stvar koju se kadla o nama ponašati – piše Borisav Todirović. *Draži* – IX 1944. Njegov izvještaj sam kompletno dokumentarnim fotografijama sa našeg puta i dokumentarnim skulpturama od strane grčkih komandanata. Izradio sam tri denična albuma od kojih smo jedan odredio – zveđio preda. Nj. V. Kraju. Događajima priložili smo aj njegov raport i treći sam zadržao za sebe.

O toj stvari i Menshildovo usjetu krivnju i odavajava Mihailovca. *"Nj. V. Kraju, promisliti je tužno. On je bio oduseđen. Man. hildovom priam. fotografijama koje smo mu pokazali. Suroditu. Nj. V. Kraju po. au mi je opet i u ete. rova. et. m. razgovoru ja sam mu pokazao. itate je u zemlji. On je bio de. i ki. otuservic. i u se puta putovao da mi nikada ne e po. lasati. Englezi i izdali*

355 W. R. Mansfield, Mihailovci i Tito. *Knjiga u London*, II, str. 345-356

356 Isto, str. 362.

357 J. Tomasevich, n. dj., 333

358 AJ – Arhiv Jugoslavije 103-67-292

359 Zbornik NOR 2, tom XIV, knj. 3, str. 55, 147, 48

načelnim (nar. poslanicima i senatorima) U Kongresu u tri maha nije se protestni glas protiv politike koju Amerika vodi prema Jugoslaviji. Za ovu veoma mnogo zavjuga ima glava crkva, Kuć Mirel i g. Velikova. Ja sam bio pozvan u Boston gde sam profesorima univerziteta održao predavanje a potom sam krenuo da obidem srpske kolonije po Americi.

Lodorovic pokloni pise o listu *Amerikaniki Srbobran*.

U Americi među srpskim iseljenicima i lazi njihov organ *Amerikaniki Srbobran*. Taj list je kao i veliki broj američkih Srba slatko Mihailovića. Oni nekoga, čak ni Kralja, ne poštuju osim Vase. Vi ste sa njim sve. Oni su sa Vama pate i podnose sve teskoće. Raduju se kad od Vas neštouju. Na svim skupovima samo se Vase imeuje pise Lodorovic Mihailoviću. Čuvaju se Vasi fondasi koji su Bogu hvala dobro smislili. Jedina muka sa ovim ljudima bila je ubediti da Vi vodite jugoslovensku politiku a ne isto srpsku i velikosrpsku jer u oni ekskluzivno sebe i ne žele ništa više sem Srbije. Svakako vel Srbije. Narocito ne žele nikako u sredinu sa Hrvatima. Na svaku priliku ubediti se sam da moraju da sleduju Vama da Vi najbolje buduću kažu i mestu, znate šta treba raditi i da je vaš cilj uspešno srpsko u granama Velike Jugoslavije. Uvideli su najzad i priznali da tako mora biti. Njihov organ *Srbobran*, koji je svojim dosadašnjim stavom otisao veoma daleko, ne može da menja svoj stav u tom smislu jer to bio poraz pred protivnim historijama i komunističkom Slobudnom Rečju. Utančili smo da se *Srbobran*'s dalje brani interese srpska, ali da više neće napudati jugoslovensku politiku."

ZAGONE TKA ZVANA JUGO-RATIŠTE

Pojedini misionari nisu bili u stanju da shvate zbivanja, stvarno stanje i odnose na tom podneblju

Četiri, ali ne bilo da zapažljivosti između Britanaca i Amerikanaca izuku koristi za buduću Jugoslaviju. Tako je 18. avgusta 1943. god. ne stigao u Mihailoviće štab protiv američku oficir kaperan Walter R. Mensheld.

Nezavisno od Menshelda, njegovih izveštaja i objavjenih članaka, pojedini misionari na jugoslovenskim ratištima nisu bili u stanju da shvate zbivanja stvarno stanje i odnose na ovom podneblju. To naravno je pokazalo ovaj listar iz jednog od izveštaja koje su pojedinci slali svojim nadređenim.

1. Četiri, ali ne bilo da zapažljivosti između Britanaca i Amerikanaca izuku koristi za buduću Jugoslaviju. Tako je 18. avgusta 1943. god. ne stigao u Mihailoviće štab protiv američku oficir kaperan Walter R. Mensheld. 2. Nezavisno od Menshelda, njegovih izveštaja i objavjenih članaka, pojedini misionari na jugoslovenskim ratištima nisu bili u stanju da shvate zbivanja stvarno stanje i odnose na ovom podneblju. To naravno je pokazalo ovaj listar iz jednog od izveštaja koje su pojedinci slali svojim nadređenim.

"Neprekidne gerilske borbe odvijaju se na teritoriji cele Bosne i tesko je odgonetnuti ko je kome neprijatelj u ovoj mnogostranoj borbi - naravno kada je dostupno vrlo malo objektivnih informacija. Detalji u broju u esu ka se mogu prikupiti ali ovom na tesko, a tezi u tome to je mora pratiti razliku između četnika i Ustava i ustaša. HSS u Srbiji i Bosni i Hercegovini o čemu postoje mišljenja i razmišljanja tako da je gotovo nemoguće doneti iste i brze zaključke, ali pak logički doći do zaključka koje će snage bolje pratiti da čuvaju"

Uz Menshielda su britanske misli predodali potpukovnik Albert B. Saje (Albert B. Saitz) i portretik Džordž Musulija (George Musulin). Oni su se spustili padobranom u Srbiju zajedno sa brigadom Armstronga krajem septembra 1943. godine. I Saje će kasnije hvaliti četničke komandante Kalabrića i Lukacevića. Četnicko-osovinsku kolaboraciju naziva *burkom* koja se nije mogla ozbiljno shvatiti: "Bio sam i previse četničkih voda u vrijeme kad ih se sigurno lose obavještavati ili lažljiv radio. Izbili optuživan za kolaboraciju". Saje je šta više nadmašio četničke tvrdnje: kaže da su četnici svojom pobunom pod Mihailovićevim vodstvom učinili neprocjenljivo dobro Rusiji. Primorani su Njemacku navodno, da odgodi svoj napad na Rusiju od aprila do juna 1943. godine. Dodao je da su četnici tokom zime 1943-44. zadržavali 30 neprijateljskih divizija.³⁶³

Uvidom u izvještaj su bitno razlikovali misli Saje i Menshielda. Zajedno su potpisali po Sreću Hudson 17. marta 1944. godine iz Beograda salje izvještaj u kojem je dao uravnoteženu sliku četničkog pokreta od ljeta 1941. godine. On navodi da su se Mihailović i njegov četnici često sukobljavali sa Srpskim dobrovoljnim korpusom, povremeno razoruzavaju. Nedeklarisane jedinice ubijali partizane po Srbiji, dok su Nijemci uglavnom ostajali ravnodušni prema ovoj borbi među raznim srpskim grupama.

KOME JE NAKLONJENA PROPAGANDA?

Saveznici okreću leđa četnicima - hvatanje za slamku spasa

Mihailović i Izvršni odbor četničkog CNK 18. IX. 1944. godine pisa setu američke vojne misije i predlažu da vlada SAD-a posreduje u rješavanju odnosa između četnika i partizana.³⁶⁴

Pismo se upućivalo seli američke misije pukovnika Mek. Džamla. "Između godine kako u Jugoslaviji, u naravno po opštem obilastima, bezim građanski rat kojim je nametnuta komunistička partija Jugoslavije u svojoj težnji, da silom i

363. Arhiv VII, Ča. k. 20, reg. br. 4/03 - VIK Y.709/1

364. Arhiv VII, Sreć. Musulin, Ča. k. 20, reg. br. 4/03 - VIK Y.709/1

365. VII Ča. k. 20, reg. br. 4/03

terorom prigrabi vlast i nametne svoju diktaturu jedinom u sustavu demokratskom narodu. U tu borbu protiv srpskog naroda kao najopasnijeg zatokača slobode na Balkanskom poluostrvu, komunistička partija Jugoslavije okupila je sav međunarodni ološ na Balkanu: pčevci od ustaških zločinaca, mađarskih krmika, bugarskih i rumunjskih komunističkih staliniških hegumata pa do irnautičkih otpadnika Predvođeni ih komunistički borci iz pariskog građanskog rata na čelu sa Titom

Svejujući kritičari za NCO i KP. Uta au or p s t i t i p r i p i s a j u M i h a i l o v i k u n i p k o r p r o t i v i k u p a t i c a n a p o d r u c j u c i j e l e J u g o s l a v i j e . K a ž u d a j e u z a n j p r i s t i o c e o s r p s k i n a r o d i s l o v e n a c k i n a r o d k a o s v i j u g o s l o v e n s k i o r i j e n t i s a n i H r v a t i . U i s t o m v r e m e n u p i s u d a j e K P j e d n i n e z n a t n a m a n i n a , a l i s e u t o k u o v o g a r a t a d o g o d i l o n e s t o č e m u s e s r p s k i n a r o d n i k a d a n i j e n a d a o . Č e m u s e n i j e n a d a o - d o l a z i o d S a v e z n i k a .

"Već je više od godine i po dana kako saveznička propaganda preko svojih emisionih stanica i savezničke stampe pa i najprije, predstavnici najopasnijeg političkog života u savezničkim zemljama moralno pomažu komunističku partiju Jugoslavije ističući da se Tito i takozvana Narodnooslobodilačka vojska jedini u Jugoslaviji bore protiv okupatora i ako je svemu narodu koji to gleda, jasno da se Tito i njegova vojska vrlo vešto klone svakog sukoba sa okupatorom i da sve svoje snage upotrebljavaju u borbu protiv srpskog naroda i Jugoslavenske vojske kojim komanduje general Draža Mihailović."

Tvratnici pisma nazivaju "jednom narodnom političkom saveznicu prema srpskom narodu. Njom se ugrožava i njezin narodni opstanak. Pod utjecajem te politike obratila se u Londonu jugoslavenska vlada, na čelu sa g. dr. Ivanom Subotićem koji u zemlji nema nikakvog oslonca ni među Srbima ni među Slovencima i ne zna se ni koliko ga ima među Hrvatima i koji je s toga samo slepo oruđe u rukama Tita i njegove vojske u borbi protiv srpskog naroda."

Takva saveznička politika stavila je prema ovom pismu, teška iskušenja srpskom narodu koji, an odolijeva zahvatu ući sa svojom demokratskom nastojanju. Taj narod je i prethodno privržen isti saveznicima doživio tu sudbinu da ga danas biju ti isti saveznici od kojih je očekivao slobodu i oslobođenje odnosno dočekao da ga iz dana u dan biju i uništavaju savezničko oružje, nametnuto za uništavanje okupatora, ali dano u ruke komunističke partije Jugoslavije koja s tim oružjem koristi za svoje posebne ciljeve isključivo u borbi protiv srpskog naroda u namjeri da krvavim terorom slomije njegovu otpornu snagu kako bi posle njegove slobodne volje ne bi mogla doći do izlazaka."

U pismu se kaže da je srpski narod u ovom ratu, "a zajedničku savezničku stvar dao živu realitno veće nego i jedan narod u Evropi, s bolom i sa težinom u duhu sluša svaku novu kako saveznički transportni letovi po Srbiji veće i više i u većem broju raznose ratni materijal i dobacuju ga takozvanoj Narodnooslobodilačkoj vojsci a on dobro i sigurno zna da će taj saveznički ratni materijal biti upotrebljen protiv njega i njegovih najboljih snaga koji se nalaze u redovima Jugoslavenske vojske,

Srpski narod je ocekivao da će biti oslobođen i ujedini se sa velikim američkim narodom i kao da hoće da mu privremeno raskine pod nogama tima "američka" traženim diktaturom komunističke partije. Iste sudbine i traženje i nepravdu je, ali čini se da oni mogu da očekuju u narodima koji u vlasti i na vlasti ostanu.

Oni su govorili i sebi priskrbili pravo da govore u ime "svakog naroda". Svoja pitanja svoje strahove i nedoumice zbog pogrešno vodene politike prebacuju u strahove patnje i nedoumice srpskom narodu. Svoje verovanje prenose na srpski narod da to njegovi saveznici neće dozvoliti."

A naravno to neće dozvoliti veliki američki narod, da bi mali narod jedno ropstvo privremeno zamenili drugim trajnim ropstvom. Pa moć da Američka unija prekine i spreči daljnji građanski rat u Jugoslaviji, da Američka armija obrazuje komanda za Jugoslaviju. *"A mi pristajemo da se sa nama našim snagama ustojimo pod tu komandu. Mi leđima da ćemo odmah prekinuti svaki rat i mirnjenje komunistima, kao i da se prekinu sa propagandom koja im je neprijateljski naklonjena".* Pristaju kad i ne vođa vrha komanda i američke vojske u Jugoslaviji uvede red "da se izruče prebivali između nacionalnih i komunističkih snaga u ovom zemlji, pa zatim da se ostvari poredak snaga kakav narod vude želeo."

Tako su se vratili preko seta američke misije stališ SAD, sa nadom "da neće Srpski narod biti ustajen i prinuđen da traži drugi izlaz iz ove i tudaže." Za Centralni nacionalni komitet (C.N.K.) stavljani su paraf Stevana Moravica kao predsednika Izvršnog odbora i Aleksandra Aksentijevica kao sekretara.³⁶⁶

MANIPULACIJE SA MEK DAULOM

Bez obzira američkih vojnih misija i Džerisonovog statusa, uz osiguranje evakuacije oborenih pilota i Američke proizvodnje drugih potrebitih vojnih stvari, stalnih organa vlade SAD-a. Jedni od njih su da saznaju da li partizani čine i drugi prema koju su im slali Amerikanci upotrebljavati protiv četnika. Ravnogriška propaganda u zemlji i onaj inostranstvu u organizaciji izbjegličke vlade bila je ispunjena optuzbama da se to oružje okreće jedino protiv četničkih jedinica.

Ulagani su veliki naponi da se američka vojna misija uvjeri u neadekvatnu upotrebu pomoći koju partizani dobijaju od Amerikanaca. U tu svrhu je trebalo iskristiti bez obzira američkog sekretara Mek Džona Mc Dowella, u misiji kod Mihailovića i njegovog starijeg četničkog vodstva i stvarati da će taj priklon k meci isjeći američke vojne i političke vlasti. Preko njih

Jedan rani slučaj takvog izmisljanja vijesti u svrhu podizanja imidža četničkih snaga predstavila je cirkularna objava Štaba četničke Vrhovne komande svim i svima komandantima od 10. oktobra 1944. godine u kome kaže da se u ministarstvo (tada je stvarala jugoslovenska vojska od oko 100.000 ljudi u kojoj je bilo mnogo jugoslovenskih oficira i vojnika iz Svicarske) bivših jugoslovenskih ratnih zarobljenika u Italiji koji su nakon talijanske kapitulacije uspjeli pći u Svicarsku. Tom istom vetu misije osim svih iz četničkih izvora pripisuju i drugi antičetnički srpski (provedačevski, prolatičevski, partizanski i njemački izvori).

Mek Daulov boravak kod četnika završio je na intervenciju (Č. Churchila) Čerčila kod Ruzvelta kojem je ostro prigovorio, a Ruzvelt naredio da se opozove od četnika.

Poznavanje potpunih obavještaja u Velikoj Britaniji (SAD u stvari im zlovaćama u Jugoslaviji, posebno u Srbiji) vjerovatno kod mnogih vojnih i vojno funkcijonera išlo je u četničku korist. To se može objasniti da je već kod prvotno bivših četničkih snaga dugo postoje četnička stvar izgubila nakon što vrhinski funkcioneri britanske i američke vlade. Postojalo je strajanje raspoženje da se partizanski, sovjetski pa i britanski izvještaji o četničkoj kolaboraciji odbace kao propagandna komunističke inspiracije. U vrhu zavjerskog pokreta, po svemu, nisu shvaćali demere britanskog uticaja na savezničku politiku u Jugoslaviji i na Balkanu. Iskud su znali za graničnu kartu tojovnih razlika u politici Britanaca, Amerikanaca. Bilo kako bilo, dva su se saveznika – Velika Britanija i Sjedinjene Američke Države – potpuno sagale u potrebi povećavanja pomoći partizanima i NOB-u i uskraćivanja pomoći četnicima.

Tako je i ostalo sve do kraja rata i nakon njega.

DRAŽA ILI TITO?

ODGOVOR U POLITICI SAVEZNIKA IŠAO JE U PRILOG TITU

Posljednja nada za Fotića i Dražine propagandiste u Americi

Menshikov izvještajima kako intoniran je mogao uticati na stavove zvanične Amerike. Na stavove početkom 1944. godine nisu isli u prilog Mihailoviću, čija je situacija sve beznadežnija.

Na pitanje za Jugosloveni i Srbiju Dražin odgovor u Politici Saveznika išao je u prilog Titu. Događalo se, pak, već u martu i aprilu 1944. godine pojavila osrednjava o četnike. Izgleda, ozbiljno po pitanju, u isključiva

goslovenske izvele svoje vade u Vasingtonu Konstantina Butica i njegovog neposrednog okruženja. U Vasingtonu je naišao kapetan Menšild koji je kao američki misivnat obavio kod generala Mihailovića. Ubrzo, već u aprilu iz Jugoslavije je došao pukovnik Sijer. Obojica su upućeni da utvrde taktičko stanje na jugoslovenskim ratnim područjima i izvjestiti međusobno saglasne u nalazima i ocjenama.

Pisali su da Draža vodi borbu protiv Nijemaca. Izvjesti su da su čak i neke kancelarije u tim vojnim Okruga se dale njihovu izvjestu i okrenuti američki stav. Izvrat pripreme i potpuno otpokret vanje pomoći četnicima jer je i sporazum u Lohranu preterano glediste da se pomogne svima koji se bore protiv Nijemaca. Razumio se da će biti izvjestajima dokazano da se Draža bori protiv okupatora. Ambasador Konstantin Butic, kapetan Borislav i pukovnik sa svakodnevnim dolaskom pukovnika Čukela koji će i dalje sigurno doći slanje pomoći. Hvalisustali na slanje pomoći Draži dok im Čukela nije rekao da od toga nema ništa.

Ne samo da su potonule vade a bil i kakvu dalju pomoć saveznika raznim gorakim pokretu Mihailovića nego se došlo do jednog može se reći zavrsnog udarca. Pozvan je dr Ivan Šubasić u London. Već se stvaranju povlasticama oko njegovog puta iz Amerike avionima u London moglo se vidjeti da nije namijenjena neka posebna uloga. Na noga je primio čeno Četici.

U to doba se već Crvena armija približava u Duvno. Partizani i jedini ce NOVJ-a su im iste u susret. Radiostanice i štampa Engleske i Amerike su redovno obavještavali o stanju na frontovima. Četici je u Donjem domu izavio da je kraj smjenjen jugoslovensku vladu koja je preuzeo dr Ivan Šubasić. Prvi Šubasićev akt bila je smjena Konstantina Butica sa ambasadorskog mjesta u Vasingtonu. Smjene su izvršene i u drugim predstavništvima jugoslovenske vlade u izbjeglištvu. Za izvrat čeno je komandant Šubasićev i vladu 7. jula 1943. godine. I ovu je nje priznao. Upućen je i nota Street departamentu gdje posebna izjava na konferenciji za štampu u ambasadi. Rekao je kako se sa njegovim stavom saglasne i celokupno osobe Ambasade. Da nije tako može se vidjeti i iz pisma koje je Mihailović uputio kapetan Borislav i pukovnik kao općinom čeno Vojnog izaslanika u jugoslovenskoj ambasadi. U tom pismu datiranom 2. IX 1943. godine čeno je posvećen smjeni Buticeve i uspostavljanju Šubasićevog izbjegličke vlade u Duvnu. Građa je od tada čeno i ambasade prema toj promjeni.

Čeno je Butica dobio mandat i bio je potpuno kuda se ide. Čeno Potica i četnici je energičan i tupa. Mandat je obavljajući se predložio i ulagao je Potica u njegove nade i nastanje na metu. Link se vada i navedu e dano i čeno da se čeno ba i neke pripreme a vada kuda Butica bude promijeniti i dade i Ambasade. Čeno puk Američka mene i navedu čeno i ambasade bilo e dano da e četnici biti potpuno onemogućen. Dano ak čeno i predstavnik i potpuno legatim pred Američkimima ne samo da bi bio onemogućen i čeno. Mi bi mi možda eđen jos koji mesec bez njegova nastojanja i potom napjeemo čeno i upućeno

u Titov stab, na novu dužnost. Ono se nije moglo dogoditi ne zbog naše lične sigurnosti već zbog našeg rada"

Kad se objavi jedno obrazloženje Šubasiceve vade Konstantin Totu je odmah odlučio da napusti ambasadu "davi jednu izjavu i trampi o ovom svom koraku". U ovom je stiglo objasnjavanje iz vodstva centralnog pokreta u zemlji da je on postavljen za člana Centralnog nacionalnog komiteta "kao u poslednji čas kao poručeno".

JOŠ JEDNA ILUZIJA: SAVEZNICI DOLAZE NA BALKAN

Držimo i strani misionar su zagradi na američku kartu. Minja Britanica. Želko je pao u pistu Drži iz togas. 1944 smatra "to preporučuje Mihailovicu da sa setom američke vojnice mase Robertom Mak Daulom "va lja otvoriti sve političke probleme jer se samo preko Amerikanaca može postići promena političkog kursa saveznika. On nam isto treba da se utere da Tito i Šubasi hoće odluku oružjem u našem prostoru i da mi moramo da se branimo. Uo nam za namoraju Dapčeviću (Peko Dapčević, komandant 1 proletarskog korpusa, ofanzivna. Verujem da će propasti i da je za nas zgodnije sto oni upadaju u Srbiju. Inace je i sli Bugarstva i hvatanje veze sa Rusima. Sada se vidi od kojeg je zna ajaja bilo to da se pre svega Toplica likvidira dok br 3 nap 11. Jer bugarima je postavljen uslov da oružje predadu Titovima. Tome cilju je i služila Toplička grupa. Vrlo je važno održavati sa Bugarima najbolje veze

"Ministri Cankar (dr Indor tada ministar pošta, telegrafa i telefona u vladi dr Ivana Šubasica) i Sava Kosanović (tada ministar unutrašnjih poslova, ministar socijalne politike i narodnog zdravlja) i ministar građevina u vladi dr Ivana Šubasica) razriču glas po Italiji da su se stvarno saglasili da će Rusi doći u Mađarsku, možda čak i Bugarsku, i Englezi u Austriju i da u Jugoslaviju neće niko ulaziti već će se osloboditi sama. Oni je bio privoleti domotinstvo u Slovenačkoj i Hrvatskoj da se priključi Titu"

Topalovic potvrdio podgreva iluzij. Saveznici dolaze na Balkan

1. saveznike sredine uteranim smo da nije za na da se pustiti Rusi u Mađarsku niti se Tito pustiti da nametne partijsku vlast. Egledi da je priznato jedino faktično stanje, tj. da partijska administracija postoji u krajevima koje oslobodila partijska vojska. Iste tako nije istina da saveznici neće intervenirati u našoj zemlji. Sve pripreme jasno pokazuju da se upad na Balkan sprema u vezi sa operacijama na severu Italije. Ali za velike operacije prema redujem Balkanu sa Jadranskog mora zaista nema nikakvog napada od Venecije i Trsta i Zadra, poznatim putem prema Ljubljani i Zagrebu imavne za cilj Austriju."

Deveti dio:

**PRODOR ISTINE SA JUGO-RATIŠTA I POJAVA
IMENA "PARTIZANI" U AMERIČKOJ ŠTAMPI**

Zemljoradničke stranke; Dušan Ivović, član Izvršnog odbora Zemljoradničke stranke; Jefco Pavić, član Glavnog odbora te stranke i sekretar Oblasnog odbora za Crnu Goru; Miro Perunčić, član Glavnog odbora Demokratske stranke; Marko Savicević, publicista i član Glavnog odbora Narodne seljačke stranke; Stojan Cerović, novinar i aktivista Zemljoradničke stranke (predsjedavao Konferencijom). Osim njih usvojenju Rezoluciju potpisalo je 13 obojica hrvatske vojske sa pukovnikom Slavom Orovićem na čelu, pet oficira sa univerzitetskim profesorom dr. Simom Mileševićem, šest pravosudnih sveštenika sa protom Jevstatijem Karanavjevićem na čelu, članovi Samostalne demokratske stranke iz Nove Varoši i dr.

U rezoluciji je razotkrivena Družina saradnja sa okupatorima, osuđena djelatnost crnogorskih četničkih rukovodilaca i rukovodilaca Bala Stanišića, majora Đorđa Lasića i kapetana Pavla Đurišića. Istaknuta je i odgovornost izbjeglečke vlade u Londonu zato što je njen ministar vojske stvorio na celonacionalne izdaje. Objavljen je i Vrhovni stab NOP-a da sa sadržajem te rezolucije upozna najširu javnost.

Isto je već 21. juna ta dokument otpremio Izvršnom komitetu Kominternе. Od 79 njena potpisnika odabrao je njih 35 koji su bili poznati i u doratnoj jugoslovenskoj javnosti. Ubrzo je i Radiostanica *Slobodna Jugoslavija* 6. i 7. jula 1942. godine emitovala rezoluciju a celini. Telegratska agencija Sovjetskog Saveza TASS objavila je rezoluciju 19. jula, što znači da je njeno publikovanje i na talasima *Slobodne Jugoslavije* i u emisijama TASS-a odobrio sovjetski državni vrh. Milica Stanišić nalazi¹² da je to ujedno prva vijest jedne službene savezničke agencije o Družini saradnji sa okupacionim vojnim formacijama. Posredstvom listova pojedinih evropskih i američkih komunističkih partija Kominternа jeansirala tu rezoluciju i međunarodnu javnost, a preuzeli su je i pojedini listovi jugoslovenskih iseljenika. Sadržaj depese iz Tarske u *Sunday Workeru* izražava sustinu te rezolucije sa 11 entiteta u koji se upuću u Mihailović i njegovi komandanti a Crnoj Gori za kolaboraciju sa Italijanima protiv NOP-a.

Pojavio se toga i sve česta pojava sličnih tekstova – u liberalnoj štampi i prokomunističkim listovima i časopisima koje su izdavale razne slavenske iseljeničke grupe. Pojavljivali su se pro-partizanske i antačetničke vijesti i informacije. Značan dio tih priloga potaknut je emisijama Radija *Slobodna Jugoslavija* iz Tbilisija pravimim prema izvjestima iz partizanskih izvora u zemlji, to je doprinelo razbijanju jedne strane zadržanosti američke štampe četnicima i partizanskim pokretom. Već krajem 1942. godine sa *New York Timesa* te novine drugih velikih američkih gradova – sve česte donosile i nastavile publikovanje sadržaja kojim se realnije sagledava u Mihailović i njegov četnici a posebno borbeni uloga partizana – vojnih formacija NOP-a u Jugoslaviji.

Srpski čita nik — srpski patriotske emigracije u Kanadi — 26. jula 1942. prijavljuje: "Krivati pokolji naše braće u Jugoslaviji. Partizani na sve strane. Partizani narodu da se pridruži oružju. Oružani otpor naroda je svakog dana sve jači i pored usisnog terora koji bura zemljom. Partizanske borbe, sabotaze, ućne borbe svakodnevnica su pojavu u Beogradu, Banja Luci, Zagrebu i u rnoj (vori) naročito u Beogradu. Javlja ju iz Londona 24. jula da se i u Hercegovini i Crnoj Gori pobunilo 5000 Srba. Ta je pobuna izbila prošle nedelje. Ustanak se ratuo siri."

Javio se 29. avgusta 1942. Radio (BS) — Columbia Broadcasting System iz USA (kritikalasna stanica WCBX and NY 124). Ču vori je Nikoza Mirkovik. On je saopstio slušaocima kako su u tom radiju primi — poruke iz zemlje da se njegove emisije — iskop. Mirkovik govori o gerilskom frontu — narocito onih koji su — pripadali demokratskoj i antifašističkoj omladini Beogradskeg univerziteta.

"(Ova) hrabroj borbi dana. zna sva Amerika. Ova borba bi bila nemoguća da stvarami našu kao osnovni princip u vođenju rata postojiti princip jedinstva i saradnje. Isti duh potreban je i u Jugoslaviji. Sada više ne školi. Treba se naći razgovarati i saglasiti se na jednom planu zajedničke akcije. Kad su se danas sjedinili u ratnom naporu svi slobodni narodi sveta — može se očekivati i od našeg oslobodilačkog pokreta da pođe istim putem. Razlika ima i njih se bori. Danas međutim — ima važnijeg posla. Samo tako zadržimo naše jake pozicije u zemlji — da nastavimo oslobađanje dajih teritorija. Neprimetno, u isti i njihov i metodi slični. Moramo utaći sledeće principe:

1. Jedinstvo oslobodilačkih pokreta u zemlji i na strani
2. Isticanje elemenata koji vezuju — nasuprot onome što teži razjedinjavanju
3. Sledenje principa i opšte strategije naših saveznika
4. Politička saradnja svih — antifasističkih elemenata
5. Čvrstan i dubokog i političkog jedinstva — naših naroda i produbljivanje u svakodnevnog saradnji i borbi..."

PARTIZANI STAVILI MIHAILOVIĆA U ZASJENAK

Zavedeni ranijim izvještajima o četnicima mnogi američki građani otkrivaju partizane kao glavnu protuosoovinsku snagu na Balkanu

Jugoslavija — Mihailović u zasjenku je članak iz lista od 10. XII 1942. Po nalogu premijera Tovanovca članak je dostavljen komandantima jugoslovenskih trupa na Balkanu — sisku. Uz članak je i Drazina slika pored koje m piše: "Drug sm nastavili borbu"

U tekstu piše da je pučava partizana prošle nedelje kao glavne protivosovinske snage na Balkanu otvorila novu epohu građanskog rata — koji se i — tim to čas

plamtio u Jugoslaviji otkako je pre skoro dve godine Nemška krenula na jugo-istoku. Partizani su organizovali jednu vojsku i jednu državu. Oni su operirali na jednom frontu dugačkom 100 milja i već su imali jednu naoružanu oklopnu kolonu. Za jednim ranijim izveštajima mnogi su građani Sjedinjenih Država smatrali generala Mihailovića i njegove četnike kao obojene otpora evropskih naroda protiv nacističkih osvajača. Ali, prošle nedelje bilo je jasno da su partizani stavili Mihailovića u zasenak. Osovinski vojni komunisti stalno su govorili o otporu partizana, a retko su pominjali Mihailovića. Kao što se moglo očekivati osovinska propaganda nazivala je partizane ubicima, komunistima i rasbojnicima. U Londonu jugoslovenski ministri u službi vlade u egzilstvu upotrebili su iste izraze.

Četnici koji su bijegli da nastavie otpor formirali su čete pod komandom Koste Nada. Pisao je zatim u članku — Za Nada je rečeno da nije bio amater i da je učestvovao u borbama u republikanskoj Srbiji. Nada je stekao glas umesnog komandanta koji se bori sa svojim partizanima u Bosanskoj Krajini. Oko njega je okupljeno šest najvećih i najaktivnijih partizanskih grupa koje se neprestano i ogorčeno bore protiv Nemaca i Italijana preko cele godine. Partizani Bosanske Krajine stvorili su nekoliko državnica u jednom prostoru u obliku klina u Hrvatskoj koji je ograničen gradovima. Oni su se politički pripremili time što su usvojili demokratske metode koje su skoro nepoznate iz ranijih vremena na Balkanu.

U tajnovnom članku se kaže kako su varošk odbori izabrali glasnijernu Lekarska služba osnivala je pod upravom cavenog beogradskog lekara dr Stime Milosevica. U oslobođenoj teritoriji otvorene je pozorište sa poznatim glumcima zagrebačkog narodnog kazališta. Država je imala i ministarstvo spoljnih poslova iako je bio prisutan jedan diplomata. Krilatice nove države 'Sloboda za sve narode. Smrt fašizmu. Ostroveli seljaci, Srbi, Hrvati, Slovenci, Crnogorci, Makedonci, hrišćani i muslimani pokazuju sve veće raspoloženje prema partizanima. Oni su napustili generala Mihailovića koji radi za velu Srbiju, Pavelića koji radi za velu Hrvatsku i srpskog kraljicu Milana Nedelja. Ima svoju vojsku čiji broj iznosi 200-300.000.

O partizanima i njihovom pokretu pisali su i drugi listovi: njumerski *Dejli Vorker*, tajni vasiljsturska štampa — to gotovo svakodnevno. 12. januara 1942. 13. januara *Dejli Vorker* pa *Tajms*, *Newjork Post* i *NY Herald Tribune* koji donosi izjavu Zlatka Bakovića. Ispred talasa štampanih medija koji velicaju partizane a Dražu stavljaju u drugi plan ili ga posve potiskuju. otpremljena je iz Londonske vlade u emigraciji depeša 14. II 1942. generalu Mihailoviću. Molim orlastite naz da pod vašim potpisom uputimo izjavu u americkoj štampi u

1. Kosta Nada — vođa četničke vojske. Četnici su srpski nacionalistički pokret, koji su bili i su i danas najjači neprijatelji partizana. Nada je član Glavnog štaba NOV-a u Srbiji i Hercegovini, komandant Operativnog štaba za Bosansku krajinu, komandant I. udarnog bataljona, a zatim je bio i komandant 1. udarnog bataljona. Nada je bio jedan od najjačih protivnika partizana. Umeo (1986) Narodni heroji Jugoslavije

pomažu pravoslavne Srbe protiv Hrvata katolika. U svojoj teskoj borbi nad ovdje-
danjkom odbranu izgleda da su nam saveznici na strani neprijatelja, dokle smo mi
ostali sami pospuno sami sebi. Poznato je da se u Jugoslaviji nalaze kao okupatori i
Italijani, Nemci, Bugari, Mađari i ostale pored mnogih četničkih formacija. Po
svima okolnostima jedinstveni napad na sve bio bi unapred osuđen na neuspjeh.
Pored davanja krvavog otpora primorani smo da tučemo neprijatelja jednog po
jednog pod uslovima koji su za nas najpovoljniji. Ovo je uostalom osnovni princip
ratne vještine. U pogledu Italijana dajem sledeće primere: u avgustu prošle godine
razbili smo i uništili ustašku i italijansko-muslimansku miliciju u sreću Foča o
čemu sam već izvestio, početkom januara ove godine (1943) naše jedinice razbile
su i skoro potpuno uništile italo- albansku miliciju u sreću Bijelo Polje. Ovu mili-
ciju su Italijani dobro naoružali i podstakli da napada narod.

Tako je Draža prešao da kaže kako su pri napadu na Foču u avgustu
1942. godine učestvovali Bačević, Čilić i Pavle Đurisić zajedno s Italijanima
bili su u samom centru okupacije a napad na Bijelo Polje je zapravo pokolj muslim-
ana, žena i djece od strane četnika Pavla Đurisića. Naveo je da su četnici
početkom februara razbili i većim delom uništili ustaško-muslimansku miliciju u
sreću Čapljice kada su se hvalili citirajući zrtva u pokolju žena i djece na tom
području.

ADAMIČEV DOPRINOS PRODORU ISTINE

Ambasador Konstantin Fotić je svojim protivnicima u Njujorku zadao
udarac tek u septembru 1942. godine postao je Božidar Putić postao predsjed-
nik vlade nasljedivši dr. Trifunovića koji je nakratko postavljen nakon dr.
Slobodana Jovanovića. Tada je dobio podršku za zatvaranje Jugoslovenskog
informativnog centra u Njujorku. Njegovom se izboru u Vasingtonu postigao
je da taj centar zajedno sa ambasadorom ponovo jedinstveno podržava ratni-
gorski pokret pod vodstvom Mihailovića, Sava Kosanovića i više pomoćnika iz
ukinutog njujorškog centra nastavili su da organizuju propagandu kojom je
iskazivana podrška Titu i NOP-u. U tome mu je pomagao američku pisac
slovenskog porijekla Luis Adamić kao jedan od vodećih članova Udruženog
odbora američkih Jugoslovena u Njujorku (United Committee of South-Slavic
Americans). Adamić je 22. decembra 1942. godine, do kada je vjerovao pro-
pagandnim pričama izbjegličke vlade o Mihaeloviću, okrenuo list. To je naišlo
na širok odjek u Americi. Luis Adamić izjavio je američkoj javnosti da jedina
partizani u Jugoslaviji vode slobodilačku borbu a da četnici Draže Mihailovića
sarađuju sa okupatorom...

Škoro u isto vrijeme 20. decembra 1942. godine — *the Washington Post* je
u Njujorku napisao vijest o pomračenju Dražine slave: "Dr Ante Pavelić ne po-

glavnik NDH i sekretar bana Šubić na radiju je oko 26. decembra rekao: „... Da je slava Draže Mihailovića pomračena...“

U pomračenje je svake od svih postojalo svojih čimbenika, za Adamića je ono imalo jedno, a za Pavelića drugo značenje.

Dugo prije izjava sve je bilo za stvaranja jugoslovenskog informativnog centra američka tajnost je gotovo hemetala bila uz Mihailovića i jugoslovenski pokret U-ŠAIJ i se također uglavnom nije znao da partizani opstaju postojala kanali u njihovim borbama sa njemačkim, italijanskim i kvadranskim vojnim formacijama.

Četnici su smatrani jednom snagom otpora u Jugoslaviji. Onima posebno njihovim prikrivenim aktivnostima, jer do tada nisu u Amerika dospjele potpune i cele objektivne informacije, a one se ponajviše može objasniti što su uz Mihailovića početki pristupili nekima. Amerikanci srpskog i crnogorskog porijekla već su bili i svi jugoslovenski vojnici su gradili Amerike hrvatskog i slovenačkog porijekla. Stoga je bilo meseci na taj strah bio i Luis Adamić. Tripit je to sve do ljeta 1942. godine. Tek tada su se počeli javljati prvi izvještaji o četničkim sporazumima sa silama Osovine i kvadranskim režimima u Jugoslaviji.

ČETNIČKA KOLABORACIJA U AMERIČKOJ OPTICI

Adamićev Tajanstveni čovjek sa Balkana

Novinski prikaz i one su ponajprije objavile u štampi komunističke usmjerenosti britanske, američke, švedskoj i telegrama broj 68 od 23. jula 1942. godine pise: *First Swedish Communistische teatru u Stockholm pise: General Mihailovic izdala partizane. Kaže da je: „Šta će čine čine postpala proglas gde treba da vodite oružanu borbu protiv naroda, da vas neprijatelj pomaže...“* U tom depešu i veći sa proglasom crnogorskih partizana pise da se među potpisnicima Marko Vučić, Stano Mladenović i Dragomir Ivanović. *Budi te opretni sa komunistima, ne pustajte ih da vas izdaju!* (Slobodan predsjednik vlade).¹⁷⁸

Poput švedskih javila su se pojavili u britanskim i američkim komunističkim glasilima. Izbjeglički vladari Londona i njena ambasada u Washingtonu zajedno sa ambasadorom u Konstantinopolu nastojali su na sve načine

¹⁷⁸ *Pravda*, 17. avgusta 1942. godine, dok broj 100, str. 834.

¹⁷⁹ Milo Leković, *Značaj skupštine radeljuba Crne Gore i Sandžaka*, održana 16. juna 1942. u Tjentinu, u borbu sa razlozima čuvanje Draže Mihailovića u svijetlo i javnosti i na međunarodnu afirmaciju NČP-a. (Istoriski zapisi broj 14. Titograd, 1966).

da SAO i njen vođažovanje sačuva na četničkoj strani. Tako je uvjeravao Ruzvelta (Roosevelta) inace takli njeni g Srbima i avnogoretnia da nema n kakve istine u pričama o četničkoj kolaboraciji sa Osovima. Te priče poticu od sovjetskih i njemskih vijesti i govore je on. Na temelju njih i obavještenja iz partizanskih izvora te priče počinjavljaju američka i britanska štampa.

Nisu dakako i ambasader Forc i ni ugo slovenska izbjeg. čka vlada, a pogotovo komunistički istovi u nekim zemljama bi jedini izvori saznanja za američke zvanične organe o pravom stanju stvari na ugo slovenskim ratistima. I bez njih je američka vlada dobro znala ko se u to zemlji bori protiv okupatora i kvisinga, a ko s njima saraduje.

Uprava za strategijske službe konstitovana je 5. maja 1943. godine da četnici u Dalmaciji i Hercegovini predstavljaju armiju koja je bit i pripremljena, opremljena i ind iktrirana da se ne bori protiv hrvatske armije i ustasa nego protiv partizanskih snaga koje su se sastojale pretežno od srpskog elementa. U toj konstataci i strategijske službe dalje se navodi da su četnici stacionirani zajedno sa italijanskim i hrvatskim regularnim i četnicima i ustasama u gotovo svakom gradu u Hercegovini i azno Bosni. Izgleda piše nadalje da vojni talenti generali Draže Mihalevića ima najviše zasluga za odličnu organizaciju hercegovačkih i dalmatinskih četnika. Dvadesetak dana kasnije taj isti Ured saopštava da partizanske snage napada oko 100.000 ljudi. Navodi se Nemci i Italijani su podržani od strane Pavlovice armije koju čine 15.000 četnika i 35.000 ustasa. Originalnih dokumenata Ureda za strategijske službe nalaze se u Nacionalnom arhivu u Vašingtonu. Slično je i sa dokumentima njemačkog porijekla. I oni se čuvaju u Vašingtonu i svakom ko ih pregleda pruža sliku o kolaboraciji četnika sa Nijemcima.

Mnogi kažu spor i u krinim obicima predstavljajući ritmičkih zbiivanja u Jugoslaviji te predanje istine u američkoj javnosti je pokrenuti nirusava doradavne stereotipe—Draže i četnicima kao borcima protiv okupacionih snaga. Oni je stalo da antec iati i nati pogleda mnogih Amerikanaca na struju i odnose u južnoslovenskim prastanima. Te promjene u pogledima stavovima i udi obznanie je i Luis Adamice u već spomenutom članku *Mihailovic: tajni treni, orjek ut Balkana* objavljenom u *Saturday Evening Postu* 9. decembra 1942. godine. Ta njegova esej, az njega i Adamicevu knjigu *My Native Land* koja se pojavila krajem 1943. godine. Amerikanac i jugoslovenskog porijekla Iozo Tomasevich ocjenjuje prvotrazrednim propagandnim uspjehom u korist partizana i NCP-a.

Spasice Jevremovic u svojim podsjećanjima iz Amerike piše kako je iz Londona predsjednik vlade Ivanovic obavijestio ambasadu u Vašingtonu de pesom o poslijet koju nosi karu Minolija. Premiter i u de pesi kaže kako je taj kutu pred saveti pešćenje dazaka s diplomatskom posetom u Londonu u povjetelju, po savet ubacio i dva privatna pisma. Predsjednik je na agao da se odmah po prijemu poste zavere pisma i hitno ga obavijeste o njihovom sadržaju. Ta privatna pisma su stvorena u jugoslovenskoj ambasadi u Vašingtonu.

Otvorila je privatnih pisama i brzo je se kategetično odu naredbe predsjednika vlade

Ustavljena je da je jedan od tih pisama bio namijenjeno Adamu i drugi sekretara bana Subasica i peticiji su od dva činovnika Ministarstva inostranih poslova čitavice što su uzivali glis iskrenih Jugoslavena. Sadržine pisama su bile slične. U jednom od njih stajalo je: *Kudi tiog ubavetenja i upravljanja javl am to da je sve sveseno planovi su gotovi sa skrivanje Engleza u proljeće na dalmatinsku obalu u saradnji sa Titom. Mi sjeverno pomazemo strar. Ako u toj zajednici sa komunistima nekom ode i glavni Božja volja. Ali će krivavo platiti srbi i njohot. Draža svoje šatamorganske snove*

NAGOVJEŠTAJI PROMJENA U AMERIČKOJ POLITICI PREMA DRAŽI I ČETNICIMA

Prve promjene u stavu SAD-a prema izbegličkoj vladi i Dražinom pokretu mogle su se zapaziti krajem 1942. godine. Crvena armija je postigla veliki uspjeh u bitkama za Staljingrad. U američkoj štampi skoro u isto vrijeme pojavile su se prve vijesti o partizanima u Jugoslaviji i pored ovih vijesti otpočele su i optužbe protiv Draže i njegove saradnje sa neprijateljima, pasivnosti u borbi protiv okupatora i kvsluga. Jedan od kanala kojim su dostigale te informacije do domaćih medija poticao je iz Jugoslovenskog informativnog centra u Njujorku. Ministar Stray razaslao je i ekvivalentan izvijestaj *Slobodne Jugoslavije* iz Zvlfisa u Bosni. Receno je da Draža i četnici u saradnji s Nijemcima napadaju partizane.

Oko Ruzvelta su se okupljali mnogi od onih koji su bili naklonjeni borbanu sovietske armije protiv Nijemaca. Među njima je bio i Adam i istaknuti član nekih organizacija jugoslovenskih iseljenika u toj zemlji. On se nalazio u spisku književnika i filmskih glumaca koji su povremeno pozvani na prieme u Bijeloi kući. Tako je Adamu pozvan i na prijem i večeru u čast Vinstona Čerčila. Na priemu i razgovoru koje je u tom prilikom vodio sa Ruzveltom i Čerčilom poslužio je Adamu kao podlaga i stivo da napise i objavi knjigu u kojoj je predložio ono o čemu je razmijenio misljenja sa dva taum državnika. Adamu dje u javnosti pod Fortzevim uticajem to njegovo djelo primljeno je sa nipođaštavanjem.

Ugovorio se da je Adamu trebalo zalutao na tu prijem i da je umjesto svih razgovora eadno usao pri liku da se pozdravi sa celim ljudima Amerike i Velike Britanije. Međutim kratki je medijum već bio izobno shvatio i tretirala njegova izjavanja u toj knjiži. Adamu je bio na liniji podrške Titu i NOP-u u Jugoslaviji. U mnogima u tadašnjoj Americi nije bilo u prirodi. Takvi su prop je i jest kako je Adamu zbog toga što je radio za Titu dobio

neravni udar i izgubio mije govora. Kratak je korak od tih gasna do trenutka kada je naden mirav u svojoj lično blizini. Na ulici Beogradski stampa je i 1991. godine pisala kako se nikada nije mogle utvrditi tačno kada je postojelo bilo ubistvo kao rezultat *unutrašnjih komunizmičkih obračuna ili anarhizma*. Ta stampa pri tome ne uzima u obzir kako je Adamić u svojim svojim stvaralacima i spremnosti za borbu za istinu i onome što se zbiva u zemlji bio okrenut životu i ne bilo kakvim promislima u samoubistvo, pogotovo ne na bilo kakve obračune i osvetu, i on je sve do ga spocetaka rata buduci je dovoljno ili iskrvljene obavještavio na strani Mihailovića i ravnogorskog pokreta. Na adresu Adamića se i danas pronose poluistinite i izmisljene priče. Jedna od tih je kako je on optuživao Petica da je, preko Argentine za vrijeme rata, obavještavao Nijemce preko Nedića. Itd.

GLAS O PARTIZANIMA SE PRONOSI AMERIKOM

Iz Kraljevskog poslanstva u Vasingtonu 5. oktobra 1942. godine Konstantin Fotić piše jugoslovenskom ministru inostranih poslova i Londonu o glasu koji se prija. Amerikanci i jugoslovenskim partizanima. *Obavještavamo Vasa da "Slobodna Reč" od 1. oktobra donosi članak Mirka Mirkovića – a naslovom "Glas na borbu u Jugoslaviji, koji počinje: "Istodana i podana partizanska i dobrovoljačka vojska u Jugoslaviji vodi ratnu borbu protiv fašističkih okupatora i domaćih izdajnika. Istu borbu bore i svih pokrajina i svih naroda Jugoslavije. Jos, gospodo predstavnici, pripisuju jurise i prohvatanje kriv jugoslovenskih partizana nekome drugom bavajući se blatom na ponos jugoslovenskih naroda, na partizane Jugoslavije. Fotić tapše po ledima vojnog ministra njegove vlade Mihailovića, zato što se on bori protiv partizana i komunista. Molim da..."*

Deseti dio

**POLEMIČKA SUDARANJA O NAPADIMA NA
PARTIZANE I ZAŠTITA MIHAILOVIĆA I ČETNIKA**

dovoljati se taj da "velikostin pomogao nastojati Jugoslaviji i neprijatelj i da biva jugoslavenska propaganda prikazivala da je ta stvarnost u okviru Jugoslavije nemoguća i da je umišljena stvarnost. Osllobodilačka vojna partizani borbom kako u čovečanstvo nije videlo dokazali su da je to bila taž

Prema izveštiju sovjetske novinske agencije TASS, Kosanović je opet govorio o vladi Tita. Reče: "Sirodaka potpominje veliki pokret i narodne vojske. Za Jugoslaviju ne postoji ni pravičnog Srbima. Hvala pravičnim i katolik nego partizan i nepartizan. Ko biva Jugoslavija je demokratija, ljubavlju i dostojanstvo čoveka, ko biva ministar je istina, ko biva jedan čovjek u zemlji. Taj mora biti za partizanski front.

ČETNIČKI KONGRES U SFI U BA I AMERIČKA JAVNOST

Političke polemike Save Kosanovića u odbrani Tita i NOP-a u Jugoslaviji

Konstantin Fotić je oporno obavještivao predsjednika i ministra spoljnih poslova izbjegličke vlade o događanjima u slučaju Save Kosanovića u Americi. To je činio prema vladi sa Božidarom Purićem na čelu, koja je zadržavala premijera i ministre Slobodana Jovanovića. Četnički kongres u selu Ba krajem januara 1944. godine postao je svestima pojedinih američkih i listova jugoslovenske diaspore. Često su na sve neadekvatne i cene i tog skupa Kosanović je premijer reagovao i javno nastupao u političke polemike. O jednini od njih njegovih nastupanja Fotić i Purić su bili predsjednika i poslanika saveza Purića u Londonu. Javlja mu kako je Kosanović i *Statutory Review* 1. marta 1944. godine objavio članak *Sad to i tebi da prevare saveznike*.

Trube o nekakom kongresu koji je držan kod Maharlića i da bi zbunili saveznike i nametnuli preko njih narodu. U Jugoslaviji, nikog niko prevratiti. Smaga Tita to najbolje pokazuje

Čitajući te Kosanovićeve riječi, Fotić podsjeća aktuelnog premijera na imena Chapmana u Beogradu i vođenju toga kongresa. Za imena Kosanović je napisao: *Neki ovim imenima misli da smo grešili. Želja Maharlića predstavlja najgoru reakciju.*

Fotić smatra se predlaže premijeru da treba dati nametu ukoniti Save Kosanoviću materijalnu pomoć u svakom vidu i sa svim pravima i na obustavljanje zakonite penzije.

Od prvog dana skupa Jugoslavije Amerika je poslala podršku sa najvažnijim imenima sužene i antijugoslovenskim propagandom. Trudilo se to i u posljednjem godinu Drugog svjetskog rata. Ni promjena zvanične politike, staza SAO i prema Titu, NOP-u nije zaprijetila one propagandne aktivnosti u štampi i na radiju što su iskazivale određene političke interese suprotstavljene

[illegible]

Dejstvo je da je gođinjak posredno značenje u dilu i da se ke ne-
ske ugošćenjske vane, Bostan, Sr. Radostine, K. imbi, 1939, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 261

Triza se daje istovremeno sa stvaranjem interesa za reputaciju Amerike i Jugoslavije, započevši interesima Jugoslavije koji su se odvijali u smislu, skraćeno rečeno, u skladu sa narednicima Serbima i iz njegovog članka od 1. maja 1949. godine u *Herold Tribune* i *PAF*. Rečeno je: 'Novi list donosi reči: "U pogledu konvencije, Londona koje se odnosi na dogovor između Britanije i Moskve, i Amerika takođe se čini da Amerikanci proglašavaju mišljenje u pogledu jer Amerikanci, izgleda nemaju puno pojma šta se događa u Jugoslaviji"

Za razliku od tih američkih emisija koje nastoje da budu neutralne u propagandi BBC-a iz Londona politički su već ustrojeni na liniji saglasnosti sa razvojem realnog stanja u zemlji. Britanci su namno prekinuli sve emisije što u blizini Mba maza dok se putem do tona ke stanje postalo. Druge emisije krševske jugo slovenske otarke sto mora i put na teta Amerike posao je Kosance i l ređu za ratne informacije koje se usvajaju u Mba maza i po propaga zije.

TITOVA POSLANICA AMERIKANCIMA

U neposrednom odnosu s tako razgranatim Forševom pri pagandnom djelovanju pao u vezi sa događajima koje su tokom rata nastupile među jugoslavenskim iseljenicima u Americi. Tito se 21. septembra 1944. godine obratio posebnom poslanicom koja je upućena britanskom Forin ofisu. Telegratski je prenesena Strahinji Miletiću u Njujork da bi se objavili u američkim medijima i u štampi iseljenika.

*Nasa zemlja koja je tri godine bila u ropstvu Nijemaca i drugih okupatora bila je potpuno odvojena od vanjskog svijeta. Uprkos tome mi smo ovdje u Vasoj staroj domovini na samom početku svoje teške borbe za oslobođenje saznali da Vi u Americi razumijete i pravo cijenite ono što se ovdje događa. Jedno od najvećih zadovoljstava bilo nam je kad smo iznali da Vi takođe znate u Americi neprekidno radite na i gradnja i stvaranju jedinstva jugoslovenskih naroda. Vi Va radite na i na i vrlo vrijedan za nas u Jugoslaviji gdje je u našoj teškoj borbi za oslobođenje paroh bila jedinstva i snaga naših naroda. Podli okupator je nam sredstvima koja je imao na to da nas utvori u bratoubila ku borbu planirao i naše samoupravne. Nažalost, našla u se u našoj zemlji mnogo udovista koja su lužila okupatoru kao oruđe u postizanju toga cilja. I naša domaća udovista u nažalost imala mnogobrojne prilike da se u raznim slučajevima sa drugim udovistima kao što je bio slučaj u Americi sa Foršom i s raznim drugim izdavačima koji su ne samo radili na unošenju nesloge među Srbima, Hrvatima i Slovencima već su krivo informirali američko javno mišljenje u stvarnoj situaciji u Jugoslaviji. Vasa je velika zaslug da ste svojim neprekidnim naporima raspravili te stvari i otkrili pred mišljenje svijeta prava istinu tj. da Narodnooslobodilački pokret u vojnom Narodnooslobodilačkom ratu koji i partizanskim sredstvima od samog početka nadomire u ku borbu za oslobođenje svoje zemlje i izgradnju nove i sretnije Jugoslavije. Zadržavajući vam drag zemlju i narodne u ime našeg naroda koji podnosi dahe se počinuti državne stvari da in postiglo taj cilj. Ja sam osobno siguran da ćete i u budućnosti materijalno i moralno potpomoći naša rješavanje zemlju u kojoj će biti potrebni nadljudski napori da bi se ponovo podignu te razvina i bude u koju su je novali podli fašistički okupatori. **Smrt fašizmu - sloboda narodu!**"*

Jedanaesti dio

**DJELATNOST SRPSKE NARODNE ODBRANE I
JUGOSLOVENSKE KRALJEVSKE DIPLOMATIJE
U SJEDINJENIM AMERIČKIM DRŽAVAMA**

LAŽNO PRIKAZIVANJE SRPSKOG RASPOLOŽENJA U AMERICI

Premijer Srbobranovog mentaliteta. Osnovna pitanja i njihovo rješavanje bila su izvan pažnje svih jugoslovenskih vlada u emigraciji

U krizi što se nastala nakon ostavke vlade Srbobran i Jovanović suprotstavili su se zahtjevima srpskih upućenih kralja sa svih strana da se postavi čvrsta i kratkotrajna Trifunovićeva vlada. Za rješavanje kriza vlade u Londonu nisu bili mjerodavni politički problemi nego gotovo isključivo lični. U tom kontekstu su izvršene četiri rekonstrukcije vlada. Npr. je Simovićevu oduzimanje portfelja američke grupe pa njegovo ispadanje iz vlade, potom ispadanje američke grupe iz vlade. Nakon toga razlazi Trifunovićeva vlada bez Banjimina i bez jednog iz američke grupe. Eliminirani su i jugoslovenski emigranti su Srbi.

Nastavljeni je lažni prikazivanje srpskog raspoloženja u Americi. U potpunoj željeno je za zadržavanje dobrih Srba u Londonu sa srpskim javnim mišljenjem. Kulturno je 28. jula 1943. godine u rezidenciji Srpske Narodne Odbrane i protiv *Versajске pogreske i mitova jugoslovenaca* u Americi izdano je pamflet. U njemu je poručeno da je episkop počasni predsjednik svetovne misije aktivni pukovnik stalni generalik na tim skupovima. Jovan Đaca osmišlja i ideolog *Srbobran i vanim organ*. Predstavnik je srpsko-hrvatske razdor u jugoslovenske emigracije. Dolazak na čelo vlade Bozidara Trifunovića kao čovjeka *Srbobranovog mentaliteta* jednog koga je, uz Čavrlavica, hvalio *Srbobran*. Njegove govore taj isti domost integralno. Srpska Narodna Odbrana poziva kralja Petra da se proglaš za kralja Srbije a sebe proglašava za jedinog predstavnika Srpsva.

U rješavanju kriza i sastavljanju novih kabineta izostavljan je problem a snog skretanja prema budućoj Jugoslaviji. Ne misli se ljudi zadovoliti težnjama srpske, hrvatske, slovenačke jedinice dok se ne završi je osnovne. Na jedna vlada nije razmatrala problem ali je sa Partizima i Mitrovićem pa saraditi u četnika Draže Mihailovića sa okupatorom i kvilinski režimima u Hrvatskoj i Srbiji tako. Slovene garde u Sloveniji. Završavaju se pred problemom odnosa sa SSSR-om sa Bugarskom, sa Italijanima sa problemom invazije okupatornih trupa, prelaznog režima, problemi prve pomoći i obnove zemlje nakon završetka rata. Ni jedan od tih problema nije u ovom gledanju koje bi bilo mjerodavno pri rješavanju kriza emigrantskih vlada i njihovih sastava.

NAPADI NA SAVU KOSANOVIĆA

U svojstvu predsjednika Srpske Narodne Odbrane iz Nj. je dva puta etno je kako kaže (po pisanoj izjavi) pozvao Sava Kosanovića za njegovu kritiku te organizacije sevanistički ostro je – pokrenuo za prihvatanje Rat Michel u nekim američkim listovima. Sadržaj tog teksta potpuno se govori moralnom

liku Filipa Markovića i mržnji kojom je obuzet prema partijskom angazovanju Save Kosanovića. Evo toga teksta.

Svega Kosanović stupsko kaže ako nita i ikakve listove da ti napadaš našu srpsku viteškinju etnika Rat Mice! ili ako donese šta ja ne vidim da si je napadao usmeno ili pismeno. Ja u ti prebiti staku kost koju u ti Srbi Hrvatski dati u tvoje telo. Ti nevaljala pogani pokušes pravo da u Srbiju i da si ministar bio u dnevno kakih izrodi vladali su Jugoslavijom i gde su je doznali. Ja sam ovde u Njujorku tako cemo se naci ako ista ruse progovoris u ime našeg naroda. Ko ti je dao punomoć da govoriš u ime naroda?

Ti si kukca potrepzna te kupis mrve za račun srpskog Hrvata. Vi ste agenti Hitlera i Musolinija i dajete tajne informacije iz te kuće prostituta ali čekajte imaćete skoro posla sa FB I. (Federalna policija).

Toliko radi znanja i razumna opominjem te da se ostavi napadaja na Narodnu Odbranu i Rat Mice! Vade jedan pop i sto mi lize opet rovariti kroz Jugoslaviju kao i pre. Vi ste konspiratori te e je kraj, ubio, ali cete skoro plititi jakaro jedna ja ti pasim korake sto ti radi i i kim radi. Svebo jedan izdajnice i gori nego kukarica. Smrdilju jedan ti i celo tvoje društvo i tvoji vateliti.

Jo sto je Filip Marković mršio izbjeglice prem jer izbjeglice vlade Slobo dan Ivanovica je nalagao najozbiljnije. Opet na adresu ministra bez portfelja Save Kosanovića u Njujorku 24. avgusta 1941. godine. *U ime vašeg ličnog mišljenja datog Vildetu povodom Radničkog telegrama, kao predsednik vlade i za stupnik Ministra vojske, mornarice i vazduhoplovstva nalažem Vam najozbiljnije da ipolutno ne uzimate nikakva učenja ni posredno ni neposredno u pitanjima navedenih generala Druže Mihailovića u potpisu S. Shodan, Ivanovic.*

DOLAZAK U AMERIKU I UTICAJ ČETNIKA IZBJEGLIH IZ JUGOSLAVIJE

Osnovni zadatak srpskog lobija u Americi je organizovanje rada među iseljentištvom. Pred američkim vlastima zastupa srpske nacionalne interese u zemlji. On je diegovat paralelno sa diplomatskim predstavništvom kraljevske vlade u Londonskom izbjegastvu. Stalno je svugde naglasavana potreba da taj obiljaćia naročito u ratnim uslovima. Te u vrijeme kada je promienjena zvaniena politika prema ravnogerskom pokretu u zemlji. Jo se kaže i u proglašenju Srpske narodne odbrane koja e izmirana 13. XI 1941. godine u crkvenom domu u Gernu u blizini Cikaga. U proglasu se kaže da nezavisna situacija u kojoj se srpski narod nalazi u izdajstvu naroda te ni fer teritoriji NDH nalaze svakom istaknutom Srbima da učestvuje u zajedničkim akcijama stvaranju

SMJENE U KRAJEVSKOJ DIPLOMATIJI

Jedno viđenje smjene Pušićeve i uspostavljanja Šubasiceve vlade

Borislav Todorović je upućen u Ameriku s punomoćima kao njegov zaslanik u Washington. On se nedugo nakon toga posvetio političkom propagandi. Takva njegova orijentacija se speljivala na politiku u svemu što radi i preduzima u američko sredini. On 7 IX 1944. godine piše o situaciji emigrantske vlade Bozidara Purice i uspostavljanju novog kabineta dr. Ivana Šubasice. Čim je Šubasić dobio mandat bilo je jasno kuda se ide. G. Fotić jasno izrazio je energičan istup. Mitanen je ublažavao sve predloge i odlagao je Fotićevu ideju o odlasku iz mesta u Ambasadi dok se vlada ne obrazloži da li je vremena da se iznese bar neke pripreme za rad kada Fotić bude primoran da ode. Ambasador L. p. puk Knežević meću ostale članove ambasade u kojima je rekao da će svaki rad biti potpuno onemogućen. Čak i ako bi se pred tim na potpuno legalni pred Amerikancima ne smije da se na onemogućenosti i optužama. Mi bismo morali sedeti još kon mesec bez mogućnosti ikakve ikakve u potpuno materijalno upućeni u emigr.

P. puk Knežević je odlučio samo da i takođe idemo i u neizvesno od izjave ambasadora u kojoj ćemo da odložimo priznanje novog vladi. Vlada građanskog rata, kako je p. puk Knežević rekao. On je napisao izjavu da nažalost dva naša majora Blagojević i Lapić koji su se od tri godine dembelisu po Londonu i Washingtonu odbili su da se slože sa nama kako bi saznavali položaje i ne bi došli u položaj da budu upućeni u zemlju kao što smo mi tražili u našoj izjavi.

Prva poslednja našeg koraka bila je Šutejeva odluka o skretanju sa pravnosti i tek posle 20 dana ukaz o stvaranju u raspoloženju to samo za p. puk Kneževića."

Tako je povrgao Fotićevu uvjetovano američke vlasti da je sa njegovim stavom saglasno i molbe Ambasade. Izjavu sekretara Fotićevu da je američkim novinarima sa izjavom Šubasiceve vlade da je i jugoslovenski konzul u Čikagu Vukobrat Mirković i njegov sin Ande esu predstavnici Ambasade za štampa Sergeje Krizman.

Neki uposlenici u diplomatsko-konzularnim predstavništvima pokušeno su se stavili na raspolaganje novoj vladi obrazovanoj saglasno sporazumu. To su Šubasić svi koji su morali napustiti svoje dotadašnje službovanje ili su ga svojevoljno ostavljali dajući su izjave u javnosti pisati memorandume na razne adrese slati predstavke državi predviđanja godinama objavljuvati članke i pisma i pojedinaim listovima i časopisima. Upravo su ponavljali kako je Odrasli pokret od prvog dana dolaska bio okrenut borbi protiv okupacionih snaga u Jugoslaviji. Mnogi od njih su govorili i pisali o tome u nedostizimke hvalili knjige dr. Slobodana Deskovica *Uto: trojanski konj Moskve*. Tu knjigu su otkrivali napretom prirogom naše borbe u svet koji pripada.

U sklopu je na radiju u Americi javljeno da je Draža Mihailović objavljen. Kad je to čuo Fetić je pitao odakle poluce ta vijest. Kako je to bila takva izjava za vrijeme njegove posjete Poljskoj povierljiva – et – e – pastena u svijet – zvan zemlje. Odmah je napisao predstavku State Departmentu (tržio je intervenciju SAD-a za spasavanje generala Mihailovića). Napisao je to i kao predsjednik Srpskog Centralnog Narodnog odbora. Njegovi politički protivnici unutar toga organa u Americi optužili su ga za ambiciju da preuzme vlast u Jugoslaviji *u slučaju oslobođenja zemlje*.

Razbobo se 1953. godine. Posljednje što je napisan iz bolesničke postelje bilo je pismo upućeno *New York Timesu*. U pismu je kritikovao odluku SAD-a koje produžavaju američku pomoć Titovoj Jugoslaviji.

POLEMIKA SA UVODNIKOM VAŠINGTON POSTA

Sava Kosanović razobličavao djelovanje Konstantina Fetića

Na mjestu ambasadora Jugoslavije u Washingtonu Konstantin Fetić je penzionisan u juna 1944. godine. Njegovo penzionisanje je mjera nove vlasti koja je započela organizaciju diplomatsko-konzularnih predstavništava u inostranstvu. Svoje penzionisanje Fetić je u javnosti predstavljao kao vid progona Srba u zemlji i u inostranstvu. Na toj osnovi je *Washington Post* objavio uvodnik pod naslovom *Jugoslovenska misterija* 15. juna 1944. godine. U njemu su izvedeni sasvim krivi zaključci u pogledu motiva koji su naveli na uklanjanje Fetića sa mjesta jugoslovenskog ambasadora u Washingtonu.¹⁸³

Podsjećajući na jugoslovenski učešće u antipartizanskom paktu 1941. godine taj uvodnik istorijski netačno predstavljao borbu protiv pristajanja te zemlje uz sile Osovine. Ali su Jugosloveni odlučili da se bore. I da je došlo do te odluke Jugosloveni duguju mnogo g Fetiću, koji je u Washingtonu vodio neprestanu borbu protiv nemackog pakta i bio vrlo aktivan u stvaranju odluke o njegovom odbijanju.¹⁸⁴

Na te netacnosti ukazao je Sava Kosanović. On ponovo stupa u javnost kao Srbin, kao Jugosloven, kao generalni sekretar stranke, koja je najaktivnije učestvovala protiv toga pakta, kao član vlade koja je došla na vlast posle rušenja vlade kompromisa kneza Pavla, te kao čovek koji je 1941. godine direktno posmatrao razvoj jugoslovenskih odnosa u Americi.

Kosanović je zatim pobrao čine u Beogradu koje je Fetić predstavljao, čija je politika mienila da brani u Americi knez Pavle. Čitav Marković i Čvetković. Oni su, i pored svih Fetićevih uprava, prihvaćali Inpartizam paki

183. Prema Savi Kosanoviću, Isto, Beograd, 1946.

[illegible][illegible]

U 1943. godine, nekoliko dana nakon što je uoči 1. maja 1943. godine u Beogradu izbio ustanak, uhapšeno je nekoliko ljudi, među kojima i ja. Uhapšeni smo bili u Beogradu, a zatim su nas odveli u logor u Kraljevo. U logoru smo bili do septembra 1943. godine, kada su nas otpustili. Nakon toga, ja sam se vratio u Beograd, a ostali su ostali u logoru. U Beogradu sam se vratio u svoj dom, a ostali su ostali u logoru. U Beogradu sam se vratio u svoj dom, a ostali su ostali u logoru. U Beogradu sam se vratio u svoj dom, a ostali su ostali u logoru.

I jugoslovenska dijaspora se postepeno ujediniavala. Srpski vladoludanski kongres u maju 1943. i Hrvatski kongres u februaru 1943. godine potvrdili su opovrgavajući svoje egzistencije u Americi u Sjevernom kraju. Jedva dva kongresa ujediniše se u januaru 1944. godine. Stvorili su Ujedinjeni Odbor jugoslovenskih Amerikana i Sivi Krovovi, a zatim za počasnog člana toga odbora.

ČETNIČKA I USTAŠKA EMIGRACIJA KAO TABU-TEMA U JUGOSLOVENSKIM MEDIJIMA

Četnici i ustaše i njihove organizacije u emigraciji bili su tabu-tema za medije u Jugoslaviji nakon Drugog svjetskog rata. Tek 1964. godine počela je štampa, najprije oti i Zagrebu i Beogradu, a zatim i sarajevka, da donosi opsežnije priloge o njima. Prednjačili su *Snijet* i *Večernje novine* u Sarajevu, a s vremenom na vrijeme ta praksu je uvelo i *Ostobodenje*. Kao s dobrim prijateljima, pripremajući se za savjetovanje novinara uz čestito posvećenje i pisanju o djelatnosti četnika i ustaša – emigranata poslije rata u zemlji i inostranstvu, razgovarao sam sa glavnim urednicima dva lista: *Snijet* (Dejan Divljan) i *Večernjih novina* (Radivoj Papić). Interesovao me kakve su zabrane postavljene redakcijama u trećinu nove materije i koje su – otkud praksa cenzura i zabrana. Postavio sam im tri pitanja i pedantno zapisao njihove odgovore koje su mi kasnije autorizovani znanci da se bavim istraživanjima propagandne djelatnosti ustaškog i četničkog pokreta u Drugom svjetskom ratu. Zbog iznimnosti i radi izvornih prava, a poslije dobih odgovora, svatko sam za potrebe da ih uvrstim u ovu knjigu, i vo kako je teklo to testiranje.

Sarajevski listov *Večernje novine* i *Snijet* ta ponekad i *Ostobodenje* s vremenom na vrijeme do koje tekstove o djelatnosti četnika i ustaša – emigranata poslije rata u zemlji i inostranstvu. Bivši *Snijet* dok je izlazio u velikom formatu donosio je serije reportaža iz emigrantskih logora u Italiji, Austriji, Njemačkoj, dok se ovaj list sa prebijenim formatom brioimije – prema riječima glavnog urednika Dejana Divljan – ograničio samo na tekstove o djeljivanju ostataka četničkih i ustaških poslije rata u zemlji.

Razgovarao sam sa glavnim urednicima *Večernjih novina* i *Snijeta* Radivojem Papićem i Dejanom Divljanom o nekim aspektima pisanja i objavljivanja tekstova o tome. Razgovor je vođen uglavnom o tri pitanja:

1. Čime se može a ovi sati do koje seje tekstova ove vrste?

2. Kad ih već do koje seje – koje objavljuje i čili te diktirane stihomosa pristojan materijala, garko filma, bez kakve utvrđene tendencije – o je to proizvod dajmo njih koncepta redakcije i crskriksvoj i ih ostataka ili težnja za jeftinim senzacionalizmom itd.?)

3. Da li su mi ove redakcije zapazile bilo kakve regwama i vrsto li citirala na takve tekstove – odnosno na kakav odjek oti vrsto među citatima?

I vo kakve sam odgovore dobio i prenosim ih gotovo doslovce. Ovi odgovori su po mnogo čemu zanimljivi.

Radivoje Papić:

1. Osnovni motiv zbog kojeg dnevni štampa i naravno večernja dnevna priloga iz djelatnosti vetnika, ustasa i emigranata poslije rata u zemlji i na stranstvu jeste imperativ rentabilnosti i borba za čitaoca i citanje. To je jedna deformisana linija potrebe da se u štampi pomire zahtjevi za zanimljivošću društvenom opravdanošću priloga i uslovljena primarni i konvergentni primisli pod kojim se naziv štampa. To je najeklatantniji primjer činjenice da se štampa naziva iz među cekica i nakovnja. Nakovnja je neizostavljena funkcija cekice je imperativ rentabilnosti pa zbog toga produkti nisu uvijek iskovan prema očekivanjima nego često znače lakše i teže ustupke malograđanskom ukusu bolesno znatiželji avanturističkim sklonostima itd. Posebno je stvar kako se ova vrsta priloga tempira da bi postigla efekte. Na čijem su oni prilozima koji obiluju sa više perversi i seksualnih nasranci sa krvavim dramatskih slika, itd. Često se to ne samo potencira nego i vještački kazni na materiju.

2. Odgovor na pitanje zašto se donose baš ovi prilozima i ne drugi sadržan je djelom u prethodnom razmatranju. Može se dodati to da je čitalac naviknut odgojen na jednu pogresnu valorizaciju novine dajući primat ovisni prilozima, naročito primitivni i onaj koji tek stice navike za čitanje, onaj koji se tek urbanizira. Ne bi se moglo reći da je to postilo poljicom u istovrsta ali se može reći da je ustrojena praksa. Istina je da redakcije planiraju ove letjone da se za njih bore da bi obavljali odgovarajuće službe SUP-a, prije izlaska sa komitovstvom (referat SUP-a) koji nisu uvijek nulticni u materijalnom pogledu i slično.

3. Postoje reakcije čitalaca na ove priloge. Primarni su oni ozbiljne koji poticu od neposrednih učesnika i odnose se na tačnost i autentičnost podataka. Međutim, većina čitalaca ne reaguje prema novini za gotovo što je i najopasnije. Društvena opasnost od ovih priloga kad su oni savise tempirani izražena je u prvom redu u stvaranju krive slike o njihovim likovima, o službi bezbjednosti, o dimenzijama ovih pojava, itd.

No, objektivnost radi ne bi trebalo sve priloge iz ovih domena izjednačavati. Imajući koji su ozbiljni i objektivni i realni i donose se (kao u 1963-oj godini) povodom jubileja službe bezbjednosti SUP-a, na drugih prigoda.

Fenomen ovih priloga u našoj štampi je ne samo zanimljiva pojava nego i ozbiljna stvar pa bi solidni analitički pristup koji bi pletirili za objektivne zaključke i pravilnu orijentaciju i te kako dobrodošli.

Dejan Divljan.

1. Objavljivanje tekstova o djelovanju raznih kvasilinskih formacija u toku rata u našoj zemlji, kao i djelovanja ostataka tih formacija u posleratnom periodu u nedjeljnom ilustriranom listu *Strijelac* ima za cilj podrobnije upoznavanje naše javnosti prvenstveno novih mladih generacija sa zbivanjima te vrste kod nas u pomenutom periodu. To su po pravilu autentični tekstovi

fragmentarnog karaktera i koje su izučene konkretno (logički vezan za konkretna područja) određene ličnosti.

Čoređ (op.) svakog teksta u zbirku ima predstavu i afirmaciju organa državne bezbjednosti i eskimava materijal prvom posleratnom godinama.

2. Svi tekstovi te vrste (čiji broj nije velik) objavljeni su uz neobaveznu saglasnost Republičkog sekretariata za unutrašnje poslove – uglavnom po internom izboru pomenatog Sekretariata uz neobaveznu saglasnost odnosno pristanak naše redakcije. U izvjesnim slučajevima sama redakcija traži određeni materijal od Sekretariata koji – sklonivo odlučuje – ali je za objavljivanje i u kopir formi ili ne. Afirmacija službe bezbjednosti je svakako u prvom planu.

3. Reč govori o javnosti objavljivanje takvih tema, ima ne mnogo ali ga ima. Pre svega u stvari tražimo i tražimo da se takvim temama, u se pose, jer su za mnoge poznate. Ili ne poznate, i za većinu ljudi i većina mreže slične teme.

Ogromna većina se oglašava na područje Bosne – Hercegovine zbog karaktera našeg lista i zbog izvora informacija.

DIOBE I SUDARI NA BALKANU

**Propagandne aktivnosti iz SSSR-a
prema Jugoslaviji /1941 - 1945/**

Knjiga četvrta

SADRŽAJ

Uvodni dio:

BALKAN KAO INTERESNA SFERA, ODNOSI VEJLIKE BRITANIJE I SSSR-a, ČETNIČKI POKRET I NOP U JU GOSLAVIJI

557	Sukob vlastite interese i odnosi saveznstva Velike Britanije i SSSR-a
557	Britanska i sovjetska politika na Balkanu
560	Propagandni sudari Sovjeta i Britanaca
562	Vojevanje NOP-a i SSSR-a

Prvi dio:

KRAJEVSKA VLADA U EMIGRACIJI I NJENI ODNOSI SA SOVJETSKIM SAVETOM

570	Komunerna, sovjetska i jugoslovenska zbjeglička vlada
570	Jugoslovenska zbjeglička vlada "Slobodna Jugoslavija"
570	Lažne, tajne, ilegalne i partizanske radiostanice

Drugi dio:

PROPAGANDA S MOSKOVSKJE STRANE

575	Prvi moskovski pomen partizana
575	Sve je počelo da sazrije u amfiteatru klobučara i hogašlavi
579	Stajanje sveštenika, pravce i karaktere propagandističkih izvora
579	Postanak "Slobodne Jugoslavije"
580	Pohvale i osude američkih novinara
580	Prvi i drugi četnički listovi
582	Ražalovani i optuženi oficiri zato što su u partizanima

Treći dio:

SUMRAK ČETNIŠTVA I NJEGOVE PROPAGANDE

588	Konaf za ućenjanje Albanaca i SSSR
589	Partizani ili nacionalni borci
589	Jačanje pokreta četnika da uđu u domaću savezničku armiju na
591	"Svaki dan gubimo ljude i vjeru u nas i u našu stvar"
591	Recenzije

Uvodni dio

**BALKAN KAO INTERESNA SFERA,
ODNOSI VELIKE BRITANIJE I SSSR-a,
ČETNIČKI POKRET I NOP U JUGOSLAVIJI**

SUKOBLJAVANJE INTERESA I ODNOSI SAVEZNIŠTVA VELIKE BRITANIJE I SSSR-a

[illegible]

Iz toga su proistekle zajedničke redne suradnje Velike Britanije i Jugoslavije u mnogim pogledima verske, ratne i političke. To se pokazalo, na od Prvog svjetskog rata kada je Britanija imala status tuđinog i stvaran ugovor saje. U petnaest godina između dva svjetska rata njena privreda i finansijski kapital su održavali veoma zive veze sa jugoslovenskom industrijom, rudarstvom i pomorstvom. Britanska vlada je značajno ulazila u jugoslovensku spolnu politiku. Njeni državni organi aktivno su sudjelovali u pripremi i izvođenju vojnog puca 27. marta 1941. godine u Beogradu.

London je 1941. god ne prihvatio zbjegničke vlade iz više zemalja koje su okupirane njemačke i italijanske trupe u srednjoj, zapadnoj i sjevernoj Europi. Britancima je to valjalo i svjestan potez nad tim vladama. Time su rukovodili mnogi nad pokretima otpora građanskog smisla u okupiranim evropskim zemljama. Ta njemačka vladica rukovodila je i u više britanskih i logična i veštica i u političkom pogledu. Iako u Londonu nije bilo izbjegličke vlade, ali u njima visok ugled u međunarodnom svijetu. Nemale simpatije im je pobrta i u engleskom svjetu. Njemačka vlada na čelu s Hitlerom 27. marta 1941. godine saopćila je u prištinskom Jugoslavije. Iz njemačke vlade sila u svjetu

[illegible]

ekvitu toga kursa su, osim toga, diplomatski odnosi sa izbegličkom jugoslovenskom vladom. Maja 1941. godine sovjetska vlada je pokrenula te odnose sa jugoslovenskom izbegličkom vladom, koje su izbegličke vlade imale u srpskim evropskim zemljama. Diplomatski odnosi sa jugoslavijom obnovljeni su 20. maja iste godine, iako je vlada bila jedina predstavnik ustavnog i državnopravnog kontinuiteta Jugoslavije. Ona se, takođe, izjasnila za nastavljajne ratu protiv Njemačke i njenih saveznika. Bila je, uz to, i članik Engleske.

U Jugoslaviji je, mimo želje izbegličke vlade, pokrenut široki socijalistički bodilski pokret. Predvodili su ga komunisti. Taj pokret nije imao medunarodnu legitimaciju. Ali, kako SSSR, želio da uspostavi odnose sa svake strane, sa se veza morala održavati u tajnosti. Četnikula je posredstvom Kominterne. A, jako mu je voditi politiku na dva kolosijeka – prema izbegličkoj vladi, Velikoj Britaniji, s jedne, i prema NOP-u u Jugoslaviji, s druge strane. Na tim relacijama su, često, iz prigovornih razloga, kao preči, nadgledavao odnos saveznika sa Velikom Britanijom. Time se može objasniti činjenica da su sva sovjetska sredstva informisanja i ukupna propaganda u ljeto 1941. godine skrivali činjenicu da su komunističke organizacije, jugoslovenski ustanak i da ga oni predvođe. To su, čak, činili sovjetski diplomatski predstavnici, u zvaničnim razgovorima sa predstavnicima zvanične Velike Britanije. Milija Stanišić pise kako su oni, obavijestili Britance da SSSR *ne održava veze sa partizanskim pokretom u Jugoslaviji*.³⁸⁵

Situacija je postala još složenijom sa pojavom četnika Draže Mihailovića. Četnički pokret, s jedne, i NOP s druge strane, dva velika pokreta, dvije suprotstavljene ideologije, oba sa različitim političkim ciljevima i programima. Oni otvaraju proces internacionalizacije ratnih zbivanja u Jugoslaviji.

Početkom oktobra 1941. godine Mihailov je uspostavio vezu sa izbegličkom vladom Kriševine Jugoslavije. Obavijestio ju je o stavovima i namjerama svoga pokreta. U njegovim ratnim ciljevima vlada je otkrila podudarnost sa svojim ratnim politikom – očuvanje predsjedničkog društvenog porетка i restauracija republike. Istovjetan im je bio i nauci realizacije tih ciljeva – prva političkom, a zatim, drugom, pripremiti se za preuzimanje vlasti u trenutku sledećih fašističkih agrezora.

Valja prisjetiti, imao u vladu da je Državni sto vršenje, od naplata, izbegličku vladu. Verovatno je bio za restauraciju Kriševine Jugoslavije, dok je svom pokretu Ravne gore znaio četničku diktaturu, a veću pravo slavnoj Serbi. Dile su spremljeni da priznaju vlast od pobjednika, a kada bi Saveznici ili fašisti.

Pokret jugoslovenskog pokreta, klaksala je, nezahvalan pozivati se vladu i ratu. Saveznici su je priznavali kao zakonitog predstavnika Jugoslavije. To je,

[illegible]

Nekoliko mjesec prije iska izbegličke vlade u Londonu, u samom pri-
jetnji četvrti pokret. Razmišljajući o krizi izdane pod izjavu ko-
kord vlade Velike Britanije. Iste 1. decembra, vijeneno na je uspjeha iz-
javu dvajestaput pod kojom vloga svih nacija iz raznih struktura i
činila kadra u toj vlogu put. Druzi Mihailoviči, ako je to iz njega
je Mihailoviči prebrataski nastojeći, svaki je strahom napuštao i spiskivati
miste. Kako je po svom putu nacija iz raznih izbegličku vladu, nacija je
u moze uspijevati kontrolu nad državom. Prema tome je napuštao pokret ka-
poke kao sredstvo za nastojanje brataskog a nacija u Ljubištvo, ukoji rata
Podjednako kao što je i pokret predstavio prepreku za rusku nacija na Br-
kani, sredstvo njegov je smrti, nacija pokušava na li putu mog, nacija na li
U tome bi moglo biti skrozati razmišljajući o nacija izbegličke je Čerčilov vloga
podržavala Mihailoviči po svom njegov zastupnik. Ona je i njegov stali upuća-
englesko-ugoslovensku vloga nacija ukoji je stigla 15. oktobra 1941. god ne
Mihailoviči predvodi kapetan Br. Hudson. Svi misli upućavali vladu apu-
nacija. Zlatarje vloga i Mihailoviči vloga i vloga Černogorci. Černogorci dani
po nacija u vloga i Ljubištvo. Druzi nacija vloga je postigla prva englesko-
vazdušna pošiljka ratne opreme

U vojnoj službi završio si prvu i drugu svjetsku ratnu školu, braćanske škole, preživio i u jeftinim vojnim kabinama, u kojima su se držali Milićević i ja. U službi pod okrilom novembra 1941. godine zapovjednik je zapadne srpske matice u Moskvi. Nakon 1. lipnja 1942. godine, u činu pukovnika, postavljen je u kabinu, a zatim u isto vrijeme u pripremu za odlazak u Jugoslaviju zbog njezinih žrtvovanja u Jugoslaviju.

BRITANSKA I SOVJETSKA POLITIKA NA BALKANU

[illegible]

te spornene Šimovića i drugi jugoslovenski političari poriču – su formirali da i vidi kako na Balkan valja zaslati ekspedicijske snage da bi se Sovjeti spriječe da se domognu tog područja. Formirani su i dosta dobro namjereni i sardžent je 1. siječnja 1942. godine zabilježio da opasnost odista postoje – jedino sredstvo kojim bi se Britanija mogla suprotstaviti ruskoj predrasuci *politička balkanske konfederacije* – i drago da je sredstvo ekspedicijske vojske.

Kada se Moraitis vraćao iz Washingtona Moskvi preko londonskih razgovora s Antonom Idnom – svjetsko – pomorski i gospodarski – i u zbrinjavanju potpisu ugovora o posrijednoj političkoj saradnji. Idući je u novembra 1942. godine pokušao nagovoriti svjetsku vladu da Britaniji pomogne obustavu zavide između jugoslovenskih komunističkih partizana i vođe Dragoljuba Mihailovića kojega su podržavale vlada i izbegništvo – Britanija. No, dobio je potpuni neuspjeh. Zatim se nadao političkim odnosima između vlade i izbegništva i SSSR-a. Moglo se očekivati da će kreirati sve najbolje – a mirenju partizana sa četnicima.

Ali se idna nije svladala zamisao da Moskva zaključi niz ugovora o posrijednom odnosima s jugoslovenskim državama Evrope. Predložio je 9. juna 1942. godine da se i Britanija i SSSR suzdrže od potpisivanja ugovora *s manjim saveznicima* o posrijednoj političkoj saradnji. Tako nije potpisan ni novi jugoslovensko-sovjetski ugovor.

Inače, Sovjeti su dugo vremena zaobilazili sve britanske pozive na saradnju dva pokreta u Jugoslaviji. Narocito da pozovu partizane pod jedinstvenu komandu Mihailovića. Putom je počela u ljeto 1942. godine kampanja napada na četnike zbog saradnje sa Nedečevim kvisižkim vlastima i Italijanima. Kritike su počele najprije putem *Slobodne Jugoslavije*. Zatim su se u te napade uključile švedske komunističke novine *Ny Dag*. Sljedeći su saopćeni sadržaji i još nekih glasilima u Americi i Velikoj Britaniji. Na kraju se pojavilo – u nekoliko stupštenje Moskve jugoslovenskoj vladi i izbegilstvu. Kopiju toga saopštenja ili neke vrste optužnice protiv Mihailovića i četnika u avgustu 1942. godine sovjetski ambasador u Londonu Majsk predao je Antonu Idnu. U Formirani su skoro u isto vrijeme stigla su iz Jugoslavije i tajni izvještaji o saradnji. Otpočela je preispitivanje politike potpore raznog i srpskog pokretu i njegovom vođstvu. I Hadsona kao svih britanske vojske misije kod četnika upućeno je pitati o njegovim odjenama držanja Mihailovića. Od njega saznati i odgovoriti iz kojih je i potporednih veza i jedinstva – i u slučaju odgozivanja da država saraduje sa Italijanima i da je *kritičar sporazuma* i je – *Nijemcima*. Odnos između SSSR-a i vlade i izbegništva nisu prekinuti – a i svi ovi, sve složeniji.

Svjetska propaganda je uporno nastojala da stvara *patriotski front* ili *oslobodilački front* – i sni van na sveru radnika – *trijaka* i intelektualata – i *patriotskih elemenata* u građanskim strankama ili u oružanim snagama. Postojale su slobodne radionice koje su osnovane i nadzirali Sovjeti. *Slobodna Jugoslavija*, *Hristo Botev* (Bugarska), *Romania Libera* (Rumanska), *Kozaik* (Mađarska)

Sve su one zastupale taj politički smjer. Britanska propaganda je stoga bilo prikladno i lako da se pridruže sovjetskoj propagandi u augustinoj Evropi. Poticali su promijenjena fronta na širokoj podlozi, premda su Britanci više nego Sovjeti isticali sežutke i seljačke stranke. Činili se razboritima radi da bi ti rani frontovi mogli po završetku Drugog svjetskog rata dovesti do kraljevih vlada na kontinentu na čelima koje proturumackih *gendarm* poljivara. Te vlade bi se oblikovale iz zajednickih bogoslov Britanije i SSSR-a. Čudno je čuti i to da se uvjete nije doima izvratiti, no u ono doba nije izgledalo takvim.

Do jeset 1943. godine to je svakako bilo jedini način. Niti u stratejskim odlukama donesenim na konferenciji u Quebecu (Kvebeku), britansko-britansko-američkoj zapovjednici augustinoj Evrope bile su povećane nevjerojatne. I to je stoga imalo još jedan razlog da su SSSR-u pokušali postići sporazum o političkoj saradnji na tome području. Iako uspjeh nije uspio je u Moskvi, sva konferencija u listopadu 1943. godine s nizom prijedloga kojima je kralj postao sporazum o Jugoslaviji, Grčkoj, Mađarskoj i Rumuniji. N. Meletov je otklonio britanske prijedloge u vezu sa osnovnim satelitima. Izuzeo je bezazlene formule da se valja posavjetovati s mrovitim prijedlozima. Odlbio je Ildovu zamisao da se zajedničkim naporima zaustave neprijateljstva između Mihailovića i Titu. Predložio je da se pošalje sovjetska misija da bude s britanskom misijom kod Titu. Ildu je to odmah pozdravio, kad je Ildu nabacio kako bi sovjetski čelnici mogli otići i k Mihailoviću. Meletov je uzvratio da bi više volio uopće ne imati misije nego imati po jednu na svakoj strani.³⁶

Barkerova pretpostavlja da se Staljin htio suprotstaviti britanskom uticaju u Jugoslaviji, pomoću sovjetske misije izaslane Titu na početku 1944. godine. U pogledu misije u Jugoslaviji britansko-sovjetski odnosi bili su naizgled vrlo skladni, a pored toga je ministar odgovoran za SDE, lord Selborne, zlostojke negodivie što sovjetska misija predvodi generalmajor Crvene armije koji je pećinu nadvisivao britanskog brigadira kod Titu. Rusi su predstavljeni ne zadovoljni kad su nakraćano saznali da se porkeja decembra 1943. godine britanska misija spustila u Rumuniju.

U Jugoslaviji Sovjeti nisu poticali Titu već su radili na tome da pobjede sovjete u Britaniji. Rećemo kad je Staljin upoznao u Moskvi Milevina Di Iisada i Britanci mogli pokušati ubiti Titu, kao što su izaslanici ubili prvog generala Sikorskog. Vjerovatno zbog toga pisao je Di Iisao kasnije u Britaniju napivno da će otići u Sovjetski Savez već u ta no u septembru 1944. godine potajno odletio.

PROPAGANDNI SUDARI SOVJETA I BRITANACA

Odm svoje propagandne službe izbjeglička vlada je na strani i u funkciji svoje ratne politike pridobila i britansku propagandnu masinu. Postigla je to uprkos činjenici da je i britanski premijer Winston Churchill izjavio otvoreno nezadovoljstvo anarhiziranim političkim irvenjima među vladinim mučama i stranim. Izjavio je da je ta vlada saka nemoćnih otupina izbačenih iz Jugoslavije, koji se pretrnu jedan preko drugog da bi došli do penke vlasti u jednoj izgnanoj, kojoj vlasti⁸⁸. Čerčil je pristao i pored toga da britanska sredstva informisanja pruže podršku četničkom pokretu Mihailovića. Njegova vlada je, dakle, seli ta očituka rasponagala informacijama o četničkoj saradnji, a i kupatima.

Iako su se i štampa i radio kao najmoćnija propagandna sredstva zapadnih Saveznika zajedno sa organizovanim mrežama propagandnih izvanvaja izbjegličke vlade našli na istom poslu. Podjednako su glorifikovali ulogu Draže Mihailovića u jugoslovenskom pokretu otpora okupatorima. Draži su visoko izdžali. Preglasili ga Robin Hoodom porobljene Evrope. Njemu su pripisivala sva krupnija dešavanja NOP-a i njegovih oružanih formacija. Istodobno je skrivana četnička saradnja sa neprijatelima antihitlerovske koalicije. Sve je to gradilo zid međunarodne izolacije NOP-a.

Iz Vrhovnog staba NOP-a od marta do juna 1942. godine dokumentovano su obavještavali Kominternu o četničkoj saradnji sa okupatorima. Ukazivano je i na odgovornost izbjegličke vlade zbog toga. Prigovarano je *Slobodnoj Jugoslaviji* što ne obavještava javnost o tome. Titov radiogram od 30. maja 1942. upozorava na netočnosti i neistine u informativnim emisijama Radio Londona. *Londonška radio stanica često govori na jugoslovenskom jeziku o zajedničkoj borbi partizana i četnika protiv okupatora. To je užasna laž. Svi četnici u Jugoslaviji i naročito četnici Draže Mihailovića, bore se zajedno sa okupatorima protiv naših narodnooslobodilačkih jedinica. Četničke odrede stvaraju okupatori, oni ih moraju plaćati i daju im vlast. Mi smo duboko ubijedeni da je jugoslovenska vlada u Londonu također tu umiješana da ona sve to čini. Molimo vas da učinite sve da se ovo užasno izdajstvo iznosi i da se s njim upozna čitav svijet*⁸⁹.

Nezadovoljstva Titu Vrhovnog staba NOP-a i izraženo je Kominterni i zbog podizanja jugoslovenskog izbjegličkog predstavništva na rang ambasade. To je učinjeno u isto vrijeme kada su ti predstavništva i češkoslovačke i Norveške stigla na rang ambasada. U tom radiogramu je di metnuto kako je nije priznaje naše narodne borbe od strane Sovjetske vlade, već da je to priznanje politike jugoslovenske vlade u Londonu. Zato krajevska vlada, njeno jugoslovensku vojsku u otadžbini je receno da saraduju sa Italijanima otvoreno, a sa Njemcima maskirano.⁹⁰

88. Brijuni kr. izdanje, *Jugoslovenska vlada u izbjeglištvu*, Zagreb, 1945, str. 25.

89. Dokumenti i materijal, sv. 1, str. 55, str. 1.

90. Dokumenti i materijal, sv. 1, str. 5, str. 18.

re da potvrdi NOP-u da dosegne međunarodno priznanje. Takva sovjetska politika je ugrožavala pozivlje jugoslovenske izbjegličke vlade. Ta vlada je, i pored toga, dalje razvijala neprijateljski stav prema NOP-u, a u odnosima sa SSSR-om sa zbog toga menjala odnose zapravo u izobilno krizu.

VOJEVANJE NOP-a i SSSR

Kraljevina Jugoslavija do rata se polazila od toga da je SSSR *unoprte neprijatelj*. Sovjeti je za jedan od glavnih izvanskih centara antisovjetske djelatnosti. Zbog toga je u Evropi uspostavila diplomatske odnose sa Sovjetskim Savezom. Ujuna 1940. godine, i u odnosu s krakim prekidom nastavljen, sa i u toku rata stao pod uticajem medusobnog nepovjerenja.

Za vlade Velike Britanije i SAD-a NOP (Nemogućnost izbora) pokret je bio revolucionaran i nelegitiman. Za izbjegličku jugoslovensku vladu potpuno, i toliko se činio složenim ratni savez između NOP-a i Sovjetskog Saveza. Državni vrh SSSR-a je smatrao NOP svojim saveznikom. Ali je dugo od početka rata izbjegavao da se izjasni da je na partizanskoj strani. Čak i propagandno, a kamoli oružjem i opremom. Slanje vojne pomoći partizanima bilo bi u suprotnosti sa njegovim tadašnjim političko-diplomatskim kursom. Ni on zbog očuvanja jedinstva Antifašističke koalicije (AFK) u prvom periodu rata nije mogao javno podržavati vodstvo NOP-a. A razvoj i shod NOP-a je u veći mjeri zavisio bas od međunarodnih odnosa i podrške nase zemlje. Kvinski i kolaboracionisti su stajali opruživati KPJ za ulogu eksponirati strane sile. Podigla je vele narod na ustanak radi pružanja pomoći Sovjetskom Savezu.

NOP je u SSSR-u i pored toga dugo spocetka rata imao jednog saveznika, jednog i originalnog neprijatelja, i to je Chavine Hitler. i je zaprijetio fizickim strebićenim. Baziranim je bio glavni ideološki protivnik.

U ratnom vijetru sudbina im je postojila jedna ista i ista je usmjerenost u zajednicku borbu za uništenje fašističkog agresora. NOP je u SSSR-u vodio glavnu snagu pobede i izvriste istanickog nadbora. Jedna da se pokaži borbe ostali u njihovim rukama. I SSSR je i NOP u malom vjernog saveznika. Svojim primjerom pokazuje i u shodlacku borbu drugu. Prvi mu je i nije u okupiranoj Evropi pratio oružjem i pomoć. Doprinosio je i karscivanu sovjetski poziva na Balkanu. *Borba Sovjetskog Saveza je i u ovoj borbi, jer je on bori protiv našeg neprijatelja i pod njegovim i jarmom stene.*

NOP je prve dvije godine posto je formirao samostalno ratiste 1941. vojevao bez neposrednog vjelog oslonca na bilo koju saveznicu snagu.

Prvi dio

**KRALJEVSKA VLADA U EMIGRACIJI I NJENI
ODNOSI SA SOVJETSKIM SAVEZOM**

KOMINTERNA, SOVJETSKA I JUGOSLOVENSKA IZBJEGLIČKA VLADA

Jugoslovenska izbjeglička vladala sa svoje strane je u Londonu zvaničnim putem obavještavala sovjetsku vladu kako se partizanske snage nisu za uspostavljanje komunističke vlasti te da im to nije moguće u borbu četnika protiv okupacione i kvislinga U Kominternu i time i u sovjetskoj vladi, stvorene su sa se strane informacije od različitih izvora. Većina često su te informacije dospjele u London iz više različitih izvora i stoga je bilo različit. Na osnovu obavještenja sa različitih izvora i od izbjegličke vlade i od NKVD-a, završni komitet Komunističke internacionale (K KI) formirao je svoje stajanje na ovom pitanju koje je one koji su za to bili zainteresovani, kako je 5. marta 1942. godine poslije Titu radogram sjedeće sadržina:

"Prezentirajući vam ovu informaciju dobijate utisak da su iz ovih izvora dobijene pristalice Engleske i jugoslovenske vlade, umnogom da partizanski pokret dobija komunistički karakter, da je usmjeren ka ožujkavanju Jugoslavije. Zato vam je na pramao bilo potrebno da obrazujete pripadnike proleterske brigade. Puna je ovdje neposredni zadatak sa tim, a tome da se medijama protivluterovsk element, da se razbije okupatori i korumpirani analno ovolodeni."

Kako objasniti tu činjenicu da protivljenja Engleske uspeva da formiraju oružane jedinice protiv partizanskih odreda. Zar osim komunističkih boraca im protivljenja nema drugih jugoslovenskih partizana s kojima bi se se mogli boriti protiv okupatora?

Iesko je naglasiti se o tim da London i jugoslovenska vlada idu sa okupatorom. Oni mori da potvrdi nek veliki nesporazum. Mnogo bi moglo da ozbiljimo na ovu o pitanju ovog faktora, detonirati i da proverite da li ste imali na svoje strane sve što je moguće da se stvori i tojki jedinstveni na ovim prama protiv neprijatelja Hitlera i Musolinija u Jugoslaviji radi ovih trepnja za ostvarenje zadataka, interima ovih i toj potvrditi i toj i ako ne imamo predmet mori obavestiti nas".¹⁹²

Ali je u ovom slučaju i još sekretari K KI odgovorili K KI 9. marta 1942. godine radogramom: "Negov, izvješćenje. Vama u ovu informaciju, te dajući pogrebnik i toj. U ovom slučaju et pristalice izbjegličke jugoslovenske vlade u Londonu razlikuju se od ovih i toj protivljenja okupatorom i protiv partizana, dobiti i toj i toj ke, jugoslavije". Zato treba da se Milićević rešimo je da ne okupatori i da ovu materijal u borbu protiv nas.

¹⁹² Odnos Jugoslavije i Rusije 1954/0. 1945. Dokumenti i materijali. Beograd, 1980. Knjiga sadrži 604 dokumenta i ovim naučnim aparatom.

¹⁹³ Dokumenti i materijali, str. 2.

U jesen 1942. NOV je narasla na oko 150 000 boraca svrstanih u brigade, divizije i korpace. Stvorena je prostrana i jedinstvena slobodna teritorija *Bihacka republika*. Ona je imala široku mrežu civilnih i vojnih vlasti. Anglo-američke trupe su se iskrcale u sjevernu Afriku, približile se Italiji i Balkanu. Vrhovni KPJ je smatralo da su stvoreni povoljni i međunarodni uslovi da NOV formira svoju vladu koja bi i nemoguća izbjeglička vladu narodu protiv nekontrolisane pljačke NOB-a. Tako je ovoj namjeni 12. XI 1942. godine obavijestio KPJ i sovjetsku vladu. Sedam dana kasnije 19. novembra odgovorio je Georg Dimitroff. On podržava stvaranje NKU, a i Narodnog komiteta slobodne Jugoslavije. Naglašava da se u takvim okolnostima ne pokreće pitanje o ukidanju monarhije, pa ukazuje: *„Vidite, važna o tome da je Sovjetski Savez u posustanućim odnosima s jugoslovenskim kraljem i ljudima i da bi otvoreno stupanje protiv njih stvorilo dodatne teškoće u zajedničkim ratnim naporima i u međusobnim odnosima između Sovjetskog Saveza s jedne i Engleske i Amerike, s druge strane.“*

JUGOSLOVENSKA IZBJEGLIČKA VLADA I “SLOBODNA JUGOSLAVIJA”

Već od jesen 1942. godine u stvari britanska je strategija na Sredozemlju dosegla onu tačku na kojoj je Mihailović morao pokazati dobru volju i efikasnost. Sve se više učvršćivao stav da se on mora nekako uvjeriti direktno ili preko vlade u izbjeglištvu da promijeni kurs da prestane kula-forat sa Italijanima i kvisižmskim režimima, da obustavi borbe protiv partizana, te da se borbeno okrene protiv sila Osovine. To mora otpočeti sam stalno na svojoj raku, ali i s borbom zajedno sa partizanima. S namjerom da postigne takvu promjenu Mihaileviću je upućena i Bečjeva (Batyjeva) vojna misao u decembru 1942. godine. Istovremeno je zamjenik podsekretara u Foreign Officeu Sir Orme Sargent (Sardženta) 30. decembra 1942. godine zakazao razgovor o tome sa pomoćnikom jugoslovenskog ministarstva vanjskih poslova Vladimirom Milanovićem.

Prvi je Vladimir Milanović poslušao ed memora Sardženta. U tom dokumentu se govorilo o kampanji radiostanice *Slobodna Jugoslavija*. Sadržaj i načini izmišljanja i ubrzan odgovor na taj ed memora. Tako bi propagandni kraljevske vlade mogli dati te emisije reagoju preko stанице *Karadordje*.

Prema tome Milanović je na taj razgovor krenuo sasvim drugim povodom. Došao je na susret sa zamjenikom podsekretara u britanskom Ministarstvu spolnih poslova sa unaprijed razrađenim temom. Htio je da zatraži britansku pomoć kako bi se nešto učinilo protiv NOV-ovske propagande odgovorilo na emisije partizanske radiostanice *Slobodna Jugoslavija*. Namje-

ravao je da Britanija stavi do znanja kako i se nema nepoznanica, em si e *Slobodne Jugoslavije* em ruku se z Svjetskog Saveza. Iz engleska vlada je ista ime tijela da u korist četnika izdejsvuje od njene britanska zjava koju o sirina po svijetu. Em tovala bi e za slušaoce u Jugoslaviji preko radijske stanice *Kanadorda*. Iako se u ed memoari kaže da je ta stanica u rukama kraljevske jugoslovenske vlade i da o je sjediste i Na ra Britancima e bilo poznato da je *Kanadorda* i Jerisa mu. Počela je emitovanje 27. novembra 1942. godine, ma a je jugoslovensko osob e ali pod čestitim britanskim nadzorom. Nije e niske male su čisto četničko usmjeren e na vladine i na nji Dražinog pokreta u zem i. Obustavila je na kraju rad ka zeva britansko četničkog neslaganja. Neno djelovanje je prekinuto 27. marta 1943. godine britanskim naredbom.³⁹⁴

Vladimir Milinović se vratio nesvršena pisma z Firminohisa. Nije stigao ni da započne zamisljeni temu kad mu se naine nac svoj im argumentacionim zamjenik podsekretara Sardženta. Kratko, gotovo telegrafski ga je obavijestio: *da su komunisti mnogo aktivniji od denervia Mihailovića, da se sada oni jedini bore u Jugoslaviji, da se ovi već od oktobra prošle godine više ne bore, što otežava mogućnost suzbijanja sovjetske propagande protiv denervia Mihailovića*.³⁹⁵

Šta je Milinoviću odgovorio ser C. Sardžent? Milinović piše: *"Rekao mi je, sa raznodušnošću i cinizmom, da su komunisti mnogo aktivniji od g. Mihailovića, da se sada oni jedini bore u Jugoslaviji, da e ovi već od oktobra prošle (1941) op a jesen više ne bore, što otežava mogućnost suzbijanja sovjetske propagande protiv Mihailovića"*.³⁹⁶

Na Milinovičevu primedbu da je Dražina aktivnost jedno vrijeme bila svedena po uzajamnom sporazumu naših i engleskih midježnjih krugova na minimum, da je general u posljednje vreme ponovo bio aktivan u borbi protiv okupatora, Ser C. m je sa istom cinizmom odgovorio da ga čudi da e kada neko od engleske strane mogao da se složi da gen. Mihailović umanjuje aktivnost, da mu upite nije poznato da se sad generalovi četnici bore...³⁹⁷

Da su partizani mnogo aktivniji i e da se Mihailović ne bori protiv okupatora do kraljevske vlade i njenog predsjednika S. Jovanovića stalo su vjesti sa drugih strana a ne samo od podsekretara Idrinog pomoćnika Sardženta. Predsjednik vlade Slobodan Jovanović je 21. decembra 1942. godine čak zamorio poslaniku svoje vlade u Bernu s i da saav i takve podatke i saznanja *Milavice* dostavl i podatke koje mu pospremi, ustanka organizacija i propaganda. Visti o više partizanskih grupa u Zapadnoj Bosni, borbi koju, tobož, vode samo partizani, i o neaktivnosti odreda Dražinih ne odgovaraju stvarnom činjenicama... Budite oprezni pri slanju ovakvih izvještaja.³⁹⁸

394. Dušan Petković, Četnička radijska stanica A. radorda, Četnik i S. kralj, Njegov život, 51-52, 43-48.

395. Dušan Petković, Isto, str. 43-48.

396. Pod. br. 2496.

Ishod istovjetan Milanovićevom ima i razgovor majora Žvana Kneževića, tvorca i vodiča emisije za Jugoslaviu šefa velikog kabineta predsjednika zbglicke vlade sa britanskim majorem Pitom Boocem (Piterom Boagheyom). Piter je bio član Mastersenove grupe. Bila je to tzv. SOF – jedinica odgovorna za pomoć Mihailoviću i za veze s njim. Posledio je Kneževića u zeni da raspravi vanje primjeraka vladinih *Službenih novina* u Jugoslaviju te o zahtjevu kralja Petra premijera Čerčila od 9. decembra 1942. godine da se Mihailović pošalje u egzil i brat Piter iskreno otvoreno rekao je da kao pripadnik Mastersenove službe mora dati o tome svoje mišljenje. To mišljenje može poslužiti kao osnova za odgovor na zahtjev kralja Petra britanskom premijeru. Pitovo mišljenje je da isporuka oružja s kojim će se Mihailović boriti protiv partizana ne dolazi u obzir. Partizani su jedini koji se bore protiv Osovine u Jugoslaviji.³⁹⁷

Među njima koji su u vojenoj nagovještili da su zvanici por. Britaniji poznate izvjesne stvari i saradnji četničkih odreda sa Italijanima bilo je čak i ratni Buj Or. On je informisao Kneževića da Britanci imaju "igurne podatke od ekipa u Jugoslaviji van sastava generala Mihailovića". Prema tim podacima, zabilježio je Knežević poznate su im izvjesne stvari da general Mihailović otvoreno saraduje sa Italijanima i njegovi odredi, potpuno naoružani, prebacuju se italijanskim kamionima i zapadnu Bosnu za borbu protiv partizana i to u zajednici sa italijanskim trupama. Kaže da je bio danas vodi biskup everno od Mostara između jednog Dražinog odreda od 2.400 ljudi iz Crne Gore u zajednici sa Italijanima protiv partizana. "Majer Buj" je rekao: "Dražo Mihailović je kooling isto kao i Nedelj, jer Nedelj saraduje s Njemcima a Draža sa Italijanima".

Stavise, major Boj je bio mišljen a da se Mihailoviću odredi u to vrijeme nisu upšte borili. Smatra da treba prinuditi Mihailovića da se počne boriti, smesta, a ne nakon što se Britanci iskrcavaju na Balkan, tada će biti prekasno. Britancima će tada biti svejedno ko će im se pridružiti. Neda Antonescu (iz Rumunije) i Mihailović. Predložio je da bi zapravo trebalo Mihailovića možda maknuti s položaja i zamijeniti ga nekim drugim. Mihailović bi trebalo da prije nego Britanci odlaze hoće li mu pomagati ili ne, dobije instrukcije od izbjeglačke vlade s obzirom da njen stav u Jugoslaviji (njenom budućem) uređenju, jer se on bori za Veliku Srbiju. Mora u mu se dati precizne upute o tome kakav bi trebalo da bude njegov odnos sa partizanima i sa okupacionim silama.

[illegible]

Knezević to nije prihvatio. On je i zaključku razgovora primijetio da su četnici nezamjenjivi. Britanci su tada i Englezi hoće biti i kujuger i ku i građanski rat ili hoće demokratsku Jugoslaviju i red i mir. Ali hoće uo drugo, vi morate pomagati jugoslavensku vladu i denetizirati Maslovicu.

Pokazuje se da na današnji dan nije ništa reko ni paret. I za Tomasević e u i hrvatska pronasav d kaže da si nema bje d sapet i n rpn je sa Be ijeva d i rsko i. Mihaljevićev s i b u u g i shvati i Be li i Hudson se p i t e m radja i p r e m a i n f o r m a c i j e s v o j m p r e t p o s t a v l j e n j a m a . O n m a s t e s a i n t e n u p u t i l i . O n i s u a v s e o d 200 t e l e g r a m a p o d a s t e l i m i s t v o r j e m j e n a c i k o m b i n a c i j e c e t n i c k i h v o j n i h f o r m a c i j a s a l i a g a n t a m a s a N e d e l c e m a i z v j e s t o j n j e t i s a b e t v i s k i m k v a l i f i k a c i j a m a i t e p o s r e d n i c a m a N i e m e c a m a .

August 1943. veza između Mihailovića i izbjegločke vlade uspostavljana je isključivo britanskim vojnim kanalima. Funkcionisue tako ona je predmet čestih rasprava prilozi i objave u mi od četnickih emigranata koji su živjeli u zapadnim zemljama. Autor tih tekstova objavljenih nakon rata smatra u da su te veze u potpunosti pod britanskim kontrolom. Pojedinci p s u t o m e k a k o s u B r i t a n c i z a d r z i v a l i i s k r a j l j a v l j a d i k l i s t e m i l i o p r o s t o p r o p u s t i l i d a s u j e p o r a k e u t i b i s m e r e l . Z i t e m i g o v o r e o t o m e d a s u B r i t a n c i n a t a m a n n n a r u š i l i s u v e r e n a p r a v a j e d n e s a v e z n i c k e z e m l j e . P r e d s t a v n i c i i z b j e g l i c k e v l a d e s u n a t e g l e d i k a n t a i s t v o r e n o v r i e d a n j e . O d r z a v a n j e v e z a m i k o v i l o j e m n o g e t e s t o r e k a k o z m e d u i z b j e g l i c k e v l a d e . M i h a i l o v i c a t i k o i B r i t a n c i s d r a g e s t r a n e . " K a s n i e c e b i t i m o g u e t n o i z b j e g l i c k o j v l a d i . M i h a i l o v i c a d a u s p o s t a v e d r u g e k a n a l e z a v e z u b e z b r i t a n s k o g p o s r e d n i c t v a . k o n t r o l e . O d a u g u s t a 1943. g o d i n e o k l u c e n e j e d n e s m j e r n o k a n t a i z r e d u u g i s t v e a m b a s a d a m i K o n s t a n t i n a L e t e r o v i s t a m o n a . L i j k a n a j e t a k o t a m a d o s e p t e m b r a 1944. g o d i n e . A v e z a j e t r a j a l a p r e k o u r e d a m a m e r i c k e m i m o r a c e . O v a m i M i h a i l o v i c p o s e d y s i p o s k o s n i j e p r i m a l i s k a n t a p r e k o s t a m b a l i t a A z i r a . " I k a n t i s u m e d u t i m p o c e l i d a t u a k t i v n o s u p o s t o j e s u v e z e o n e s e n e s a v e z n i c k e o d l u k e s u d b o n o s n e p o M i h a i l o v i c a i n j e g o v i p r i k r e t . T a k o p s a o v i a u t o r i t e m g r a d i n a k o n r a t a . K a d a s u t i k a n t i u s p o s t a v l j e n i b i z o j e k a s n o z a p o d r s k u M i h a i l o v i c e v i t i p r e d s t a v n i c a u i n a s t r a n s t v a i s t r a n i h p r i s t a l i c a .

Biti kako bio i excentrični i vojni i politički vlastima ovdje i sa Be li i i Hudson. On su i m s v o j m m n o g o r o d n i m d e p e s a m a t i k a t e r i p r i b l i z i i s t i n a s a d a m e s t i . N j h o v e o t o r n i j e s i s e d a m i l i s v i h s o n d a k o i s u d e s p j e v a e . N e s u d a k a k o s a m o B e i i i Hudson otkrili stvarno stanje stvari n a j u g o s l o v e n s k i m t i m i s t i n a . P r o s p e t i v a m o d n o s a V e l i k e B r i t a n i j e s M i h a i l o v i c e m p r i z a n i m r a c k a m p r e m j e n i b r i t a n s k e p o d n i k e o v i m n a d o v i h

4. Bje i e l i k o v i c e v i t i J u g o s l a v i j e k o n t a k t i z a M i h a i l o v i c a i s a b e t v i s k i m k v a l i f i k a c i j a m a i t e p o s r e d n i c a m a N i e m e c a m a .

199. K. Fotić, The War We Lost, New York, 1948, str. 228.

40. „... i h o v e o t o r n i j e s i s e d a m i l i s v i h s o n d a k o i s u d e s p j e v a e . N e s u d a k a k o s a m o B e i i i Hudson otkrili stvarno stanje stvari n a j u g o s l o v e n s k i m t i m i s t i n a . P r o s p e t i v a m o d n o s a V e l i k e B r i t a n i j e s M i h a i l o v i c e m p r i z a n i m r a c k a m p r e m j e n i b r i t a n s k e p o d n i k e o v i m n a d o v i h

informacija stanoviti doprinos davalu su i saznanja drugih namjernika i mislonoara na jugoslovenskim ratovima. S njima neprestano zvečala radiostanica *Slobodna Jugoslavija*. Ona je djelovala iz Sovjetskog Saveza. Osim na njenim talasima, vijesti iz Jugoslavije su stizale i posredstvom nekih listova i časopisa, novinskih agencija te drugim kanalima iz Švedske, Švicarske i Turske. Mnoge od njih su pružale objektivne činjenice o četničkoj kolaboraciji i partizanskoj borbi u Jugoslaviji.

Promjena hrvatske politike je nagovještavana i unutar Londonske radija. Ona je uočljiva na relacijama odnosa vodstva te radijske kuće, državnih organa nadležnog za ratna propagandu sa propagandnim aparatom kraljevske izbjegličke vlade. Vremenom, je postajala sve očiglednija i u emisijama BBC-a. I sam Draža će se ubrzo pružiti na Radio London. Reći će da je ova radiostanica napustila podršku *staroj srpskoj stvari*. Ostru kritiku na tu adresu upućuje u februaru 1943. godine u selu Gornje Lipovo kod Kulasina u Crnoj Gori.

Tim govorom će međutim, iskopati još dublji ponor sebi, svom pokretu i izbjegličkoj vladi.

LAŽNE, TAJNE, ILEGALNE I PARTIZANSKE RADIOSTANICE

Uz tajne i lažne radiostanice što su se predstavljale partizanskim NOP je, uistinu, imao svoje predajnike. Još od prvih ustanickih dana oglašale su se i prve *partizanske radiostanice*. Nastale su u okupiranim gradovima, montirane krajnje oskudnim sredstvima i na strožoj ilegalnosti – kasnije i na oslobodjenim teritorijama – u Zapadnoj Srbiji, Crnoj Gori, Beroj Krajini itd. Prva se javila u Zagrebu kao sastavni dio tehnike CK KP Hrvatske. Na pripremanja za njihovo djelovanje prije aprilskog rata radili su Rade Končar, Pavle Pap, a prve probe vršio je Đuro Pavlović. Ova, petonji je manji predajnik prenio u dva kofera u stan brate Engel u Tuškanovoj 15, odakle je krajem jula 1941. godine data prva emisija.

Na oslobodenoj teritoriji prva radiostanica je počela rad u Zapadnoj Srbiji, u radni ku Stolice na putu Loznica-Krupanj. Prve emisije su date krajem septembra 1941. godine. Oslobodenjem Užica prenesena je u taj grad, odakle je otpremljena u Glavni štab Crne Gore. Novi predajnik zaplijenjen je u okolini Čačka, montiran u Užicu i počeo emitovanje 3. novembra 1941. godine. Priikom evakuacije Užica 29. novembra 1941. godine evakuisan je i predajnik radiostanice, ali je na Zlatiboru propao.⁴⁰¹

401. Rade vije Marković: *Razvojak radija i televizije u novoj Jugoslaviji*. Pionirizacija, JIN, Beograd, br. 1-2. god. XI, 1975.

Ile stanice su doprinosile srpskim i srpsko-hrvatskim NOB-ima i ratnim operacijama partizanskih odreda, te iskrcavanju na reke Nedica i Paveča četnika ustaša iz četnika kupila na Dablu paraf sačinjenih mobila, čime su vlasti sa 28. oktobra 1941. godine u Beogradu neutralizirale i pustile u rad provokatorsku radiostanica organiziran Gostapala, specijalne policije Predstavili su se kao *Partizani ku radiostanica*. Zato je Vrhovni štab 20. novembra 1941. godine izdao zapovest da se iskrcavanje pokuša okupatori.

Pomenuta stanica deluje provokatoru u slučaju javiti se kbi okupatora koji pokušavaju gnusnom neopretno sakrivanjem država, kretanja, provokacija da pokolebaju poverenje srpskog naroda u partizanski pokret. Stanica se brzo obustavila emitovanje programa.

Ilegalna radiostanica postavljena je u Ljubljani od septembra 1941. godine. Probna emisija data je 1. novembra i redovni program od 1. novembra na talasima 20 i 40 metara preko malog predajnika *Krila*, kako su ga nazivali aktivisti Osvobodilne fronte. *Radio Osvobodilna fronta* primarne su u mnogim krajevima Slovenije i Hrvatske. Postojnisi uspešno ga otkrili i uništiti, Italijani su na istim talasnim dužinama počeli da daju emisije svoje radiostanice *Radio Rad ostavice postenje Slovenaca*. Kako je radio podvalom nisu uspešni da ga spreče, ali su 4. aprila 1942. godine pod prijetnjom kazne obavili naredbu o obaveznoj predaji svih radio prijemnika. *Krila* je nakon toga prekinuo svoju djelatnost.

Osvobodilna fronta Slovenije je u Beogradu pripremila i predajnik nastavila emisije. Potkraj rata u Crnojgorskoj formirana nova *Partizanska radiostanica* koja je emitovala program od jesen 1944. do aprila 1945. godine.

U selu Orkani kod Nikšića u februaru 1942. godine završila se partizanska radiostanica sa probnim emisijama. Njene emisije su trajale od 15 do 30 minuta. Kasnije, pri povlačenju partizanskih snaga iz Crne Gore, zaplenjena je u Plužinama. To su učinili rukovodioci stanice Šabotini Nakćenovic i Pavle Bojčević računajući da se predajnik osigura za kasnije korišćenje i brzo su ga preneli cernici, kad su ga otkopali obavili su da su zaplenili *Šabotina Jugoslavljanu*.

Od 2. XII 1943. godine, Šabotina koja se završila radiostanica AVNOJ-a osnovana zajedno sa Newniskim agencijom ANUG-om, a je dvije emisije, 12.45 i 20.35 dauci *vesti iz naše zemlje, komentare i danke*.

I makedonski partizani su u septembru 1943. godine završili veću radiostanicu od talasanske divize *Fronte*. Preko nje je i završila Crvena Voda na području Zhebra uspostavljena prva veza Štaba Makedonije sa Vrhovnim štabom pomoću s fara koje je dala Svetozar Vukmanović-Tempo.

Drugi dio

PROPAGANDA S MOSKOVSKJE STRANE

PRVI MOSKOVSKI POMEN PARTIZANA

U prisustvu službi BBC-a je 20. oktobra 1941. godine objavljena kritika poruka pročitana na radiju u Moskvi: *"Mnogi partizani želimo primene britanske pozdrave partizanima uopćeno u Jugoslavije. Činimo ovdje herojskim podizima u borbi protiv nemickog fašizma. Duboko smo uvjereni da ćete i vi kao mi stvoriti u ovoj herojskoj borbi protiv zajednickog neprijatelja sve dok ne dođemo do slobode i slobodni armijama kraljevstva i potpuno ne uništimo nemacki fašizam"*

Iz prisustve službe poruka je upućena na mnoge relevantne punktove u BBC-u ali i drugde izvan toga radnja. Svima koji su je primili stavljeno je do znanja ko se u stvari, i kako bio u Jugoslaviji. *Partizani* – magična riječ je odrazila kod njih zahvaćena i zapamćena. Ona je bila i do tada poznata ali nije spominjana – radio-emisijama zbog ograničenja koje je otprije uvele politika dvija vlada – one kraljevske i one britanske – one kraljevske emigrantske.

Osim *partizani* u moskovskoj radio-emisiji spominju se i *vojsci Jugoslavije*. Britanija je s kraljevskom vladom u ličnom kontaktu a saveznički odnos ne napušta se iako ovaj s kojim se održavao dugi god sni priateljski odnos. Njih nastavio da popular se britanski propaganda trebalo je da protokne još dugo vremena dok ta propaganda ne prihvati stvari kao nova pojava na jugoslovenskim ratovima.

Sa partizanima Radio Moskva je 22. oktobra iste godine ponovo upozorila međunarodnu javnost. Rekao je da su mi dobro poznati i da se ne mogu oružava u narod koji se dize na otvoreni ustanak. Zbog toga ustanici u Crnoj Gori i Italiji su prinudjeni da sve je okupatorske trupe koncentrisu po većim gradovima. Teritoriji Srbije jugozapadno od Beograda oduvijek je eksodirana od okupatora. Čak i u Srbiji i oko Srbije vode se zestake borbe. *Narodnooslobodilački pokret zahvatio je trećetinu Jugoslavije. Srbi su koncentrisali teške snage oko gradova u kojima su nemicki garnizoni. Nemacki komandanti Beograda tražio je iz Perlića i ova pojačanja za borbu protiv partizana."*

To je vrijeme zajedničke nastojanje kraljevske i partizanske mnogih srbijskih gradova od strane četničkih i partizanskih snaga.

Emisije Radio Moskve prave se su pomniji svadbi u svijetu. One su hitane ne samo primenjene u razne druge radio-vijesti država saveznica i o slobodnih pokreta otpora u mnogim zemljama. Izuzetak je britanska radio-stacija koja reče *partizani* uporno zamjenjuje drugim pojmovima – te druge riječi ne odgovara u pravom smislu stvari na kojoj stoji. U skladu s Radio-Indijom su nametnut i britanska i jugoslovenska vlada. Oni su priznavale da u Jugoslaviji postoji samo ono što se nalazi u njihovoj službi. Činjenice života su olako protjerivane iz radio-emisija. Pored n radij poslušnici doznaju se mnoge kasnije nisu se mirili s takvim diskursom koji je bio aktivan i uvećanje profesionalne novinarske savjesti. I jutro je to mnoge slušaoce u Jugoslaviji.

Dan nakon moskovske emisije o opsadi gradova u Srbiji Radio London dovodi u studio gospodina Emeria, britanski ministar za Indiju. Objasnio ga kao veliki prijatelj Jugoslavije. Emeri se obraća Jugoslovenima, Srbima i Hrvatima. Štima braćim četnicima koji su svojom borbom osvojili jedan deo zemlje istim seljacima koji tako nosebu na oslobođaju rodnu grudu. Želim da u ime engleske vlade kažem reči ohrabrenja i dušenja.

SVIJET JE POČEO DA SAZNAJE O ANTIFAŠISTIČKOJ BORBI U JUGOSLAVIJI

Zahvaljujući uz sve ostalo Slobodnoj Jugoslaviji svijet je, pak, počeo da saznaje o NOB² u njegovoj borbi. U vrijeme dok je Londonski radio grčkihovnik Draža i četnički pokret NOB² je bio u zapetku propagandnih aktivnosti zvan Jugoslavije. Njegove oružane formacije su jedino na talasima Slobodne Jugoslavije katkad dozivljavale sat stakru u sklopu propagande s moskovske strane. Iz Sovetskog Saveza (tome 22. maja 1942. godine piše Vladimir Dedjert: "Veliku nam pomoć sada ukazuje Sovjetski Savez, u prvom redu Sovjetski informacioni biro. Juče je istakao borbe kod Fole i Nikšića. To su glavne srpske vojničke stanice na ovom jezicu sveta. Posle vrlo korisno deluju i drugovi iz Radio-Moskve u emisijama na srpskom jeziku. Vlastiti komentari je odlična stvar. Njega još od ranije poznajete mnogi narodi. I naša Slobodna Jugoslavija dobar uspeh ima. Znači, počeo je svet da saznaje o našoj borbi. To je stvar Londonško, vladi i na većem nobistaplernu svih vremena. Događi Mihailoviću (misli se nešto uitali, nemaju šta konkretno na iznose. A mi svakog dana izlazimo pred svet sa uspesima u borbi protiv okupatora. Imi kad podelimo u Srbiju!"

Dedjertov utisak u satnji Radio Londona nije posve pozitivni. Onog istog dana kada je Dedjert zapisivao taj utisak u svoj Dnevnik, dakle 22. maja 1942. godine, Predsedništvo vlade kraljevine Jugoslavije⁴⁰² upućuje akt nacističkog straha Vrhovne komande potpisan od Željka L. Kneževića, generalštabnog majora, kaže: "U prilogu dostavlja se vojna emisija koja je na dan 21. maja tekuće godine u 20.45 časova pročitana na BRT-u u Londonu, a molbom radi emitirana. A u toj emisiji u naznačenom vreme majstor Knežević na Radio-Londonu održao pomen majoru Bošku Todornoviću: "Pao je još jedan naših borac za veliku Jugoslaviju, pao je još jedan naš oficir srbi. Beogradanin u krvavim borbama u Bosni, pregata i polenik na narodnom delu još iz vremena mira, pao je, noćak kakvooga majka, retko vada, dobar drug i bratbar čovek, sin staroga denerala Petra, artiljerijki major Boško Todornović. Roden..."

402 V. Dedjert, Dnevnik, I, str. 129.

403 V. K. br. 589, od 22. V. 1942.

Ova uspjevna talasa Radio Londona posvećen je onim stoimajetru koga spominje Misa Pijade i FVD. Dik i Japac opisa sastanka četnika sa militski i okupacionim vlastima kod Nevesinja. Onimjuga partizani Radio je stalno svojim talasima zapluskivati s porukama kao što je: "va pomietati gma" i "Lica je na ude kao slušaoce". Major knežev i e sastavio: "Koden u čest toj oficirskoj porodi" "generalu Petru Todorovi" i "14 aprila 1945 god ne odgajen i vaspitan da kroz život ide samo poštenim putem".

Medu pri m borcima u partizanima pod komandom legendarnog generala Mihailovića, vidimo i artiljerijskog majora Boska Todorovića, prvo kao komandanta odreda pod nazivom "a latim do svoje smrti kao komandanta odreda u Borni".

Dragi moj Bosko, na zahvali i istiski Krat, obavestiti o tebi kao čoveku, oti i ru i kao neustrašivom borcu odlikovao te je mrtvog Karadardovom Zvezdom s i mačevima četvrtog stepena."

Da li su oni koji su znali šta se sve zbivalo sa majetrom Todorovićem i n e mu sličnima mogli da poveruju i sve ostale stoim i stiza o sa talasa Radio Londona? Zna li su i ipak su sausa i očekujat i promjena na oči ne sto su slusali i urakije obično tal se i stvarnim zbivanjima i istinama?⁴⁴

ŠTA JE SVE DIKTIRALO PRAVCE I KARAKTER PROPAGANDNIH AKTIVNOSTI?

Medu sobom prigovori zbog propagandnih sadržanja pre na jednoj i dru goj strani cirkusali su i u zvanim i kontaktima s vjerskih i jugoslovenskih kraljevskih diplomata. Sadržaj te vrste nisa se mog i videti i u euc i propagandi rasprostranot sa teritorije SSSR i Sve je primjedbe su Sovjeti na odgovara uci načini stavati do znan i izbegličke, vladi u Londonu.

Ne u vidimo do voljno da e Mihailović nositi narodnog otpora u Jugoslaviji i e reke sovjetska poslanik pri izbegličkoj vladi Bogomilevi u razgovoru sa jugoslovenskim premijerom Slobodanom Jovanovićem. Izgovorio je to kada e ovanović predložio da sovjetska vlada dostavi oružje i to stran ku u jugoslovenska vlada uzeti kao vrbav i g vođu narodnog otpora u jugoslaviji. Razgovor e voden 16. maa 1941. god ne u Londonu. Ali, tada je, s obzirom na sovjetske obaveze koje su prisiljavale z adnosa u Antifasističkoj koaliciji Bogomolov dodao još i ove: "Ovdje e tebi general Mihailovića i partizanski odreda i nisa e unutra u i stvar u koju Sovjeti ne žele da se mešaju".

Nemirisanje u unutrašnje stvari kao princip nije značilo odsustvo spremnosti na međusobno ispoštovanje. Sovjeti su izbjegli da vladu pomeću, koji je za njih neprihvatljiva, a nisu odgovarali zahtjevima koji su pred njih stizali od jugoslovenske vlade. Umjesto pružiti odgovorne pripreme što je traženo za potrebe četničkog pokreta, sovjetski saveznici pokušali drugu vrstu pomoći Mihailoviću. Bila je to inicijativa upravana prema emigrantskoj vladi. O toj ponudi predsjednik Jovanović obavijestio je depesom Vrhovnom 20. novembra 1942. godine: *Rus nam predlažu da pošaljemo nekoliko oficira u vrhovnu komandu kao i obratno, naše eskadrile u Rusiju, a dotad pomoć nam treba izdati preko radio-emisije. Ove sovjetske predloge Antietovski vlasti su glosavile, nije prihvatila.* ²⁰

Izbog svoje deklarirane neutralnosti, sovjetska propaganda je spriječila dugo zaoblazivanje narodnooslobodilačke borbe. NAB, koji su u Jugoslaviji predstavljali komuniste, i to se može vidjeti iz telegrama koji je poslao Titu kominterna 20. septembra 1941. godine. Poslao je direktno pismo: *Zasto Moskva ka radio Titu i u emisijama na srpsko i hrvatskom jeziku ne pominje NAB? Su li u Jugoslaviji su nezadovoljni takvim radio-emisijama, jer se pruža i čak i moralnu podršku borecima i pristalacima narodno oslobodilačke borbe.* ²¹

Ioga istog dana izvijestila je Radio Slobodna Jugoslavija. Ona je u 21.35 u Titovo pitanje odgovorila novim činjenicama: *Nas zvala u Londonu, putem emisija Radio Londona objavljuje proklamacije prema kojoj Draža Mihailović svojom akcijom pomaže našu rusku braću. Svaki tko je dobro informisan o pravopisima i u zemlji čudi se zašto se tiada to objavljuje. Mi imamo da objavimo da su onog istog dana kada je okupator započeo svoju ofanzivu protiv Mrkovića i Ginda Mihailovićeve snage napale našu 2. i 8. brigadu istočno od Banja Luke, pomagali neprijatelju da nam izbavi naših pozorja. Ioga istog dana kada je radio putem objavljenih vladinih proklamacija, održana je konferencija Mihailovićevih komandanata u Hercegovini. Glavni predmet bio je borba protiv partizana a ne protiv okupatora. Naše trupe imaju svjetom dužnost u ustavljanje okupatora ili oni traže od onih koji su otkaseni da im izjave da objave pravu istinu o njihovim velikim naporima.* ²²

Ta saznanja su počela da se javljaju i u sovjetskoj štampi. Oruda i u agencijskim vijestima. S prvim nagovještjima kritičkog stava prema Draži i njegovim četnicima narogustila se izbjeglicka vlada. Ona je odlučno reagovala. Iz Londona je 5. novembra 1942. postavila u timatam vladi SSSR-a i energično tražila da se obustavi kampanja preko radija i stampe protiv četnika. Draže Mihailovića. Zatraževala je da Sovjeti pozovu partizane da prekinu napade na četnike i da se save pod komandu jugoslovenske izbjeglicke vlade.

Ukupni odnos između zemlje i antihitlerovske koalicije je napose SSSR-a. Većke Britanije pa uspostavljenije reakcije prema izbjeglickoj jugoslovenskoj vladi i narodnooslobodilačkom pokretu. Ilikovali su karakter i pravce propagandnih aktivnosti. Na tu djelotvornost utjecala je istovremeno situacija zbivanja u jugoslovenskim ratovima. Pod pritiskom te stvarnosti sve manje su se mogle zaoblaziti

objektivne činjenice. Strogo to u pozicijama dva sponzorirana pokreta u zemlji. Tako i *Slobodna Jugoslavija* otpočela svojim emisijama da podskaiva Mila Đolovića i drugim pojama sa suskevala pu svetske javnosti. Primer je da je stupio u kontakt sa italijanskim okupacionim vlastima, nekim kvasilinskim režimom uspostavljenim pod okupacijom. Nakon je zaprimio reagevao Georgi Dimitrovi iz Kominternog. Skenala je paznja Veliku Vlahoviću da ti rad ostanca i *Širite vesti na dosadnima i u Drži Mihailovića, jer bi to izazvalo nezgode sa Jugosloven, kom vladom, vladama Venke Britanije i SSSR. Jer Draža je ministar u vladi.* "

Tako su i isti interes koji sudbinu ovih pokreta. Prevadali su u Kominterni koja je prihvatila CK KP. *Socijalistički Savez se nalazi u ugovornim odnositima sa Jugosloven, kom Krihenskom vladom. Zato probleme partizanske borbe ne treba posmatrati sa svoje, na, otalbe, ike gledišta, nego sa internacionalni, tačke gledišta englesko-sovjetsko-američke koalicije.* "

POSTANAK "SLOBODNE JUGOSLAVIJE"

Godine u kojima je radio dobio krla na listovima papira

S prvom ugovorima Drugog svetskog rata, pogotovo s ugovorim početkom 1941. (Izvršni komite Komunističke internacionale) je predložio veliku akciju, organizovao je mrežu emisivnih radiostanica za političku propagandu komunističkih partija. U toj skopci je nastala *Slobodna Jugoslavija*. Davala je četiri emisije dnevno i to u 6-10 ujutro između 30 i 41 metar talasne dužine u 7 sati na srednjalasne dužine i u 13-5 sati na 25 metar talasne dužine te uvece u 19,35 sati između 40-41 m talas dužine.

Djelovala je svakodnevno. Najprije na srpsko-hrvatskom, sa venackom jezika, i u 1944 godine i na makedonskom. Za narode pomenjene Evrope davala je emisije od 1943. na više stranih jezika. Ta radiostanica je značajno pomagala širenja NOP-a u Jugoslaviji i upoznavala svetske javnosti sa jugoslovenskim zbivanjima. Njenom djelatnošću rukovodio je Veljko Vlahović pod neposrednim rukovodstvom Ilije Karić. On je nakon 1935. u španskom građanskom ratu upao i u Moskvu za predstavnika SKOP-a i Saveza komunističke omladine Jugoslavije u komunističkoj omladinskoj internacionali.

Njeno djelovanje je nailazilo na izvanredan prijem među antifašistima, simpatizerima i pripadnicima partizanskih odreda u zemlji. U formacijama NOP-a s rene sa parole *Širite vesti na dosadnima i u Drži Mihailovića, jer bi to izazvalo nezgode sa Jugosloven, kom vladom, vladama Venke Britanije i SSSR. Jer Draža je ministar u vladi.* "

Sve više se slusala i branila i sa svoje redovne susaoce. Njene vijesti su umnožavine u *Radio vijestima* i otenima. Preporučavane su među drugim ličnostima i interesovan je raslo i zbog dječivanja Radio Londona. Čud za informacijama

Tražen su radio-aparati u ed nicama NKP a odreda jajački g koji 17. marta traži radio-aparate da bi bar donekle izmukali bombardovanje Londonske radio-stanice, koja preko Drenov i ovog radija četnički komandant o a truba po ceo dan i dovodi kako narod tako i same burce u zabludu”⁴⁰⁵

Nasuprot preporukama iz Londona da se čeka odsudni čas da se i okupatori ne uznemiravaju, *Radio-ljisti* Vrhovnog štaba br. 101 od 23. aprila 1942. god. ne donosi emisiju Radio-Moskve. Ta radio je prenio poruku Srbima Božidara Maslarića, predsjednika Sveslovenskog komiteta: *Ne dajte ni minuta mira okupatorima! Izazivajte nesreće vozova, rušite mostove, uništavajte garnizone, sprežite telegrafsko-telefonske žice. Ne služite Nedicevoj i njemačkoj vojsci. Pajačavajte i širite partizanski rat u Jugoslaviji!*

Sehaci i sehanki! Ne dajte da okupator izveze trunku hrane iz naše zemlje!

Radio poziva radnike na oružje, inteligenciju da vjerno služi svome narodu, a omladinu da produži još jače vojne tradicije srpske omladine te da svi stupaju u partizanske odrede.

PK KPJ za Srbiju 15. avgusta piše Okružnom komitetu za Srem: *Slobodna Jugoslavija* da će u svakoj emisiji izvještaje Vrhovnog štaba. *Potrebno je da te izvještaje naročito široko popularisete kao izvještaje Vrhovnog štaba u razobličavanju Draže Mihailovića. Obratite pažnju kako se to iznosi, te i vi u svojim publikacijama sprovedite tako pristojan i diferenciran stav po svim tim pitanjima: diferenciran po osnovnom pitanju današ. pitanju borbe protiv okupatora i njegovih slugu. Ne smete dozvoliti padanje u sektarstvo zbog takvog stava Londonskog radija i uvide, ali isto tako morate po osnovnom pitanju razobličavati Dražu Mihailovića i ne dozvoliti mu da pocepa jedinstvo naroda Srema stvaranjem bratoubilačkog i građanskog rata na vašoj teritoriji.”*

Radio je dobio kao krila na listovima papira. Čim se završi tok iz radio studija ono što je javljao pretakalo je i umnožavano u *Radio-ljisti*. Ubitelne za najrazličitiju upotrebu. Čime je produžavan život te radio-emisije. Još uže i šire je živjela u usmenom prenosjenju u narodu, posebno u sredinama gdje je pisana riječ neupotrebljiva zbog nepismenih korisnika.

POHVALE SINDIKATA AMERIČKIH NOVINARA

Veljko Vlahović i Đuro Salaj kao urednici “Slobodne Jugoslavije”

Radiostanica *Slobodna Jugoslavija* je u prvo vrijeme radila u okviru Kominternine. Bila je osigurana u zgradi Uta u Londonu od aprila 1942. godine do marta 1945. u Moskvi. I redakcija je zajedno s njom bila smještena u podrumima

405 Br. Službeno: Izvještaj o radu i stanju III odreda u porpisu Nemanja Vlahović

Kominterne. Prve emisije su se glasile: 28. novembra 1941. godine obavijestila Titova ta 1945. kada je njene funkcije preuzeo Radić-Bengurac.

Veljko Vlahović je pripremao tekstove za 90 minuta h emisija. Kažu da je napisao ukupno 8.400 strana teksta. Prvi spiker je bio Dragutin Đurđević. Od svog starta *Slobodna Jugoslavija* dugo nije uspjela da sposti na površinu kakvu vezu sa zemljom. Matenili su priču naravno prema sovjetskim izvorima sve dok kinašom preko stambula nije počela da se doprema kupaćiona štampa *Novo Vreme*. *Pravda*, *Narod*, sovjetska štampa i katolički crnogorski antikomunistički list *Lakto*. Redakcija je time snabdjevena novim izvorima posebno za političke članke i komentare. Među izvorima su bile okupacione radio-stanice koje su prijavile u prislušku s užrbom Moskvi. Veza sa Vrhovnim štabom je sa Glasovim štabom Slovenije uspostavljena i u drugu polovinu 1942. godine. Izuzdane i provjerene informacije *Slobodna Jugoslavija* je počela dobijati od iznaxarija *Lakto* u junu 1943. godine.

Veljko Vlahović je nakon rata postao direktor redakcija u početku radio-lanosti stanica. Ti samostalni listi se ubrzo ugasea kada je otpočet kampanja protiv Draze Mihailovića. Kako piše Vladimir Dečanec u svom *Đurđeviću* to je naravno i te izvan počela. 6. jula 1942. godine. Tada je objavljena rezolucija crnogorskih redakcija koja su osuđili Mihailovića kao izdajnika. Ta kampanja je pružila povod na pristup nastran h poslova SSSR-a. Mitroviću da zavede cenzuru. Demant je ta cenzura zadržana abazena pa svedena na formalnost. Ukinuta je nakon zeharske konferencije i ronce velikih 28. novembra 1. decembra 1943. godine.

Iz Ute na Uruu redakcija je preselena u Moskvu u aprila 1942. godine. Od tada su u njoj radili Josif Đurić, Sava, Lazar Stefanović i Marija Prežić. Njima se u radu od jula 1943. godine sa Visa preko Italije pridružio Ranka Stefanović. Magda Brenca emisije na slovenačkom jeziku. Ilija Džuvalekovski (za emisije na makedonskom jeziku).

Na svom startu je *Slobodna Jugoslavija* davala emisije svake večer u 20.30 na talasnoj dužini 30,9 m. Vremenom je povećan broj emisija i njihovo trajanje. Od 1943. godine one su objavane na talasnoj dužinama 25, 36, 41 i 42 metra. Povećanim obimom programa za Jugoslaviju omogućeno je uvođenje emisija na slovenačkom i makedonskom jeziku uz nac na češkom, njemačkom i drugim stranin jezicima.

Na jezicima južnoslovenskih naroda je *Slobodna Jugoslavija* sve je emsije davala je Radić Moskva. Njima je rukovodio Bozidar Masarić koji je na čelu preuzimao ulogu spikera.

Ono što je govorila *Slobodna Jugoslavija* počinje je pračeno na raznim stranama svijeta. Slušane su u Jugoslaviji većim dijelom Evrope. U jedinicama NOV-a i POJ-a su na osnovu njenih emisija ridene *Informacije* ili *Radić* i *Radio* i *Radio* korstali su h aktivisti i egacije na okupiranoj teritoriji i zarobljeničkim i koncentracionim logorima u Njemačkoj i Italiji. Redakcija je priprema i emitovala i razne druge programe: za omiljenosti i za pripragu du među domo-

branima u NDH i dr. Na njima je radio Đure Šašić. On je uz Većka Vlahovića bio najpredaniji djelatnik i redakcijski. Njegov hrvatski piše: "U studiju radiostanice provodio je nekada i po dvadeset i četiri časa bez ikakvog odmora. Svakoga dana trebalo je spremiti po šest emisija. Kao što je u svom životu izbegavao da govori o naporima koje je podnosio, tako je i o svom radu u radiostanici. Slobodna Jugoslavija malo govorila, tako da se o tom razdoblju njegovog rada malo zna. Imaće vest iz zemlje koja su uvek stigale na vreme. Svi su ih čuli sa nestrpljenjem očekivao, ali bi ih često samo nekoliko minuta kasnije stalo u eter. Stusanci ma u Jugoslaviji i širom sveta.

Naši narodi su slušali njegov glas. On im je prenosio vesti koje Vrhovnog štaba obavestavao ih o bitkama, žrtvama i pobedama Narodnooslobodilačke vojske upućivao im pozive da istraju do kraja, da je pobeda nad neprijateljem blizu i da će uskoro lećnuti čas slobode".

U inostranstvu su veoma pozitivno ocenili vani napor Slobodne Jugoslavije da slobodoljubivom svijetu učini dostupnom istinu o partizanskom pokretu i borbama njegovih formacija. Na osnovu toga je i američki sindikat novinara za najveći postignuti uspeh u obavješćavanju javnost u 1943. godini prvo mesto dodelila partizanska i narodnooslobodilačka radiostanica Slobodna Jugoslavija.⁴⁰⁶

TRN U OKU ČETNIČKIH LETAKA

U ljeto 1942. godine Slobodna Jugoslavija počela je iz Tbilisija da emituje vesti o četničkoj izdaji i kolaboraciji.

Za svoje neautentične tvrdnje četnička propaganda je često iznašla izmišljene dokaze. Zato je bila trn u oku Dražinog pokreta i predmet napada četničke propagande. Primer za to je i neno opovrgavanje informativnih emisija Slobodne Jugoslavije. Ta stanica je po četničkim ocima, dobila utočište u Privlaku, Hrvatskoj. A zna se da je iz Tbilisija emitovao svoj program. Otkrivajući da sa ustasima odgovornost za pokolje nad Srbima. Na njemu emisije su se ulec pozivati da je sovjetski ministar inostranih poslova SSSR-a Molotov pismeno izjavio ono što nije rekao itd.

Komunistička radio stanica takozvana Slobodna Jugoslavija napada i vređa samo Srbe, kralja Petra II, Dražu Mihailovića i ostale naše borbe, natuci i u Pavelićevu, Hrvatskoj. Ona sada brani ustase tvrdeći da oni nisu izvršili nikakve pokolje nad Srbima nego samo domaći. Nemci koji sada zbog toga moraju da se sele u Nemačku. Lažu neobaveštenu narod da će mu Rusija ubrzo postati pomoć.

406. Svirčević R. Marković. *Rađnički radnici: zbornik je u istočnoj Jugoslaviji*. Beograd, br. 12 god. XI 1975.

Ovaj prigovor sa strane Slobodne Jugoslavije odjeknuo je i na dnevni krug govornika BBC-a ali i u Ministarstvu spoljnih poslova Velike Britanije. Ralf Mjurić je 18. septembra 1942. godine, posredstvom kancelarije kraljevske ugarske vlade, uputio pismo dr. Veaceslavu W. Wenderu kao šefu Odelenja zbegličke vlade. Mjurić upućuje zahtjev jugoslovenskoj kraljevskoj vladi u vezu sa specijalnim izveštajima koji se izlaze iz Londona i koji su u skladu sa: *Možda ste saopštili da je komunistička propaganda napala jugoslovensku kraljevsku vladu zbog ja ne osude nekih komunističkih i još preko em. na BBC-a. Ne znam da li to tačno, ali sada treba da saznamo od jugoslovenske vlade da li o ovom pitanju pregovara sa sovjetskom vladom i usagleda li im stavimo do znanja da broj osude i osuda manje na napredovanju moguću mjeru. Predlažem da osam i smatramo kada po toj, kompletne informacije je ne optužbe ne em. i upućemo, jer to može steti na uticaju na napredovanju ko e em. i na promidžima osenja da se putuju. In e, morate prihvatiti zemlja osenja predmet u u V. i u ob. i em. u dogovoru sa Forin ofisom.*

Mjurić, dakle, traži da se pregovara sa sovjetskom vladom na Radiju Slobodna Jugoslavija smanje kritike i od evske vlade na napredovanju moguću mjeru. On, dodaje, smatra da se javne optužbe *nek u komunističkih i osenja* a i r je e u ofisima i u sve jugoslovenske vojske ko sa se svrsta u partizanske oružane formacije) ne emituju.

Raltovo pismo na kraju em. pod pokroviteljstvom Lorda Ohsa, otkriva i razlike u gled štimu između Britanaca i propagandista kraljevske vlade u Londonu. Nista e su na saopštenima i izveštajima zbegličke vlade njenih odgovornih oficira u Vojnom kabinetu u kojem su fabrikovani. I prije ovog raskoraka ili nesporazuma takva saopštenja su emitovana više puta na Londonu i radiju. Može se već reći da je tih septembarskih, da li druge ratne godine počeo urušavanje nesmetanog djelovanja u propagandi za Jugoslaviju koju su vodili izbjeglička vlada i oficiri iz njenog Vojnog kabineta putem BBC-a.²

Samo dan kasnije 19. septembra 1942. godine, dr. Ralf Mjurić svojim novim pismom Kirk Patrika i Harrisona načelnice jedan od prvih dokumenata kojim se otvara pitanje četničko-partizanskih odnosa – njih ovog tretmana u emisijama BBC-a. On otvoreno traži da se stavi na dnevni red taj problem u Jugoslaviji – njegovo tretiranje u sadržajima koje emituje ova moćna radijska korporacija. Prije toga u em. iz jesec te godine Harrison je u svojim obraćanjima jugoslovenskim slušaocima sa *Dragi prijatelji* spomenuo tada još bogohumornu reč *partizani*. Mjurić je sada zahtjev od Kirk Patrika razgovore o problemu *Mihailović partizani*. *Kazgvarao sam su (čaklenjem) i koga je predlog ptekan. Otkrio sam da nije celo (čaklenje) odgovorno za predlog, već samo jedan njegov član. Mi (čaklenje) (čaklenje) je na je predlog, an mi i i osenja na predan pažnje. Sa tu ke interesa (čaklenje) ipak po toje određene prepreke i pre nego što stvar ode su, i e (čaklenje) oni bi čelju da s e paž u razmotre*

[illegible]

Tak je *Symphoricarpos* jedna izrazito prilagodljiva i jedna od najbržih i najplodnijih lavina na brdo četničke propagande.

Treći dio

SUMRAK ČETNIŠTVA I NJEGOVE PROPAGANDE

KANALI ZA DOTICANJE INFORMACIJA U SSSR

Iz dva pravca: različitih kanala o zbivanjima na jugoslovenskom ratu štimu slivile su se zvanične informacije prema sovjetskim državnim vrhovima i Londonu od emigrantske kraljevske vlade i njenih diplomatskih predstavnika, jedne i od partijskog rukovodstva i Vrhovnog staba NOV-a u zemlji s druge strane.

Od početka rata sa CK KP (Centralni komitet Komunističke partije Jugoslavije) Vrhovni stab NOV-a obavještava i izvršni komite Kominternu (direktorat u sovjetsku vladu) o događajima u Jugoslaviji. Te veze su održavane putem radijske prepiske Josip Broz Tito, generalnog sekretara Izvršnog komiteta KI Komunističke internacionale (Gregor Dimitrovič) i Zigrin (u je Kominternu 1941. godine uspostavila njegov rad) s punkti održavanja veze sa partijama u balkanskim i srednjoevropskim zemljama. Njen rukovodilac i opunomoćenik bio je Josip Kopinik. Valdes Vazquez. Nevažnije informacije koje je – to su o ovom radu vezom zastupljane sa Staljinom i njegovim najbližim saradnicima.

Čelne ličnosti u SSSR-u su na taj način saznavale i za zbijanja skupa 1941. i početkom 1942. Primjerice – povlačenje partizanskih snaga iz Srbije u Sandžak, potom u Bosnu. O nesavremenosti u početku rata uspostavljene saradnje iz reda partizana i četnika i o Drazinom iskakivanju iz sklopihorskog sporazuma. I o formiranju Prve proleterske brigade u Radom 22. decembra 1941. U februaru naredne godine uspostavljena je direktna radio-veza i sa Moskvom – a kanali su otvorili sire mogućnost za međusobna komuniciranja i, ostalo – i više čimbenika u saradnji četničkog pokreta Druge Mihailovića sa okupacionim trupama i kvilinzima, te o njegovoj namjeri da anektira NOV.

U isto vrijeme je i jugoslovenska vladajuća konvencija sa svake strane zvaničnim putem obavještavala sovjetsku vladu o četničko-partizanskim odnosima. Primjerice – da se partizanske snage bore za uspostavljanje komunističke vlasti i da one omogućavaju borbu četnika protiv okupatora. U Kominternu, sovjetsku vladu su naravno neke dospijevale i iz čitih informacija – jedne direktno, druge posebnim kanalima, krucijalno direktno – Svaka saglasno svojim vojno-političkim ciljevima i potrebama. Mnoge su i bile su različito interpretirane i javnim saopštavanjima javnost putem radijskih.

PARTIZANI ILI NACIONALNI BORCI?

Obavještena američka štampa u Vasingtonu p-se u horbama koje u Jugoslaviji vone trupe generala Dragoluba Mihailovića. Iako su izgledile prve vijesti koje e početkom decembra 1941. godine emitovala Radio Kujbisev sa teritorije

Sovjetskog Saveza. Jos je tada, nakon bjekstva kralja i kraljevske vlade iz zemlje, Vrhovna komanda jugoslovenske vojske bila u Kairu i njen načelnik Bogoljub Ilić. Otada Jovan Đonović 6. decembra 1941. piše potpredsjedniku izbjegičke vlade i obodanu Jovanoviću u Londonu: *Prekju e, 4. decembra objavila je štampa prvi komunik sa jugoslovenskog ratista naše Vrhovne komande iz Kaira. U njemu se govori, uglavnom, o borbama trupa generala Drag Mihailovića sa nemačkim vojnim snagama u Srbiji. Da vam skrenem pažnju na sledeće: To su poruke uzeti iz prislušne radio mreže. Sino je Nedelj preko radija objavo da je Srbija očišćena od komunističkih bandi. Oni velaju: pobjeda. Da me ubuduće obavestavate o vašim namjerama i uputite g. Ilića. On ipak nije upućen toliko u poslove propagande. Nije stigao da proceni da je nezgodno naše ustanike i naše četnike nazivati partizanima. Vi znate da se ova naziv odmaćio kao izraz za Komunističke borce u pozadini neprijatelja. Mislim da bi trebalo biti tendencija da i komuniste proglasimo nacionalnim borcima, a nikako da na činiliste nazivamo terminima za komunističke borce. Nezgodno je naše ustanike i naše četnike nazivati Partizanima. Bore u Srbiji nisu komunisti, naročito oni sa Mihailovićem. Nezgodno je krstiti ih imenom uobičajenim za komuniste.*

S Jovanović je kraljevskom delegatu Jovanu Đonoviću dopisao na njegovom pismu: *da je izdavanje Biltena nadležnost Vrhovne komande i da to ne spada njemu.*

Slično dobrim vestima Jovana Đonovića u Kairu i poslanik jugoslovenske izbjegičke vlade u SSSR-u sa sjedištem u Ku bisevu ohrabruje svoje ministarstvo inostranih poslova u Londonu. *U Visinskim razgovor o pokretu ustanika kod nas na osnovu izveštaja beogradskog radija. Smatra da je tamo već jedan mali front. Na svečanoj sednici ovde, u prisustvu Kalinjina i Vorosilova i celog diplomatskog kora, u izveštaju koji je podneo partijski sekretar naročito je istaknuta jugoslavija: upravo je ona jedna na svih okupiranih zemalja pomenice pomenuta i njena današnja borba naročito podučena i u historiju nasa zemlja zauzima jedno od prvih mesta.*

Taj propagandni optimizam sa prostora SSSR-a uskoro će splasnuti, a kasnije posve nestati.

JALOVI POKUŠAJI ČETNIKA DA DOĐU U DODIR SA CRVENOARMEJCIMA

Svi pokušaji Mihailovića da dođe u dotir sa Rusima ostali su bezuspešni. mi suju poslatu u Turn Severin Rusi su vratili. Srpski narod dočekao je našim bladno

komun ste četnici i njihove komande se povlače za jedno sa Nijemcima ispred Crvenog armije. *To znači punu našu propast* - upozorava u Mihailovića svojim depesama. *Svaki dan gubimo ljude i oružje i u nas i u našu stvar. Propaganda strahina u stopu na prate. Istorijski bombama i teškim pozicijama četnike da se snimate svojim kućama. Surođen s u m propastu i gubitkom. Udi i vere pukovnik Borota 3. oktobra 1944. godine. Istaknutom delu stuba Četničke Vrhovne komande zajedno s komandantom Račicom otvara suštinska pitanja koja ostaju bez odgovora. Obzirom na ulazak Rusa u Srbiju a iskrcavanje saveznika sta treba kazati vojnicima sta građanima. Kakav stav treba da uzme naša propaganda. Teško je biti sačinati m ličije koje inkliniraju partizanima. Da li postoje kakve instrukcije VK. Da li ima kakvih izgleda za iskrcavanje. Imate li podatke o postupku Rusa prema našim u Srbiji. Potreban najhitniji odgovor.*³¹

Pokazalo se da je uzaludno bilo čekanje na iskrcavanje saveznika na Balkan da bi se započela borba s okupatorima. U odsudnom času Rusi ih ne prihvataju, drugih saveznika nema da se iskrcavaju, a četverogodišnje odgađanje početka borbe i da je se odliže i produžava. U toj situaciji glasine, ako su podudarne sa dugim čekanjem, mogu biti spasonosne. Makar zahvalno *ovde kruže glasovi da su došli Englezi i Amerikanci. Javite da li je tačno kako bi se koristilo za propagandu* - piše komandant urušnih korpusa Račice nadređenom komandi.³²

31. V. Č. a. k. 738, reg. br. 100.
412. XIV 4, dok. br. 132.

Delo koje doprinosi podizanju nivoa istoriografskog saznanja

[illegible]

Ademović je pisao od poručne publicističke literature o čemštvu koja je nastala u zen Lu
ma hvala ig slavlje u svetu posle Drugog svetskog rata i od svih sa sistemskih i političkih
skih autora ova literatura generira od onih koje da nastane i da se pravi. Onda je
Ademović pisao o svim ovim stvarima i sad je metodološki spravan nego da bi se i da se

Jer brojni domaći i strani autori (Euzabeta Barker, Jozo Tomasević, Jovan Marjanović, Ivo Ljubić, Ljiljana Milić, Stjepan Feketa, Radoje D. Bogdan, Križanović, Redžić, Miša Leković) pokazuju da cernidstvo nije bilo tabuizirano nit, jednostrano interpretirano. Geneta na uopitanje njihovih rezultata, inače nesvojevremeno nauči, posebno u Velikoj Britaniji i SAD-u. To je neizbežno vodilo ne toliko u istorijski revizionizam koliko u pripremu nove, valjalo bi reći revizionističke, prirode i sadržaja, jedina i besprekorna knjiga.

Dugoročno, proizvođača «vlastite istine» vodi u zatvaranje kao način da se održi veliki državni taj koji je šizma koja čini savršenstvo njegovih istina. U Austrijskoj crkvi s velikom plemenitostju ne odgovara da se svjetlost i istina građanstva protuče u selo. Čak i ako se zatvori taj svetostan, svetogriješnik i svetac Bice vrlo zanimljivo porediti s vama i vama u Austrijskomu crkvenom teologu i laičkom Britanskog stolca. Nakon više od 100 godina, u Austriji i u Engleskoj, u Londonu, u Londonu, u Londonu, 1941. – 1945. koje je krajem prošle godine objavila Britanska akademija.

Konopci su u ovom dokumentu zasnovani na impresivnom broju izvora različitih političkih i religioznih opredeljenja. Oni sadrže i niz dosad nepoznatih činjenica koje doprinose podizanju nivoa istoriografije o stvarima i događajima iz ovog sarpstila. U ovom izdanju, u delu o političkim i kulturnim odnosima, preporučuje se da se pogleda i na ostale grafičke prikaze iz ovog i drugih perioda, a naročito iz vremena kada su se u ovom području odvijali sukobi i kastrata preovladavala politička i kulturna stanja koja su se odvijala u Bosni i Hercegovini proizilazi iz mesta koje je to zemlja imala u srpskom velikodržavnom razvoju.

[illegible]

Odnos prema samima Osovinu, prema nacizmu i fašizmu kao kriterij za razlikovanje četinskog i partizanskog pokreta nije ustanovio Ademović. Ali on je svoja napredna analiza karaktera tih pokreta iz čega je proizašla njihova različita strategija prema obojima, Četnički mišljenje je patrijarhalno – zarobljeni organ vlasti koji savašnjem nac je sačinjavaju idejnu svesrpske etničke države. Ravnogorski pokret bio je pretežno izbeglička vlada koja želi da se vrati na staro uz kaznu Hrvata za ustaski gerilski nad Srbima i Hrvatske ne samo da će biti anularan sporazum Četković – Macek nego je upitna samostalnost Hrvata posle Drugog svetskog rata i nacionalistički i propagandni srpske emigracije u Velikoj Britaniji. SAO u prijevratu se stanovništvo o Hrvatima kao genocidnom narodu.

Izbeglička vlada. Ravnogorski pokret i srpska emigracija, dele ideju svesrpske države, koja zatvara perspektivu kakve ugovornije kakovu je srušena na kraju i Drugog svetskog rata i istorijskom sukobu u Drugom svetskom ratu. Iva dera vladu u kolaboraciji sa okupatorom i u genocid nad Muslimanima i Hrvatima

Nerazumevanje vremena nacije je fragmen vladu Ravnogorskog pokreta. Na kraju Drugog svetskog rata. Draža Mihajlović je sa samim Otkrenu i sa mu lada. Kralj izbeglička vlada, građanski političar vlasti ku nandani i njegovu rodu a dala strategija kakan a da se Saveznici iskrcu u na Balkan, pa onda digne ustanak da bi se sačinjavaju etnički političke države. Onogodda srpska informacija Velika Srbija u Velikoj Jugoslaviji pokazala se kao nerazumevanje istorijskog trenutka. I kako je to kvantifikovano u historiografiji, koji stiva nastaloj posle Drugog svetskog rata, kao izdaja srpskog naroda.

Saveznici su bili zainteresovan za aktivni otpor okupatoru. To je kriterijum njihov odnos prema partizanskom pokretu. Onadom revu uetnarnom i vjetnarnom pokretu je i je ređ obojimi ugovornenske države kao zajednice naroda. Saveznici na nje bilo jako a se orijentisu na završenom Jugoslovenskom ratu

Ademović je iscrpno analizirao evoluciju odnosa Saveznika prema Ravnogorskom i partizanskom pokretu i pokazao kako se kao kriterijum ista ista aktivna borba protiv okupatora. Ravnogorski pokret i izbeglička vlada razlikovali su na ideološkim razlikama među saveznicima. Četnici je međutim pobedu nad Hitlerom kao glavnom uspehom nad zapadnom i vizualizacijom smisla vojnom političkim prioritetom. Pobeda nad komunistima kao ideološki protivnikom odlagane za postnastavku političku Evropu za razdoblje hladnog rata

Izbeglička vlada. Ravnogorski pokret bio su zarobljeni i velikostpski i nacionalizma. To ih je okrenulo protiv partizanskog pokreta kao ideološkog protivnika uvek u genocid nad Muslimanima i Hrvatima i dugo do kolaboracije sa okupatorom. Time je bila odredena njihova istorijska sudbina. a ne kako je tvrdila njihova propaganda. Zato Velike Britanije posle rata. Vlasti na Četnici koji će kako je tvrdila četnička propaganda. uetnarnom pobedi i litera biti smenjena

U svom govoru u Donjem domu 22. februara 1944. godine Četnici je precizirao: «Ne samo Hrvati i Sloveni već veliki broj Srba podržali su maršala Tita i on u ovom trenutku ima više od četvrt miliona boraca i velike količine oružja koje su izneli od neprijatelja i da nisu izgubili svoje gerilske kvalitete. Uz znatan broj divizija i korpusa i u jake u ovom času držimo u ruku 4 in mačkih divizija od 4. korpusa se naziva na italijanskom poljujoku. Naravno partizani maršala Tita su jedini koji se zadržali u ovom trenutku protiv Nemaca». Upravo ta činjenica je odlučila o ishodu Drugog svetskog rata i na Jugoslovenskom ratu i o megacnosti i borbe jugoslovenske države. Saveznici su kao pobednička protivnik ideološkog protivnika izbeglička vlada. Ravnogorskog pokreta, delom i vlastitog ideološkog protivnika. ar svog vojnog i političkog partnera u njihovom ratu protiv nja Osovine.

Prvi rat svet je učestvovao između saveznika u Drugom svetskom ratu između zapadnog i istočnog bloka, ispunio je drugu polovinu 20. veka. Na kraju 20. veka, taj se rat završava porazom komunisticke ideologije. Vraćanje na veštinu državnog i političkog vođenja kao na alternativu komunizmu predstavljao je promaseni pokušaj revizije ishoda Drugog svetskog rata. Taj pokušaj nije bio znak nerazumevanja svetskog vremena na razmeđu 20. i 21. veka. Tako je Fadil Ademović, zaokruživši sliku o četništvu i četničkoj propagandi pokazao da je velikosrpska ideologija Drugog svetskog rata i posle rata ista, služeći se. Vraćanje na nacionalizam i politiku je bilo hodi i g rata u veštinu i sukoba sa realnošću. One se posle rata raspada jugoslovenske države sa velikim ljudskim i materijalnim žrtvama, prosto i van svog nepoverenja i zaostaja jer čak za zeta ima drugog istočnog bloka. U odbijanju priklada se i ne sagleda u ozbilj i posledice raspada jugoslovenske države nakon poraza u ratovima 90-ih godina. Na azi se poslednja rezerva velikosrpske ideje. Taj je izbačena na cenu. Ta ideja još uvek utrice na razvijati srpskog naroda na njegovu identiteta sa svetom. Razorivši Jugoslaviju kao složenu državu, ideolozi veštinu države pogorovu ne mogu da zamisle Srbiju u okviru složene zajednice evropskih naroda.

Posvećena četiništvu istraživanja Fadila Ademovića su i stvari, nezabavna i razumevanje u devetnaest vekovne ideje i velikosrpske države. Taj je izbačena u modernu doba. Moguće je napraviti drugu i sličnu rukopis. Četiništvu i četnička propaganda u Drugom svetskom ratu (1941-1945). Dala bi se zbir poručivanja i nek izveć prepoznati označiti. Ali ništa od svega toga ne bi bilo u istu na kraju i izveć taj visokom i jug rada Fadila Ademovića. Stoga završava. KULTURA je ovako izveć i njegove obaveštajne rukopisa i rukopis svesrdno preporučuje.

U Beogradu, februara 2007

Dr Latinka Perović

mater jahnov istin. Sovjeti su u početku taktizirali – pragmatično, obrađivati emigrantsku vladu kraljevine u gostavici. Međutim nikad nije postojala podrška NOP-u što se u gostavici i poticao posle Rezolucije 1948. Podrška SSSR-a NOP-u uz raskinjevanje uroge Ravnogorskog pokreta bila je veoma značajna.

Potom sam pročitao ovaj rukopis o jednoj i danas aktuelizovanoj priavi koja se kontroverzno tumači. Otvorivši vanje ovog dela koje će izvesti inovaciju u literaturu ove vrste bio bi obogaćivanje postojećeg sveta književnosti i pojave koja je uvek uzburkala duhove. Do te mere da se i danas daju različiti čak dijametralno suprotni sudovi u javnosti. Nažalost i u udžbenicima kojima se uče vaspitava mlade generacije. Za ova ja omogućiti štampanje ovog dela od interesa za čitavo jugoslovensko pa i šire područje.

Beograd, 10.02.2007

Dr Dragoljub Petrović

[illegible][illegible][illegible][illegible]

Bosna i Hercegovina

[illegible]

[illegible]

Mlinić i Bosna i Hercegovina

⁴ Oshobode et al., 2015.

[illegible]

Sveštenstvo je bilo prisiljeno da se sakrije u kućama i podzemlju. U toku rata, mnogi su sveštenici bili prisiljeni da pređu u druge zemlje. U toku rata, mnogi su sveštenici bili prisiljeni da pređu u druge zemlje. U toku rata, mnogi su sveštenici bili prisiljeni da pređu u druge zemlje.

[illegible]

Štore je rekel, da se kraj, kjer so našli kosti, ni bil sredi mesta, ampak na okraju, in da je bilo tam nekaj hiš, ki so bile v tistem času v uporabi. Štore je tudi povedal, da je bil kraj, kjer so našli kosti, v tistem času v uporabi, in da je bil kraj, kjer so našli kosti, v tistem času v uporabi.

- 12 M. Mitić: "Oslobodilački i građanski rat u Jugoslaviji 1941-1945", Agencija "M r" IP "Cvet
n k", Novi Sad, 1993.
- 13 "M r" i "Cvetn k", Novi Sad, 1992.
- 14 "M r" i "Cvetn k", Novi Sad, 1992.

stajeme figuru, na postanku dosljedno sebi i onakvim kakvim ga je poznavala najšira javnost. Nije mogao zbrisati te osobine koje je u dubini vlastite realne konstrukcije hasidimski iskazivao u svojoj ukupnoj javnoj spisačkoj djelatnosti. Nije mogla ukloniti njegova ukupna djela ni najpudbici za svakog. Ono što je postojalo, a što ga je moglo posredno te potkise samo u svim drugim prikazima, iskazuje u nedopisanom Predgovoru za *„Jednu Socijalističevu i drugih obmana“* (prvi tom) i *„Drama istinskog zločina“* (drugi tom). Černisov je čitavka propagandna u Drugom svjetskom ratu (1941-1945). Te potke su napravljene na zgodavima i političkim za da im ikaže na istinu. Za zrive da sadržava u storijski mehanizam, ono što ne smiju zaburaviti. Njegove potke su i drugo: one za sveke i potvrditi i sve. Jednako za istraživače i znanstvenike, za istoričare i sociologe. Pa i za najširu javnost.

3

[illegible][illegible]

Dr. Lado Ademojic

